JUS
ECCLESIASTICUM
UNIVERSUM

JUS
ECCLESIASTICUM

UNIVERSUM

BREVI METHODO AD DISCENTIUM

UTILITATEM EXPLICATUM

SEU LUCUBRATIONES CANONICÆ

IN QUINQUE LIBROS DECRETALIUM

GREGORII IX. PONTIFICIS MAXIMI

AUCTORE

R. P. FRANCISCO SCHMALZGRUEBER

SOCIETATIS JESU

TOMUS QUARTUS, PARS SECUNDA

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA REV. CAM. APOSTOLICÆ

1845.

INDEX TITULORUM
HUJUS VOLUMINIS

TITULUS VIII.

TITULUS IX.

TITULUS X.

TITULUS XI.

De cognatione spirituali.

TITULUS XII.

TITULUS XIII.

TITULUS XIV.

De consanguinitate, et affinitate.

TITULUS XV.

De frigidis et maleficiatis et impotentia coeundi

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiae.

PARS IV.

De nuptiarum legitimarum effectu et dissolutione.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

TITULUS XVIII.

TITULUS XIX.

De divortiis.

TITULUS XX.

De donationibus inter virum et uxorem, et de dote post divortium restituenda.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

PARS III.

De impedimentis matrimonii, quae ipsas contrahentium personas, harumque qualitatem, ac statum respiciunt.

Sequuntur impedimenta quae contrahentium personas, qualitatem, ac statum respiciunt; qualia sunt 1. morbus contagiosus alterutrius, 2. Conditio servilis, 3. Cognatio spiritualis, vel legalis, 4. Consanguinitas, et affinitas, 5. Impotentia. De his ergo in hac tertia parte agetur. Addetur pro impedimentorum clausula titulus, *de matrimonio contracto contra interdictum ecclesiae.*

TITULUS VIII.

De conjugio leprosorum.

SUMMARIUM

conjux sanus ob alterius lepram, vel similem morbum, an a redditione debiti; an a cohabitatione, et aliis obsequiis conjugalibus?

28 29 *An ob periculum infectionis et horrorem naturalem excusetur conjux non leprosus, qui cum leprosa scienter contraxit?*

Conjugiorum impedimentis merito accenseri aliquo modo etiam lepra potest; cum enim leprosi a civitatibus, et hominum consortio passim arceantur, mirum non est, si lepra etiam obstet conjugio, quippe quod multo arctiorem vitae societatem post se trahit. Quare hic videndum, an, et qua ratione impediat sponsalia, vel matrimonium sive contrahendum, sive contractum.

I

Quaeritur 1. an per lepram supervenientem dissolvantur sponsalia de futuro, prius contracta? Resp. affirmative, non quidem ipso jure, sed si alter sponsus, qui immunis est a lepra, id petat; quia si nolit iste dissolvi sponsalia, sed stare iisdem velit, etsi sciat alterum sponsum leprosum esse, iste obligabitur sponsalibus; Barbosa *in c. fin. hoc tit. n.* 1. Gonzal. *ibid. num.* 4. Vvagnereck *ibid. in exeges.* Canis. *hic n.* 2. Zoes. *n.* 1. Valleus. *n.* 2. Honor. *n.* 1. Pirh. *n.* 3. Scambogen *n.* 2. Konig *n. c.* Reiffenstuel *n.* 4. *et* 5. Vincent. Petra *tom.* 2. *comment. fol.* 417. *n.* 27. et quidem, quod pars, quae immunis a lepra est, resilire, lepra alteri superveniente, a sponsalibus possit, patet ex *c. fin. cit.* ubi pontifex hoc casu negat alterum *compelli posse ad sponsam leprosam accipiendam, cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum*, h. e. ut clare ex textu patet, contractum per verba de praesenti. *Ratio est*, quia intervenit notabilis mutatio, qua praevisa, alter non fuisset contracturus sponsalia. Quod vero casu, quo pars a lepra immunis nihilominus velit matrimonium contrahere, pars altera teneatur sponsalibus, inde constat, quia dissolutio sponsalium non est introducta in favorem leprosi, sed ejus, qui sanus est; quod autem ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus odium retorquendum; *reg.* 61. *in* 6.

2

Si lepra praecessit sponsalia, distinguendum est, an fuerit ab altero contrahente ignorata, an vero iste sciverit, hoc morbo alterum sponsum affici. *Si primum*, iterum resilire pars a lepra immunis potest; quia verisimile non est, quod etiam leprosae matrimonium promittere cogitaverit; et paria in jure sunt esse et non apparere; *l. duo sunt* 30. *ff. de testam. tutel.* item aliquid supervenire, et praecedere, sed ignorari; *Leg. in lege* 77. *de contrah. empt.* prout in simili dictum est *supra tit.* 1. *n.* 187. *Si secundum*, a sponsalibus

resilire non poterit; sibi enim imputet, quod cum ejusmodi infecto contraxerit; Zoes. *hic n.* 1. Konig *n.* 2.

3

Idem, quod dictum est de lepra, dicendum est de quovis alio morbo contagioso, si hic sponsorum uni post sponsalia de futuro inita superveniat, vel ante illa contractus primum innotescat, uti est morbus gallicus, paralysis, epilepsia, vel alia infirmitas incurabilis ob rationis identitatem; Vivian. *in c. fin. hoc tit. pr.* Barbosa *ibid. n.* 3. Scambog. *hic n.* 2. Reiffenstuel *ibid. n.* 9.

4

Proceditque hoc, etsi sponsalia fuissent jurata, ut decisum est *c. quemadmodum* 25. *princip. de jurejur.* et ratio est, quia ut sponsalibus, ita etiam juramento his adjecto inest conditio » *nisi res notabiliter mutetur* » ut *arg. leg. cum quis* 38. *pr. ff. de solution.* notat glossa *in c. cit. V. conditio*, Anton. de Butrio *n.* 13. Canis. *hic n.* 2. Vincent. Petra *loc. n.* 26. hoc autem vel maxime fit, lepra, vel alio simili morbo superveniente sponsalibus; ergo etc.

5

Quaeritur 2. an per lepram dirimatur matrimonium? *Certum est* 1. per eam non dirimi matrimonium contrahendum, quia *leprosi, si continere nolunt, et aliquam, quae sibi nubere velit, invenerint, liberum est eis ad matrimonium convolare*, ut dicitur *cap. quoniam* 2. *hoc tit* et notat *ibid.* glossa *V. liberum*, Vivian. *vers. et contrahere*, Barbosa *n.* 1. Canis. *num.* 1. Ratio est, quia edictum de nuptiis est prohibitorium; *c. cum apud* 23. *de sponsal.* ac proinde de re omnibus generaliter permissa, quibus illae non sunt prohibitae; atqui nuptiae leprosis non sunt prohibitae, cum de prohibitione nuspiam juris aliquis textus extet, sed potius de licentia; *c. quoniam cit.* ergo lepra ipsos non impedit a matrimonio contrahendo.

6

Certum est 2. per lepram praecedentem, aut subsequentem non dissolvi matrimonium jam contractum quoad vinculum, saltem, si id per carnalem copulam sit consummatum; *can. hi qui* 25. *caus.* 32. *quaest.* 7. *c. pervenit.* 1. *vers. quoniam hoc tit. et cap. quoniam cit.* quia vinculum matrimonii consummati est insolubile jure divino; *Matth.* 19. *v.* 9. idem dicendum de quocumque alio morbo, vel infirmitate, etiam gravissima, ob eandem rationem; Pirh. *hic n.* 4. *not.* 2.

7

Dubitari potest, an per lepram, vel alium morbum contagiosum dissolvatur matrimonium ratum? Rationem dubitandi faciunt duo textus. *Primum* est *cap. fin. hoc tit.* ubi Urbanus III. ad propositam sibi quaestionem, an casu, quo *sponsorum unus leprae morbum in-*

currat, alter ad consummandam maritalem copulam compelli debeat, respondit, illum *ad eam accipiendam cogi non debere, cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum. Alter*, et difficilior est *can. quod proposuisti* 18. *caus.* 32. *quaest.* 7. ubi Gregorius III. vel potius II. de viro, *cui uxor infirmitate correpta non valuit debitum reddere*, rescribens, *bonum esset*, inquit, *si sic permaneret, ut abstinentiae vacaret; sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis, non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas praepedit:* ex quo sequi videtur, matrimonium ab hac initum prius ratum, et validum (alias subsidii opem ei ferri non praecepisset pontifex) ob infirmitatem conjugis dissolutum fuisse.

8

Verum his non obstantibus, dicendum, lepra, aut quavis alia infirmitate superveniente, matrimonii rati vinculum ipso jure non dissolvi. Ita Vivian. *in c.* 1. *hoc tit. pr. et in cap. fin. prop. med.* Gonzalez *ibidem n.* 4. Canis. *hic n.* 2. Vallens. *n.* 1. Zoes. *n.* 2. Honor. *n.* 1. Scambogen *n.* 3. *et* 4. Reiffenstuel *n.* 3. cum unanimi ceterorum. *Ratio est*, quia vis dirimendi matrimonium ratum soli professioni religiosae indulta reperitur; *c. verum* 2. *et c. ex publico* 7. *de convers. conjugat. Extenditur* etiam ad casum, quo lepra matrimonii contractum praecessit; ubi tamen circa licentiam contractus est distinguendum; nam si leprosus, dissimulato morbo, cum ignaro ejusdem morbi matrimonium contrahit, graviter peccat; quia in re gravi conjugem decipit. Secus, si is, cum quo contrahit, morbum, et rei veritatem scivit, et tamen nubit; tunc enim contractus non tantum validus, sed etiam licitus est juxta *c. quoniam* 2. *hoc tit.*

9

Addidi, *ipso jure*; nam dispensatio apostolica dissolvi potest, ad quam petendam, et concedendam hujusmodi morbus, matrimonio rato superveniens, justam causam praebet, ut non immerito existimant Sanchez *l.* 3. *de matr. D.* 16. *n.* 5. Perez *D.* 40. *de matrim. sect.* 7. *n.* 13. Vviestner *hic n.* 4. testaturque Borgasius *de irregul. p.* 6. *tit. de sponsal. n.* 74. Martinum V. ob lepram dispensasse.

Neque aliud evincunt textus in contrarium allegati, *ad* 1. ut *n.* 1. insinuatum est, ibi aperte sermo est de sponsalibus de futuro; et hinc ut interrogationi responsio congruat, verbum *consumandum* sumendum est late de consummatione, quae fit non per copulam carnalem, sed per consensum de praesenti praestitum, quo matrimonium consummatur quoad essentiam, ut notat *ibidem* Host. *in fin.* Abb. *n.* 3. Vivian. *v. et ad istum in ration.* Canis. *n.* 2. *vers. non obstat*, Pirhing *hic n.* 4. Vviestner *n.* 4. Reiffenstuel *n.* 2.

10

Ad 2. duplex est responsio: *primam* dat Barbosa *in can. quod proposuit cit. n.* 2. *fin.* eo textu per dispensationem apostolicam solutum vinculum matrimonii rati ob infirmitatem mulieris, et permissum viro, ut alias contraheret nuptias. *Alteram* dant Tholosa *n. in cap.* 1. *de sponsal. n.* 27. Canus *l.* 6. *loc. theol. c.* 8. *ad* 8. Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 11. *fin.* Gonzalez *in c. fin. hoc tit. n.* 9. qui putant, eum textum intelligendum de muliere, correpta infirmitate arctationis, sive arctitudinis, ut a viro carnaliter cognosci non posset, ac propterea nec matrimonium contrahere valide. *Neque refert*, quod ei subtrahi prohibeantur subsidia vitae; quia ut gloss. *in can. quod proposuisti cit. V. opem* Barbosa *ibidem n.* 2. Vviestner *n.* 4. *cit. in fine* notant, haec subsidia praeberi ei debebant vel per restitutionem dotis, vel de consilio solum rescribentis papae.

11

Quaeritur 3. an propter lepram, supervenientem conjux sanus a leproso divertere saltem quoad thorum, eique debitum conjugale negare valeat? *Ratio dubitandi ex una parte* est, quia, ut insinuatum est in principio praesentis tituli, leprosi propter periculum infectionis ab humano consortio passim arcentur, ita, ut eis peculiares ecclesiae assignentur; *c. cum dicat* 2. *de eccles. aedif.* imo monialibus lepra percussis, quantumvis alias ad strictam clausuram obligatae sint, a Pio V. constitutione, quae incipit *decori*, permittitur egressus e claustro apud Donat. *tom.* 4. *prax. regul. tract.* 4. *q.* 1. *n.* 2. atqui ex cohabitatione conjugum, et usu communis thori multo majus imminet periculum infectionis, quam ex ullo alio humano commercio; igitur multo magis removeri a cohabitatione conjugis infecti conjux non infectus poterit.

12

Ex altera vero parte separationem istam ex causa leprae fieri non posse, videtur decisum *c. pervenit* 1. *hoc. tit.* ubi Alexander III. mandat, *ut uxores viros, et viri uxores, qui leprae morbum incurrunt, sequantur, et eis conjugali affectione ministrent*: quod reperitur *c. quoniam* 2. *eod.* ubi additur causa; *quoniam nemini licet (excepta causa fornicationis) uxorem dimittere. Cons.* ex praecepto Christi *Matth.* 5. *vers.* 32. et 19. *vers.* 9. ubi etiam ipse causam fornicationis, seu adulterii solam excipit; igitur cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, *can. dominus* 6. *caus.* 32. *quaest.* 7. dicendum videtur, quod ob lepram, vel alium similem morbum divortium quoad thorum etiam fieri nequeat.

13

Difficultas haec tolli ope distinctionis potest, quam etiam adhibent Sylv. *V. debitum qu.* 1. Navarr. *man. cap.* 16. *n.* 25. Sanchez. *l.* 9. *de matr. D.* 24. *n.* 2. *et* 17. Bonacina *de matr. q.* 4. *part.* 1. *n.* 8. Coninck *disp.* 34. *n.* 221. Petr. Barbos. *ff. solut. matrim. p.* 2. *n.* 28. August. Barbos. *in c.* 2. *cit. n.* 2. Vvagnereck *ibid. V. praecepto Apostoli not.* 2. Gonzalez *in c. fin. eod. n.* 8. Paul. Zacbias *qq. medico-legal. l.* 7. *titul. quaest.* 5. *n.* 1. Engl. *hic pr.* Zoes. *n.* 2. Pirhing *n.* 10. Schambogen *n.* 8. *et* 9. Konig *n.* 3. Vviestner. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 6. *et* 7. qui distinguunt inter leprae malignitatem. Vel enim lepra superveniens medicorum judicio non est contagiosa, et propterea conjugi alteri nullum, aut leve infectionis periculum imminet; vel contra contagiosa est, et medicorum judicio periculum infectionis cohabitatio, et conjugalis debiti redditio afferre judicatur.

14

Si primum, dicendum est, quod conjux non infectus eo casu ad cohabitationem, ceteraque obsequia conjugalia, et ipsam etiam debiti redditionem adstringatur; *si secundum*, neque ad cohabitationem, neque ad debiti redditionem tenebitur. *Primum* probant textus *c. pervenit* 1. *et c. quoniam* 2. *hoc tit.* qui, ut aequitas rigori juris praeferatur, in hoc, et non alio sensu intelligi possunt. *Alterum* evincit ratio; quia conjuges contractu matrimonii ad cohabitationem, et redditionem debiti conjugalis non praesumuntur aliter se obligasse, quam salva propri individui incolumitate, quam alienis commodis, et solatiis ordo charitatis praeferre docet. Idem de aliis morbis contagiosis judicium esto; Barbosa *in cap.* 2. *cit. n.* 3. Zoes. *hic n.* 2. Reiffenstuel *n.* 9.

15

Ad Conf. allatam *n.* 12. quando Christus dominus in textu *Matth. cit.* excipit solam fornicationem, intelligendus est de separatione perpetua, et divortio absoluto; nam praeter causam fornicationis etiam sunt aliae, ex quibus divortium fieri potest ad tempus certum vel incertum, et inter istas etiam est lepra, ac quivis alius morbus contagiosus, ob quem divortium fieri potest, quamdiu is morbus durat.

16

Quaeritur 4. an conjux non leprosus leproso conjugi cohabitare, et debitum illi reddere etiam cum periculo infectionis possit? *Videtur* non posse; quia ex communi doctrina, quam defendit Sanchez *lib.* 9. *de matrimon. disp.* 24. *n.* 8. graviter illicitum est reddere debitum cum notabili salutis suae detrimento; est autem notabile detrimentum salutis propriae, quando ex redditione debiti le-

proso conjugi imminet probabile periculum infectionis conjugi sano. *Conf.* 1. Quia homo vitae, et membrorum suorum dominium minime habet, atque ita curam moderatam illius tuendae habere obligatur, ubi urgentior causa non cogit. *Conf.* 2. Nam culpae mortalis reus est utens cibis ejus quantitatis, vel qualitatis, ut notabiliter praevideantur nocituri sanitati.

17

Sed respondendum est affirmative; imo ita reddere debitum, si ex amore matrimonii id fiat, opus meritorium est. Ita Cajetan. 2. 2. *quaest.* 154. *art.* 1. *ad* 4. §. *ad* 3. *dicitur*, Graffis *part.* 1. *decis. libr.* 2. *cap.* 38. *n.* 6. Sanchez *loc. cit. n.* 23. Ratio est, quia in morbis diuturnis, et quasi habitualibus, nec ad mortem tendentibus, qualis est lepra, periculo infectionis praeponderat conjugalis amor, et vitatio periculi incontinentiae in utroque conjuge, fere semper contingens.

18

Ad argumentum contrarium id intelligendum est de morbis communibus non ita diuturnis, atque ad mortem non tendentibus. *Ad Conf.* 1. Cura moderata tuendae salutis propriae non facit illicita jejunia, et alias corporis mortificationes moderatas; igitur neque redditionem debiti, factam ad avertendam incontinentiam vel suam, vel conjugis leprosi. *Ad Conf.* 2. Sumptio cibi in quantitate, vel qualitate sanitati noxia nullo ex capite honestari potest; potest autem honestari redditio debiti.

19

Quaeritur 3. utrum conjux sanus leproso conjugi teneatur, vel possit debitum reddere, si quidem non immineat periculum infectionis reddenti, sit tamen probabile periculum, fore, ut soboles nascatur leprosa? Quidam negant cum Medina, et Palacios apud Sanchez *lib.* 9. *de matrim. D.* 24. *n.* 24. quia magis licet cuiquam propriis, quam alienis detrimentis cedere; igitur cum juxta dicta *n.* 13. non teneatur conjux sanus reddere leproso debitum cum periculo infectionis propriae, multo minus tenebitur illud reddere cum periculo, ne inficiantur liberi.

20

Sed affirmativam defendunt S. Thom. *in* 4. *dist.* 32. *qu. un. art.* 1. *ad* 4. S. Bonavent. *ibid. art.* 2. *quaest.* 1. *n.* 21. *ad* 2. Scot. *q. un. ad fin. corp. v. respondeo*, Rosell. *V. leprosus n.* 2. Sylv. *V. debitum quaest.* 1. *v. secunda est*, Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 64. *art.* 1. *dub.* 3. *concl.* 1. Sanchez *loc. cit. n.* 25. et plures alii apud istum. Ratio est, quia proli tantum abest, ut irrogetur injuria, ut potius maximo afficiatur beneficio; conse-

quitur enim vitam ex eo concubitu, ac melius illi est leprosam existere, quam omnino non esse.

21

Ex quo sequitur solutio ad argumentum contrarium; quia conjugi sano simpliciter nocet reddere debitum cum notabili salutis detrimento; cum enim jam habeat esse naturale, non potest non male se habere, si contagione illa inficiatur; at proli non simpliciter nocet, sed melius est nasci, quam non nasci. Ut tamen infectionis periculum in liberis, quantum fieri potest, praecaveatur, addit Sanchez *loc. cit. n.* 31. eos casu, quo conjuges seorsim habitant propter morbum alterius contagiosum, debere educari apud parentem sanum.

22

Quaeritur 6. an ubi periculum infectionis cessat, excuset a debito reddendo horror naturaliter consurgens ex accessu ad conjugem lepra, vel alio morbo horrorem inferente, infectum? *Certum est* excusare illum horrorem, qui tantus est, ut inhabilem faciat ad conjugi tali morbo affecto reddendum debitum; quia impossibilium nulla est obligatio; *reg. impossibilium* 185. *ff. et reg. nemo potest* 6. *in* 6. Quare si tali casu vir non reddens excommunicetur ab ecclesia, sicut coram Deo est immunis culpa, ita etiam ab excommunicatione; Sanch. *lib.* 9. *D.* 24. *n.* 21. et apud eum *cit.*

23

Dubium est de horrore, qui conjugem sanum debiti reddendi capacem relinquit; in quo dubio negat eum deobligari Sot. *in* 4. *dist.* 32. *q. un. art.* 1. *ad* 2. *vers. imo vero*, et Lud. Lop. *p.* 1. *instruct. cap.* 83. *vers. sed an*, *et part.* 2. *de matrim. cap.* 56. *pn.* qui solum excipiunt, quando, ut loquuntur, ingentissimus est horror, ut si lepra esset leonina ita, ut membra computrescerent, et deciderent.

24

Sed mitius cum conjugibus agendum existimat Sanchez *loc. cit.* cum constet, plerosque ad nauseam ita propensos esse, ut ad instar mortis abhorreant ab accessu ad conjugem leprosum, ut adeo, stante tali horrore, obligari illos ad reddendum debitum difficillimum, et moraliter impossibile sit. Quare idem doctor tandem concludit, et si nimius horror sit, judicat non obligari: secus, si horror tantus non foret, nam hoc casu urgebit praeceptum Apostoli, quo 1. *Corinth.* 7. *vers.* 3. jubet, ut uxori vir debitum reddat, et similiter uxor viro; quod cum generale sit, obligabit generaliter, ita, ut excusationem non admittat, nisi aut fornicationis ab altero admissae, aut moralis impossibilitatis.

25

Quaeritur 7. a quo facilius excusetur conjux sanus ob alterius lepram, vel similem morbum, an a redditione debiti, an a cohabitatione, et aliis obsequiis conjugalibus? Resp. facilius excusandum a redditione debiti, quam cohabitatione, et aliis obsequiis conjugalibus; quia, ut Paulus Zacchias *qq. medico legal. lib.* 7. *titul.* 2. *quaest.* 5. *n.* 3. observat, fere majus periculum infectionis a carnali commercio, quam sola cohabitatione, et aliorum obsequiorum exhibitione oritur.

26

Porro ut cum eodem Zacchia, notat Vincent. Petra *tom.* 3. *comment. fol.* 417. *n.* 25. ad judicandum, an lepra infici possit conjux sanus, non solum gravitas morbi inspicienda est infirmi, sed principaliter attendi debet, cujusnam temperamenti conjux sanus existat; nam secundum varias ejusdem dispositiones aliquando facili negotio infici potest, et etiam ex parvo morbo contrahere magnum; aliquando contra ob robustam complexionem vel difficulter, vel modice etiam ex magno morbo inficitur.

27

Quodsi vero etiam quoad cohabitationem separationem facere malignitas morbi jubeat, haec aliter permittenda non est, nisi ministratis afflicto vitae subsidiis; P. Vviestner *hic n.* 9.

28

Quaeritur 8. an ob explicatum periculum infectionis, vel horrorem a redditione debiti, et cohabitatione excusari conjux possit, quando lepra matrimonialem contractum praecessit, et hoc sanus non ignoravit? Respond. hoc casu non excusari, ut recte advertunt Sanchez *lib.* 4. *de matrim. D.* 24. *n.* 22. Barbosa *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 4. Vvagnereck *ib. praecepto Apostoli not.* 3. Engl. *hic in fin.* Pirhing. *n.* 2. *not.* 2. Schamb. *n.* 8. Konig. *n.* 3. Vviest. *n.* 10. Reiffenstuel *n.* 8. quia is sibi imputare periculum infectionis debet, cui se libere exposuit, cum leproso scienter contrahendo matrimonium. Accedit, quia si leprosus conjux scivisset, talem ob lepram, aut aliam infirmitatem, quam ei fideliter detegit, vel non abscondit, sibi negaturum debitum conjugale, forsan cum alio contraxisset, prout poterat *arg. c. quoniam* 2. *hoc tit.*

29

Neque obstat, quod nemo sit dominus membrorum, et vitae suae, et ideo nemo se obligare possit ad actualem amissionem membri, aut vitae; nam praeterquam, quod, ut *n.* 17. insinuavi, lepra non soleat esse morbus fatalis, plures sunt casus, quibus non

est prohibitum se obligare ad periculum corporale, ut in militibus, nautis, aliisque similibus quotidianum est; Engl. *hic fin.*

30

Demum adverto, casu, quo conjux sanus ob horrorem leprae leprosum conjugem, a consortio hominum separatum, quoad cohabitationem sequi non vult, utrique a judice ecclesiastico injungendam continentiam; *per cap. pervenit* 1. *hoc tit. et ibi* DD.

TITULUS IX.

De conjugio servorum.

SUMMARIUM

1 *Servi in jure sunt triplicis maxime generis, videlicet servi proprie dicti.*
2 *Adscriptitii.*
3 *Originarii.*
4 *Adscriptitii, et originarii valide contrahunt matrimonium cum quacumque alia persona.*
5 *Matrimonium inter personam liberam, et libertam valet.*
6 7 8 *Possunt matrimonium valide contrahere etiam servi proprie dicti.*
9 *An domino invito, vel ignorante?*
10 *Defenditur affirmativa.*
11 *Solvuntur objectiones.*
12 *Utrum servus licite contrahat matrimonium, domino invito?*
13 *An hic conjugio servi sui licite resistat?*
14 *An postquam certior factus est, quod servus ejus de matrimonio tractet, possit istum alio vendendum mittere?*
15 *Matrimonium servi initum cum persona libera, non ignara conditionis servilis, valet.*
16 17 *Non valet, si istam ignoraverit.*
18 *Nisi sequatur ratihabitio.*
19 *Rationes dubitandi solvuntur.*
20 *An validum sit matrimonium cum servo, vel ancilla, cui ad tempus concessa libertas est?*
21 *Quid dicendum de matrimonio, contracto inter liberum, et ancillam statu liberam?*
22 *An valori matrimonii obsit error circa conditionem servilem, quo contrahens constituitur in statu digniore, vel saltem pari?*
23 *Respondetur non obesse.*
24 *Satisfit argumento contrario.*
25 *Quo jure error conditionis servilis dirimat matrimonium? Sententia putantium, irritum esse jure naturali.*
26 *Sententia id adscribentium juri positivo humano.*
27 *Defenditur sententia inter utramque priorem media.*
28 *Diluuntur argumenta opposita.*
29 *An matrimonium liberi cum ancilla valeat, si ignorantia conditionis servilis sit crassissima?*
30 *Deciditur non valere.*
31 *Objectiones solvuntur.*
32 33 34 35 *Quando servus, vel ancilla consequatur libertatem ex matrimonio, permissu domini inito?*
36 37 38 *An iis eventibus, quibus ancilla, vel servus ipso matrimonio libertatem consequitur, hoc cum libero, conditionem servilem ignorante, initum valeat?*
39 40 41 *An conjux liber, detecta conditione servili, a matrimonio recedere statim possit?*
42 *Quid probari debeat, ut ab ecclesia concedatur dissolutio matrimonii ob alterius conditionem servilem?*
43 *Ignorantiam conditionis qui probare debeat?*
44 *Satisfit argumento opposito.*

Aliud impedimentum conjugii est conditio servilis, seu potius ejusdem ignorantia, quod olim, quando christiani adhuc servituti obnoxii erant, non frequens minus, quam celebre erat.

1

Quaeritur 1. quotuplicis generis servi sint? Resp. In jure servi sunt triplicis maxime differentiae 1. *Servi proprie dicti*, qui ex jure gentium, vel civili alieno domino contra naturalem libertatem subjiciuntur, ita, ut ad instar rerum nostri patrimonii possideri, vendi, et alienari possint; et tales de jure sunt 1. qui justo, vel saltem publice indicto bello capti, servatique, et capientis dominio subjecti sunt; §. *servi* 3. *et* §. *seq. inst. de jur. person. l. et servorum* 5. §. *servi* 1. *ff. de stat. homin.* 2. Qui sunt nati ex matre conditionis servilis; §. *citt. et l. partum* 7. *C. de R. V.* 3. Qui cum 20. annis essent majores, scientes, prudentesque ad participandum pretium se venundari passi sunt; *l. majores* 1. *ff. et l. dispar.* 1. *Cod. quib. ad libert. proclam.* et nonnulli alii apud Tholos. *syntagm. lib.* 14. *cap.* 3. *n.* 2. Haec servitus inter christianos hodie per consuetudinem generalem sublata est, ita, ut neque qui capti sunt bello, inter christianos gesto, jam proprie capientium servi fiant, tum ob dignitatem christiani nominis, et honorem, ac memoriam libertatis, qua nos Christus donavit; tum quod bella inter christianos principes, adeoque inter cives romanos gesta potius bella intestina censeri debeant. In bello tamen, quod contra turcas, et barbaros geritur, adhuc hodie servituti locus est, ea tamen inter jus antiquum, et hodiernum differentia constituta, quod olim romani capti ab hostibus etiam apud romanos pro servis habiti fuerint; hodie vero christiani habent quidem captos turcas pro servis, sed non suos christianos captos a turcis, quod indignum videatur, christianum a christiano censeri servum turcarum, et infidelium; Engl *hic n.* 2.

2

2. *Adscriptitii*, qui glebae, seu fundo colendo sunt perpetuo addicti, ita, ut a cultura sine domini voluntate recedere, et possessiones deserere nequeant, fructus vero istarum reddere dominis suis teneantur omnes, praeter sumptus, et victum; Abb. *in cap.* 2. *de judaeis not.* 1. Hi partes sunt fundi, et computantur inter immobilia, ut habetur *l. jubemus* 14. *pr. C. de ss. eccl.* junct. glossa *ib. V. mancipia.* Hinc distinguuntur ab iis, qui se obligant perpetuo ad servitia personalia; nam hi, qui sola personali obligatione tenentur, partes fundi non censentur esse, atque ideo adscriptitii non appellantur; Valesco *de jur. emphyt. q.* 37. *n.* 9. *et seq.*

3

3. *Originarii*, qui ex adscriptitiis orti sunt. Utrique, quamvis majori aliqua obligatione, quam ceteri subditi suis dominis teneantur, hodie tamen vere liberi sunt, ut bene gloss. *in c.* 2. *de judaeis V. sint liberi*, Abb. *ib. v. item nota*. Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 19. *n.* 1. Engl. *hic n.* 3. et colligitur ex *cap. cit.* quod licet prohibeat judaeis mancipia christiana possidere, concedit tamen, ut habere possint adscriptitios, et originarios christianos. *Ex quo etiam sequitur*, sublata servitute proprie dicta inter christianos, mansisse adhuc hanc secundam, et tertiam speciem; quod patet ex usu Germaniae nostrae, in cujus variis locis multi hujusmodi servi adscriptitii et originarii inveniuntur.

4

Quaeritur 2. an, et quales servi possint contrahere matrimonia? *Satis convenit inter DD.* 1. servos adscriptitios, et originarios valide posse contrahere matrimonium cum quacumque alia persona, etsi illa conditionem eorum ignoret, modo inter ipsos nullum aliud impedimentum intercedat, ut recte Gaeta *in can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 332. Brunell. *de sponsal. concl.* 32. *n.* 3. *cas.* 3. Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 19. *num.* 9. Guttier. *de matrim. c.* 90. *n.* 20. Coninck *D.* 31. *n.* 21. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 2. *n.* 5. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 5. §. 1. *n.* 10. Barbosa *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 3. Vagnereck *in cap.* 1. *ibid. not.* 3. Engl. *hic n.* 3. Pirhing *n.* 1. Schambogen *n.* 2. Konig *num.* 3. Viestner *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 5. *Neque obstat*, quod ad certas operas, et servitia dominis praediorum praestanda teneantur; quia obligatio haec non facit, ut non sint vere liberi homines; *l. definimus* 12. *C. de agricol. et censit.* igitur nihil est, quod ipsos a matrimonii contractu removeat.

5

Certum est 2. valere matrimonium ingenui cum libera, i. e. cum ea, quae ancilla fuit, jam tamen libertate donata est; neque valorem ejus impedit, quod ingenuus cum ea contrahens ignoraverit eam libertam esse; quia est vere libera, ac proinde ejus conditionis error, cum non sit servitutis praesentis, non obstat matrimonii firmitati. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. unic. art.* 2. *col.* 4. *v. adhaec*, Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. primum*, Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 10. *n.* 3. *comment. lit. N.* Sanchez *lib.* 6. *de matrim. disp.* 79. *n.* 10. Guttier. *de matr. cap.* 90. *n.* 19. Coninck *disp.* 31. *n.* 24. et apud hos alii.

6

Dubium fieri potest de servo proprie dicto, an ille, dum adhuc servus est, valide matrimonium contrahere, saltem cum paris conditionis persona possit? Videtur non posse, 1. ob textum *canon. non omnis* 12. *caus.* 32. *q.* 2. ubi s. Leo papa ad Rusticum narbonensem scribens, *non omnis*, ait, *mulier juncta viro est uxor viri, quia nec omnis filius est haeres patris; nuptiarum autem genera inter ingenuos sunt legitima;* ubi s. pontifex videtur asserere, matrimonia inter servos contracta non esse legitima, 2. Ad matrimonium requiritur voluntas: in servis autem voluntas non datur juxta *reg. velle* 4. *ff.* 3. Per matrimonium fit mutua corporum traditio; hanc facere servus nequit; quia potestatem corporis sui non habet.

7

Sed dicendum, ac tenendum est pro indubitato, validum esse matrimonium, contractum a servo proprie dicto, cum paris conditionis persona, saltem accedente consensu domini. Patet ex *can. omnibus* 2. *caus.* 29. *q.* 2. *c. dignum* 1. *hoc tit.* Ratio est, quia ecclesia considerat homines secundum naturam suam, secundum quam omnes aequales sunt; unde sicut a baptismo, et aliis sacramentis, quae gratia suscipientis conferuntur, servos non arcet, ita neque removet a sacramento matrimonii.

8

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. s. Leo in textu non negat inter servos dari verum quoddam matrimonium, sed solum dicit, illud matrimonium non esse legitimum, et solemne, ita, ut filii sint haeredes cum suavitate, aut ut ipsi sint in potestate patris; hoc enim repugnat conditioni servi; Gonzalez *in c. fin. hoc tit. n.* 8. *fin. Ad* 2. Servi voluntatem non habent in iis, quae sunt juris civilis, et in quibus domino praejudicari posset. *Cons.* Etiam in iis, quae sunt juris naturalis. *Nego.* Nam in his voluntate propria regitur etiam servus: unde cum matrimonium sit juris naturalis, contractus ejusdem servo non prohibetur. *Ad* 3. Servus corpus suum tradit alteri conjugi, quantum satis est ad generationem filiorum; quod sufficit ad veritatem matrimonii, attento jure naturali; neque hoc impediri potest a domino, quamvis non tradat illud plenarie, et pro omni tempore. Deinde servus per servitutem tantum amittit jura personalia, quae ratione servitutis ad dominum transferuntur; igitur amittere per illam non potest jus contrahendi matrimonium; quia hoc est potius ipsius naturae humanae ad sui propagationem.

9

Quaeritur 3. an servus ejusmodi, vel ancilla matrimonium inire etiam domino invito, vel ignorante, possit? *Rationem dubitandi* fa-

cit 1. textus *can. fin. caus.* 29. *quaest.* 2. ubi conc. Cabilonense, postquam statuit, conjugia a servis contracta non esse dirimenda, subjicit, *hoc in illis observandum esse*, *ubi legalis conjunctio fuit*, *et per voluntatem dominorum*; igitur per argumentum a sensu contrario, si legalis non sit conjunctio, aut dominis nolentibus et invitis facta, dirimi conjugia eorum poterunt. 2. *L. cum ancillis* 3. *G. de incest. nupt.* ubi non *connubium*, sed *contubernium* inter servos esse, agnoscitur; igitur necesse est, ut accedat consensus domini, quo servum manumittat a servitute. 3. Paritas cum professione religiosa, a ss. ordinibus; nam servus neque ad professionem religiosam, neque ad ordines, invito, aut inscio domino, admitti potest, ut de professione dictum est; *l.* 3. *tit.* 31. *n.* 29. de ss. ordinibus *l.* 1. *tit.* 18. *n.* 2.

10

Sed adhuc dicendum, matrimonia a servis, etiam sine domini consensu inita, valida esse. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. un. art.* 2. *in corp.* Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 21. *n.* 3. Guttier *de matrim. cap.* 92. *n.* 1. Coninck *D.* 31. *n.* 31. *et* 32. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 5. §. 2. *n.* 1. Vivian. *in cap.* 1. *hoc tit. pr.* Barbosa *ibid. n.* 1. *et* 2. Gonzal. *n.* 2. Vallens. *hic n.* 6. Zoes. *n.* 4. Honor. *n.* 2. Engl *n.* 4. Schambogen *n.* 3. Viestner *n.* 6. Reiffenstuel *num.* 6. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 2. *n.* 172. estque doctrina a ceteris DD. maximo consensu recepta: idque merito ob claram decisionem *c. dignum* 1. *hoc tit.* et non minus dilucidam rationem; quia matrimonium naturali, et divino jure concessum est homini in remedium concupiscentiae ad evitandam incontinentiam, et ad conservationem, ac propagationem humani generis; hoc autem jus domini servis auferre nequeunt; quia jus istud non tam privatum ipsorum est, quam commune ipsius naturae humanae, cui derogare potestas privata domini nequit. Imo graviter peccant domini contra justitiam, si servos suos aut positive impediant a matrimonio, aut postquam hoc contraxerunt, invitis ipsis, durius tractent, ut ex communi doctrina docent Sanch. *D.* 21. *cit. n.* 5. *et* 6. Guttier. *n.* 2. *et* 3. Pont. *l.* 7. *cap.* 42. *n.* 3. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 4. Perez *D.* 25. *sect.* 6. *n.* 4. Barbosa *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 2. Vagnereck *in c.* 2. *eod. not.* 2. Pirh. *hic n.* 2. Schambogen *n.* 3. Vviestn. *n.* 6. quia quoad hoc servi sunt sui juris, nec domino subduntur.

11

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. Monet *ibidem* glossa a DD. passim recepta, in eo textu addendam particulam *maxime*, ut sensus sit, servorum matrimonia non dirimenda, maxime quando

per voluntatem domini contracta sunt. *Ad.* 2. Jus canonicum, quod in matrimoniali causa unice attendendum est, verum inter servos matrimonium agnoscit; *cap. dignum citat.* igitur quidquid de hoc jus civile statuat, curandum non est. *Ad* 3. Negatur paritas: nam professione religiosa, et susceptione ss. ordinum impeditur servus ab obsequiis debitis praestandis domino, cum per utramque homo Deo, et divinis obsequiis pro toto vitae tempore mancipetur; non ita impeditur ille, et matrimonio inito, quippe quo non obstante servus adhuc praestare domino obsequia solita potest, ac debet. Unde nec ancilla, quae servo alterius domini nupsit, proprium deserere dominum potest, neque maritus servus praetextu conjugii servitia domini negligere, sed ita utrobique res temperanda est, ut ex imperio, et occupatione domini servus non impediatur suo tempore ab usu matrimonii, et vicissim servus ita moderate uti debet matrimonio, ne domino notabile praejudicium faciat.

12

Quaeritur 4. utrum licite servus invito domino contrahat matrimonium, vel dominus licite intentioni ejusdem resistat? Quod servus licite matrimonium contrahat, domino etiam renitente, patet ex modo dictis; quia ita contrahendo utitur jure suo, nec domino praejudicium affert, cum sive consenserit iste in matrimonium, sive non consenserit, obsequia sibi debita a servo conjugato petere, eaque recipere ab ipso possit. Interim tamen non est negandum, debitam reverentiam exigere, ut servi, quando matrimonium volunt contrahere, dominorum consensum petant, saltem casu, quo nullus est timor, ne matrimonium malitiose impediatur; Coninck *D.* 31. *n.* 32. Vriestner *hic n.* 6. *fin.*

13

An vero dominus vicissim licite matrimonio ejusdem resistat, dubium esse potest: in quo certum est, non teneri illum consentire in servi sui matrimonium, sed tuto posse reniti, nullum obstaculum afferendo; quia consulit sibi, ne id damnum subeat, quod ex consensu sibi redundare plerique DD. affirmant, dum docent, casu, quo servus matrimonium contraxit domino consentiente, et uxor eo tempore debitum petit, quo servitium ab eo exigit dominus, uxorem petentem debitum praeferendam domino petenti servitium; quorum fundamenta affert Sanch *l.* 7. *de matrimon. D.* 21. *n.* 13. quamvis ipse *n.* 15. decidat, nullum in hoc circa servum, qui domino consentiente contrahit matrimonium, et circa eum, qui contrahit eo invito, faciendum esse discrimen, quod jus gentium, quo servitus inducta est, sit posterius jure naturali, quo inductum est matrimonium.

14

Difficultas in eo residet, an domino postquam certior factus est, quod servus ejus de matrimonio ineundo tractet, fas sit illum alio vendendum mittere; quam difficultatem recte dissolvit Sanch. *loc. cit. n.* 9. Vel enim matrimonium jam coeptum est per sponsalia de futuro a servo inita, vel nondum ita coeptum matrimonium est. *Si hoc secundum*, poterit utique dominus sic eum venundare; quia id non est directe impedire matrimonium, sed uti jure suo vendendi servum; jure autem suo utens non potest dici fraudem committere. *Si primum*, nefas erit domino eo medio uti; quia per illa sponsalia sponsae servi jam est quaesitum jus, ut servus promissis stet, et matrimonium cum ipsa contrahat, quod jus cum sit independens a voluntate domini, non potest iste id impedire, servum mittendo alio. *Neque obstat*, quod matrimonio jam inito, servum suum dominus in partibus remotis possit venundare; nam esto, id verum sit, quod cum aliis Sanch. *D.* 22. *num.* 12. negat, si uxor sequi eundem non possit commode, dispar adhuc est ratio; quia quando matrimonium jam est initum; impeditur solus ejusdem usus, cujus jus posterius est jure domini, quod habet ad servum suum vendendum; at quando inita sunt sponsalia, per hoc, quod servus venundandus in remotas terras mittatur, ad quas sponsa sequi illum non potest commode, impeditur ipsum matrimonium, cujus contrahendi jus cum servus a natura ipsa acceperit, praeferri debet juri domini, quod iste accipit a jure gentium.

15

Quaeritur 5. an validum sit matrimonium, quod liber contrahit cum ancilla, aut libera cum servo? Resp. distinguendo; vel enim contrahit quis matrimonium cum ancilla, ignorans illam esse talem, sed putans esse liberam, vel illud contrahit sciens conditionem illius servilem.

Si hoc secundum, matrimonium cum servo, vel ancilla initum, tenet per claros textus; *can. si quis ingenuus* 4. *can. si foemina* 5. *caus.* 29. *quaest.* 2. *cap. proposuit* 2. *et c. fin. h. tit.* quibus correctum est jus civile, reprobans matrimonium, inter liberum, et ancillam initum; *l. cum ancillis* 3. *cod. de incest. et inutil. nupt.* Joan. Andr. *in c.* 1. *hoc tit. num.* 3. Ancharan. *ibid. n.* 2. Abb. 2. *n.* 3. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 2. *dict.* 2. Sot. *in* 4. *dist.* 35. *qu. un. art.* 1. *vers. contra hanc*, Sanchez *l.* 7. *D.* 19. *n.* 13. Guttier. *de matrim. cap.* 90. *n.* 23. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *part.* 5. §. 1. *n.* 9. Pirh. *hic n.* 5. Engl. *n.* 4. Scambog. *n.* 6. Zoes. *n.* 3. Konig *n.* 5. *et* 6. Vviestner *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 8. quia servitus cognita non ad-

versatur substantiae matrimonii, cum hoc non obstringat ad semper, et ubique debitum reddendum, sed tantum, quoties legitimum impedimentum non obstiterit. Interim tamen juxta *can. siquis viduam* 15.. *dist.* 34. talis liber, scienter cum ancilla contrahens, fit irregularis; idque ideo, quia ancilla est persona vilis, adeoque cum per matrimonium unus corpus cum ancilla efficiatur, eam ducens quoque fit vilis, et per consequens irregularis; gloss. *in can. cit. V. ancillam*, Sylv. *V. irregularitas quaest.* 16. Navarr. *man. cap.* 27. *n.* 169. Sanchez *D.* 19. *cit. n.* 14. Guttier. *n.* 25. Pal. *n.* 9. Konig. *n.* 5.

16

Si vero primum contingat, et liber cum ancilla matrimonium contrahat, ignorans illam esse talem, major est difficultas. Videtur enim etiam hoc casu matrimonium consistere; nam error iste est solum circa qualitatem personae, qui secundum communem non vitiat matrimonium. *Conf.* quia neque qualitas conditionis servilis invalidum illud reddit; alias etiam matrimonium cum ancilla scienter contractum valore destitueretur contra dicta *n. praec.*

17

Sed dicendum, hoc casu contractum matrimonium esse invalidum, nisi sequatur ratihabitio ejus, qui ignorabat alterius conditionem servilem. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. un. art.* 1. *in corp. et ad* 1. s. Bonavent. *ibid. art.* 1. *q.* 2. Durand. *qu.* 1. *n.* 6. Sanch. *D.* 19. *citat. n.* 2. Guttier. *n.* 1. Layman *n.* 3. Palao *n.* 1. Fagnan. *in cap. fin. hoc tit. n.* 1. Vivian. *in cap.* 2. *eodem pr.* Barbos. *ibid. n.* 1. *et* 2. Schambog. *hic n.* 7. Konig. *n.* 6. Reiffenstuel *num.* 4. magnif. P. Schmier *par.* 3. *de matrim. cap.* 2. *n.* 173. et expresse definitum est per textus *num.* 15. allatos. Ratio, ob quam ita ecclesia statuit, est, ut resarciat gravem injuriam illatam libero ignoranti conditionem servilem alterius, et ob magnam contractus inaequalitatem; quae ratio non habet locum, quando liber scit alterum esse servum, cum quo contrahit; tunc enim cessat error, et contrahens non decipitur; sed remittit jus suum.

18

Addidi, *nisi sequatur ratihabitio*; nam si liber, cognito errore, adhuc manere velit cum servo, cum quo contraxit, matrimonium, quod ante nullum erat, reconvalescet; *c. proposuit* 2. *et c. fin. cill.* Coninck *D.* 31. *n.* 25. Vivian. *in c. fin. cit. pr.* Fagnan. *ibid. n.* 15. Canis. *hic n.* 3. Pirhing *n.* 5. Scambogen *num.* 7. Sed hic consensus jam post trid. renovari debebit coram parocho, et testibus, nisi nullitas matrimonii prius initi omnino occulta, et talis esset, ut ea probari nequeat; tunc enim sufficiet renovatio consensus ex parte contradicentis liberi, ut notatum est *supra tit.* 3. *n.* 121.

19

Ad rationem dubitandi negatur paritas inter errorem conditionis servilis, et errorem quoad alias qualitates. Disparitas potest assignari duplex; quia errans circa alias qualitates adhuc censetur sufficienter consensisse in personam, cum qua contraxit; errans autem quoad conditionem servilem, et putans esse liberum, cum quo contraxit, cum revera sit servus, ob nimiam inaequalitatem praesumitur non sufficienter consensisse in personam, cum qua contraxit; atqui sine consensu in personam conjugia non ineuntur; *cap. cum locum* 14. *et seqq. de sponsal. et l. nuptias* 30. *ff. de R. J.* 2. error circa alias qualitates per se non repugnat tribus conjugii bonis; ita autem repugnat conditio servilis; imprimis enim repugnat bono sacramenti, et individuae societati, ac cohabitationi conjugum; quia servus debet servire domino, ideoque habitare in domo illius, qui potest illum mittere ad terras remotas, ibique vendere; deinde adversatur bono fidei conjugalis; quia debitum non omnino libere, sed solum, quatenus domini servitia permittunt, valet reddere: denique bono prolis, quia hanc nec commode alere, nec bene educare potest, alere quidem, quia omnia acquirit domino; educare autem, quia non est in ejus potestate, sed domini, cujus ancilla est mater. *Ad conf.* non qualitas servilis, sed occasione erroris circa illam qualitatem jus positivum ecclesiae, ut *infra n.* 27. dicam, matrimonium inter liberum, et ancillam initum, annullat, et hinc licet inter casum, quo ignorans, et casum alterum, quo sciens cum ancilla contrahit, sit aliquo modo paritas rationis, quia tamen constitutiones ecclesiae matrimonium, ob conditionem servilem annullantes, sunt restrictivae libertatis a natura concessae, ob hanc rationis paritatem de casu ad casum extendi non debent.

20

Quaeritur 6. an omnis error conditionis servilis matrimonium reddat invalidum? *Certum est*, invalidum reddere omnem errorem, quo liber cum non libero contrahit, existimans esse liberum; nam jura generaliter loquuntur. Quod Sot. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. unic. art.* 2. *col.* 4. *vers. ad haec*, Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 223. *n.* 3. Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 67. §. *nota quaecumque*, extendunt etiam ad casum, quo servo libertas concessa est ad certum tempus ex. gr. ad biennium, ea conditione, ut illo elapso in pristinam servitutem redigatur; nam hoc casu, siquis liber cum ejusmodi servo, ignarus, quod post lapsum illius temporis redigendus sit in pristinam servitutem, matrimonium contrahat, putant *citt.* DD. matrimonium dirimi, et esse invalidum. Rationem dant, quia talis revera manet conditionis servilis, et quidquid interim agit, id agit,

ut servus, nec potest libere tradere potestatem corporis sui alteri, nec ad ordines promoveri. Sed melius in hoc casu negatur suppositum; neque enim pro certo tempore libertas concedi potest, sed semel pro quocumque tempore concessa, perpetua est, ut expresse habetur *l. libertas* 33. *ff. de manumiss. testam.* ubi Paulus, *libertas*, inquit, *ad tempus dari non potest: ideoque*, ut prosequitur *l. seq. si ita scriptum sit, Stichus usque ad annos decem liber esto, temporis adjectio supervacanea est.* Ex quo contra *Sotum* et alios supra allegatos sequitur, valere matrimonium liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata libertas est; quia ancilla est jam omnino, et perpetuo libera.

21

Majus dubium est, an valeat matrimonium, contractum inter liberum, et ancillam statu liberam, cui nimirum ex aliquo tempore, v. g. abhinc biennio concessa libertas est, si liber cum ea contrahens ignoret conditionem servilem? Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 4. *n.* 6. *et* Sylv. *V. eod.* 8. *quaest.* 2. *dict.* 3. indistincte ajunt non valere matrimonium, medio illo tempore contractum, quod eo tempore vere adhuc ancilla sit, ut expresse habetur *l. statu liberum* 9. *ff. de stat. liber.* ac proinde concurrat conditio servilis cum ignorantia ejus conditionis ex parte liberi. Sanchez tamen *lib.* 7. *de matrim. disput.* 3. *n.* 4. id limitat, nisi modicum tempus deficiat, ut statim libero plenam acquirat libertatem; tunc enim censet matrimonium valere, quod rationes, ob quas ecclesia ducta est, ut annullaret matrimonium inter liberum, et ancillam, cessent, et ipsi libero nullum alicujus momenti praejudicium fiat, utpote impedimento conjugii, quod aliquale conditio servilis affert, ad breve tempus duraturo; dedecus vero illud, quod est contrahere cum aliqua, quae revera ancilla est, hoc casu non sit curandum, cum idem profecto sequatur ex matrimonio inito cum liberta; parum enim refert paulo ante fuisse servam, et nunc esse liberam, aut tunc esse servam, et cito futuram liberam. Porro tempus hujusmodi breve fore existimant *loc. citat.* Sanchez, si sit spatio sex mensium brevius, quia cum legitimus, et perfectus partus ante septimum mensem non nascatur, tali casu nullum periculum prolis est, ne subjiciatur servituti.

22

Quaeritur 7. an validum sit matrimonium, quod contrahitur quidem cum errore conditionis servilis, tali tamen, quo contrahens constituatur in statu digniore, vel saltem pari, ut si homo liber contrahat cum libera, existimans eam esse ancillam, vel si servus cum libera, quam putabat esse ancillam, aut cum ancilla, quam

credebat esse liberam? Haec pro invalidis nonnulli habent cum gloss. *in can. un. V. secunda caus.* 29. *q.* 1. ex ratione, quod etiam in his casibus interveniat error status, et conditionis servilis. *Conf.* quia posset aliquis servus esse tam arrogans, ut nulla ratione ducere vellet ancillam; quin imo prudenter faceret, ne filii essent servi, et ut liberius usui matrimonii vacare posset, et si a domino venderetur, sequi eumdem uxor posset.

23

Sed melius Host. *in summ. hoc tit. n.* 9. Joann. Andr. *in cap.* 2. *eod. n.* 3. Abb. *ibid. n.* 2. Gaeta *repet. can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 331. Navar. *man. cap.* 24. *n.* 33. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 19. *n.* 23. Guttier. *de matrim. cap.* 90. *n.* 27. *et* 28. Coninck *D.* 31. *num.* 24. Vincent. de Just. *de dispens. matrim. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 19. Fagnan. *in cap. fin. hoc tit. num.* 8. *et* 9. Vvagnereck *ibid. notat.* 2. Zoes. *hic n.* 3. Pirh. *n.* 6. Schambog. *n.* 14. Konig. *n.* 7. Vviest. *n.* 9. et hoc teste praecipui nominis TT. et canonistae alii indubitate pro validis ejusmodi matrimonia habent, et quidem merito; quia ecclesia matrimonia inter liberam, et servilem personam eo solum casu irritavit, quo ignoratur status contrahentis conditionem deteriorem reddens; hoc autem non fit in casibus allatis. *Conf.* quia in praedictis casibus merito praesumitur, quod contrahens adhuc initurus fuisset matrimonium, etsi statum illius, cum quo contraxit, scivisset, quippe cum ejusmodi contractu conditio ipsius aut melior fiat, aut saltem non fiat deterior.

24

Ex quo patet resp. ad argumentum contrarium, et ejus confirmationem; imprimis enim talis voluntas servi non praesumitur, et esto, quod habitualiter ita dispositus sit, ut non contraheret cum ançilla similis sibi conditionis, haec illius habitualis dispositio matrimonium vitiare non potest, utpote cujus valor dependet a contrahentium voluntate, quae est, non quae esset.

25

Quaeritur 8. quo jure, naturali, an ecclesiastico tantum error conditionis servilis dirimat matrimonium? Scot. *in* 4. *dist.* 42. *q. un.* §. *ex dictis*, Almain. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. un. fin.* Palacios *in* 4. *dist.* 30. *q. unic. vers. rursus quia;* Angl. *flor. p.* 1. *de matrim. q.* 10. *de error. condit. art.* 1. *dub.* 1. *concl.* 1. Sylv. *V. matrimonium* 6. *quaest.* 1. *et V. eod.* 8. *quaest.* 2. *dict.* 1. Reiffenstuel *hic n.* 3. putant, matrimonium, cum tali errore contractum, esse irritum jure naturali: cui sententiae etiam favere videtur Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 3. *v. porro*, videturque istud suadere triplex ratio 1. quia in tali matrimonio deest consensus sufficiens in personam, ut

ex haetenus dictis patet, 2. quia matrimonium sic contractum repugnat tribus bonis matrimonii, ut ostensum est *num.* 19. 3. quia impedimentum istud non videtur a SS. canonibus de novo introductum esse, sed solum approbatum, quod antea semper erat irritum, ac proinde verisimile est, per errorem conditionis servilis matrimonium jure naturali irritum esse.

26

Altera sententia, et communior cum s. Thom. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. unic. art.* 1. *ad* 3. s. Bonavent. *dist. cit. art.* 1. *q.* 2. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 3. *fin.* Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 10. *n.* 13. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 19. *n.* 16. Guttier *de matrimon. cap.* 90. *n.* 1. Coninck *D.* 31. *n.* 22. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 5. §. 1. *n.* 3. Gonzal. *in c. fin. hoc tit. n.* 6. Vvagnereck *in cap.* 2. *cod. not.* 3. Vallens. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 2. Pirh. *num.* 8. Konig. *n.* 2. magnif. P. Schmier. *p.* 3. *de matr. cap.* 2. *n.* 176. vult, quod matrimonium error hic dirimat jure solum ecclesiastico; quod ostendunt 1. quia si jure naturae error conditionis servilis invalidum redderet matrimonium, error iste adversaretur substantiae ejusdem; non autem sic adversatur; quia licet servus, obsequiis domini occupatus, impediatur aliquo modo ab usu libero matrimonii, non tamen impeditur absolute, et simpliciter, cum debitum reddere possit, et debeat, quando legitimum impedimentum non obstat; 2. si servitus jure naturali dissolveret matrimonium, dirimeret etiam, quando scienter contrahitur cum aliquo conditionis servilis; eamdem enim hujus matrimonii repugnantiam cum bonis ejusdem habet; atqui matrimonium tale non est irritum secundum dicta *n.* 15. 3. matrimonium secundum se solum exigit traditionem sui corporis ad usum generationis, qui, spectato cujusque statu commode haberi potest; alias si liberrimus hic usus deberet esse, etiam matrimonium, quod servus cum ancilla scienter contrahit, esset jure naturali invalidum; imo eodem jure invalide contraherent, qui ratione mercaturae, vel officii saepius abesse coguntur a domo sua.

27

Inter has duas sententias placet via media, quam ineunt Pont. *lib.* 7. *de matrim. cap.* 43. *n.* 2. Perez *D.* 25. *n.* 4. Barbos. *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 2. *v. quo autem jure*. Vviestner *hic n.* 11. Distinguendum hi putant, qua intentione liber cum serva contrahat; nam si contrahat cum hac expressa intentione, et conditione, *si libera sit*, non contracturus, nisi libera esset, matrimonium ab eo cum tali errore contractum jure naturali irritum est, propter defectum consensus apertum. At si contrahit sine ejusmodi intentione, vel conditione, irritum est solo jure ecclesiastico, legibus ex aliqua parte

deferente; jure autem naturali subsisteret, quod suadent rationes allatae pro secunda sententia. *Ex quo sequitur*, quod si infideles ambo servi, vel etiam unus liber cum tali errore matrimonium cum serva contrahat, nisi cum intentione, et conditione praedicta contrahant, illud inter eosdem adhuc futurum validum, nisi per specialem ipsorum infidelium legem tale matrimonium sit irritatum; Sanchez *n.* 17. Guttier *num.* 2. Scambog. *n.* 10. Ratio patet, quia infideles ante baptismum leges ecclesiasticas observare non tenentur.

28

Ad argumenta primae sententiae responderi in hunc modum potest. *Ad* 1. quamvis qui, interveniente errore conditionis servilis, contrahit matrimonium illud contrahat secundum quid involuntarie, in quantum, si conditionem servilem praesciret, non contraheret, simpliciter tamen, et absolute talis contractus est voluntarius; quia simpliciter in hanc determinatam personam consentit, adeoque verum, et validum contractum celebrat, spectato jure naturae. *Ad* 2. licet conditio servilis usum, et perceptionem bonorum matrimonii reddat difficiliorem, cum tamen non tollit; nam servus debiti reddendi, et exigendi liberam potestatem habet pro tempore, quod a domini servitiis liberum habet; et hoc sufficit; alias etiam irritum esset matrimonium ignorauter initum cum leprosa, vel laborante alio morbo contagioso, cum in his non sit minor deceptio, et major difficultas in usu matrimonii. *Ad* 3. impedimentum istud fortasse jam ante canones a nobis *citt.* in usu fuerat, usus tamen iste non jus naturale, sed jus ecclesiae solum antiquissimum probat.

29

Quaeritur 9. an matrimonium liberi cum ancilla valeat, si ignorantia conditionis servilis sit crassissima, et levissima? Affirmant valere Sot. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. un. art.* 2. *post concl.* 2. *vers. de his conclusionibus.* Barth. a Ledesm. *dub.* 31. *de matr. concl.* 1. *limit.* 1. Lud. Lop. *p.* 2. *instruct. de matr. c.* 47. *de imped. condit. col.* 2. *v. circa praedictam doctrinam*, Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 223. *n.* 3. Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 67. *fin.* quia ecclesia ideo irritavit hoc matrimonium, ut resarciatur gravissima injuria irrogata conjugi ignoranti; haec cessat, vel tenuissima est, ubi ignorantia est de eo crassa 2. metus levis non irritat matrimonium; ergo nec ignorantia levis, sicut enim jura nihili faciunt vani hominis timorem, *l. metum* 6. *ff. de eo, quod met. caus.* ita et imprudentis fatuam ignorantiam: 3. crassissima ignorantia aequiparatur scientiae; ergo sicut scienter contrahens cum ancilla valide contrahit, ita etiam, qui comite tali ignorantia contrahit.

30

Sed probabilius invalidum est matrimonium, etiamsi ignorantia sit culpabilis, crassa, aut crassissima, modo vere sit error; nam qualiscumque error tollit voluntarium, vel saltem facit actum non voluntarium, adeoque impedit verum consensum circa matrimonium; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 19. *n.* 20. Coninck *D.* 31. *n.* 26. *fin.* et alii apud Trullench. *prax. sacr. lib.* 7. *c.* 9. *dub.* 4. *n.* 3.

31

Argumenta opposita facile dissolvi possunt. *Ad* 1. Ecclesia irritans matrimonium, absque scientia conditionis servilis initum, non tam attendit ad modum irrogandi injuriam ex parte personae servilis conditionis, decipientis tacendo conditionem, quam dolum reipsa contingentem, et damna ex eo consecuta, quae liberum pati noluit nisi sciens, ac prudens jure suo cesserit; dolus autem iste reipsa contingit, et damna pullulant, etiam quando ignorantia est crassissima. *Ad* 2. negatur paritas; metus enim non aufert consensum, quem tamen aufert quicunque error circa rem, in qua erratur; hinc fit, ut in considerationem veniat quicunque error; metus autem tantum ille, qui in virum constantem cadit. *Ad* 3. illa aequiparatio procedit in delictis quoad culpam, in quibus sufficit voluntarium indirectum, non autem quoad matrimonium, ad quod requiritur actus positivus directe volitus.

32

Quaeritur 10. quando servus, vel ancilla consequatur libertatem ex matrimonio, permissu domini inito? Respond. distinguendo; vel enim dominus personas conditionis servilis collocat in matrimonium cum persona libera, ignara servitutis, nec eam detegit; vel contra liber, qui consensu domini matrimonium cum ancilla init, est conscius servitutis.

Si primum, eo ipso persona illa servituti subjecta, sive masculus, sive foemina sit, libertatem consequitur. Ita Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 20. *n.* 1. Guttier. *de matr.* 91. *n.* 1. Coninck *D.* 31. *n.* 25. Laym. *lib.* 5. *tractat.* 10. *part.* 4. *cap.* 2. *n.* 2. *vers. scio fin.* Palao *tractat.* 28. *D.* 4. *part.* 5. §. 3. *n.* 2. Zoes. *hic n.* 4. et expresse habetur *auth. ad hoc cod. de latin. libert. toll.* Idem dicendum, quando dominus conscius matrimonii tacet servitutem; nam etiam hoc casu servus libertatem consequitur, et hoc ratione culpae, doli, et gravis injuriae, contrahenti libero illatae per dominum ex sua taciturnitate: quare dignus est, ut in poena illius fraudis mancipii sui proprietatem amittat, et hoc favore matrimonii libertatem consequatur; Gutier. *cap.* 91. *n.* 7. Sanch. *n.* 1. Layman Pal. *l. citt.* intelligendum autem hoc est, si dominus studio taceat; nam ea poe-

na amittendi servi non plectitur, si non advertens, vel ex simplicitate, quantumcunque culpa lata intervenerit, taceat; quia deficit dolus; Sanch. *n.* 6. Gutier. *n.* 8.

33

Si secundum contingat, et liber sponsus conscius sit conditionis servilis sponsae, quamvis dominus consentiat in matrimonium, vel in illud ancillam suam eidem tradat, non consequitur ista libertatem; Covarr. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. secundo,* Valasc. *de jure emphyt. quaest.* 37. *n.* 5. Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 10. *n.* 4. *vers.* 4. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 39. §. *septimus est*, Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 20. *n.* 3. Gutier *de matr. capitul.* 91. *n.* 4. idque 1. quia *auth. ad hoc. cit.* ubi libertas donatur mancipio, expresse loquitur, quando liber fuit servitutis inscius. 2. Quia dominus consentiendo conjunctioni, quam juxta *n.* 14. impedire non potest, non censetur sibi, suisque juribus praejudicare, sed salvam potius sibi retinere proprietatem mancipii. 3. Quia cum casu, quo liber matrimonium scienter contrahit cum ancilla, absque mancipii libertate matrimonium valeat, ratio inductae per eam *auth.* libertatis cessat, inducta enim est favore matrimonii, ut valeat, quod obstante errore circa conditionem servilem, non valuisset.

34

Excipitur, quando dominus ancillam suam libero, scienti conditionem servilem tradens, instrumentum dotis, ancillae conficit; eo ipso enim ancilla efficietur libera; Molin. *loc. cit.* Sanch. *n.* 9. Gutier. *n.* 10. Coninck *D.* 31. *n.* 25. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 5. §. 3. *n.* 3. et patet ex *l. un.* §. *se*, *et siquis homini* 9. *cod. de latin. libert. tollend.* ibi, *sed et siquis homini libero suam ancillam in matrimonium collocaverit*, *et dotem pro ea conscripserit* (*quod solitum est in liberis personis solum procedere*) *ancilla non latina*, *sed civis efficiatur romana. Neque obstat*, quod in hoc textu non explicetur, an liber nosset conditionem servilem sponsae; nam ita intelligi debere constat ex *auth. ad hoc citat.* ubi deciditur, quod quando liber ignorat conditionem ancillae, consequatur haec libertatem, sive dominus, eam collocans in matrimonium, dotale confecerit instrumentum, sive non. Unde cum *l. un.* §. *cit.* videatur speciale quid decernere, necessario intelligi debet, quod ancilla consequatur libertatem etiam casu, quo libero scienti conditionem ejus illam in matrimonium tradit, conficiens instrumenta dotalia.

35

Extendit dispositionem legis istius Palao *n.* 2. *cit.* etiam ad servum, si dominus ei constituat donationem propter nuptias, non

obstante, quod in *loc. cit.* solum fiat mentio ancillae; putat enim hoc factum dumtaxat ea de causa, quod frequentius dotale instrumentum conficiatur feminis, quam viris. Sed contradicit Sanchez *n.* 9. *cit.* Imo idem doctor etiam ancillam manumissam censeri negat, cum non dominus, sed alius ejus permissu dotale instrumentum conficit; nam textus id solum decernit, quando ipse dominus conficit.

36

Quaeritur 11. an iis eventibus, quibus ancilla, vel servus ipso matrimonio libertatem consequitur, hoc cum libero, conditionem servilem ignorante, initum valeat? Negant Covar. *p.* 2. *de sponsal. capitul.* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. secundo fin.* Gutier. *de matrimon. capitul.* 91. *n.* 16. *vers. quid tenendum*, Palao *tractat.* 28. *D.* 4. *part.* 5. §. 3. *n.* 5. et videtur hoc etiam suadere ratio; quia cum ex ipso matrimonio consequatur libertas, matrimonii contractus prior est libertate: ac proinde vere initum est matrimonium inter personam liberam, et servituti subjectam, cum errore conditionis servilis; sic autem initum juxta *c. proposuit* 2. *h. tit.* invalidum est; ergo etc.

37

Sed valere matrimonium, hoc casu initum, defendunt Joan. Andr. *in capit. fin. hoc titul. fin.* Sylv. *V. matrimon.* 8. *quaest.* 2. *dict.* 5. Sot. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. un. artic.* 2. *col.* 2. *vers. ex his colligitur*, Henriq. *l.* 11. *de matrimon. capitul.* 10. *n.* 4. *v.* 4. *et* 5. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 20. *n.* 14. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 3. *vers. scio*, et alii plures, apud Sanch. *l. cit.* qui pro se adducit *nov.* 22. *c.* 11. ubi dicitur eos servos libertatem consequi, et matrimonium consistere.

38

Ad argumentum contrarium respondetur, conditionem servilem hoc casu nullius esse considerationis, cum enim statim eo momento, quo perficitur matrimonium, mancipium consequatur libertatem, ea servitus momentanea nec obest fini matrimonii, nec affert incommoda, ob quae jus ecclesiasticum annullavit matrimonium cum errore conditionis servilis initum: quod confirmatur ex *n.* 21. ubi ex *eod.* Sanchez monui, non improbabilem esse sententiam, quae docet valere matrimonium initum a libero cum ancilla statu libera, si modicum tempus deficiat, ut statu libera plenam consequatur libertatem.

39

Quaeritur 12. an conjux liber, detecta conditione servili, a matrimonio recedere statim possit? Respond. cum distinctione: vel enim post detectam conditionem servilem inter eos intercessit carnale commercium, vel nullum intercessit. *Si primum*, antiquo jure spectato,

recessui amplius non erat locus, ut patet ex *c. proposuit* 2. *et c. fin. hoc. tit.* quia ad excludendum peccatum praesumebatur copula facta esse animo conjugali, et cons. ratihabitum matrimonium prius contractum; sed quia modo post trid. hujusmodi matrimonia praesumpta sublata sunt, ut ratihabitum censeatur matrimonium, cum errore conditionis servilis initum, si publicum impedimentum hoc sit, necesse est, consensum renovari coram parocho, et testibus, ut *n.* 18. dictum est.

40

Si secundum, aliqui recessum permittunt libero decepto indiscriminatim, et propria authoritate. Sed melius alii distinguunt inter obsequia, et obligationes conjugales; nam recessus a thoro communi statim permissus est libero, si de servili alterius conditione certus sit: imo usus ejusdem post hanc notitiam, nisi prius matrimonium cum consorte hac sua legitime de novo ineat, illicitus illi est propter notam matrimonii nullitatem.

41

At in ceteris obsequiis conjugalibus, et cohabitatione nova opus distinctione est: vel enim publice notum est conjugium inter eos contractum, vel occultum, et tale, ut neque parochi, et aliorum ejus contractui praesentium testimonio, neque ex libro parochiali propter illorum obitum, vel hujus interitum probari possit. *Si prius*, ad recedendum a tali conjugio opus erit judicio ecclesiae; *arg. c. proposuit, et capit. fin. citt. junct. c. porro* 3. *de divor.* quia conjugium, ecclesiae authoritate contractum, sine ejusdem authoritate dissolvi non debet. *Si posterius*, recessus a tali conjugio permissus est libero decepto propria authoritate.

Videantur Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 2. *dict.* 10. Navar. *man. c.* 22. *n.* 33. Sot. *in* 4. *dist.* 35. *q. un. art.* 2. *col.* 4. *vers. utrum vero.* Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 19. *n.* 7. Gutier. *de matr. c.* 90. *n.* 11. Pont. *lib.* 7. *c.* 43. *fin.* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 5. §. 1. *n.* 6. Vviestn. *hic n.* 15. *et duob. seqq.*

42

Quaeritur 13. quid probari debeat, ut ab ecclesia concedatur dissolutio matrimonii ob alterius conditionem servilem? Resp. Duo probari debent, videlicet conditio. servilis in altero, et in libero hujus ignorantia. Et *conditio* quidem *servilis* probari debet a libero allegante illam, ut ex communi docet Mascard. *de prob. concl.* 1306. *num.* 2.

De *ignorantiae* probatione DD. non omnino conveniunt; nam Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 10. *n.* 5. existimat, etiam hujus probationem alleganti incumbere, quod colligi videtur ex *c. fin. hoc tit.*

4 *

ubi dicitur, quod libera sit danda facultas nubendi alteri, si constiterit, quod ignoranter contraxerit cum ancilla; constabit autem probatione, quae fieri debet ab eo, qui se in tali articulo fundat, juxta *l. ei incumbit* 2. *ff. et l. cum actor.* 23. *cod. de probat.*

43

Sed melius cum Host. *in c. fin. cit. n.* 3. *vers. constiterit*, Joan. Andr. *ibid. n.* 3. Abb. *n.* 6. Alex. de Nevo *n.* 5. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 19. *n.* 8. Gutier. *de matrim c.* 90. *n.* 14. *et seqq.* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 5. §. 1. *n.* 8. Vallens. *hic n.* 4. Pirh. *n.* 13. *not.* 4. Scamb. *n.* 15. Vviestner *n.* 20. adhibetur distinctio inter duos casus: unum, quo alterius conditio servilis in loco, et tempore initi matrimonii communiter fuit nota; alterum, quo ita nota non erat. *Priori casu* onus probandi ignorantiam incumbit alleganti; quia praesumitur quivis scire, quae aliis communiter nota sunt; *cap. ad haec* 1. *de postulat. praelat. Posteriori autem casu* onus probandi ignorantiam non incumbit alleganti, sed servus probare debet, quod conjux liber habuerit scientiam conditionis servilis; quia in dubio ignorantia semper praesumitur, non scientia, praesertim si agatur de facto, vel statu alieno communiter non noto; *reg. praesumitur* 47. *in* 6.

44

Neque aliud probatur ex *c. fin. cit.* quia de contrahentis ignorantia satis constat, si non probetur scientia, seu, quod liber cum ancilla contrahens sciverit illius conditionem servilem. Articulus, in quo aliquis se fundat, tum solum probari debet, quando pro allegante non adest praesumptio.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

SUMMARIUM

1

Titulo huic occasionem dedit praecedens titulus, in quo dictum est, liberum, et ingenuum jungi matrimonio, si velit, posse cum homine conditionis servilis: ex quo nascitur quaestio de statu prolis ex ejusmodi conjugio procreatae, an servus censendus sit, an vero liber? *Regula universalis* est, quod partus sequatur ventrem, sive conditionem matris; *c. fin. de serv. non ord. l. partum* 7. *C. de R. V. et l. nec diutius* 22. *cod. de agricol. et censit. Ex quo sequitur*, si mater libera erat, etiam prolem fore liberam, si vero serva, etiam prolem fore servam; *pr. inst. de ingenuis*, §. *servi* 4. *instit. de jur. pers. l. et servorum* 5. §. *ingenui* 2. *ff. de stat. hom. et c. un. hoc tit.*

2

Sufficit autem, ut proles ingenua, et libera sit, si mater libera, aut liberta fuit aut conceptionis, aut nativitatis, aut inter hanc, et illam intermedio aliquo tempore, etiam per momentum; Host. *in c. fin. n.* 1. *de serv. non ord.* Joan. Andr. *ibidem n.* 7. Sot. *in* 4. *dist.* 35. *q. un. art.* 4. *col.* 2. *unte vers. addit vero*, Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 33. *fin.* Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 24. *n.* 10. Gutier. *de matrim c.* 93. *n.* 9. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 5. §. 4. *n.* 3. Vivian. *in c. un. hoc tit. fin.* Barbosa *ibidem n.* 3. Vallens. *hic. n.* 1. Zoes. *n.* 2. Engl. *circa medium.* Konig. *n.* 1. Reiffenstuel *n.* 3. et constat ex *pr. inst. et l. servorum citt.* et redditur utrobique ratio, *quia non debet calamitas matris ei nocere*, *qui in ventre est*, utpote qui pro jam nato habetur, quoties de ejus commodo agitur.

3

Parum autem refert, cujus conditionis fuerit pater; nam etiam ex patre servo, si mater sit libera, nascitur proles ingenua; *l. partum cit.* Neque attendendum est, an proles illa ex aliena, an ex propria ancilla sit procreata; *l. si ea 2. Cod. si mancip. ita fuer. alienat.* Et vera est conclusio, sive hujusmodi filii procreentur ex legitimo matrimonio, sive extra illud; nam textus allegati loquuntur indistincte de filiis; Sanch. *D. 24. cit. n. 7. et 8. Excipitur* tamen si alicubi legitime praescripta consuetudo sit, ut filius non matris, sed patris, aut utriusque parentis servitutem sequatur; cum enim lex haec sit ex jure humano, adversus illam praevalere consuetudo legitime introducta potest: unde eo casu ingenuitas, vel contra status servilis ex usu provinciae, vel loci desumi debebit; Sanch. *n.* 9. et ab hoc *citt.*

4

Difficultas est, an praecisa contraria consuetudine, et stando juri communi universaliter, et si non universaliter, in quibus locum habeat allegata regula, quod partus sequatur ventrem, seu conditionem matris? Nam contra est 1. textus *l. cum legitimae* 19. *ff. de stat. hom.* ubi Celsus, *cum legitimae*, inquit, *nuptiae factae sunt, patrem liberi sequuntur*; *vulgo quaesitus matrem sequitur*: et hinc, ut Tiraquell. *de nobilit. cap.* 15. *n.* 22. *et. cap.* 18. *n.* 3. advertit, proles nata ex patre nobili, matre ignobili, nobilis est. 2. Textus *cap. licet.* 3. *de conjug. servor.* ubi miles, patre ingenuo natus, pro ingenuo habetur, licet matrem ancillam habuerit. 3. In generatione prolis aeque, imo principalius concurrit pater, quam mater, igitur non matris, sed patris conditionem eam sequi oportet; *argum. lib. quaeritur* 10. *ff. de stat. hom.* 4. Proles ob legitimorum natalium favorem potius bonam fidem matris impedimentum ignorantis, quam malam alterius illud scientis sequitur, et propterea legitima est, licet revera matrimonium inter parentes ejus non constet; *capit. ex tenore* 14. *qui fil. legit.* atqui non minus favorabilis est libertas; imo haec *omnibus rebus favorabilior est*, ut dicitur *libr. libertas* 122. *ff. de R. J.* 5. Si proles sequeretur nobilitatem patris, et conditionem servilem matris, sequeretur, quod proles procreata ex patre nobili, et matre ancilla simul esset nobilis, et servilis. Sequela aperte repugnat; quia nobilitas est dignitas secundum Bartol. *in lib.* 1. *cod. de dignitat.* Servi autem honorum, et dignitatum sunt incapaces; *l. Barbarius* 3. *ff. de offic. praetor.* imo quoad ea, quae juris civilis sunt, pro nullis habentur; *l. attinet.* 32. *ff. de R. J.*

5

His argumentis aliquid dandum est, sed non totum. *Dicendum*, quod proles, nisi aliud specialiter constitutum sit, quoad familiam, nobilitatem, et honores sequatur conditionem patris, quoad ingenuitatem vero, et servitutem conditionem matris. Ita Sanchez *libr.* 7. *de matrimon. D.* 24. *n.* 1. *et.* 5. Gutier. *de matrimon. cap.* 93. *n.* 1. *et* 5. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 5. §. 4. *n.* 1. *et.* 4. Vivian. *in capit. un. hoc tit.* Vvagnereck *ibidem not.* 1. *et.* 2. Canis. *hic n.* 1. *et* 2. Engl. *ibidem circa fin.* Coninck. *n.* 2. *et* 4. et simitur ex textibus allegatis. *Rationem* utriusque dat S. Thom. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. un. artic.* 4. quia partus esse a patre recipit, tamquam a causa efficiente, et suae substantiae principio nobiliori; mater vero ei subministrat plus materiae, ex qua corpus formatur, et augmentatur: ut adeo aequum sit, quoad ea, quae ad esse pertinent, ut familia, nobilitas, honores, sequatur patrem, matrem vero quoad illa, quae corpus potissimum afficiunt, ut libertas, et servitus.

6

Ratio posterius statuendi triplex afferri potest. 1. Quia quod prolis conditionem ingenuam, vel servilem, juris conditores spectarunt id, quod certius est: atqui de sola matre prolis certo constat, de patre vero solum ex praesumptione matrimonii. 2. Quia mater, dum prole gravida est, in ejus partu saepe periclitatur de vita, in hoc, et educatione illius a domini servitiis impeditur: quod periculum, et damnum compensari domino debuit; melius autem compensari non poterat, nisi ut proles, quae periculi, et damni istius causa est, sequatur conditionem servilem matris, et in dominium transeat ejus, qui damna, et pericula ista patitur; ergo etc. 3. Quia licet pater ad generationem prolis concurrat principalius, mater tamen plus confert, eam in, et extra uterum substantia sua nutriendo; igitur sicut germina terrae potius, quam seminantis, ita, et proles potius matris, quam patris fructus censebitur.

7

Neque obstant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. merito *l. cum legitimae cit.* dicitur, cum legitimae factae sunt nuptiae, liberos generaliter sequi conditionem patris; quia jure civili spectato, inter servos, et cum servo justum matrimonium non constat; *pr. inst.* ibi *cives romani de nupt. l. cum ancillis* 3. *cod. de incest. et innupt. nupt. l. servi* 23. junct. gloss. *cod. ad leg. jul. de adult. Ad* 2. in casu *cap. licet cit.* miles patre ingenuo, et matre ancilla genitus, pro ingenuo habitus est ob consuetudinem loci, qua contra jus commune prolis ingenua, vel servilis conditio desumebatur non a matre, sed a patre. *Ad* 3. Concursus ille prin-

cipalis patris jam sortitur effectum suum; ideo enim proles quoad familiam, nobilitatem, et honores patrem sequitur. *Ad* 4. libertatis favore apud conditores legum praevaluerunt rationes allatae pro altera parte regulae. Accedit, quia etiam secundum hanc favor praestatur proli, cum ista sit libera, si mater vel conceptionis, vel nativitatis, vel intermedio, etiam minimo tempore libera sit: quod fieri non potuisset, si quoad libertatem debuisset sequi conditionem patris; nam hujus libertas conditionis dumtaxat tempore, quo ista esse ab illo accipit, prodesse posset, ut Salicet. *in l. partum cit. in fin.* Mynsing. *pr. inst. de ingenuis* Gonzal. *in cap. fin. de serv. non ord. n.* 13. Vviestner *hic n.* 7. *fin.* advertunt. *Ad* 5. Eo casu, quamdiu servilis est proles, nobilis quidem dici non potest; quia, ut bene dicitur in argumento, conditio servilis nobilitatem impedit; at si manumittatur, sicut libertatem consequitur, ita, et nobilitate, impedimento sublato, quasi reviviscente gaudet. Exemplum est in prole, quae extra matrimonium nata est ex patre nobili, et matre plebeja; nam etiam haec, durante naturalium defectu, pro nobili non habetur; at eo sublato per matrimonium, inter parentes postea initum, simul legitima, et nobilis evadit, ut *argum. cap. tantum* 6. *qui fil. legit.* docet Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 24. *n.* 4. *et seqq.*

8

Ex his sequitur 1. prolem natam ex patre nobili nobilem esse, quamvis mater ignobilis sit. Sed nobilitas haec plerumque multum temperatur per statuta particularia locorum, et provinciarum: et sic in plerisque ecclesiis cathedralibus ad canonicatus, et in aulis principum ad solemnes ludos equestres non admittuntur, nisi, qui etiam ex materna linea per longam seriem nobilitatem suam docere possunt; Konig. *hic n.* 3. *fin.* Reiffenst. *n.* 7.

Sequitur 2. prolem natam ex patre nobili, et matre ancilla tamdiu solum conditionis servilis esse, quamdiu non manumittitur; manumissa enim, ut dictum est *n. praeced.* nobilitate gaudet, quae tunc, servitutis quasi velo remoto clarescere incipit; Sanch. *n.* 4. *citt.* Rationem dat, quia nobilitas est quoddam sanguinis jus incommutabile, et comparatur cum eo, quod provenit a natura; *l. eum, qui* 3. *ff. de interd. et releg. jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt,* ut ait Pomponius *l. jura sanguinis* 8. *ff. de R. J.* igitur licet durante conditione servili, jure civili, quo servi pro nullis habentur, impediatur nobilitas prolis sic natae, acquisita tamen libertate reviviscet, vel potius, quae prius tecta erat, apparebit.

Sequitur 3. liberam esse prolem natam ex matre, quae praegnans ancilla erat, sed postea manumissa, ante partum tamen in

servitutem redacta, etsi ipsa proles nascatur in servitute matris; nam ita statuitur *r. vers. ex his instit. de ingenuis*, et ratio immediate antea datur; quia calamitas matris non debet nocere proli in utero existenti. Hinc, ut *n.* 2. dictum est, ad hoc, ut proles fiat libera, sufficiet matrem brevissimo tempore inter conceptionem, et nativitatem fuisse liberam.

Triplex tamen ab hac regula facienda exceptio est. 1. Si mater jure belli sit capta; nam tunc etiam foetus fiet mancipium, etsi mater tempore conceptionis illius libera fuerit: quod tamen non fit vi natalium, sed quia una cum matre captus fuit in bello justo, et sic beneficio matris captae fuit servatus in vita; Sanch. *D.* 24. *cit. n.* 14. 2. Si pater propter ingratitudinem revocatur in servitutem; nam eo casu etiam filii hoc patre nati post commissam ingratitudinem reducuntur in servitutem, etiamsi ex matre libera orti fuerint; *l. si manumissus* 2. *vers. filiis cod. de libertis, et eorum liberis*; quod iterum non consurgit ex vi status materni, sed in poenam insignis delicti paternae ingratitudinis, ut cum Oroscio, et Padilla notat *cit.* Sanch. *n.* 13. 3. Si qui publicorum servorum fabricis, seu aliis operibus publicis deputati, tanquam propriae conditionis immemores, dominis se alienis, et privatarum ancillarum consortiis adjunxerint, nam eo casu etiam filii illorum, licet ex matre libera nati, sunt, et fiunt servi, sequentes quoad hoc conditionem patris ob hujus delictum; *l. fin. cod. serv. fugit.* Sanch. *n.* 12.

Quare dum dicitur, quod partus sequatur ventrem, intelligendum id est, quantum ex vi natalium, etsi nulla alia causa accidat, quae jubeat a regula ista recessum facere.

TITULUS XI.

De cognatione spirituali.

Inter impedimenta matrimonialia praecipuum est *cognatio*, quae communiter triplex dividitur, videlicet cognatio spiritualis, legalis, et naturalis, seu carnalis. Hoc titulo prae ceteris duabus, tanquam de digniore, agitur de cognatione spirituali. Unde sit

§. I.

De cognatione spirituali, orta ex baptismo, et confirmatione.

SUMMARIUM

1 *Cognationis spiritualis definitio.*
2 *Est inducta jure solum ecclesiastico.*
3 *Ratio constituendi hoc impedimentum.*
4 5 6 *Oritur ex sola collatione, et susceptione baptismi, et confirmationis.*
7 *Dirimit matrimonium contrahendum, non vero contractum.*
8 *Est perpetuum.*
9 *Cognatio haec olim triplex fuit, videlicet paternitas,*
10 *Compaternitas,*
11 *Et fraternitas.*
12 *Hujus ratio.*
13 *Filii duorum compatrum etiam antiquo jure poterant simul jungi matrimonio,*
14 *Excepta persona, per quam ad compaternitatem venitur.*
15 *Item baptizans, vel suscipiens cum sorore baptizati.*
16 *Inter filios duorum compatrum, si tales fuerunt, per quorum unum ad compaternitatem venitur, matrimonium antiquo jure erat invalidum.*
17 *Imo etiam universim, si consuetudo peculiaris ecclesiarum hoc improbasset.*
18 *Ratio dubitandi dissolvitur.*
19 *A marito ad uxorem refundebatur cognatio spiritualis solum post matrimonium consummatum.*
20 *Jure novo tridentini cognatio haec restricta est.*
21 *Et primo quidem, sublata fraternitate, mansit sola paternitas, et compaternitas, eaque directa tantum.*
22 *Statutum, ut in baptismo imposterum tantum adhiberetur unus patrinus, vel ad summum unus, et una.*
23 *Et praeter hos nullus alius cognationem spiritualem contrahat, etsi baptizatum tetigerit.*
24 25 26 *Corollaria.*
27 *Haereticus baptizatus, vel tenens in baptismo cognationem spiritualem contrahit.*

1

Quaeritur 1. quid sit *cognatio spiritualis*? Resp. *Cognatio spiritualis* est *propinquitas quaedam personarum, quae ex statuto, et dispositione ecclesiae oritur ex administratione, seu collatione, et susceptione quorundam sacramentorum, nempe baptismi, et confirmationis, et matrimonium inter personas ita propinquas dirimit.* Ita Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 54. *n.* 1. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *de matrim. quaest.* 4. *dub.* 4. *n.* 64. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *capit.* 8. *pr.* Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 9. *n.* 1. Vallens. *hic n.* 3. Pirhing *n.* 1. Scambogen *n.* 2. Konig *n.* 1. Vviestner *n.* 1. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrim. cap.* 3. *num.* 227. In hac definitione voces *propinquitas quaedam personarum* ponuntur loco generis; sicut enim generatio carnalis inducit propinquitatem personarum inter personas consanguineas, ita generatio spiritualis, ex qua cognatio spiritualis oritur, inducit propinquitatem inter personas, ad hunc actum generationis spiritualis concurrentes; *can. ita diligere* 1. *caus.* 30. *quaest.* 3. celerae particulae differentiam inter cognationem legalem, et naturalem explicant, et simul triplici dubio occasionem faciunt.

2

Dub. 1. quo jure inductum sit impedimentum cognationis spiritualis? Resp. Inductum est solo jure ecclesiastico, non naturali, vel divino: *naturali quidem* non, quia oritur solum ex collatione, et

susceptione sacramentorum, quae fundamentum in jure naturali nullum habent, sed acceperunt esse solum ex institutione Christi. *Divino* autem; quia neque ex ss. litteris, neque ex aliqua ecclesiae traditione, vel definitione constat, quod a Christo authore sacramentorum novae legis ullius sacramenti collationi, vel susceptioni ejusmodi cognatio impediens, vel dirimens matrimonium annexa sit. *Conf.* nam si cognatio haec inducta fuisset jure naturali, vel divino, ecclesia illud restringere, aut ex parte tollere non potuisset; *argum. can. inferior* 4. *dist.* 21. *et c. cum inferior* 16. *de major. et obed.* atqui hoc facit ecclesia; neque enim aeque ampla haec cognatio semper in ecclesia fuit, ut ex dicendis patebit. Restat ergo, ut ex solo jure ecclesiastico ortum habeat. Statuta autem est *can. siquis filiastrum* 2. *can. de eo* 5. *et c. caus.* 30. *quaest.* 1. *et toto hoc titulo.*

3

Ratio constituendi hoc impedimentum justissima fuit, eaque triplex apud Sanch. *lib.* 7. *D.* 45. *n.* 3. 1. quia in baptismo, et confirmatione haec sacramenta recipiens accipit esse quoddam spirituale, ad quod baptizans, vel confirmans concurrit, ut pater. Patrinus vero, aut patrina, nomine ecclesiae baptizatum, vel confirmatum suscipiens, ut mater: igitur ut patri, et matri a filiis debetur reverentia, et propterea impediuntur a contrahendo inter se matrimonio; ita et baptizanti, aut confirmanti, et assistentibus in baptismo, et confirmatione patrinis a baptizato, et confirmato. 2. Quia inde contrahitur quoddam amicitiae, ac familiaritatis vinculum, et hinc oportuit inter hos cognatos interdicere matrimonium, ut isto, cum extraneis inito, amicitia dilataretur in plures. 3. Quia esse spirituale, quod per baptismum, et confirmationem accipitur, dignius est esse carnali, quod accipitur per generationem carnalem; igitur si ob hanc inter parentes, et filios dirimitur matrimonium, decebat hoc etiam dirimi inter baptizantem, et baptizatum, confirmantem, et confirmatum, horumque patrinos. Hinc male dixit Conradus Lagus *in method. jur. tit. de nupt.* quod prohibitio matrimonii in cognatione spirituali sine causa sit facta, eaque valeat authoritate ecclesiae, quantum potest.

4

Dub. 2. ex quibus sacramentis oriatur cognatio spiritualis? *Rationem dubitandi* faciunt textus *can. omnes* 8. *etc. caus.* 30. *quaest.* 1. in quibus Symmachus, et Caelestinus summi pont. dicunt, poenitentes non minus fieri filios, et filias spirituales eorum, a quibus absolvuntur, ac baptizati fiunt filii, aut filiae illorum, a quibus baptizantur, aut suscipiuntur in baptismo. *Conf.* ex *can. siquis sacerdos* 9. *quaest. cit.* ubi peccatum, cum filia confessionis com-

missum, dicitur adulterium, et incestus, simulque gravissimae poenae in istius complicem decernuntur.

5

Sed dicendum, quod impedimentum istud oriatur ex sola collatione, et susceptione baptismi, et confirmationis, non vero aliorum sacramentorum. Ita deciditur *cap. fin. in fin. tit. in* 6. Rationem dat s. Th. 3. *part. in addit. quaest.* 56. *artic.* 2. quia licet etiam reliqua sacramenta conferant suscipienti gratiam sanctificantem, qua animae esse spirituale tribuitur, illam tamen solum conferunt per modum alimentationis, sanationis, sive reconciliationis; solus autem baptismus, et confirmatio per modum generationis; nam s. doctor duplicem generationem, sive nativitatem hominis considerat: unam *in utero*, quae in faetus conceptione, et animatione consistit; alteram *ex utero*, quae consistit in ejusdem in lucem editione. *Priori* respondet baptismus, quo vita spiritualis inchoatur; *posteriori* confirmatio; quia homo, per baptismum vivificatus, in lucem, sive in conspectum, et aciem editur. Et hinc, ut a natura inductum est impedimentum dirimens inter parentes, et filios in reverentiam cognationis carnalis, ita ecclesia simile impedimentum induxit inter baptizantem, et baptizatum, confirmantem, et confirmatum, horumque patrinos, tanquam spirituales eorum parentes, in reverentiam cognationis spiritualis.

6

Ad rationem dubitandi cognatio illa, quae ex sacramento poenitentiae oritur, et propter quam sacerdotes patres, et poenitentes filii, aut filiae illorum spirituales dicuntur, ut notat Cleric. *decis.* 23. *n.* 1. cum aliis, solum est cognatio metaphorica, et improprie dicta, cum, ut paulo antea monui, sacramentum istud gratiam quidem conferat, non tamen per modum generationis, sed reconciliationis tantum; quae ratio est, cur illi vim dirimendi, vel impediendi matrimonium ecclesia non tribuerit. *Ad conf.* tale peccatum non est adulterium, vel incestus, sed tale appellatur propter irreverentiam, quae per illud infertur sacramento poenitentiae, etiam quando hoc tanquam medium ad illud non adhibetur; neque enim minus indecens est peccare cum filia confessionis, ac cum alia vere cognata: et hinc s. Thom. *in* 4. *dist.* 42. *quaest.* 1. *articul.* 2. Turrecr. *in summ.* 30. *quaest.* 1. *articul.* 2. *n.* 4. Sanchez *lib.* 7. *D.* 55. *n.* 4. Coninck *D.* 32. *n.* 23. et alii docent, circumstantiam hanc in confessione necessario aperiendam.

7

Dub. 3. quam vim dirimendi matrimonium habeat cognatio spiritualis? Resp. distinguendo: vel enim supervenit matrimonio jam

contracto, vel hujus contractum antecedit. *Si primum*, ut quia alter conjux fuit patrinus alterius in confirmatione, aut levavit de sacro fonte filium alterius, vel communem utriusque, certum est, matrimonium praecedens dissolvi non posse: sed ad summum is, qui in culpa fuit, privatur jure exigendi debitum conjugale: quod examinabitur *infra n. 42. et seqq. Si secundum*, cognatio haec dissolvit sponsalia de futuro, et reddit incapaces ita conjunctos ad matrimonium contrahendum, sicut affinitas, et cognatio naturalis; Host. *in cap. veniens* 6. *de cognat. spirit.* Joan. Andr. *ibidem fin.* Anchar. *n.* 2. Alex. de Nevo *in c.* 2. *eodem n.* 5. Rosell. *V. impedimentum imped.* 6. *n.* 16. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 54. *n.* 5.

8

Estque impedimentum istius cognationis perpetuum, ac proinde non extinguitur morte personae, qua mediante contracta est, prout in affinitate, et reliquis impedimentis contingit. Jura enim absolute hoc impedimentum statuunt, nec invenitur textus id limitans ad casum superstitis ejus personae. *Conf.* nam in linea transversali impedimentum cognationis legalis temporale est, quia jura id statuentia sic explicant; ergo cum in cognatione spirituali nulla fiat exceptio, sine limitatione perpetuum illud erit; Sanch. *l. citat. n.* 8.

Quamobrem, licet moriatur baptizatus, vel confirmatus, et sic eo ipso desinat paternitas, remanet tamen compaternitas spiritualis inter baptizantem, confirmantem, ac patrinos, et inter parentes baptizati, ac confirmati; Konig *hic n.* 18.

Quaeritur 2. inter quos cognatio spiritualis orta fuerit jure antiquo decretalium? Resp. isto jure ad plures personas extendebatur, quam novissimo tridentini; nam jure illo tres fuerunt istius cognationis species, videlicet paternitas, compaternitas, et fraternitas.

9

Paternitas alia erat directa, alia indirecta. *Paternitas directa* dirimebat matrimonium inter baptizantem, et baptizatum, inter confirmantem, et confirmatum; nec non inter patrinum baptizati, vel confirmati, et baptizatum, vel confirmatum; *can. de eo* 5. *caus.* 30. *q.* 1. *can. ita diligere* 1. *caus. cit. q.* 3. *indirecta* dirimebat matrimonium inter baptizatum, vel confirmatum, et baptizantis, vel confirmantis, aut patrini, siquam habebat, uxorem, antecedenter carnaliter cognitam *c. nedum* 1. *h. t. in* 6. cum enim uxor una caro cum viro suo reputetur, statutum fuit, ut cognatio, contracta a viro, refundetur in uxorem illius.

10

Compaternitas erat, et ipsa duplex, eaque rursus vel directa, vel indirecta. *Directa* dirimebat matrimonium inter baptizantem, vel

confirmantem, et patrinos ex una, et inter baptizati, vel confirmati parentes ex altera parte; *can. siquis* 3. *caus.* 30. *q.* 4. *cap. Martinus* 4. *et c. veniens* 6. *h. tit. indirecta* dirimebat matrimonium inter parentes baptizati, vel confirmati, et inter baptizantis, confirmantis, aut patrini uxorem, antehac cognitam; *can. siquis cit. et can. solicitatur* 1. *q.* 4. *cit.* Vi istius cognationis baptizans, confirmans, et patrini dicebantur *compatres*, et uxores eorum *commatres* baptizati, vel confirmati cum hujus parentibus naturalibus.

11

Fraternitas denique contrahebatur inter filios carnales baptizantis, vel confirmantis, aut patrinorum ex una, et inter ipsum baptizatum, vel confirmatum ex altera parte; cum enim baptizans, confirmans, et patrinus sint compatres, sequitur, quod filii eorum sint *confratres* baptizati, et confirmati; *can. Pitacium* 2. *et can. non oportet* 3. *caus.* 30. *q.* 3. *c. tua nos* 7. *h. tit. etc. nedum* 1. *eod. in* 6.

12

Ratio hujusmodi personas ad matrimonium inter se contrahendum inhabiles reddendi fuit tum reverentia, quae baptizantibus, confirmantibus, et patrinis a filiis spiritualibus maxima debebatur, et semper, praesertim in primitiva ecclesia, consueverat exhiberi, adeo, ut inter christianos zelus, et contentio ob eam causam esset, a quo quispiam baptizatus esset, ut testatur Apostolus 1. *Corinth.* 3. tum vero conjunctio animorum, et familiaritas, quae ex hujusmodi cognatione inter carnales baptizantis, confirmantis, et patrinorum filios, et inter baptizatum, vel confirmatum fuit orta; nam propter has maxime causas conjugia cognatione naturali dirimuntur.

13

Dub. 1. utrum filii duorum compatrum antiquo jure potuerint simul jungi matrimonio? Resp. Per *can. post susceptum* 5. *caus.* 30. *q.* 3. licebat quidem jungi genitis ante compaternitatem, non vero genitis post illam. Sed hic canon per *can. super quibus* 4. *q. cit.* (cujus constitutio, ut notat gloss. *in c. utrum* 1. *V. posterius hoc tit.* est posterior constitutione *can. post susceptum citat.* licet istam Gratianus in decreto suo postposuerit) correctus est; nam *cit.* constitutione statutum est, ut deinceps filii compatrum, sive ante, sive post compaternitatem geniti essent, simul conjungi possent in matrimonium, excepta illa tantum persona, per quam ad compaternitatem venitur, sive per quam compatres effecti sunt: quae constitutio renovata etiam est ab Alexandro III. *cap. utrum cit.* cum exceptione tamen, nisi consuetudo justa, et legitime praescripta, ex cujus transgressione merito scandalum oriri posset, aliter se habeat.

14

Dixi, *excepta illa persona*, *per quam ad compaternitatem venitur*, videlicet persona baptizati, vel confirmati; nam iste ante trid. non poterat conjungi matrimonio cum aliquo ex filiis baptizantis, vel patrini levantis ex baptismo, sive isti antę compaternitatem, sive post illam geniti essent; Abb. *in c. tua nos* 7. *h. tit. n.* 2. Vivian. *ibidem in rational.* Fagnan. *in c. utrum* 1. *eodem n.* 1. Barbos. *ibidem n.* 1. et expresse habetur *c. tua nos cit.* quia isti ad invicem sunt confratres spirituales: et hinc sicut inter fratres carnales, et eorum sorores non potest esse matrimonium, ita nec inter fratres, et sorores spirituales.

15

Aliud est de baptizante, et suscipiente ex baptismo; nam baptizans laicus, vel suscipiens ex baptismo potest contrahere matrimonium cum sorore baptizati, vel levati ex baptismo; Abb. *in c.* 1. *cit. n.* 4. Alex. de Nevo *num.* 4. Vivian. *v. separantur*, Fagnan. *n.* 1., Pirh. *hic n.* 5. *not.* 2. Scambog *n.* 4. Item pater potest contrahere matrimonium cum filia spirituali filii sui; quia cognatio spiritualis a patre descendit in filium, non vero a filio ascendit ad patrem, ut notant Abb. Fagn. Pirh. Scamb. *l. citt.*

16

Dub. 2. utrum matrimonium inter filios duorum compatrum antiquo jure fuerit solum illicitum, an vero etiam invalidum? *Certum est* invalidum fuisse, si tales fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem pervenerunt, ut patet ex *cap. super eo* 3. *hoc tit.* ubi jubentur separari ita conjuncti.

Dubium est de iis, per quorum neutrum parentes venerunt ad compaternitatem, si consuetudo peculiaris ecclesiarum ejusmodi matrimonia improbet. *Rationem dubitandi* facit textus *c. quod super his fin. de consang. et affinit.* ubi negatur consuetudini vis tollendi impedimenta inducta a jure; atqui si tollere non potest inducta, etiam non potest illa inducere, nam ejusdem potestatis utrumque est.

17

Sed respondendum est, ea ante trid. in tali loco, ubi vigebat ejusmodi consuetudo, fuisse invalida, ut colligitur ex *c. super eo cit.* ubi pontifex praecipit, consuetudinem loci servandam in tali casu; nam etiam consuetudo, si vel approbata expresse a summo pont. vel saltem legitime praescripta sit, vim habet inducendi impedimenta tum impedientia, tum dirimentia matrimonium, ut dictum est *supra tit.* 1. *n.* 372. et ratio est, quia consuetudo approbata a summo pont. expresse vel tacite per hoc, quod habeat omnia requisita ad consuetudinem legitime praescriptam, habet vim constitutio-

nis apostolicae, seu canonicae: sicut igitur per hanc induci potest impedimentum dirimens matrimonium, ita et per consuetudinem sic approbatam. In nostro casu consuetudo expresse est approbata a pontifice *in c. super eo cit.*

18

Ex quo patet responsio ad rationem dubitandi. *Neque dicas*, ejusmodi consuetudinem non posse esse rationabilem, neque legitime praescriptam, cum sit contra jus divinum, et a jure specialiter reprobetur; *cap. de Francia* 1. *de sponsal.* ubi Gallus quidam, qui uxorem dimiserat, et aliam duxerat, existimans primum matrimonium esse nullum, eo quod in illo contrahendo non servarit legem, i. e. consuetudinem patriae, cogitur redire ad primam uxorem, et poenitentiam agere, tanquam transgressor legis evangelicae. Nam contra est, quia in *c. cit.* solum reprobatur consuetudo, quae non est legitime praescripta. Ceterum, quod consuetudo, de qua agitur *c. super eo cit.* non sit contra jus divinum, aut irrationabilis, ex eo patet, quia est approbata a pontifice *in eod. c.* quam approbare pontifex non potuisset, si illa contra jus divinum, et rationem pugnaret.

19

Dub. 3. quando cognatio spiritualis antiquo jure a marito, alterius filium suscipiente contracta cum parentibus istius naturalibus, extensa fuerit ad uxorem ejusdem? Resp. Si post matrimonium, carnali copula consummatum maritus talium parentum filium susceperit ex baptismo, prout expresse *capit. Martinus* 4. *hoc tit.*

Ex quo sequitur, si vir ante matrimonium contractum, vel post contractum quidem, sed nondum consummatum suscepit ejusmodi baptizatum, patrem istius, mortua sua uxore, posse, et potuisse etiam de jure antiquo ducere viduam patrini filii sui relictam. *Ratio est*, quia uxor patrini commater solum efficitur, quando facta fuit cum illo una caro; atqui ante matrimonium contractum, vel post contractum quidem per verba de praesenti, sed nondum consummatum, una caro cum viro suo facta non est; igitur commater effecta non est, et cons. nec de jure antiquo impedimentum contraxit respectu patris baptizati, quem maritus illius ante matrimonium contractum, vel consummatum e sacro fonte suscepit.

20

Quaeritur 3. inter quosnam cognatio spiritualis ex baptismo, et confirmatione contrahatur jure novo tridentini? Respond. Hoc jure, prout videre est *sess.* 24. *capitul.* 2. *de reformat. matrim.* ad tollenda animarum pericula, scandala, aliaque incommoda, quae ex cognationis istius ita late extensae ignoratione in ecclesia orta sunt,

cognatio ista, vel saltem vis dirimendi matrimonium, quam jure antiquo habuit, tribus potissimum modis restricta est. Nam

21

1. Statutum est, ut matrimonium ratione baptismi imposterum non dirimatur, nisi inter baptizantem, et baptizatum; inter patrinum ex sacro fonte levantem, et baptizatum; tanquam inter patres, et filios, vel filias spirituales; quae cognatio etiamnum hodie *paternitas* dicitur: et denique inter baptizantem, vel patrinum ex una, et baptizati patrem, ac matrem ex altera parte, tanquam inter compatres, illos quidem spirituales, hos vero carnales, quae cognatio propterea etiamnum *compaternitatis* nomen retinuit. Ipsa vero *fraternitas*, uti et *paternitas*, et *compaternitas indirecta*, saltem quatenus conjugiis impedimento fuere, omnino sublatae sunt; nam cetera impedimenta omnia inter personas, inter quas jure antiquo ex baptismo oriebatur impedimentum dirimens, laudata synodus *c.* 2. *cit. in fin.* abrogata voluit. Quod ipsum intelligendum vult sacra synodus de cognitione orta ex confirmationis sacramento; nam etiam de isto statuit, ut deinceps cognatio spiritualis ex ea orta matrimonium non dirimeret, nisi inter confirmantem, vel patrinum ex una et inter confirmatum, istiusque patrem, et matrem ex altera parte.

22

2. Praecipit sacra synodus, ut in baptismo imposterum unus tantum patrinus, et ad summum unus, et una, a parentibus electi adhibeantur, eorumque, postquam de contracto cognationis spiritualis impedimento admoniti a parocho baptizante fuerint, nomina in libro describantur. Addidi *in baptismo*; nam in confirmatione unus, vel una tantum adhiberi potest, ut notant Suar. *in* 3. *p. q.* 72. *art.* 10. Bonacin. *de matrimon. quaest.* 3. *part.* 5. §. 2. *num.* 31. Barbosa *de offic. episcop. alleg.* 30. *n.* 43. Gonzal. *in cap. fin. n.* 10. *in fin. hoc tit.* Vviestner *hic n.* 7. *etc.* et patet ex *capit. fin. princ. hoc tit. in* 6. *Neque obstat*, quod S. synodus *vers. ea quoque*, decretum de baptismo extendat etiam ad confirmationem; nam *vers. citat.* agitur solum de personis, cognationem spiritualem contrahentibus, non autem de numero patrinorum: neque etiam est credibile, quod concilium istud, utpote cujus intentio fuit cognationem spiritualem restringere, numerum patrinorum, a *c. fin. cit.* constitutum, voluerit ampliare.

23

3. Ordinarunt *cit.* concilii PP. ut casu, quo praeter unum tantum, vel unam designatos alii baptizatum tetigerint, cognatio spiritualis ab his nullo modo contrahatur; nam jure antiquo, etsi prohibitum fuerit, ut plures patrini in baptismo, et confirmatione ad-

hiberentur; *can. non plures* 101. *de consecr. dist.* 4. si tamen plures fuissent adhibiti, omnes contrahebant cognationem spiritualem impedientem, ac dirimentem matrimonium, ut constat ex *c. fin. cit.*

24

Ex his sequitur 1. baptizatum, vel ipsius patrem hodie non impediri contrahere matrimonium cum uxore levantis, aut baptizantis; Navar. *man. cap.* 22. *n.* 39. Suar. 3. *p. q.* 67. *art.* 8. *col.* 3. §. *secundo explicat.* Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 11. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr.* 54. *n.* 11. Gonzal. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 4. Zoes. *hic n.* 4. Engl. *num.* 3. Konig. *n.* 6. et constat ex *motu proprio Pii V.* incipit *cum illius vicem edito* 4. *cal. dec.* 1566. ubi hic S. pontifex, cum dubitatum a quibusdam fuisset, an cognatio spiritualis, contracta a viro, transfundatur a viro in uxorem, et vicissim, ut olim, declaravit, non transfundi, quod tridentinum in suo decreto expresse decidit, cognationem hanc non contrahi ab alijs personis, praeter ibi numeratas, inter quas non continentur uxor patrini, vel baptizantis.

25

Sequitur 2. hanc cognationem etiam non contrahi inter ipsosmet patrinos, et hinc si vir, et foemina simul patrini sint, possunt inter se matrimonio jungi; quia etiam jure antiquo impedimentum inter eos nullum intercesserat, et trid. dum permisit, ut unus et una simul esse patrini possent, cognationem istam non extendere, sed coarctare voluit. Quare dum idem tridentinum *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform. matrim.* sic ait: *Ad summum unus, et una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, ac baptizatum ipsum cognatio contrahatur*; illius particulae, *inter quos*, sensus non est, quasi ipsi patrini inter se contraherent cognationem, sed quod illam contrahant cum personis ibi nominatis, nempe cum baptizato, et ejus parentibus. Ita cum Navar. Suar. §. *citat.* Sanch. *n.* 12. et aliis *supra citt.* Gonzal. *in capit. fin. hoc tit. num.* 10. Barbosa *in cap. eodem n.* 3. Passerin. *in c.* 1. *ibid. in* 6. *n.* 7. Et hinc

26

Sequitur 3. si vir, et uxor simul alienum partum levent de sacro fonte, nullatenus eos privari jure exigendi debiti; quia nullam contrahunt inter se cognationem; Sanch. *l. cit. n.* 13. Bonac. *de matr. q.* 3. *p.* 5. §. 2. *n.* 6. Zoes. *n.* 4. Konig. *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 12.

Sequitur 4. nec inter baptizantem, vel confirmantem, et levantem ullum nasci impedimentum; cum etiam de his nulla fiat mentio a Trid. Konig. *n.* 8. Reiffenstuel *l. cit.*

Sequitur 5. nec inter baptizatum, aut confirmatum, et baptizantis, confirmantis, aut levantis filiam ullam hodie intercedere cognatio-

*6 **

nem spiritualem, saltem talem, quae impedimentum sit contrahendi inter illos matrimonii; Barbosa *de offic. episcop. alleg.* 30. *n.* 56. Gonz. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 4. Zoes. *hic n.* 4. Konig. *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 12. *cit.*

27

Quaeritur 4. an haereticus, vel etiam infidelis contrahat cognationem istam, si hic baptizet aliquem infantem, vel illius infans baptizetur? *Certum est*, quod eam contrahat hereticus, si baptizet, vel teneat in baptismo prolem catholici, vel catholicus baptizet, aut teneat ipsius prolem; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 60. *n.* 2. Zoes. *hic n.* 5. Pirhing. *a.* 4. Scambogen. *n.* 34. Konig. *n.* 10. Vincent. Petra *tom.* 2. *comment. fol.* 442. *n.* 13. *fin.* Ratio est, quia charactere baptismi est insignitus, ac proinde capax cognationis spiritualis, et legibus ecclesiae subjicitur. Et quamvis peccet fungens patrini munere, nullibi tamen expers efficitur hujus muneris obeundi: ac proinde verus patrinus: controversia potissimum est de infideli, eaque duplex; atque hinc est.

28

Dubium 1. an infidelis baptizans, vel suscipiens in baptismo, vel confirmatione filium fidelis, contrahat cognationem spiritualem cum persona baptizata, vel confirmata, et ejus parentibus? De utroque affirmat Archidiac. *in cap.* 1. *n.* 1. *hoc tit. in* 6. Alii cum glossa *in can. in baptismate* 102. *V. suscipere de consecr. dist.* 4. Angel. *V. baptismus* 8. *n.* 1. *et V. matrimonium* 3. *imped.* 7. *n.* 10. Sot. *in* 4. *dist. q. un. art.* 5. Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 3. *n.* 4. *v. tertio junct. comment. lit. T. et cap.* 11. *n.* 2. et videtur hoc probari 1. paritate cum haeretico, qui, si baptizet, vel suscipiat aliquem ex baptismo, cognationem contrahit secundum dicta *n. praec.* 2. Paritate cum impedimento criminis, quod secundum dicta *tit.* 7. *n.* 2. et 46. contrahitur inter mulierem christianam, et virum infidelem, etsi iste lege ecclesiastica, impedimentum constituente, non teneatur. 3. Per catechismum contrahitur vera cognatio spiritualis, *c. per catechismum* 2. *hoc tit. in* 6. ergo nondum baptizatus est capax cognationis spiritualis, 4. Puer baptizatus ab infideli, recipit vere ab illo esse spirituale; ergo manet filius spiritualis ejusdem, ac proinde vera cognatio contrahetur. 5. Ex baptismo valido oritur cognatio; est autem validus baptismus collatus etiam ab infideli; ergo etc.

29

Sed dicendum, ab infideli cognationem spiritualem neutiquam contrahi, sive ipse baptizet, sive baptizatum, vel confirmatum ab alio suscipiat. *Ita s. Thom. in* 4. *dist.* 42. *quaest.* 1. *art.* 3. *quaest.* 1. *ad* 3. Durand. *ibidem q.* 1. *n.* 9. *fin.* Alex de Nevo *in c.* 5. *hoc tit. n.*

12. *et* 13. Sylvest. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 7. *dict.* 12. Navar. *man. capit.* 22. *n.* 36. Carrer. *lib.* 2. *de sponsal. c.* 8. Sanchez. *l.* 7. *de matrim. D.* 60. *n.* 7. *et* 8. Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 40. *n.* 2. Coninck *D.* 32. *n.* 25. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 9. *n.* 2. Gonzal. *in c. fin. h. tit. n.* 6. *circa med.* Passerin. *in c.* 1. *n.* 4. *eod. in* 6. Zoes. *hic n.* 5. Pirhin. *n.* 34. Scambogen *n.* 34. Konig. *n.* 10. Vviestner. *n.* 14. Vincent. Petra *loc. cit. n.* 13. magnif. P. Schmier. *part.* 3. *de matrim. c.* 3. *num.* 254. *et* 255. Ratio est, quia sicut nondum natus secundum carnem incapax est cognationis carnalis, ita nondum natus secundum spiritum incapax est cognationis spiritualis; neque minus absurdum est aliquem esse patrem spiritualem ejus, qui ante ipsum spiritualiter natus est, ac absurdum est esse patrem carnalem, qui nondum natus secundum carnem est.

30

Proceditque hoc, etiamsi talis baptizans, vel suscipiens catechumenus sit; nam licet talis per baptismum flaminis jam acceperit gratiam sanctificantem, tamen nondum mediante visibili sacramento baptismi spiritualiter regeneratus est, ut adeo adhuc cognationis spiritualis sit incapax; Sanch. *l. cit. n.* 9. et ab eo *cit. Neque refert*, etiamsi postea infidelis, baptizans, vel suscipiens ex baptismo, etiam ipse baptizetur; quia nec tum contrahit cum baptizato, vel suscepto, et ejus parentibus cognationem spiritualem, sed potest adhuc cum his contrahere matrimonium, nisi aliunde impediatur; San. *n.* 10. Layman. *n.* 2. *cit. vers. ex quo.* Ratio est, quia fundamentum, ex quo talis cognatio oriri deberet, nempe baptismus praeteritus, non amplius existit; igitur licet tum adsit capacitas in subjecto, non tamen operari in eo cognationem spiritualem poterit, quippe quae imitatur cognationem carnalem, quae oriri non potest, nisi existente eo, in quo fundatur.

31

Neque obstant argumenta allata in oppositum. *Ad* 1. negatur paritas; nam infidelis nullo modo subjicitur legibus ecclesiae, quibus tamen afficitur haereticus, cum per baptismum jam sit spiritualiter natus, et ingressus ecclesiam; ergo licet infidelis cognationem spiritualem ex baptismo non contrahat, contrahet tamen illam haereticus, cum nullo jure ad eam reperiatur factus inhabilis. *Ad* 2. poenali illa constitutione, ut *l. citt.* dixi, afficitur directe sola mulier christiana, indirecte solum vir infidelis, quod matrimonium requirat, ut uterque contrahens sit habilis ad contrahendum. *Ad* 3. cognatio, quae ex catechismo consurgit, est valde imperfecta, ac dispositio quaedam ad perfectam, quae ex baptismo consurgit: ac proinde mirum esse non debet, si ecclesia sic statuente, contrahatur ante bapti-

smum, et a nondum baptizatis. *Ad* 4. non satis est recipere esse ab alio, ut recipiens filius illius dicatur, sed necesse est, ut recipiat esse a principio viventi simili in natura, quod non fit, cum infidelis baptizat, vel suscipit ex baptismo. *Ad* 5. praeter hoc, quod baptismus debeat esse validus, ad contrahendam cognationem spiritualem requiritur in subjecto capacitas ejus contrahendae.

32

Dub. 2. an infidelis sit capax cognationis passivae, ut si fidelis baptizet, vel teneat in baptismo prolem parentis infidelis cum isto contrahat cognationem, quamvis iste cum baptizante, vel tenente non contrahat? Affirmativam defendit gloss *in cap. pervenit* 1. *V. ex lavacro caus.* 30. *quaest.* 1. Rosell. *V. impedimentum imped.* 6. *n.* 26. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 7. *n.* 10. Sylv. *V. eodem* 8. *q.* 7. *dict.* 12. Henriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 11. *n.* 3. *fin.* et plures alii apud Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 60. *num.* 30. Rationem dant, quia quamvis infidelis ex parte sua sit expers cognationis spiritualis, at fidelis tamen illius est capax, et subjectus legi ecclesiasticae, statuenti, ut quicumque baptizans, vel susceptor illam contrahat; igitur ex parte sua eamdem contrahet, tamquam vere baptizans, verusque susceptor. *Conf.* impedimentum criminis, licet fidelem non afficiat, afficit tamen infidelem; igitur etiam cognatio spiritualis.

33

Sed dicendum, infidelem etiam esse incapacem cognationis spiritualis passivae; ac proinde nec fidelis baptizans, vel suscipiens prolem parentum infidelium, cum his contrahet cognationem aliquam. Ita Durand. *in* 4. *dist.* 42 *quaest.* 1. *num.* 9. *fin.* Alex. de Nevo *in capit.* 5. *hoc tit. n.* 13. Henrich. de Boich *in c.* 6. *eodem n.* 1. Sot. *in* 4. *dist.* 42. *quaest.* 1. *art.* 3. *vers. postrema*, Palacios *ibid. D.* 1. *col.* 27. *vers. non me latet* Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 46. *post* 2. *concl. not.* 1. Sanch. *D.* 60. *cit. n.* 14. et alii *n.* 29. allegati. Ratio est, quia cognatio spiritualis non minus, quam carnalis reciproca est; ergo hoc ipso, quod infidelis eam non contrahat, etiam cum ipso illam non contrahet fidelis.

34

An vero, si postea prolis baptizatae pater sacramentum baptismi suscipiat, ex eo tempore cognationem spiritualem contraxisse censeatur cum persona baptizante, confirmante, et patrinis suae prolis baptizatae, non conveniunt DD. Coninck *D.* 32. *n.* 27. et Laym. *cap.* 9. *cit. n.* 3. affirmant; negat cum Alex. de Nevo, Barth. a Ledesma, et Gallego, Sanch. *n.* 14. et quidem verisimilius; quia quod a principio irritum fuit, convalescere nequit per tractum temporis; *reg.*

non firmatur 18. *in* 6. ex quo idem Sanch. *num.* 16. infert, inter baptizantem, vel suscipientem, et parentes illos infideles, si postea baptizentur posse consistere matrimonium. Aliud est de prole parentum infidelium baptizata, vel ex baptismo suscepta; cum enim respectu hujus nullum adsit impedimentum, quin cum ea baptizans, et susceptor statim contrahat cognationem, inter hunc, et illam nullo casu poterit consistere matrimonium.

35

Ad argumentum *n.* 13. propositum, non sufficit, quod cognationis spiritualis capax sit fidelis, nisi etiam alterum extremum, cum quo contrahenda illa est, illius sit capax. *Ad conf.* negatur paritas nam cognatio ex natura sua est relatio reciproca, et inveniri nequit, nisi inter extrema habilia: at impedimenta alia effectum suum habere possunt, quamvis una solum persona sit impedita, licet ex parte alterius nullum sit impedimentum. Patet ex impedimento ligaminis, quod, ut impediat, et dirimat matrimonium, sufficit ex una parte existere.

36

Quaeritur 5. quid requiratur, ut fidelis suscipiens ex baptismo, vel confirmatione cum suscepto contrahat cognationem spiritualem? Respond. 1. requiritur intentio obeundi munus patrini; sicut enim baptizans sine intentione baptizandi non baptizat vere, neque contrahit cognationem spiritualem, ita nec levans sine intentione vere obit munus patrini, aut cognationem contrahit; Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 58. *n.* 4. Coninck *D.* 32. *n.* 28. et alii apud istos. Non autem necesse est, ut intentio haec explicite feratur in cognationem spiritualem; quia ex natura connexorum ad intentionem unius sequitur etiam alterum, quod illi necessario connexum est. Et hoc verum est, etsi levans, habens voluntatem praestandi munus patrini, protestetur, se nullo modo velle contrahere cognationem spiritualem; nam hac protestatione non obstante, adhuc eamdem contrahet, cum ab ipsius voluntate, ac potestate non dependeat unum ab altero pro lubitu separari in iis, quae statuto, vel authoritate ecclesiae connexa sunt; Sanch. *n.* 4. *cit.* Coninck *n.* 28. Konig. *hic n.* 13. Schamb. *n.* 27. Reiffenstuel *n.* 25.

37

2. Requiritur, ut patrinus baptizandum, aut confirmandum teneat, dum baptismus, aut confirmatio revera administratur. Coninck *num.* 28. Hinc quando puer domi antea, necessitate sic compellente, privatim baptizatus est, is, qui postmodum in ecclesia, dum solemnitates supplentur, eumdem tenet, hanc cognationem non contrahit, cum dici non possit illum ex baptismo suscepisse; Sanch. *n.* 5.

Coninck *n.* 24. Gonzal. *in c.* 5. *hoc tit. n.* 4. *in fin.* Barbosa *in cap.* 1. *eodem in* 6. *n.* 8. Passerin. *ibid. n.* 7. Zoes. *hic n.* 12. Konig *n.* 14. Reiffenstuel *n.* 17. et sic decisum fuisse a *s. congr.* testatur Corrad. *prax. dispens. l.* 8. *cap.* 8. *n.* 6. *Ex quo sequitur*, casu, quo iteratur baptismus sub conditione, quia dubitatur, an prius collatus fuerit validus, si postea constet, fuisse valide collatum, non contrahi cognationem. At dum id non constat, cognationem ecclesia praesumet; Sanch. *n.* 6. Gutier. *c.* 100. *n.* 10. Reiffenstuel *hic. n.* 18. quod intelligo, quando verum est dubium; nam si tale non sit, sed in utramque probabilitas detur, quisque eligere potest partem, quam vult, et sic dubium resolvere; Sanch. *n.* 7.

38

3. Requiritur, ut patrinus eum, qui baptizatur, vel confirmatur, in ipso actu baptismi, vel confirmationis formaliter, et vere teneat, aut si in baptismo consuetudo loci habeat, ut solus sacerdos in actu baptismi teneat, vel immergat, saltem immediate ex manibus baptizantis suscipiat, ac levet; nam teste D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 13. §. 3. in aliquibus locis baptismus celebratur per aquae infusionem, patrinis puerum sustentantibus, in aliis autem tenet puerum baptizans, et statim tradit patrinis. Sufficit ergo, si patrinus baptizatum de manu baptizantis statim suscipiat; imo, si baptizandum sacerdoti praesentet eo fine, ut filium baptizet; quia, quae in continenti fiunt, videntur inesse; *l. lecta* 40. *ff. si cert. petat.* Coninck *D.* 32. *n.* 28. Fagnan. *in c. veniens* 6. *h. tit. n.* 12. *et seqq.* Vincent. Petra *tom.* 2. *fol.* 444. *n.* 23. et hoc teste resolvit *sacr. congr.* 1688. et confirmat praxis. *Ex quo sequitur* 1. quod non sufficiat sola assistentia, vel responsio, aut sponsio ad interrogationem baptizantis; Sanch. *D.* 56. *n.* 5. Bonacin. §. 2. *n.* 14. Palao *tr.* 19. *D. un. part.* 11. §. 2. *n.* 3. Fagnan. *in c. veniens cit. n.* 4. Gonzal. *ibid. n.* 2. Barbosa *in c. fin. in* 6. *n.* 7. Zoes. *hic n.* 11. Reiffenst. *ibid. n.* 26. 2. Non sufficit, mediate suscepisse baptizatum, et propterea nec compater, nec commater cognationem spiritualem contraheret, si haec baptizatum primum e compatris, aut ista ex commatris manibus susciperet; Sanch. *n.* 3. Vincent de Just. *de dispens. matr. l.* 2. *c.* 5. *n.* 49. Konig *n.* 15. et teste Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 56. *art.* 3. *col. antepen.* decretum est a *sacr. congreg. card.* 3. Similiter non sufficit tactus momentaneus digito, vel manu, sed exigitur, patrinos sic infantem tangere, ut vere teneant, vel levent ex sacro fonte; hoc enim solum est esse vere susceptorem, quod requiritur *can. post susceptum* 5. *caus.* 30. *q.* 3. *can. si quis* 3. *caus. cit. q.* 4. *c. nedum* 1. *hoc tit. in* 6. ubi cognatio praecise sustentationi, levationi, susceptioni, aut tactui attribuitur. Non requiritur tamen, ut baptizatum

patrinus tangat immediate, sed sufficit, si tangat contectum vestibus, vel teneat in quodam linteo, aut in disco; quia istud est vere tangere, ac tenere; Sanch. *n.* 6.

39

4. Requiritur aliquis, ut patrinus pro baptizato respondeat, saltem si iste sit infans. Ita Franc. *in c.* 1. *pr. n.* 2. *h. tit. in* 6. Brunell. *de sponsal. concl.* 29. *n.* 19. Henric. de Boich. *in c.* 6. *num.* 5. qui proinde inferunt, mutum incapacem esse hujus cognationis spiritualis, et muneris patrini in baptismo obeundi. Sumunt ex *can. prima igitur* 73. juncta gloss. *V. cautione*, *et can. vos ante omnia* 605. *de consecr. dist.* 4. ubi dicitur, patrinos debere fidejubere pro parvulis, ut autem sint fidejussores, verba sunt necessaria; *l. blanditus* 12. *C. de fidejussor.* Sed dicendum, cognationem hanc a patrono sola susceptione contrahi, et nullatenus ad id responsionem patrinorum desiderari. Ita Archidiac. *in cap. nedum* 1. *n.* 4. *vers. et eadem hoc tit. in* 6. Joan. Andr. *ibidem n.* 2. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 7. *dict.* 13. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 4. *n.* 7. Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 11. *n.* 3. Sanc. *l.* 7. *D.* 56. *n.* 10. Honor. *hic n.* 3. et sumitur ex *c. nedum cit.* et aliis juribus hactenus allegatis, quae solius susceptionis, tentionis etc. mentionem faciunt. *Conf.* quia responsio patrinorum pro baptizato ad catechismum spectat; nam in baptismo ipso nulla fit interrogatio, vel responsio. *Ad textus in contrarium allegatos* Sanch. *n.* 11. respondet, eos solum loqui de patrino catechismi.

40

5. Requiritur, ut sacramentum baptismi, vel confirmationis valide sit collatum; nam si ex defectu materiae, formae, vel intentionis invalide collatum sit cognatio haec, et impedimentum non nascitur; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 60. *n.* 5. Coninck *D.* 32. *n.* 31. Pirh. *hic n.* 36. Konig. *n.* 12. *pr.* Wiestner *n.* 16. Reiffenstuel *n.* 13. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrimon. cap.* 3. *n.* 321. Ratio est, quia jura, quae spiritualem cognationem statuunt, eam oriri ajunt ex baptismo, quo carnaliter genitus spiritualiter regeneratur; atqui talis spiritualis regeneratio non datur casu, quo baptismus ex quocunque defectu substantiali collatus est invalide; ergo neque ex eo oritur cognatio spiritualis. *Conf.* 1. Quia quod nullum est, nullum producit effectum; *c. illud* 8. *de jur. patron. et l. si se non obtulit* 4. §. *condemnatum* 6. *ff. de re judic.* cui concordat *reg.* 52. *in* 6. ibi, *non praestat impedimentum*, *quod de jure non sortitur effectum*; atqui effectus baptismi est cognatio spiritualis; ergo ista non producitur a baptismo, qui ex defectu substantiali est nullus. *Conf.* 2. Quia quando principale non subsistit, nec accessorium va-

lidum esse potest; hoc enim naturam principalis sequitur; *reg. accessorium* 42. *in* 6. atqui cognatio spiritualis est accessoria baptismo, et confirmationi; ergo his non subsistentibus, neque illa inducitur. *Ex quo sequitur*, non contrahi cognationem spiritualem per temerariam, et sacrilegam iterationem istorum sacramentorum; quia hujusmodi iterata administratio istorum sacramentorum invalida est; *can.* 47. *apostol.* Conc. Flor. *in decret. Eugen.* §. *quinto*, et trid. *sess.* 7. *can.* 9. *de sacr. in gener. et can.* 11. *de baptism.*

41

6. Ut patrinus ex susceptione in confirmatione spiritualem cognationem contrahat, specialiter requiritur, ut ipse quoque antea fuerit confirmatus; Sanc. *l.* 7. *de matrimon. D.* 60. *n.* 20. Coninck *D.* 32. *n.* 37. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 10. *per totam.* Konig. *hic n.* 17. Reiffeustuel *num.* 17. et ita declaratum est a *s. congr. in liciens.* 13. *jun.* 1654. Facit etiam pro hoc pontificale Romanum. *p.* 11. *tit.* 1. *de conf.* ibi: *nullus qui non est confirmatus, potest esse in confirmatione patrinus.* Imo idipsum clare etiam statutum est *can. in baptismate* 102. *de consecr. dist.* 4. ibi, *in baptismate, et in chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est baptizatus, vel confirmatus.* Ratio est, quia talis, licet jam habeat esse spirituale per baptismum, non tamen habet conditiones per ecclesiam requisitas, ut sit patrinus in sacramento confirmationis. *Neque obstat*, quod episcopus, non insignitus sacramento confirmationis, vere contrahat cognationem, si puerum confirmet; nam disparitas est, quia, ut confirmans cognationem contrahat, plus non requiritur, quam ut sacramentum confirmationis valide conferat; ut patrinus eam contrahat, opus est, ut sit verus susceptor, et cons. instructus sit qualitatibus ad hoc ab ecclesia requisitis.

42

Quaeritur 6. an dictae cognationis impedimentum contrahat, et propterea debiti conjugalis petendi jure privetur vir baptizans, aut ex baptismo levans prolem ex legitima uxore susceptam? *Certum* est 1. quod eam cognationem non contrahat, si prolem, ex legitima sua uxore a se susceptam, baptizet in necessitate, ut patet ex *can. ad limina* 7. *caus.* 30. *quaest.* 1. ubi ratio redditur; *quia inculpabile judicandum, quod necessitas intulit*; Navar. *man. cap.* 16. *n.* 40. Sanch. *l.* 9. *de matrim. D.* 26. *n.* 2. Barbos. *in can. cit. n.* 7. *et* 9. Pirhing *hic n.* 39. Vviesto. *ib. n.* 19.

43

Certum est. 2. similiter patrem non contrahere cognationem spiritualem, et propterea non impediri a petitione debiti, si conjugis suae vel communem filium ex sacramento baptismi, aut confir-

mationis suscipiat tanquam patrinus in necessitate, et casu, quo nullus alius patrinus haberi potest; Sanch. *l. cit. n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 8. *n.* 7. Vivian. *in c. si vir* 2. *v. si vero spiritualis h. tit.* Fagnan. *ibid. n.* 8. Zoes. *hic n.* 9. Pirh. *n.* 39. Scambog. *n.* 6. Engl. *n.* 8. Konig. *n.* 10. Reiffenstuel. *n.* 15. *Neque obest*, quod ad valorem baptismi non sit necessarius patrinus; quia saltem est de praecepto, et in baptismo etiam privato honestius adhibetur; igitur pater eo casu levans uxoris, aut communem prolem propterea nullum incurrere debet impedimentum petendi debitum conjugale. *Conf.* nam impedimentum petendi debitum jure canonico statutum est in poenam delicti; parens autem hoc casu nil deliquit, si patrinus existat filii sui, quando alius haberi nequit; ergo etc.

44

Certum est 3. eandem cognationem cum sua uxore, et impedimentum petendi debitum etiam non incurrere patrem, si proprium filium, etiam extra necessitatem, baptizet, vel ex baptismo, aut confirmatione suscipiat per probabilem ignorantiam juris, aut facti; Abb. *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 4. Alex. de Nevo *ibid. n.* 6. Vivian. *vers. quoad vero*, Barbos. *n.* 4. Vvagnerek *not.* 2. Laym. *loc. citat. n.* 8. *vers. illud vero*, Zoes. *n.* 9. *hic* Pirhing *n.* 30. Schambog *n.* 32. Konig *n.* 19. Ratio est, quia cum id solo jure ecclesiastico prohibitum sit, ideo, qui hoc jus probabiliter ignorat, sicut excusatur a culpa, ita etiam ab annexa poena; nemo enim sine culpa jure suo privari debet. Imo Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 32. *n.* 47. Barbos. *in c.* 1. *h. tit. n.* 5. et alii apud istos, procedere istud volunt etiam in casu, quo pater ita suscipiens laborat ignorantia facti crassa; modo non sit affectata, vel ita crassa, ut ingens temeritas sit ignorare; quia poenam privationis jus imponit scienti; ubi autem jus poenam imponit aliquid facienti scienter, excusat ab ea ignorantia quaecunque non affectata, et quae non est adeo crassa, ut sit ingens temeritas, prout ostendit Sanch. *D. cit. n.* 36. 39. *et* 40.

45

Certum est 4. non contrahi cognationem spiritualem a patre, et proinde istum non privari jure exigendi debitum, qui non ut susceptor, et intendens exercere ceremoniam ecclesiae, sed materialiter solum teneret prolem uxoris, aut suam communem, ut commodius baptizetur; Sanch. *l.* 9. *D.* 36. *n.* 4. quia non est verus susceptor.

Certum est 5. casu, quo pater propriam prolem, ex fornicatione susceptam, etiam in necessitate baptizat, aut suscipit ex baptismo, ab eo omnino contrahi cognationem spiritualem cum prole, et prolis matre; ita, ut hanc ducere non amplius possit; Sanc. *l.* 7. *de matr. D.* 62. *n.* 11. Fagnan. *in cap. si vir. cit. n.* 9. Zoes *hic. n.* 9.

Engl. *n.* 8. Scamb. *n.* 7. Vviestner. *n.* 19. et ratio est, quia pater baptizans, vel suscipiens legitimam prolem suam, aut uxoris suae solum ideo non privatur jure petendi debitum conjugale, quia ipsi ad hoc petendum per matrimonii contractum jus jam quaesitum est, quo perinde sine culpa spoliari non debet; igitur vim suam cognatio spiritualis exeret in casu, quo baptizanti, vel suscipienti tale jus non est quaesitum; prout quaesitum non est in casu praesenti. Haec certa apud omnes, vel saltem plerosque sunt.

46

Dubium, et a DD. in utramque partem magno studio agitata controversia est, an debiti coujugalis exigendi jure hodie privetur vir prolem, ex legitima uxore susceptam, extra casum necessitatis scienter baptizans, vel ex baptismo levans? Affirmant s. Thom. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 1. *art.* 1. *corp.* s. Bonavent. *ibid. art.* 1. *q.* 2. *n.* 4. Host. *in c. si vir.* 2. *n.* 3. *vers. patrocinari*, Abb. *ibid. n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 8. Sylv. *V. matr.* 8. *q.* 7. *dict.* 1. *et* 2. Armill. *V. eod. n.* 9. Navar. *man. c.* 22. *n.* 40. Gaeta *repet. can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 439. Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *l.* 2. *n.* 11. *ad fin.* Sanc. *l.* 9. *de matr. D.* 26. *n.* 7. Taun. *tom.* 4. *disp.* 8. *quaest.* 4. *dub.* 4. *n.* 7. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *cap.* 8. *n.* 8. Guttier. *de matr. c.* 100. *n.* 5. Vivian. *in cap. si vir. cit. vers. si vero ambo*, Barbos. *ibid. n.* 3. Vvagnereck *not.* 1. Vallens. *hic n.* 8. Pirh. *n.* 29. Scambog. *n.* 5. *et* 32. Clericat. *decis.* 23. *n.* 29. et apud hos alii magno numero.

47

Nituntur 1. authoritate *can. pervenit* 1. *et can. si quis filiastrum* 2. *caus.* 30. *q.* 1. ubi conjuges baptizautes, aut ex baptismo, vel confirmatione suscipientes proprios suos, aut alterutrius filios jubentur separari, sive a conjugalis thori usu removeri indiscriminatim. 2. *can. nosse* 3. *et can. ad limina* 7. *q. cit.* quorum textuum priore separantur, sive communis thori usus interdicitur iis, quorum alter filium in sacro fonte levavit cum alterius consensu; posteriore is, qui filium baptizavit, non separatur a conjuge, ex ratione, quod dicatur id bona fide egisse; igitur argumento ducto a sensu contrario, fuisset separandus, si id fecisset culpabiliter, et extra casum necessitatis. 3. *c. si vir* 2. *h. t.* conjux, qui propriam, non postulante ulla necessitate, scienter ex sacro fonte suscepit, jubetur reddere debitum conjugi, quod ei fraus sua, et dolus non debeat patrocinari: atqui haec ratio cessat quoad debiti exactionem: ergo haec illi hoc textu censebitur interdicta. 4. Conjuges hujusmodi actu contrahunt cognationem spiritualem, quantum potest jure contrahi: igitur nisi hujusmodi conjugi jus petendi debitum, adstruatur a jure, ea priva-

bitur : non autem adstruitur ullo juris textu ; ergo etc. 5. Quando supervenit impedimentum dirimens matrimonio jam contracto, debiti exigendi jure generaliter privat eum, cujus actione inductum est, ut patet in affinitate orta ex commercio carnali cum consanguinea conjugis; item in voto solemni edito per professionem religiosam, vel susceptione ordinis sacri ; tale autem impedimentum supervenit in casu praesenti, nempe cognatio spiritualis ; ergo etc.

48

Verum his non obstantibus, dicendum, hodie conjugem, qui ita propriam prolem extra necessitatem baptizat, vel ex baptismo, aut confirmatione suscipit, non privari jure petendi debitum. Ita gloss. *in c. si vir. cit. V. debitum* Ancharan. *ib. in fin.* Archidiac. *in can. nosse cit. vers. in prima*, Durand. *in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. n. 11. fin.* Suar. 3. *part. qu. 67. de baptism. art. 8. vers. quocirca*, Coninck *D. 34. dub. 8. a n. 66.* Perez *D. 29. de matr. sect. 6. n. 9.* Zoes. *hic n. 9.* Viesln. *n. 25.* Reinffenstuel *n. 30.* Sumitur 1. ex *c. de eo 5. caus. 30. q. 1.* ibi, *si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo, ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susciperent, si innupti permanere voluerint, bonum est ; sin autem, gravis poenitentia insidiatori injungatur, et simul maneant,* ubi nota, quod simul manere, et conjugio uti permittantur, *si ambo ex industria fecerint*, atqui hoc permitti non posset, si ita suscipiendo prolem ex baptismo incurreretur impedimentum petendi debitum, nam tali casu uterque id incurrisset, et cons. neuter posset petere, utpote qui voluntarie contrahendo impedimentum cessissent mutuo sibi debitum petendi, aut eo jure fuissent privati a canone. 2. Et praecipue ex *c. si vir 2. hoc tit.* ubi pontifex Alexander III. ita suscipientibus ex baptismo filios suadet continentiam, debiti tamen exactionem permittit utrique conjugi, tam ei, qui scienter prolem suam e baptismo suscepit, quam innocenti aequaliter, quippe cum utrumque aequiparet quoad permissionem actuum conjugalium. Verba textus sunt : *non sunt ab invicem separandi, nec alteri debitum debent subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci : quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur ; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus.* 3. *Ex ratione* ; quia causa usum conjugii tali casu permittendi utrique conjugi justissima fuit, evidens videlicet, et manifestum periculum incontinentiae, et periculum animae, in quo versaretur is, qui in eodem lecto cum conjuge dormire cogeretur sine jure exigendi debitum ; quod periculum merito probat, privationem juris petendi debitum hoc casu non esse asserendam sine aper-

to juris textu ; qualis tamen, qui hodie vigeat, in propositae dubitationis casu nullus reperitur.

49

Ad argumenta *n.* 47. allata facilis est responsio. ***Ad*** 1. ***et*** 2. Textus illi solum probant de jure antiquo, et quidem plus, quam adversarii vellent; nam illo jure non solum illi, qui prolem suam scienter ex baptismo suscepit, sed etiam illi, qui ignoranter, jus petendi debitum conjugale ablatum fuit. Verum hic antiquorum canonum rigor fuit temperatus jure novo, *c. si vir cit.* ubi ab ipsis recessum est, ut agnoscit ipse Sanch. *D.* 26. *cit. n.* 7. qui propterea fatetur, se DD. dumtaxat authoritate niti. *Ad* 3. illo textu reprehenditur malitia illorum, qui, quod odissent conjuges suos, levabant suos liberos ex baptismo, vel confirmatione, et praetextu cognationis spiritualis inde contractae, volebant illos fraudare jure suo : contra quos pontifex pronuntiat, eos adhuc obligari ad reddendum debitum, non tamen negat, quod illud etiam possint petere. *Ad* 4. Esto, quod spiritualis cognatio, quantum jure potest, contrahatur hoc casu, effectum tamen, seu vim privandi jure debitum exigendi moderno jure non habet, quippe quo, ut vidimus, antiquorum canonum rigor correctus est. *Ad* 5. Quod per affinitatem, ortam ex commercio carnali, cum consanguinea conjugis, et per professionem religiosam, aut susceptionem ss. ordinum incurratur privatio juris petendi debitum, in jure clare exprimitur : de affinitate quidem, *cap. siquis* 1. *et c. transmissae* 4. *de eo, qui cognovit etc.* de voto solemni autem, *c. quidem* 3. *et c. placet* 12. *de convers. conjug.* tam clari textus moderni juris non habentur de privatione juris petendi debitum in eo, qui prolem suam ex baptismo suscepit.

50

Quaeritur 7. an dictae cognationis impedimentum contrahatur etiam a laico, baptizante privatim, et in necessitate aliquem extraneum, qui non est ipsius filius? Negant aliqui, quos tacito nomine refert Paludan. *in* 4. *dist.* 42. *quaest.* 1. *art.* 1. *concl.* 4. *n.* 9. et rationem dubitandi facit 1. resolutio quaestionis praecedentis ; nam, ut *n.* 42. dictum est, cognationis istius impedimentum non contrahunt parentes, si eo casu liberos suos baptizant. 2. Paritas rationis ; quia ut habetur *can. ad limina* 7. *caus.* 30. *quaest.* 1. is qui proprium filium in necessitate baptizat, non arcetur a petitione debiti, quod injustum sit propter actum praecepti poenam subire ; quae ratio aeque militat in casu proposito ; si enim ob id inter baptizantem, et baptizatum, ejusque parentes oriretur cognatio spiritualis, privaretur per actum praecepti libertate ineundi matrimonii cum il-

lis, ac proinde poenam incurreret. 3. *cap. fin. hoc tit.* ibi, *pro eo, quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit, baptizavit*, ponderatur baptizantem fuisse sacerdotem, ut cognatio spiritualis contraheretur; igitur si laicus sit, non contrahetur.

51

Sed dicendum, cognationem istam induci etiam per baptismum privatim collatum in necessitate a laico. Ita Abb. *in cap. fin. cit. num.* 8. Bellam. *in cap.* 1. *de convers. infidel. n.* 2. Brunell. *de sponsal. concl.* 20. *n.* 20. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 40. *fin.* Covar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 6. §. 4. *n.* 4. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 11. *n.* 1. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 62. *n.* 10. Pont. *l.* 7. *cap.* 41. *n.* 5. Gutier. *de matr. c.* 100. *n.* 7.*et* 11. Perez *D.* 29. *sect.* 3. *n.* 2. Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 8. *n.* 9. Bosco *de imped. matr. sect.* 5. *concl.* 5. Fagnan. *in cap. si vir cit. n.* 6. Barbosa *in c. fin. eod. n.* 2. Vvagnereck *ib. in exeges.* Passerin. *in c.* 1. *n.* 5. *in* 6. Zoes. *hic n.* 9. Honor. *n.* 1. Engl. *n.* 7. Pirhing *n.* 39. Scamb. *n.* 32. Konig. *n.* 12. *vers. mihi*, Vviest. *n.* 18. Reiffenstuel *n.* 14 magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 234. Ratio est, quia jure expressum est, cognationem spiritualem oriri ex vero baptismo, neque distinguitur inter baptismum collatum solemniter, et non solemniter a laico, vel presbytero; igitur dicendum, in utroque cognationem hanc contrahi; nam in utroque baptizatus vere regeneratur spiritualiter, propter quam regenerationem jus ecclesiasticum introduxit hanc cognationem.

52

Proceditque hoc etiam in sponsis de futuro; nam si istorum aliquis, etiam in necessitate, baptizet prolem suae sponsae, contrahit impedimentum cognationis spiritualis, ita, ut cum illa matrimonium sine dispensatione inire non possit, saltem, si sciat, eam esse prolem suae sponsae; Navar. *man. cap.* 16. *n.* 34. Layman *n.* 6. *cit.* Pirhing. *n.* 39. *fin.* Hinc disparitas est inter eum, qui baptizat prolem suae sponsae de futuro, et inter illum, qui baptizat prolem suae uxoris, vel suam communem; nam hic, praesertim si in necessitate baptizet, secundum dicta *n.* 42. non incurrit impedimentum petendi debitum; quia ipsi post nuptias quaesitum est jus petendi debitum, et si quando hoc jure privatur, privatur in poenam, quam nemo incurrit absque culpa. Inter solutos autem, seu nondum matrimonio ligatos cognatio spiritualis non censetur poena, sed moralis inhabilitas ad matrimonium ex dispositione juris canonici, qualis inhabilitas etiam sine culpa potest contrahi; Layman *c.* 8. *cit. n.* 7. *vers. sed causam.*

53

Ex quo patet responsio ad argumenta opposita. *Ad* 1. Inter conjuges ecclesia noluit induci cognationem spiritualem, quae obstet petitioni debiti, quod aequum non sit, conjugem, saltem, dum sine culpa, et in necessitate prolem suam baptizat, incurrere propterea damnum, et privationem juris exigendi debitum: quae ratio non urget in casu quaestionis praesentis. *Ad* 2. Cognatio spiritualis inter solutos, quae subsequens matrimonium dirimit cum baptizata, et ejus parentibus, ut *n. praeced.* dictum est, nullatenus habet rationem poenae, sed inhabilitas quaedam est, jure ecclesiae ob conjunctionem hanc spiritualem inducta, ut adeo mirum non sit, quod contrahatur, nulla praecedente culpa. *Ad* 3. *in cap. fin. cit.* tantum narratur factum, nec vis ad contrahendam cognationem spiritualem ponitur in sacerdotio ministri baptizantis.

54

Quaeritur 8. an ejusdem cognationis impedimentum contrahat privatim baptizatum suscipiens ex baptismo? Negat Sot. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 1. *art.* 1. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 62. *n.* 14. Guttier. *de matr. cap.* 100. *n.* 7. Palao *tract.* 19. *D. un. p.* 14. §. 2. *n.* 12. Perez *D.* 29. *sect.* 3. *n.* 7. Barbosa *in cap. fin. hoc tit. n.* 3. Passerin. *in c.* 1. *n.* 6. *eod. in* 6. Sporer *de matr. n.* 89. Engl. *hic n.* 7. Konig. *nu.* 14. *vers. attamen.* Rationem dant quia levatio, et susceptio baptizati in ecclesia instituta est ut ceremonia baptismi solemnis; atqui solemnitates in baptismo privato non adhibentur; igitur nec levatio, et susceptio baptizati necessario adhibebitur, vel si adhibetur non habebit rationem ceremoniae, ut ab ecclesia est instituta: cons. sic levantes non erunt veri patrini, quippe cujus officium obitur in solo baptismo solemni.

55

Sed melius fit distinctio: vel enim in baptismo privato infans solum tenetur materialiter, vel formaliter. *Si primum*, ut urgente necessitate, plerumque fit, spiritualis cognatio non inducitur ex communi DD. *Si secundum*, et ita tenens habeat animum obeundi munus patrini, prout ab ecclesia hoc institutum est, et subeundi illius obligationem, a sic levante contrahitur impedimentum cognationis spiritualis, ut probabilius docent Navar. *man. cap.* 22. *num.* 4. Suar. 3. *part. q.* 67. *de baptism. n.* 8. Guttier. *de matr c.* 10. *num.* 7. Pont. *l.* 7. *cap.* 40. *n.* 5. Coninck *D.* 32. *n.* 39. Tanner. *com.* 4. *D.* 8. *q.* 4. *dub.* 4. *n.* 67. Layman. *lib.* 5. *tr.* 2. *c.* 9. *n.* 3. Pirhing *hic n.* 36 *et* 39. Vviestner *n.* 20. Reiffenstuel *n.* 22. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 239. Ratio est, quia jura generaliter dicunt, cognationem spiritualem contrahi ab eo, qui baptizatum vere tenet,

et suscipit, recipiendo in se pro illo munus sponsoris, aut fidejussoris, neque distinguunt inter baptizatum solemniter vel privatim; atqui talis vere tenet baptizatum, fitque pro eo sponsor, aut fidejussor; ergo licet baptismus conferatur solum privatim, contrahet impedimentum cognationis spiritualis.

56

Ad rationem dubitandi patrini in baptismo interveniunt non praecise ut ceremonia ad solemnitatem, sed ut fidejussores, et sponsores: quod officium cum subeant etiam in baptismo privato, licet in eo non adhibeantur necessario, etiam ex hoc cognationem spiritualem contrahent: quippe cum hanc inducant non tam solemnitas, quam ipsa susceptio in baptismo, sponsioque, et fidejussio, atque ex his orta obligatio susceptum in doctrina fidei cristianae, et bonis moribus instruendi, si alii istud non faciant.

57

Queritur 9. quis dispensare possit in impedimento cognationis spiritualis? Resp. In hoc dispensat solus pontifex; Zoes. *tit.* 4. *n.* 39. quia est impedimentum dirimens jure communi, de quo inferior non disponit; et quidem si cognatio proveniat ex *compaternitate*, facile dispensatio impetratur, modo subsit justa causa. Si vero proveniat ex *paternitate*, dispensatio vel nunquam, vel difficillime obtinetur, eo quod indecentius sit contrahere cum filia spirituali, quam cum compatre, vel commatre; nam regeneratio spiritualis, ex qua haec cognatio oritur, assimilatur generationi carnali, quae dispensationem in linea recta omnino non admittit; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 15. Vincent. de Just. *de dispens. matr. l.* 2. *c.* 5. *n.* 72. Clericat. *decis.* 23. *n.* 32. Honor. *n.* 11. *hic,* Konig. *n.* 20. Pontius tamen *lib.* 8. *c.* 17. §. 5. *n.* 28. scribit, a Gregorio XIV. cum patre, et filia spirituali dispensatum esse, sed successu infausto, dum proles ex matrimonio, inter eos contracto, suscepta, brevi post partum intervallò, exspiravit.

58

Et hinc, quia in paternitate difficilius dispensatur, quam in compaternitate, in supplicatione ad impetrandam dispensationem circa impedimentum cognationis spiritualis necesse est exprimere provenientiam hujus impedimenti, ut sciri possit, an dispensatio petatur super paternitate, aut super compaternitate; Zoes. *tit.* 14. *n.* 41. Konig *loc. cit.*

§. II.

De cognatione spirituali, orta ex catechismo.

SUMMARIUM

59 *Catechismus quid?*
60 *In jure dicitur pabulum sacrati salis.*
61 *Hodie patrinus baptismi est etiam patrinus in catechismo.*
62 *Oritur ex eo cognatio quaedam spiritualis.*
63 *Sed imperfecta, et impediens, non dirimens matrimonium.*
64 *Inter baptizatum, et eum, qui ipsum in catechismo tenet.*
65 *Impedimentum tamen istud per tridentinum modo restrictum est.*
66 *Et ita restrictum secundum aliquos adhuc manet.*
67 *Sed melius tenetur negativa.*
68 *Ex motu proprio Pii V. declaratione Cardd. et consuetudine.*

59

Quaeritur 1. quid hic veniat nomine *catechismi*? Resp. *Catechismi* nomine hic venit instructio seu professio fidei, quae ante collationem baptismi prae foribus ecclesiae super baptizando, vel istius nomine fieri consuevit etiam in hodierna ecclesia, dum sacerdos baptizans interrogat baptizatum, an satanae renuntiet, an credat etc. et loco baptizati is, qui in catechismo eundem tenet, ad singulas interrogationes respondet.

60

Catechismus iste *cap. contracto* 5. *hoc tit.* intelligitur per pabulum sacrati salis; nam hac instructione durante, sal benedictus ori baptizandi imponebatur, per quem significatur coelestis sapientia, seu doctrina christiana; *can. sal coelestis* 65. *de consecr. dist.* 4. et notat gloss. *marg. in cap. contracto cit. lit. A.* Pirhing. *n.* 4. Scamb. *n.* 12.

61

Hodie is, qui baptizandum tenet in baptismo, solet etiam esse patrinus in catechismo; in primis ecclesiae saeculis fuit ab hoc diversus, ut testis est Hyginus papa, relatus *can. in catechismo* 100. *dist.* 4. *cit.* ubi, *in catechismo*, inquit, *patrinus fieri potest, si necessitas cogit: non est tamen consuetudo romana, sed per singulos singuli suscipiunt.*

62

Quaeritur 2. an, et quibus casibus ex catechismo oriatur cognatio spiritualis? Resp. ex catechismo oritur cognatio, sed imperfecta tantum, inter baptizatum, et eum, qui ipsum in baptismo tenuit.

Dixi 1. *quod oriatur ex catechismo cognatio quaedam spiritualis*; nam ita sumitur ex *cap. contracto* 5. *hoc tit. et cap. per catechismum* 2. *eod. in* 6. Ratio est, quia catechismus est quaedam futuri baptismi professio, ejusque initium, et est quaedam regeneratio imperfecta per fidem, quam pro infante profitetur ille, qui tenet eundem in catechismo, fere sicut sponsalia sunt initium matrimonii; et hinc sicut ex sponsalibus oritur impedimentum publicae honestatis, quae est affinitas quaedam imperfecta, ita etiam ex catechismo merito oritur cognatio spiritualis imperfecta; Sanchez *lib.* 7. *de matr. D.* 10. *n.* 2.

63

Dixi 2. *sed imperfecta tantum*; quia cognatio ista conjugium solum facit illicitum, non vero invalidum; *c. contracto, et cap. per catechismum citt.* s. Thom. *in* 4. *dist.* 22. *quaest.* 1. *art.* 2. Durand. *ibid. q.* 1. *art.* 2. *n.* 8. Sanch. *num.* 2. *cit.* Vivian. *in c.* 5. *hoc tit. pr.* Barbosa *ibid. n.* 2. Gonzal. *n.* 4. *post med.* Passerin. *in c.* 2. *eod. in* 6. *n.* 1. *et* 3. Zoes. *hic num.* 13. Honor. *n.* 12. Pirhig. *num.* 24. *not.* 2. Schamb. *n.* 13. Vviestner *num.* 34. *neque obstat*, quod *can. siquis* 3. *caus.* 30. *q.* 4. *et can. in catechismo* 100. *de consecr. dist.* 4. Haec tria, baptismus, confirmatio, et catechismus acquiparantur; aequiparantur enim in eo, quod aliqua ex illis resultet cognatio, non etiam, quod cognatio illa eosdem habeat effectus; comparatio enim non fit in significatione univoca, et propria, sed tantum in inadaequata.

64

Dixi 3. *inter baptizatum, et eum, qui ipsum in catechismo tenet*, ut habetur *cap. cit.* requiritur autem ad cognationem hanc contrahendam, ut is patrinus baptizandum, durante toto catechismo teneat; et insuper ad fidei interrogata respondeat, dum sacerdos interrogat, an credat etc. gloss. *in c. contracto cit. fin.* Veracrux *p.* 1. *specul. art.* 22. *dub.* 4. *concl.* 2. Palacios *in* 4. *dist.* 42. *D. un. col.* 31. *fol.* 918. Sanch. *D.* 10. *cit. n.* 3. *et* 4. cum aliis. Parum autem interest, an catechismus praecesserit baptismum, an subsecutus eundem fuerit; nam impedimentum hoc nuptiarum secundum multos DD. contrahit etiam ille, qui, ut hodie non raro fit, baptizatum in catechismo tenet, quando, baptismo ob necessitatem jam ante collato domi, ceremoniae supplentur in ecclesia; Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4.

*8 **

c. 15. *n.* 2. Perez *de matr. D.* 23. *sect* 3. *n.* 1. Gonzal. *in cap.* 5. *cit. n.* 4. *vers. catechismus enim*, Passerin. *in cap.* 2. *eod. in* 6. *n.* 4.

65

Quaeritur 3. an impedimentum hoc catechismi hodie per trid. *sess.* 24 *cap.* 2. *de reform. matrimon.* sublatum sit? *Certum est*, saltem restrictam esse cognationem, ex illo ortam, ad gradum primum, ad quem eo decreto tridentini contracta est cognatio ex baptismo orta, ut pluribus aliis *citt.* notat Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 10. *n.* 10. *Neque obstat*, quod catechismi in eo decreto nulla fiat mentio; nam sufficit cognationem ex baptismo ortam ita restrictam esse. Ostenditur ex generali principio; nam quando duo sic se habent, ut alterum sit mensura, et alterum res mensa, lex corrigens, vel limitans mensuram, censetur pariter corrigere, et limitare rem mensam, si eadem ratio in utrisque militet, ut exemplis adductis probant Demin. *in c.* 1. *n.* 9. *fall.* 5. *de tempor. ordin. in* 6. *et ibi* Franc. *n.* 8. *limit.* 9. atqui cognatio baptismi mensura est ejus, quae oritur ex catechismo, et licet ista non aeque, ac illa dirimat matrimonium, tamen quoad vim impediendi sunt pares; ergo etc.

66

Difficultas est, an impedimentum catechismi sit omnino sublatum per decretum trid. *citat.* Ant. Cucchus *lib.* 5. *inst. major. tit.* 12. *n.* 17. Angles *florib. part.* 1. *de matrim. q.* 11. *de imped. ordin. art.* 2. *pr.* Tolet. *lib.* 7. *summ. c.* 14. *fin.* Lud. Lop. *p.* 2. *instruct. de matr. c.* 46. *imped.* 4. *et c.* 51. *col.* 3. *pr.* Palacios *in* 4. *dist.* 42. *D. un. col.* 29. *et* 30. *fol.* 927. Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 46. *edit.* 1. Perez *D.* 23. *sect.* 3. *num.* 4. Rebell. *l.* 3. *de obl. just. quaest.* 18. *n.* 21. volunt impedimentum istud, quatenus restrictum ad primum illius gradum, adhuc manere. *Moventur* fere unica, sed non levi ratione, quia decretum hoc tridentini est juris antiqui correctorium; ac proinde cum expresse non auferat hanc cognationem, ad illam extendi non debet, sed tanquam casus omissus relinqui debet sub dispositione juris communis. *Conf.* in decreto illo solum agitur de matrimoniis, contra ecclesiae prohibitionem ignoranter contractis, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dissolvuntur; atqui tale non est matrimonium, initum cum impedimento catechismi, hoc ipso, quod valeat, et sine peccato in eodem perseveretur; ergo etc.

67

Sed dicendum, per *cit.* tridentini decretum impedimentum cognationis spiritualis, ortae ex catechismo, fuisse omnino sublatum. Ita praeter alios praecipui nominis DD. defendunt Henriq. *lib.* 2. *de baptism. c.* 15. *n.* 4. *et l.* 12. *de matr. cap.* 2. *n.* 1. Sanch.

lib. 7. *de matrim. D.* 10. *n.* 12. Guttier. *cap.* 84. *num.* 6. Pont. *lib.* 6. *cap.* 11. *num.* 3. Vivian. *in c.* 5. *hoc tit. vers. et hodie*, Gonzal. *ibid. n.* 4. *fin.* Barbosa *n.* 3. Vvagnereck *in exeg.* Passerin. *in cap.* 2. *eod. in* 6. *n.* 7. Vallens. *hic n.* 7. Zoes. *n.* 14. Honor. *n.* 12. Pirhing. *n.* 25. Schambogen *n.* 19. Vviestner *n.* 36. Reiffenstuel *n.* 3. qui propterea parochos monent, ut in libro, quo patrinos describunt, exprimant, an in ipso baptismo, vel catechismo intervenerint, quod alias non constet, an contraxerint impedimentum matrimoniale. *Ratio* responsionis est, quia trid. in decreto *cit.* impedimentum cognationis spiritualis, ortum ex baptismo, stabilivit solum inter baptizantem, et sacro fonte levantem ex una, et inter baptizatum, et hujus parentes ex altera parte, cetera vero cognationis spiritualis impedimenta omnino sustulit, ut patet ex verbis tridentini, quae cognationem spiritualem generaliter complectuntur; igitur sublatum per illud decretum etiam est impedimentum cognationis spiritualis, ortae ex cathechismo.

68

Conf. ex motu proprio s. Pii V. ex declaratione cardd. trid. interp. et ex consuetudine, quae juris dubii optima interpres est; nam hac saltem impedimentum catechismi abolitum esse penitus testis est ex adversariis Perez; *loc. cit. n.* 6. quare si nunc alius, a patrino baptismi distinctus, levet baptizandum ex catechismo, licite, et valide contrahi inter eos matrimonium poterit.

Neque obstat argumentum contrarium cum sua *confirmatione*; quia in decreto illo satis clare derogatum est juri antiquo, dum ibi concilium generaliter exclusit impedimentum cognationis spiritualis inter personas alias, quam memoratas in eo decreto.

§. III.

De patrinis, horum officio, et obligatione.

SUMMARIUM

69

Quaeritur 1. quid sit officium patrinorum? Resp. duplex est, *unum*, in baptismo, ut baptizandum in eo teneat, ex eoque levet; *alterum*, ut in doctrina, et vita christiana eundem instituat, saltem si id non praestent parentes eorum carnales, ludimagistri, catechistae, et alii similes; s. Thom. 3. *p. q. 67. art.* 8. Suar. *in* 3. *p. q.* 72. *art.* 10. Laym. *l.* 5. *tr.* 2. *c.* 9. *n.* 1. Coninck *D.* 32. *n.* 29. *not.* 1. Palao *tr.* 19. *D. un. p.* 11. §. 1. *n.* 2. Schambog. *hic n.* 26. Vviestner. *n.* 10. Reiffenstuel *n.* 29. Hinc varia in jure, et a SS. PP. acceperunt nomina; nam 1. a s. Augustino, prout refertur *can. vos. ante omnia* 105. *de consecr. dist.* 4. dicuntur *susceptores*, quia patrinus de manu baptizantis baptizatum suscipit erudiendum. 2. a s. Dionysio *l.* 2. *de eccl. hierarch.* dicuntur *fidejussores*, et a Tertull. *l. de baptism. c.* 3. *et* 18. appellantur *sponsores*; quia levando baptizatum de sacro fonte tacite fidejubent, et spondent, illius curam se habituros. 3. a s. Augustin. *epist.* 23. *ad*

Bonifac. vocantur *fidei doctores*; quia baptizatum docere debent fidem, quam in baptismo professus est. 4. a s. Thom. *loc. cit. art.* 7. nuncupantur *paedagogi spirituales*; quia puerum instituere debent in fide, ejusque vestigia dirigere. 5. Denique communiter salutantur *compatres*, *et patrini*, prout fecit s. Hyginus pontifex, relatus *in can. in catechismo* 100. *de consecr. dist.* 4. et s. August. *serm.* 106. quia patrinus simul cum baptizante spiritualis pater est baptizati, illumque in fide gignit.

70

Quaeritur 2. an patrinus in baptismo necessario adhibendus sit? Resp. in baptismo solemni ex antiquissimo ecclesiae usu necessario adhiberi debet; in privato intervenire quidem potest, sed non necessario. *Rationem* hujus institutionis optime dat s. Thom. *q.* 67. *art.* 7. ex similitudine, quam habet baptismus cum generatione carnali; nam sicut parvulus nuper natus indiget nutrice, et paedagogo, sic spiritualiter natus per baptismum indiget aliquo, qui fungatur vice nutricis, et paedagogi informando, et instruendo cum quasi novitium in fide de his, quae pertinent ad fidem, et vitam christianam; non enim, qui parvulo confert baptismum, et spiritualiter eum gignit, potest semper hoc munus per seipsum obire, eaque de causa decuit alium designari, qui hanc obligationem susciperet.

71

Quaeritur 3. quanta sit obligatio patrini ad instruendum baptizatum a se susceptum? Resp. Ex communi apud Palao *tr.* 19. *D. un. p.* 11. §. 2. *n.* 2. gravis est, et sub peccato mortali; est enim de praecepto ecclesiae, ut colligitur ex *can. vos ante omnia cit. can. ita diligere* 1. *caus.* 30. *q.* 3. et expresse a Leone II. *in conc. mogunt. c.* 47. ibi, *deinde praecipimus*, *ut unusquisque compater*, *vel proximi spirituales filios suos catholicos instruant*: quod praeceptum, cum sit in re gravi cons. graviter obligat. Hac tamen obligatione, ut cum aliis monet Layman. *l.* 5. *tr.* 2. *c.* 9. *n.* 1. patrinus solum tenetur, dum baptizatus rudis est in doctrina christiana, quo semel bene instructo, cessat obligatio; quia non amplius ille parvulus est, et paedagogo indigens. Excusatur autem omnino patrinus ab obligatione ista, si probabiliter credat baptizatum a suis parentibus, magistris, vel dominis diligenter esse instruendum: ex quo infert Palao *n.* 2. *cit.* hac obligatione raro teneri patrinos in terris fidelium; secus in regionibus infidelium, vel haereticorum, et maxime si parentes baptizati infideles, vel haeretici sint.

72

Quaeritur 4. quinam patrini esse possint? Resp. patrinus, seu susceptor esse potest quilibet baptizatus, rationis compos, sive vir,

sive foemina sit, modo ea faciat, quae ad patrini munus ex dictis *supra a n.* 36. requiruntur. Adeoque ut simpliciter aliquis adhiberi patrinus possit, requiritur 1. ut sit baptizatus, quia ad instruendum in fide idoneus non est, qui fidem in baptismo ipse non suscepit; *can. in baptismate* 102. *de consecr. dist.* 4. ubi non confirmatus etiam non admittitur in confirmationem, Laym. *l.* 5. *tract.* 2. *cap.* 9. *n.* 2. Palao *tr.* 19. *D. un. p.* 11. §. 1. *n.* 3. Scamb. *hic n.* 27. Reiffenst. *ibid. n.* 28. Vincent. Petra *tom.* 2. *comm. fol.* 442. *n.* 13. 2. ut sit rationis compos; quia qui usu rationis caret, nec fidejubere pro baptizato valet, nec obire munus instructoris; Abb. *in c. debitum* 4. *de baptis. n.* 3. Navar. *cons.* 2. *et* 3. *hoc tit.* Coninck *D.* 32. *n.* 25. Zoes *hic n.* 5. Pirh. *n.* 34. Vviestner *n.* 1. cum *citt.* 3. ut intentionem habeat obeundi munus patrini, nempe exercendi actum illum ab ecclesia institutum; Abb. *in c.* 2. *hoc tit. num.* 4. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 58. *num.* 4. Sporer *p.* 4. *c.* 1. *sect.* 1. *num.* 93. Reiffenst. *hic num.* 25. 4. ut hac intentione per se, vel per alium tangat baptizatum; *Sanch. Laym. Pirh. Vviest. loc. cit.*

73

Quaeritur 5. quinam licite munus patrini obire possint? Resp. Licite munus patrini obire possunt generaliter christiani omnes ratione utentes, nullo discrimine aetatis, vel sexus; *can. vos ante omnia* 105. *de consecr. dist.* 4. *cap. nedum* 1. *hoc tit. in* 6. nisi specialiter ab hoc officio arceantur a jure. Adeoque patrinus potest esse etiam puer, modo sit rationis compos, etiam respectu adulti; neque enim certa aetas ad hoc munus requiritur, ut cum aliis notant Henriq. *l.* 12. *cap.* 11. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 61. *n.* 3. *et* 4. Layman *lib.* 5. *tract.* 2. *cap.* 9. *n.* 2. Palao *tr.* 19. *D. un. p.* 11. §. 1. *n.* 3. Item non prohibetur etiam foemina suscipere ex baptismo marem, quamvis hoc minus deceat, praesertim si suscipiendus sit adultus; Pont. *l.* 7. *c.* 37. *n.* 3. Palao *n.* 3. *cit.* Hinc usus obtinuit, ut quando unus tantum adhibetur patrinus, in baptismo maris adhibeatur mas, in baptismo foeminae foemina; Laym. *l. cit. n.* 4.

74

Addidi, *nisi specialiter ab hoc officio arceantur a jure*; nam plures sunt, qui valide quidem munus patrini obire possunt, sed non licite. Et tales sunt 1. haeretici, et apostatae, et merito; quia illis, utpote a veritate deviantibus, fidere ecclesia non potest, quod susceptum rite sint instructuri; Laym. *n.* 2. *vers. praeterea*, Palao *n.* 7. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. n.* 6. 2. poenitentes publici, et moribus infames, ne potius baptizandum pervertant, quam in bonis moribus instruant; Sanch. *l.* 7. *D.* 60. *n.* 2. Layman *l. cit.* Pal. *n.* 6. Vviest. *n.* 12. *hic* 2. excommunicati vitandi; *arg. qui merito* 29. *can. ni-*

hil 34. *etc. caus.* 11. *quaest.* 3. *cap. significavit* 16. *et cap. nuper* 29. *etc. de sent. excomm.* 4. parentes respectu propriae prolis; *can. pervenit* 1. *can. nosse* 3. *etc. caus.* 30. *quaest.* 1. 5. religiosi omnes utriusque sexus; *can. pervenit* 20. *vers. ne ergo caus.* 18. *q.* 2. *caus. non licet* 103. *et can seq. de consecr. dist.* 4. ne scilicet praetextu cognationis spiritualis nimiam familiaritatem contrahant cum saecularibus, praesertim foeminis; Rodriq. *tom.* 2. *regul. qu.* 58. *art.* 3. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 60. *n.* 21. Laym. *c.* 9. *cit. n.* 3. Excipitur religiosus ad dignitatem episcopalem evectus, ut cum *citt.* advertit Pal. *n.* 4. Zoes. *hic n.* 8. Pirh. *n.* 34. Schamb. *num.* 23. Vviest. *n.* 12. Ratio exceptionis est, quia in episcopo non subest tale periculum nimiae familiaritatis, et incontinentiae.

75

Quaeritur 6. utrum catholicus, si rogatus sit ab acatholico, prolem istius, quae a ministro haeretico baptizatur, licite possit ex baptismo suscipere? Videtur non posse: 1. quia haec est communicatio cum excommunicato, et quidem in sacris, quae catholicis est interdicta respectu haereticorum: 2. quia ratione hujus levationis cognationem catholicus patrinus contrahit cum baptizati parentibus haereticis: 3. quia lutherani haeretici, licet substantialia baptismi observent, accidentales tamen ecclesiae ceremonias per contemptum omittunt, et locu earum concionem habent, quam eorum consuetudinem patrinus catholicus assistendo tali baptismo approbare videtur, non sine scandalo, vel fortassis etiam tacita alienae fidei professione.

76

Sed dicendum, in Germania nostra saltem hoc fieri licite posse, modo baptismus conferatur rite. Ita Laym. *l.* 5. *tr.* 2. *c.* 9. *n.* 6. Pirh. *hic n.* 41. Schamb. *ibid. num.* 35. et habet quorumdam locorum, ubi haeretici catholicis admixti degunt, consuetudo, quae secundum praefatos DD. improbari non debet. Ratio est, quia patrinus catholicus, dum suscipit baptizatum a ministro haeretico, nullo modo cooperatur ad indebitam baptismi administrationem; nam, ut supponitur, quoad substantiam administratur ritu catholico, etiam a praedicante, et catholicus patrinus facit, ut talis baptismus, qui indebite, seu non servatis accidentalibus ecclesiae caeremoniis, ab haeretico ministretur minus male, et incomplete, dum expresse, vel tacite, et ipso facto protestatur, se baptizatum instructurum in vera fide.

77

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. Post *extrav. concil. constant.* communicatio cum haereticis, et aliis nominatim non denuntiatis, non est fidelibus interdicta, nec in sacris, nec in politi-

cis rebus, modo non fiat in exercitio haeretico, quale hic non fit; quia patrinus catholicus non alia in re communicat, quam quod puerum, qui jam per baptismum effectus est ecclesiae catholicae filius, nomine ejus in suam curam suscipiat. *Ad* 2. Si talis cognatio, seu compaternitas obesse deberet, quo minus catholicus licite posset suscipere baptizatum ab haeretico, aut filium hominis haeretici impedire etiam deberet, quo minus catholicus baptizare posset filium hominis haeretici, quandoquidem etiam cum ipso contrahitur cognatio spiritualis. *Ad* 3. Patrinus catholicus hoc casu non approbat modum baptizandi, quem haeretici a catholicis diversum adhibent, sed facit, ut minus male is ministretur, ut dictum est *n. praec.* Si scandali periculum foret, tolli hoc posset, protestatione a catholico patrino promissa, quod baptizatum suscipere velit, ut patrinus catholicus, eum, quando opus habuerit, catholice informaturus, quando id ipsi possibile erit.

78

Quaeritur 7. an vice versa, cum proles catholica a sacerdote catholico baptizatur, admitti possit patrinus haereticus? Resp. Ordinarie, et sine gravi causa, ac necessitate id fieri non posse licite, Layman *lib.* 5. *tract.* 2. *cap.* 9. *n.* 7. Palao *tract.* 19. *D. un. p.* 11. §. 1. *n.* 9. Schambog *hic n.* 38. quia, ut *n.* 94. dictum est, non potest esse idoneus patrinus ad instruendum baptizatum in fide catholica.

Dubium est, an id fieri possit ex gravi aliqua causa, e. g. quia alias baptismus conferri deberet sine omni patrino, contra universalis ecclesiae consuetudinem, et cum non parvo scandalo, ac multorum querela? Ratio primum allata videtur probare, etiam hoc casu illicite adhiberi patrinum haereticum. Sed revera istud non probat; esto enim, ipsi non sint idonei instructores verae fidei, munus tamen in hac instruendi nunc, etiam apud catholicos, fere non patrinis incumbit, sed exercetur a ludimagistris, vel parochis.

79

Quare dicendum, ex gravi ejusmodi causa permitti posse in locis, ubi catholici cum haereticis permixti vivunt, ut proles, dum baptizatur a sacerdote catholico, teneatur a patrino haeretico; Laym. *n.* 7. *cit.* Palao *n.* 8. Pirbing *hic n.* 42. Schambog. *n.* 38. ubi addunt, quod sacerdos baptizans hoc casu palam edicere debeat, hunc infantem in fide catholica baptizari, et instruendum in eadem esse, nec patrinos id impedire debere. Ratio responsionis est, quia haereticus est absolute capax obeundi munus patrini, ita, ut ex eo cognationem spiritualem contrahat, cum sit baptizatus, ut dictum est *supra n.* 27.

80

Quaeritur 8. an plures in baptismo, et confirmatione intervenire patrini possint, et an casu, quo plures sunt, inter omnes contrahatur cognatio spiritualis? Resp. distinguendum esse inter jus antiquum, et novum tridentini. Conveuit quidem utrumque jus in hoc, quod utroque prohibitum fuerit, plures adhibere patrinos, ut patet ex *can. non plures* 101. *de consecr. dist.* 4. *et cap. fin. hoc tit. in* 6. Disconveniunt autem in duobus.

81

Primum est, quod jure antiquo in baptismo, et confirmatione licitum fuerit adhibere tantum unum, vel unam; jure autem novo *trid. sess.* 24. *c.* 2. *de reform. matr.* in baptismo liceat adhibere unum, et unam, scilicet marem, et foeminam, ibi: *sacra synodus statuit, ut unus tantum, sive vir, sive mulier juxta SS. canonum statuta, vel ad summum unus, et una baptizatum de baptismo suscipiant.* Ex quo sequitur, minime permissum esse, ut duo viri, aut duae foeminae munus patrini obeant; sed si duo adhibentur, sexus esse diversi debent, ut notat Cucchus *l.* 5. *inst. major. tit.* 2. *n.* 90. *et tit.* 14. *n.* 25. Tolet. *l.* 2. *summ. c.* 23. *n.* 4. Suar. 3. *p. q.* 67. *art.* 8. *col.* 2. §. *sed quaeres*, Sanchez. *l.* 7. *de matr. D.* 57. *n.* 4. et teste *Cuccho* declararunt cardinales. *Ratio* est congruentissima, ut generatio spiritualis carnalem imitetur, in qua nec duo patres, nec duo matres reperiuntur, sed unus pater, et una mater. *Excipitur*, si unus vir esset procurator mulieris; tunc enim duo viri admitti possent; Passerin. *in cap. fin. hoc tit. in* 6. *n.* 2. Vincent. Petra *tom.* 2. *comment. fol.* 442. *n.* 9.

82

Alterum est quod jure antiquo, si adhibiti fuissent plures patrini, omnes contraxerint cognationem spiritualem, ut habetur *cap. fin. cit.* nam quamvis alias actus, contra legem factus, regulariter non valeat, *l. non dubium* 5. *C. de LL.* in hoc tamen casu lex non tollit actum, sed imponit dumtaxat poenam parocho, admittenti plures patrinos, jure novo tamen trid. *loc. cit.* si alii praeter designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem ab ipsis non contrahi decisum est, neque potest in hoc conciliari decreto episcopus dispensare, ut plures duobus patrinis adhibeantur, vel ut ii sint duo viri, aut duae foeminae; quia juxta communem regulam episcopus dispensare nequit in praecepto pontificis, vel concilii generalis, nisi in casu urgentis necessitatis, et ubi ad ipsum pontificem non patet aditus; atqui in casu praesenti nulla potest excogitari necessitas, imo nec convenientia, ut plures, quam duo designentur patrini, aut duo viri, vel duae foeminae, cum potius expediat, unicum tantum esse

patrinum; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 57. *n.* 7. Rebell. *de oblig. just. p.* 2. *append. ad l. n.* 89. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 30. *n.* 41. Palao *tr.* 19. *D. un. p.* 11. §. 2. *n.* 2.

83

Quaeritur 9. ad quem pertineat designare patrinos? Resp. Hoc pertinet ad parentes baptizandi, vel si illi non designent, ad parochos; Barbos. *in c. fin. hoc tit. in* 6. *n.* 3. Passerin. *ibid. n.* 3. Pirhing *hic n.* 30.

Dubium est, an casu, quo nullus designatus patrinus est ex negligentia parentum, vel parochi, si multi simul tenendo tangant baptizandum, vel de sacro fonte suscipiant, ab istis contrahatur cognatio spiritualis, et a quibus? Duplex est sententia, probabilis utraque. Prima vult, hoc casu cognationem spiritualem contrahi ab omnibus. Ita Navar. *man. cap.* 22. *n.* 39. Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 11. *n.* 3. Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 11. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 4. *dub.* 4. *n.* 69. Pal. *tr.* 19. *D. un. p.* 11. §. 2. *n.* 9. Barbos. *in c. fin. hoc tit. in* 6. *n.* 1. *et* 3. Zoes. *n.* 7. Engl. *n.* 4. Schamb. *n.* 25. Konig. *n.* 11. atque ita *a sacr. congr. cardd.* declaratum testatur Tanner *l. cit.* Rationem dant, quia trid. prohibens plurium admissionem, non irritat factum contra prohibitionem, nisi eo tantum casu, quo designatione facta, plures praeter designatos baptizatum tetigerint; cons. hoc casu res manet sub dispositione juris antiqui, quo jure cognationem spiritualem contrahebant omnes; *c. fin. hoc tit. in* 6.

84

Altera quam defendunt Suar. 3. *p.* 2. *q.* 67. *art.* 8. *in fin.* Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 216. *n.* 1. *not.* 3. Vega *tom.* 1. *summ. c.* 33. *cs.* 40. *fin.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 57. *n.* 12. Gonzal *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. *fin.* et valde probabilem dicit Pirh. *hic n.* 30. putat, si nulli designentur patrini, nullum contracturum cognationem spiritualem, etiamsi plures tangant, vel suscipiant baptizatum ex sacro fonte. Ratio est, quia tridentinum intendit vitare, ne impedimentum hujus cognationis spiritualis patrinorum nimium multiplicaretur, et ut certi essent illud contrahentes, et ideo tamquam conditionem necessariam requisivit, ut ii designarentur a parentibus, vel parocho; igitur si deficiat ista conditio, non erunt veri patrini, qui baptizandum tangunt, cons. nec cognationem spiritualem contrahent. *Conf.* quia trid. *c.* 2. *cit.* dicit, *omnibus inter alias personas hujus cognationis spiritualis impedimentis omnino sublatis*; igitur cum personae ibi contentae, quae hujus cognationis spiritualis capaces sunt, ibidem dicantur esse patrini, qui designati sunt ad

hoc munus obeundum, omnes illae personae, quae non sunt designatae, non erunt illius capaces.

85

Quaeritur 10. an casu, quo plures, quam duo, aut duo viri, vel duae foeminae designati a parentibus, et a parocho admissi sunt, aliqui ex illis, et quinam cognationem spiritualem contrahant? *Certum* satis est, si omnes hi designati non simul suscipiant baptizatum, solum illum contracturum hanc cognationem, qui primo baptizatum susceperit, vel ad summum duos, si fuerint vir, et foemina; quia revera isti tantum sunt susceptores, et quando eis accedit tertius, ministerium patrini jam exhibitum invenit, et sic ejusdem exhibendi jam amplius non est capax; Palacios *in* 4. *dist.* 42. *D. un. col.* 26. *vers. et quidem fol.* 927. Suar. 3. *p. q.* 77. *art.* 8. *col.* 2. *vers. quaeres*, Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 57. *n.* 14.

86

Dubium est, quando designati illi simul suscipiunt; in quo dubio in eam sententiam inclinat Suarez *loc. cit.* ut putet hoc casu probabiliter nullam cognationem illam contrahere; quia nullus eorum munus illud obit eo modo, quo ab ecclesia statutum est, ac proinde nullus est verus ac legitimus susceptor; tridentinum enim hoc restrinxit ad illum, qui fuerit vel totalis susceptor, vel ita partialis, ut solum habeat alium socium diversi sexus.

87

Sed probabilius videtur, hoc casu cognationem contrahere omnes, si a parocho non repellantur. Ita Navar. *man. c.* 22. *n.* 26. Emm. Sa *V. matrimonium*, *de imped. dirim. n.* 5. *v. cognatio spiritualis*. Sanch. *n.* 14. *cit.* Coninck *D.* 32. *n.* 37. Fagnan. *in cap. fin. hoc tit. n.* 5. Barbosa *in cap. fin. eod. in* 6. *n.* 1. *et* 3. Passerin. *ibid. n.* 6. *et* 7. Vincent. Petra *tom.* 2. *comment. fol.* 442. *num.* 11. et teste Fagnan. *loc. cit.* declaratum est *a s. congreg.* quamvis addant, parentes ita designando, et parochum admittendo plures hujusmodi patrinos peccare. *Rationem* dant, quia in omnibus designatis, et admissis a parocho inveniuntur omnes conditiones, quae ad cognationem hanc contrahendam requiruntur, cum revera designati sint ab iis, quibus incumbit, admissique a parocho, et tridentinum, dum in decreto suo addit clausulam irritantem, solum loquatur de iis, qui baptizatum ultra designatos tetigerint.

88

Addidi, *si a parocho non repellantur*; nam casu, quo ex pluribus, quos parentes voluerunt filii sui patrinos esse, parochus unum dumtaxat, vel unum et unam admittit, et ceteros removet, illi soli, non vero isti cognationem spiritualem contrahent; Sanch. *loc. cit.*

n. 15. reliquis *supra*. Ratio est, quia parocho incumbit indagare, quinam patrini designati sint, et ita eos admittere, ut servetur numerus patrinorum, sexusque diversitas, a trid. praecepta; igitur eo ipso, quod parochus hoc trid. praeceptum exequens expellat alios, praeter duos diversi sexus censentur expulsi, acsi designati non essent.

89

Quaeritur 11. an qui per errorem levat filium Titii, existimans se levare filium Caji, cognationem spiritualem contrahat? *Certum est*, non contrahere cognationem cum filio Caji, vel cum ejus parentibus; quia revera illum non levavit ex baptismo.

Difficultas est, an eam cognationem contrahat cum filio Titii, quem revera levat ex sacro fonte, et cum ejus parentibus? Affirmant nonnulli cum Joan. Andr. *in reg. potest quis per aliam*, *paulo ante solut. ad arg. de R. J.* et videtur istud probari ex paritate cum baptizante, qui si per errorem baptizet filium Titii, existimans esse filium Caji, cum filio Titii, et ejus parentibus, errore isto non obstante, cognationem spiritualem contrahit.

90

Sed verius est, cognationem spiritualem a levante hoc casu etiam non contrahi cum filio Titii. Ita Abb. *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 4. Alex. de Nevo *ibid. n.* 6. Brunell. *de sponsal. concl.* 20. *n.* 20. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 58. *n.* 7. Ratio est, quia ut DD. *citt.* notant, ad contrahendam hanc cognationem requiritur scientia, et animus; et ideo prout deciditur *cap. si vir* 2. *hoc tit.* conjux, quae per errorem levavit filium mariti sui, non arcetur a debiti petitione; atqui in casu praesenti utrumque deficit, scientia quidem, cum adsit error; animus autem, quia revera non intendit exercere actionem illam veri patrini circa hunc, quem levavit; ergo etc.

Excipitur, si levans ita constitutus esset, ut non eligat personam determinatam, sed intendat actionem patrini exercere circa praesentem baptizandum, quicumque ille sit; nam hoc casu, etsi putet eum esse filium Caji, qui tamen revera est filius Titii, cum isto, et ejus parentibus cognationem contrahet, eo quod intentio illius feratur in eum, quem levat; ac proinde intendat illius esse patrinus; Sanch. *loco citat. fin.*

91

Ad argumentum contrarium nego paritatem. Disparitas est, quia minister sacramenti tenetur habere animum ministrandi sacramentum praesenti, quicumque ille sit; ac proinde, quamvis erretur in persona, cum verus sit baptismus vera cognatio oritur; at patrinus non tenetur habere eam intentionem, et vere eligitur ad determinatam personam; igitur sicut ob hanc causam electae certae personae vi-

tiatur matrimonium circa hanc errantis, ita etiam actus patrini errantis circa personam suscepti.

92

Quaeritur 12. an munus patrini obiri per procuratorem possit, et quis eo casu cognationem spiritualem contrahat, an procurator, an vero ille, qui procuratorem loco sui constituit? *Certum satis est*, quod munus patrini obiri per procuratorem possit; nam hoc manifeste ostendit praxis hodierna, quam videmus passim reges, principes, aliosque magnates per legatos munus istud obire, sciente, et permittente ecclesia.

93

Controversia est, quis eo casu cognationem contrahat? Joan. Andr. *in c.* 1. *hoc tit. in* 6. *n.* 1. Arcidiac. *ibid. n.* 1. Franch. *ad idem cap. pr. n.* 6. Brunell. *de spons. concl.* 20. *n.* 21. Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 7. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 4. *n.* 6. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 59. *num.* 4. *et* 12. Gonzal. *in cap. in fin. hoc tit.* putant tali casu cognationem spiritualem contrahi vel a neutro vel a solo procuratore. *Moventur* 1. variis textibus, quibus dicitur cognatio ista contrahi a suscipiente, tenente, sustinente, levante, tangente baptizatum, vel confirmatum; atqui haec verba denotant actionem personalem, et verificantur de solo procuratore, non de principe eum constituente. 2. Cognatio spiritualis aequiparatur naturali; *cap. debitum* 4. *de baptismo*, et legalem imitatur *can. ita diligere* 1. *et can. post susceptum* 5. *caus.* 30. *quaest.* 3. atqui cognatio naturalis, et legalis non exurgunt, nisi ex actione personali ipsius generantis, et adoptantis, ut de prima constat per se, de secunda autem ex *l. post uxorem* 25. *neque* 1. *ff. de adoption.* 3. Si parochus alteri committat munus baptizandi, cognatio spiritualis non a parocho, sed a commissario contrahitur; ergo idem dicendum de procuratore.

94

Sed his non obstantibus, dicendum, hoc casu cognationem spiritualem contrahi non a procuratore, sed a principe, vel magnate, qui procuratorem constituit. Ita Abb. *in cap.* 6. *hoc tit. n.* 4. Alex. de Nevo *ibid. n.* 7. Carrer. *l.* 2. *de sponsal. c.* 8. Gaeta *in can. ad limina* 30. *p.* 1. §. 4. *q.* 184. *n.* 390. *et seqq.* Navarr. *l.* 5. *cons.* 90. *fin.* Franc. Leo *thesaur. for. eccl. p.* 2. *c.* 9. *n.* 63. Coninck *D.* 32. *de sacram. n.* 40. Pont. *lib.* 7. *cap.* 39. *n.* 10. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *c.* 8. *n.* 4. *et* 5. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 30. *n.* 50. Palao *tract.* 19. *D. un. p.* 11. §. 2. *n.* 16. Sporer. *de matr. n.* 96. Clericat. *dec.* 23. *n.* 8. Vincent. Petra *tom.* 2. *comment. fol.* 442. *n.* 12. Zoes. *hic n.* 10. Engl. *n.* 6.

Pirhing *n.* 27. Scambog. *n.* 29. Vviestner *n.* 29. Reiffenstuel *n.* 23. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 261. itaque resolutum est a *s. congr. concil.* 29. *mart.* 1582. *et* 15. *mart.* 1631. apud Clericat *loc. cit.*

95

Ostenditur 1. quia juxta *reg.* 72. *in* 6. *qui facit per alium, est perinde, acsi faciat per seipsum;* atqui si princeps, qui per procuratorem levavit baptizatum e sacro fonte, levasset illum per seipsum, contraxisset cognationem spiritualem; ergo eandem contrahet, si hoc faciat per procuratorem. 2. Conjux, qui per procuratorem matrimonium contrahit, vere fit conjux; non secus, acsi illud contraxisset per seipsum; ergo etiam levans baptizatum ex baptismo per alium vere fit patrinus, et spiritualis cognatus, acsi levasset per seipsum. 3. Si principalis per procuratorem levans non fieret vere patrinus, et spiritualis cognatus baptizati, tali casu verus patrinus, et spiritualis cognatus nullus evaderet; nam neque procurator talis est, quippe qui non suo, sed alieno nomine patrini munus obire intendit, sequela non potest admitti; quia sic fieret contra praeceptum ecclesiae, praecipientis, in baptismo adhiberi patrinos, eosque veros.

96

Neque urgent argumenta opposita in contrarium. *Ad* 1. Patet ex argumentis allatis, principalem, licet hoc casu baptizatum non teneat, levet etc. physice, levare tamen eum, et tenere moraliter, quatenus alius nomine ipsius eundem tenet, et levat. *Ad* 2. cognatio spiritualis cognationi naturali *cap. debitum cit.* solum comparatur quoad distinctionem personarum, quae ad utramque est necessaria; legali autem quoad vim conjugii dirimendi: de cetero lata est disparitas, cum naturalem natura, legalem lex per procuratorem contrahi specialiter vetet; quod non fit in cognatione spirituali, cum istam per procuratorem contrahi non prohibeant ss. canones, et approbet consuetudo. *Ad* 3. negatur paritas; nam qui ex parochi commissione baptismum confert, eundem confert nomine non committentis, sed proprio, et ut ministrer Christi; contra procurator, e baptismo infantem levans, eundem levat non suo, sed principalis mandantis nomine, ut recte observat Perez *D.* 29. *de matr. sect.* 7. *n.* 4.

97

Quaeritur 13. quis cognationem spiritualem contrahat, quando communitas aliqua munus patrini per procuratorem obit? *Certum satis est*, quod hoc casu eam cognationem non contrahat communitas, ut communitas, vel universitas est; quia cum sit tantum persona ficta, et incerta, ipsa est hujus cognationis expers. Similiter ex dictis *a n.* 93. patet, eo casu cognationem etiam non contrahi a procurato-

re, si hic tantum levare intendat nomine communitatis, et non proprio. Quare Abb. *in c.* 6. *hoc tit. n.* 5. putat, hoc casu cognationem contrahi a singulis de communitate; quod dispositio, concepta in universitate, quando actus universitati competere nequit, resolvatur in singulos illius universitatis, ut res non pereat; *c. si sententia* 16. *de sent. excomm. in* 6.

98

Sed verius est, nec singulos contrahere; quia ex una parte juxta dicta *n.* 81. ex decreto trid. non admittuntur plures patrini, nisi unus, et una; ex altera vero parte etiam casu, quo plures concurrunt, tantum illi, qui tenent, et levant, cognationem contrahunt, igitur singuli de communitate cognationem contrahere nullatenus poterunt. Cum igitur secundum dicta *n. praec.* neque procurator hoc casu cognationem contrahat, consentaneum erit, eam cognationem in casu dato contrahi a nemine. Quod ne fiat contra ss. canonum statuta, aut nunquam in patrinum eligi communitas poterit, aut si designetur, ab ea constitui aliquis determinatus debebit, qui baptizatum levet nomine proprio, sed jussu communitatis.

99

Neque obstat, textus ab *Abbate* allegatus; quia ut Alex. de Nevo *loc. cit.* et cum eo Sanch. *D.* 59. *cit. n.* 7. *fin.* respondet, textus ille loquitur in delictis, ne delictum maneat impunitum, et sententia careat effectu.

TITULUS XII.

De cognatione legali.

SUMMARIUM

1

Altera cognationis species est *cognatio legalis*, ita nuncupata, quia originem suam legibus civilibus debet; *§. ergo non omnes* 1. *et §. inter eas* 2. *inst. de nupt. l. adoptivus* 14. *l. per adoptionem* 17. *l. quin etiam* 55. *ff. de rit. nup.* Porro leges istae approbatae sunt etiam a jure canonico, *can. ita diligere* 1. *c. post susceptum* 5. *caus.* 30. *q.* 3. *et cap. un. hoc tit.* Originem suam cognatio haec adoptioni debet. Et hinc

2

Quaeritur 1. quid sit *adoptio*? Resp. Est *actus legitimus, per quem is, qui natura non est, assumitur in filium, aut nepotem.* Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 42. *qu.* 2. *art.* 1. Sylv. *adoptio n.* 1. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 63. *n.* 1. Gutier. *cap.* 102. *de matr. n.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *n.* 7. *princ.* Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 9. *n.* 3.

Vvagnereck *in c. un. hoc tit. not.* 1. Engl. *hic n.* 1. Pirh. *n.* 1. Vviest. *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 2. et alii passim. Assumptioni huic occasionem dedit orbitas liberorum, cui ut succurreretur, apud plerasque gentes receptum est, ut qui liberos ex se non haberent, ex alienis diligerent, sicque quod natura negavit, suppleretur legali invento: nam sic assumpti perinde habentur, acsi procreati fuissent ex uxore propria *l. filiosfamilias* 1. *pr.* et *l. si is, qui filium* 11. *de adoption.*

3

Quaeritur 3. quotuplex sit adoptio? Resp. Est duplex, una perfecta, altera imperfecta. *Adoptio perfecta*, quae etiam *arrogatio* dicitur, est, qua persona extranea, quae sui juris est, rescripto principis transit in potestatem, et familiam adoptantis, ita, ut ipse non minus, ac filii naturales, haeres adoptantis necessarius ex testamento in quarta parte bonorum fiat; §. *cum autem* 3. *inst.* et *l. impuberem* 2. *C. de adoption. imperfecta*, quae etiam *simplex*, *in specie*, seu *specifica* appellatur, qua persona extranea, quae non est sui juris, sed in potestate, et familia patris, vel avi sui naturalis consistit, et manet, ab aliquo judicis cujuscumque competentis authoritate assumitur ad filium, aut nepotem, quin in ejusdem potestatem, et familiam transeat; et propterea non fit adoptantis haeres necessarius ex testamento, licet eidem ab intestato succedat; §. *adoptio* 1. *et* §. *seq. inst. de adoption.*

4

Dixi *extranea*, i. e. talis, quae non est in adoptantis potestate, sive sit consanguinea, sive non. Interest autem, an quis in adoptionem tradatur extraneo, an non extraneo: nam si filiusfamilias a patre naturali extraneae personae in adoptionem (intellige, simplicem) datur, jura patris naturalis, ut paulo antea dictum est, minime dissolvuntur; nec quidquam ad patrem adoptivum transit, nec in potestate ejus est adoptatus. Contra si pater naturalis non extraneo, sed avo filii sui materno, vel si ipse pater naturalis fuerit emancipatus, etiam avo paterno, vel proavo simili modo paterno, vel materno filium suum dederit in adoptionem, tum adoptatus transit in potestatem patris adoptivi: quia hoc casu in unam personam convenerunt et naturalia cognationis, et civilia adoptionis jura; §. *sed hodie* 2. *inst. ad adopt.*

5

Quaeritur 3. in quibus arrogatio, et adoptio simplex differant? Resp. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 63. *n.* 2. quintuplicem affert differentiam. 1. differunt, quia per simplicem adoptionem adoptatus non transit in potestatem adoptantis, nec fit haeres ejus necessarius

10 *

ex testamento, bene tamen ab intestato; at per arrogationem transit in potestatem arrogantis, instar filii naturalis, et est haeres ejus necessarius ab intestato, ex testamento autem in quarta bonorum parte; §. *sed hodie* 2. *inst. de adopt.*

2. Adoptari potest, qui non est sui juris, ut filius sub potestate patris constitutus; at arrogari nequit, nisi qui sui juris est, nempe emancipatus, et liber homo; quia cum per arrogationem tradatur quispiam in arrogantis potestatem, oportet eum esse sui juris, ut tradere se valeat; *l. generalis* 2. *ff. de adopt.*

6

3. Adoptio fit cujuslibet judicis competentis authoritate, dum tamen apud eum plena sit actio, i. e. merum, et mixtum imperium; *l. hi qui* 1. *C. de adoption.*

4. Arrogator tenetur satisdare de restituendis bonis arrogati illis personis, ad quas essent perventura, si arrogatus in suo statu permansisset; *l. nec. ei* 17. §. *fin. ff. de adoption.* quae satisdatio in adoptione non requiritur, cum per eam adoptatus maneat in statu pristino.

5. In adoptionibus non requiritur verbum utriusque expressum; at in arrogatione requiritur verbum utriusque; desideratur enim, ut princeps, cujus authoritate fit arrogatio, interroget arrogatum, an velit habere hunc in patrem, avum, vel proavum, et postquam responderit *volo*, idem princeps exprimat sibi placere, *l. generalis cit.* et propterea infans adoptari potest, arrogari non potest; Sanch. *n.* 2. *cit.*

7

Quaeritur 4. quae conditiones requirantur, ut rite fiat adoptio? Resp. Secundum leges requiritur 1. ut adoptans sit masculus; nam foeminae adoptare non possunt, nisi ex speciali concessione principis; §. *foeminae* 10. *inst. de adoption.* ubi ratio additur, *quia nec naturales liberos in sua potestate habent*; Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 63. *n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 7. *pr.* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 9. *n.* 4. Reiffenstuel *hic n.* 3.

2. Ut ex natura sua sit potens ad generandum; §. *sed. et illud.* 9. *inst. eod.* Unde spadones adoptare non possunt; bene tamen sacerdotes, utpote qui non natura, sed per accidens tantum, et moraliter inhabiles sunt ad generandum; Abb. *in c. un hoc tit. num.* 4. Host. *n.* 4. Sanch. Laym. Pal. *loc. cit.*

8

3. Ut ita excedat aetate adoptatum, ut etiam hac spectatà, hic ipsum habere possit pro patre, quod ista liberorum adoptio ad similitudinem generationis carnalis introducta fuerit, imo ex disposi-

tione juris adoptans adoptatum debuit plena pubertate, i. e. octodecim annis praecessisse; §. *minorem* 4. *inst. eod.* Sanch. Laym. Palao, Reiffenstuel *loc. cit.*

4. Ut sit sui juris, et major 25. annis; quia alias nondum habet administrationem suorum bonorum; DD. *citt.*

5. Ut persona extranea, cum adoptatur, sit praesens adoptanti, et in adoptionem consentiat; quia absens nec adoptare, nec adoptari potest, etiam per procuratorem; *l. neque* 24. *et l. seq. ff. de adopt.*

9

6. Ut in arrogatione principis, in adoptione alterius saltem inferioris magistratus authoritas, cognitio causae, an expediat pupillo arrogatio, et alia interveniant, quae praescribuntur; §. *cum autem inst. de adopt. l. generalis* 2. *ff. et l. fin. cod. eod.* Ex quo sequitur, adoptatum, et legaliter cognatum non habendum aliquem ex eo solo, quod forsan ex misericordia in defectu propriorum parentum tanquam filius alimentetur; Engl. *hic n.* 6.

10

Quaeritur 5. quinam adoptari possint, et quomodo solvatur adoptio? Resp. Adoptari potest quilibet, sive masculus, sive foemina, modo sit praesens; nam per procuratorem adoptari nemo potest; *l. post mortem* 25. §. *neque* 1. *ff. de adopt.*

Solvitur adoptio sex modis. 1. Morte naturali adoptantis. 2. Morte ejus civili. 3. Ob nuptias incestuosas. 4. Ob dignitatem, e. g. episcopalem. 5. Per sententiam. 6. Per emancipationem.

Haec lata, et accurata discussione prosequuntur juris imperialis interpretes *ad rubricam citat. ff. cod. et inst.* nobis praelibasse sufficiat istam, et dixisse tantum, quid requiratur ad cognoscendam naturam cognationis legalis, de qua ulterius.

11

Quaeritur 6. quid sit *cognatio legalis*, et quae ejus species? Resp. *Cognatio legalis* est *proximitas*, *seu propinquitas personarum, proveniens ex adoptione*: per quae ultima verba distinguitur a cognatione spirituali, quae oritur ex collatione, et susceptione baptismi, et confirmationis; et a cognatione naturali, quae exsurgit ex unitate, et participatione sanguinis.

Species ejusdem tres a DD. referuntur. *Prima* in linea recta inter adoptantem, et adoptatum, ejusque descendentes, si hi in potestate illius sint; nam isti loco parentum, et liberorum sunt: et hinc *l. quin etiam* 55. *pr. ff. de rit. nupt.* nefas existimatur, eam ducere uxorem, quae per adoptionem filia, neptisve esse caeperit; cui consonat §. *ergo non omnes* 1. *vers. et haec adeo inst. de nupt. et can. ita diligere* 1. *caus.* 30. *q.* 3.

12

Secunda in linea transversa inter adoptatum, et filios naturales adoptantis; *l. per adoptionem* 17. *ff. de rit. nupt. et* §. *inter eas* 2. *inst. de nupt.* ex quo *c. un. hoc. tit.* translata verba sic habent; *si qua per adoptionem mihi soror esse coeperit, quamdiu durat adoptio, inter me, et ipsam nuptiae consistere non possunt.*

Tertia per modum affinitatis inter adoptantem, et uxorem adoptati, et e converso inter adoptatum, et uxorem adoptantis; *l. adoptivus* 14. *ff. eod.* ubi *in principio* Paulus, *adoptivus filius*, inquit, *si emancipetur, eam, quae patris adoptivi uxor fuit, ducere non potest; quia novercae locum habet.* Item §. *siquis* 1. addit, *siquis filium adoptaverit, uxorem ejusdem, quae nurus loco est, ne quidem post emancipationem filii ducere poterit; quoniam aliquando nurus ei fuit.*

13

Quaeritur 7. an omnes hae species cognationis legalis matrimoniis contrahendis obstent? Facile convenit inter DD. duabus prioribus induci impedimentum, et quidem dirimens matrimonium propter *can. ita diligere* 1. *caus.* 30. *q.* 3. *can. post susceptum* 5. *quaest. cit. et c. un. hoc tit. Neque obstat*, quod in *can. ita diligere cit.* pontifex solum dicat, leges civiles non permittere inter hujusmodi cognatos matrimonium, quasi innuat aliud esse secundum canones; quia, ut Sanch. *D.* 63. *n.* 23. notat, id ait pontifex ad denotandum, quod impedimentum hoc fuerit legibus civilibus inductum quas ibi approbat, vocans eas *venerandas.*

14

De postrema specie id aliqui, ab Host. *c. un. hoc tit. n.* 3. suppressis nominibus relati, negant, ex ratione, quod jus canonicum, a quo solo possunt matrimonii impedimenta promanare, ejus cognationis non meminit. *Sed* hoc non obstat, cum tituli rubrica sit generalis, adeo, ut merito censeri possint per eam leges, a a quibus cognatio ista, et ortum inde impedimentum inductum est, fuisse confirmatae etiam quoad tertiam hanc speciem. *Hinc* dicendum, omnes tres cognationis legalis species vim habere matrimonii dirimendi. Ita Host. *loc. cit.* Joan. Andr. *ibid. n.* 5. Ant. de Butrio *n.* 6. Ancharan. *n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 9. Sanch. *D.* 23. *cit. n.* 12. *et duob. seqq.* Vvex Ariadn. *p.* 3. *tr.* 2. *contr.* 4. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 7. Vviest. *ibid. n.* 7.

15

Ratio est, quia eadem est omnium trium specierum, et impedimenti ex his exorti ratio, videlicet periculum incontinentiae, et libidinum, in quas facile prolaberentur sic conjuncti cognatione le-

gali, si periculum hoc, quod specialis amor, conjunctio, et familiaritas inter eos causat, non tolleretur, praescindendo spem conjugii, inter ipsos coalituri. Accedit, quod omnes istae tres species cognationis legalis consuetudine ecclesiastica sint receptae, et approbatae, cons. aequaliter vim dirimendi matrimonium inde acceperint.

16

Quaeritur 8. an impedimentum istud inducat cognatio legalis orta ex adoptione solum perfecta, quae est arrogatio, an etiam, quae oritur ex adoptione imperfecta, seu simplici? Quod oriatur impedimentum istud ex cognatione, quae nascitur ex adoptione perfecta, concedunt omnes *ob l. adoptivus* 14. *pr. et l. seq. ff. de rit. nupt. can. ita diligere* 1. *can. per adoptionem* 6. *caus.* 30. *q.* 3. *et c. un. hoc tit.*

17

Dissentiunt quoad cognationem legalem, quae oritur ex adoptione imperfecta. Affirmant gloss. *in cap. un. cit. fin.* Abb. *num.* 5. Ancharan. *num.* 8. Alex. de Nevo *num.* 11. Henric. de Boich. *n.* 5. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 8. *num.* 4. Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 6. § 5. *n.* 2. Gaeta *repet. can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 155. *n.* 404. Tolet. *l.* 7. *summ. c.* 4. *n.* 1. Pont. *l.* 7. *c.* 41. *pr.* Guttier. *c.* 102. *de matrimon. n.* 5. Hurtad. *de matr. D.* 19. *difficult.* 2. *n.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 9. *n.* 9. Barbos. *in rubr. hoc tit. n.* 5. Gonzal. *in c. un. eod. n.* 10. *fin.* Clericat. *de sacr. matr. decis.* 28. *n.* 27. *et seq.* Honor. *hic n.* 7. Reinffenst. *ibid. num.* 10.

18

Nituntur 1. quia textus utriusque juris indistincte loquuntur de adoptione in ordine ad praesentem materiam de impedimento matrimonii; ergo possunt, imo debent intelligi etiam de adoptione simplici, cum nostrum non sit leges generaliter loquentes distinguere, et limitare; *arg. l. distinguemus* 32. *ff. de recept. qui arbitr. et l. de pretio* 8. *ff. de publician. in rem action.* 2. si adoptio simplex excipienda esset, excipienda foret ob hanc rationem, quia ipsa solum est imperfecta adoptio; atqui haec ratio nil evincit; nam imperfecta dicitur, non, quod non sit vera, et proprie dicta adoptio, sed quia comparative ad perfectam est minus perfecta; ergo etc. 3. licet consanguinitas, resultans ex linea obliqua, sit minus perfecta, quam ea, quae oritur ex linea recta ascendentium, et descendentium, tamen etiam prior affert impedimentum dirimens matrimonii; ergo licet adoptio simplex sit minus perfecta, quam arrogatio, aequaliter tamen et ipsa dirimet matrimonium.

19

Verum etsi sententia ista sit admodum probabilis, tenenda tamen, tanquam probabilior est negativa, quam etiam defendunt Innoc. *in c. un. hoc tit.* Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 8. *dict.* 4. *dist.* 42. *q.* 2. *art.* 2. *ad fin. corp.* Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 57. *art.* 2. *concl.* 2. Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 12. *num.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 63. *n.* 9. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 4. *dub.* 4. *num.* 74. Coninck *D.* 32. *de sacram. n.* 44. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 7. *n.* 3. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 120. Henr. Mayr. *de spons. n.* 103. Henric. Canis. *in c. un. hoc tit. n.* 3. Vvez. *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. *contr.* 4. *n.* 9. *et seqq.* Zoes. *hic n.* 2. Engl. *num.* 3. Pirhing *num.* 4. Schambog. *n.* 4. Konig *n.* 9. Vviestner *n.* 9 *et* 10. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 283 *et seqq.*

20

Ratio est 1. quia impedimentum hoc cognationis legalis, ut *numer.* 15. dictum est, inductum est, ad vitandam fornicationem, quae facile fieri posset inter personas, in eadem domo commorantes; atqui periculum istud cessat in adoptione simplici, cum per eam adoptatus non traducatur in domum, et potestatem adoptantis. 2. Jura juribus concordanda sunt ad vitandam correctionem jurium, quando ista vitari potest; optime autem concordantur, si dicatur, impedimentum illud induci solum cognatione legali orta ex arrogatione subjiciente adoptatum potestati adoptantis; nam de hac clare satis loquuntur textus *l. adoptivus* 14. *l. per adoptionem* 17. *l. quin etiam* 55. *§. patris* 1. *ff. de rit. nupt.* ergo de hac etiam ceterae leges, et ipsi canones, dum cognationem legalem, jure civili introductam, approbant, intelligi debent. 3. Matrimonium est res admodum favorabilis *c. fin. de sent. et re judic. c. directae* 39. *de appell. et c. fin. de condit. appos.* et hinc jura id prohibentia, et irritantia, quando ambiguus eorum sensus est, restringi potius, quam extendi debent; *reg. odiosa* 15. *in* 6. restringentur autem, si canones, et ipsae etiam leges civiles recentiores, agentes de cognatione orta ex adoptione, et huic annexo connubiorum obice, secundum leges pandectarum antiquiores intelligantur de arrogatione; ergo etc.

21

Et hoc ita verum est, ut ex adoptione simplici ne quidem oriatur impedimentum impediens, cons. inter personas ita conjunctas licite contrahi matrimonium possit. Ita Sanch. *loc. cit. n.* 10. cum aliis *supra*, contra quosdam alios, qui contrarium collegerunt ex paritate cum catechismo; nam adoptio imperfecta est via, et dispositio ad perfectam, sicut catechismus ad baptismum: ex quo intule-

runt; ergo sicut ex catechismo baptismi oritur quaedam cognatio spiritualis imperfecta, quae impedit matrimonium, ita et per adoptionem imperfectam contrahetur cognatio legalis imperfecta. Sed revera non est paritas; quia in catechismo adest expressus textus id decidens, non autem in adoptione imperfecta; nec potest ex rationis similitudine induci perfecta; nec potest ex rationis similitudine induci impedimentum impediens; alias dicendum esset, ex solo exorcismo oriri cognationem spiritualem imperfectam, eo quod et ipse sit dispositio ad baptismum. *Neque obstat*, quod etiam in adoptione simplici adoptatus dicatur filius, et adoptans pater: sicque matrimonium inter illos videatur repugnare honestati; quia hanc honestatem specialem non attenderunt jura in ordine ad effectum dirimendi matrimonium, vel illud impediendi, ut bene advertit, et probat P. Vvex. *loc. cit. n.* 12.

22

Ad argumenta *n.* 18. allata non difficilis patet responsio. *Ad* 1. etsi jus canonicum non distinguat inter arrogatum, et adoptatum simpliciter, sufficit tamen, quod ratio juris distinguat, quae est cohabitatio. Accedit, quia jus canonicum in eo sensu censeri debet approbasse cognationem legalem; et impedimentum ex ista ortum, in quo sensu introductum illud est per leges romanas; atqui impedimentum hoc per leges romanas, *l. adoptivus l. per adoptionem*, *l. quin etiam citt.* introductum duntaxat est ratione adoptionis perfectae, qua adoptatus potestati adoptantis subjicitur; ergo etc. *Neque obstat*, quod etiam leges civiles recentiores utantur termino generali *adoptio*; nam ut *n.* 20. dictum est, hae ipsae leges ad evitandam correctionem jurium ab antiquioribus legibus, utpote quae magis expressis verbis utuntur, lucem, et interpretationem accipiunt. *Ad* 2. imprimis simplex, et imperfecta adoptio non est simpliciter, et omnino proprie dicta adoptio, nisi adoptans sit avus paternus, vel maternus. Deinde esto, sit adoptio proprie dicta, talis tamen non est, de qua loquuntur leges, quando agunt de cognatione legali, ut impediente matrimonium, quippe quae secundum dicta intelligi solum de arrogatione debent. *Ad* 3. negatur paritas; nam quoad consanguinitatem etiam pro linea obliqua habemus apertos textus juris utriusque, ut notum est; at pro adoptione simplici imperfecta in ordine ad matrimonium dirimendum hujusmodi textus clarus, et indubitatus nullus afferri potest. Tribuitur quidem in jure etiam adoptatis simpliciter potestas succedendi ab intestato, sed ex potestate ista vis dirimendi, vel impediendi matrimonium non infertur, cum etiam alii succedant sibi invicem ab intestato, inter quos tamen con-

sistere matrimonium potest, quales sunt agnati, et cognati quinti, et ulterioris gradus, praemortuis propinquioribus.

23

Quaeritur 9. quo jure arrogatio, seu adoptio perfecta dirimat matrimonium? Resp. Defacto, postquam matrimonii contractus inter fideles elevatus est ad rationem sacramenti, dirimit solum jure ecclesiastico, quo approbatae sunt leges civiles, per quas primitus inductum fuit hoc impedimentum, nam sine hac approbatione leges civiles id inducentes attendi non deberent, cum connubialis contractus per eandem elevationem sit extractus ex potestate laicali. Atque hinc si apud infideles haec adoptio fieret, et ea non obstante iniretur matrimonium inter adoptantem, et filiam adoptivam, illud omnino validum foret, nisi speciali illorum lege irritaretur; quia illi ecclesiae legibus minime subduntur; et ideo hujusmodi conjuges post conversionem ad fidem non forent separandi; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 63. *n.* 22. et ab eo *citt.*

24

Porro sicut matrimonium adoptio haec dirimit, ita etiam dirimit sponsalia de futuro, sive illa praecedat, sive subsequatur; quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonii, quae non amplius impleri potest, superveniente impedimento dirimente; unde necesse est illa dissolvi prorsus; Sanch. *n.* 20. Alia est ratio de matrimonio contracto per verba de praesenti; nam hoc, superveniente impedimento dirimente, non dissolvitur.

25

An vero eo casu sic cognati impediantur a petitione debiti, controversia moveri potest; et ratio dubitandi est, quia omne impedimentum, quod dirimeret matrimonium, si contractum ejus praecederet contractum illius subsequens istud dirimit secundum quid, nimirum impediendo ejusdem usum quoad debiti exactionem, juxta doctrinam Sylv. *V. matrimonium* 8. *qu.* 7. *dict.* 2. Verum eam doctrinam non approbat Sanch. *n.* 19. nisi textus expressus inveniatur, qui interdicat eo casu petitionem debiti. Hinc quia in cognatione legali hujusmodi textus non invenitur, putat eam, si matrimoniali contractui superveniat, non impedire petitionem debiti.

26

Quaeritur 10. an cognatio legalis perpetuo, vel si non perpetuo, quamdiu dirimat matrimonium? Resp. distinguendo inter tres species cognationis legalis; nam *prima* in perpetuum dirimit matrimonium, ita, ut impedimentum ex illa ortum, duret, et adoptans filiam adoptivam nequeat in uxorem ducere, etiamsi per emancipationem adoptio sit soluta; *can. ita diligere* 1. *caus.* 30. *q.* 3. *§. er-*

go non omnes inst. de nupt. l. per adoptionem 17. *ff. de rit. nupt.* Sylv. *V. matrim.* 8. *q.* 8. *dict.* 2. Sanch. *l.* 6. *de matrimon. D.* 63. *n.* 24. Coninck *D.* 32. *de sacram. n.* 43. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *c.* 7. *n.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 9. *n.* 11. Vivian. *in c. un. hoc. tit. pr.* Barbos. *ib. n.* 3. Gonzalez *n.* 9. Canis. *hic n.* 4. Vallens. *n.* 2. Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 4. Pirh. *n.* 5. Engl. *n.* 5. *vers. igitur*, Schamb. *n.* 6. Konig. *n.* 11. Vviest. *n.* 11. Reiffenst. *n.* 5. Ratio est, quia etsi emancipati gradum liberorum amittant, nec ullum ex pristino vestigium retineant, ut habetur §. *minus ergo* 11. *inst. de haered. quae ab intest. et l. in omni* 13. *ff. de adoption.* manet tamen ratio honestatis, quae uxorem non patitur esse illam, quae per adoptionem filia esse coeperit, vel neptis; §. *ergo non omnes cit.*

27

Secunda, quae inter liberos adoptantis naturales, et adoptivum contracta est, matrimonium inter ipsos tamdiu solum dirimit, quamdiu durat adoptio; Sanch. *n.* 24. *cit.* Coninck *n.* 43. *vers. rursum*, Palao *n.* 15. Vivian. *loc. cit. vers. et quoniam*, Barbos. *n.* 2. Gonzal. *n.* 3. *et* 10. Vallens. *n.* 3. Zoes. *n.* 5. Honor. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 6. cum reliquis *supra*. Sumitur ex *can. post susceptum* 5. *caus.* 30. *q.* 3. et clarius ex *cap. un. h. tit.* Ex quo sequitur, quod pater filiam suam adoptivam, si illam emancipet, et cons. patria potestas in illam cesset, tradere in uxorem filio suo naturali et legitimo possit; *can. per adoptionem* 6. *q. cit.* Laym. *loc. cit.* Canis. *n.* 2. Gonzal. *n.* 10. Schambog. *n.* 6. *Ratio est*, quia soluta per emancipationem patria potestate, adoptatus, et filia naturalis adoptantis desinunt esse frater, et soror, et adoptatus incipit esse extraneus; *l. quin etiam cit. in fin.* Debet tamen in dissolvenda per emancipationem adoptione observari solemnitas legibus praescripta; sicut enim adoptio sine authoritate magistratus contrahi nequit, ita nec dissolvi, cum juxta *reg. omnis* 1. *de R. J. omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvatur.*

28

Tertia denique species cognationis legalis, quae per modum affinitatis, ut dixi, contracta est inter adoptatum, et adoptantis uxorem tanquam inter privignum, et novercam, et vicissim inter adoptantem, et adoptati uxorem, tanquam inter socerum, et nurum, iterum matrimonio dirimit perpetuo, etiam dissoluta per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati adoptione; *l. adoptivus* 14. *pr. et* §. *nunc videamus* 4. *vers. quidam ff. de rit. nupt.* Sanch. *n.* 4. Laym. *n.* 3. Palao *n.* 16. cum reliquis *supra allegatis*. Ratio

est reverentia, quam sibi invicem debent nurus socero, et novercae privignus, quorum instar fiunt per adoptionem.

29

Quaeritur 11. quousque, et ad quos gradus extendatur impedimentum cognationis legalis inter adoptantem, et adoptatum, ejusque descendentes? Resp. De hoc nihil certi in jure haberi potest: et propterea discordant DD. nam Sanchez *l.* 7. *de matrim.* *D.* 63. *n.* 34. qui pro se allegat s. Thomam, et div. Antoninum, Sylvestrum putat impedimentum hoc protrahi in infinitum, adeo ut adoptans cum nullo ex descendentibus adoptati contrahere matrimonium possit. Rationem dat, quia adoptata aliqua persona, censentur adoptati filii, et descendentes omnes. *Excipit* eos, qui tempore adoptionis erant extra potestatem adoptati; nam cum his nullam contrahit adoptans cognationem legalem, cons. nec impedimentum matrimonii.

30

Contra alii cum Soto, Navarro, Toleto, Sà, Valentia, Philiarcho, Petro de Ledesma apud eumdem Sanchez *n.* 32. volunt solum matrimonium dirimi inter adoptantem, et adoptatum, hujusque descendentes usque ad quartum gradum; *arg. cap. non debet* 8. *de consang.* quo ad eum gradum restrictum est impedimentum consanguinitatis, et affinitatis. Verum haec ratio non multum probat; imprimis enim eo textu solum restrictum est impedimentum consanguinitatis in linea transversa. Deinde diversa consanguinitatis, et cognationis legalis est ratio; nam impedimenta consanguinitatis, et affinitatis sunt frequentissima, impedimentum cognationis legalis autem rarissimum, ut adeo ratio fuerit restringendi illa, non istud. Et hanc ob causam videtur probabilior sententia prior.

31

Sed quidquid sit, non est necesse multa circa hoc disquisitione; quia ultra gradum quartum descendentium a filio adoptivo adoptans non vivet, et hinc periculum non est, ne in gradu prohibito contrahat matrimonium. Solum hic noto, plures esse personas, inter quas, etiam stante adoptione, consistere matrimonium potest.

Et 1. quidem consistere, adoptione durante, potest matrimonium inter adoptantem, et adoptati matrem; quia inter eos cognationem legalem contrahi, et conjugium dirimi, nullo jure cautum reperitur; s. Thom. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 1. *art.* 3. *ad* 5. D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 13. Sylv. *V. matrim.* 8. *q.* 8. *dict.* 2. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 45. Sanch. *D.* 63. *cit. num.* 26. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 7. *n.* 3. Barbosa *in c. un. hoc tit. num.* 4. Vallens. *hic*

n. 3. *vers. ceterum*, Pirhing. *n.* 9. Schambog. *n.* 8. Konig. *n.* 5. *dict.* 1. Vviestner *n.* 13.

32

2. Inter adoptantem, et filiae adoptivae filiam, quia ista non est in potestate matris, et cons. etiam non transit in potestatem adoptantis; §. *foeminae* 10. *inst. de adoption.* neque ab isto censetur adoptata; *arg. l. si paterfamilias* 15. *ff. eod.* Angel. *V. matrim.* 3. *imped.* 8. *n.* 5. Rosell *V. impedimentum*, *imped.* 7. *n.* 5. Sylv. *dict.* 5. Sanch. *n.* 35. Zoes. *hic n.* 4. Pirh. Vviestner *n.* 14.

3. Inter adoptantem, et filiam illegitimam filii adoptivi; quia haec non est in potestate adoptantis; §. *si adversus* 12. *inst. de nupt.* Sanch. *n.* 36. Vviestner *n.* 14. Reiffenstuel *n.* 7.

33

4. Inter filium illegitimum adoptantis, et filiam adoptivam ejusdem adoptantis, et vicissim ex *eodem* §. et ratione; Navarr. *n.* 45. *cit.* Sanchez *n.* 30. Coninck *D.* 32. *n.* 44. Layman. *n.* 7. Canis. *n.* 3. *fin.* Vallens. *n.* 4. Honor. *n.* 7. Schamb. *n.* 8. Konig. *n.* 2. *vers. fraternitas*, Vviest. *n.* 16. cum aliis *supra.*

5. Inter filium, et filiam duorum fratrum adoptivorum; quia isti nullo cognationis vinculo inter se vinciuntur; Alex. de Nevo *in c. un. hoc tit. n.* 16. Sylv. *dict.* 2. Sanch. *n.* 29. Schamb. *n.* 11. Vviest. *n.* 17. et alii *supra.*

34

6. Denique inter duos adoptivos, seu qui adoptati sunt ab eodem parente; quia id nullo jure est vetitum; nam *cap. un. hoc tit.* agitur de vera filia patris adoptantis, quae per adoptionem incipit esse soror adoptiva filii adoptivi sui legitimi patris; gloss. *in cap. un. cit. V. quamdiu*, Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 5. *fin.* Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 12. *n.* 3. *fin.* Sanch. *n.* 28. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 121. Laym. *n.* 3. Zoes. *n.* 6. Engl. *n.* 5. *vers. inter*, Reiffenstuel *n.* 8. cum aliis *supra* allegatis. Neque obstat, quod in eadem domo simul apud adoptantem manere debeant, et sic videatur esse eadem ratio, ob quam dirimitur matrimonium inter filios naturales, et adoptivos adoptantis; quia, ut bene advertit Sanch. *loc. cit.* impedimenta ex sola rationis similitudine inducenda non sunt.

35

Quaeritur 12. an impedimentum cognationis legalis oriatur ex unione prolium, vulgo *Rindschafft, oder Erb-Berbrederung*? Resp. Quamvis haec sit quaedam adoptionis species, ejusque solemnitates requirat, teste Gaill. *l.* 2. *observ.* 125. *n.* 6. *et* 8. verius tamen ex ea non oritur impedimentum cognationis legalis; Engl. *hic n.* 7.

Konig. *n.* 10. et alii communiter. *Ratio est*, quia non omnis adoptio causat impedimentum, et talis unio non tam fit propter majorem conjunctionem personarum, quam potius bonorum, ut diversorum matrimoniorum liberi qualiter in bonis tam paternis, quam maternis succedant.

36

Et hinc si viduus ducat viduam et ambo jam prius ex alio matrimonio habeant liberos, quos deinde per matrimonium conjungant, non obstante hac conjunctione, adhuc inter eos matrimonium esse poterit; cum enim haec unio prolium sit de jure scripto incognita, et tantum de consuetudine introducta, leges nihil de ea constituerunt: sine textu autem expresso aliquod impedimentum statuere plane inconveniens videtur; *novell.* 18. *c.* 5.

37

Quaeritur 13. quis dispensare in cognatione legali possit? Resp. Clarum est in hac dispensare posse summum pontificem, et quidem solum, cum sit impedimentum juris communis. In linea recta, et in affinitate legali, teste Konig. *hic n.* 12. dispensat difficillime, et nonnisi ex gravi causa. In linea transversali dispensatio raro petitur, cum in promptu sit emancipatio, qua cognationis legalis impedimentum tollitur ita, ut adoptatus citra ullam dispensationem cum filia carnali adoptantis matrimonium inire possit, ut dictum est *numer.* 27.

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suae, vel sponsae.

SUMMARIUM

1 *Affinitas contrahitur etiam per copulam illicitam.*
2 *Peccans cum consanguinea uxoris suae privatur jure petendi debitum.*
3 *Et tam ipse, quam complex prohibetur a contrahendo matrimonio cum alia quacumque persona.*
4 *Quod impedimentum est tantum impediens.*
5 *Hujus effectus.*
6 *Prius impedimentum adhuc viget.*
7 *Posterius probabiliter consuetudine defacto sublatum est.*
8 *Utrumque extenditur defacto dumtaxat ad casum, quo incestus commissus est cum consanguinea uxoris in primo, vel secundo gradu.*
9 *Hujus ratio.*
10 *Qui peccat cum consanguinea sponsae in primo, et secundo gradu, nequit amplius contrahere matrimonium cum sponsa, et aliis in simili gradu conjunctis.*
11 *Et prohibetur nuptias inire cum cum alia quacumque.*
12 *Quod multo magis procedit in peccante cum consanguinea sponsae de praesenti.*
13 14 *Impedimentum in sponsalibus de futuro est temporale.*
15 *Perpetuum in sponsalibus de praesenti.*
16 *Quoad vim impediendi matrimonium cum alia hodie exolevit.*
17 *Disparitas peccantis cum consanguinea uxoris, et peccantis cum consanguinea sponsa de futuro.*
18 *Ut impedimentum hoc inducatur, requiritur, ut incestus sit commissus cum consanguinea uxoris, aut sponsae vera.*
19 *Et scienter.*
20 *Item ut incestus iste sit voluntarius.*
21 *Et consummatus.*
22 *Non autem est necesse, ut sit publicus, et notorius.*
23 *Vel ut incestuosus sciat, hoc impedimentum esse a jure statutum.*
24 25 26 *Idem impedimentum incurrit uxor, vel sponsa delinquens cum consanguineis mariti, vel sponsi.*
27 28 29 *Peccans cum consanguinea propria impedimentum hoc non incurrit.*
30 *Si agatur de matrimonio contrahendo, etiam uni alleganti impedimentum creditur.*
31 *Si de eo dissolvendo, plena probatione est opus.*
32 33 *An ea opus sit etiam, quando agitur de matrimonio contracto conservando.*

1

Cognationem spiritualem, et legalem sequitur *cognatio naturalis*, quae duplex est, *consanguinitas*, *et affinitas*; nam etiam affinitas vulgari sermone venit *cognationis* nomine, ut Gonzal. *in cap. fin. h. tit. num.* 4. cum aliis ex Aristotele *lib.* 2. *Eth. c.* 3. notat. Affinitas contrahi potest vel per copulam licitam, vel per illicitam. In quo jus canonicum recedit a jure civili; nam jure civili cognatio, et affinitas dicitur oriri solum ex justis nuptiis; *l. non facile* 4. §. *sciendum* 8. *ff. de gradib. et affinib.* At jure canonico tam cognatio, quam affinitas etiam oritur ex copula illicita, et fornicaria; neque illegitime natus ducere potest foeminam, per patrem, vel matrem, suam, quamvis illegitima nativitate, sibi conjunctam. Vel potius, ut vitetur juris canonici a civili divortium, textus *loc. cit.* intelligendus est, non de cognatione a natura introducta; nam ex hac illegitimus revera etiam filius, vel frater, aut cognatus est; *toto tit. ff. et C. de natur. liber.* sed quod non sit cognatus in ordine ad effectus juris civilis, qui cognatis alias adscribuntur, uti sunt successio haereditaria, tutelae administratio, nobilitas familiae etc. Porro de affinitate, quae per copulam licitam contrahitur, agetur *tit. seq.* ubi etiam de consanguinitate. Hoc *titulo* tractabitur de affinitate, quae contrahitur per copulam illicitam, et quaeritur, quale impedimentum praestet matrimoniis tum contrahendis, tum contractis; in quo distinguendum est, an copula illicita praecesserit matrimonium, an vero sequatur illud jam ante contractum. Et hinc

2

Quaeritur quale impedimentum contrahat maritus, qui post contractum matrimonium, incestum committit cum consanguinea uxoris suae? Resp. Hic duplicem incurrit poenam; nam 1. privatur jure petendi debitum a propria sua uxore, quamvis isti illud petenti teneatur reddere, ne mariti sui injuria, et culpa redundet in ejusdem praejudicium. Ita Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 15. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. 2. *n.* 6. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 16. *num.* 1. Pont. *l.* 6. *de matr. c.* 13. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 3. *vers. nihil refert*, Vivian. *in c.* 1. *hoc tit. vers. sed exactionem*, Canis. *ibid. n.* 1. Barbos. *n.* 1. Gonzal. *n.* 4. *et in c. fin. eod. n.* 5. Vallens. *hic n.* 2. *vers. dixi*, Zoes. *n.* 6. Honor. *n.* 3. Engl. *n.* 1. Pirh. *n.* 2. Schamb. *n.* 3. Vviest. *num.* 1. statuitur *c. siquis* 1. *c. transmissa* 4. *et cap. fin. hoc tit. Neque refert*, sive delictum hoc sit occultum, sive publicum; quia utroque casu affinitas contrahitur, ob quam solam incestum committens privatur jure petendi debitum; Laym. *loc. cit. not.* 2. Vallens. *n.* 7. Zoes. *n.* 11. Vvagnereck *in cap.* 4. *cit. not.* 1.

3

2. Eodem casu tam maritus, quam ipsius in incestu complex impediuntur a matrimonio contrahendo, uxore mortua, non tantum secum invicem (nam hoc per se clarum est ob impedimentum dirimens affinitatis) sed etiam cum alia quacumque persona; *can. concubuisti* 23. *caus.* 32. *q.* 7. *cap. siquis* 1. *cap. veniens* 2. *et transmissa* 4. *hoc tit.* in poenam gravissimae irreverentiae sacramento matrimonii, et injuriae, quam per talem incestum passa est uxor; Sanch. *D.* 15. *cit. n.* 3. Vivian. *in cap.* 1. *cit. vers. et crimen.* Barbosa *ibid. n.* 1. Gonzal. *in c. fin. eod. n.* 5. Canis. *ad rubr. hoc tit. n.* 2. Zoes. *hic n.* 6. Engl. *n.* 2. Pirh. *n.* 2. *et* 3. Schamb. *n.* 3. Reiffenst. *tit.* 14. *infra n.* 55. *Extenditur* impedimentum istud etiam ad casum, quo maritus incestum committit cum consanguinea uxoris suae jam defunctae, ut ex *cap. transmissa cit.* desumitur; Gaeta *in can. ad limina* 7. *caus.* 30. *q.* 3. §. 4. *n.* 295. Sanchez *loc. cit. n.* 12. Canis. *in cap.* 1. *cit. n.* 2. Barbosa *in c.* 4. *n.* 1. *et* 2. Vvagnereck *ibid. not.* 1. Vallens. *hic n.* 7. Engl. *n.* 5. Pirhing. *n.* 4. Schambog. *n.* 4. Vviest. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. cit n.* 56.

4

Dub. 1. an impedimentum istud sit solum impediens, an vero etiam dirimens? Resp. cum distinctione; nam respectu complicis in incestu est dirimens non tamen ratione incestus, sed affinitatis, quae consurgit ex matrimonio contracto cum uxore sua, et dirimit matrimonium cum consanguineis uxoris usque ad quartum gradum. Respectu aliarum personarum, cum quibus tam maritus, quam illius in incestu complex prohibetur contrahere, est solum impediens; et hinc si tali casu vir post mortem uxoris, aut ejus in delicto complex contra prohibitionem SS. canonum aliud matrimonium cum alio iniret, illud validum foret, ut recte Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. 2. *n.* 6. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 15. *n.* 1. Vivian. *in c. vers. et crimen in fin. hoc tit.* Canis. *ibid. n.* 2. Zoes. *hic n.* 6. Pirh. *n.* 2. *not.* 1. *vers. altera,* Schamb. *n.* 3. Vviest. *n.* 6. *Ratio est*, quia textibus *supra cit.* matrimonium tali incestuoso cum alio ineundum solum interdicitur, non vero contra prohibitionem initum irritatur.

5

Habet autem prohibitio haec duplicem effectum; quorum *primus* est, ut matrimonium absque dispensatione contrahens peccet; et ideo impedimentum istud inter impedientia recensetur. *Alter*, quod si contraxit contra prohibitionem ecclesiae aliud matrimonium cum alia, prima sua uxore mortua, debitum quidem ei teneatur reddere, sed nisi cum ipso dispensatum sit, illud non possit petere, ut notat Covar. *n.* 5. *citt.* Sanch. *n.* 12. Pirh. *n.* 5. Vviest. *loc. cit.* Neque ad impe-

dimentum hoc incurrendum desideratur judicis sententia, sicut non desideratur ad incurrenda alia impedimenta tum dirimentia, tum impedientia.

6

Dub. 2. an impedimentum istud moderno usu adhuc receptum sit? Resp. sub distinctione data *n.* 4. Nam *quoad amissionem juris petendi debitum* ab altero conjuge, cujus consanguineam violavit conjux incestuosus, impedimentum hoc adhuc viget. *Monet* tamen hic P. Engl. *n.* 9. si confessarius videat, quod incestuosus sit in bona fide, et invincibiliter ignoret (sicut homines agrestes plerumque ignorant) obligationem non petendi debitum a legitima sua conjuge, ac simul adsit periculum incontinentiae, et transgressionis, non esse istum ab illo commonendum de obligatione ista; quia alias, qui propter bonam fidem non peccavit, jam exponeretur periculo peccandi.

7

Alterum impedimentum, quo prohibetur incestuosus, et ejus complex contrahere matrimonium cum quacumque alia persona, verisimilius non usu, seu consuetudine contraria est sublatum, ut recte observant Navarr. *man. cap.* 22. *numer.* 75. Perez. *D.* 23. *de matrim. sect.* 5. *numer.* 8. Viestner *hic numer.* 15. Reinffenstuel *tit.* 14. *infra num.* 61. ex quibus testatur Navarr. *loc. cit.* se nunquam vidisse, vel intellexisse, quod ullus incestuosus petierit dispensationem vel a papa, vel ab episcopo, nisi ut contraheret cum ea, cum qua incestum commisit, vel cum ejus consanguinea, ob affinitatem inde ortam. Quare nisi in aliqua provincia, vel dioecesi impedimenti istius usum vigere constet, poenitentes incestuosi, praesertim juvenes, a matrimonio cum aliis contrahendo non facile arcendi sunt.

8

Dub. 3. in quo gradu debeat complex incestus esse cum consanguinea uxoris, ut tam ipsa, quam maritus, incestum cum ea committens, contrahat impedimentum istud? Resp. Jure antiquo extendebatur ad quartum gradum; *arg. cap. non debet* 8. *de consang. et affinit.* At novissimo jure tridentini impedimentum affinitatis, ortum ex copula fornicaria, non porrigitur ultra gradum secundum; *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform. matr.* adeoque post concilii istius decretum jam maritus a debiti conjugalis petitione non impeditur, nisi fornicatus fuerit cum uxoris suae consanguinea in primo, vel secundo gradu, prout recte observant Sa. *V. matrimonium de imped. imped. n.* 7. Sanchez *l.* 7. *D.* 15. *n.* 4. Guttier *c.* 99. *n.* 16. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 5. *n.* 3. *not.* 4. Fagnan. *in cap. non debet* 8. *de consang. n.* 17. *et in cap. fin. eod. n.* 17. *et trib. seqq.* Barbos. *in c. fin.*

hoc tit. n. 3. Gonzal. *ibid. n.* 5. Vvagnereck *in cap.* 4. *eod. not.* 3. Vallens. *hic n.* 6. Zoes. *n.* 8. Honor. *n.* 8. Engl *n.* 6. Pirhing *n.* 21. *et* 29. Schambog. *n.* 18. Vviestner *n.* 1. Konig. *tit.* 14. *num.* 31. Reiffenstuel *ibid. n.* 54. et teste *Fagnano* declaravit *s. congr. et s. Ptus V. mot. propr. edito* 20. *august.* 1566.

9

Ratio est, quia poena illa incurritur propter incestum cum consanguinea conjugis ratione affinitatis inde contractae cum uxore: atqui hodie ex actu fornicario ultra secundum gradum non contrahitur affinitas impediens matrimonium, vel usum illius; ergo etc. Et hinc is, qui v. g. cum concubinae suae consanguinea in gradu tertio fornicatur, non committit crimen incestus, sed tantum simplicem fornicationem, si solutus sit, adulterium, si conjugatus, adeo, ut circumstantiam hanc affinitatis in confessione explicare non teneatur; Guttier. *l.* 1. *can. cap.* 23. *n.* 3. Sauch. *l.* 7. *de matr. D.* 67. *n.* 8. Laym. *not.* 4. *cit.* quandoquidem incestus non dicitur, nisi earum personarum carnalis copula, inter quas matrimonium consistere nequit, ut colligitur ex *toto tit. cod. de incest. et inut. nupt.* Dixi, *qui cum concubinae suae consanguinea fornicatur*, nam si fornicetur quis cum consanguinea uxoris suae etiam in tertio, et quarto gradu, explicare circumstantiam istam in confessione tenetur, quamvis propterea non impediatur a petitione debiti; quia cum inter eos consistere nequeat matrimonium ratione affinitatis contractae cum complice, revera committit incestum; quia vero incestus iste non vicissim causat affinitatem cum uxore, ratione cujus solius tollitur incestuoso jus petendi debitum; ideo hoc jus adhuc integrum ipsi manet.

10

Quaeritur 2. quale impedimentum contrahat sponsus, si fornicetur cum consanguinea suae sponsae, huic conjuncta in primo, vel secundo gradu? Resp. hoc casu incurri duplex impedimentum: ex quibus *primum* est dirimens, vi cujus sponsus prohibetur contrahere matrimonium cum sponsa, et ejus consanguineis in primo, et secundo gradu, et vicissim sponsa prohibetur contrahere cum sponso, et hujus consanguineis in simili gradu conjunctis, idque ob affinitatem ex ejusmodi copula exsurgentem, ut statuit *c. veniens.* 2. *et* 9. *hoc tit.* et notat Abb. *in c.* 2. *cit. n.* 3. Alex. de Nevo *num.* 3. Canis. *n.* 2. Vvagnereck *not.* 1. Gonzal. *in c. fin. n.* 2. *et* 6. Vallens. *hic n.* 1. *vers. si igitur*, Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 2. Engl *n.* 10. Pirhing *n.* 9. Scham. *n.* 5. Vviest. *n.* 4. Konig *tit.* 14. *n.* 30. Reiffenstuel *ibid. n.* 62. *Ex quo sequitur*, quod affinitas superve-

niens ex concubitu fornicario majorem vim habeat, quam sponsalia quippe quae dissolvuntur, superveniente hujusmodi affinitate.

11

Alterum est impediens, quo sponsus, et hujus complex, si illa sit consanguinea sponsae in primo gradu videlicet mater, filia, vel soror illius; inhabiles redduntur ad licite contrahendum matrimonium etiam cum alia persona, ut colligitur partim ex *citt.* partim ex decreto trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de reform. matr.* ubi impedimentum publicae honestatis, inter sponsum, et consanguineos sponsae, ex sponsalibus de futuro ortum, ad primum gradum reducitur; inductum enim est impedimentum hoc secundum ob violatam publicam honestatem, ortam ex sponsalibus, accedendo ad sponsae consanguineam: unde cum honestatis publicae impedimentum extra primum gradum in sponsalibus de futuro se non extendat, nec poena haec et impedimentum se ultra illum gradum extendet; Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *num.* 408. Guttier. *de matr. c.* 87. *n.* 8. Sanch. *D.* 15. *cit. n.* 5. *in fin.* Vallens. *hic n.* 2. Pirh. *n.* 9. *not.* 3. Scambog. *n.* 5. Vviest. *n.* 5.

12

Simile impedimentum, et a fortiori incurrit sponsus fornicationem committens cum consanguinea sponsae suae de praesenti, seu cum qua contraxit matrimonium ratum; imo impedimentum hoc in quibusdam est fortius. Nam *primo* peccans cum consanguinea sponsae de praesenti contrahere matrimonium nequit cum ulla intra quartum gradum conjuncta sponsae: idque ratione publicae honestatis, quae ad eum gradum ex matrimonio rato se extendit. 2. Impedimentum, ex his sponsalibus ortum, quo prohibetur delinquens etiam post mortem sponsae suae de praesenti aliam ducere, se extendit ad quartum gradum; nam ut paulo antea dictum est, ad eum gradum se extendit publica honestas in matrimonio rato, ratione cujus violatae haec poena indicta est. 3. In sponsalibus de futuro ad aliam ducendam, quae sponsae in primo, et secundo gradu conjuncta non est, dispensare potest episcopus; nam de hujus dispensatione *Abb. Alexand. de Nevo*, *Sanch. loc. cit.* intelligunt verba *c. veniens* 2. *hoc tit.* ubi Alexander III. *Si matrem sponsae suae cognovit, si sponsae nunquam carnaliter adhaesit, poterit ex dispensatione cum alia contrahere.* Contra qui peccavit cum consanguinea sponsae suae de praesenti, ut ex communi Sanch. *loc. cit.* notat, non potest cum alia contrahere ex dispensatione episcopi.

13

Dub. 1. an impedimentum, quo peccans cum consanguinea suae sponsae de futuro prohibetur cum alia contrahere matrimonium, sit

perpetuum? Resp. probabilius non esse perpetuum, sed temporale, quamdiu scilicet complicum uterque vivit, ut recte advertunt *Abb. in c. duo pueri* 12. *de despons. impub. n.* 7. Alex. de Nevo *ibid. n.* 9. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. *pr. n.* 4. Sanc. *l. q. de matrim. D.* 14. *n.* 5. Vvagnereck *in c.* 2. *hoc tit. not.* 3. Vallens. *hic n.* 2. Pirhing *n.* 10. Schambog. *n.* 5. Vviest. *n.* 6. et colligitur argumento ducto a sensu contrario ex *cap. duo pueri cit.* ibi: *neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi*: ex quo sequitur, si istorum alter sit mortuus, cessare hoc impedimentum, atque adeo superstitem libere posse contrahere aliud matrimonium.

14

Ratio, quare vivente complice, ecclesia utrique interdixerit nuptias cum alia persona, est ne delictum maneat impunitum: quod vero alterutro mortuo, superstiti permiserit conjugium cum alia persona, quod prohibuit illi, qui incestum commisit cum consanguinea uxoris suae, causa fuit, quia fornicatio cum consanguinea sponsae non est proprie incestus, sicut tamen incestus est fornicatio cum consanguinea uxoris, eo, quod per matrimonium consummatum contrahatur affinitas cum consanguineis conjugis, non autem per sponsalia, sed tantum impedimentum publicae honestatis; cum ergo, qui fornicatus est cum consanguinea sponsae suae, minus peccaverit, quam qui fornicatus est cum consanguinea uxoris suae, decebat eum etiam puniri mitius, et ex parte ipsius induci impedimentum temporale tantum, licet per incestum commissum cum consanguinea uxoris contrahatur impedimentum perpetuum.

15

Dub. 2. an simili modo temporale duntaxat impedimentum sit, quod oritur ex fornicatione commissa cum consanguinea sponsae de praesenti? *Ratio dubitandi* est, quia nec ista copula est incestus; incestus enim proprie est cum consanguineis, et affinibus; atqui ante matrimonium consummatum non est proprie affinitas contracta, sed intercedit tantum impedimentum publicae honestatis; ergo etc.

Sed dicendum hoc impedimentum in casu, quo sponsus peccat cum consanguinea suae sponsae de praesenti, esse perpetuum, et persistere etiam post mortem alterutrius complicum. Ita Sylv. *V. luxuria q.* 4. *dict.* 5. Sanch. *l.* 6. *de matr. D.* 15. *n.* 6. et sumitur ex *c. transmissae* 4. *h. tit.* ubi incestuoso conjugi petitio debiti, et matrimonium novum in perpetuum prohibetur; atqui ut privetur jure petendi debitum, perinde est, an matrimonium cum conjuge, cujus consanguineam violavit, sit consummatum, sive non; nam utroque casu petitionem debiti impedit affinitas contracta cum

sua conjuge; ergo perinde etiam erit in ordine ad inducendum impedimentum perpetuum matrimonii contrahendi deinceps.

Ad rationem dubitandi licet talis copula cum consanguinea sponsae de praesenti incestus non sit, ea tamen laeditur matrimonium jam initum, ad quam injuriam vindicandam ss. canones induxerunt privationem juris petendi debitum.

16

Dub. 3. an impedimenta ista moderno usu adhuc recepta sint? Resp. cum distinctione, qua usus sum *num.* 6. dum agerem de impedimento, quod incurrit maritus peccans cum consanguinea uxoris: nam triplex impedimentum sponsus peccans cum consanguinea sponsae suae incurrit. 1. Si sponsus sit de praesenti, contracto jam matrimonio rato, prohibetur petere debitum a sua conjuge. 2. Si per verba de futuro desponsatus sit, contrahere nequit matrimonium cum sua sponsa. 3. Uterque vetatur inire matrimonium cum alia quacumque. Ex his impedimentis duo priora impedimenta moderno uso adhuc recepta sunt; tertium probabilius non usu, seu consuetudine contraria sublatum est, vel si adhuc alicubi viget, potestatem in eo cum sponso de futuro, et ejus complice dispensandi ordinariam vi juris communis habet episcopus secundum dicta *n.* 12.

17

Ex quo sequitur, quod diversa sit ratio peccantis cum consanguinea sponsae suae, cum qua sponsalia de futuro dumtaxat habet, et alia peccantis cum consanguinea uxoris suae: nam huic non conceditur dispensatio, vel saltem non nisi difficulter. *Ratio diversitatis* est, quia, ut *n.* 14. innuit, iste, qui cum consanguinea uxoris suae peccat, delinquit gravius, utpote incestum verum committens; minus graviter peccat, qui peccat cum consanguinea sponsae suae, quippe cujus delictum est solum quasi incestus.

18

Quaeritur 3. quid requiratur, ut contrahantur relata conjugiorum impedimenta? Resp. Ex communi necessarium est. 1. ut incestus sit commissus cum uxoris, vel sponsae consanguinea vera; nam si fornicatio commissa sit cum uxoris, vel sponsae cognata spirituali, vel legali, impedimenta ista non contrahuntur; Navar. *tit. de cognat. spirit. cons.* 8. *n.* 6. *et* 8. Palacios *in* 4. *dist.* 34. *D.* 2. *col.* 11. *vers. ceterum*, Sanch. *l.* 7. *de matr. c.* 15. *n.* 8. Zoes. *hic n.* 13. Engl. *n.* 7. Pirh. *n.* 20. Vviest. *n.* 10. Ratio est, quia copula inter cognatos spirituales, aut legales tantum non est vere incestus: cons. canones, impedimenta ista statuentes incestui, non debent ad hanc extendi, cum extensionis istius nullum sit fundamentum in jure.

19

2. Ut incestus ejusmodi sit scienter commissus, h. e. ut maritus, aut sponsus sciat, se cum hujusmodi consanguinea peccare; id enim expressis verbis desiderat textus *c. siquis* 1. *hoc tit.* ibi. *Scienter.* Et hinc siquis per ignorantiam habeat copulam cum uxoris suae sorore, vel alia consanguinea, quam putabat esse suam uxorem, non prohibetur petere debitum ab uxore sua, vel hac mortua, contrahere matrimonium cum alia; Farin. *prax. crim. q.* 17. *n.* 9. Sanch. *D.* 15. *cit. n.* 9. Canis.*in c.* 1. *hoc tit. n.* 3. Gonzal. *in c. fin. eod. n.* 5. Vallens. *hic n.* 6. *vers. incestum*, Honor. *n.* 4. Engl. *n.* 7. Pirh. *n.* 2. *not.* 4. Vviest. *n.* 12. Reiffenst. *tit.* 14. *n.* 57. Ratio est, quia cum ignorantia excuset a culpa, etiam excusabit a poena; nam haec culpae respondere debet.

20

3. Ut incestus sit voluntarius; nam si foemina a consanguineo mariti, vel sponsi sui per vim est carnaliter cognita, ipsa non incurrit hoc impedimentum non contrahendi cum alio, nec poenas illius, quia cum sit expers omnis culpae, erit etiam expers omnis poenae, prout constat ex *c. discretionem* 6. *h. tit.* Sanch. *loc. cit. n.* 10. Guttier. *cap.* 87. *de matr. n.* 12. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 3. *not.* 3. Barbos. *in c. discretionem cit. n.* 2. Honor. *hic n.* 4. Engl. *n.* 7. Pirh. *n.* 6. *et* 13. Vviest. *n.* 13. Reiffenst. *loc. cit. num.* 58. At vero consanguineus mariti, qui illam violenter cognovit, incurret impedimentum contrahendi matrimonium cum alia; quia est reus veri incestus; Sanch. cum aliis *supra.*

21

4. Ut incestus sit consummatus, h. e. per carnalem copulam, quae ad generationem prolis ex se apta est, perfectus: *can. extraordinaria* 11. *caus.* 35. *q.* 2. *et* 3. et nota, *ibidem* gloss. *V. impedire*, Archidiacon. *n.* Bellamer. *n.* 2. Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 50. Sanch. *n.* 11. Barb. *in c.* 7. *hoc tit. n.* 2. Gonzal. *ibid. n.* 3. Vallens. *vers. incestum cit.* Engl. *n.* 7. Honor. *n.* 2. Et hinc impedimentum istud non oritur ex copula cum puella impubere attentata; Schamb. *hic n.* 16. *Ratio est*, quia causa impedimenti istius est affinitas inique contracta; atqui si copula non sit consummata, non producit eam affinitatem; ac proinde nec impedimentum; ergo etc. *conf.* quia impedimentum istud poenale est; igitur restringendum ad actum ex genere suo perfectum.

22

Requirunt nonnulli, ut incestus sit publicus, et notorius notorietate juris, aut facti propter textum *c. de illo* 3. *h. tit.* ubi non permittitur impediri matrimonium sine notorietate incestus. Sed me-

lius alii cum gloss. *in can. qui dormierit* 21. *V. neutram caus.* 32. *q.* 2. Guttier. *qq. can. l.* 1 *c.* 23. *n.* 8. Sanch. *n.* 13. Vviest. *n.* 14. dicunt, relata impedimenta contrahi etiam, quando incestus est occultus. *Ratio est*, quia impedimenta ista infliguntur ipso jure; et si requireretur notorietas, rarissime ea contraherentur, utpote cum ejusmodi delicta, sicut occulte committuntur, ita fere occulta maneant.

23

6. Denique nonnulli apud Dian. *p.* 10. *tr.* 13. *res.* 51. et Adam Burghabet *cent.* 2. *select cas. cons. cas.* 54. requirunt scientiam juris, statuentis hacc impedimenta ob affinitatem ortam ex copula illicita: et hinc volunt, eum, qui invincibiliter ignorat ex copula illicita oriri impedimentum affinitatis, valide contrahere matrimonium cum consanguinea intra gradum secundum cognitae conjuncta, ex ratione, quod impedimentum istud sit statutum in poenam delicti; poena autem non contrahitur ab ignorantibus. Sed contraria sententia est receptior; quia haec impedimenta non sunt purae poenae, sed inhabilitates personarum, inductae ob reverentiam naturalem propinquitatis; et hinc sicut impedimentum criminis incurritur ab ignorante secundum dicta *tit.* 7. *n.* 59. ita etiam ista, de quibus hic sermo est; Dicastill. *tr.* 10. *de matr. D.* 9. *n.* 108. Burghaber *l. cit.* Engl. *hic n.* 10. *v. postremo.*

24

Quaeritur 4. an impedimentum hoc etiam contrahatur ab uxore, et sponsa de futuro, carnaliter delinquentibus cum consanguineis mariti, vel sponsi? *Ratio dubitandi est*, quia omnes textus hujus tituli, ubi impedimentum istud statuitur, loquuntur de solo viro, cognoscente consanguineam uxoris, aut sponsae suae; igitur poenae, his textibus constitutae, ad foeminas extendi non debent. *conf.* nam neque poenae, constitutae in viros raptores foeminarum, afficiunt foeminas raptrices virorum, ut notat Clar. §. *raptus n.* 6. Decian. *tr. crim. l.* 8. *c.* 7. *n.* 27. Farin. *prax. crim. q.* 145. *n.* 41. *et* 42. licet si paritas rationis.

25

Sed dicendum, hoc impedimento etiam foeminas affici, si peccent cum consanguineo mariti sui, vel sponsi. Ita Paludan. *in* 4. *dist.* 34. *q.* 1. *art.* 2. *n.* 12. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *c.* 16. §. 4. Sylv. *V. matrimonium* 7. *q. fin. dict.* 3. Armill. *V. eod. n.* 57. Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 295. Tolet. *l.* 7. *summ. c.* 15. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 15. *n.* 2. Guttier. *de matr. c.* 87. *n.* 3. Perez *D.* 23. *sect.* 5. *n.* 2. Barb. *in c.* 4. *hoc tit. n.* 6. Vvagnereck *in c.* 1. *eod. not.* 3. Vallens. *hic n.* 4.

Zoes. *n.* 7. Pirh. *n.* 2. *not.* 3. Scamb. *n.* 3. *fin.* Vvienstner *n.* 7. et expresse statuitur *can. siquis viduam* 20. *caus.* 32. *q.* 7. *et can. siquis cum matre* 9. *caus.* 34. *q.* 2. Ratio est, quia vir, et uxor, sponsus, et sponsa correlativa sunt, et in utrisque eadem prorsus est ratio, nempe gravis injuria, matrimonio, et sponsalibus per ejusmodi incestum, et fornicationem illata; in correlativis autem, quando eadem est utriusque ratio., dispositum de uno etiam de altero dispositum censetur; *arg. l. fin. C. de indict. viduit.* ut erudite ostendit Everhard. *legal. arg. loc. a correlativis n.* 8. Barb. *axiom. jur.* 61. *n.* 1. Vviest. *l. cit.* ergo etc.

26

Ex quo corruit *ratio dubitandi* allata in contrarium. *Ad conf.* negatur paritas; nam poenae constitutae in viros raptores foeminarum praeter alia non extenduntur ad foeminas ideo, quia minus saepe contingit, ut foemina rapiat virum; incestus autem, et fornicationis crimen in utroque sexu est aeque frequens.

27

Quaeritur 5. an incestus commissus cum consanguinea propria primi, vel secundi gradus impediat matrimonium contrahendum cum alia? Affirmat. gloss. *fin. in can. de incestis* 8. *caus.* 35. *quest.* 3. Alex. de Nevo *in c. veniens.* 2. *h. tit. num.* 7. Paludan. *in* 4. *dist.* 34. *quaest.* 1. *art.* 2. *n.* 13. *concl.* 2. Angel. *V. incestus n.* 5. *fin.* Navar. *Man. c.* 22. *n.* 74. *vers. contrarium*, Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 295. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 58. *art.* 4. *dub.* 2. Pont. *lib.* 6. *c.* 13. *n.* 10. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 2. §. 2. *n.* 5. et allegant pro se varios textus juris sacri, quibus volunt ejusmodi incestuosis praecisam spem omnem conjugii. Et 1. quidem *can. siquis viduam* 26. *caus.* 32. *q.* 2. ubi concilii moguntini PP. *Siquis viduam*, inquiunt, *duxerit, et postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus etc. eos disjungi, et ulterius nunquam in conjugio copulari praecipimus.* 2. *Can. de incestis* 8. *caus.* 35. *q.* 3. ubi concilium Agathense, *incestuosos*, ait, *nullo conjugii nomine deputandos hos censemus esse, siquis frater germanam uxorem acceperit, siquis consobrinae suae se sociaverit etc.* 3. *Can. si duo* 4. *caus.* 35. *q.* 6. ubi ex concilio Urbani papae dicitur consanguineos committentes incestum *alia matrimonia contrahere non prohibendos esse, si juvenes sint*, ubi gloss. *V. non prohibeantur*, ait, *ratione juvenilis aetatis, vel ipso jure, si ignoranter conjuncti sint.* Ergo si juvenes non sint, et scienter id fecerint, a nuptiis sunt prohibendi. 4. *Canon. fin. caus. citat. quaest.* 8. ubi sermo est de incestuosis manentibus in incestu, et concluditur in fine *canonis* sic » *Et si alter*

eorum morte praeventus fuerit, *alter*, *quamdiu vivit*, *graviter poeniteat*: 5. Confirmat hoc stylus curiae, juxta quem, dum dispensatur cum consanguineis incestus inter se reis, ut ineant inter se matrimonium, additur clausula, *ut altero eorum defuncto*, *superstes non contrahat aliud matrimonium*. 6. Accedit ratio, quia incestus commissus cum propria consanguinea est gravior, quam commissus cum consanguinea uxoris, vel sponsae.

28

Sed melius tenetur negativa, quam etiam defendunt s. Thom. *in* 4. *dist.* 34. *q. un. art.* 5. Turrecr. *in can. quaedam caus.* 32. *q.* 7. *n.* 2. *ad* 3. d. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 16. §. 4. Rosell. *V. impedimentum imped.* 8. *n.* 18. *et* 19. Sylv. *V. matrim.* 7. *qu.* 6. *dict.* 3. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. *pr. n.* 4. Carrer. *de sponsal. l.* 5. *c.* 22. Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 2. *n.* 4. *pr.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 15. *n.* 16. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 3. *not.* 1. Vvaguereck *in cap.* 4. *h. tit. not.* 1. Vallens. *hic n.* 7. Zoes. *n.* 9. Engl. *n.* 3. Pirching. *n.* 7. Vviest. *n.* 9. Ratio est, quia hujusmodi incestuosi a conjugiis contrahendis nullibi expresse arceutur; textus enim, qui *n. praec.* in contrarium allegati sunt, solum loquuntur vel de incestu cum consanguinea uxoris, aut sponsae, vel de incestu quidem commisso cum consanguinea propria, a cujus consuetudine delinquens monitus desistere ecclesiasticae potestati non paruit; unde cum poenales sint istae leges, ad incestum, commissum cum propria consanguinea sine contumacia et ecclesiasticae potestatis contemptu, inhabilitas ad contrahendum cum alia matrimonium, in poenam hujusmodi delinquentibus iis juribus statuta, extendi non debet; *arg. reg. factum* 115. *ff. et reg. odia* 15. *in* 6.

29

Ex quo patet ad textus, et argumenta allata ab adversariis. *Ad* 1. *can. siquis viduam* non est sermo de omni conjugio, sed de solo illo, quod contractum est inter ipsos consanguineos, et jubetur id matrimonium ita separari, ut amplius ad talem copulam incestuosam non veniant. *Ad* 2. *can. de incestis* iterum sermo duntaxat est de conjugio incestuoso, inito cum consanguineis; nam cum aliis conjugium aperte permittitur *textu cit. in fin.* ibi; *sane, quibus conjunctio illicita interdicitur*, *habebunt ineundi melioris conjugii libertatem*. *Ad* 3. *can. si duo*, ut Cajetanus, et Palacios apud Sanch. *loc. cit. n.* 17. advertunt, ibi non statuitur, ut si juvenes non sint, interdicatur illis matrimonium, sed solum causa assignatur, cur illi, qui juvenes sunt, si ad nuptias legitimas velint transire, ab his minime sint prohibendi. *Ad* 4. *can. fin.* spes conjugii incestuosis adversus monitionem contumacibus adimitur, quia injungitur

illis solemnis poenitentia pro vitae totius tempore; quae cum matrimonii impedimentum sit, mirum non est, quod ea durante alia conjugia non possint contrahere; modo poenitentia solemni ab ecclesiae usu sublata, etiam sublatum est istud impedimentum. *Ad* 5. pontifex, cum incestuosis dispensans ad matrimonium inter se contrahendum, ut cum Palacios advertit Sanch. *loc. cit.* id gravamen illis imponit, ut homines ab incestu prohibeantur, et hinc ii, quibus impositum illud fuerit, tenebuntur eo impedimento, non tamen ex vi incestus, sed ex virtute solius praecepti pontificii. *Ad* 1. licet incestus cum propria consanguinea sit gravius peccatum, minus tamen injuriosus est matrimonio, et uxori, vel sponsae, quam si cum istarum consanguinea committatur; cum his enim commissus affinitatem inducit, qua matrimonium cum sponsa contrahendum dirimitur, et si contractum sit ante scelus, delinquens privatur jure petendi debitum conjugale ab uxore propria.

30

Quaeritur 6. an impedimentum affinitatis dirimens matrimonium sufficienter probetur per assertionem unius, vel confessionem utriusque conjugis, aut sponsi? Resp. hic adhibendam esse distinctionem, quam innuunt Vivian. *in c.* 2. *de consang. circa med. et in c.* 3. *hoc tit. vers. ideo*, Canis. *ib. n.* 1. *et seqq.* Barbosa *n.* 1. *et* 3. Vvaguereck *not.* 1. *et* 2. Vel enim agitur de matrimonio contrahendo, vel de jam contracto dissolvendo.

Si primum, etiam uni alleganti impedimentum dirimens creditur, ut gloss. *fin. in c.* 3. *cit.* et communiter DD. notant; quia tunc agitur de peccato vitando, ne impediti, et inhabiles contra ecclesiae prohibitionem contrahant, et sic graviter peccent.

31

Si secundum, non creditur conjugibus, etiamsi ambo confiteantur, subesse impedimentum dirimens, sed hoc debet esse aut publicum, et notorium, aut per idoneos testes comprobatum, ut habet *c. de illo* 3. *et cap. super eo* 5. *hoc tit.* quia periculum est, ne forte inter se colludant contra matrimonium, et hac ratione via aperiatur ad dissolvendum matrimonium, quod legitime contractum est.

Neque obstat, quod post confessionem, in jure, seu judicio factam, nihil quaeratur amplius, sed confessi pro judicatis habeantur; *l. post. rem* 56. *ff. de re judic. l. un. cod. de confess.* nam hoc verum est tantum in iis, quae ex confessione partium pendent, ac in libera eorum potestate sunt. At vero dissolutio matrimonii non dependet ab hominibus, sed a Deo; quia quos Deus conjunxit, homo separare non potest; *can. quos Deus* 18. *caus.* 33. *q.* 2.

*13 **

32

Quaeritur 7. an tanta probatio requiratur etiam, quando agitur pro matrimonio jam contracto conservando? Resp. negative; nam pro matrimonio deponentibus conjugibus creditur, et statur eorum confessioni; gloss. *in cap.* 5. *hoc tit.* *V. confessionem*, Barbosa *ib.* *n.* 3. Pirh. *hic n.* 17. Ratio disparitatis inter hunc casum, et *n.* 30. allatum est, quia assertio conjugum, quando deponunt pro matrimonio, est valde favorabilis et ipsis confitentibus, et toti reipublicae, cujus interest, matrimonium, ejusque valorem defendi, ut liberis hominibus civitates repleantur; *l. dotium* 1. *ff. solut. matrim.*

33

At vero confessio adversus matrimonium est valde odiosa, tum ob praesumptionem collusionis conjugum, ut dictum est; tum quia confitentur in ea re, in qua contrahentes sibi praejudicare nequeunt, cum matrimonii dissolutio non pendeat a potestate conjugum, quippe quod ratione sacramenti est indissolubile, tum denique, quia ejusmodi confessio praejudicat proli, et aliis bonis matrimonii. Hinc impedimentum, quod dicitur obstare valori ejusdem, probari aliter debet, vel esse notorium; ad quod tamen non sufficit rumor viciniae, ut indicatur *c. super eo* 4. *hoc titul.* rumor enim notorium non facit, sed fama publica, a qua rumor distinguitur, quod rumor quidem sit, quando pars aliqua, nempe tertia, vel quarta communitatis aliquid asserit; fama autem, quando tota civitas, vel vicina, aut major ejus pars aliquid evulgat.

TITULUS XIV.

De consanguinitate, et affinitate.

Inter conjugiorum impedimenta, sive antiquitatem, sive frequentiam consideremus, ex praecipuis est *cognatio naturalis*, seu *consanguinitas*, et ex copula conjugali orta *affinitas*. Utriusque natura, et vis explicanda venit *hoc titulo*.

§. I.

De consanguinitate.

SUMMARIUM

1 *Consanguinitatis definitio.*
2 etc. *Hujus explicatio.*
8 9 10 *Divisio triplex.*
11 *Linea consanguinitatis.*
12 *Recta alia est ascendentium, alia descendentium.*
13 *Obliqua alia aequalis, alia inaequalis.*
14 *Gradus quid sint?*
15 *Quomodo computentur jure civili?*
16 17 18 *Quomodo jure canonico?*
19 *Computatio civilis observanda est in successionibus haereditariis, tutelis etc. canonica in matrimoniis.*
20 *Inter consanguineos primi gradus in linea recta matrimonium est jure naturae illicitum.*
21 22 23 *Et invalidum.*
24 25 26 *Nisi in casu, quo deficientibus omnibus aliis hominibus, superesset solus pater, et filia, aut sola mater, et filius.*
27 28 29 *Prohibitio haec probabilius in aliquo gradu terminatur.*
30 *In quoto terminetur?*
31 *Respondetur terminari in primo gradu.*
32 *Quamvis in ulterioribus lineae rectae, absque justa causa, sint illicita matrimonia.*
33 *Hinc dicendum, in his gradibus matrimonium irritum esse solo jure positivo ecclesiastico.*
34 etc. *Et quidem in infinitum.*
38 etc. *Non omnia matrimonia, quae contrahuntur in gradibus prohibitis in levitico, jure naturali sunt irrita.*
44 etc. *In linea transversa nullum matrimonium est jure naturali irritum.*
46 etc. *Etiam contractum inter fratrem et sororem.*
49 50 51 *Jure ecclesiastico in hac linea irritum est conjugium usque ad quartum gradum inclusive.*
52 53 54 *Quae prohibitio convenientissime facta est.*
55 etc. *Extenditur prohibitio ista etiam*

ad consanguinitatem, ortam ex copula illicita.
58 *etc. In linea inaequali distans a communi stipite ultra quartum gradum contrahere matrimonium potest cum eo, qui distat ab eodem intra quartum.*
60 *etc. Et procedit hoc, etsi iste etiam distet primo.*
62 63 *Poena contrahentium incestuosas nuptias.*
64 65 *Quae ignorantia ab hac excuset.*

1

Quaeritur 1. quid sit *consanguinitas*? Resp. *Consanguinitas* est quasi sanguinis unitas; quia qui consanguinei sunt, ab eodem communi sanguine descendunt, prout habetur *caus.* 35. *qu.* 5. *in declarat. arbor. consang.* Definitur communiter, quod sit *vinculum, seu propinquitas personarum, quae ab eodem stipite, sive propinquo progenitore, aut earum una ab altera per carnalem propagationem descendunt.* Ita S. Thom. *in* 4. *dist.* 40. *q. un. art.* 1. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 6. *n.* 1. Sanchez *libr.* 7. *de matrim. D.* 50. *n.* 1. Guttier. *de matrim. c.* 98. *n.* 1. Coninck *D.* 32. *n.* 1. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *c.* 4. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 7. *n.* 1. Canis. *ad rubr. hoc tit. n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 6. Gonz. *in c.* 5. *eod. n.* 6. *pr.* Vallens. *hic* §. 1. *n.* 1. Zoes. *n.* 1. Henriq. *n.* 1. Engl. §. 1. *n.* 1. Pirh. *n.* 1. Konig. *n.* 2. Schamb. *n.* 2. Vviestner *n.* 1. magnif. P. Schm. *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 1. et ceteri tum TT. tum canonistae pleno agmine.

2

1. Dixi *vinculum*; qui enim consanguinei sunt, habent inter se naturalem quendam nexum, ex unitate, et communione sanguinis resultantem: eaque de causa 1. dicuntur *consanguinei*; quia eodem propinquo sanguine geniti, et inter sese connexi sunt; *l. intestati* 1. §. *consanguineos* 10. *ff. de suis, et legit. haered.* 2. *propinqui*, tanquam proxime sibi invicem conjuncti; *l. Lucius* 47. *ff. de haered. petit.* quia se invicem sanguine contingunt; *l. vel si* 12. *ff. de manumiss. vindict.* 3. *cognati*, quasi una, communiterve nati, vel ab eodem progeniti; *l. sciendum* 1. *ff. de inoffic. testam.*

3

Dixi 2. *personarum*; quia hoc vinculum proprie tantum datur inter homines, qui soli sanguinis conjunctione, et benevolentia devinciri inter se charitate possunt, in qua conjunctione, ut Cicero *l.* 1. *de officiis* notat, vinculum consanguinitatis: et hinc inter bruta animalia, sicut non datur verus amor, societas, et amicitia, sic etiam non datur consanguinitas, tamquam fons, et radix amoris, societatis, et amicitiae, licet illa ab eodem stipite procedant; s. Thom. *loc. cit. ad* 5. Sanch. *n.* 1. *cit.* Clericat. *de sacr. matr. dec.* 22. *n.* 3. magnif. P. Schmier *n.* 3.

4

Dixi 3. *ab eodem stipite* : stipes dicitur illa persona, a qua reliquae, de quarum cognatione quaeritur, descendunt, et in qua tanquam prima, et una radice conveniunt, v. g. si de duorum fratrum filiis quaeratur, quoto gradu inter se distent, stipes communis est avus illorum, non autem unus ex fratribus, qui quidem genuit suum, non vero alterius fratris filium : ex avo ergo mediate, tanquam ex radice duorum fratrum filii descendunt; Engl *hic* §. 1. *n.* 5. Konig *n.* Reiffenstuel *n.* 7.

5

Dixi 4. *sive propinquo progenitore*, cujus scilicet generationis gradus numerari, et distingui possunt, cujusque virtus in descendentibus perseveret; Engl *loc. cit. n.* 2. *Ex quo sequitur*, quod non omnes homines inter se sint consanguinei; quia esto, quod omnes ab uno stipite remoto, scilicet Noe et Adamo descendant, non tamen descendunt omnes ab uno, sed diverso stipite, et progenitoribus propinquis. *Ratio est*, quia consanguinei dicuntur, qui participant de eodem sanguine; haec autem participatio, quo in plures generationes descendentes derivatur, eo debilior, et imperfectior redditur, ut tandem cum ipsa etiam ratio consanguinitatis evanescat; quo sensu loquitur Isidorus *in can. un. caus.* 35. *q.* 4. Procedit autem haec ratio inter collaterales tantum; quia in linea recta ascendentium, et descendentium, quamtumcunque isti inter se distent, semper tamen verum est, quod unus ab altero sanguinis communicationem acceperit; et sic proto-parens Adam omnium suorum posterorum vere adhuc cognatus est; Konig *hic n.* 2. Reiffenst. *n.* 3. *ibid.*

6

Dixi 5. *aut earum una ab altera*; quae verba multi omittunt; quia, ut ajunt, definitio solum datur pro consanguinitate, quae est ordinaria, et inter Adami posteros datur. Si tamen velimus comprehendere consanguinitatem omnem, quae proprie talis est, necessarium est particulas istas adjicere. Et sic patet, cur consanguinei sint non solum Abel, et Cain, sed etiam isti, et Adam; etsi enim isti non descendant ab ullo communi stipite, descendit tamen unus eorum ab altero, Cain scilicet ab Adamo, per propagationem carnalem.

7

Dixi 6. *per carnalem propagationem*; et hinc sequitur, quare non sint consanguinei inter se Angeli, et homines, Adam, et Eva; sint autem consanguinei Christus, et B. V. *Ratio est*, quia Angeli, et homines quidem descendunt ab eodem omnium creatore Deo, et

Eva ab Adam, utpote sumpta ex ejus costa, non tamen per propagationem carnalem, per quam tamen, licet prorsus extraordinariam, utpote factam sine cooperatione viri, descendit Christus a B. V.

8

Quaeritur 2. quotuplex sit consanguinitas? Resp. Consanguinitas 1. dividi potest in naturalem tantum, et in naturalem, et civilem simul. *Naturalis tantum est*, quam sola natura, non autem lex novit, aut approbat, vel quae ex sola foemina aestimatur; *l. non facile* 4. §. *cognationis* 2. *ff. de gradib. et affinib.* et talis est cognatio servilis, de qua *tit. de cognat. servil. inst.* et cognatio concubinaria, aut fornicaria; §. *cognitionis cit. et l. si spurius* 4. *ff. unde cognati*, *naturalis*, *et civilis simul*, quam etiam approbat lex positiva; et talis est, quae inter homines liberos descendit ex concubitu licito, post justas nuptias habito; §. *cognationis cit.* Konig *hic n.* 3. Reiffenst *n.* 4. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 3. *num.* 9. In ordine ad matrimonium contrahendum diversitas haec non attenditur; quia ut *l. adoptivus* 14. §. *serviles* 2. *ff. de rit. nupt.* JCtus loquitur, *in contrahendis matrimoniis naturale jus, et pudor inspiciendus est*, et quod ad jus naturale attinet, omnes homines aequales sunt; *l. quod attinet* 32. *ff. de R. J.*

9

Dividitur 2. in consanguinitatem stricte, et civiliter acceptam et in acceptam late, ac naturaliter. *Si stricte, et civiliter accepta*, comprehendit tantum fratres ex eodem patre genitos, et qui ab his descendunt, sive deinde sint mares, sive foeminae: et hinc triplicis generis fratres habentur, *consanguinei tantum*, qui communem solum patrem, *uterini tantum*, qui matrem tantum communem, et diversum patrem, et denique *germani*, qui et patrem, et matrem communem habent. *Late accepta consanguinitas* complectitur omnes, qui sanguinis sive paterni, sive materni communionem habent. Huic divisioni affinis est, qua consanguinitas.

10

Dividitur 3. in cognationem, et agnationem. *Cognatio* est propinquitas inter personas, per lineam foemineam sibi invicem conjunctas: qui proinde *cognati* dicantur. *Agnatio* vero est propinquitas inter personas, per lineam masculinam sibi invicem conjunctas, qui idcirco dicuntur *agnati*. In praesenti materia nihil interest, cognatus, an agnatus quis appelletur; *c. tua nos* 7. *cap. non debet* 8. §. *prohibitio h. tit.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 5. §. 6. *num.* 2. nam omnes consanguinei intra quartum gradum, sive per lineam foemininam, sive per masculinam conjuncti sint, a matrimonio inter se contrahendo arceantur.

11

Quaeritur 3. quid sit *linea consanguinitatis*, et quotuplex? Resp. *Linea* est ordinata series personarum ab uno stipite descendentium, gradus continens, et cognationes distinguens. Ita Sanch. *lib.* 7. *de matrimon. D.* 50 *n.* 2. Guttier. *cap.* 92. *nu.* 2. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 7. *n.* 2. Gonzal. *in c.* 5. *h. tit. n.* 7. *fin.* Zoes. *hic. nu.* 2. Engl §. 1. *n.* 5. Konig *num.* 5. *v. linea.* magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 16. et alii communiter. Duplex est, recta, et transversa, sive collateralis.

12

Recta linea est, quae continet eas personas, quarum una ab altera originem ducit: et hinc quia personae istae sunt duplicis generis, ascendentes, et descendentes, etiam duplex subdividitur linea recta, quarum una est *ascendentium*, seu *superior*, et continet personas illas, a quibus aliae originem ducunt, uti est pater, avus, proavus, et aliae personae ascendentes in infinitum. Altera *descendentium*, seu *inferior*, et continet personas illas, quae ab ascendentibus originem trahunt, uti sunt filii, nepotes, pronepotes, et omnes ceteri descendentes in infinitum.

13

Linea transversa, seu *collateralis* est, quae continet illas personas, quarum omnes quidem ab uno communi stipite, seu progenitore, neutra tamen earum procedit ab altera. Et haec iterum duplex est, subdividitur enim in lineam transversam aequalem, et inaequalem. *Æqualis* est, quando illi, de quorum consanguinitate quaeritur, a comuni stipite distant aequali numero graduum, ut sunt duo fratres, quorum uterque uno a patre, duo patrueles, quorum uterque duobus gradibus ab avo, qui communis ipsorum stipes est, distat. *Inaequalis* est, quando personae, de quarum consanguinitate quaeritur, a communi stipite distant inaequali numero graduum, ut sunt Titius, ejusque nepos ex fratre; nam prior uno, posterior duobus gradibus distat a patre Titii, qui communis utriusque est stipes.

14

Quaeritur 4. quid sint *gradus*, et quomodo computandi? Resp. *Gradus* est distantia unius personae ab altera in eadem linea consanguinitatis, qua cognoscitur, quae persona ex duabus, vel pluribus consanguineis sit propior communi stipiti; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 50. *n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 4. *n.* 3. Perez *D.* 2. *de matr. sect.* 1. *n.* 4. Gobat.*exper. tr.* 9. 157. Engl. *hic* §. 1. *n.* 5. Pirh. *n.* 3. Konig. *n.* 5. *c. Gradus*, Vviest. *num.* 10. Reiffenstuel *n.* 10. *gradus* autem dicuntur *a similitudine scalarum*, *locorumve proclivium*, *quos ita ingredimur*, *ut a proximo in proximum*, id

est, *in eum*, *qui quasi ex eo nascitur*, *transeamus*, ut *l. fin.* §. *gradus* 10. *ff. de gradib. et affinib.* jctus loquitur.

15

Porro gradus aliter computantur jure civili, aliter jure canonico. *Jure civili* distantia consanguineorum tam in linea recta, quam in transversa cognosci potest ex unica regula; nam hoc jure *tot gradibus distant duo consanguinei inter se*, *quot inter ipsos intercedunt generationes*; vel quod in idem recidit, tot distaut inter se gradibus, quot sunt personae, stipite dempto. *Ex quo sequitur* 1. in linea recta Titium filio suo conjunctum esse in primo gradu, nepoti secundo, pronepoti tertio etc. quia inter Titium, et filium ejus intercedit una generatio, duae inter eumdem, et ipsius nepotem, tres inter pronepotem etc. *Sequitur* 2. in linea transversa aequali duos fratres conjunctos sibi esse in gradu secundo, nepotes, et neptes in quarto, pronepotes, et proneptes in sexto; quia totidem inter eos numerantur generationes, ascendendo ab uno illorum ad communem stipitem, et ab hoc ad alterum descendendo. *Sequitur* 3. in linea transversa inaequali fratrem, et ejus ex fratre nepotem distare a se invicem tribus gradibus, filium vero unius fratris, et alterius fratris nepotem quinque; quia ab uno ad alterum per communem stipitem progrediendo tot numerantur generationes.

16

Pro computatione graduum canonica tres dantur, quotidiano usu approbatae regulae. *Prima* pro linea recta ascendentium, et descendentium sic habet: *tot gradibus ascendentes*, *et descendentes inter se distant*, *quot inter se intercedunt generationes*; quae ipsa est regula pro computatione graduum civili *n. praec.* data; cons. quoad graduum computationem in linea recta jus canonicum concordat cum civili; s. Thom. *in* 4. *dist.* 40. *q. un. art.* 2. Sanch. *D.* 50. *cit. n.* 4. Coninck *D.* 32. *n.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 7. *n.* 3. Gonzal. *in c.* 2. *h. tit. n.* 3. Zoes. *hic n.* 4. Engl. §. 1. *n.* 7. Vviest. *n.* 11. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3 *n.* 25. et teste Sanch. *l. cit.* universi TT. et juris utriusque interpretes; saltem quoad rem. *Ex quo sequitur*, Titium, et ejus filium distare a se invicem uno gradu; duobus eumdem a suo nepote, tribus a pronepote; quia inter ipsum et filium ejus una solum intercedit generatio, inter eumdem et nepotem suum duae, inter pronepotem tres.

17

Secunda regula est pro linea transversa aequali, et sic exponitur: *in linea transversa aequali consanguinei collaterales tot gradibus distant inter se*, *quot gradibus distat uterque a communi sti-*

pite. Traditur haec regula *can. ad sedem* 2. *et can. parentelae* 4. *caus*. 35. *q*. 5. Ratio illius est, quia cum hujusmodi personae non conjungantur inter se, nisi ratione stipitis, a quo communem sanguinem acceperunt, non possunt inter se magis, aut minus distare, quam distent a stipite. *Ex quo sequitur*, fratrem a fratre distare uno solummodo gradu, patruelem ab alio suo patruele duobus, filium patruelis ab alio filio alterius patruelis tribus etc. nam totidem gradibus quilibet illorum distat a stipite, seu patre communi omnium; Sanch. *D*. 50. *cit*. *n*. 5. Gonzal. *in c*. 5. *h. tit. n*. 8. cum aliis *supra*.

18

Tertia est pro linea transversa inaequali; nam *in hac totidem gradibus duo distant inter se, quot gradibus eorum remotior distat a communi stipite*. Statuitur haec regula *cap. fin. hoc tit.* et ratio est, quia cum adaequata ratio, ut *n. praec*. dixi, propinquitatis, ac distantiae collateralium inter se sumatur per ordinem ad proximum stipitem, in quo uniuntur, nequit unus conjunctior esse alteri illorum, quam sit conjunctus communi stipiti, esset autem conjunctior, si ad hanc distantiam computandam propinquioris foret habenda ratio; ergo convenit, ut quo gradu remotior est conjunctus stipiti communi, eo gradu sit conjunctus viciniori. *Ex quo iterum sequitur*, Titii filium, et ejus ex filio nepotem consanguineos esse in secundo gradu; quia hic alter, videlicet nepos Titii, qui remotior est a Titio, ab eodem Titio distat duobus gradibus; contra ejusdem Titii filius ab ejusdem ex alio filio suo pronepote distat tribus gradibus, quia totidem gradibus pronepos Titii distat a Titio; Sanch. *n*. 6. Palao *n*. 3. Perez *n*. 7. Pirh. *n*. 6. Scamb. *num*. 4. Vviest. *n*. 13.

19

Porro computatio graduum juris civilis observanda est tam in foro saeculari, quam in ecclesiastico, quando agitur de successionibus haereditariis, tutelis etc. computatio vero juris canonici in matrimoniis; Paludan. *in* 4. *dist*. 40. *q. un. art*. 3. *concl*. 3. *n*. 29. D. Antonin. 3. *p. tit*. 1. *c*. 14. §. 2. *concl*. 3. Alex. de Nevo *in c. fin. hoc tit. n*. 5. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped*. 6. *pr. l*. 2. *de sponsal. c*. 3. *fin*. Covarr. *p*. 2. *de sponsal. c*. 6. §. 6. *n*. 8. Sanch. *D*. 50. *cit. n*. 8. Palao *p*. 7. *cit. n*. 5. Barbosa *in c. fin. cit. n*. 4. Gonzal *in c*. 2. *eod. n*. 3. *et in c*. 5. *n*. 8. *fin*. Vvex *Ariadn. p*. 5. *tr*. 2. *p*. 2. §. 5. *n*. 15. clare ostendit Alexander II. *can. ad sedem* 2. *caus*. 35. *q*. 5. ubi hujus diversitatis rationem dans, *quia*, inquit, *haereditates non possunt deferri, nisi de una ad alteram personam, idcirco curavit saecularis imperator* (ut qui

graduum dimensionem fecit propter successiones haereditarias) *in singulis personis praefigere singulos gradus. Quia vero nuptiae* (propter quas tanquam causam ecclesiasticam jus canonicum gradus dinumerat) *sine duabus personis fieri non valent, ideo sacri canones duas in uno gradu personas constituerunt.*

20

Quaeritur 5. quo jure illicitum, et irritum sit matrimonium inter primi gradus consanguineos linea rectae, scilicet inter patrem, et filiam, matrem, et filium? Patet satis, hujusmodi matrimonium jure naturae esse illicitum; hoc enim aperte 1. ostendit naturalis instinctus, non solum omnium gentium bene institutarum, sed etiam belluarum non paucarum, quae ab hujusmodi conjunctione abhorrent, ut testis est Aristoteles, *l.* 9. *hist. anim. c.* 47. et Plin. *hist. nat. l.* 8. *c.* 42. ut proinde Persae permittentes conjugia matrum cum filiis, apud Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 31. *n.* 4. merito reprehendantur, tanquam gens barbara, et praevaricatrix juris, mortalium animis a natura insiti; 2. reverentia, et submissio, parentibus debita a liberis, cui aequalitas, quae inter conjuges per matrimonium inducitur, et mutua inter eos familiaritas, ac jus in corpus, ipsaque actus conjugalis turpitudo maxime adversatur, ut insinuat Paulus Jctus; *l. adoptivus* 14. §. *serviles* 2. *fin. ff. de rit. nupt.* asserens, *contra pudorem esse, filiam uxorem suam ducere.* Defectus exempli; neque enim uspiam legitur, conjugium hujusmodi unquam fuisse vel a DEO permissum, vel ab ecclesia toleratum.

21

Difficultas est, an idem conjugium, inter consanguineos primi gradus in linea recta contractum, eodem jure naturali etiam sit invalidum. Nam 1. argumenta *n. praec.* allata videntur solum probare, quod sit illicitum; constat autem multa esse prohibita, quae tamen acta valent, prout patet in matrimonio contracto ab aliquo, qui ligatus est voto simplici castitatis; nam etsi iste illicite contrahat matrimonium, contrahit tamen valide: 2. tale matrimonium nec naturae, nec fini matrimonii videtur adversari; non naturae illius; quia etiam inter ita conjunctos fieri potest traditio corporum ad individuam vitae societatem, in quo consistit substantia matrimonii, non finis ejusdem; quia ex tali matrimonio potest generari proles, qui est finis illius primarius: 3. quod contra jus naturae est, statim, ubi objectum est intellectui, exiguo, vel nullo discrimine tale apparet, et ab omnibus recte institutis tale judicatur; atqui tale multis visum non est matrimonium inter consanguineos primi gradus; nam Diogenes, et Chrysippus acuti philosophi statuebant illud non esse contra jus naturae, argumento a brutis animantibus ducto: So-

crates vero nibil in illo culpandum invenit praeter aetatis disparitatem, unde aut sterilitatem, aut male conformatam sobolem sequi dicebat: 4. reverentia, et subjectio, quam filii parentibus debent, non obstat, quo minus alii contractus intes illos celebrari possint, et filii fieri parentibus superiores, ut si fiat rex, episcopus etc. ergo nec obstabit, quin per matrimonium possint inter se fieri aequales. 5. non omnes gentes, lumine naturali ductae, reprobarunt matrimonia parentum cum liberis: ergo saltem jure naturae illud validum est.

22

Sed dicendum, matrimonium inter patrem, et filiam, matrem, et filium jure naturae etiam invalidum esse. Ita cum S. Aug. *ep.* 66. *ad paternum*, et S. Thom. *in* 4. *dist.* 40. *q. un. art.* 3. *corp.* tradunt Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 9. *n.* 3. Valent. 4 *p. D.* 10. *q.* 5. *p.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 51. *num.* 7. Guttier. *cap.* 98. *de matrimon. num.* 13. Coninck *D.* 32. *num.* 13. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 6. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 7. *n.* 8. Fagnan. *in c. fin. h. tit. n.* 32. Gonz. *in c.* 5. *eod. n.* 9. *pr.* et communius omnium ceterorum sententia. Ratio est, quia homo, cum non habeat sui corporis absolutum dominium, non potest illud alteri valide tradere, nisi quo modo DEUS naturae author, et primus matrimonii institutor concessit; non est autem ullo modo credibile, quod Deus concesserit potestatem transferendi dominium sui corporis ad eum usum, qui est summe inhonestus, et quem recta ratio summe detestatur: talis autem, nt ex argumentis *n.* 20. allatis constat, est usus matrimonii inter patrem, et filiam, matrem, et filium: ergo etc.

23

Ad argumenta contraria facilis est responsio. *Ad* 1. Negatur paritas; quia copula carnalis inter tales personas, quae ligatae sunt voto simplici castitatis, secundum se non est turpis, et illicita, sed solum per accidens, et ratione voti: est autem secundum se semper turpis, et illicita copula inter consanguineos primi gradus. *Ad* 2. matrimonium inter consanguineos primi gradus in linea recta non adversatur quidem substantiae matrimonii, et fini illius omnino, et simpliciter; adversatur tamen debito ejus ordini, et convenientiae, cum illud natura horreat: ex quo merito inferimus, quod ejus contrahendi potestatem DEUS naturae, et matrimonii primus institutor negaverit. *Ad* 3. Quid jure naturae vetitum, vel permissum, validum, vel invalidum sit, desumi debet ex judicio hominum, qui sana, rectaque mente sunt praediti: hinc, ut bene Andronicus Rhodius, *Si his, qui morbido, distortoque sunt animo, aliter videtur, nihil id ad rem pertinet; nam nec mentitur, qui mel dulce esse*

dicit, *ideo*, *quod aegrotis aliter videtur*. *Ad* 4. judex, et episcopus funguntur authoritate publica, maritus vero authoritate privata: non implicat autem eundem secundum diversa superiorem, et inferiorem esse; implicat vero inferiorem, et superiorem esse quoad idem: quod fieret, si mater matrimonium contraheret cum filio; quia tanquam mater respectu filii, ac gubernationis domesticae esset superior, tanquam uxor inferior, et subjecta filio, tanquam marito suo. *Ad* 4. Gentibus illis oppono gentes alias melius institutas, quae nuptias hujusmodi nefandas extimarunt. Persae ob violatam hanc naturae legem, ut *Philo* notat, DEO dederunt poenas perpetuis belli, et fratrum coedibus.

24

Quaeritur 6. an ejusmodi conjugium patris cum filia, aut matris cum filio illicitum sit etiam casu, quo deficientibus omnibus aliis hominibus, superesset solus pater, et filia, aut sola mater; et filius, adeoque ad conservandum genus humanum, ne totum interiret, necessarium esset ipsos conjungi in matrim. triplex est sententia.

Prima cum Cajet. 2. 2. *q*. 54. *art*. 3. Coninck *D*. 32. *n*. 14. Hurtad. *de matr*. *D*. 18. *n*. 7. ait, etiam tali casu conjugium fore illicitum, seclusa speciali dispensatione divina. *Rationem* dant, quia conjugium inter ejusmodi primi gradus consanguineos etiam eo extremae necessitatis casu non convenit cum pietate in parentes, et cum reverentia, ac submissione, quam filia patri, et matri filius debet.

Secunda cum Perez *D*. 28. *sect*. 2. *n*. 11. negant ad ejusmodi conjugium ullo extraordinariae, et extremae quoque necessitatis casu dispensari a DEO posse. Ad quod probandum inducit paritatem cum odio DEI, perjurio, et mendacio, qui actus, quia intrinsece mali sunt, et a ratione naturali alieni, nullo casu, modove honestari possunt; atqui non minus intrinsece malum, et naturae repugnans est conjugium patris cum filia, aut matris cum filio: ergo etc.

25

Tertia sententia, et probabilior est, quae concedit tali casu conjugium ejusmodi, etiam non interveniente speciali relatione, aut dispensatione divina, fore licitum. Ita Sot. *in* 4. *dist*. 40. *q*. *un*. *art*. 3. Veracrux *p*. 1. *specul*. *art*. 34. *ante concl*. 2. Palacios *dist*. 40. *citat*. *D*. *un*. *col*. 24. *fol*. 926. Henriq. *l*. 12. *de matr*. *c*. 9. *n*. 3. Valentia *p*. 4. *D*. 10. *q*. 5. *p*. 3. §. *quarto convenit*. Sanch. *l*. 7. *de matrim*. *D*. 54. *n*. 10. Gutier. *c*. 98. *de matrim*. *num*. 14. 15. Pontius *l*. 7. *c*. 31. *n*. 5. Laym. *l*. 5. *tr*. 10. *p*. 4. *c*. 6. *n*. 1. *vers*. *verumtamen*, Palao *tract*. 28. *D*. 4. *p*. 7. *n*.8. Pirh. *hic n*. 8. Schambog. *n*. 8. Wiestner *n*. 20. quibus non obscure favent S. Chrysost. *hom*.

44. *in Genes.* et s. Ambros. *l.* 1. *de Abraham c.* 6. ubi filiarum Loth cum isto concubitum excusant a culpa, quod Sodoma cum reliquis civitatibus sulphureo igne deleta, existimarint, non superesse alium virum, qui humani generis propagationi deservire posset. *Ratio est*, quia reverentia, et submissio illa, quam filii parentibus debent, est minus, et inferioris ordinis bonum, quam sit propagatio, et conservatio totius humani generis; atqui minus, et inferioris ordinis bonum cedit majori bono: ergo casu, quo conjugium ejusmodi unicum ad humani generis conservationem medium foret, reverentia, et submissio parentibus debita cederet bono propagationis, et conservationis humani generis, tanquam bono communi, et publico.

26

Ex quo patet ad *argumentum primae sententiae*; quia aliqualem illam diminutionem reverentiae, et submissionis parentibus debitae satis cohonestaret, et conjunctionem ejusmodi licitam redderet totius generis humani ab interitu vindicatio, quippe cum diminutio illa sit minus malum, et evitatio majoris mali cohonestet id, quod est minus malum, nisi hoc sit omnino, et simpliciter ita malum, ut nullo casu cohonestari possit, ut communis docet cum s. Thom. 1. 2. *q.* 19. *art.* 6. *ad* 3.

Ad argumentum secundae sententiae non est paritas odii DEI, perjurii, et mendacii cum tali conjugio; quia actus illi absolute sunt mali, conjugium autem cum certis personis prohibitum homini est, quatenus DEUS, qui humani corporis dominus est, illud prohibet; igitur sicut polygamia ex permissione divina licita fieri potest, ita etiam conjugium patris cum filia, aut matris cum filio; nam si Evam sumptam ex costa Adami eidem tradere in uxorem poterat, quare non etiam filiam patri, aut matrem filio?

27

Quaeritur 7. an prohibitio, et irritatio matrimonii inter ascendentes, et descendentes, jure naturali inducta, protrahatur ad quemcunque gradum in infinitum? Affirmant Coninck *D.* 32. *n.* 16. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 6. *n.* 2. Canis. *in c.* 3. *h. tit. n.* 13. Vallens. §. 1. *hic n.* 6. Zoes. *n.* 6. Pirhing *n.* 9. Schambog. *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 27. et plurimi alii apud Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 51. *n.* 12. ex quorum proinde sententia Adam, si hodie resurgeret, non reperiret, quam ex omnibus extantibus posset ducere uxorem, utpote qui communis universis generis humani parens existit. *Rationem dant* 1. Quia matrimonium inter parentes, et liberos natura respuit ratione reverentiae, quae illis ad his debetur; atqui non minor, imo major subjectio, et reverentia debetur ascendentibus, et tanto major

quo ascendens remotior est; ergo etc. 2. Omnes ascendentes respectu descendentium habent rationem originis, et principii; igitur sicut haec ratio de jure naturali sufficiens est ad dirimendum matrimonium inter liberos primi gradus, et parentes illorum, ita pariter sufficiens erit ad dirimendum matrimonium inter ascendentes, et descendentes alios in infinitum. 3. Licet in gradibus remotioribus minor sit propinquitas sanguinis, ac proinde minor indecentia conjugii appareat, quam inter parentes, et liberos, at est major inaequalitas aetatis, et conf. major indecentia ratione illius, ut ita defectus ille propinquitatis videatur compensari inaequalitate hac.

28

Sed dicendum, probabilius in aliquo gradu ascendentium, et descendentium prohibitionem hanc terminari. Ita Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 51. *n.* 13. et ceteri omnes pro diversis sententiis *quaest. seq.* citandi. *Ratio potissima* est, quia cum consanguinitatis ratio sit participatio ejusdem sanguinis, communicata a virtute generante stipitis, et haec eo debilior reddatur, quo in plures generationes protenditur, nequit in infinitum extendi, sed tandem extinguitur, et deficiet; ergo impossibile est, in quacumque linea consanguinitatem in infinitum extendi; proinde dicendum erit, quod impedimentum hoc consanguinitatis in recta linea, attento naturali jure, certis finibus concludatur. *Conf.* ex s. Thom. 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 3. nam postquam hic S. D. dixit, conjugium parentum cum liberis esse secundum se indecens, et repugnans naturali rationi, subjunxit, quoad alias personas decentiam, vel indecentiam, variari secundum consuetudinem, et legem vel humanam, vel divinam; atqui quod ex consuetudine, vel adjuncta lege indecens, aut decens redditur, secundum se non repugnat naturali rationi; ergo etc.

29

Neque contrarium probant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. Hoc ipso, quod avus nepti minus communicet, eique principium et causam dumtaxat applicet, minus proprie ejus parens, et genitor est, minorque ei, quam patri reverentia debetur; atqui reverentia ista fundamentum est, quare conjugium inter consanguineos primi gradus lineae rectae illicitum, et irritum jure naturae sit; igitur ubi non est tanta participatio sanguinis, neque conjugium erit jure naturae irritum. *Ad* 2. majores dicuntur parentes, et posteri filii in sensu tanto latiore, quanto magis inter se distant: ex eo autem, quod in sensu latissimo unus dicatur pater, altera filia, non sequitur, conjugium inter eos esse indecens, aut jure naturae irritum. *Ad* 3. constat aliunde, quod aetatis disparitas non efficiat, ut matrimonium

sit jure naturae irritum, cum certum sit valere matrimonium etiam cum sene decrepito a juvencula initum.

30

Quaeritur 8. dato, prohibitionem matrimonii in linea recta ascendentium, et descendentium jure naturae certis finibus contineri, ad quorum gradum protrahatur haec prohibitio, eodem jure spectato? Non satis conveniunt DD. in hujus quaestionis resolutione. Nam 1. nonnulli cum Ledesm. *part.* 2. *quaest.* 56. *art.* 3. *fol.* 481. *col.* 4. *concl.* 2. dicunt hoc impedimentum durare, quamdiu durat amicitia, et communicatio proprietatum individualium inter ascendentes, et descendentes; non autem constare, quamdiu haec durent. 2. Alii cum Covar. *part* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 6. *fin.* putant illud non excedere vigesimum gradum, gradum tamen certum, in quo finitur, non praefiniunt. 3. Lud. Lop. *part.* 2. *instr. de matrim. cap.* 49. *fol.* 1140. docet id protendi ad gradum septimum, ita tamen, ut ultra quartum possit dispensare in eo pontifex. 4. Goffred. *summ. tit. de consang. n.* 7. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 6. *in addit. ad n.* 1. Palacios *in* 4. *dist.* 30. *D. un. col.* 22. *fol.* 925. Impedimentum istud constringunt intra gradum quartum; Sot. *in* 4. *dist.* 40. *quaest. un. art.* 3. *col. antep. u. utraque*, Angles *florib. p.* 1. *de matrim. quaest.* 13. *art.* 3. Valent. *p.* 4. *D.* 10. *quaest.* 5. *part.* 3. *v. verum hac in re*, definiunt illud secundo gradu ob reverentiam, quam nepotes, et neptes debent avis, et aviis.

31

Verum his praebenda videtur sententia sexta, quae cum s. Thom. 2. 2. *quaest.* 154. *art.* 9. *ad* 3. *et in* 4. *dist.* 40. *quaest. un. art.* 3. *Corp.* Cajet. *art.* 9. *cit. ad* 3. Palud. *in* 4. *dist.* 38. *quaest.* 4. *art. fin. n.* 54. Armill. *V. dispensare n.* 9. *et* 10. Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 64. et apertius *cas.* 127. *fin.* Sanch. *l.* 7. *de matrimon. D.* 51. *n.* 19. Pont. *l.* 7. *cap.* 31. *n.* 6. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 7. *num.* 9. Perez. *D.* 28. *sect.* 4. *n.* 4. Fagn. *in cap. vir qui* 9. *hoc tit. a nu.* 33. Vvagnereck *in cap.* 8. *ibid. not.* 2. Vviestner *hic n.* 22. docet, quod ultra primum gradum lineae rectae matrimonium jure naturali non irritetur. *Ratio est*, quia avus, et ceteri ascendentes non sunt principium nepotum per se, sed per accidens, cum ad rationem filii, ut filius est, solum desideretur, ut a parentibus originem trahat, et per accidens sit, quod pater ejus alium patrem habuerit; nam filii Adami vere filii fuere, licet avo caruerint. *Conf.* quia avus respectu nepotis non habet rationem genitoris, sed solum rationem causae applicantis genitorem; at causa applicans aliam causam suo effectui, non est per se, sed per accidens causa sui effectus; igitur loquendo de reverentia naturali minor debetur avo, quam patri:

et sic non est eadem ratio irritandi matrimonium avi cum nepte, quae est in patre respectu filiae.

32

Dixi *irritandi*, nam negari non potest, quod matrimonium contractum inter ascendentes, et descendentes, praesertim secundi, et proximorum graduum sit contra jus naturae prohibens, quando non est aliqua causa justa, cum sine dubio indecentiam quamdam naturalem praeseferat, nisi aliqua causa justa cohonestetur, ut cum Victoria, et Ledesma notat Sanch. *loc. cit. n.* 20. Ex quo patet causa, ob quas gentes bene institutae execratae fuerunt conjugia talia; nam hoc factum est ob turpitudinem naturalem, quam continent, nisi causa aliqua justa, ut dixi, cohonestetur. Si apud aliquas gentes iufideles etiam habentur pro irritis, dicendum id provenire ex lege speciali: et hinc si apud infideles avus cum nepte sua conjungeretur matrimonio, seclusa lege hujusmodi, conjugium tale teneret, et si ad fidem converterentur, separari ab invicem non deberent, ut existimant Veracrux *part.* 1. *specul. art.* 43. *fin. et part.* 2. *art.* 25. *col. antep.* §. *ex omnibus istis*, Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 37. *post.* 4. *concl.* §. *ex dictis*, Vega *tom.* 2. *cap.* 34. *cas.* 127. *fin.* Sanch. *loc. cit. n.* 21. Perez. *n.* 5. Vviest. *n.* 22 *fin.*

33

Quaeritur 9. quo jure, et quousque matrimonia ulteriorum graduum inter consanguineos lineae rectae sint irrita? Supersunt duo jura, quibus irritari potuerunt ejusmodi matrimonia, divinum, et ecclesiasticum. Quod jure divino in novo testamento prohibita non fuerint conjugia ulteriorum graduum lineae rectae, sequitur ex dictis *n.* 31. juxta quae jure naturali matrimonium inter consanguineos lineae rectae non est irritum, nisi in gradu primo; atqui ut Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *n.* 1. Fagnan. *in cap. fin. hoc tit. n.* 31. Vviestn. *hic n.* 23. advertunt, in novo testamento nullus gradus lege divina prohibitus est, qui non sit prohibitus jure naturali; ergo etc.

34

Difficultas est, an saltem jure ecclesiastico matrimonia inter consanguineos lineae rectae irrita sint in infinitum? Negant Sanch. *D.* 51. *cit. n.* 22. Guttier. *cap.* 98. *de matrim n.* 16. Pont. *l.* 7. *cap.* 31. *n.* 6. Pal. *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 8. *n.* 9. Bonacin. *de sacram. matrim. quaest.* 3. *p.* 5. §. 1. *n.* 10. Fagnan. *in cap. si vir* 9. *hoc. tit. n.* 31. Gonzal. *in cap.* 5. *eod. n.* 10. Vvagnereck *in cap. non debet* 8. *eod. not.* 2. Nituntur textu *cap. non debet cit. vers. prohibitio*, ubi impedimentum consanguinitatis, quod olim extendebatur ad septimum gradum in-

clusive, restrictum fuit ad quartum non distinguendo inter lineam rectam, et obliquam.

35

Sed praeferenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Host. *in summ. hic n.* 17. *vers. non quaeritur*, Jo Andr. *de arbor. consang. n.* 12. Abb. *in cap. non debet cit. vers. prohibitio n.* 12. Sylv. *V. matrim.* 8. *quaest.* 6. *dict.* 5. Tholos. *synt. l.* 9. *cap.* 9. *n.* 29. Engl. *hic* §. 1. *n.* 9. Konig. *n.* 9. Viestner *n.* 25. Reiffenstuel *n.* 25. magnif. P. Schmer *part.* 3. *de matrim. cap.* 3. *n.* 84. *Ratio est*, quia jure civili matrimonia inter ascendentes, et descendentes diserte prohibentur in infinitum; *l. nuptiae* 53. *ff. de rit. nupt. et* §. *ergo non omnes* 1. *inst. de nupt.* ubi Imperator, *inter eas* inquit, *personas, quae parentum, liberorumve locum inter se obtinent, contrahi nuptiae non possunt, veluti inter patrem, et filiam, vel avum, et neptem, vel matrem, et filium, vel aviam, et nepotem, et usque in infinitum*: quae leges, utpote naturali aequitati conformes, a jure canonico non solum non correctae, sed clare satis approbatae sunt a Nicolao I. dum ad consulta bulgarorum, interrogantium, quae personae matrimonio jungi possint, *cap.* 39. praeter ss. canon. decreta etiam §. *ergo non omnes cit.* dispositionem ad verbum reposuit.

36

Conf. 1. *ex can. progeniem* 16. *et duob. seqq. caus.* 35. *quaest.* 3. ubi lineae rectae consanguineis matrimonium prohibetur usque ad septimum gradum, et quousque propinquitas, et consanguinitas cognoscitur, aut memoria retinetur. *Conf.* 2. arg. *cap. intelleximus* 1. *de nov. oper. nunt.* quod jure civili constitutum est, etiam de jure canonico obtinet, si ss. canones aliter non disponant, maxime si dispositionem illam aperte approbent; atqui, ut vidimus, de jure civili matrimonia inter consanguineos lineae rectae prohibentur in infinitum, et dispositioni huic ss. canones non resistunt, sed eam aperte approbant; ergo etc.

37

Ad fundamentum adversae sententiae dico, in textu *cap. non debet cit.* sermonem dumtaxat esse de consanguineis lineae transversae: quod patet ex eo, quia dispendia, ex ulteriorum graduum prohibitione provenientia, quae concilii lateranensis PP. ad matrimoniorum impedimenta restringenda permoverunt, ex solis conjugiis collateralium sunt orta; inter hos enim tantum, et non inter lineae rectae consangnineos in gradibus ulterioribus contrahebantur, et ob vitae brevitatem contrahi poterant. *Conf.* Decretum *cap. cit.* est correctorium juris antiqui: igitur de linea transverra ad lineam rectam extendi non debet, cum in hac nulla sit necessitas correctionis,

utpote in qua jus antiquum sine dispendio, et difficultate servari potest, cum non facile aliquis tamdiu vivat, ut posset, etiamsi liceret, descendentenm a se in gradibus ulterioribus ultra 4. ducere in uxorem.

38

Quaeritur 10. quo jure sint prohibita, vel irrita conjugia inita inter fideles in gradibus, *Levit.* 18. vetitis? *Videntur* irrita esse jure naturali; nam si aliquo alio jure essent irrita, irrita defacto essent vel jure divino novi testamenti, vel jure divino testamenti veteris, vel ordinatione ecclesiae, praecepta levitico prodita, et Christi morte evacuata resuscitantis, ac vivificantis; neutrum dici potest. *Non primum*, quia jure novi testamenti elevatum quidem est a Christo matrimonium ad dignitatem sacramenti, non tamen facta ulla circa ejus contractum, et habilitatem personarum illud ineuntium mutatio. *Non secundum*; quia praecepta *loc. cit.* posita, si juris naturalis declaratoria non fuere, ceremonialia dumtaxat, et judicialia fuerunt, quae Christi morte expirarunt, teste Apostolo *hebr.* 7. *v.* 12. et s. August. relato *cap. translato* 3. *de constit. Non tertium*; quia praecepta quaecunque, quae ab ecclesia condita, vel resuscitata fuerunt, per viam dispensationis authoritate apostolica relaxari possunt, ut est certa sententia s. Thom. *quod.* 4. *art.* 3. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 7. *numer.* 6. Suar. *l.* 6. *de legib. cap.* 14. *numer.* 2. et aliorum; atqui ad conjugia in levitico prohibita, dispensari a sede apostolica nequit, ut rescripsit Innocentius III. *cap. litteras* 13. *vers. opinioni de restit. spoliat.* igitur illorum prohibitio, et irritatio ex constitutione ecclesiastica non descendit: aliud autem jus nullum superest, nisi naturale; ergo etc.

39

Conf. 1. *cap.* 18. *cit.* DEUS matrimonia, in gradibus ibi prohibitis inita, vocat abominationes, et scelera, a gentibus commissa; igitur peccarunt gentiles conjugia illa ineundo, non peccarunt autem contra legem hebraeorum judicialem, quippe quae obstringebat solos hebraeos; ergo contra legem naturae, quam observare etiam gentiles debent. 2. Ratio, propter quam *cap.* 18. *cit.* vetita fuerunt ista conjugia, ibidem haec datur, ne scilicet reveletur turpitudo personarum, gradibus illis conjunctarum: quae naturalis indecentiae, et moralis ratio est. 3. *C. de infidelibus* 4. *hoc tit.* Innocentius III. rescripsit, conjugia infidelium ad fidem conversorum non dissolvenda, siquidem contra ss. canones tantum, non autem contra *legis veteris instituta* sint inita; igitur argumento ducto a sensu contrario dissolvenda erunt, si contra legis veteris instituta coaluis-

sent: non autem dissolvi deberent ex alio capite, quam quod jure naturae sint irrita: ergo etc. 4. Si conjugia *cap.* 18. *cit.* vetita non essent jure naturae irrita, praeceptum illa prohibens solum ceremoniale, et judiciale fuisset, tale autem non fuit, sed morale, et juris naturalis declaratorium; alias ecclesia in eo dispensare posset; ergo sicut ob istam causam praecepta decalogi adhuc obligant, ita et istud.

40

Sed his non obstantibus, dicendum, non omnia matrimonia, quae contrahuntur in gradibus prohibitis in levitico, jure naturali esse irrita. Ita Scot. *in* 4. *dist.* 40. *quaest. un. art.* 2. Cajet. 2. 2. *quaest.* 15. *art.* 9. *ad* 3. Sot. *quaest. un. cit. art.* 3. *et dist.* 41. *quaest. un. art.* 3. Navar. *tit. de sponsal. edit.* 2. *cons.* 14. *n.* 8. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *num.* 2. Bellar. *l.* 1. *de matr. cap.* 27. *pr.* Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 1. *num.* 2. *et cap.* 9. *num.* 5. Valent *p.* 4. *D.* 10. *quaest.* 5. *part.* 3. *de imped. cognat.* §. *in aliis autem*, Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 52. *n.* 6. Gutier. *cap.* 98. *n.* 19. Coninck *D.* 32. *num.* 10. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 7. *num.* 6. Bosco *de matrim. D.* 12. *concl.* 2. *per tot.* Canis. *in cap.* 3. *hoc tit. num.* 17. Gonz. *in cap.* 5. *eod. n.* 14. Zoës. *hic num.* 34. Pirh. *num.* 18. Schamb. *num.* 19. Vviestn. *n.* 33. *fin.* magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 3. *num.* 75. et teste Valentia *loc. cit.* nunc DD. catholici omnes propter decisionem trid. *sess.* 24. *can.* 3. *de sacr. matr.* ubi anathema dicit iis, qui negant, quod *ecclesia in nonnullis* consanguinitatis, et affinitatis gradibus, qui levitico continentur, *dispensare possit*; dispensare autem non posset, si omnes jure naturae dirimerent matrimonium; ergo etc. *Conf.* 1. *ex cap. gaudemus* 8. *de divort.* ubi Innocentius III. pro validis habet conjugia, ab infidelibus inita in gradibus etiam vetitis in levitico; nam ad fidem conversos hujusmodi conjuges permittit libere perseverare in conjugio; hoc autem non posset permittere, si ejusmodi conjugia forent jure naturali irrita; ergo etc. *Conf.* 2. In levitico prohibetur conjugium amitae, et materterae cum nepote, non tamen prohibetur conjugium nepotis cum patruo, et avunculo, licet isti eodem consanguinitatis gradu conjuncti sint, quo illi: quod signum minime obscurum est, quod lex, quae prioribus vetat conjugium, non moralis, et juris naturalis declarativa sit, sed ad praecepta judicialia solum, et ceremonialia gentis hebraeae pertineat; nam naturali jure spectato, conjugium inter consanguineos ejusdem gradus aequaliter indecens, et vetitum est.

41

Dixi, *non esse jure naturali irrita*; non enim negandum videtur, quod matrimonia, saltem pleraque in Levitico prohibita, quatenus nude, et secundum se considerata, et pro libitu privatorum sine specialibus circumstantiis individuantibus inita, indecentiam quandam naturalem contineant, quod natura dictet, reverentiam quandam consanguineis, in illis gradibus conjunctis, deberi, cum qua pugnat copula conjugalis, ut pluribus aliis *citt.* advertit Sanch. *n.* 6. *cit.* Putat tamen Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 54. *art.* 3. *diffic.* 4. *concl.* 2. *et quaes.* 55. *art.* 6. *circa primum statum affinitatis, diffic.* 2. *in explicatione primae conclusionis* cum aliquibus TT. quos tacito nomine refert, secluso jure humano, non fore culpam lethalem in gradibus lineae transversae, qui jure naturali irritante non sunt prohibiti, etiam circa causam cohonestantem, contrahere matrimonium; quia hoc, seclusa lege humana, non adeo magnam indecentiam continet.

42

Responsionem ita firmatam, et explicatam non convellit argumentum deductum ex *cap. litteras cit.* nam ibi pontifex ait, in gradibus lege divina prohibitis dispensari non posse, non quod jure naturali, aut divino, adhuc ecclesiam obligante, conjugia in illis inita nulla sint, sed quod ita dispensari ecclesiae non expediat, neque facile occurrat justa aliqua, et ad dispensationem cohonestandam sufficiens causa, sine qua dispensatio, a pontifice contra jus ecclesiasticum commune data, valida quidem est, sed tamen illicita: id autem solum posse nos dicimur, quod juste, et honeste facere possumus; *can. faciat* 15. junct. gloss. *V. eodem caus.* 22. *quaest.* 2. *et l.* 125. *fin. ff. de V. S.*

43

Ad conf. verba illa *Levit. cit.* intelligi debent de concubitu extramatrimoniali cum masculis, vel bestiis, aut si etiam de matrimoniali intelligenda sunt, coarctabuntur ad matrimonium initum inter parentes, et liberos. *Ad conf.* 2. turpitudo illa, quae reperitur in conjugiis initis inter gradus in leviticò prohibitos, tanta non est, ut inducat nullitatem illorum: et licet non facile occurrant, occurrere tamen possunt causae, quae turpitudini illi praevaleant, et cohonestet dispensationem, atque ex hac secutas nuptias. *Ad conf.* 3. male infertur, conjugia, ab infidelibus inita contra instituta veteris legis, esse jure naturali irrita; nam *cap. de infidelibus cit.* pontifex solum respondit ad consultationem archiepiscopi tirensis, dubitantis, an valida sint conjugia, ab infidelibus contra ss. canones *secundum legis veteris instituta* inita: ad quod respondit valida es-

se: ex hoc autem non sequitur esse invalida illa, quae inita sunt contra instituta veteris legis. *Ad conf.* 4. patet ex *conf.* 2. *num.* 40. praeceptum illud Levitici quoad gradus, in linea transversa prohibitos, solum esse ceremoniale, et judiciale: de matrimoniis, initis in linea recta cum consanguineis secundi, et ulteriorum graduum, quod jure naturali non sint irrita, patet ex dictis *supra num.* 28. *et seqq.*

44

Quaeritur 11. an jure naturali aliquod conjugium inter consanguineos lineae trasversae sit irritum? Satis convenit inter DD. matrimonium inter consanguineos secundi, et ulteriorum gradum lineae transversae, jure naturale spectato, non esse irritum: et patet 1. ex *cap. gaudemus* 8. *de divort.* ubi deciditur, infideles, ad fidem conversos, si in secundo, et ulterioribus gradibus lineae obliquae matrimonium contraxerint, separandos non esse, cum constitutionibus canonicis non arctentur; atqui separandi essent, si matrimonium in his gradibus esset contra jus naturae; nam huic subjiciuntur etiam infideles. 2. Constat etiam sanctos viros in veteri testamento in his gradibus matrimonium iniisse; sic enim Abraham duxit in uxorem Saram, quae secundum Aug. *l.* 16. *de civit. cap.* 12. *et* 20. et alios fuit neptis ipsius ex fratre Aram; *Gen.* 11. et Isaac Rebeccam consobrinam suam; *Gen.* 24. atqui non est credibile, quod jus naturae ignoraverint, aut contra agnitum egerint, cum in hoc non reprehendantur a scriptura. 3. Constat ex trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matrim.* in his gradibus dispensari posse, et hoc probat etiam praxis; videmus enim passim, quod pontifex inter magnos principes, in secundo, et ulteriori gradu conjunctos, ob publicam causam permittat conjugia. 4. Denique id confirmat etiam ratio; quia inter consanguineos in ulterioribus gradibus non est tanta familiaritas, et reverentia.

45

Difficultas est de conjunctis in primo gradu lineae transversae, videlicet, an matrimonium, inter fratrem, et sororem initum, sit jure naturae nullum, et irritum? Irritum hoc jure affirmant Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *num.* 5. Bellarm. *l.* 1. *de matrim. cap.* 28. *post. pr.* Sa *V. matrim. de imped. dirim. num.* 4. *vers. cum parentibus.* Vasq. 1. 2. *quaest.* 74. *art.* 8. *D.* 112. *n.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 52. *num.* 11. Guttier *de matrim. cap.* 98. *num.* 20. Rebell. *part.* 2. *l.* 3. *quaest.* 5. *n.* 13. Valent. *p.* 4. *D.* 10. *quaest.* 5. *p.* 3. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 6. *num.* 3. Clericat. *de matrimon. decis.* 22. *a n.* 31. Canis. *in cap.* 3. *hoc tit. num.* 13. *vers. quoad transversales*, Zoes. *hic numer.* 33. Pirh. *num.* 10. Schamb. *num.* 12. P. Konig. *num.* 6. Reiffenst. *num.* 28. P. Mel-

chior. Friderich. *quaest.* 3. *art.* 3. *n.* 31. et apud hos alii. *Fundantur* 1. textu *cap. augemus* 8. *de divort.* ubi Innoc. III. dum asserit, infideles in secundo, ut ulteriori gradu copulatos, si ad fidem convertantur, non separandos, non obscure innuit, separandos esse, si copulati sunt in primo. 2. Gentes pleraeqne etiam tale conjugium detestatae sunt teste Aristotele 2. *polit.* 2. et quae illud permittebant, et graviter fuerunt reprehensae, et pro barbaris habitae, ut refert August. *l.* 22. *contra Faust. cap.* 35. 3. Si non fuisset illicitum jure naturae conjungi in matrimonium fratres, et sorores, Abraham non evitasset suspicionem initi cum Sara conjugii, et inde imminens sibi vitae periculum, eam vocando sororem suam. 4. Conjugium fratris cum sorore *Levit.* 20. punitur morte, et conjungitur cum adulterio, sodomia, et bestialitate, quae manifeste repugnant juri naturali. 5. Nulla extant exempla proborum virorum, qui tempore legis naturae inierint tale conjugium, cum tamen extent de aliis, lege positiva postea prohibitis. 6. Inter fratres, et sorores est naturalis quidam pudor, ac reverentia, cui valde repugnat actus conjugalis, per quem turpitudo alterius revelatur. 7. Cum fratres, et sorores ab incunabulis simul habitent, maxima praeberetur ansa inflammandae concupiscentiae, et incestus committendi, nisi persuasum haberent, conjugia sibi prohibita esse ab authore naturae. 8. Ecclesia in primo gradu lineae transversae nunquam dispensavit, etsi aliquando fuerit petitum a summo pontifice. Haec sententia ex his fundamentis admodum probabilis est.

46

Dicendum tamen, probabilius matrimonium inter fratrem, et sororem jure naturae non esse irritum. Ita s. Thom. 2. 2. *quaest.* 154. *art.* 9. *ad* 3. s. Bonav. *in* 4. *dist.* 40. *art. un. quaest.* 2. Scot. *ibid. quaest. un. art.* 2. Cajet. *in cap.* 18. *levit. ad fin.* Navar. *tit. de sponsal. edit.* 2. *cons.* 14. *n.* 8. *fin.* Armill. *V. dispensare n.* 9. *et* 10. Palacios *in* 4. *dist.* 40. *D. un. col.* 24. *fol.* 926. *vers. verumtamen quia frater*, Cucch. *l.* 5. *inst. major. tit.* 13. *n.* 11. Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 38. *concl.* 2. Rodriq. *tom.* 1. *Summ. edit.* 2. *cap.* 225. *n.* 2. Philiarch. *de offic. sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *l.* 2. *cap.* 14. §. *sed posset dici*, Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 127. 129. *et* 165. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 9. *n.* 4. Coninck *D.* 32. *n.* 19. Pont. *l.* 7. *cap.* 32. *a n.* 3. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 7. *num.* 11. Perez. *D.* 28. *sect.* 5. *n.* 2. Gonzal. *in cap.* 5. *hoc tit. n.* 11. *et* 12. Vviestner *hic n.* 28. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 3. *n.* 62.

47

Probatur 1. nam per fratrum, et sororum conjugia primitus fuit propagatum genus humanum; neque constat de dispensatione divina: imo illam in principio statim mundi a DEO dari, et sic jus naturae in ipso naturae primordio per dispensationem infringi adeo videtur dedecuisse, ut potius credendum sit, si id esset contra jus naturae, DEUM potius plures creaturum fuisse masculos, et foeminas, ne cogerentur fratres, jure naturae violato, matrimonium inire cum sororibus. 2. Sara, ut testantur D. Hieron. *in qq. hebraic. in genes.* et Clem. Alexandr. *l.* 2. *stromat. cap.* 12. atque ex ipsa Scriptura *Genes.* 20. colligitur, non tantum fuit ex propinquis aliqua, sed vera Abrahae soror, consanguinea scilicet; nam *v.* 11. *loc. citat.* dicit Abraham: *alias autem et vivere soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meae, et duxi eam in uxorem*, non est autem credibile, quod eam ducturus fuisset, si conjugium cum illa fuisset jure naturali irritum. 3. Thamar. 2. *reg.* 13. Ammoni fratri violentam oppressionem dissuadens, *quin potius*, ajebat, *loquere ad regem, qui me non negabit tibi* uxorem: quae verba ad defensionem apta non fuissent, si matrimonium inter eos irritum fuisset jure naturali. 4. Hujusmodi conjugia fratrum cum sororibus apud aegyptios, a rerum naturalium cognitione celebratos, non fuerunt inusitata; nam juxta gentis illius morem Ptolomaeus Philadelphus Aegypti rex sororem uxorem duxit, ut testis est Alex. ab Alex. *l.* 1. *dier. genial. cap.* 24. Idem de assyriis, persis, atheniensibus scribunt Tiraquell. *connub. l.* 7. et Paleeot. *de nothis cap.* 3. *n.* 2. *et* 3. non potest autem praesumi apud gentes ista ignorantia juris naturalis; ergo 5. *can. de incestis* 8. *caus.* 35. *quaest.* 3. concilium aghathense inter alias incestuosas conjunctiones prohibet, ne frater germanam suam accipiat in uxorem, et *vers. quod ita* concludit, *se non dissolvere* ante in infidelitate secus celebrata conjugia: quibus sane verbis aperte ostenditur, omnia matrimonia, in illis gradibus expresse prohibitis, valere posse; alioquin illos sic conjugatos in lethali culpa vivere sineret, quod nemo affirmabit. 6. *l. si stipulator* 35. *ff. de V. O.* juris consultus, assertionem suam, qua dixit, aliud per naturam, aliud per leges fieri non posse, exemplis declaraturus, impossibile per naturam, ait, esse, *dare, quod dari non potest*; per leges autem *sororem suam nupturam sibi:* quo dicto clare insinuat, conjugium, inter fratrem, et sororem initum, juri naturali non repugnare. 7. Ex duobus collateralibus, etiam in primo gradu conjunctis, uterque alteri aequalis, neuter alterius principium, vel alteri subjectus est: igitur conjunctio conjugalis inter hos non ita adversatur reverentiae, quam sibi mutuo de-

bent, sicut adversatur conjugium inter ascendentes, et descendentes reverentiae, quae a descendentibus debetur ascendentibus. 8. Si ejusmodi conjugia irrita essent jure naturali, ad ea dispensari non posset: quod tamen a Martino V. vel, potius ejus, nominis II. et aliis Romanis pont. factum narrant Cajet. *opusc. de matrim. reg. angel.* et Sylv. *V. papa quaest.* 17.

48

Neque obstant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. Innocentius eo textu solum respondet de secundo, et ulterioribus gradibus; quia de his solis fuit consultus: de primo autem gradu, de quo inter DD. est controversia, nihil statuit, ut ex adversariis probe advertit Sanch. *loc. cit.* *Ad* 2. gentibus conjugium hoc detestantibus oppono alias, quae illud approbarunt, et cum prudentiae laude, ut dictum est, celebres fuerint, jus naturae ignorasse praesumi nequeunt. Adde, ex errore isto probari solum, quod ejusmodi matrimonia, si ineantur sine causa justa, contineant quidem dedecentiam quandam, et propterea sint illicita, non tamen sequitur etiam esse invalida. *Ad* 3. Etiamsi Sara Abrahae soror non fuisset, plus inde non inferretur, quam quod rara, aut omnino inusitata illis locis, et temporibus fuerint conjugia inter fratres, et sorores, ut notat Pont. *loc. cit. n.* 6. cons. Abraham suspicionem conjugii cum Sara, dicendo eam esse sororem suam, satis evitavit. *Ad.* 4. Conjugium fratris cum sorore in *levitico* fuit punitum morte, leviori poena conjugia consanguineorum in gradu remotiore; quia major inconvenientia reperitur in illo, quam in istis: non tamen sequitur, inconvenientiam illam etiam post se, jure positivo secluso, trahere invaliditatem contractus. *Ad* 5. Extat exemplum matrimonii liberorum Adam inter se, et Abrahami cum Sara. *Ad* 6. Pudor ille, et reverentia non est tanta, quanta respectu avi, et aviae esse debet in nepotibus, et neptibus illorum, et tamen non est jure naturali irritum matrimonium avi cum nepte, et aviae cum nepote, ut dictum est *n.* 31. *Ad* 7. Satis prospectum illi periculo est per constitutionem ecclesiae prohibentis, et irritantis hujusmodi conjugia. *Ad* 8. Patet ex argumento nostro octavo.

49

Quaeritur 12. quousque in linea transversa irritum conjugium sit jure ecclesiastico? Resp. Jure canonico antiquissimo simpliciter inter consanguineos matrimonia prohibita fuerunt, quousque gradus, ac generationis memoria retineri poterat; *can. de consanguinitate* 17. *et can. seq. caus.* 35. *q.* 3. quae prohibitio deinde fuit restricta ad gradum septimum; *can. nullum* 7. *can. nulli* 19. *q. cit. et can. ad sedem* 2. *caus. cit. q.* 5. Denique in concilio lateranensi sub

Innocentio III. prohibitio illa graduum adhuc magis est coarctata, et statutum, ut deinceps tam consanguinitas, quam affinitas non dirimeret matrimonium, nisi ad gradum quartum inclusive, prout refertur *cap. non debet* 8. *v. prohibitio h. tit.* ubi ratio restringendi impedimentum istud affertur duplex.

50

Prima est, quia experientia compertum fuit, quod prohibitio haec, quae impedimentum istud ad septimum usque gradum extendebat, sine magno dispendio servari non potuerit, cum saepe difficulter sciri possit, quinam quinto, sexto, aut septimo gradu conjuncti sint, eo quod tam remotam cognationem homines non soleant ita computare, imo etiam vix aestimare: quare saepenumero factum est, ut ob ignorantiam cognationis in istis gradibus contraherentur conjugia, quae deinde cum tempore detecto impedimento, cum publico scandalo, et damno debuerunt dissolvi.

51

Altera ex humani corporis humoribus ducitur: *quia* etiam *quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis*: quae ratio non quidem fundamentalis est, sed congrua tantum, minime tamen explodenda, ut faciunt haeretici nostri temporis; cum enim homo ex quatuor humoribus, quatuor elementorum naturam imitantibus, constet, necesse est ob continuum qualitatum in his praedominantium inter sese conflictum, sanguinem a primo stipite haustum successive ita alterari, ut post quartam generationem, sive in atnepote, et atnepte vix aliquid amplius supersit, quod ab atavo acceptum est: cum igitur ratione sanguinis, a communi stipite accepti, consanguinei a conjugiis inter se ineundis arceantur, merito statutum est, ut deinceps impedimentum istud in linea transversa ultra quartum gradum se non extendat; S. Thom. 3. *part. quaest.* 33. *art.* 4. Sanch. *l. q. de matr. D.* 53. *n.* 6. Gonzal. *in cap. non debet citat. n.* 3. Pirhing. *hic n.* 16. Schambog. *n.* 17. Vviestner. *n.* 17. *et* 18. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 3. *n.* 90.

52

Quaeritur 13. an recte intra hos gradus ab ecclesia prohibitum, et irritatum sit matrimonium? Impugnant prohibitionem istam haeretici, inter quos *Vviehеff* eam vocat humanam inventionem, et putat, dempto gradu primo lineae rectae, inter consanguineos matrimonium stare posse in quocunque alio gradu; Lutherus vero, et Bucerus solos gradus *Levit.* 18. vetitos admittunt, alios vero ab ecclesia additos omnino despiciunt; Melanchton vero, et Kemnitius volunt etiam intra gradus ab ecclesia prohibitos contrahi matrimonium posse, si hoc culpa vacet. *Fundantur* 1. quia DEUS melius novit, quae personae

sint aptae ad matrimonium, et quousque se extendant cognationis gradus, quam ullus homo; at ipse non prohibuit conjugia, nisi usque ad secundum gradum in linea aequali: ergo temere prohibentur ab hominibus in gradibus ulterioribus. 2. Antiqua concilia, ut turonense II. *can.* 12. parisiense I. *cap.* 14. epaunense *cap.* 30. et S. Gregorius *respons* 6. *ad August Angl. episcop.* relatus *can.* 20. *caus.* 35. *quaest.* 3. conjugia solum vetant intra secundum gradum: ergo ultra hunc male extenditur prohibitio. 3. Romanus pontifex non est supra Christum: at hic non venit leges politicas constituere, sed verbum DEI annuntiare; ergo nec summus pontifex debet, aut potest ejusmodi leges ferre.

53

Sed dicendum, convenientissime ab ecclesia prohibitum, et irritatum fuisse matrimonium in gradibus ab ecclesia interdictis. 1. Propter reverentiam, quam cognati sibimetipsis exhibere debent, ob originem ab eodem stipite tractam, et sanguinis communionem: cui reverentiae multum detrahit actus conjugalis. 2. Quia decet matrimonia iniri eo pacto, ut deserviant bono publico politico, cum juxta Aristotelem 1. *polit. cap.* 2. homo suapte natura sit animal politicum; atqui bonum politicum civitatis petit consanguineos, et affines non jungi matrimonio, quod hi foedere consanguinitatis, et amicitiae jam sint alias satis devincti: 3. quia sic tollitur ansa incestus, quam alias perpetuus in eadem domo convictus praeberet.

54

Ad argumenta contraria facilis est responsio. *Ad* 1. ecclesia minime corrigit divinum statutum, sed utitur potestate sibi a DEO concessa, qua restringere, vel dilatare potest prohibitionem matrimonii, prout expedire viderit pro diversitate temporum: et hebraeis quidem expediebat, ne plures consanguinitatis gradus DEUS prohiberet, quod rari essent illi, et valde proni ad repudium, a quo arcerentur ducentes consanguineas: quae ratio modo cessat, et ideo expediens fuit plures ab ecclesia gradus prohiberi. *Ad* 2. Ab illis conciliis enumerantur aliquot gradus prohibiti, quod vero etiam ceteros usque ad septimum jure antiquo, et quartum jure novo velint matrimonium fidelibus esse prohibitum, satis patet, quia remittunt se ad statuta veterum, et anteriora concilia: s. Gregorius *in epist.* 31. aperte profitetur, se cum solis anglis ob recentem eorum conversionem dispensasse, ut in tertio, et quarto gradu possent contrahere matrimonium, quod de jure non licet. *Ad* 3. matrimonium, postquam a Christo elevatum est ad dignitatem sacramenti, est res spiritualis, quas tractandas Christus assignavit ecclesiae: cons. cessavit esse res mere poli-

tica : quin ethnicis quoque visum est, hoc munus esse eorum, qui sacra tractant, ut patet ex Cicerone *l.* 2. *de LL.*

55

Quaeritur 14. an ad hos gradus se extendat etiam impedimentum consanguinitatis, ortum ex copula illicita? Ratio dubitandi est, quod affinitas, ex ea orta, per trid. ut *infra n.* 108. videbimus, ad primum, et secundum gradum restricta sit : consanguinitas autem, et affinitas quoad prohibitionem matrimonii aequiparantur : igitur cum favorabile sit pro libertate matrimonii respondere, et ejus impedimenta minuere, dicendum videtur, quod nec impedimentum consanguinitatis, ortum ex copula illicita, se ultra gradum primum, et secundum extendat.

56

Sed longe probabilius est, circa consanguinitatem nihil a trid. immutatum esse; si enim voluisset trid. utique eadem facilitate, sicut de affinitate, ita et de consanguinitate id expressisset : aliunde autem notum est, correctionem jurium sine aperto textu non esse admittendam; *arg. cap. cum expediat* 29. *de elect. in* 6. *l. praecipimus* 32. §. *fin. C. de appell.* Engl. *hic* §. 1. *n.* 10. Konig. *ibid. n.* 11.

57

Neque verum est, quod consanguinitas, et affinitas in omnibus aequiparentur, cum major sit conjunctio ex consanguinitate, quam affinitate : et insuper ea causa, quae restringi suadet affinitatem ortam ex copula illicita, non persuadeat sic restringendam consanguinitatem, ex illa natam, quod frequentius ex copula illicita oriatur affinitas, quam consanguinitas.

58

Quaeritur 15. an universim quicunque quinto gradu inter se distant, matrimonium contrahere possint, licet unus eorum a communi stipite distet intra gradum quartum? Satis constat, posse matrimonialiter copulari saltem si is, qui propinquior est communi stipiti, distet ab eo secundo, tertio, aut quarto gradu ; habetur expresse *cap. fin. hoc tit.* Ratio est, quia computatio fit a remotiori, et sic inter se distant quinto gradu, in quo gradu nulla est prohibitio; Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 53. *num.* 4. Fagnan. *in cap. fin. cit. n.* 2.

59

Difficultas est, si unus ex contrahentibus solum distet primo gradu a stipite communi? In quo casu *Hostiensis*, *Joannes de Friburgo*, *Henricus de Boich*, et quidem alii antiquiores apud Sanch. *n.* 5. negant hoc casu per jus canonicum contrahi matrimonium ab ita conjunctis posse. *Rationem dant* 1. quia *cap. fin. cit.* solum approbatur illud matrimonium, in quo uxor quinto, et vir quarto gradu

distat a communi stipite: igitur non approbatur, si vir distet primo: 2. decisio *cap. non debet cit.* pertinet magis ad lineam obliquam aequalem quam inaequalem, nam in linea inaequali is, qui propinquior est communi stipiti, et ab eo tantum unico gradu distat, est quasi in linea ascendentium, in qua secundum dicta *n.* 35. matrimonium in infinitum interdicitur. 3. Ex bulla s. Pii V. exprimendus est gradus propinquior alterius; et ibi protestatur summus pontifex, se nunquam intendere dispensare, si unus illorum solum distet primo gradu a stipite: ergo ex mente illius primus gradus absolute obstat matrimonio.

60

Sed dicendum, conjugium inter collaterales, quorum unus distat a communi stipite quinto gradu, alter solum primo, etiam de jure ecclesiastico esse validum. Ita aliis *cit.* Sanch. *n.* 5. *cit.* Fagn. *loc. cit. num.* 3 P. Frider. *de consang. et affinit. quaest.* 4. *art.* 2. *n.* 52. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 3. *n.* 94. Ratio est, quia *cap. non debet cit.* sine exceptione traditur, quod consanguinitatis, et affinitatis impedimentum ultra quartum gradum non extendatur; possunt igitur valide contrahere, qui distant quinto, atqui illi, quorum unus a communi stipite distat quinto gradu, alter primo, adhuc inter se distant quinto gradu, cum juxtà *cap. fin. cit.* remotior trahat ad se viciniorem: ergo etc.

61

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. quod pontifex *in c. fin. cit.* solum ponat gradum unius quartum, et alterius quintum, causa fuit, quia de eo dumtaxat casu fuit interrogatus: ceterum constitutionem illam extendendam etiam ad casum, quo propinquior a communi stipite distat tertio, secundo, et primo gradu, evincit ratio in *c. fin. cit.* data; quia videlicet non attenditur distantia vicinioris, sed remotioris. *Ad* 2. In *c. non debet cit.* non distinguitur inter lineam transversam aequalem, et inaequalem; igitur dispositio illius indistincte est intelligenda: neque verum est, quod distans unico gradu in linea collaterali a communi stipite sit quasi in linea ascendentium respectu collateralis remotioris, cum iste ab illo originem suam non trahat. *Ad* 3. Id verum est, quando remotior adhuc intra quartum gradum distat a stipite communi, non vero, si quinto, vel ulteriori, ut declaravit *s. congregatio*, teste Tamburin. *de jur. tripl. l.* 8. *tr.* 2. *c.* §. 7. *n.* 3.

62

Quaeritur 16. quam poenam incurrant consanguinei, qui in gradu prohibito matrimonium ineunt, et incestas nuptias contrahunt? Resp. jure canonico incurrunt excommunicationem ipso facto, nisi

probabilis ignorantia, vel metus excuset; *Clem. un. h. tit.* ubi etiam aliae poenae, contra ejusmodi incestuosos conjuges per leges civiles, vel alia jura latae, confirmantur: tales de jure civili sunt bonorum publicatio, exilium, et verberatio, si persona vilis sit; *c. cum secundum* 19. *de haeres. in* 6. *auth. incestas C. de incest. nupt.* Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 8. Zoes. *hic n.* 16. Honor. *n.* 5. Schamb. *n.* 36. Quae poenae, maxime canonicae, locum habere videntur, etiamsi nuptiae non sint consummatae; Barbos. *in clem. cit. n.* 20. Zoes. *n.* 16. *cit.* Schamb. *n.* 33. Konig *n.* 16.

63

An vero poenae civiles extendendae sint ad nuptias, quae de jure solum civili incestuosae sunt, prout sunt nuptiae inter ascendentes, et descendentes, inter fratrem, et sororem, ejusque filiam, an vero etiam ad eas, quae tales sunt de jure canonico, controversum est inter DD. Affirmat Covar. *loc. cit.* et quidam alii DD. negat Jul. Clar. §. *incestus n.* 3. Canis. *in cap. non debet cit. n.* 13. *vers. sunt in hac quaestione*, Konig. *loc. cit. arg. l. Gracchus* 4. *cod. ad l. jul. de adult.*

Quaeritur 17. qualis ignorantia excuset ab ista poena? *Certum* est excusare omnem ignorantiam facti, quae probabilis est; Schamb. *hic n.* 39. Et idem dicendum de ignorantia juris non culpabili.

64

An vero etiam excuset ignorantia juris culpabilis, dubium moveri potest: quod tamen distinctione tolli potest; nam affectata, qualem habent illi, qui scire nolunt, quod scire deberent, idque ut liberius pecceut juxta *ps.* 35. *v.* 4. ibi, *noluit intelligere*, *ut bene ageret*, non excusat, cum aequipararetur scientiae: contra ignorantia etiam crassa, si affectata non sit, probabilius excusat sic contrahentes ab excommunicatione per *Clem. cit.* lata; quia haec exigit, ut scienter tale ineatur matrimonium, quae scientia verum requirit dolum, et malam fidem; atqui dolo caret non solum is, qui factum nescit, sed et is, qui in jure erravit, ut ait *l. sed et si* 15. §. *scire* 6. *ff. de haered. petit.*

65

Idem dicendum putant Barbosa *in Clem. cit. n.* 7. *et seqq.* Zoes. *n.* 19. Schamb. *n.* 39. de eo, qui ab initio ignoranter matrimonium cum tali impedimento iniit, tametsi illius ex post facto fiat conscius, et post adeptam scientiam ab eo non recedat; quia *Clem. cit.* non punit cohabitationem incestuosam, sed eos, qui scienter talem contractum ineunt; in casu autem posito non ineunt: ergo etc. *Excipit* Barbosa *loc. cit. n.* 18. si intentione maritali cohabitent: quam tamen exceptionem alii negant. *Procedit* autem hoc

non tantum post trid. sed etiam ante illud, quo jure copula subsequens sponsalia de futuro faciebat illa transire in matrimonium; quia id verum erat, si non subesset impedimentum dirimens. Ita *cit.*

§. II.

De affinitate.

SUMMARIUM

66 *Affinitatis etymologia.*
67 *Definitio.*
68 *Uxor, et maritus non sunt sibi affines.*
69 *Oritur ex matrimonio consummato tantum.*
70 *Et ex copula etiam illicita.*
71 *Non sufficit attentata.*
72 73 *Vel quocunque modo imperfecta.*
74 *Affinitas olim fuit triplex.*
75 *Hodie una retenta, sublata ceterae.*
76 77 78 *Ut adeo ducere aliquis possit etiam privignam, vel novercam uxoris suae defunctae.*
79 80 81 *Inter quos oriatur affinitas.*
82 83 *An gradus habeat?*
84 *Regula dignoscendi gradus affinitatis.*
85 *Et secernendi affinitatem veram ab afficiente per accidens.*
86 etc. *Vinculum affinitatis ex matrimonio.*
90 etc. *Ex copula fornicaria est naturale.*
93 *In linea transversa affinitas nec ex fornicatione.*
94 *Nec ex matrimonio orta.*
95 etc. *Etiam in primo gradu jure naturali dirimit matrimonium.*
99 etc. *Et idem probabilius dicitur etiam de affinitate in linea recta.*
106 *Jure ecclesiastico olim promiscue dirimebat matrimonium usque ad gradum septimum.*
107 *Nunc orta ex matrimonio usque ad quartum inclusive.*
108 *Ex fornicatione autem proveniens usque ad secundum.*
109 *In recta linea affinitas ex copula conjugali jure ecclesiastico dirimit matrimonium probabilius in infinitum.*
110 111 *Affines ex copula fornicaria in tertio, et quarto gradu non solum valide, sed etiam licite matrimonium contrahunt.*
112 113 *Quod intelligendum, etsi affinitas orta sit ex adulterio, incestu, sacrilegio etc.*
114 *Et procedit, licet unus eorum positus sit in primo gradu.*
115 *Poena contrahentium in gradu affinitatis prohibito est excommunicatio.*
116 etc. *Requisita ad incurrendam hanc poenam.*

66

Quaeritur 1. quid sit *affinitas*? Resp. *Affinitas* sic dicta est a *finium* propinquitate; cum enim per copulam carnalem perfectam,

et consummatam vir, et mulier fiant una caro; *Matth.* 19. *vers.* 5. *et can. fraternitatis* 1. *caus.* 35. *q.* 10. consanguinei unius accedunt ad fines alterius; *l. non facile* 4. §. *sed quoniam* 3. *ff. de gradib. et affinib.* et hinc consanguinei mariti affines uxoris fiunt, et vicissim consanguinei uxoris affines mariti; nam *si una caro fuerit* (maritus, et uxor) *quomodo non poterit aliquis eorum propinquus uni pertinere* (seu propinquitate jungi) *nisi pertineat alteri*, ut *can. fraternitatis cit.* loquitur Gregorius papa.

67

Definitur autem *affinitas* communiter, quod sit *propinquitas personarum*, *proveniens ex copula carnali perfecta*, *omni carens parentela*, seu cognatione, et consanguinitate. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 41. *q. un. art.* 1. *q.* 3. *arg.* 2. gloss. *in arbor. affinit. caus.* 35. *q.* 5. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 64. *n.* 1. Gutier. *c.* 99. *de matr. n.* 1. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 1. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 8. *n.* 1. Barbos. *in rubr. h. tit. n.* 10. Gonzal. *in c.* 1. *eod. n.* 5. Vvex. *ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *part.* 2. §. 4. *n.* 18. Vallens. *hic* §. 3. *n.* 1. Engl. §. 2. *n.* 1. Zoes. *n.* 8. Honor. *n.* 37. Pirhing. *n.* 21. Konig. *n.* 20. Vviestner *n.* 34. Reiffenstuel *n.* 32. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 3. *n.* 108. et passim TT. ac JCti ceteri. Ultima verba non sic accipienda sunt, quasi affinitas cum consanguinitate stare non possit (potest enim aliquis esse simul consanguineus, et affinis, uti fuit Jacob, postquam duas sorores Liam, et Rachelem suas amitinas duxit) sed quod affinitas per se stare possit (uti etiam plerumque stat) absque consanguinitate.

68

Ex quo sequitur 1. virum, et uxorem non esse inter se proprie affines, sed principium affinitatis, et quasi stipitem, ex quo affinitatis gradus numerantur, et distinguuntur; Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 7. *n.* 7. Sanch. *D.* 64. *cit. n.* 5. Gutier. *cap.* 99. *cit. n.*6. Vivian. *in cap. quod super* 5. *hoc tit. vers. inter virum*, Fagn. *ib. n.* 6. Gonzal. *in cap.* 1. *eod. n.* 7. *fin.* Honor. *hic n.* 9. Engl. §. 2. *n.* 2. Scambog. *n.* 22. Ratio est, quia affinitas non est, nec contrahitur, nisi mediante alia persona; conjuges vero sunt sibi immediate matrimonialiter conjuncti; ergo etc.

69

Sequitur 2. neque ex sponsalibus de futuro, neque ex matrimonio rato oriri affinitatem proprie dictam; quia in utroque casu deest ratio affinitatis, nimirum conjunctio carnalis, per quam solam vir, et mulier una caro efficiuntur: orietur igitur dumtaxat impedimentum publicum honestatis; gloss *in canon. siquis desponsaverit*

fin. caus. 27. *quaest.* 2. Abb. *in cap.* 3. *de sponsal. n.* 4. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 2. *n.* 1. *et* §. 7. *n.* 3. Sanchez *D.* 64. *cit. n.* 25. Gutier. *cap.* 99. *n.* 7. Coninck *D.* 32. *n.* 46. Palao *part.* 8. *n.* 2. Vallens. §. 3. *num.* 2. Zoes. *n.* 8. Pirhing. *n.* 23. Konig. *n.* 25. Vviest. *n.* 34. Reiffenstuel *n.* 41. Quidam existimant, in effectu parum interesse, an ex matrimonio rato oriatur impedimentum affinitatis, an publicae honestatis tantum, cum utrumque impedimentum protendatur ad gradum quartum. Quod verum est in sententia eorum, qui putant excommunicationem latam in *Clem. un. hoc tit.* incurri etiam ab iis, qui contrahunt matrimonium cum consanguineis prioris sponsae de praesenti non cognitae, quam sententiam probabilem dicit Petr. de Ledesm. *quaest.* 55. *artic.* 9. *dub.* 1. *ad* 6. In sententia, negante excommunicationem hoc casu incurri, quam certam sibi esse testatur Sanch. *l.* 7. *D.* 48. *n.* 14. effectum habet, quod contrahens matrimonium cum consanguineis uxoris cognitae excommunicationem istam incurrat, quam in hac sententia non incurrit contrahens matrimonium cum consanguineis sponsae non cognitae: quae sententia fundamentum habet in *Clem. tit.* ubi excommunicatio solum fertur in contrahentes cum triplici impedimento, videlicet consanguinitatis, affinitatis, et voti solemnis, aut religiosi: proinde cum poenalis sit constitutio ista, ad impedimentum publicae honestatis extendi non debet.

70

Sequitur 3. affinitatem oriri non solum ex copula licita, sed etiam ex illicita; nam *qui adhaeret meretrici, unum corpus cum illa efficitur*, ut dicitur 1. *Cor.* 6. *v.* 16. Sanch. *D.* 64. *n.* 16. Coninck *D.* 32. *cit. n.* 46. Layman. *cap.* 5. *n.* 1. Pal. *part.* 8. *n.* 4. Canis. *ad rubr. hoc tit. n.* 4. Barbos. *n.* 10. Gonzal. *n.* 5. Vallens. *n.* 2. Zoes. *n.* 8. Engl. §. 2. *n.* 8. Scambog. *n.* 20. Konig. *n.* 25. Reiffenstuel *n.* 26. *Neque obstat textus l. non facile* 4. §. *sed quoniam* 3. *et* §. *sciendum* 8. *ff. de grad. affinib.* ubi diserte negatur, affinitatem aliunde oriri, quam ex justis nuptiis; quia id negatur non absolute, sed solum quoad aliquos effectus civiles v. g. successionem: de cetero autem jus civile illiciti concubitus rationem habet, dum *l. liberi* 4. *C. de nupt.* matrimonia inita a liberis cum parentum concubinis, tanquam minus religiosa, et probabilia rejicit: et sic etiamsi isto jure istius ratio non haberetur, sufficeret jus ecclesiasticum, quod in re ista praecipue spectandum est; nam hoc jure affinitatem ex copula fornicaria oriri, patet ex *cap. in litteris* 24. *de test. et attest. cap. discretionem* 6. *de eo, qui cognovit etc.* et trident. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform. matrimon.*

71

Sequitur 4. affinitatem non contrahi per copulam solum attentatam, etiam cum reseratione claustri virginalis, seu penetratione vasis foeminei, sed opus esse, ut copula sit perfecta, immisso, et recepto semine, saltem virili, intras vas naturale foeminae; s. Th. *in* 4. *dist.* 41. *quaest. un. art.* 1. *quaest.* 3. *corp. et quaest.* 4. *ad* 2. s. Bonav. *ibid. art.* 11. *quaest.* 1. s. Anton. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 15. *pr. paulo ante not.* 2. Abb. *in cap. juvenis* 3. *de sponsal. n.* 4. Alex. de Nevo *in cap. fraternitati* 7. *de eo, qui cognovit etc. n.* 10. Sylv. *V. matr.* 8. *quaest.* 19. *dict.* 2. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 42. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 16. *n.* 2. Sanc. *l.* 7. *de matr. D.* 64. *n.* 8. Couinck *D.* 32. *n.* 46. Palao *part.* 8. *n.* 2. *et* 3. Bosco *de imped. matr. D.* 12. *sect.* 6. *concl.* 1. Barbos. *in cap. fraternitati cit. n.* 2. Gonzal. *ibid. n.* 2. *et* 7. Engl. *hic* §. 2. *n.* 7. Pirhing. *n.* 22. Schambog. *n.* 20. Konig. *n.* 25. Vviestner *n.* 37. Reiffenstuel *n.* 37. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 3. *n.* 111. et sumitur ex *can. extraordinaria* 11. *caus.* 35. *quaest.* 3. Ratio est, quia ad affinitatem contrahendam requiritur talis copula, per quam vir, et mulier fiunt una caro; atqui non fiunt una caro, nisi per copulam perfectam, et sufficientem ad generationem prolis, qualis est sola illa, in qua semen virile recipitur intra vas foemineum, ut constat ex *l. lex divina* 18. *caus.* 27. *quaest.* 2. Et hinc quando *cap. juvenis, et cap. fraternitati cit.* innuitur, attentationem copulae ad producendum impedimentum matrimonii sufficere, id intelligendum est de impedimento non affinitatis, sed publicae honestatis, ut cum aliis notat Sanch. *loc. cit. n.* 19.

72

Sequitur 5. non oriri affinitatem ex copula sodomitica habita in vase praepostero, et contra naturam, uti neque ex quacumque pollutione extra vas debitum; quia ex ea non potest sequi generatio prolis: e contrario oriri illam ex copula habita cum foemina dormiente, ignorante, coacta, ebria, insana, seu amente, vel ex copula occulta; quia ea sufficiens est ad generationem prolis; Sanc. *loc. cit. n.* 12. 13. 17. *et* 18. Laym. *n.* 1. Gonzal. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 5. Honor. *hic n.* 7. Pirhing. *n.* 23. Schambog. *n.* 21. Reiffenst. *n.* 40. *et* 44.

73

Sequitur 6. non contrahi affinitatem ex copula, in qua sola foemina seminat; quia ea non est satis ad generationem prolis; Sanch. *n.* 10. Pirhing *n.* 22. *prope fin.* Schambog. *n.* 20. Reiffenstuel *n.* 42. *et* 43. An vero sufficiat copula consummata solum ex parte viri, an vero requiratur etiam semen foeminae, contro-

versum est inter DD. Sanch. *n.* 21. et ab eo *citt.* putant ad affinitatem inducendam sufficere consummationem ex parte solius viri. Contra Clericat. *de sacr. matr. decis.* 31. *n.* 6. cum aliis apud Sanc. *n.* 20. requirunt consummationem etiam ex parte foeminae ob *can. lex divina cit.* ubi requiritur utriusque *sanguinis commixtio.*

74

Quaeritur 2. quotuplex sit affinitas? Resp. Olim triplex fuit affinitatis genus juxta *can. de propinquis* 3. *et can. fin. caus.* 35. *quaest.* 3. *Primum*, quod mediante una tantum persona, contrahebatur. *Alterum*, quod mediantibus duabus. Tertium quod mediantibus tribus. Quod melius exemplo, quam alia ratione declaratur. Itaque si Titius frater meus matrimonium ineat, et consumat cum Bertha, haec mea, et ceterorum Titii consanguineorum affinis est in primo genere affinitatis. Quodsi dein Titio fratre meo mortuo, Bertha copuletur Sempronio, oritur secundum genus affinitatis, qua Sempronius, alter Berthae maritus, me, ceterosque Titii consanguineos contingit. Si demum, mortua etiam Bertha, Sempronius matrimonio jungatur Cajae, cum hac Sempronii uxore ego, et reliqui Titii consanguinei contrahimus tertium affinitatis genus.

75

Omnia haec affinitatis genera antiquo jure dirimebat matrimonium, prout constat ex *can. de propinquis cit. et seqq.* Postea *in concil. later. sub Innocentio III.* statutum fuit, ut sublato secundo, et tertio genere, conjugia non dirimantur, nisi inter affines primi generis, prout patet ex *cap. non debet* 8. *hoc tit.* et notant Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *quaest.* 4. *dub.* 7. *n.* 117. Barbos. *in rubr. hoc tit. num.* 11. Gonzal. *in cap.* 1. *eod. n.* 6. Fagnan. *in cap. non debet cit. num.* 14. Canis. *ibid. num.* 8. Vallens. *hic* §. 3. *num.* 5. Zoes. *n.* 9. Honor. *n.* 13. Engl. §. 2. *n.* 6. Pirh. *n.* 27. Schamb. *num.* 28. Konig. *n.* 22. Vviestner *n.* 39. Reiffenstuel *n.* 34. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 3. *nu.* 119.

76

Excipiunt nonnulli cum Schneidevvin. *inst. de nupt. de arb. affinit. n.* 13. eos, qui constituti sunt in secundo affinitatis genere in linea recta, et se habent per modum parentum, et liberorum, ut si quis vellet ducere privignam, vel novercam suae uxoris defunctae: *rationem* dat, quia ita expresse disponitur jure civili, *l. uxorem* 17. *ff. de rit. nupt.* ubi Papinianus, *uxorem*, inquit, *quondam privigni conjungi matrimonio vitrici non oportet*; *nec in matrimonium convenire novercam ejus*, *qui privignae maritus fuit*; *conf.* ex *l. non facile* 4. §. *hos itaque* 7. *ff. de gradib. et affinib.* ubi pro regula

traditur, *nefas esse*, *eos*, *qui affinitatis causa parentum*, *liberorumque loco habentur*, *matrimonio copulari.*

77

Sed dicendum cum Zoes. *hic n.* 6. *fin.* Konig. *n.* 22. P. Friderich. *de consang. et affinit. part.* 2. *quaest.* 1. *art.* 1. leges illas civiles per *cap. non debet cit.* abrogatas esse; neque enim verum est, quod ait Schneidevvin, textum illius *cap.* solum loqui de affinitate affinitatis in linea transversa: nam textus universalis est, et canonistae passim eum universaliter intelligunt. *Neque dicas*, juxta multorum sententiam, quam ego *n.* 37. amplexus sum, *cap. cit.* dum consanguinitatis, et affinitatis impedimentum reducit a septimo gradu ad quartum, loqui solum de linea obliqua, ac proinde de hac sola etiam loqui tunc, quando aufert impedimentum, quod olim oriebatur ex affinitate affinitatis: *negatur enim sequela*: rationem cur in priore casu loquatur solum de linea obliqua dedi *n. cit.* illa autem ratio non pugnat in casu posteriore, ut consideranti patebit.

78

Poterit igitur aliquis ducere privignam, vel novercam suae uxoris defunctae. Dixi *privignam*, *vel novercam*; vera enim mater, et vera filia uxoris, licet ex alio matrimonio habita, in uxorem duci non potest, ut bene Engl. *num.* 6. *cit. v. notanter*, et patet ratio; quia est primo affinitatis genere conjuncta.

79

Quaeritur 3. inter quos oriatur affinitas? Resp. Contrahitur inter consanguineos uxoris ex una parte, et inter maritum ejus ex altera: et rursum inter consanguineos mariti ex una parte, et inter uxorem illius ex altera: non autem mutuo inter consanguineos uxoris, ut constat ex *cap. non debet* 8. *hoc tit.* Engl. *hic* §. 2. *n.* 5. Schamb. *n.* 21 *ibid.*

80

Ex quo sequitur, consanguineos mariti licite, et valide contrahere posse matrimonium cum consanguineis uxoris, et hos vicissim cum illis, prout sumitur ex *cap. quod super* 5. *hoc titul.* et notat gloss. *ibid. V. impediri*, Vivian. *ibid. pr.* Fagnan. *n.* 1. *et* 3. Barbos. *n.* 1. Gutier *cap. n.* 8. Schambog. *n.* 21. *cit.* Ratio est, quia affinitas non causat affinitatem: intellige, proprie dictam; nam late loquendo consanguinei mariti, et consanguinei uxores affines dicuntur: vel si velis litigare de nomine, concedam tibi, etiam hos inter se invicem dici simpliciter affines posse, non tamen tales, ut propterea inter eos impediatur, aut dirimatur matrimonium; Alex. de Nevo *in cap. quod super cit.* Pirhing. *hic num.* 25.

81

Et hinc 1. valide, et licite matrimonium ineunt duo fratres cum duabus sororibus, uti etiam pater, et filius cum matre, et filia; Canis. *in cap.* 5. *cit. num.* 1. Vallens. *hic* §. 3. *num.* 1. Zoes. *num.*8. Engl. §. 2. *n.* 5. Vviestn. *n.* 35. 2. Privignus cum matre, filia, aut sorore novercae, et privigna cum patre, filio, aut fratre vitrici; quia privignus, et privigna solius vitrici, aut novercae, non etiam personarum, his sanguine conjunctarum, affines sunt. 3. Fratris, et sororis mortuorum superstites conjuges inter se, ita, ut Berta Titii demortui uxor nubat Cajo marito superstiti Maeviae sororis Titii; nam Bertha, et Cajus nulla affinitate conjuncti sunt. 4. Filius mariti, et filia uxoris, ex matrimoniis antea cum alia, vel alio initis procreati: 5. valida sunt matrimonia, successive inita cum duabus viduis, quarum defuncti mariti erant fratres germani inter se invicem: pluribus exemplis hanc rem illustrant Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *quaest.* 4. *dub.* 7. *n.* 118. et Layman *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 5. *n.* 4.

82

Quaeritur 4. an etiam affinitas stipitem, lineas, et gradus habeat? *Ratio dubitandi* sumitur ex *l. non facile* 4. §. *gradus* 5. *ff. de gradib. et affinit.* ubi negatur, quod gradus affinitatis ulli sint. Verum hic textus intelligendus est, quod non habeat gradus, sicut consanguinitas, quae per diversas generationes diversos gradus sortitur, cum tamen affinitas ex una copula contrahatur ad omnes consanguineos alterius partis. De cetero negari non potest, quod etiam affinitas gradus suos habeat, quod clare admittitur *l. jurisconsultus* 10. *ff. eod.* et probat ratio; sicut enim unus ex consanguineis est propinquior altero, ita etiam inter affines; utique enim magis propinqua affinitate mihi jungitur soror uxoris meae, quam illius sororis filius, aut nepos.

83

Hinc sicut consanguinitas, ita et affinitas in stipitem, lineam, et gradum distingui solet. *Stipitem* constituunt mas, et foemina, inter quos carnalis copula intercessit, utpote cum ipsi non fiant affines inter se, sed principium affinitatis sint, ut dictum est *n.* 68. *Linea* alia est recta, alia obliqua. *In linea recta* affines uxoris sunt, qui in linea recta sunt consanguinei mariti; et vicissim, qui in linea recta consanguinei sunt uxoris, sunt in eadem linea affines mariti. *In linea obliqua* ponuntur respectu uxoris, qui in linea obliqua consanguinei sunt mariti; et vicissim, qui in linea obliqua consanguinei sunt uxoris, affines in linea obliqua sunt marito. *Gradus* est distantia unius personae ab altera, sicut dictum est supra de consanguinitate *num.* 14.

84

Porro pro gradibus affinitatis verae inter se dignoscendis, et statuenda illorum distantia, regula haec communiter recepta est apud DD. videlicet: *In eo aliquis gradus est affinis uxoris, in quo gradu consanguineus est mariti; et vicissim in eo gradu affinis est mariti, in quo gradu consanguineus est uxoris.* Unde consanguinei viri in primo gradu sunt affines uxoris etiam in primo gradu; et consanguinei viri in secundo gradu, sunt affines item uxoris in secundo gradu, et sic de ceteris. Idemque est de consanguineis uxoris; Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *quaest.* 4. *dub.* 7. *num.* 118. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 64. *n.* 3. Vivian. *in cap.* 1. *hoc titul. pr.* Gonzal. *ibid. num.* 7. *fin.* Zoes. *hic numer.* 9. Pirhing. *num.* 24. Schambog. *num.* 4. Konig. *num.* 29. Vviestner *num.* 39. Reinffenstuel *num.* 51.

85

Pro dignoscenda vera affinitate ab affinitate per accidens, et improprie dicta, Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 5. *num.* 4. ex Navar. *l.* 4. *cons.* 3. *hoc tit.* hanc tradit regulam, videlicet quando neque vir carnaliter cognovit consanguineam mulieris, cum qua ille matrimonium inire cupit, neque mulier carnaliter cognovit consanguineam viri, tunc siqua inter eos affinitas est, ea tantum est per accidens, ita, ut matrimonium postea contractum non impediat, nec dirimat. Exempli causa Titius contraxit matrimonium cum Caja, et hoc consummavit: ex matrimonio sic consummato consanguinei Titii fiunt proprie dicti affines Cajae, et consanguinei Cajae affines Titii frater vero Titii sorori Cajae tantum fit affinis per accidens, et improprie: quia, ut ponitur, nec frater Titii carnaliter cognovit aliquam consanguineam sororis Cajae, nec soror Cajae aliquem consanguineum fratris Titii: quare si matrimonium inire voluerint inter se, poterunt, non obstante hac sua affinitate.

86

Quaeritur 5. an vinculum affinitatis ex matrimonio sit naturale, vel potius inventum ecclesiae, ut publica honestas ex sponsalibus de futuro, et cognatio spiritualis? Merum ecclesiae inventum esse duplex videtur probare ratio. 1. Quia ut *num.* 86. dixi, inter ipsos conjuges non oritur affinitas; non autem apparet, quomodo per conjunctionem, per quam ipsi affines non fiunt, affines fiant aliorum. 2. Inter consanguineos datur propinquitas naturalis, quia a natura participant communem sanguinem; affines autem nihil a natura commune participant, ex quo aliqua inter ipsos necessitudo resultare possit; neque enim copula inter eos intercedit, neque ex eodem sunt sanguine.

87

Sed dicendum procul dubio est, affinitatem, ex copula conjugali ortam, non esse merum ecclesiae inventum, sed quid naturale, instar consanguinitatis, etiam stante ea sententia, quae docet, nullam affinitatem jure naturali dirimere matrimonium, de quo *infra*. Ita S. Thom. *in* 4. *dist.* 41. *quaest. un. art.* 1. *corp.* Durand. *ib. quaest.* 1. *n.* 7. S. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 11. *fin. princ.* Veracrux *part.* 1. *specul. art.* 47. *concl.* 1. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 55. *art.* 1. *diffic.* 1. *ad* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 65. *n.* 4. Ratio est, quia ob id consanguinitas est quid naturale, quia naturalis cujusdam amicitiae, et conjunctionis fundamentum est; simile autem fundamentum reperitur etiam in affinitate; nam teste Aristotele 8. *eth. cap.* 13. duplex est naturalis amicitiae causa, una, quae per carnis propagationem descendit, altera, quae per carnis unitatem, et conjunctionem ad eandem generationem, qualis in copula conjugali reperitur. *Conf.* 1. nam quod per carnis conjunctionem conjuges efficiantur una caro, est de jure naturae, cujus instinctu Adam dixit, *erunt duo in carne una*, *Gen.* 2. ergo necesse est, ut eodem jure naturae consanguinei unius contrahant propinquitatem cum altero conjuge, et haec est affinitas. *Conf.* 2. quia ut cum aliis notat Sanchez *loc. cit.* etiam gentes barbarae agnoverunt affinitatem inter conjuges, et eorum consanguineos; et ideo ad hanc significandam varia invenerunt nomina *soceri*, *victrici*, *privigni*, *generi*, *novercae etc.*

88

Ex quo sequitur infidelem, qui cum uxore consummavit matrimonium tempore infidelitatis, non posse post baptismum valide inire matrimonium cum consanguinea uxoris usque ad quartum gradum. Constat ex *cap. fin. de divort.* ubi deciditur, infideles conversos ad fidem, non posse ducere uxores, quibus cum illorum fratres tempore infidelitatis contraxerunt matrimonium. *Ratio est*, quia cum talis affinitas juxta dicta *num. praec.* sit vinculum quoddam naturale, etiam oritur inter infideles, et manet etiam post baptismum; post baptismum autem jam subjacent legi ecclesiae irritantis conjugia inter affines intra quartum gradum; ergo etc. Dixi *post baptismum*; nam si ante baptismum infidelis matrimonium contrahat cum uxore fratris sui infidelis defuncti, matrimonium valet; quia affinitas illa, ut *n.* 96. dicetur, non dirimit matrimonium jure naturali, sed solo ecclesiae, a quo illi exempti sunt.

89

Neque urgent argumenta opposita. *Ad* 1. licet affinitas inter conjuges nulla detur, datur tamen unitas, quae principium affinitatis est. Unde sicut nemo consanguineus sibi est, sed communio san-

guinis facit, ut aliis sit consanguineus, ita licet uxor, et maritus sibi non sint affines, unitas tamen carnis, quae fit per copulam, facit, ut aliis affines fiant, et ipsi aliis. *Ad* 2. sicut ut quis fiat consanguineus fratris, quem sua ipsi mater pariet, necesse non est, ut aliquid ei cum fratre commune de novo accedat; ita ut quis affinis fiat uni conjugum, opus non erit, ut ex parte ipsius aliqua detur mutatio, sed sufficit, ut ejus consanguineus fiat alterius conjux.

90

Quaeritur 6. an naturale sit etiam vinculum affinitatis, ortum ex copula illicita? Negant Navar. *l.* 4. *cons.* 7. *de sponsal. edit.* 1. *num.* 3. *et tit. de consang. cons.* 12. *n.* 3. 4. *et* 6. Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 1. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 65. *n.* 9. Treutl. *vol.* 2. *D.* 6. *th.* 3. Gonzal. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 8. Fundamenta illorum sunt. Quia si vinculum naturale induceret copula illicita, illud fuisset agnitum etiam jure antiquo romano; non autem hoc jure agnita fuit affinitas, nisi ex solis nuptiis; *l. non facile* 4. §. *sed quoniam* 3. *et* §. *sciendum* 8. *ff. de gradib. et affinib.* 2. affinitas, sicut omnis necessitudo inter personas, juris est; coitus autem illicitus, eo ipso, quod illicitus sit, non juris, sed facti est. 3. Si affinitatis, ex copula illicita ortae, vinculum naturale esset, naturaliter inclinaretur filius ad exhibendam aliquam reverentiam foeminae, a suo patre cognitae; teste autem experientia, fit contrarium; nam potius inter illos ex hac ratione oritur odium, et aversio. 4. ad significandum vinculum naturale amicitiae, ortum ex matrimonio, imposita sunt nomina *soceri*, *generi*, *vitrici, novercae etc.* nulla hujusmodi nomina imposita sunt affinibus per copulam fornicariam; ergo etc.

91

Sed probabilius etiam vinculum affinitatis ex copula illicita est naturale. Ita Joan. Andr. *in cap.* 1. *num.* 3. *de convers. infidel.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 7. *n.* 2. Palaeot. *de spuriis cap.* 7. Vinn. *in* §. 9. *inst de nupt.* Vvesenbach *part.* 1. *D.* 44. §. 22. Bachov. *in Treutl. Vol.* 2. *D.* 6. *th.* 3. *lit. D.* P. Melchior Frideric. *de consang. et affinit. part.* 2. *quaest.* 2. *art.* 2. *n.* 68. Ostenditur, quia tota ratio, ob quam ex copula conjugali oritur affinitas jure naturae, est, quia vir, et uxor per copulam efficiuntur una caro ad prolis generationem, ac consanguinei proinde unius jure naturali efficiuntur affines alterius; atqui haec ratio, secluso omni praecepto ecclesiastico, invenitur etiam in copula fornicaria; nam ut Apostolus 1. *Cor.* 6. *v.* 16. ait, *qui adheret meretrici, unum corpus efficitur. Ex quo sequitur*, quod si infidelis in infidelitate aliquam fornicarie cognovit, si deinde suscipiat baptismum, non possit ille ducere matrem illius, vel filiam, aut sororem; quia cum his contraxit affinitatem, quae licet matrimonio ejus

non obstet, dum infidelis est, cum legibus ecclesiae non ligetur, obstare tamen incipit post baptismum, cum post hunc affinitas contracta perseveret.

92.

Neque obstant argumenta opposita *Ad* 1. etiam jus civile affinitatem agnovit ex copula illicita, et ideo *l. liberis* 4. *C. de nupt.* vetuit, ne liberi matrimonium cum parentum concubinis inirent, ut *n.* 70. *supra* monui: et hinc, quando *l. non facile cit.* negatur affinitas ex copula illicita, id intelligendum de affinitate, non naturali, sed civili, ut ibidem dictum est, ne admitti debeat antilogia legum. *Ad* 2. Argumentum probaret, quod ex copula illicita etiam non oriatur consanguinitas; dicendum ergo, dictionem *jus* in duplici sensu posse accipi, in uno, prout idem est, quod *justum*, in altero, prout significat id, quod est jure statutum: in primo sensu affinitas ex copula illicita jus non est, est autem in secundo. *Ad* 3. reverentia, quae ex copula carnali patris cum concubina in prioris filio naturaliter oritur, est, quod iste vereatur carnaliter jungi concubinae patris: quae reverentia non stat necessario cum amicitia; et ideo juncta esse cum aversione, et odio talis foeminae potest ob dedecus, quod flagitio suo pater aspersit filiis. Certe affinitatem filii cum noverca sua indubitato contrahunt, licet saepe contingat, ut illa aversetur privignos, et hi illam. *Ad* 4. iisdem nominibus etiam compellari possent affines ex copula illicita: abstinemus tamen communiter ab iisdem, quia talis affinitas probro ducitur; quae autem probrosa nobis judicamus, eorum etiam appellatione erubescimus.

93

Quaeritur 7. quo jure dirimatur matrimonium, initum inter affines lineae transversae? *Certum est* 1. in nullo gradu lineae transversae dirimi matrimonium ob affinitatem, ortam ex copula fornicaria; licet enim, ut *n.* 91. dixi, vinculum illius sit naturale, tantum non est, ut sufficiat ad dirimendum matrimonium ipso jure naturae. *Conf.* quia cum sic affinibus, si impedimentum occultum sit, ob matrimonium contrahendum dispensat pontifex in sacra poenitentiaria, et dispensandi facultatem concedit aliis: quod certe non fieret, si affinitas, ex fornicatione orta, de jure naturae obstaret valori matrimonii, inter sic affines contracti.

94

Certum est 2. non esse jure naturae irritum matrimonium, initum inter affines secundi, et ulterioris gradus lineae transversae, etsi affinitas orta sit ex copula licita, seu conjugali, ob eandem rationem, cui accedit; quia minus vinculum est affinitas, quam con-

sanguinitas; atqui conjugium inter consanguineos secundi, et ulterioris gradus non est jure naturae irritum, ut dictum est *num.* 44. *et seq.* ergo nec initum inter sic affines. Dixi, *non est irritum jure naturae*; negari enim non potest, quod hujusmodi matrimonium, nisi illud causa aliqua cohonestet, illicitum sit; quia indecentiam aliquam continet, eamque tanto majorem, quanto propinquiori inter se gradu affinitatis contrahentes conjuncti sunt.

95

In dubium revocari potest duntaxat, an jure naturali irritum sit conjugium, initum inter affines, in primo gradu lineae transversae conjunctos, ut sunt maritus, et uxoris defunctae soror, uxor, et mariti defuncti frater? Affirmant cum quibusdam antiquioribus temporis nostri sectarii. *Fundantur* 1. textu *Lev.* 18. *v.* 16. ubi diserte vetatur conjugium cum fratris uxore. 2. Ex eodem *v.* 9. ubi prohibetur conjugium fratris cum sorore, uxor autem fratris sororis rationem respectu istius habet, quippe quae per matrimonii consummationem unus sanguis, et caro facta est cum marito suo; cons. etiam fratre illius. 3. Ex *Matth.* 14. *v.* 4. *et Marc.* 6. *vers.* 18. ubi s. Joannes Baptista increpat Herodem ob ductam fratris sui Philippi uxorem, dicens, *non licet tibi ducere uxorem fratris tui.* Atqui male de hoc objurgasset Herodem Joannes, si ejusmodi conjugium non esset prohibitum jure naturali; nam praeceptis *Levitici*, tanquam gentilis, non adstringebatur. 4. Ex *cap. gaudemus* 8. *de divort.* ubi in principio dicuntur infideles conjuges, cum ad fidem convertuntur, non separandi, si antea in infidelitate conjuncti fuerint in matrimonium secundo, et ulteriori gradu: igitur argumento a sensu contrario, separandi sunt, si sint conjuncti in primo gradu: hoc autem non ex alia causa, quam quod conjugia ejusmodi jure naturali sint irrita; nam lex divina de hoc non amplius extat, jure ecclesiae autem, quamdiu infideles sunt, non obligantur, ergo etc.

96

Sed his non obstantibus, dicendum, etsi matrimonium in primo gradu affinitatis lineae transversae naturalem quandam indecentiam habeat, et propterea illicitum sit, tanta tamen non est ista indecentia, ut etiam sit irritum jure naturali, et ita, ut ex justa causa, praesertim accedente publica superioris authoritate, cohonestari non possit. Ita Cajet. *tom.* 3. *opusc. tract.* 14. *de conjug. reg. angl. ad Clem. VII.* Duaren. *ff. solut. matrim. tit. de nupt. cap.* 3. Cujac. *l.* 8. *obs.* 18. *et ad tit. de grad.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *n.* 7. *et seqq.* Bellarm. *l.* 1. *de matrim. cap.* 28. Valent. *part.* 4. *D.* 10. *quae.* 5. *part.* 3. *v. in aliis*, Petr. de Ledesm. *de matrimon. quaest.*

55. *art.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 502. *n.* 22. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 66. *n.* 11. Pont. *l.* 9. *de matrim. cap.* 34. *n.* 3. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 8. *n.* 11. Zoes. *hic n.* 35. Pirh. *nu.* 34. Scambog. *nu.* 33. Konig. *n.* 24. Vviestner *n.* 46. Reiffenstuel *n.* 48. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrimon. cap.* 3. *n.* 140. et celeri RR. magno consensu, habentque omnes doctrinam istam instar veritatis catholicae.

97

Ostenditur 1. exemplis legis naturae adhuc durantis; nam *Gen.* 29. *v.* 23. *et* 28. Jacob Patriarcha in uxorem accepit duas sorores filias Laban, Liam, et Rachelem; et *ibid. cap.* 39. *v.* 8. Judas relictam promogeniti sui dedit alteri suo filio Onan: neuter autem in scriptura propterea reprehenditur tamquam transgressor legis naturae. 2. *Ex lege mosaica*, ubi *Deut.* 25. *v.* 5. praecipitur universim, ut frater ducat uxorem fratris sui, si hic sine liberis defunctus sit, ut suscitet ei semen. 3. Ex jure ecclesiastico, *cap. fin. de divort.* ubi Innocentius III. statuit, permittendos in conjugio infideles conversos ad fidem, etsi istud contraxissent cum sorore uxoris suae defunctae: atqui permitti non possent in conjugio isto persistere, sed separandi essent si ejusmodi conjugia forent jure naturae irrita. 4. *Ex paritate*; nam arctius est vinculum inter consanguineos lineae transversae in primo gradu, quam affines lineae transversae in illo gradu conjunctos: atqui, ut *a n.* 46. ostensum est, inter consanguineos lineae transversae etiam primi gradus matrimonium non est ipso jure naturae irritum: ergo etc. 5. *Ex ratione*; quia ex affinibus lineae transversae neuter est alterius superior: proinde a neutro alteri debetur specialis reverentia, et submissio; vel siqua debetur, ea tanta non est, ut matrimonium inter eos exigat irritari jure naturae. 6. *Ex praxi ecclesiae*, quae in eodem gradu primo lineae transversae saepius dispensavit; sic enim legimus dispensatum fuisse ab Alexandro VI. cum rege Lusitaniae; a Julio II. cum Henrico VIII. rege Angliae ad ducendam Catharinam Arcturi fratris sui defuncti uxorem; a Clemente VIII. cum Casimiro Poloniae rege ad ducendam relictam fratris sui Uladislai; et novissime adhuc vivens exemplum habet Italia in Francisco Farnesio duce parmensi, qui mortui fratris conjugem uxorem habet serenissimam Dorotheam Sophiam Neoburgicam. Impugnavit quidem dispensationem a pontifice secum factam Henricus, tanquam illegitimam, qui propterea Catharinam repudiavit; sed pro valore ejus steterunt celeberrimae per Europam universitates, imo pro ipsa a Clemente VII. speciali bulla edita pronuntiatum, ut adeo dubium amplius esse nequeat de veritate responsionis.

98

Neque veritatem istius convellunt, aut dubiam reddunt, quae a sectariis opponuntur. *Ad* 1. jam *supra a num.* 38. ostensum est, non in omnibus gradibus, prohibitis in levitico, matrimonia jure naturali irrita esse. *Ad* 2. ostensum est a *numer.* 46. conjugium fratris cum sorore probabilius jure naturali non esse irritum: quodsi jure hoc non subsisteret, inde tamen non sequeretur, quod eodem jure etiam irritum sit initum cum uxore fratris, aut mariti fratre; nam affinitas minor est consanguinitate, et frater cum uxore sua unus efficitur sanguis, et caro, non vere, ac proprie, sed improprie propter utriusque sanguinis commixtionem, et conjunctionem carnis in copulatione. *Ad* 3. s. Joannes Herodem reprehendit ob ductam uxorem sui, quia is adhuc vivebat, ut cum *s. Hieronymo*, *Beda*, *Doctore angelico*, *Josepho* et aliis testis est Bellarm. *l. c. n.* 27. et esto, quod Philippus Herodis frater jam fuerit mortuus, adhuc non licuit Herodi uxorem fratris sui ducere ob legem judaicam, quam Herodes teste Josepho *l.* 3. *antiq. c.* 17. cum celeris idumaeis sectatus fuit; haec enim vetuit conjugium cum uxore fratris jam defuncti, si iste liberos reliquisset; *Levit.* 18. *v.* 16. reliquit autem Philippus filiam saltatricem. *Ad* 4. Imprimis *cap. gaudemus cit.* ut observant Sanch. primis *cap. gaudemus cit.* ut observant Sanch. *D.* 66. *cit. n.* 12. *fin.* Perez *D.* 31. *sect.* 4. *n.* 3. et cum his p. Vviestner *hic n.* 48. *fin.* sermo est de solis consanguineis: deinde esto, sermo sit etiam de affinibus, de secundo et ulteriori gradu ibi meminit pontifex, quia de primo non fuit consultus; alias mentem suam clarius explicasset, sicut fecit *c. fin. de divort.*

99

Quaeritur 8. quo jure irritum sit matrimonium inter affines lineae recte in primo gradu? Dupliciter formari hoc dubium potest, an in isto gradu, et linea matrimonium jure naturali dirimat affinitas, orta ex copula fornicaria; et an saltem eo jure dirimat matrimonium affinitas, orta ex copula conjugali?

Etiam ex copula fornicaria ortam affinitatem in isto gradu, et linea jure naturali dirimere matrimonium, affirmant d. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 11. §. 1. *pr.* Gelaja *in* 4. *dist.* 40. *q. un. post* 4. *argum. dub.* 1. Coninck *D.* 32. *n.* 53. ex ratione, quia indecens esse videtur, etiam secluso jure ecclesiastico, concubinam patris sui in uxorem ducere, quod etiam prohibitum reperitur *l. liberi* 4. *C. de nupt.* nam tota ratio, ob quam contrahitur affinitas inter aliquos, est, quia per copulam carnalem fiunt una caro: hoc autem fit vere, et proprie etiam per copulam fornicariam, juxta illud Apostoli, 1. *Corinth.* 6. *qui adhaeret meretrici* (scilicet per fornicationem,

de qua ibi sermo est) *unum corpus efficitur cum ea*; *et erunt duo in carne una*, ut ibi additur: ergo etiam haec copula naturaliter inducet affinitatem: si affinitatem, etiam impedimentum matrimonii: ergo etc.

100

Sed melius cum Navar. *l.* 4. *cons.* 12. *h. tit. n.* 3. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 55. *art.* 6. *circa* 1. *statum affinitatis*, *diffic.* 2. *concl.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 66. *n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 6. *n.* 7. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 8. *n.* 10. Pirh. *hic n.* 33. Vviestner *n.* 49. Reiffenstuel *n.* 50. p. Melchior Friderich *p.* 2. *de consang. et affinit. q.* 3. *art.* 1. *n.* 81. dicendum est, inter sic affines conjugium solum dirimi jure ecclesiastico: cons. si quis tempore infidelitatis fornicatus fuit cum Titia, et postea duxerit ejus filiam, matrimonium erit validum, neque separandi conjuges, si postea ad fidem convertantur. *Ratio* responsionis est 1. Quia affinitas ex fornicatione non est ita perfecta, sicut illa, quae oritur ex legitimo matrimonio, ut observat card. de Lugo *l.* 1. *respons. mor. dub.* 40. *n.* 29. et licet indecentiam gravem habeat matrimonium in tali gradu affinitatis initum, tanta tamen illa non est, ut ob eam asserendum sit, quod author naturae ejusmodi affinibus negarit potestatem tradendi se invicem conjugium. 2. Quia, ut statim *n.* 103. dicetur, matrimonium jure naturae non dirimit affinitas in primo gradu lineae rectae, licet illa sit orta ex copula licita: igitur multo minus illud dirimit, si sit orta ex copula fornicaria, et illicita. 3. Quia ad conjugium, inter ejusmodi affines contrahendum, et jam contracti usum, quando affinitatis impedimentum est occultum, sedes apostolica non raro dispensat in sacra poenitentiaria, et ita dispensandi facultatem committit aliis, prout teste Rebell. *p.* 2. *de just. l.* 3. *q.* 25. *n.* 9. s. Pius V. cardinali Henrico Lusitano principi facultatem concessit dispensandi in affinitate cujuscunque gradus, proveniente ex fornicatione occulta.

Ex quo cadit argumentum sententiae oppositae; neque enim omnis affinitas, etiam jure naturali orta, eodem jure dirimit matrimonium.

101

Difficultas igitur potissima praesentis quaestionis est, an affinitas, quae orta est ex copula conjugali, inter primi gradus affines in linea recta, v. g. socerum, et nurum, socrum, et generum, vitricum, et privignam, novercam, et privignum, naturali, an solum positivo jure matrimonium irritet?

Naturali jure hoc casu matrimonium irritari, affirmant s. Thom. *in* 1. *Corinth.* 5. *vers.* 1. Paludan. *in* 4. *dist.* 41. *q.* 1. *art.* 5. *concl.*

2. *n.* 27. d. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 11. §. 1. *pr.* Sylv. *V. matr.* 8. *q.* 15. *dict.* 6. *et V. papa q.* 17. Sot. *dist.* 41. *cit. q. un. art.* 3. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 10. *n.* 6. Bellarm. *l.* 2. *de matr. c.* 28. *not.* 2. Valent. *p.* 4. *D.* 10. *q.* 5. *p.* 3. Vasq. 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. *D.* 112. *n.* 7. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 4. *dub.* 7. *n.* 123. Coninck *D.* 32. *n.* 53. Laym. *t.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 6. *n.* 5. Canis. *in c.* 3. *h. tit. n.* 15. Zoes. *hic n.* 36. Pirh. *n.* 32. Scambog *n.* 30. Reiffenstuel *n.* 49. p. Melchior Friderich. *p.* 2. *de consang. et affinit. q.* 3. *art.* 1. *n.* 72. et favet admodum s. Augustinus relatus *can. si vir* 15. *caus.* 35. *q.* 2. *et* 3. ubi sic ait : *Si vir , et uxor non duo , sed una caro sunt , non aliter est nurus deputanda , quam filia* : atqui patris cum filia matrimonium jure naturali est irritum : igitur etiam soceri cum nuru.

102

Ostendunt 1. Ex lege divina veteris testamenti , primo quidem *Levit.* 20. *a v.* 11. ubi ejusmodi nuptiae, tanquam grande nefas , gravissimis poenis subjiciuntur : deinde autem *Amos.* 2. *v.* 7. ubi tanquam gravissimum scelus exaggeratur filii , et patris cum eadem puella concubitus , quod eo *nomen DEI sanctum violarint*, i. e. gentibus , tales concubitus abominantibus occasionem dederint , nomen domini DEI sanctum blasphemandi. 2. Ex lege nova , et illo apostoli 1. *Corinth.* 5. *v.* 1. ubi ait : *auditur inter vos fornicatio , qualis nec inter gentes , ut uxorem patris sui aliquis habeat.* qui textus intelligi nequit de uxore patris adhuc viventis , cum magis id factum exagerare videatur propter extraordinariae libidinis turpitudinem , ut notat Coninck *l. cit. n.* 51. et ex eo Pirhing *hic n.* 32. 3. Authoritate concilii arvernensis , quod *c.* 11. ait , conjugio, inito inter novercam , et privignum , naturae jura perrumpi. 4. textibus juris civilis, *l. si adulterium* 38. *ff. ad leg. jul. de adulter. et l. fin.* §. *noverca* 1. *ff. de condict. fin. caus.* ubi ejusmodi nuptiae pro incestuosis habentur. 5. Gentium omnium bene institutarum moribus , apud quas abominabiles fuerunt hujusmodi nuptiae , ut colligitur ex *l. liberi* 4. *C. de nupt. et l. fin.* §. *noverca cit.* ubi glossa ait , quod tale matrimonium prohibeatur jure naturali , et civili. 6. Usu ecclesiae; quia nunquam auditum hactenus in ecclesia est , quod pontifex dispensarit in hoc affinitatis gradu. 7. Ratione ; nam vitrico , et novercae , socero , et socrui , cum parentum sint loco ; §. *socrum* 7. *inst. de nupt. et leg. quia parentis* 16. *ff. solut. matr.* eadem fere, quae parentibus, reverentia, et submissio debetur, huic autem adversari videtur mutua conjugium obligatio, et actus conjugalis turpitudo ; ergo etc.

103

Verum his non obstantibus, dicendum, probabilius matrimonium, contractum inter affines etiam primi gradus in linea recta, non naturali, sed ecclesiastico tantum jure irritum esse. Ita videtur sentire s. Thom. 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 3. ubi inter solos parentes, et filios clare dicere videtur prohiberi jure naturae matrimonium. Sequuntur Cajetan. *ibid.* Abules. 1. *reg.* 8. *q.* 149. 151. *et seq.* Armill. *V. dispensare n.* 9. *et* 10. Veracrux *p.* 2. *specul. art.* 25. *concl.* 3. Henric. *l.* 12. *de matr. c.* 1. *n.* 2. *et c.* 9. *n.* 5. Petr. de Ledes. *de matr. q.* 55. *art.* 6. *circa* 1. *statum affinitatis diffic.* 2. *concl.* 1. *et* 2. Emman Sà *sum. V. matrim. de imped. dirim. n.* 4. *v. cum parentibus.* Vega *tom.* 2. *summ. c.* 34. *cas.* 126. *ad fin.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 66. *n.* 7. Pont. *l.* 7. *cap.* 34. *n.* 5. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 8. *n.* 112. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 93. Gonzal. *in c.* 1. *h. tit. n.* 9. Cleric. *de sacr. matr. decis.* 31. *n.* 34. Vviest. *hic n.* 50. Konig. *n.* 24. magnif. p. Schmier *p.* 3. *de matrim. c.* 3. *an.* 149.

104

Fundamentum sententia ista habet 1. ex conciliis, agathensi relato *can. de incestis* S. *caus.* 35. *q.* 2. *et* 2. et Epaunensi *can.* 30. quibus statuitur, non dissolvenda esse matrimonia, inita cum privigna ante suam prohibitionem, ut textus illorum explicant DD. *cit.* Simile quid habetur in concilio aurelianensi III. *can.* 10. ubi deciditur, conjugia, in infidelitate contracta cum relicta patris, et cum filia uxoris, post susceptum baptismum solvenda non esse. 2. Exemplis sacrae, et profanae historiae: sic enim Adonias sibi petiit copulari Abisag, David patris sui relictam; 3. *Reg.* 2. *v.* 17. et Seleucos rex Stratonicen uxorem secundam Antiocho filio prioris matrimonii, ex vehementissimo erga eandem amore periculose decumbenti, facto divortio cessit, teste Valerio Maximo *l.* 5. *c.* 7. 3. Ratione; nam si ejusmodi conjugia forent jure naturali irrita, talia essent ob submissionem, et reverentiam, quam privignus, et privigna debent vitrico, et novercae, gener et nurus socero, et socrui: atqui neutrum probat, conjugia ejusmodi jure naturae esse irrita: *non primum*; quia ex sic affinibus neuter alterius superior est, aut alteri, tanquam naturali suo principio, connubiale foedus simpliciter excludenti subjectus. *Non secundum*; quia ex reverentia ista non sequitur, quod per eam conjugium jure naturali excludatur; et si excluderetur, non exluderetur absolute, et ita, ut sic initum esset irritum, sed tantum, ut sine gravissima causa sit illicitum.

105

Neque plus probant argumenta *n.* 102. allata. *Ad* 1. merito *levit.* 20. gravissimis poenis subjecit DEUS sic contrahentes, cum

matrimonium inter ejusmodi personas repugnet naturali decentiae: ex quo tamen non sequitur, quod naturali jure sit irritum. Quod additur ex Amos propheta, concubitus patris, et filii cum eadem puella reputatum fuit abominandum scelus, quia non incestus tantum, sed adulterii etiam rationem habebat, quod omni jure damnatur, et apud gentes scandalosum est. *Ad* 2. Apostolus textu *citat.* loquitur de matrimonio quod filius iniit cum uxore patris adhuc viventis, et renitentis: quod non obscure insinuat ipsemet, dum eam vocat *uxorem,* quam si pater jam fuisset mortuus, appellasset *relicta patris*, ut notat Gonzal. *n.* 9. *citat.* alias Paulus non dixisset, ejusmodi peccatum non esse auditum inter gentes; nam, ut *n. praec.* dictum est, volente patre adhuc vivo, Antiochus uxorem ejus duxit, et persae ducebant relictam patris, ut notat Sanch. *n.* 9. *Ad* 3. adhuc verum est, hujusmodi nuptiis perrumpi jus naturae; quia licet jure naturae non sint irritae, sunt tamen eo jure illicitae. Quod autem *cit.* concilium dicere non voluerit, quod hujusmodi conjugia sint jure naturae irrita, patet, quia idem asserit de matrimonio inito cum sorore uxoris, quod tamen, ut *n.* 96. vidimus, non est jure naturali irritum. *Ad* 4. leges civiles aliud non evincunt, quam quod ejusmodi nuptiae propter naturalem indecentiam merito prohiberi, et irritari potuerint, qua prohibitione, et irritatione supposita, jure pro incestuosis habentur. *Ad* 5. patet ex probationibus nostris conjugia ejusmodi non fuisse ita universaliter reprobata, ut non ex aliqua causa gravi licuerint: et esto, omnes gentes ejusmodi conjugia reprobarint unanimiter, ex eo solum sequitur, quod sint naturaliter illicita, non vero, quod etiam sint irrita. *Ad* 6. causa est naturalis indecentia; nam propter hanc dispensatio ab ecclesia ad contrahendum inter ejusmodi affines matrimonium nunquam est impetrata: sed neque sperari potest, quod ea aliquando sit impetranda extra casum urgentis omnino extraordinariae necessitatis. *Ad* 7. responsum est argumento tertio, ex ratione ducto.

106

Quaeritur 9. ad quorum affinitatis gradum extendatur prohibitio matrimonii jure ecclesiastico? Resp. hic distinguendum esse inter jus antiquum, et recentius: *jure àntiquo* matrimonium inter affines legibus ecclesiae prohibitum erat usque ad septimum gradum, sicut inter consanguineos, prout constat ex *can. de affinitate* 1. *can. nullum* 7. *can. aequaliter* 13. *caus.* 35. *q.* 3. Quae prohibitio intelligi debet non tantum de affinitate legitima, seu illa, quae provenit ex legitimo matrimonio, sed etiam de illegitima, sive ea quae oritur ex fornicatione, quamvis enim in *citt.* juribus non fiat expressa mentio illegitimae affinitatis, nec jus extet, quod explicet in ea gra-

dus, ad eam tamen DD. omnes, teste Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 67. *n.* 3. prohibitiones illas extendunt. *Ratio est*, quia jura *cit.* universim statuunt, affinitate dirimi matrimonia: oritur autem affinitas etiam ex copula illicita, ut ostensum est *supra n.* 70. ergo cum hanc non excipiant, etiam ipsam comprehendunt.

107

Si loquamur *de jure recentiore*, iterum distingui debet inter jus constitutum per concilium lateranense relatum *c. non debet* 8. *h. tit.* et novissimum tridentini: nam *priore jure* affinitatis impedimentum contractum fuit ad gradum quartum, ita, ut inter quarti duntaxat gradus affines inita conjugia sine dispensatione essent invalida: *ratio* restringendi vim impedimenti istius, quam jure antiquo habuit, fuit, quod prohibitio veterum canonum tam late patens, propter gravia scandala aliaque incommoda inde orta, jam non amplius observari possit, prout dictum est supra de consanguinitate. *num.* 58. Non autem hoc jure fiebat discrimen inter copulam licitam, et illicitam: unde, ut Sanch. *n.* 3. *cit.* notat, etiam affinitas, orta ex copula illicita, usque ad gradum quartum inclusive dirimit matrimonium.

108

Jure autem novissimo trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform. matrim.* inductum est discrimen inter affinitatem, ortam ex copula illicita, et inter eam, quae provenit ex copula licita; nam illam ita restrinxit, ut deinceps non dirimat matrimonium, nisi inter affines primi, et secundi gradus, quod hujusmodi affinitas saepissime contrahatur occulte, et sic ob ignorantiam impedimenti alterutrum sequi necesse esset, ut in sic inito matrimonio vel non sine magno peccato perseveretur, vel illud non sine magno scandalo dirimatur: *ex quo sequitur*, affinitatem ex copula conjugali adhuc dirimere matrimonium usque ad quartum gradum; tum quia tridentinum *c. cit.* restringens impedimentum hoc ad gradum secundum expressit solum illam, quae ex fornicatione oritur; tum quia in illa, quae provenit ex copula conjugali, rationes restringendi cessant; Sanch. *D.* 67. *cit. n.* 5. et apud eum plurimi alii.

109

Quaeritur 10. an restrictio impedimenti affinitatis ex copula conjugali ad gradum quartum intelligi debeat etiam de affinitate in linea recta? Negant Host. *in summ. h. tit. n.* 6. §. *sed nunquid.* Palcot. *de Noth. c.* 6. *n. n.* Rebel. *p.* 2. *l.* 3. *q.* 15. *numer.* 6. P. Melchior Friderich *de consang. et affinit. p.* 2. *q.* 3. *art.* 2. *n.* 87. et mag. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 3. *n.* 171. *et* 172. et videtur istud probari posse iisdem rationibus, quibus *a n.* 34. ostendi, impedimen-

tum consanguinitatis in linea recta extendi in infinitum: nam, ut inter consanguineos, ita etiam inter affines lineae rectae nuptiae jure civili prohibitae sunt in infinitum, prout patet ex *l. adoptivus* 14. §. *ff. de rit. nupt. et l. non facile* 4. §. *hos itaque* 7. *ff. de gradib. et affinib.* et tradunt Vinnius §. 6. *inst. de nupt. n.* 4. Schneidewin. *inst eod.* Wissenbach *D.* 44. §. 19. cum aliis: haec autem juris civilis constitutio non est correcta per jus canonicum: ergo etc. *Conf.* Quia motivum, propter quod ss. canones matrimoniale impedimentum restrinxerunt ad gradum quartum, quod scilicet in gradibus ulterioribus absque difficultate non possit observari, non stringit in linea recta, in qua vix erit possibile, ut quis matrimonium cum affine ultra quartum gradum possit contrahere, obstante scilicet brevitate vitae humanae.

110

Quaeritur 11. an in tertio, et quarto gradu affinitatis, ortae ex copula illicita, etiam licite contrahi possit matrimonium? *Ratio dubitandi* est, quia olim ante *tridentinum* nec licuit, nec valuit matrimonium in illis gradibus, et sacra synodus tantum disposuit de validitate contractus, nulla mentione facta de ejus licentia: igitur cum juxta *l. praecipimus* 32. §. *final. C. de appellat. Quidquid* nova *lege non est expressum*, *id veterum legum*, *constitutionumque regulis omnes relictum intelligant*, restrictio per eandem synodum facta, utpote contra antiquos canones, ita debebit intelligi, ut in tertio, et quarto gradu contractus matrimonii sit quidem validus, maneat tamen illicitus.

111

Sed dubium hoc resolvit s. Pius V. *motu proprio*, incipit *ad romanum edito* 1566. ubi expresse declaratur, libere, et licite posse contrahi matrimonium: quo proinde motu proprio viso, *navarus*, qui antea *in edit. man. c.* 21. *n.* 34. tenuit priorem sententiam, opinionem suam mutavit: quem sequuntur Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 55. *artic.* 3. *dub. ult.* Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 228. *n.* 4. Vega *tom.* 1. *summ. c.* 34. *cas.* 53. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 69. *nu.* 4. Gutier. *c.* 99. *de matr. n.* 12. Engl *hic* §. 2. *num.* 10. *v. praeterea*, P. Melchior Friderich *p.* 2. *de consang. et affinit. q.* 3. *art.* 2. *n.* 89. Ratio est, quia affinitas non ponit duplex impedimentum, sed tantum unum, videlicet dirimens, quod a fortiori, dum dirimit, etiam impedit: dum ergo a trid. quoad tertium, et quartum gradum affinitatis, ortae ex copula illicita, ablata est vis dirimendi matrimonium, etiam ablata est eis vis impediendi: *ex quo sequitur*, per *motum proprium cit.* non inductum esse jus novum, sed declaratum

antiquius tridentini, quod indicatur verbo *declaramus*, quo pontifex in *motu cit.* utitur.

112

Quaeritur 12. an illud tantum impedimentum gradus tertii, et quarti sublatum sit, quod contrahebatur ex simplici fornicatione; an vero etiam, quod ex adulterio, stupro, incestu, et sacrilegio? *Ratio dubitandi est*, quia trid. *sess.* 24. *c.* 4. *de reform. matr.* restringens affinitatem, ortam ex copula illicita, mentionem facit solius fornicationis, quae in sensu proprio accepta comprehendit duntaxat illam, quae simplex est, et specialem malitiam adjunctam non habet: verba autem in decretis, maxime quae correctoria sunt, quale istud tridentini est, in sensu proprio accipienda sunt: ergo etc.

113

Sed dicendum, per nomen fornicationis in illo tridentini decreto intelligi omnem illicitum concubitum. Ita Gutier. *l.* 1. *qq. can. c.* 23. *n.* Ludov. Lopez *p.* 2. *instruct. c.* 50. *fol.* 1159. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 67. *n.* 6. Engl. *hic* §. 2. *n.* 10. *v. praeterea.* et teste P. Friderich. *p.* 2. *de affinit. q.* 3. *art.* 2. *n.* 91. communis DD. Nec modus iste omnem veneream intemperantiam significandi fornicationis nomine infrequens in sacra scriptura est, prout patet ex illo *Tob.* 4. *attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione*: in simili significatione accipitur *ephes.* 5. *coloss.* 3. *act.* 15. Ratio est, quia in omni copula illicita procedit ratio movens tridentinum ad praedictam restrictionem, nempe quod impedimentum hoc communiter ignoretur, ac proinde multa ex eo damna pullulent, nisi restringatur.

Ad rationem dubitandi nomen illud proprie sumitur pro omni illicita venere, nisi ex circumstantiis colligatur tantum accipiendum pro fornicatione simplici.

114

Quaeritur 13. an contrahere sine dispensatione matrimonium possint, quorum unus in tertio, aut quarto, alter in primo gradu affinitatis, ex copula illicita ortae, est positus? Resp. negative: atque ita teste Corrad. *l.* 7. *prax. dispens. cap.* 2. *n.* 26. *et* 27. receptum in praxi, et stabilitum est pluribus declarationibus *s. congr. card. concil. interp.* Ratio est, quia cum distantia consanguineorum, et affinium in linea inaequali sumatur a distantia remotioris a stipite, hi, de quibus hic quaestio est, revera inter se distant tertio, aut quarto gradu.

Neque obstat, quod in dispensationibus facienda sit mentio gradus etiam propinquioris; hoc enim verum est in iis gradibus, in quibus opus est dispensatione; in tertio autem, et quarto gradu affinitatis illegitimae non est opus dispensatione; ergo etc.

115

Quaeritur 14. quam poenam incurrant, qui contrahunt matrimonium in gradu affinitatis prohibito? Resp. Si scienter ita contrahant, incurrunt ipso facto excommunicationem, ut supra dictum de contrahentibus matrimonium in gradu consanguinitatis prohibito; nam *Clem. unic. hoc titul.* poenam istam aequaliter utrisque statuit.

Ut vero poena haec a contrahentibus matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis prohibito incurratur requiritur 1. ut matrimonium reipsa sit contractum: nec enim sufficiunt sponsalia de futuro inter eodem inita, ut notat gloss. *in clem. citat. V. contrahere*; quia leges poenales sunt strictae interpretationis, nec de casu ad casum extendendae. Sufficit autem, etsi matrimonium non sit consummatum; quia in *clem. cit.* non ponitur copula incestuosa, sed solus contractus matrimonii, qui quoad essentiam suam perfectus est, etiamsi per copulam consummatus non sit, cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat; *l. nuptias* 30. *ff. de R. J.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 49. *numer.* 6. Pirhing. *hic n.* 45.

116

2. Ut contractum sit matrimonium in gradibus consanguinitatis, et affinitatis lege canonica interdictis, ut habetur *clem. cit. Ex quo sequitur*, non incurri excommunicationem istam ab eo, qui contrahit matrimonium cum cognata legali, vel spirituali, aut cum impedimento publicae honestatis, vel alio dirimente, praeter ea, quae hic expressa sunt; quia lex ista, ut dixi, poenalis est, et propterea extendi non debet; gloss. *in clem. cit. V. eos* Navar. *man. c.* 22. *n.* 45. Sanch. *l. cit. n.* 14. Pirh. *n.* 45. *cit.*

3. Ut impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis revera subsit: et hinc siquis falso existimans subesse impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, ineat matrimonium, revera autem impedimentum istud non subsit, non incurrit excommunicationem sic contrahendo; quia revera non contraxit cum tali impedimento, et *clem. citat.* prava voluntas non punitur, nisi opere subsecuto, sicut nec excommunicationem incurrit, qui percutit laicum putans esse clericum; gloss. *in clem. cit. V. scienter*, Sylv. *V. excommunicatio* 9. *cens.* 41. *n.* 77. *dub.* 3. Navar. *l. cit. n.* 43. Sanch. *numer.* 18. Pirhig. *l. citat.*

117

4. Ut matrimonium cum tali impedimento sit scienter contractum, ut expresse dicitur *clem. cit.* excusat autem a poena hac incurrenda non tantum ignorantia probabilis, et facti, sed etiam juris, et crassa, modo non sit affectata; quia quotiescumque scientia requiritur ad incurrendam aliquam poenam, exigitur dolus, et

mala fides; *l. sed etsi* 25. §. *scire ff. de petit. haered.* dolo autem et scientiae aequiparatur sola ignorantia affectata; Sanch. *n.* 19. cum reliquis *supra*, et dictum est *n.* 64. *et* 65.

5. Ut sponte, et libere cum scientia talis impedimenti contractum sit matrimonium; nam contrahens per metum gravem ad id compulsus, in excommunicationem non incidit, quia ecclesia tam gravi censura non punit eum, qui ad sic contrahendum compulsus est gravi metu ob imperfectionem consensus; glossa *in clem. cit. V. matrimonialiter*, Navarr. *man. cap.* 27. *n.* 141. Sanch. *n.* 12.

118

6. Ut quis proprio nomine matrimonium contrahat, vel alius ipsius nomine; nam procurator, per quem contrahitur tale matrimonium, non incurrit excommunicationem istam; uti nec parentes, qui nomine filiorum consensum in matrimonium exprimunt: imo nec parochus, matrimonio tali assistens, et conjungens illud ineuntes; quia in dicta *clem.* soli matrimonium tale ineuntes excommunicantur; isti autem non ineunt vere matrimonium, sed solum sunt instrumentum eorum, qui vere ineunt; Navar. *n.* 141. *cit.* Sanch. *n.* 3. *et* 4. Pirhing. *n.* 43. Multo minus censuram istam contrahunt mandantes, consulentes, vel adjuvantes ad hujusmodi matrimonium ineundum, ob rationem allatam; *DD. citt.*

119

7. Denique, ut scientia impedimenti praecesserit contractum; nam siquis ignorans, et bona fide contraxit matrimonium cum consanguinea, vel affine, etsi postea conscius impedimenti ipsi conhabitet, et utatur conjugio, hanc excommunicationem non incurret; gloss. *in clem. cit. V. scienter*, Navar. *n.* 20. Pirhing. *n.* 47. *clem. cit.* non punitur omnis incestus, vel incestuosa cohabitatio, sed solus contractus matrimonii; hic autem non fit novus contractus, et per priorem non fuit incursa excommunicatio, excusationem praebente ignorantia; ergo etc.

TITULUS XV.

De frigidis, et maleficiatis, et impotentia coeundi.

Sequitur aliud impedimentum matrimonii, videlicet *impotentia* quae curiarum ecclesiasticarum praesidibus saepe magnas creat molestias, cum illius ratio, etiam medicorum auxilio, aliquoties vix deprehendi possit: ex quo non raro contingit, ut necesse sit retractare sententias, quacunque circumspectione super eadem latas, et matrimonia, quae prius ob existimationem impotentiae fuerunt dissoluta, iterum reunire, aut e contrario ea, quae putabantur ob ignorantiam latentis impotentiae esse valida, hoc impedimento detecto, dissolvere.

§. I.

De impotentiae varietate, causis, et obligatione illam tollendi.

SUMMARIUM

1 *Impotentiae duplex acceptio.*
2 *Alia est impotentia generandi, alia coeundi.*
3 *Et haec vel temporanea, vel perpetua.*
4 *Temporanea censetur etiam, quae sine morbi gravis periculo nequit.*
5 *Impotentia item alia est absoluta, alia respectiva.*
6 *Etiam respectiva potest esse perpetua.*
7 *Solvuntur argumenta contraria.*
8 *Praeterea impotentia alia est naturalis, alia accidentalis.*
9 *Alia antecedens, alia superveniens matrimonio.*
10 *etc. Quando praesumatur supervenisse?*
14 15 16 *Quas causas habeat?*
17 18 19 *An, et quando detur obligatio tollendi impotentiam, post matrimonii contractum detectam?*
20 21 22 *An, et quomodo tolli licite possit maleficium, quo unus, vel uterque conjux factus est impotens?*
23 *etc. An liceat tollere, vel destruere signa, ad quorum positionem maleficium inducitur, vel continuatur?*
28 29 30 *Quando liceat a malefico petere, ut maleficium tollat?*

1

Quaeritur 1. quid sit *impotentia*, et quotuplex? Resp. Impotentiae nomen dupliciter potest accipi. 1. *Late*, *et generice*, in qua acceptione sub *impotentiae* nomine venit quaecunque, et undecunque proveniens mariti ac foeminae inhabilitas ad procreationem prolis, et speciei propagationem. 2. *presse* ac *specifice*, quo modo sumptum denotat eam duntaxat inhabilitatem, quae provenit ex naturali defectu partium corporis genitalium, et propterea coitum, sive carnalem commixtionem maris cum foemina impedit. Sic accepta opponitur impotentiae, quae nascitur ex frigiditate, vel maleficio; et propterea etiam rubrica illam ab his distinguit.

2

Priori modo, sive *generice* accepta impotentia duplex est, una coeundi, altera generandi. *Impotentia coeundi* est vitium naturale, vel accidentale impediens maris, ac foeminae carnalem commixtionem, quae fit per vasis foeminei penetrationem, et seminis in id effusionem. *Impotentia generandi* vero est vitium naturale, vel accidentale, impediens, quo minus ex maris, et foeminae coitu, seu copula carnali perfecta sequatur generatio prolis, et speciei propagatio. Haec posterior dari potest sine priore, prout fit in senibus, et natura sua, vel ex accidenti sterilibus, qui potentes esse ad copulam perfectam possunt, licet ex ea ob ineptitudinem seminis prolem non suscipiant.

3

Quaeritur 2. quotuplex sit impotentia coeundi? Resp. Duplex est, alia perpetua, alia temporanea. *Perpetua* dicitur, quae per media licita, aut naturaliter, aut omnino non, aut non nisi cum gravi vitae periculo, vel damno salutis corporalis tolli potest; Pirh. *hic n.* 1. *not.* 2. Vviestner *n.* 6. *ibid. Ex quo sequitur*, adhuc perpetuam censendam esse impotentiam, quae solum tolli potest per miraculum, aut artem magicam, aut cum periculo, et damno salutis corporalis. *Temporanea* est, quae sine tali periculo per naturalia, et licita media tolli potest, ut colligitur ex *c. fraternitatis* 6. *hoc tit.* ibi*: praeter miraculum*, *per opus humanum*, *absque corporali periculo removeri potest*: ubi nomine *operis humani* DD. apud Barbos. *in cap. citat. n.* 5. intelligunt non quodcunque, sed illud solum, quod est licitum, et honestum: nam illud solum facere posse dicimur, quod juste facere possumus; *canon. faciat.* 15. junct. gloss. *V. eod. caus.* 22. *q.* 2.

4

Dubium est, an perpetua censenda sit impotentia, quae tolli potest sine vitae quidem, non tamen sine gravis morbi periculo?

Affirmant Vega. *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 111. et Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 7. *n.* 6. nisi textu *cap. fraternitatis cit. V. corporali,* quo praecipue quidem fatentur intelligi periculum vitae, simul tamen ajunt non excludi periculum morbi gravis, cum etiam morbi gravis periculum inducat mortis periculum. *Sed melius* tenetur negativa cum Zabarell. *in c. cit. n.* 5. *v. nota casum, in fin.* Sot. *in* 4. *dist.* 34. *q. un. art.* 2. *col.* 7. *v. dubium autem,* Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 48. *concl.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 93. *n.* 18. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 1. *n.* 4. Vviestner *hic n.* 7. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 2. *n.* 81. et colligitur ex *c. citat. V. per haec autem prope finem,* ubi pontifex explicans, quid intelligat per *corporale periculum*, periculum illud vocat *mortis periculum.* Unde ad *fundamentum adversae sententiae* dico non omnem morbum, etiam gravem, inducere discrimen vitae; nam morbus gravis etiam is censetur, qui gravem molestiam, et dolorem affert, etsi cum mortis periculo non sit conjunctus.

5

Quaeritur 3. quid sit impotentia absoluta, quid respectiva? Resp. *Absoluta* dicitur illa, quae impedit commercium carnale cum omnibus diversi sexus personis; *respectiva*, quae copulam non absolute, sed tantum respectu unius, vel etiam plurium personarum sexus diversi impedit.

Dubium est, an impotentia respectiva perpetua esse possit? Negant s. Bonav. *in* 4. *dist.* 34. *q.* 2. *art.* 3. Innoc. *in c. fraternitatis* 6. *h. tit. n.* 1. Alex. de Nevo *ibid.* §. *quamvis n.* 17. Tabien. *V. impedimentum, imped.* 12. *q.* 5. *n.* 6. Armill. *V. matrim. n.* 50. Sot. *dist.* 35. *cit. q. un. art.* 2. *col.* 6. *v. sed ais*, Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 58. *art.* 2. *dub.* 5. Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 48. *fin.* Limas *p.* 3. *method. curat. c.* 8. *n.* 13. et videtur sententia ista probari posse 1. quia ob impotentiam perpetuam permittitur discessus conjugis a conjuge, ob impotentiam respectivam autem non permittitur, ut patet ex *can. reliquisti* 2. *caus.* 33. *q.* 1. ubi qui *non potest* conjuge sua *uti pro uxore*, jubetur *habere eam quasi sororem*: imo non obscure negatur, posse dari impotentiam respectivam, dum pontifex paulo post addit: *si huic non potuit concordare naturaliter*, i. e. commisceri, *quomodo alteri conveniet?* cum naturalis frigiditas, aut maleficium, coitum impediens cum una, eum cum alia quoque sit impeditura, ut quidam volunt apud gloss. *in can. cit. V. naturaliter.* 2. *cap. laudabilem* 5. et *cap. fraternitatis* 6. *hoc tit.* redintegratum est matrimonium conjugum, qui prius ob impotentiam coeundi, diuturno experimento probatam, separati fuerunt, ex ea solum causa, quod deinde compertum fuerit,

eos, qui respective impotentes fuerunt, potuisse coire cum alio, vel alia; atqui causa ista non suffecisset ad matrimonium redintegrandum, si impotentia respectiva posset esse perpetua; quia cum hoc, quod maritus potuerit coire cum alia, adhuc stare potuit, quod respectu illius, quam duxit, sit perpetuo impotens; ergo etc. 3. Impotentia respectiva oritur maxime vel ex improportione partium genitalium, vel ex maleficio; primum tolli arte medica potest, relaxando muliebrem angustiam, vel auferendo virilis membri improportionem; alterum exorcismis ecclesiae, aut a maleficii authore, vel alio.

6

Sed his non obstantibus, tenendum est tanquam certum, quod impotentia respectu certarum personarum possit esse perpetua. Ita gloss. *in c. fraternitatis cit. V. simili*, *et V. debeat.* Scot. *in* 4. *dist.* 34. *q. un. col. pen.* Paludan. *q.* 2. *art.* 2. *concl.* 2. *n.* 13. *et concl.* 3. *n.* 14. Valent. *p.* 4. *D.* 10. *q.* 5. *p.* 3. Philiarh. *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 10. Henriq. *t.* 12. *de matr. c.* 7. *n.* 4. *et* 9. *eod. n.* 9. *in comment. lit. P. et lit. Q.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 83. *n.* 5. Gultier *de matr. c.* 113. *a num.* 1. Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 65. *n.* 6. Pirhing *hic n.* 24. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 2. *numer.* 85. *et seqq.* Ratio est, quia inter determinatas personas, virum, et foeminam, tanta potest improportio, et inaequalitas intervenire, ut neque per media naturalia, neque per supernaturalia possint ad copulam potentes effici, prout ostendit Paulus Zacchias *Q. Q. medico-legal. l.* 3. *tit.* 1. *q.* 6. *n.* 2. *et seqq.* haec autem impotentia est perpetua; ergo etc.

7

Neque aliud probant argumenta opposita. *Ad* 1. *c. requisisti citat.* pontifex loquitur de naturali frigiditate, quae inducit impotentiam absolutam, apud Sanch. *n.* 6. observat. gloss. *in canon. cit. V. naturaliter*, et *ibi.* Turrecr. *paulo post p. V. requisisti. Ad* 2. de eadem quaestio erat *c. laudabilem cit.* in casu *c. fraternitatis citat.* matrimonium prius restaurari jubetur, non absolute, sed tum solum, si mulier, quae praetextu impotentiae fuit separata a viro priori, et alio ei simili cognosci potuit: quod manifeste indicat, si ab alio ei simili cognosci non potuisset, licet potuisset cognosci ab aliis, matrimonium dissolutum praetextu impotentiae, non fuisse restaurandum, et cons. impotentiam respectivam esse perpetuam. *Ad* 3. experientia compertum est, quod naturalis improportio membrorum genitalium, et maleficium, quo respective impotentes efficiuntur conjuges, non semper tolli possit mediis licitis: si illicitis quidem tolli ab authore fascini, vel alio queant, cum, ut *n.* 3.

dictum est, id dicamur solum nos facere posse, quod facere honeste possumus, adhuc manebit perpetua impotentia: et cons. impotentia respectiva perpetua esse potest.

8

Quaeritur 4. quaenam sint aliae divisiones impotentiae? Resp. praeter hactenus allatas, duas potissimum ab authoribus solere afferri. Nam 1. dividitur impotentia in naturalem, et accidentalem. *Naturalis* est, quae oritur ex defectu naturali, ac homini quasi coaeva, et connata est, veluti siquis nascatur sine partibus ad copulam requisitis, aut partes illas quidem habeat, sed male conformatas. *Accidentalis*, quae oritur ex quodam accidenti: quod dupliciter fieri potest; nam aliquando impotentia oritur ex causa accidentali *intrinseca*, qualis est humorum intemperantia, seu excessus in calore, frigore, siccitate, humiditate. Aliquando vero ab *extrinseca*, puta vitio aeris, maleficio, morbo, etc. *naturalis impotentiae*, ut Paul. Zacch. *qq. medico-legal. l.* 3. *tit.* 1. *q.* 5. *n.* 37. notat, ut plurimum est perpetua, et insanabilis; *accidentalis* vero non semper est absque remedio, sed tunc solum, cum ex maximis, et validissimis causis ortum habuerit, et diu jam perduraverit, quales sunt longi, et difficiles morbi, valida capitis, cervicis, vel spinae percussio, larga sanguinis effusio, et ultra vires facta etc. Ita *cit. author.*

9

Secundo dividitur in impotentiam antecedentem, et supervenientem. *Antecedens est*, quae matrimonium jam contractum antecessit. *Superveniens*, quae matrimonio jam contracto supervenit.

Dubium est, quid praesumendum sit, quando dubitatur, an impotentia matrimonium antecesserit, vel subsecuta sit ejus contractum? Host. *in c. fraternitatis* 6. *hoc tit. n.* 4. Abb. *ibid. n.* 16. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 16. *dict.* 9. Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *quaest.* 237. *n.* 542. Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 11. *n.* 3. *fin.* Pirhing *hic n.* 22. Engl. *ibid. n.* 10. volunt praesumendum eo casu, quod praecesserit. *Fundantur* 1. textu *c. fin. h. tit.* ubi probato maleficio, et praesumpto, quod perpetuum sit, per triennalem experientiam, separatum est matrimonium, nec quaestio mota, an hoc maleficium matrimonii contractum praecesserit, an vero sit subsecutum: quod tamen fieri debuisset, si impedimentum in dubio non praesumeretur praecessisse. 2. Ex praesenti fit praesumptio circa praeteritum; quia res praesumitur nunc esse, qualis antea fuit, nisi probetur facta mutatio; ergo cum de praesenti constet de impotentia, praesumitur praecessisse contractum matrimonii, nisi probetur, quod supervene-

nerit. 3. Si praesumeretur supervenisse contractui, id praesumeretur ideo, quia ex regula generali in dubio favendum est valori matrimonii; atqui haec regula in casu praesenti non procedit: nam procedit tunc solum, quando matrimonium potest consequi finem suum, nempe bonum prolis, aut fornicationis vitationem: quod minime contingit, ubi conjux est impotens; ergo etc.

10

Contra Ant. de Butrio *in c. cit. n.* 20. *et* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 7. *n.* 5. existimant praesumendum eo casu, quod non praecesserit. Quorum sententiam cum Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 103. *n.* 4. *et* 5. et aliis limitant P. Konig *hic n.* 13. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 2. *n.* 93. ex quorum doctrina impotentia naturalis praesumitur praecessisse; quia qualitas, quae a natura inest, semper inesse praesumitur; accidentalis vero subsecuta; quia cum natura producat potentem, quilibet supponitur potens, et asserenti, quod quis aliquando impotens fuerit, incumbit onus probandi, utpote cui adversatur praesumptio, a natura ipsa descendens. *Excipit* Sanchez *loc. cit. num.* 6. nisi breve tempus a matrimonio contracto usque ad consummationis attentationem transiisset, ut communiter accidit; tunc enim fatetur, etiam accidentalem impotentiam potius praesumendum praecessisse contractum matrimonii, cum praesumi non debeat eam impotentiam tam brevi tempore accidisse. Sed cum etiam naturale vitium cum tempore supervenire post matrimonii contractum possit, idcirco

11

Tertia sententia cum P. Vviestner *hic n.* 30. considerat, an ejusmodi dubium statim ortum sit post contractum matrimonii, et illius attentatam consummationem, an vero primum ex intervallo temporis, praesertim notabilis duorum, vel plurium annorum. *Si primum*, cum authoribus primae sententiae praesumitur impotentia praecessisse contractum, maxime si orta sit ex vitio naturali, et non mere accidentali, e. g. maleficio, aut mutilatione, quam supra ex Sanch. attuli; quia a potentia, quam homo a natura habet, ad impotentiam adeo brevi tempore non praesumitur transiisse. *Si secundum*, praesumi debet supervenisse matrimonio jam contracto, ex regula generali; quia quilibet nasci praesumitur cum iis qualitatibus, quae a natura debentur homini, nisi probetur contrarium: incumbet ergo onus probandi asserenti, quod hoc casu impotentia praecesserit matrimonium.

12

Neque obstat, quod hoc modo periculum sit, ne quis accedat ad non suam, si scilicet impotentia antecessit contractum matrimo-

nii; nam simile etiam periculum est, si praesumatur impotentia matrimonium praecessisse, et propterea dissoluto matrimonio, is, qui potens est, contrahat alias nuptias cum alia; posito enim, quod impotentia primum supervenerit matrimonio, ad secundam accedens committit adulterium, saltem materiale. Cum igitur in quavis sententia periculum aliquale sit, ne quis ad non suam accedat, videndum, quaenam ex his majori praesumptione juvetur: ea, quae dicit praesumendum esse, quod impotentia contractum praecesserit, unica hac praesumptione juvatur, quod non probetur mutatio: altera, quae affirmat praesumendum supervenisse, nititur silentio alterius conjugis, qui cum impotentiam intra tam diuturnum tempus non adverterit, praesumitur agnovisse potentiam: unde necesse erit, ut hanc praesumptionem probationibus positivis elidat.

13

Minus obstant argumenta *num.* 9. allata. *Ad* 1. in textu *cit.* tantum quaesitum fuit, quando praesumatur maleficium perpetuum, ut propter illud matrimonium subsequens dirimatur.: et respondet pontifex, tunc praesumi perpetuum esse, quando intra triennium cohabitationis non cessat. Supponebatur autem ibi maleficium praecessisse; quia circa hoc non versabatur dubium: et ideo de eo etiam mentio facta non est. *Ad* 2. fateor, ex praesenti aliquando praesumi praeteritum: in nostro autem casu tenenda est distinctio *num.* 11. allata ob datas ibidem rationes. *Ad* 3. Quando supervenisse praesumitur impotentia, ita praesumitur, non ob favorem matrimonii praecise, sed quia conjux alter de impotentia tanto tempore non provocavit, quam intra hoc tempus advertere potuisset, et debuisset, si adfuisset initio statim contractus.

14

Quaeritur 5. quas causas habeat impotentia? Resp. Tam impotentia generandi, quam coeundi plures potest habere causas. Et *prior* quidem 1. aliquando se tenet *ex parte maris* ob excessum caloris, frigoris, vel alterius qualitatis praedominantis. 2. aliquando *ex parte foeminae* ob eandem, vel aliam causam. 3. non raro *ex parte utriusque* ob disconvenientiam temperamentorum, vel eorundem nimiam convenientiam, ut si uterque calidissimi sit temperamenti, aut contra vir calidissimi, mulier frigidissimi. 4. saepe id provenit a *causa aliqua extrinseca*, ex maleficio, medicamentis, cibis etc. semina nimium alterantibus: de quibus late Paul. Zacch. *qq. medico leg. l.* 3. *tit.* 1. *q.* 1. *a num.* 23.

15

Impotentia coeundi, seu *ad copulam* secundum dicta *num.* 3. alia est temporanea, alia perpetua. *Temporanea* causa frequentissi-

ma est defectus aetatis, ad copulam nondum aptae, vel non amplius aptae, ut in impuberibus, et nimium decrepitis. *Perpetua* alia est absoluta, alia respectiva. *Absoluta* oritur maxime 1. ex temperamento ipsius maris vel nimis frigido, vel nimis calido, quo fit, ut vel omnino seminare non possit ob defectum spirituum ad copulam, et seminationem excitantium, vel nimis propere expellat semen illud effundendo, antequam vas foemineum penetret. 2. Ex defectu partium genitalium ejusdem maris, quod careat semine, aut testibus, vel quod semen quidem, et testes habeat, sed illud spurium, et hos ineptos, vel si in neutro sit defectus, ob partium malam conformationem illud in vas debitum non possit immittere. 3. Ex arctitudine foeminae, ob quam non possit semen intra vas recipere. 4. Ex maleficio, quo mas, aut foemina, aut uterque, auxilio praesertim daemonis, ad coitum inhabilis redditur. 5. Ex medicamentorum, ciborum, et exercitiorum certorum usu, intemperie aeris, morbo, et aliis causis extrinsecis; Sanch. *l.* 7. *D.* 94. *num.* 2. Zacch. *q.* 1. *cit. a n.* 10. Pirh. *hic n.* 1. Wiestner *ibid. n.* 4.

16

Iisdem fere ex causis oritur *impotentia respectiva*, cum hoc solum discrimine, quod absoluta quidem impotentia consummationem perfectam matrimonii impediat respectu omnium alterius sexus personarum, respectiva vero unius tantum, vel plurium. Frequentissime vero impotentia respectiva oritur 1. ex maleficio, impediente commixtionem carnalem viri cum una tantum, vel certis quibusdam foeminis, aut vicissim foeminae cum uno, vel certis aliquot viris. 2. Ex partium genitalium maris, et foeminae disconvenientia, quae id efficiat, ut licet ille cum alia muliere, ista cum alio viro congredi valeat, inter se tamen ob defectum proportionis inter partes vere copulari nequeant. 3. Ex alia non congrua dispositione corporum, vel animi passionum, ex odii, vel etiam amoris vehementia etc. de quibus V. Paul. Zacch. *q.* 6. *n.* 1. *et seqq.*

17

Quaeritur 6. an, et quando detur obligatio tollendi impotentiam, post matrimonii contractum detectam? Resp. distinguendo inter diversa media, quibus impotentia haec tolli potest: Vel enim tolli illa potest tantum per media, quae mortis, aut morbi gravissimi periculum afferre judicantur, vel tolli potest per alia media, quae simile periculum sibi conjunctum non habent. *Si primum*, neuter conjugum ad tollendam impotentiam obligatur cum tali periculo, ut de mortis periculo concedunt omnes; de periculo gravissimae infermitatis docent Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 93. *n.* 32. Gutier. *de matrim. c.* 112. *n.* 31. Barbos. *in cap.* 6. *hoc tit. num.* 13. Pe-

rez *D.* 37. *sect.* 7. *num.* 3. Vviestner *hic num.* 12. Reiffenstuel *ibid. numer.* 67. Ratio est, quia ad hujusmodi remedia admittenda neuter se obligavit, nec conjugii lege obligatur, ut luculenter patet ex eo, quia etiam divortium permittitur casu, quo ex cohabitatione imminet periculum salutis corporalis. *Si secundum*, obligatur conjux impotens per ejusmodi media tollere impotentiam, ut bene advertunt Sanchez *num.* 32. *cit.* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 1. *num.* 9. Perez *num.* 3. Barbosa *numer.* 13. Vviestner *numer.* 11. Reiffenstuel *num.* 7. *et* 66. Ratio est, quia id poscit mutuum jus copulae, quod per matrimonialem contractum in se invicem transtulerunt. *Proceditque hoc*, etsi media illa conjuncta sint cum gravi dolore, ac molestia, modo mortis, aut infirmitatis hujusmodi periculum absit; Sanchez, Barbos. Reiff. *l. citt.*

18

Ex quo sequitur, quid dicendum sit ad casum, quo foemina nupta ita arcta est, ut cognosci a viro nequeat? *Respondendum* scilicet est cum distinctione: vel enim medicorum judicio per incisionem absque mortis, et gravissimae infirmitatis periculo ad carnale commercium idonea viro reddi potest, vel contra id fieri eorundem judicio nequit absque eo periculo. *Si primum*, permittere illa scissuram debet, ut aliis allegatis verisimilius docent Sanchez *num.* 32. Gutier. *num.* 31. Perez *num.* 6. *et* 7. Vviestner *n.* 13. Reiffenstuel *n.* 66. Ratio est, quia cum talis impotentia juxta definitionem *num.* 3. datam non sit perpetua, matrimonium, inter ejusmodi conjuges contractum, est validum: et cons. uterque obligatur ad exhibendos alteri actus conjugales; ergo obligabitur etiam ad tollendum impedimentum, quo impeditur ab eorum exhibitione praestanda; nam qui ad exhibendum aliquod obsequium obligatur alteri, obligatur etiam ad ejus requisita ponenda, et impedimenta, cum potest, tollenda. *Neque obstat* quod ponatur impotentia tolli non posse, nisi cum gravi dolore, et molestia; modo enim adhibitio talis medii non causet periculum mortis, vel gravissimae alterius infirmitatis, ad hoc etiam adhibendum obligare videtur lex conjugii, cum dolori istiusmodi, vel molestiae multum praeponderent mala, quae per adhibitionem illius vitari possunt; praeterquam enim, quod negligendo ejusmodi medium adimatur spes procreandae prolis, cum debeant hujusmodi conjuges sibi convivere, utpote matrimonio, ut dixi, valido, gravissimum foret periculum incontinentiae, et pollutionum.

19

Si secundum contingat, et arctitudo medicorum judicio tolli incisione sine mortis, aut gravissimae infirmitatis periculo nequeat,

non tenetur conjux illam admittere, ut DD. *citt.* notant, ex ratione *n.* 17. allata; quia scilicet non videtur mulier cum tanto pericul obligari ad debitum conjugale, ex qua obligatione consurgere debet jus viri ad cogendam foeminam, ut patiatur hujusmodi incisionem. Eadem distinctio adhibenda est, quando foemina non est arcta, sed congressui virili obstat solum naturale virgineum signaculum; nam si hoc reserari absque hujusmodi periculo nequeat per scissuram, ex omnium sententia istam pati non obligatur, pati vero eandem verisimilius tenetur, si scissura sine tali periculo, quamvis cum gravi dolore, vel molestia fieri possit, ut cum aliis a se *citt.* docet Sanchez *n.* 34. contra Petr. de Ledesma *de matr. q.* 58. *art.* 1. *col. penult. Neque obstat*, quod hoc casu defectus consurgat ex parte viri; quia cum vir culpa vacet, et naturali illi imbecillitati suae mederi nequeat, quaerendum est remedium ex parte foeminae, ut ipsi viro aptetur.

20

Quaeritur 7. an, et quomodo tolli licite possit maleficium, qua unus, vel uterque conjux factus est impotens? *Certum est* 1. eo casu prae omnibus suadendum esse usum remediorum spiritualium, et supernaturalium, quippe quae ad ejusmodi praestigias tollendas a Deo specialiter instituta, et ordinata sunt: quales sunt oratio, invocatio ss. Trinitatis, nominis Jesu, et B. V. jejunia, et alia mortificationis, vel misericordiae opera, usus sacramentorum poenitentiae, et eucharistiae, signi Crucis, ss. reliquiarum, aqua, panis, vel sal benedictus, exorcismi ecclesiae etc.

21

Certum est 2. impotentiam, et aliud quodcunque nocumentum, ex maleficio ortum, tolli non posse licite alio, et potentiori maleficio, ut certa, et ab omnibus recepta et doctrina s. Thom. *in* 4. *dist.* 34. *q. un. artic.* 3. *ad* 3. et ratio est, quia omne maleficium est intrinsece malum, neque cohonestari potest utilitate, vel etiam bonitate effectus, cum non sit facienda mala, ut inde eveniant bona juxta Apostolum *Rom.* 3. *v.* 8. *Proceditque hoc*, etsi maleficus paratus sit maleficio tali maleficium solvere: nam adhuc ab eo peti non potest talis solutio; quia pateretur ab ipso, quod licite non potest praestare; Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 95. *n.* 7.

22

Certum est 3. casu, quo pactum cum daemone non solum simplex, sed duplex est, ita, ut vi illius daemon non solum signo posito, et durante, conservare impotentiam, vel aliud nocumentum debeat, sed etiam illo remoto, ejusmodi malum tollere, et poteu-

tiam, sanitatem, etc. restituere, ac procurare teneatur, non esse licitum, signum ejusmodi tali intentione tollere, ut daemon ex pacto malum auferat, et potentiam, sanitatem etc. procuret, ac restituat; Delrio *l.* 6. *disquis. mag. c.* 2. *sect.* 1. *q.* 3. *pag.* 5. *not.* 3. Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 96. *n.* 1. Perez *D.* 37. *sect.* 8. *n.* 4. Gonzalez *in c.* 5. *hoc titul. n* 13 Vviestner *n.* 16. *fin.* Ratio est, quia ablatio signi tali intentione facta, esset approbatio, confirmatio, et usus pacti, cum daemone initi, ejusque virtute speraretur recuperatio potentiae, sanitatis etc. quod intrinsece malum est.

23

Controversia major est, an sine ullius maleficii, vel pactionis hujusmodi interventu, liceat destruere, vel removere, vel petere a malefico, ut destruat, vel removeat signum, ad cujus positionem daemon ex pacto impotentiam, vel nocumentum aliud debebat inducere, et conservare? Negant aliqui apud Delrio *loc. cit quaest.* 3. *pr. Moventur* 1. exemplo s. Hilarionis, qui non est passus investigari, et removeri signa, quibus ablatis, daemon fassus est, se exiturum a puella per ipsum insessa, ut *in ejusdem vita* narrat *s. Hieronymus*: et subdit S. D. ad hoc s. Hilarionem ea ductum fuisse ratione, ne aut solitis incantationibus daemon recessisse videretur, aut ipse sermoni ejus accommodasse fidem. 2. Quia ejusmodi signi destructio est quoddam signum daemoni datum ad restituendam potentiam, vel sanitatem, vel ad eam non amplius impediendam; atqui signis a daemone datis ad potentiae, vel sanitatis recuperationem uti non licet; quia hoc intrinsece, et ita malum est, ut nullo, quantumcunque honesto fine, cohonestari valeat. 3. Quia qui signum ejusmodi removet ad tollendum maleficium, utitur scientia a daemone accepta ex pacto, quod daemon iniit cum malefico; nam seclusa hac pactione, maleficiatus scire non posset, quod signo illo remoto, cessaturum sit maleficium; atqui usus scientiae ita acceptae ad mali propulsationem, et sanitatis recuperationem illicitus est; ergo etc. 4. sicut se habet signi positio ad tollendam potentiam, ita se habet ejus destructio, vel remotio ad eam recuperandam; nam utraque est adinventio, et effectus daemonis; sed signi positio illicita est, non tantum, quia noxia est, sed etiam, quia praestigiosa; ergo talis etiam erit signi remotio. 5. Si removere, aut destruere liceret signa, quibus positis, maleficium induxit daemon, uti etiam liceret signis, ac remediis aliis, quibus positis, scitur quod a nocumento ipse sit cessaturus; neque enim apparet ratio, quare unum sit licitum, illicitum alterum; atqui secundum non licet; quia habet pactum cum daemone saltem implicitum; ergo nec primum licebit.

24

Sed dicendum, non esse illicitum destruere, vel removere signa, aut petere a malefico, vel alio, ut hujusmodi signa destruat, vel removeat, si hoc fiat sine novo pacto, et animo praecise destruendi prius cum daemone initum, ut ita iis signis sublatis, tollatur maleficium, quod iis positis, est inductum, et perseverat. Ita Scot. *in* 4. *dist.* 34. *q. un.* Cajet. *opusc. tom* 2. *tr.* 12. *de malefic. quaest. un. et in summ. V. maleficium.* Sylvest. *V. eodem quaest.* 7. Rosell. *V. impedimentum imped.* 15. *n.* 18. 19. Sot. *dist. cit. quaest. unic. art.* 4. Navar. *man. c.* 11. *n.* 29. Castro *l.* 1. *de haeret. punit. cap.* 15. Delrio *quaest.* 3. *cit.* Less. *l.* 2. *de J. et just. cap.* 44. *n.* 36. Suar. *t.* 2. *de superstit. cap.* 17. *a n.* 9. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 96. *n.* 3. Gutier. *c.* 113. *de matr. n.* 10. Perez *D.* 37. *sect.* 8. *a n.* 5. Palao *tr.* 17. *D.* 1. *p.* 11. *n.* 3. Gonzal. *in c.* 5. *hoc. tit. n.* 13. Zoes. *hic n.* 12. Vviestner *ibidem n.* 12. et alii RR.

25

Ostenditur: Si talis signi remotio, vel destructio inhonesta, et illicita foret, hoc ideo foret, quia videretur esse usus, et participatio quaedam magicae artis, et daemonis tacita invocatio; atqui talis non est remotio, et destructio, quae in controversia praesenti casu ponitur; nam si talis esset, esset vel ex natura sua, vel ex fine, et intentione removentis, ac destruentis, vel ex antecedente pacto, vel ratione effectus, vel denique ratione credulitatis, quod signo sublato, cessaturum sit maleficium; ex nullo istorum capitum talis est. *Non ex primo*; quia remotio, et destructio signi magici ex natura sua est actio omnino indifferens. *Non ex secundo*; quia signum hoc removens daemonem non tam invocare, quam invocationem illius, per maleficium, sive signi positionem factam, ejus remotione, vel destructione dissolvere, et impedire intendit. *Non ex tertio*; quia signum removens, vel destruens tali casu se habet, sicut is, qui sciens a civitatis proditore ex pacto, cum hostibus facto, positum iisdem esse signum ad urbem certo loco, et tempore occupandam, illud tollit, vel destruit; atqui iste non censetur colludere, aut pacisci cum hostibus, sed potius adversari, et impedire collusionem; ergo nec is, qui signum magicum tollit, vel destruit, censeri debet consentire in pactum, cum daemone initum a malefico. *Non ex quarto*; quia impotentiae, vel alterius nocumenti cessatio ex se bona, et removenti, vel destruenti debita est. *Non denique ex quinto capite*; quia id credere nullo jure non prohibetur, cum ex usu, et experientia verisimile sit, daemonem, qui manente signo ratione pacti cum malefico initi obligatus erat ad nocendum eo ablato, atque ita dissoluto pacto, a nocumento cessaturum.

26

Conf. 1. Si signi magici remotio, vel destructio superstitiosa, et cons. illicita foret, opus esset, ut restitutio potentiae, vel alterius mali ablatio ex novo aliquo pacto procederet, vi cujus teneretur daemon aliquid agere, et operari; atqui non procedit ex novo aliquo tali pacto, sed ex mera pacti prius initi dissolutione, nec daemon tali casu aliquid operari, vel agere cogitur, sed tantum tum desinit agere, vel operari; ergo etc. 2. Fas est exspectare fugam daemonis ab energumeno ab exorcismo ecclesiae, vel cessationem tentationis ad signum crucis formatum; igitur etiam fas erit exspectare effectum daemonis privativum potentiae, vel sanitatis ad destructionem, vel remotionem signi, quo inducta est impotentia, vel aliud maleficium; in neutro enim casu exspectatur effectus ille vi alicujus pacti conventi cum daemone, sed potius ex solutione pacti, et amicitiae cum illo. 3. Si maleficus in externo, vel interno poenitentiali foro confiteretur maleficium illatum alteri per signi magici positionem, uterque judex compelleret, imo deberet illum compellere ad signi remotionem; ad hoc autem compelli non posset; si ejusmodi signi remotio contineret etiam tacitam invocationem daemonis, et cons. superstitiosa esset; ergo etc.

27

Ex his sequitur argumentorum adversae opinionis solutio. *Ad* 1. s. Hilarion diabolicae pactionis signa perquiri, et investigari vetuit, tum ad vitandum praesentis, et rudis populi scandalum, qui credidisset daemonem a puella expulsum magicis incantationibus; tum vero quia existimavit fore ad majorem divini numinis gloriam, et fidelium in fide, et fiducia in DEUM confirmationem, si miraculo, et virtute divina potius, quam alio etiam licito medio a maligni spiritus vexatione puellam liberaret. *Ad* 2. Signi ablatio novum a daemone signum foret, si eo ablato teneretur daemon ex pacto restituere sanitatem, vel potentiam maleficio ablatam: quod non fit in nostro casu; quia per signi ablationem tantum rescinditur pactum, quo stante tenebatur daemon nocere, non vero initur novum, vi cujus obligaretur potentiam, vel sanitatem restituendo prodesse. *Ad* 3. Signum tollens non a daemone, sed ab iis, quibus hoc manifestavit maleficus, didicit, quod signo ablato, maleficium sit cessaturum: et esto, didicisset ab ipso daemone, discendo quidem peccasset graviter, accepta tamen notitia, ad signi magici destructionem licite uteretur, eo prorsus modo, quo artem aliquam licitam doctus a daemone, eam sic procurando quidem graviter delinquit, non autem vetatur artem sic ademptam exercere. *Ad* 4. Lata est disparitas inter positionem signi, et ejus ablationem: nam illa ex pactione

procedit; non autem ista: ad illam daemon aliquid agit, et operatur; ad hanc agere, et operari desinit praecise ideo, quia ad agendum, et operandum vi pacti solum obligatur tamdiu, quamdiu signum in loco positum intactum permanet. *Ad* 5. Sequelam concedunt Sanch. *lib.* 2. *mor. cap.* 41. *n.* 25. Less. *loc. cit. num.* 45. Suar. *n.* 16. Palao *n.* 10. Perez *n.* 6. Vviest. *num.* 24. Rationem dant, quia licitum est aliquid ex se bonum, vel omnino indifferens facere, quo facto dissolvatur pactum, a malefico cum daemone initum, et cesset maleficium, cum id non signum novae pactionis, sed prius initae detestatio, et aversio sit. Sic ex communi sententia percutientem veneficam licet repercutere, ne daemon ad percussionem veneficae, tanquam signum sibi datum, nocere percusso possit.

28

Quaeritur 8. quando liceat a malefico petere, ut tollat maleficium? Resp. hic distinguendum esse inter tres casus. Nam 1. Si constat, quod maleficium nesciat solvere absque novo maleficio, non licet a tali malefico petere solutionem maleficii; quia petitur res, quam ipse licite praestare nequit; Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 95. *n.* 8. Idque verum est, etsi maleficus paratus sit ad maleficia solvenda, ut contra Aureolum *in* 4. *dist.* 34. *quaest.* 2. *et* Angel. *V. superstitio numer.* 13. melius cum *Turrecr. Rosell. Sylvestr. Armill. Navar. Covar. et aliis* docet Sanch. *loc. cit. n.* 7. Rationem dant, quia tum solum a parato petere solutionem maleficii licet, quando is licite hoc potest praestare, et petentis interest, ut necessitati suae consulat; tunc enim non est petere peccatum, nec cooperari peccato alterius, sed uti istius peccato, quod non ipsi petenti, sed malefico adscribendum est, cum ille ab isto petierit, quod ipse licite praestare potuit, prout contingit in petente mutuum ab usurario, et juramentum ab infideli; atqui maleficus non potest licite maleficium maleficio solvere ob nullum bonum, cum solutio talis intrinsece mala sit, et ponitur, quod alium modum sine maleficio maleficium solvendi nesciat; ergo etc. *Conf.* Quia in ss. litteris *Levit.* 19. *et* 20. gravissime condemnantur confugientes ad magos, et ariolos, cum tamen semper hos esse paratos constet.

29

2. Si maleficus plura media ad solvendum maleficium, nosset quaedam licita, et quaedam illicita, integrum est ab eo petere absolute, ut maleficium solvat, quamvis constet petenti, fore, ut medio illicito utatur. Ita contra Cajet. *tom.* 2. *opusc. tr.* 12. *de malef. quaest. un. in fin. corp. et* Delrio *disq. mag. l.* 6. *c.* 2. *sect.* 1. *quaest.* 1. *pag.* 8. *dict.* 4. probabilius docet Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 58. *art.* 2. *dub.* 2. Sanch. *D.* 95. *cit. cap.* 12.

et alii. Ratio est, quia omnes fatentur, licitum esse petere ab usurario mutuum, et ab infideli juramentum, quando petens eis indiget, licet exploratum petenti sit, fore, ut ille sub usuris mutuet, et hic juret per Deos falsos; nec alia datur ratio, nisi quod utrumque fieri possit modo licito; atqui haec ratio militat etiam in casu nostro; uam petitur a malefico solutio maleficii, quam potest medio licito facere, scilicet auferendo signum, igitur solutio ejus ab ipso peti poterit, et si id alio maleficio faciat, id ipsi, non petenti est tribuendum. Duo tamen *loc. cit.* mouet *Sanchez. Unum est*, non esse licitum admittere medicinam aliquam vanam, et superstitiosam, si eam maleficus applicare velit; quia consentiens in applicationem talis medicinae, jam non uteretur tantum peccato alterius, sed ipsa tali mediciua, cujus usus, cum nullam vim sanandi, nisi ope, et invocatione daemonis habeat, intrinsece malus est. *Alterum*, quando spes est, fore, ut prosit monitio, teneri petentem ex lege charitatis illum monere, ut medio licito faciat: quod idem fatendum est de petente mutuum ab usurario, et juramentum ab infideli.

30

Si dubium sit, an maleficus medium aliquod maleficium solvendi licitum norit, nullatenus licet solutionem maleficii ab eo petere; Delrio *sect.* 1. *cit. quaest.* 1. *pag. pen.* Sanch. *n.* 13. quia praesumptio est contra ipsum, ex eo maxime capite, quod malefici frequentius sola media superstitiosa norint. Hinc idem *Sanchez* cum *cit. Delrio* ad vincendum hoc dubium consulit, quaerendum esse a malefico, quae media norit: si renuat explicare, ait vehementissimam esse suspicionem contra illum; si autem explicet, tunc videndum est, an medium sit licitum, vel illicitum secundum hactenus dicta. Ex quo cum eodem *Delrio* Sanch. *n.* 14. infert, ab eo malefico, qui author maleficii illius non fuit, rarissime licere petere medelam maleficii, nisi de loco, et modo maleficii ab ipso authore, vel ab alio certior factus sit; quia talis moraliter nescit mederi siue alio maleficio, et nova daemonis cooperatione.

§. II.

De impotentia matrimonium dirimente.

SUMMARIUM

31 *Qualis impotentia dirimat matrimonium?*
32 *An illud contrahere possint eunuchi, et spadones?*
33 *Senes decrepiti?*
34 *Steriles?*
35 *Mulier, quae non potest parere sine periculo vitae, vel nonnisi foetum mortuum.*
36 *Constitutus in articulo mortis?*
37 *Vel non potens seminare intra vas, vel susceptum semen retinere?*
38 *Impotentia temporanea non dirimit matrimonium.*
39 *Dirimit perpetua, tam respectiva*
40 *Quam absoluta.*
41 *Quacunque ex causa illa sit orta.*
42 *Sive cognita contrahentibus fuerit, sive non.*
43 *Nec convalescit matrimonium sine novo consensu, etiamsi per miraculum.*
44 *Aut per sectionem cum periculo vitae impotentia tollatur.*
45 *Impotentia perpetua superveniens matrimonio, non tollit matrimonium consummatum.*
46 47 *Imo nec ratum.*
48 *etc. An hujusmodi conjugibus licitus sit matrimonii usus?*
52 *etc. An validum sit matrimonium initum ab hermaphrodito?*
56 *etc. Utrum, qui dubitat, sitne potens, vel impotens, licite contrahere matrimonium possit?*
59 *etc. An matrimonium contrahens cum impotente obligetur ad cohabitationem, et exhibenda obsequia conjugalia, quae potest?*
62 *etc. An vita socialis inita inter impotentes esse possit verum matrimonium?*
65 *etc. Quo jure impotentia perpetua dirimat matrimonium?*

31

Quaeritur 1. qualis impotentia dirimat matrimonium? Resp. Sola impotentia ad copulam dirimit matrimonium, non vero impotentia ad generationem. Sumitur ex *c. quod sedem* 2. *hoc titul.* et docent s. Thom. *in* 4. *dist.* 34. *quaest. un. art.* 2. Petr. Barbosa *in l.* 1. *ff. solut. matr. p.* 1. *n.* 98. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 92. *per tot.* Scambog. *hic n.* 3. Vviestner *ibid. n.* 25. *Ratio est*, quia impotentia ad copulam impedit, quominus vir, et mulier fiant inter se una caro.

32

Ex quo sequitur 1. Quid dicendum de matrimonio eunuchorum, spadonum; nam distinguendum inter hos est: et quidem si

altero dumtaxat testiculo privati sint, et virilia sana, atque integra habeant, indubitato matrimonium contrahunt valide, ut cum communi sententia probat Sanch. *D.* 92. *cit. n.* 14. Guttier. *c.* 112. *de matr. n.* 11. Barbos. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 4. Konig. *hic n.* 7. Reiffenstuel *ibidem numer.* 21. magnif. P. Schmier *pag.* 3. *de matrim. c* 2. *num.* 116. Ratio est, quia, ut medici cum Zacch. *qq. medico legal. l.* 3. *tit.* 1. *q.* 9. *numer.* 4. *et seqq.* ostendunt, spadones sunt potentes ad coeundum, et generandum, eo quod vis, et virtus, alias in duobus testibus sita, uniatur in uno: at si utroque testiculo vel a natura, vel ex castratione careant, non possunt valide contrahere matrimonium, ut notat Sanchez *loc. cit. num.* 17. Coninck *D.* 31. *n.* 76. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 4. *cap.* 11. *num.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *part.* 14. §. 2. *n.* 1. Gonzalez *in cap.* 5. *hoc tit. n.* 5. Vallens. *hic n.* 8. Engl *n.* 2. Pirhing *n.* 3. cum *supra allegatis* et teste *Sanchez* declaravit Sixtus V. *motu proprio edito* 1587. *Ratio est*, quia non possunt emittere verum semen, licet forte vas naturale mulieris possint perrumpere: cons. habent impotentiam absolutam coeundi: accedit, quia isti nec fini secundario matrimonii, qui est remedium concupiscentiae, possunt satisfacere, nam istud haberi debet non per quamcunque copulam, sed per eam, quae ex natura sua sit apta ad generationem prolis: quodsi tamen post contractum matrimonium aliquis eunuchus factus sit, copulam imperfectam cum missione non veri seminis exercere non prohibetur, ut docet Tolet. *l.* 7. *sum. c.* 16. *n.* 4. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 102. *n.* 6. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 11. *n.* 3. quia licet tales matrimonium contrahere nequeant, uti tamen contracto eisdem licet, quatenus id fieri potest.

33

Sequitur 2. quid dicendum de matrimonio senum decrepitorum; nam si ita decrepiti, et exhausti sint, ut sint impotentes ad copulam habendam, nec judicio medicorum ulla arte juvari possint, incapaces sunt matrimonii; et cons. invalide illud contrahunt; gloss. *in l. sed est quaesitum* 6. *V. nec aetas ff. de liber. et posthum.* Host. *in c.* 2. *hoc tit. fin.* Alex. de Nevo *ibidem n.* 4. Sylvest. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 16. *dict.* 3. Gutier. *l.* 1. *qq. can. c.* 16. *n.* 13. Sanchez. *l.* 7. *de matrim. D.* 92. *n.* 24. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 11. *n.* 7. Barbosa *in c.* 2. *hoc tit. n.* 6. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 14. §. 2. *num.* 5. et receptissima DD. sententia: at si non sint ita exhausti, sed semen verum adhuc possint emittere, etiam decrepiti matrimonium inire possunt, prout sumitur ex *can. nuptiarum* 41. *caus.* 28. *quaest.* 1. *lib. sancimus* 27. *Cod. de nupt.* et habet usus ecclesiae, quo passim admittuntur senes ad contrahenda matrimonia in quacun-

que aetate : unde leges julia, et papia, quibus viri sexagenarii, et foeminae quinquagenariae a conjugiis arcebantur, censeri debent fuisse correctae : Sanchez *D.* 92. *cit. n.* 19. *et seqq.* Gutier. *c.* 112. *n.* 12. Palao §. 2. *n.* 4. Vivian. *in c.* 2. *vers. sive sit prop. fin.* Canis. *ibidem n.* 2. Gonzalez *in c.* 5. *n.* 5. Zoes. *hic n.* 1. Engl. *n.* 3. Konig. *n.* 9. *Ratio est*, quia licet semen eorum plerumque sit infoecundum, hoc tamen solum est ex accidenti ob defectum caloris, qui tamen arte medica saepe restaurari potest, ita, ut etiam prolem interdum suscipiant, ut probant exempla Manassae Numidiae regis, Catonis censorii, et Uladislai regis Poloniae, quorum primus post octoginta sex annos, alter annó octogesimo octavo aetatis filium genuit, tertio vero nonagenario duo filii nati sunt, Uladislaus, et Casimirus, prout ex *Tiraquello* refert Canis *n.* 2. *cit.* Et esto, restaurari defectus caloris nequeat, sunt tamen veri coitus capaces, et matrimonium non tantum ad generationem prolis, sed etiam ad remedium incontinentiae institutum est : et hoc in foemina, quantumcunque vetula, certius est ; quia frigiditas, coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, utpote quae patiens est, et semen recipit, ad quod calor juvenilis minime desideratur ; Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 16. *dict.* 4. *fin.* Cucch. *l.* 5. *instit. major. tit.* 12. *n.* 262. Barbosa *in l.* 1. *part.* 1. *n.* 97. *ff. solut. matr.* Sanchez *loc. cit. num.* 22. Gutier. *num.* 14.

34

Sequitur 3. matrimonium quoque valide contrahere steriles, ut contra Felin. *in c. cum sit n.* 15. *vers. demum scito, de for. compet.* test. Sanch. *D.* 92. *cit. n.* 26. recepta ab omnibus TT. et juris pontificii professoribus sententia sustinet cum s. Thom. *in* 4. *dist.* 34. *q. un. art.* 2. *ad* 3. quod probat 1. exemplum s. Elisabeth matris s. Joannis Baptistae, cujus matrimonium cum Zacharia substitit, licet illa esset sterilis; *Luc.* 2. 2. usus ecclesiae ; nunquam enim auditum est, quod illa matrimonium aliquod dissolverit ratione solius sterilitatis ; 3. ratio ; cum enim ad actum conjugalem vere potentes sint, non est, cur negetur verum matrimonium cum, et inter illos intercedere possit : Sanch. *loc. cit.* Gutier. *n.* 16. Coninck *n.* 86. Palao §. 2. *n.* 3. Zoe. *hic n.* 1. Engl. *n.* 3. Konig. *n.* 10. Reiffenstuel *n.* 17. et 18. *Neque obstat* 1. authoritas s. Augustini relati *can. solet.* 6. *caus.* 32. *quaest.* 2. ubi censere videtur, non esse matrimonium, quando spes sobolis deficit, nam textus iste solum loquitur de casu, quo in pactum deducitur conditio, ut vitetur proles ; quae conditio, cum sit bonis matrimonii contraria, non est mirum, quod illud vitiet : *non obstat* 2. textus *c. accepisti* 1. *hoc tit.* ubi clamante muliere, se velle esse matrem, dissolvitur matrimonium, et datur ipsi

potestas nubendi alteri; nam ut ea verba cum *s. Thoma*, et *D. Bonaventura* explicat Sanchez *loc. cit.* sensus eorum est, *volo cognosci a viro: non obstat* 3. quod in sterilibus natura frustretur fine primario matrimonii, cum ex eorum copula non sequatur generatio prolis, vel speretur secutura; sufficit enim, quod obtineat finem secundarium, ut in senibus *n. praec.* dictum est.

35

Sequitur 4. valide contrahere matrimonium mulieres, quae aptae ad copulam quidem sunt, parere tamen non possunt sine vitae periculo, vel non nisi foetum mortuum: Sanchez *D.* 92. *cit. num.* 28. *et* 29. Gutier. *c.* 112 *n.* 17. *et* Coninck *D.* 32. *n.* 86. Palao *p.* 14. §. 1. *n.* 13. Pirhing *hic n.* 5. quia, ut validum sit matrimonium, satis est, quod contrahentes suapte natura apti sint ad copulam perfectam, quae aptitudo in praesenti casu supponitur non deesse: an vero talis mulier licite nubat, distinguendum; nam si alias pateretur graves tentationes, praesertim cum periculo succumbendi, tali casu etiam licite nuberet, ut notat Coninck *l. cit.* quia non tenetur dicta incommoda cum tanto suo malo superare: secluso autem periculo incontinentiae, nuberet illicite, ne sine causa suam vitam, et prolis salutem exponat praesenti periculo: *neque tamen hinc inferas*, matrimonium ab ea invalide contrahi; nam ad ejus valorem sufficit, quod copula ipsi secundum se, et ex natura sua sit licita, tametsi ex accidenti fiat illicita, ut patet in eo, qui voto castitatis ligatus contrahit matrimonium: nec tali casu fit injuria proli, quae mortua edenda putatur: quia hoc est praeter intentionem conjugum, qui suo jure utuntur: accedit, quia probabile est secundum D. August. *l.* 5. *contra Julianum cap.* 8. tali proli melius esse sic esse, quam omnino non esse: Coninck *n.* 87.

36

Sequitur 5. etiam in articulo mortis constitutum posse valide contrahere matrimonium; nam ita habet praxis ecclesiae, quae concubinario, in hoc articulo constituto, si aliunde impeditus non sit, permittit ducere concubinam, non tantum favore prolium, ex ea susceptarum, ut fiant legitimae, sed salutis etiam spiritualis ipsius infirmi, qui ob nimium affectum in concubinam, et defectum, aut maximam difficultatem propositi serii ab ea recedendi de animae suae salute non parum periclitaretur, nisi periculum hoc tolleretur per initum cum ipsa matrimonium: Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 105. *n.* 3. Gutier *c.* 118. *n.* 1. Coninck *n.* 88. Layman *cap.* 11. *num.* 6. Palao §. 2. *n.* 6. Engl *hic n.* 4. Pirhing *n.* 6. Konig *n.* 11. Vviestner *n.* 4. Pirhing. *n.* 6. Konig *n.* 11. Vviestner *n.* 34. *fin.* Reiffenstuel *n.* 20. Ratio est, quia potentia ad actum conjugalem adhuc perse-

verat, licet hunc vis morbi impediat: unde quamdiu vi morbi potentiam istam esse destructam non constat, matrimonium pro valido haberi debet: Aliter loquendum, si morbus etiam potentiam hanc omnino destruxisset, ita, ut nulla humana arte restaurari posset; tunc enim pro absolute impotente habendus esset, et matrimonium contractum esset invalidum, ut *supra n.* 33. de senibus dictum est: Layman *cit. n.* 6. *et* 7.

37

Sequitur 6. non habendum pro impotente, et cons. matrimonium ab eo contractum valere, si vir non totum semen possit intra vas fundere, sed partem dumtaxat; quia ea seminis pars, intra vas recepta, sufficiens est ad consummandum matrimonium, et efficiendum, ut vir cum sua uxore fiat una caro; Gutier. *c.* 112. *de matr. n.* 9. Idem dicendum de foemina; nam haec pro potente habenda est, si semen recipere possit intra vas, quamvis semen susceptum retinere nequeat: sed habenda erit pro sterili; Gutier *l. cit. n.* 10.

38

Quaeritur 2. qualis impotentia coeundi dirimat matrimonium? Resp. Distinguendum est, an impotentia temporanea solum sit, an vero perpetua: *si temporanea solum sit*, certo non dirimit matrimonium, undecunque demum illa proveniat; Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 92. *num.* 2. Gutier. *c.* 112. *de matrim. n.* 1. Coninck *D.* 31. *n.* 82. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. *num.* 1. Vivian. *in cap.* 1. *hoc tit. pr.* Vallens. *hic n.* 2. Engl. *n.* 2. Schambogen *n.* 12. Konig *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 11. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. c.* 2. *n.* 97. et colligitur ex *c. fraternitatis* 6. *vers. quamvis igitur h. tit. Ratio est*, quia tales non sunt absolute impotentes ad actum conjugalem, ad quem se immediate obligant, sed tantum ad tempus; ergo possunt in ordine ad illum actum potestatem sui corporis tradere, licet modo illum actum exercere non possint: *et procedit* istud etiamsi talis impotentia temporanea sit ignorata ab altero contrahente; adhuc enim minime obstat valori matrimonii, cum nullum jus valorem eidem tollat: *non ecclesiasticum*, quia hoc potius eidem favet *cap. fraternitatis* 6. *hoc. tit.* ubi indistincte deciditur per impotentiam temporaneam matrimonium non irritari. *Non naturale*; quia hujusmodi impotentia temporanea non tollit simpliciter finem matrimonii, sed secundum quid, scilicet pro aliquo tempore, ac proinde non efficit involuntarium simpliciter, sed secundum quid, instar erroris in qualitate; Sanch. *D.* 92. *n.* 4. Gutier. *capit.* 112. *citat. n.* 3. Vallens. *n.* 2. *et hinc sequitur*, matrimonium, inter impuberes contractum, modo aliunde inhabiles non sint, seclusa speciali constitutione ecclesiae, id irritante futurum fuisse validum: et ideo pontifex cum

iis ad id, in ea aetate contrahendum, dispensare potest, ut sumitur ex *c. ubi non est 2. fin. de despons. impub. Neque obstat*, quod inhabilis ad solvendum etiam inhabilis sit ad promittendum; nam id verum tantummodo est de eo, qui omnino, et perpetuo est inhabilis, non vero de eo, qui in praesenti solvendo non est, si spes sit, illum fore in futurum solvendo. Posset tamen intervenire aliqua culpa respectu impotentis ratione deceptionis conjugis potentis, si impotentia illa diu duratura esset, et ei non detegeretur. Si tamen alter potens impotentiam illam aliunde resciret, temporaliter impotens cum eo contrahendo non peccaret, etiamsi impotentiam illam ipsi non detegeret; quia juxta regulam, *eum, qui certus est, non oportet amplius certiorari*; *et fraus, et injuria scienti non fit*; Gutier. *c.* 112. *cit. n.* 4. Palao §. 2. *n.* 9.

39

Si vero impotentia sit perpetua, videndum est, an solum sit respectiva, an vero absoluta. *Si primum*, dirimit matrimonium respectu illius, vel illarum solum personarum, respectu quarum impotentia datur; gloss. *in c. fraternitatis* 6. *V. simili*, *et V. debeat hoc tit.* Abbas *ibid. numer.* 19. *et* 20. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 93. *numer.* 3. Gutier. *capit.* 112. *de matr. numer.* 19. *et* 20. Coninck *D.* 31. *n.* 81. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 11. *n.* 3. *vers. sequitur* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 3. *n.* 2. Vvex. *ariadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 4. *n.* 11. Zoes. *hic n.* 4. Scamb. *n.* 11. Konig. *n.* 14. Vviestner. *n.* 27. Reiffenstuel *n.* 10. magnif. P. Schmier. *part.* 3. *de matr. c.* 2. *n.* 99. et sumitur ex *c. fraternitatis cit. Ratio est*, quia matrimonium respicit individuam, et determinatam personam, cum qua matrimonium ineundum est; ergo si respectu illius quis potens sit, etsi respectu aliorum sit impotens, tenebit matrimonium; quia jam ipsi obligatio ad actus conjugales non impossibilis erit cum illa, cum qua matrimonium contrahit; plus autem ad valorem matrimonii non requiritur; ergo etc. *Ex quo sequitur*, casu, quo Titius cum Bertha contraxit matrimonium, et post contractum per legitimas probationes ostendatur, quod ipse respectu istius sit respective impotens, ei, dissoluto hoc matrimonio, permittendum, ut si velit, contrahat cum alia, respectu cujus ipse est potens.

40

Si secundum, et impotentia sit absoluta, praecedatque contractum matrimonii, illud dirimit respectu omnium. Ita DD. *citt.* Deciditur *c. accepisti* 1. *et seqq. hoc tit.* Accedit *motus proprius Sixti V.* incipit *cum frequenter editus* 27. *jun.* 1587. et per se patet; nam de intrinseca ratione, et essentia matrimonii est obligatio, seu traditio corporis ad usum, et copulam conjugalem; is autem, qui

absolute, et perpetuo impotens est, non potest se obligare ad dandum, vel tradendum corpus suum ad copulam; impossibilium enim nulla est obligatio; *reg.* 185. *ff. de R. J.* et nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur; *reg.* 79. *in* 6.

41

Porro quae de vi dirimendi matrimonium contrahendum, quam impotentia perpetua tum respectiva, tum absoluta habet, dicta sunt hactenus, *procedunt* 1. quacunque ex causa fuerit orta hujusmodi impotentia perpetua; nam etiam ex maleficio orta matrimonium dirimit, si ejus contractum praecesserit, ut constat ex *can. fin. caus.* 33. *quaest.* 1. cujus verba, quamvis ex quodam archiepiscopo desumpta sint, usu tamen ecclesiae quoad hoc tanquam textus recepta sunt. Idem constat ex *capit. fin. hoc tit.* quem textum universi scribentes de impedimento maleficii intelligunt, dempto *Innocentio*, qui de impedimento frigiditatis eundem explicat; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 94. *n.* 8. *pr.* Gutier. *capit.* 113. *n.* 1. Censetur autem maleficium perpetuum, si non possit auferri per opus humanum, nisi per aliud maleficium, vel per miraculum; secus, si per exorcismos ecclesiae, vel a solo ejus authore, sed modo licito; Gutier. *n.* 5. *et* 6. In dubio, quando constare nequit, an sit perpetuum praedictum impedimentum maleficii, vel temporale, praesumetur esse perpetuum, et dissolvetur matrimonium, quando per triennium conjuges copulae carnali dederunt operam, nec perficere eam potuerunt; *c. fin. cit.* Sanch. *n.* 12. Gutier. *n.* 7.

42

Procedit 2. sive impotentia illa contrahentibus cognita fuerit, sive non; quia ea conjunctio repugnat mutuae corporum traditioni ad usum conjugalem, in qua consistit substantia matrimonii; Gutier. *cap.* 114. *de matr. n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 2. *n.* 1. Scambogen *hic n.* 7. Hoc tamen inter eum, qui scienter cum impotente matrimonium contrahit, et inter illum, qui ignoranter contrahit, discrimen interjacet, quod ille, qui ignoranter contraxit, detecta alterius impotentia, permittatur matrimonium contrahere cum alia; ille autem, qui contraxit scienter cum impotente, jubeatur cum illa habitare, ut frater cum sorore, ut habetur *c. consultationi* 4. *hoc tit.* et notat Vivian. *ibidem.* Honor. *hic. n.* 4. Pirbing. *n.* 9. Scambogen *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 61. quamvis aliqui ad sic cohabitandum probabilius putent nullam dari etiam in hoc obligationem, sed tantum ad alimenta hujusmodi conjugi, ob impotentiam relictae, praestanda: de quo *infra n.* 59. *et seqq.*

43

Procedit 3. etiamsi mulier, quae cum impotentia perpetua contraxit matrimonium, postea per miraculum sanetur; nam adhuc est, et manebit matrimonium illud invalidum, nisi vir ejus per novum consensum denuo cum illa contrahat. Aliud est, si mulier per maleficium sit reddita impotens, et per ordinarios ecclesiae exorcismos postea sanetur; nam hoc ipso tunc apparet, temporalem tantum fuisse impotentiam, et matrimonium ab initio fuisse validum; Gutier. *cap.* 112. *n.* 22. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *c.* 11. *n.* 2. *coroll.* 2. Pirhing *hic n.* 12. Scambog. *ibidem n.* 12.

44

Procedit 4. etsi arctitudo mulieris per sectionem cum periculo vitae sanari possit, et hanc mulier subire parata sit; adhuc enim matrimonium tale nullum est; Layman. *l. cit. coroll.* 1. *Ex quo sequitur*, quod vir, non expectato incisionis ita periculosae eventu, separationem petere, atque ad alias nuptias transire possit, quippe cum priores ob defectum potentiae fuerint irritae; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 93. *n.* 20. Layman *coroll.* 1. *citat.* Pirhing *num.* 25. *fin.* Contra si judicio medicorum impedimentum removeri absque gravi periculo vitae per opus humanum, et licitum possit, matrimonium tale subsistet, tametsi patiens impedimentum renuat curationem; quia impedimenti perpetuitas non pendet ex voluntate patientis impedimentum, neque ex eo, quod tollatur, vel non tollatur, sed ex eo, quod, spectata rei natura, tolli, vel non tolli possit absque vitae periculo; Sanch. *n.* 15. Palao §. 1. *n.* 5. Quando autem medici dubii sunt, an ex medicamentis apponendis ad removendam impotentiam periculum mortis subsit, censendum est subesse; Gutier. *c.* 112. *n.* 27. cum *citt.*

45

Quaeritur 3. an matrimonium dirimat impotentia perpetua ad copulam, si haec superveniat matrimonio? *Certum est*, non dirimere, si superveniat matrimonio jam consummato, ut habetur *canon. hi qui* 25. *caus.* 32. *q.* 2. propter omnimodam matrimonii istius indissolubilitatem.

Dubium est, an dissolvat matrimonium impotentia superveniens matrimonio rato solum? Affirmant Gratian. *in fin. summ. caus.* 33. *quaest.* 1. Sprenger *mallei malefic. part.* 1. *quaest.* 8. Alex. Carrer. *lib.* 5. *de spons. c.* 18. et suaderi videtur 1. *can. quod proposuisti* 18. *caus.* 32. *q.* 7. ubi Gregorius III. concessit cuidam licentiam migrandi ad aliud matrimonium propter impotentiam perpetuam, uxori priori, ut quidem DD. hi textum praesentem explicant, supervenientem; 2. *c. ex litteris* 3. *h. tit.* ubi Alexander III.

potestatem fecit alterius matrimonii incundi cuidam, cujus uxor ante consummationem reddita fuit copulae inepta. 3. Ratio, quia non minus requiritur ad matrimonii conservationem, quam ad ejus essentiam; atqui matrimonii essentia consistere nequit, si initio adsit perpetua impotentia coeundi; ergo etc.

46

Sed dicendum., nec matrimonium ratum dirimi per quamcunque impotentiam supervenientem. Ita gloss. *in c. ex litteris cit. V. contraxit*, *et V. a natura*, Anchar. *ibid. in fin.* Abb. *n.* 3. Alex. de Nevo *n.* 2. Brunell. *de sponsal. concl.* 28. *limit.* 5. *n.* 21. Sylv. *V. matrim.* 8. *q.* 16. *dict.* 8. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 102. *n.* 3. Gutier. *c.* 116. *de matr. n.* 1. Laymann. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 11. *n.* 3. *not.* 3. Vivian. *in c. ex literis cit. prop. fin.* Barbosa *ibidem n.* 2. Gonzal. *in c. n.* 7. *et* 8. Vallens. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 4. *fin.* Honor *n.* 3. Engl. *n.* 3. *et* 9. Pirhing *n.* 21. Scambog. *n.* 18. Konig. *n.* 13. Wiestner *n.* 29. Reiffenstuel *n.* 12. et sumitur ex *can. si uxorem* 18. *caus.* 32. *q.* 7. *et can. hi qui cit.* quorum utroque, praesertim posteriore, negatur, quod matrimonium contractum, superveniente quacunque infirmitate, vel defectu, solvatur. *Conf.* Nam ut apud melioris notae DD. receptum est, matrimonium ratum non solvitur quoad vinculum, nisi professione religiosa, et dispensatione pontificis, cui etsi ejusmodi impotentia superveniens justam praebeat causam, non tamen sine illa matrimonium ratum dirimit.

47

Neque obstant textus, et ratio in contrarium allegata. *Ad* 1. ibi sermo est vel de muliere correpta infirmitate arctitudinis, ac propterea ad matrimonium contrahendum jam ante inhabili, vel de matrimonio ob supervenientem impotentiam dissoluto per dispensationem apostolicam, quia ratum solummodo erat, ut dictum est *supra tit.* 8. *n.* 10. *Ad* 2. relatum ibi rescriptum Alexandri III. loquitur de impotentia matrimonium antecedente, ut notant *ib.* gloss. *V. contraxit*, Barbosa *n.* 2. Gonzal. *n.* 2. et patet ex textu ibi, *Si vitium illud mulier a natura contraxit*. *Ad* 3. multa sunt necessaria ad rei essentiam, quae ad conservationem illius minime desiderantur.

48

Quaeritur 4. an licitus sit usus matrimonii, cui impotentia perpetua supervenit? Resp. Cum distinctione: vel enim impotentia illa solum est ad generationem prolis, vel etiam ad copulam.

Si primum, exploratum est, licitum conjugibus per se loquendo esse usum matrimonii; quia tali casu obtinetur saltem finis secundarius matrimonii, nempe sedatio concupiscentiae; Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 102. *num.* 7. *Excipiunt* nonnulli casum, quo

omnina prolem, ex marito conceptam, semper mortuam, et cum manifesto vitae periculo in lucem edit. Sed etiam hoc casu licitam esse uxori tam redditionem, quam petitionem debiti, docent Sanch. *loc. cit. n.* 8. *et* 11. Coninck *D.* 32. *n.* 87. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 14. §. 2. *n.* 12. Rationem dant, tum quia periculum hoc certum non est; tum vero quia hoc casu periculo isti praeponderat periculum incontinentiae, et animae tum propriae, tum consortis detrimentum, cui matrimonium actuum privatione ipsa cum consorte exponeretur. An vero hujusmodi uxor marito petenti etiam teneatur debitum reddere cum tali periculo, placet doctrina P. Coninck *l. cit. n.* 86. juxta quam tali casu debitum uxor non tenetur reddere, si bona fide contrahit et a thoro mariti separari vult: secus enim tenebitur reddere; quia non potuit contrahere, nisi ad hoc se obligando, alioquin gravissime maritum deciperet volendo invitum obligare ad reddendum sine jure petendi. Idemque est, quando vult eodem thoro cum marito uti; quia alias hunc gravissimis tentationibus exponeret.

49

Si secundum; iterum distinguendum est, an dubium sit, sitne impotentia haec temporalis, vel perpetua, an vero certum. *Si dubium est*, licitum est conjugibus conari ad copulam, quamvis per accidens, ac praeter intentionem extra vas semen effundatur, idque tamdiu, quamdiu est spes probabilis seminandi intra vas; Sanchez *l.* 9. *de matrimon. D.* 17. *num.* 20. *et* 24. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 11. *numer.* 4. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 2. *numer.* 11. Ratio est, quia tales conjuges dant operam rei licitae, procurando copulam sibi possibilem, et permissam: et si licitum est conari ad copulam, quando impotentia praecedit matrimonium, adeoque dubius est matrimonii valor, usque dum de ea satis constet, multo magis id licebit, quando impotentia subsequitur matrimonium, et valor istius certus est.

50

Si vero certum sit, quod impotentia superveniens matrimonio sit perpetua, Gaeta *in can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 539. Sanchez *l.* 7. *D.* 182. *n.* 6, *et* 7. Layman *n.* 4. Palao *n.* 5. Vviestner *n.* 33. Reiffenstuel *n.* 65. tertiam distinctionem adhibent: vel enim impotentia haec provenit ex testium, aut seminis defectu, et tunc ajunt licitam esse ipsis debiti redditionem, et ipsam etiam exactionem; quia per accidens est non posse veram copulam conjugalem habere, verumque semen effundere. Vel contra impotentia illa aliunde proveniens, et talis est, ut ad seminandum quidem non impotentem faciat, impediat autem seminis intra vas receptionem: et tunc il-

licitus est coitus, eo quod virile semen extra vas effusum fraudetur contra naturam debito sibi fine, nec ipsa copula conjugalis sit, nec jure matrimonii innitatur, sicut innititur habita intra vas.

51

Ex ceteris actibus hujusmodi conjugibus, non potentibus seminare intra vas, illi tantum permissi sunt, ex quibus sperant aut non effundendum semen, aut effusum quoad partem saltem vase foemineo recipiendum; contra prohibiti ipsis sunt actus tales, ex quibus certo scitur quod seminis effusio extra vas secutura sit, ita, ut nulla illius pars intra illud recipienda speretur: *ratio est*, quia copula conjugibus post matrimonium contractum solum licita est intra vas legitimum; igitur ejusmodi actus erunt ipsis illiciti, ex quibus receptionis spes nulla haberi potest: ceteri autem licebunt: quia cum sint veri conjuges, omnes ceteri actus censebuntur ipsis esse permissi, ex quibus pollutionis periculum non timetur: *neque obstat*, quod ejusmodi actus ad copulam referri nequeant; possunt enim fieri ad sedandam concupiscentiam, et ad exhibenda mutui amoris signa.

52

Quaeritur 5. an validum sit matrimonium initum ab hermaphrodito, sive eo, qui utroque sexu pollet? *Certum est* validum, si talis hermaphroditus secundum sexum, secundum quem contrahit, non sit aliunde impotens.

Dubium solum est, secundum quem sexum ille possit contrahere: In quo opus distinctione est: vel enim unus sexus in eo praevalet, vel neuter: *si neuter*, eligere poterit, juxta qualem sexum matrimonio jungi velit, num tanquam vir, an tanquam foemina: et tunc ex sua determinatione habebitur pro mare, vel pro foemina, ut docent gloss. *in can. si testes* 2. §. *ad testimonium caus.* 4. *q.* 3. Sylv. *V. hermaphroditus in fin.* Tabien. *ibidem fin.* Major. *l.* 3. *de irregul. c.* 25. *n.* 16. Henriq. *l.* 14. *de irregul. c.* 8. *n.* 6. *fin.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 106. *n.* 1. *et* 6. Gutlier. *c.* 119. *de matr. n.* 1. Coninck *D.* 31. *n.* 89. Palao tr. 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 5. 1. Barbosa *in c.* 2. *hoc tit. n.* 5. Zoes. *hic n.* 6. Engl *n.* 5. Pirhing *n.* 3. Vviestner *n.* 35. Reiffenstuel *n.* 23. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 2. *n.* 106. *Ratio est*, quia cum utroque sexu polleat, et uti utroque simul non possit, possit autem utroque disjunctive, et aequaliter, recte permittitur uti illo, quo uti ipse, adhibito peritorum, praesertim medicorum, aut matronarum consilio vult, dummodo alterius sexus usui perpetuo renuntiet, praestito juramento: quod ei a judice ecclesiastico deferendum, ex *Hostiensi* recte monet Sanch. *n.* 1. *cit.* Gutier. *n.* 1. et alii; neque enim electione semel facta, variare potest, et velle altero sexu uti, ut cum *cit.* Sanchez advertunt Coninck. *n.* 89. Pirhing

n. 3. Vviest. *n.* 35. *fin.* et quidem Sanch. *loc. cit. num.* 8. Gutier. *n.* 3. existimant reum esse peccati mortalis hermaphroditum, in quo uterque sexus par est, si semel electo uno sexu, et juxta illum matrimonio contracto, viduus effectus, juxta alterum sexum matrimonio copuletur: et hinc parochus hujusmodi nuptiis, tanquam interdictis debet suam praesentiam negare, licet contractae sint validae, cum jure naturae valeant, nec positivo ecclesiae irritentur.

53

Si vero unus in eo sexus praevaleat, certum est, posse secundum illum contrahere valide; quia secundum illum censetur vir, vel foemina; *l. quaeritur* 10. *ff. de stat. hom.* Sanch. *n.* 4. Gutier. *n.* 1. Conink *n.* 89. Palao *n.* 2. Zoes. *n.* 6. Engl. *n.* 5. Konig *num.* 8. Reinffenstuel *n.* 22. Atque ita si praevaleat sexus masculinus, contrahere poterit ut masculus, et si praevaleat foemininus, contrahere potest, ut foemina. An vero valide matrimonium possit contrahere secundum sexum debiliorem, e. g. foemininum, cum ei praevalet masculinus, in controversiam trahitur. Negant ex DD. *cit.* plerique cum Barbosa *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 5. et Cleric. *de sacr. matr. dec.* 32. *n.* 51. ex ratione; quia cum hermaphroditus a sexu praevalente vir reputetur, contrahendo cum alio viro, contraheret cum persona ejusmodi sexus. Matrimonium autem, inter ejusdem sexus personas contractum, ipso jure naturae irritum est; ergo etc.

54

Sed melius cum Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 65. *n.* 8. Hurtad. *D.* 22. *diffic.* 10. *fin. n.* 35. Palao *p.* 14. §. 5. *n.* 3. Perez *D.* 36. *sect.* 13. *n.* 4. Viestner *hic n.* 36. Reinf. *ibid. n.* 24. magnif. P. Schmier *l. cit. n.* 112. adhibetur distinctio: et si quidem tali casu sexus foemineus ita debilis sit, ut eum ad copulam carnalem perfectam cum viro impotentem reddat, certum est, matrimonium secundum illum non posse contrahi valide. Secus, si secundum utrumque sexum ad coitum potens sit: quia tali casu potentiam foeminae talis hermaphroditus habet; is autem, qui potentiam foeminae habet, nullo jure probibetur inire cum viro conjugium, saltem, si diversi sexus usui, praestita cautione, perpetuo renuntiavit: vel si illicitum sit ipsi tale conjugium, saltem non erit irritum.

55

Porro, quinam sexus praevaleat, ex inspectione, a peritis facienda, est judicandum: si vero post hanc adhuc dubitetur, quisnam sexus praedominans sit, standum est ipsiusmet hermaphroditi dicto, utpote qui de praesenti rem plus, quam alii cognoscere valet: imo medici judicare debent juxta ea, quae ipsemet de se asseruerit. Quodsi adhuc res in aequilibrio sit, et judicari nequeat, uter

sexus praevaleat, censendum est sexum esse aequalem, quod aequae rationes sint pro utroque sexu: et hinc eo casu eligere hermaphroditus poterit, in quonam sexu velit contrahere, ut dictum est *n.* 52. Sanch. *n.* 2. *et.* 9.

56

Quaeritur 6. utrum, qui dubitat, sitne potens, vel impotens, licite contrahere matrimonium possit? Affirmat licite contrahere Palacios *in* 4. *dist.* 34. *q.* 1. *concl* 2. *in fin.* nixus textu *c. laudabilem* 5. *et. c. fin. hoc tit.* ubi ad ejusmodi dubium tollendum ab ecclesia conceditur experimentum triennale. *Sed minus bene*: nam tempus istud solum indultum est ab ecclesia ad explorandum valorem matrimonii, prius legitime contracti, quando post ejus contractum suboritur dubium de impotentia contrahentium utriusque; vel alterutrius; cum enim tunc, antequam de valore ejusdem, vel nullitate constet, neque ratum haberi, neque dissolvi illud possit, merito indulgetur hoc tempus, ut interea explorari possit, an revera impotentia perpetua dirimens matrimonium subsit.

57

Quare dicendum, licite hoc casu non posse contrahi matrimonium, antequam ejusmodi dubium deponatur. Ita Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 103. *n.* 10. Gutier. *c.* 116. *de matrim. n.* 3. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 7. *n.* 1. Vviestner *hic n.* 37. Reiffenstuel *ibid n.* 26. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrimon. capitul.* 2. *n.* 119. *et* 120. Ratio est, quia tali dubio stante, contrahens matrimonium necessitatem contrahit exercendi actus, de quibus rationabiliter dubitari potest, an fornicarii, vel conjugales sint: proinde gravem infert injuriam illi, cum quo matrimonium contrahit, nec minorem sacramento, quod periculo nullitatis exponit.

58

An vero cum tali dubio impotentiae matrimonium ineunti liceat debitum conjugale petere, an solum reddere, aliud dubium est. Palacios *l. citt.* putat, tantum licitam ipsi esse redditionem, non vero petitionem. Sanchez autem *n.* 10. *cit.* existimat licere ipsi tam redditionem, quam petitionem: et hoc quamvis uterque mala fide illud inierit: non quidem ratione possessionis, quae mala fide incipienti minime suffragatur; sed quia ejus matrimonii valor necessario discutiendus est; at quando de impotentia non constat, nullo alio modo dubium id discuti potest, nisi habita copula; igitur ut contrahentibus, et ecclesiae constare possit, an valide, vel invalide contraxerint matrimonium, redditio, et petitio debiti iisdem intra tempus a jure praescriptum debet esse licita.

59

Quaeritur 7. an matrimonium contrahens cum impotente obligetur saltem ad cohabitationem, et exhibenda obsequia conjugalia, quae potest? Resp. cum distinctione: vel enim uterque matrimonium bona fide, sive cum ignorantia hujusmodi impedimenti contraxit, vel cum scientia illius.

Si primum, et caste vivere communi consensu velint, ita sibi mutuo cohabitare possunt, ut recte Sanch. *l.* 7. *de matrimon D.* 96. *n.* 4 Gutier. *c.* 114. *n.* 2. Conink *D.* 31. *n.* 83. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 11. *n.* 4. *fin.* Reiffenstuel *hic n.* 62. et aperte decisum est *c. laudabilem* 5. *hoc tit.* ubi Caelestinus III. de matrimonio, cum frigido ignoranter contracto, agens, *Si* inquit, *ambo consentiant simul esse, vir eam, etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem*: quod confirmatur ex motu proprio Sixti V. supra allegato. Sed tunc non licent eis tactus, qui solutis interdicuntur, eo quod revera conjuges non sint; Sanch. *n.* 4. *cit.* Gutier. *n.* 3. Reiffenstuel *n.* 63. Et hinc quando incontinenter vivunt, vacando tactibus, aut in eodem lecto dormiunt, nullatenus permittendi sunt sic manere, ut constat ex *motu proprio citat.* Imo stante tali periculo incontinentiae, tenentur reclamare ipsimet contrahentes, et petere, ut authoritate ecclesiae dissolvatur matrimonium hoc putatitium; Sanch. *n.* 8. Quia vero hujusmodi confoederatio periculosissima, inter juvenes praesertim est, ideo illa non facile est concedenda; Sanch. *n.* 6. *et* 7.

60

Si secundum contingat, et matrimonium cum impedimento impotentiae contrahatur scienter, non pauci existimant, sic contrahentes teneri tamquam fratres convivere, et praestare sibi invicem alimenta: idque ob *cap. consultationi* 4. *hoc titul.* ubi Lucius III. *Romana*, inquit, *ecclesia consuevit in similibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.* Et hoc procedere existimant, sive unus tantum impotentiae suae conscius fuerit, et sic deceperit secum contrahentem, sive ambo conjuges tempore initi matrimonii sciverint impotentiam: primum, quia fraus sua nemini patrocinari debet: alterum ob regulam, *si non valet, quod ago, ut ago, valeat omni meliori modo, quo potest*; possunt autem pacisci de perpetua inter se societate, etiam extra matrimonium, sccluso incontinentiae periculo; ergo etc.

61

Sed etsi hoc casu, si periculum incontinentiae, et vitae libidinosae absit, permitti iisdem possit, ut si ita velint, simul permaneant, probabilius tamen non tenentur sic permanere: idque verum

est, sive unus tantum, sive uterque contrahens impotentiae fuerit conscius, ut pluribus aliis *citt.* advertit Sanch. *D.* 97. *cit. n.* 10. *et* 12. et sequuntur Engl *hic n.* 8. Konig *n.* 15. nec enim contrahentium mens fuit, ad eam habitationem instar fratrum se invicem obligandi, sed ad verum matrimonium; quare cum verum matrimonium minime fuerit, non est, cur inde obligatio surgat. Neque obstat *cap. consultationi citat.* quia isto nullum indicatur praeceptum, sed solum permittitur, ut ita contrahentes secum, continentia servata, cohabitent, si ita velint communi consensu, ut textum illum cum aliis explicat Sanchez *loc. citat.* Axioma *n. praeced.* allatum solum procedit, quando hujusmodi intentio praesumi potest; secus, si magis certum sit, quod agentes eam intentionem voluerint esse exclusam, prout exclusa praesumitur hoc casu, cum inducat cohabitationis obligationem valde onerosam, et periculosam.

62

Quaeritur 9. an vita socialis, inter impotentes, cognita ab initio impotentia, inita, verum matrimonium sit, aut esse de jure possit? Affirmant Paludan. *in* 4. *dist.* 30. *quaest. un. artic.* 2. Tholos. *synt. l.* 9. *capit.* 12. *n.* 6. Medin. *de contin. l.* 5. *a capit* 74. Pont. *l.* 7. *a capit.* 56. et nonnulli alii tum VV. tum RR. quibus non oscure favet s. Thom. *in* 4. *dist.* 34. *quaest. un. art.* 2. *ad* 4. et apertius 3. *part. quaest.* 29. *artic.* 2. Nituntur 1. *cap. consultationi* 4. *et capit. laudabilem* 5. *hoc titul.* ubi mulier impotens, ut *n.* 59. dictum est, si matrimonium cum ipsa, praesertim scienter contractum est, cum haberi nequeat ut uxor, jubetur haberi ut soror. 2. *can. requisisti* 2. *caus.* 33. *quaest.* 1. ubi Gregorius pontifex, postquam idem dixisset, quod in duobus *capit.* modo allegatis Lucius, et Caelestinus, addit, *quodsi retinaculum conjugale voluerint rescindere, maneant utrique innupti*, igitur inter ipsos est retinaculum, seu vinculum conjugale; cons. verum matrimonium. 3. *Ratione*; quia matrimonii essentia consistit in conjunctione animorum, qua duo diversi sexus se mutuo obligant ad naturalem vitae societatem; *arg. l. nuptias* 30. *ff. de R. J.* atqui conjunctio ista stare etiam cum impotentia potest; ergo impotentes in hunc modum valide contrahere matrimonium poterunt. 4. Si ultra hanc conjunctionem animorum exigeretur obligatio ad actus conjugales, non apparet, quomodo inter B. V. et s. Josephum consistere potuerit verum matrimonium, cum illa, et probabiliter etiam s. Josephus ob votum castitatis obligare se ad actus conjugales nequiverint. 5. Valide contrahunt aliqui cum voto continentiae, et mutua obligatione nunquam petendi debitum, qui tamen moraliter impotentes sunt ad usum matrimonii; ergo similiter valide contrahunt physice im-

potentes. 6. Si potentia ad copulam esset de essentia matrimonii, impotentia superveniens illud dirimeret; hoc autem est falsum ex dictis *n.* 46. ergo etc.

63

Sed, etsi hujusmodi socialis vita, qua vir, et foemina, cognita ab initio impotentia, se obligant ad mutua obsequia; et foemina quidem ad inserviendum viro, vir autem ad ministranda alimenta foeminae, licite secluso incontinentiae periculo, ut ex dictis *ad q. praec.* constat, contrahi possit, negandum tamen, quod talis contractus sit verum matrimonium. Ita Sanch. *lib.* 7. *de matr.* *D.* 97. *n.* 2. Coninck *D.* 31. *n.* 78. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 6. *n.* 3. Perez *D.* 37. *sect.* 4. Card. de Lugo *respons. mor. l.* 1. *dub.* 31. Zoes. *hic numer.* 5. Vviestner *ib. numer.* 41. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 2. *numer.* 139. *et* 140. et passim DD. tum VV. tum RR. *Ostenditur* 1. ex *c. consultationi* 4. *h. tit.* ubi pontifex loquens de iis, qui etiam scienter cum arctis, ideoque impotentibus ad copulam contraxerunt, dicit, quod non possint has habere uxores: 2. Ex *motu proprio Sixti V.* cujus tenor est: *mandamus, ut conjugia per quoscunque eunuchos, et spadones, utroque teste carentes, cum quibuslibet defectum illum sive ignorantibus, sive scientibus contrahi prohibeas; eosque ad matrimonia contrahenda inhabiles authoritate nostra declares, . . . et matrimonia ipsa, sic defacto contracta, nulla, irrita, et invalida esse declares*: quibus verbis matrimonia, cum eunuchis, et spadonibus tam ignoranter, quam scienter contracta, irrita pronuntiantur. 3. Ex *ratione*; quia matrimonium ex natura, et institutione sua refertur ad propagationem humani generis, sive ad actus ad istam ex se aptos, ut clare indicatur Genes. 2. *vers.* 24. *ubi: Adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una*: cui concordat *can. DEUS* 12. *caus.* 31: *quaest.* 1. *et cap. illud quoque* 11. *de praesumpt.* et hinc vi matrimonii, a se contracti, conjuges obligantur ad redditionem debiti; atqui actus isti impotentibus sunt impossibiles; ergo etiam impossibilis erit inter ipsos, et cum ipsis matrimonialis contractus. 4. Ex *absurdis*; nam si matrimonium consistere potest in sola conjunctione animorum sine obligatione tradendi corpus ad actum conjugalem, non est ratio, cur non etiam possit consistere inter patrem et filiam, filium et matrem, fratrem ac sororem, socerum et nurum etc. nam praedicta animorum conjunctio, et societas vitae eis non adversantur; ergo etc.

64

Neque obstant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. in *capit. citt.* dicuntur duo, videlicet impotentem non posse haberi ut uxo-

rem; alterum eam habendam ut sororem: primo sententia nostra aperte confirmatur; quia clare significatur, quod verum matrimonium cum illa non intercedat: secundo nobis non contradicitur; quia, ut *numer.* 61. dictum est, ibi cohabitatio, secluso incontinentiae periculo, non praecipitur, sed solum permittitur, si in eam uterque consenserit. *Ad* 2. ibi nomine *conjugalis retinaculi* intelligitur non verum matrimonii vinculum, sed putatitium, ut patet ex textu; nam ibi permittitur rescissio conjugalis retinaculi; atqui contra naturam matrimonii est, conjugium, semel valide initum, etiam ratum tantummodo, rescindi aliter, quam professione religiosa, et dispensatione apostolica. *Ad* 3. patet ex argumentis *numer. praec.* allatis, quod sola animorum conjunctio sine obligatione ad praestandos actus conjugales, si ab altero petantur, non sufficiat ad matrimonium verum constituendum. *Ad* 4. B. V. virtualiter saltem consensit in obligationem tradendi corpus suum ad actus ejusmodi, si peterentur, idque sine periculo violandi votum; quia ex relevatione divina intellexit, eos a s. Josepho nunquam exigendos. *Ad* 5. *neg. conf.* quia moraliter solum impotentes habent corpora vere physice potentia ad usum matrimonii, et cons. illorum dominium, quod ab usu distinguitur, vere possunt tradere; secus est de physice impotentibus. *Ad* 6. *neg. sequel.* plus enim requiritur ad jus aliquod primo acquirendum, quam ad illud jam acquisitum retinendum.

65

Quaeritur 10. quo jure impotentia perpetua dirimat matrimonium? Paludan. *in* 4. *dist.* 30. *quaest.* 1. *art.* 2. *n.* 6. Major. *ibidem dist.* 34. *q.* 1. *col.* 2. *concl.* 3. D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 15. §. 3. *col.* 4. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 18. *n.* 2. Tabien. *V. impedimentum imp.* 12. *num.* 1. Armill. *V. matrimonium num.* 47. Gaeta *in can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *q.* 118. *num.* 328. *et* 329. Pont. *l.* 7. *c.* 31. §. 2. *et seqq. fol:* 258. et nonnulli alii volunt, matrimonium per eam dirimi solum jure positivo, praesertim ecclesiastico. *Nituntur* praecipue *c. quod sedem* 2. *hoc tit.* ubi Alexander III. *Sicut puer*, inquit, *qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio, sic, qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* Unde subsunt: atqui matrimonium, quod pueri, seu impuberes inter se contrahunt, non est irritum jure naturali, sed ecclesiastico tantum, cum ad id dispensare pontifex possit; ergo etiam matrimonium, inter impotentes celebratum, tantum irritum erit jure ecclesiastico. *Conf.* sicut impotentia temporalis se habet respectu temporis, quo ipsa durat, ita se habet impotentia perpetua respectu temporis totius vitae; nam illa pro tempore, quo durat, non minus impedit traditionem ad

actus conjugales, ac eam impedit impotentia perpetua pro toto tempore vitae; atqui impotentia temporanea matrimonium dirimit solo jure ecclesiastico; ergo etiam impotentia perpetua.

66

Sed melius dicitur, impotentiam perpetuam dirimere matrimonium jure naturali. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 54. *q. unic. artic.* 2. *ad* 1. Scot. *ibid. quaest. unic. pr.* Sot. *artic.* 2. *concl.* 1. Palacios *D.* 1. *ad fin.* Sylv. *V. matrimonium* 6. *quaest.* 5. *dict.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 98. *n.* 2. Gutier *cap.* 112. *de matrim. n.* 2. Coninck *D.* 31. *num.* 77. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *q.* 4. *c.* 11. *num.* 1. Hurtad. *de matrimon. D.* 22. *n.* 30. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 6. *n.* 1. Perez *D.* 37. *sect.* 9. *numer.* 2. Barbosa *in c. quod sedem cit. num.* 2. Zoes. *hic n.* 4. Engl. *n.* 1. Pirh. *n.* 7. Konig. *n.* 5. Scambogen *n.* 7. Vviestner *n.* 45. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 2. *n.* 123. et communissima ceterorum. *Ratio est*, quia contractus matrimonialis essentialiter consistit in mutua traditione, et translatione juris in corpus, mutuoque consensu in obligationem, non solum ad individuam vitae societatem, sed etiam ad actus ex se aptos ad generationem prolis, ut indubitate desumitur ex *Genes.* 2. *v.* 24. et praesertim ex 1. *Corinth.* 7. *v.* 3. *et* 4. *Uxori vir debitum reddat etc. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir etc.* atqui is, qui impotentia perpetua laborat, corporis sui jus ita transferre in alterum, et in obligationem ad ejusmodi actus consentire non potest, hoc ipso, quod actus ad prolis generationem apti ipsi impossibiles sint, per *reg. impossibilium* 185. *ff. et regul. nemo* 6. *in* 6. ergo ipsi contractus matrimonialis ex natura rei est impossibiles: id vero, quod naturae rei repugnans est, est jure naturali nullum, et irritum; ergo etc. *Conf.* a paritate cum emptione venditione, quae nullo jure naturae est, si fiat de re, quae tradi non potest, aut in commercio hominum non est.

67

Proceditque hoc 1. etsi impotentia ista sit perpetua respective solum ad certam, vel certas personas; nam his jus in corpus suum ad actus conjugales ex se aptos ad generationem prolis non potest tradere, quod respectu illarum isti impossibiles eidem sint; Sanch. *D.* 98. *citat. n.* 5. *Procedit* 2. ex quacunque causa impotentia ista procedat, et cons. etiamsi procedat, ex maleficio; quia etiam talis impotentia actum conjugalem impossibilem reddit aliquando respectu omnium, aliquando respectu certarum solummodo personarum: et hinc necesse erit de illa discurrere, sicut de impotentia perpetua absoluta, et respectiva, quae nascitur ex causa intrinseca; Sanchez *num.* 6. *Procedit* 3. etiam de conjugiis infidelium; quia jure natu-

rali obligantur etiam infideles: cons. matrimonium, ab ipsis inter impotentes contractum etiam ipsum erit irritum.

68.

Ad argumentum adversae sententiae nego paritatem inter matrimonium contractum inter impuberes, et inter matrimonium contractum cum impotente perpetuo; nam qui ob defectum aetatis ad exhibendos actus conjugales jam non est potens, subire tamen potest obligationem exhibendi illos, cum potens per aetatem effectus fuerit: contra qui laborat impotentia perpetua, nunquam obligare se ad actus istiusmodi potest, hoc ipso, quia actus illi ponuntur ipsi esse in perpetuum impossibiles. Paritas dari potest in quacunque alia obligatione; nam etsi obligare se aliquis possit ad solvendum debitum, cui solvendo quidem nunc non est, erit autem solvendo, non tamen obligare se aliquis potest ad debitum solvendum, cujus solvendi incapax erit. *Ad conf.* Eadem est responsio; nam impotentia temporalis, etsi impediat, ne nunc exhiberi actus conjugales possint, quia tamen exhiberi poterunt, cessante illa impotentia, non excludit traditionem juris in corpus, et obligationem ad actus conjugales, quam tamen simpliciter excludit impotentia perpetua.

§. III.

De dissolutione matrimonii, cum impotente initi.

SUMMARIUM

69

Quaeritur 1. quomodo dissolvendum sit matrimonium, quod ob impotentiam perpetuam nullum est? *Certum est*, conjugem potentem ab impotente, etiamsi certus sit de impotentia istius, a conjugio propria authoritate non posse recedere; *arg. c. porro* 3. *de divort.* Opus igitur ad dissolvendum ejusmodi matrimonium erit authoritate ecclesiae, et judicis ecclesiastici, ut recte notat P. Vviestner *hic n.* 47. Interim tamen hujusmodi conjuges, si certo cognoscant adesse ex parte unius impotentiam perpetuam, abstinere tenebuntur ab omni ulteriori attentatione copulae, et tactibus lascivis; ubi enim de impotentia certo constat, certo etiam constat, quod matrimonium, inter eos initum, nullum sit; cons. abstinendum erit ab actibus, qui

non nisi veris, vel saltem dubiis conjugibus liciti sunt; Reiffenstuel *hic n.* 33.

70

Debet autem propter arduitatem negotii procedere ad matrimonii dissolutionem, ex causa impotentiae faciendam, judex maxima circumspectione: neque solis conjugum, etiam utriusque, assertionibus credet, sed eam sulum decernet, obtenta plena impotentiae probatione; Gutier. *capitul.* 120. *de matr. n.* 1. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 9. *n.* 1. Vallens. *hic n.* 5. Honor. *n.* 14. Engl. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 34. *Ratio est*, quia alias conjuges, mutuae cohabitationis pertoesi, facile colludere, et separationem, nec non licentiam alteri nubendi obtinere possent: et sic dissolutio matrimonii semel contracti penderet ex voluntate contrahentium: quod fieri non debet; Pirhing *hic n.* 14.

71

Quaeritur 2. quis proclamare contra matrimonium ex causa impotentiae possit, an ille solum qui potens est, an etiam, qui impotens? *Certum est*, quod proclamare adversus matrimonium possit vir, quamvis ex parte ipsius impotentia se teneat; gloss. *in can. requisisti* 2. *V. idcirco caus.* 33. *quaest.* 1. Joann. Andr. *in cap. accepisti* 1. *hoc titul. n.* 3. Abbas *ibidem n.* 1. *not.* 1. Alex. de Nevo *n.* 1. Sylv. *V. matr.* 8. *quaest.* 16. *dict.* 5. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 114. *n.* 2. quia viri interest ipsum dissolvi, ne cogatur ad onera matrimonii irriti sustinenda. *Excipit* Sanch. *l. cit. n.* 3. *et* 4. duos casus: *unum*, quando vir proclamans contra matrimonium eo tendit, ut sibi ad alias nuptias transitus permittatur; tunc enim allegans frigiditatem propriam audiri non debet, quod petitio ejus adversetur allegationi: secus, si allegaret impotentiam foeminae, aut maleficium, quia maleficium communiter est tantum respectu illius foeminae, cum qua contraxerat. *Alterum*, si contraxit conscius impotentiae propriae; tunc enim non ipse, sed mulier, cum qua contraxit, adversus matrimonium proclamare deberet, nisi periculum incontinentiae subesset ex consortio cum ea uxore existimata; nam eo casu petere posset a judice, ut ex officio suo eos separet.

72

Major difficultas est, an quando impotentia se tenet ex parte foeminae illam ignorantis tempore matrimonii, si postea eam comperiat, illa possit proclamare adversus matrimonium, allegando suam impotentiam? *Videtur*, quod non; quod foeminae tali casu non interfuit matrimonium dissolvi. Et ita videntur tenere *glossa*, *Joannes Andr. Alex. de Nevo n. praeced. allegati*, qui putant id speciale esse in viro, ut liberetur a sustinendis oneribus matrimonii: quae

ratio locum non habet in foemina. Sed melius cum Paludan. *in* 4. *dist.* 34. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 3. *n.* 9. *fin.* D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 12. §. 1. docet Sanch. *l. cit. n.* 6. etiam foeminam impotentem proclamare adversus matrimonium ex casu impotentiae suae posse: quia satis ipsius interest separari ab eo, qui vere non est suus vir, nec ipsi subjici, et restitui sibi dotem. Accedit, quia aequum non est, cogi simul esse instar sororis, cum tantum se obligarit ad habendum ut virum, et culpa vacet.

73

Quaeritur 3. quamdiu proclamare adversus matrimonium, et petere dissolutionem illius liceat? Rationem dubitandi faciunt tres textus, inter se, ut videntur, contrarii; nam *cap. accepisti* 1. *hoc tit.* mulieri post annum, et dimidium allegauti impotentiam viri denegatur audientia, et rationis loco ei objicitur, cur tamdiu tacuerit, cum facile, et intra breve tempus scire potuerit, an maritus sit aptus ad copulam: contra *cap. fin. eod.* adversus matrimonium conquerens auditor post octo cohabitationis annos; imo *cap. fraternitatis* 6. *titul. cit.* statuitur, audiendum post multos etiam annos. Horum textuum apparentem antilogiam ut concordarent, interpretes antiqui multum laborarunt, et multi frustra; nec defuerunt aliqui qui dispositionem *c. accepisti cit.* correctam assererent per posteriores textus; imo fuerunt, qui *cit. c. accepisti* negarent vim juris, quod ex Brocardico solum in decretales assumptum sit. Sed utrique male: *primi* quidem; quia correctio juris vitanda est, quando per congruam aliquam interpretationem vitari potest: *posteriores* quia si ratio fontis habenda esset, ex quo textus in decretales est derivatus, vis, et authoritas juris innumeris textibus adimenda foret.

74

Quare melius contrarietas ista concordat distinguendo: vel enim uterque conjux fatetur impedimentum alterutrius, vel unus solum adversus matrimonium ob impotentiam proclamat, alter vero impotentiam negat. *Si primum*, audiendi sunt proclamantes adversus matrimonium quocunque tempore, etiam post multos annos, ut recte colligitur ex *cap. fraternitatis*, etc. *fin. citt.* quia tractu temporis matrimonium irritum non firmatur. *Si secundum*, videndum est, an proclamatio fiat ante triennium ad experientiam potentiae, vel impotentiae a jure concessum, vel post illud. *Si post illud*, audienda est pars proclamans, etiam contradicente altera, ut iterum colligitur ex *c. fraternitatis*, et *c. fin. citt. Si ante triennium*, iterum distingueudum est, an proclamans allegatae a se impotentiae signa certa, aut saltem verisimilia afferat, an vero dubia duntaxat. *Si certa, aut saltem verisimilia*, audiri debet etiam ante triennalem

experientiam. Si vero *dubia solum*, ante triennalem experientiam audientia illi denegatur, non tamen post illam, imo nec ante illam, si statim, i. e. post unum, vel duos menses, a copulae attentatione lapsos, proclamet, qui genuinus est sensus *c. accepisti cit.* Atque ita textus hos explicant Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 109. *n.* 14. Gutier. *c.* 120. *de matr. numer.* 27. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 8. *n.* 2. Barbos. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 8. Pirh. *hic n.* 31. *not.* 2. Vviestner *n.* 49. Reiffenstuel *n.* 53. *et duob. seqq.*

75

Quaeritur 4. quomodo probanda sit impotentia, ut procedi ad matrimonii dissolutionem possit? Resp. Opus est plena impotentiae probatione, ut dictum est *n.* 70. Si aliter de corporis defectu constare non possit, adhibenda erit inspectio corporum, masculini quidem per medicos, et chirurgos, foeminini autem per obstetrices, aliasque honestas matronas; *c. fraternitatis* 6. et *c. fin. hoc tit.* juncto *c. proposuisti* 4. et *c. cum causam* 14. *de probat.* Quod verum est regulariter; nam si quaestio sit de qualitate alia altiore, foeminae notitiam superante, v. g. an mulier arcta per incisionem absque periculo vitae apta possit reddi ad copulam perfectam, etiam pro inspicienda foemina chirurgi, et medici adhiberi debent; Sanchez. *l.* 7. *de matr. D.* 113. *n.* 21. Reiffenstuel *hic n.* 41. et probatur ex *c. ex litteris* 3. et *c. fraternitatis* 6. *h. tit.* ubi de ope medicorum, ac incisione fit mentio, quae vere non nisi inspectione per illos facienda fieri potest.

76

Debent autem matronae istae 1. esse honestae, et bonae famae, non leves, aut viles, ne modico pretio subornatae, falsum deponant; *c. causam*, *c. fraternitatis*, et *c. fin. citt.* 2. Debent esse artis peritae, et ad hoc idoneae; hinc nec nimia juventus ob experientiae defectum, nec nimia senectus ob defectum visus iisdem inesse debet; Sanchez *loc. cit. n.* 2. cum Joan. Andr. *Host. Anchar. Praepos.* Alex. de Nevo, *Brunell. Pacian. et aliis*, 3. Debent esse de parochia foeminae inspiciendae; *c. fraternitatis cit.* ubi, *quasdam matronas suae parochiae etc.* et ratio est, quia praesumitur eas habituras pleniorem notitiam, 4. Debent eligi a judice, et non a partibus, quia potius judicum, quam testium munus obeunt, et vocantur, ut judicem instruant; Sanchez *numer.* 5. cum *Bartol. Angel. Felin.* 5. Ut testimonio suo fidem faciant, desideratur ab ipsis juramentum cum res sit gravissima: juramentum tamen hoc non debet esse de omnimoda certitudine, sed sufficit, si testificentur verisimiliter juxta aestimationem quam ex artis peritia assecutae sunt; Sanchez *n.* 15.

Et idem cum proportione dicendum de aliis artis peritis, qui ad inspectionem corporis adhibentur; Reiffenstuel *hic n.* 40.

77

De numero matronarum, et aliorum artis peritorum, qui ad hujusmodi inspectionem adhiberi debent, controversia est inter DD. et occasionem eidem praebent duo textus, unus juris canonici, *capitul. proposuisti citat.* ubi plures censentur fuisse adhibitae matronae; alter juris civilis, *l. temporibus* 1. §. *si omnes* 8. *ff. de inspic. ventr*: ubi contra foeminam, dicentem se esse praegnantem, quinque requiruntur obstetrices.

Sed dicendum, sufficere duas honestas, et expertas matronas. Ita glossa *in can. nec aliqua V. obstetricum* 27. *quaest.* 1. Alex. de Nevo *in cap. fin. hoc titul. n.* 11. Sanchez *lib.* 7. *D.* 109. *n.* 8. et *D.* 116. *n.* 16. Barbosa *in cap. proposuisti cit. n.* 7. Reiffenstuel *n.* 36. et alii satis communiter; quia a generali regula, quod *in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum*, res haec non excipitur: imo, ut *cit.* P. Reiffenstuel *n.* 40. cum Sanch. *D.* 113. *n.* 17. et Barbosa *n.* 7. *cit. notat*, in casu, et loco, ubi unus tantum peritus, ac fide dignus adesset, ille solus sufficere: *argum. leg. stipulatio* 1. *in fin. ff. de V. O.* quamvis Abb. *in c. proposuisti cit.* putet in causa valde ardua, qualis est dissolutio matrimonii, requiri duos, ita ut uno tantum existente in loco, secundus e viciniori loco accersiri debeat.

Ad cap. proposuisti cit. respondit Sanchez *numer.* 8. *citat*: ibi fieri mentionem septem obstetricum; non quasi tot necessariae sint, sed quia adhibitae sunt ad majorem cautelam; et hinc quoad hoc est narratio potius facti, quam juris dispositio; et sic probationem non facit. *Ad l. temporibus* ibi est specialis dispositio, quae facta est, ne haeredibus praejudicium generetur, ut cum gloss. *ibidem V. quinque* notat Sanchez *loc. cit.*

78

Quaeritur 5. utrum ad declarandum matrimonium irritum ratione impotentiae desideretur triennium experientiae a jure praescriptum? Respond. decisionem istius quaestionis pendere ex qualitate indiciorum, et signorum, quae ex inspectione peritorum deprehensa sunt; nam

1. Si peritorum judicio habeantur indicia, et signa impotentiae omnino certa, et evidentia physice, v. g. quod mas virilibus, vel utroque teste careat, aut foemina propter nimiam arctitudinem ad omnem coitum indubitato inepta appareat, matrimonium sine mora, aliave probatione, aut solemnitate dissolvendum est; neque opus erit, eo casu conjugibus deferri juramentum, sed sufficiet, quod id delatum sit, et praestitum a medicis, et aliis, qui ejusmodi signa

adesse testantur glossa *in c.* 6. *hoc tit. V. matrona*, Abb. *ibid.n.* 11. Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. D.* 107. *n.* 3. Guttier *cap.* 120. *de matrim. num.* 3. Pont. *lib.* 7. *c.* 66. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 9. *n.* 3. Vivian. *in c.* 1. *v. sed si hoc tit.* Barbosa *ib. n.* 2. et *in c.* 5. *n.* 8. Vallens. *hic n.* 5. Engl. *n.* 6. Zoes. *n.* 4. Pirhing *num.* 16 *not.* 1. *fin.* Vviestner *n.* 51. Konig *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 42. magnif. P. Schmier *p* 3. *de matrim. c.* 2. *n.* 149. Ratio est, quia tali casu certa est matrimonii nullitas, qua comperta, juri naturali adversatur carnale commercium.

79

2. Si impotentiae signa non sint certa physice, sed moraliter tantum, praemittendum est juramentum, praestandum tum a conjugibus, de quorum matrimonio agitur, tum a septem aliis horum vel consanguineis, vel vicinis: et conjuges quidem jurabunt, se coire non posse, ceteri se credere dictos conjuges jurasse verum: et tum si cum medicorum, et peritorum, qui corpus inspexere, dicto, quo verisimiliter judicant adesse impotentiam, concordaverint horum juramenta, dissolvetur statim matrimonium, nulla temporis mora expectata; si discordaverint testimonia haec, idem fiet, quod statim dicetur de signis dubiis; Anton. de Butrio *in c. laudabilem* 5. *h. tit. n.* 14. Alex. de Nevo *ib. n.* 17. Sanch. *n.* 4. Gutier *n.* 4. Honor. *hic n.* 14. Pirhing. *n.* 14. *fin.* Vviestner *n.* 56. Reiffenstuel. *n.* 43. magnif. P. Schmier *n.* 151. cum reliquis supra, et colligitur ex *c. laudabilem* 5. et *c. fin. h. tit.* Ratio est, quia probatio per signa solum moraliter certa est minor, quam quae fit per signa physice certa, major autem, quam quae fit per signa solum dubia: igitur ut compleatur probatio, in re tam ardua merito exigetur juramentum; non autem triennalis experientia, quia haec solum requiritur, quando signa impotentiae dubia sunt; igitur

80

3. Si signa sint dubia, concedendum est conjugibus triennium ad experiendum, an matrimonium per veram copulam carnalem valeant consummare, juxta textus *citt.* imo quia foemina plenam, et perfectam pubertatem adipiscitur primum expleto 14. et mas 18. aetatis anno, ut habetur de foemina, *l. mala* 14. *ff. de alimenti* de mare *leg. arrogato* 40. §. *non tantum* 1. *ff.* et §. *minorem* 4. *inst. de adoption.* idcirco si in minore aetate contraxerint, eo usque experientiae tempus extrahendum erit; Host. *in c.* 5. *hoc tit. post pr.* Jo. Andr. *ibidem n.* 3. Sanch. *disp.* 108. *n.* 4. Gutier *c.* 121. *num.* 4. Coninck *D.* 31. *num.* 84. Palao *part.* 14. §. 4. *num.* 6. et §. 9. *num.* 6. Vivian. *in c.* 5. *cit. vers. alia*, Barbosa *ibid. n.* 7. Pirhing *hic n.* 14. *fin.* Scambog. *n.* 16. Vviestner. *n.* 53. magnif. P. Schmier *n.* 153.

cum enim hominum complexiones diversae sint, aequitas postulat, ne matrimonii dissolutio intentetur, quousque conjux ea aetate polleat, in qua perfectum robur natura comparat: *excipe* nisi ad oculum pateat, impotentiam non ex imbecillitate naturae, sed ex frigiditate, vel alio impedimento provenire; Palao §. 4. *n.* 6. *fin.*

81

Quaeritur 6. quid faciendum, transacto triennio experientiae? Resp. Si tum signa impotentiae certa, aut saltem verisimilia non appareant, videndum, quid asserant ipsi conjuges; nam

1. Si matrimonium vere consummatum neget vir, et foemina affirmet, fides habenda est affirmanti, et sententia pro matrimonio ferenda est: ita Host. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 1. Joan. Andr. *ibid. n.* 4. Ancharan *n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 9. *fin.* Mascard. *de probat. concl.* 312. *n.* 24. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 109. *n.* 9. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 9. *n.* 7. Vviestner *hic n.* 54. Reiffenstuel *ibid. n.* 48. Ratio est, quia in pari causa potior est conditio possidentis juxta *reg.* 65. *n.* 6. nec praesumitur, quod foemina viro impotenti cohabitare, et sterilis apparere velit.

82

2. Si contra foemina neget consummatum esse matrimonium, vir affirmet, fides habenda est viro, praesertim si illa distulit proclamare adversus matrimonium, prout sumitur ex *c. accepisti* 1. *hoc tit.* ubi ratio redditur; quia tunc duae praesumptiones concurrunt contra mulierem, una, quod tarde proclamarit, altera, quia vir est caput mulieris, cons. potius illius, quam hujus assertioni credendum est; Host. *in c.* 1. *cit. num.* 1. *V. tamdiu*, Joan. Andr. *ibid. n.* 7. Ancharan. *n.* 7. Abb. *n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 7. Sanch. *D.* 109. *n.* 2. Canis. *c.* 5. *hoc tit. n.* 4. Barbosa *ibid. n.* 6. Pirhing. *hic n.* 14. *not.* 2. Vviestner *n.* 14. Reiffenstuel *n.* 49. cum aliis. *Excipitur*, nisi medicorum, aut chirurgorum assertione probari possit, quod vir sit impotens, aut testimonio obstetricum, vel aliarum matronarum honestarum, quod foemina adhuc virgo sit, et incognita; tunc enim pronuntiandum est pro uxore contra virum; Sanch. *l. cit. num.* 5. 6.

83

Si denique alterum impotentem esse uterque affirmet, ad tollendam suspicionem collusionis ipsius cum septima manu propinquorum, aut vicinorum, vel si tales, et tot haberi nequeant, aliorum bonae famae, et pauciorum, juramentum modo, quo *supra n.* 79. dictum est, deferri debet; quo praestito matrimonium irritum declarandum, et ei, qui potens est, ad alia vota transitus permittendus est; glossa *in can. requisisti* 2. *V. septima manu caus.* 33. *q.* 1. Rosell. *V. di-*

vortium n. 4. Sylvest. *ibid.* 20. *n.* 23. *fin.* Mascard. *de probat. concl. de probat. concl.* 816. *n.* 8. Pacian. *probat. l.* 2. *c.* 2. *n.* 24. Sanchez *l.* 7. *D.* 108. *n.* 7. Gutier. *c.* 120. *n.* 9. *vers. desideratur*, Palao §. 9. *cit. n.* 11. Vallens. *hic n.* 5. Pirh. *n.* 17. Konig. *n.* 12. *fin.* Vviesner *u.* 55. Reiffenstuel *n.* 44. et statuitur *cap. laudabilem* 5. et *c. fin. hoc tit.* Ratio est, quia juramentum hoc petitur, eo quod posset esse collusio inter conjuges, et ut cautiori diligentia adhibita, dissolutio matrimonii fiat; atqui periculum collusionis etiam potest esse post transactum triennium; ergo etc.

84

Quaeritur 7. a quo tempore computandum sit triennium, a jure praescriptum pro experientia impotentiae? Videtur computandum a tempore contracti matrimonii, nam ita loquitur pontifex *cap. laudabilem* 5. *hoc tit.* ibi, *A tempore celebrati conjugii... cohabitent per triennium*: Sed verba ista non obstant; nam ut glossa *in c. cit. V. celebrati* Host. *ibid. pr.* Ant. de Butrio *n.* 10. Alex. de Nevo *n.* 10. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 110. *n.* 1. Pirhing *hic n.* 16. *not.* 2. Vviest. *ibid. n.* 56. verba haec explicant, intelligenda sunt de contractu matrimonii, ut fere solet, per copulae attentationem perfecto: hinc conveniunt inter se DD. satis communiter, triennium istud non computandum simpliciter a tempore contracti quomodocumque matrimonii, sed a die attentatae copulae; Sanch. *loc. cit.* Gutier. *c.* 120. *numer.* 19. *et c.* 121. *numer.* 1. Coninck *D.* 31. *numer.* 83. *fin.* Vallens. *hic n.* 7. Reiffenst. *n.* 27. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 2. *n.* 156.

85

Dubium moveri potest, an triennium istud numerandum sit ab ipsa attentatione, vel potius a decreto judicis; nam dissentiunt in hoc DD. Qui concordari possunt per ea, quae tradunt Riccius *prax. decis.* 239. *n.* 1. Farin. *vol.* 1. *cons. decis.* 27. *et* 277. *et vol.* 2. *decis.* 192. *et* 226. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 10. *n.* 3. Pont. *lib.* 7. *cap.* 66. Gonzal. *in cap.* 5. *hoc tit. num.* 8. Vviest. *hic n.* 56. juxta quos, spectato jure, triennium hoc quidem incipit ab ipsa attentatione copulae; ex praxi vero curiae romanae a decreto judicis. *Primum* clare satis colligitur ex *cap. laudabilem cit. et cap. fin. eod.* ubi asseritur, mulierem, quae viro suo per octo annos cohabitavit, ab eo statim separandam, *si constiterit, eos intra praedictos annos per continuum triennium insimul habitasse. De altero* Farin. *loc. cit.* affert authoritatem rotae, additque solere praecipi, ut praemittatur confessio peccatorum, et ss. Eucharistiae sumptio.

86

Quando contrahentium unus, vel uterque non plenam adeptus est pubertatem tempore contractus matrimonialis initi, *n.* 80. dixi, exspectandam hanc esse, nisi de impotentia nondum plene puberis constet per signa evidentia. *Dubium* remanet, an etiam ex tunc tempus experientiae computandum sit? Quibusdam placet, adveniente pubertate plena, si conjux alter instet, ut dissolvatur matrimonium ratione impotentiae, id dissolvendum esse; non autem explicant, an mora aliqua sit expectanda, ac proinde nullam exspectandam sentire videntur. Alii vero cum *Host. Joan. Andr. Anchar. Alex. de Nevo* apud Sanchez *loc. cit. n.* 9. putant, post plenam pubertatem expectandum adhuc mensem, vel bimestre arbitrio judicis. Benignior, et rationi magis congrua est opinio Zabarell. *in cap. puberes* 3. *de desponsal. impub.* Sanch. *loc. cit. n.* 10. §. 10. *n.* 4. juxta quam triennium experientiae a jure praescriptum primum incipit a tempore adeptae plenae pubertatis; quia quousque eam aetatem non attigerunt, praesumi jure merito potest, impotentiam coeundi non ex frigiditate, aut maleficio, sed ex debili complexione, et conditione provenire.

87

Quaeritur 8. an experientiae triennium debeat esse continuum? Affirmant aliqui, alii negant. Non male concordari opiniones in speciem contrariae possunt, si dicatur, quod debeat esse continuum moraliter, ita ut conjuges praesumpti saltem potissima ex parte expertos fuisse dici possint; non autem physice, quasi necessarium sit, ut diu noctuque per triennium illud semper cohabiteant. Ita Sanch. *libr.* 7. *de matr. D.* 111. *n.* 2. Guttier. *cap.* 121. *de matr. n.* 7. Coninck *D.* 31. *n.* 83. *fin.* Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 14. §. 10. *n.* 5. Gonzal. *in cap.* 5. *hoc tit. n.* 8. Barb. *ibid. n.* 8. Pirh. *hic n.* 17. *fin.* Vviest. *ibid. n.* 57. Quod moraliter saltem continuum esse debet, ut ex *cap. fin. hoc tit.* ibi, *per continuum triennium*. Quod autem non requiratur, ut sit continuum physice, probat ratio; quia, ut per triennium censeantur cohabitasse, sufficit, si utantur matrimonio praesumpto ea frequentia, qua alii conjuges matrimonio uti communiter solent.

88

Quare cohabitatio illorum, et experientia non censebitur interrupta, etsi peregrinationis, aut alterius negotii causa unus ab altero aliquot diebus, imo hebdomadis, et uno, alterove mense abfuerit, vel propter infirmitatem, aut aliud impedimentum tanto tempore ab usu matrimonii abstinuerit. Neque id tempus suppleri debet, si breve sit; secus, si prudentis judicio sit notabile, ita, ut morali-

ter loquendo non censeatur plena triennii experientia; Sanch. *D.* 111. *cit. n.* 6. qui addit, minorem absentiam sat esse, quando est simul, quam quando est interpolate. Hinc casu, quo sex mensium absentia continua fuit, dicit illos supplendos; contra supplendos negat dies, quibus interpolate unus ab altero abfuit, etiamsi dies illi absentiae simul computati eorundem sex mensium summam conficerent; quia hoc casu praxis interpretatur, non esse notabilem absentiam, quae sufficiat, ut negari possit, morali modo loquendi completum esse triennium.

89

Quaeritur 9. quid observandum sit circa juramentum, quod *n.* 79. *et* 83. dixi; imponi debere tum conjugibus, quorum unus, vel uterque proclamat contra matrimonium a se initum, ex causa impotentiae, tum propinquis, aut vicinis, qui pro confirmatione hoc casu adducuntur? Resp. Haec advertenda.

1. Juramentum istud praestari debet tactis evangeliis, vel, ut consuetudo plerumque habet, super cruce; *c. laudabilem* 5. *hoc tit.* Abb. *ibid. n.* 3. Alex. de Nevo *n.* 4. Covar. *in c. quamvis pactum p.* 1. §. 1. *n.* 2. *ad fin.* Sanchez *lib.* 7. *de matr. disp.* 108. *n.* 14. Pirh. *hic n.* 17.

2. Consanguinei, qui simul jurant, debent esse septem; et quidem, si uterque conjux fateatur impedimentum impotentiae, septem esse debent ex utraque parte, adeoque quatuordecim, ut notat Innoc. *in cap.* 5. *cit. pr.* Alex. de Nevo *ibid. n.* 6. Sylv. *V. divortium quaest.* 18. *n.* 21. Sanch. *D.* 108. *n.* 11. Pirbing. *n.* 17. *not.* 3.

90

3. Si tot consanguinei haberi nequeant, adhiberi debent totidem vicini bonae famae; si neque tot vicini haberi possunt, sufficiunt pauciores arbitrio judicis; si desint consanguinei, et vicini, assumi debent alii testes bonae famae, et omni exceptione majores; Sanch. *n.* 11. *et duob. seqq.*

4. Conjuges emittere debent juramentum de certa scientia, nempe quod bona fide, et absque dolo per triennium operam dederint copulae, nec consummare potuerint; at consanguinei de sola credulitate jurare debent, nempe quod verisimiliter existiment, conjuges verum dicere; gloss. *in c.* 5. *cit. V. uterque*, Sanch. *n.* 15. Pirh. *loc. cit. not.* 4. Ratio differentiae est, quia ipsis conjugibus constare potest, se non potuisse consummare matrimonium, non item consanguineis.

91

5. Ex hoc sequitur, quod etsi postea vir, qui dicebatur esse impotens, dissoluto matrimonio, reperiatur non esse impotens, propterea consanguineos non esse censendos reos perjurii, quia non de certa scientia, sed de sola credulitate jurarunt. Unde cum in *cap. laudabilem cit.* dicitur indefinite, eos, qui jurarunt, reos esse perjurii, id intelligi debet de solis conjugibus viro, et uxore, non de consanguineis compurgatoribus, si bona fide jurarunt; gloss. *in cap. cit. V. hi qui* Innoc. *ibid. fin.* Joan. Andr. *n.* 10. Anton. de Butrio *fin.* Alex. de Nevo *n.* 13. Sanch. *n.* 17. Pirbing. *not.* 4. *cit.*

92

Quaeritur 10. quid faciendum, si is, ob cujus impotentiam dissolutum est matrimonium, deinde aliud ineat? Resp. Hic distinguendum est, an ob impotentiam absolutam dissolutum ecclesiae judicio sit matrimonium, an ob respectivam. *Si ob respectivam*, qualis plerumque solet esse, quae orta est ex maleficio, recte initur novum matrimonium; neque postea, si sublato maleficio, reddita sit potentia ad copulam cum priori, propterea rescindentur nuptiae cum alia persona irritae; nam cum legitime facta sit separatio propter materiae inhabilitatem perpetuam, licet postea habilitas per miraculum, vel alio modo praeternaturali sit restituta, non propterea vitiatur matrimonium posterius, aut convalescit matrimonium prius invalidum; Zoes. *hic n.* 13. Imo, ut idem Zoes. *n. seq.* notat, licet separati cum alia non contraxerint, sublato postea maleficio, non possunt compelli ad novam conjunctionem, cum ab initio inter eos vinculum nullum fuerit.

93

Si vero matrimonium judicio ecclesiae dissolutum est ob impotentiam absolutam, e. g. frigiditatem, si postea impotens declaratus aliud matrimonium ineat, ita contrahens imprimis erit reus perjurii, ut expresse deciditur *cap. laudabilem* 5. *et cap. fin. hoc tit.* constat etiam ex *cap. accepisti* 1. *pr. eod.* ibi; *et nunc primum dixisti, te esse frigidae naturae, ita, ut non potuisses coire cum illa, nec cum alia aliqua. Ratio est*, quia frigiditas infert impotentiam absolutam; adeoque si postea matrimonium contrahat cum alia persona, censebitur ex odio, et mala fide negasse potentiam, ut dissolutionem matrimonii prioris obtineat. Estque praesumptio haec juris, et de jure, contra quam non admittitur probatio in contrarium; glossa *in can. requisisti* 2. *V. patet caus.* 33. *quaest.* 1. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 108. *n.* 18. *fin.* Pirhing *hic n.* 18. Schambogen *ibid. n.* 15.

94

Praeterea hoc casu matrimonium posterius statim est dissolvendum absque alia probatione. Joan. Andr. *in c.* 5. *hoc tit. n.* 8. Alex. de Nevo *ibid. n.* 15. *et* 16. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 99. *num.* 6. Pirhing *n.* 19. *Ratio est*, quia cum vir ille per sententiam ecclesiae sit declaratus frigidus, praesumptio inhabilitatis ad matrimonium stat contra ipsum. *Proceditque hoc*, sive sit vere frigidus, sive non; nam si vere est frigidus, matrimonium secundum est invalidum propter impedimentum frigiditatis: si autem non est frigidus, obstabit prius matrimonium, quod per falsam probationem frigiditatis est dissolutum; Sanchez *loc. cit.* ubi addit, si tempore, quo frigidus iste ad alias nuptias transiit, prior uxor obierat, nihilominus tamen statim separandum esse a posteriore matrimonio, donec probet, se potentem esse, et ecclesiam fuisse deceptam, quia interim praesumptio impotentiae stat contra ipsum.

95

Quaeritur II. quid agendum, si is, ob cujus impotentiam dissolutum est matrimonium, postea appareat fuisse potens? Respond. Hoc casu regulae instar est, quod matrimonium ex hoc capite dissolutum restaurari debeat, et reddi conjux priori marito, etsi haec cum secundo jam contraxisset novas nuptias; Coninck *D.* 31. *n.* 48. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *capit.* 11. *n.* 5. *vers. quodsi*, Vivian. *in capit. accepisti* 1. *hoc tit. pr.* Barbosa *in capitul. fraternitatis* 6. *eodem vers. quamvis igitur*, Vallens. *hic n.* 6. Zoes *n.* 5. Honor. *n.* 17. Konig *n.* 16. *Resp.* 2. Reiffenstuel *n.* 56. et statutum est *cap. fraternitatis citat. Ratio est*, quia tali casu ecclesia fuit decepta, et sententia, ab ea contra matrimoni valorem lata, processit ex errore.

96

Proceditque hoc 1. sive ex matrimonio cum alia contracto, et consummato, sive ex fornicatione cum tali commissa comperiatur esse potens; nam utroque casu, si tanquam impotens absolute per sententiam ecclesiae declaratus est, restituendus est priori conjugi, et redintegrandum cum ipso matrimonium. Poterit tamen hoc casu conjux innocens fornicarii conjugis, qui ob impotentiam propriam absolutam ab ipso est separatus, et postea non sine scelere se alteri copulavit, cohabitationem et congressum jure respuere, sicut habetur *c. fraternitatis* 6. *hoc tit.* et docet *ibidem* Abb. *n.* 7. Sanchez *l.* 7. *D.* 101. *n.* 3. Layman *t.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *cap.* 11. *n.* 5. *vers. quodsi*, Konig *hic n.* 16. *Resp.* 1. Rationem dat *Sanchez*, quia conjux ille impotens eo ipso, quod copulam attentaverit, quas potentiam suam experiri volens, necessario consensum praestitit ma

trimonii injuriae, quae ex illius copulae consummatione consurgere poterat; ex illa enim verificabatur prioris matrimonii valor, ac proinde adulterii injuria.

97

Procedit 2. ex quacunque causa praetensa fuerit impotentia perpetua, et propterea dissolutum sit matrimonium, ut de foemina separata a viro suo ratione arctitudinis constat ex *cap. fraternitatis cit. v. nos tamen*, ubi postea nubens alteri, et ab hoc cognita, ab isto separata, jubetur redire ad maritum priorem, et cum hoc matrimonium restaurare, si posterior maritus priori simili fuit; quod antequam restauratio prioris matrimonii fiat, diligenter est inquirendum; Gutier. *cap.* 115. *de matr. n.* 4. Idem dicendum, si dissolutio facta est ob maleficium: ubi tamen est distinguendum, an facta illa sit ex causa, quod maleficium sit universale respectu omnium, an vero, quod solum sit particulare respectu unius, vel alterius. *Si primum*, et maleficiatus, dissoluto per ecclesiam priori matrimonio, transiret ad aliud, idque consummaret, separandus esset, et instaurandum prius matrimonium; quia apparet ecclesiam fuisse deceptam, quae judicavit impotentiam esse perpetuam, quae apparet jam esse temporalis. *Si secundum*, matrimonium prius nequaquam est restaurandum, sed utrique conjugi danda licentia transeundi ad alias nuptias; quia restauratio prioris solum est facienda, quando dissolutio matrimonii ob impotentiam facta est ex errore, qualis hoc casu nullus probatur. Probaretur autem, si ita separatus animo fornicario cognovisset illam, a qua separatus est: et hinc eo casu restauratio haberet locum; quia jam apparet nullum fuisse impedimentum; Gutier *loc. citat. n.* 7. *et* 8. Gonzal. *in capit.* 5. *hoc tit. n.* 8.

98

Procedit 3. etiamsi decennium a sententia dissolutionis lata sit lapsum, nec interea appellatum; quia sententia lata ex errore, praesertim contra matrimonium, in rem judicatam non transit; *cap. lator.* 7. *de sent. et rejud.* cons. quandocunque apparet, quod sententia, contra illud lata, ex errore processerit, retractari non solum potest, sed etiam debet juxta dicta *lib.* 2. *tit.* 27. *n.* 64. dixi, *quando apparet, quod sententia ex errore processerit*; nam si nullus probatur error in sententia, illa non retractatur, nec matrimonium per eam dissolutum restituitur. Atque hinc solvitur quod

99

Quaeritur 12. quibus casibus matrimonium ob impotentiam dissolutum non restauretur, etsi postea is, ob cujus impotentiam dissolutio facta est, reperiatur potens? Respond. Communiter quinque casus a DD. assignantur. 1. Si impotentia, quae revera erat perpetua,

sublata fuit miraculo; quia tunc matrimonium, cum illa impotentia contractum, fuit invalidum; Sot. *in* 4. *dist.* 34. *quaest. un. art.* 3. Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. D.* 84. *num.* 10. Coninck *D.* 31. *num.* 85. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *c.* 11. *num.* 2. Honor. *hic. num.* 16. Engl. *num.* 6. *et* 7. Vviestner *num.* 59. Reiffenstuel *numer.* 57. Secus est, si sublata illa sit per exorcismos ecclesiae, orationes conjugum, et eorum ad Deum conversionem per confessionem et alia pia exercitia, quia cum hic effectus soleat saepe hujusmodi causis a Deo concedi, utpote ad hunc finem ab eo, et ecclesia ordinatis, non dicitur miraculosus, sicut nec obtentio gratiae per sacramenta, et orationes; Sanch. *num.* 10. Coninck *n.* 85. Layman *num.* 1. Barbosa *in c.* 5. *hoc tit. num.* 5. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 2. *num.* 160.

100

2. Si eadem impotentia perpetua sublata fuit per artem magicam; nam adhuc matrimonium, cum illa contractum, effectu caret, quippe cum perpetua impotentia dicatur omnis illa, quae per ordinaria, et licita media non potest tolli; Sanch. *n.* 11. Layman *n.* 2. cum aliis *supra.*

3. Si impotentia fuit respectiva solum; nam etiam ista perpetua esse potest; Sanchez *D.* 99. *n.* 18. Pont. *l.* 7. *D.* 64. *n.* 3. Coninck *n.* 84. Barbosa *in c.* 6. *n.* 4. *v. quamvis igitur.* Zoes. *hic n.* 15. Pirhing *n.* 26. *fin.* Konig *n.* 16. *resp.* 2. Reiffenstuel *n.* 59.

4. Si impotentia provenit ex maleficio; quia haec persaepe respectiva duntaxat est: unde donec probetur temporaneam tantum illam fuisse, non restaurabitur matrimonium prius dissolutum; Sanch. *D.* 99. *num.* 22.

5. Si mulier, ob arctationem separata, est professa religionem, et vir aliam duxit; tunc enim sustinendum est matrimonium secundum, licet comperiatur arctationem non fuisse perpetuam; Barbosa *in c.* 6. *cit. n.* 16. Ratio est, quia primum non fuit consummatum, cons. dissolutum, subsequente professione.

101

Quaeritur 13. quid requiratur, ut matrimonium, quod ecclesiae authoritate ob impotentiam est dissolutum, restauretur? Resp. Duo requiruntur. *Unum*, ut allegata sit impotentia perpetua absoluta; nam si respectiva solum, antequam restituatur priori viro uxor ob impotentiam separata, attente examinandum est, et inspiciendum, an secundus vir sit priori omnino simili aetate, robore, ac membro virili; nam si dissimilis in aliquo existat, non est priori viro reddenda. *Ratio est*, quia non est instaurandum prius matrimonium, nisi constet ecclesiam fuisse deceptam, judicando de perpetuitate

impotentiae; atqui ex copula cum aliis personis nequit constare, respectivam illam impotentiam non fuisse perpetuam; ergo etc. Secus, si dissimilitudo probata non fuerit; nam eo casu, praesumitur esse priori similis, et cons. potuisse a priore cognosci, prout traditur *cap. fraternitatis* 6. *hoc tit.* ibi, *sententiam divortii per errorem, licet probabilem, novimus esse prolatam, cum pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur*; Palao *tractat.* 28. *D.* 4. *part.* 14. §. 1. *num.* 12. Et hoc multo magis verum est, si se commiscuisset cum illa, a qua fuit separatus tanquam impotens, quippe cum ex subsequenti copula manifeste constet, impotentiam respectivam temporalem solum fuisse; Konig *hic n.* 16. *resp.* 2. Quodsi non constet impotentiam fuisse respectivam, et impotens post separationem reperiatur potens, praesumitur impotentiam fuisse temporalem, et restauratur prius matrimonium, ut conjuges per triennium iterum probent; secundo autem separatus nunquam restituitur; Coninck *disp.* 31. *num.* 84.

102

Alterum, ut potentia in eo, qui impotens habebatur, sit legitime probata; Sanchez *l.* 7. *de matr. disp.* 99. *n.* 7. *et* 8. Gutier *c.* 115. *n.* 9. Pirhing *hic n.* 19. *in fin. Ex quo sequitur*, ad instaurandum ejusmodi matrimonium non sufficere, nec requiri, ut frigidus, seu ex alio capite habitus pro impotente, transierit ad alias nuptias; non requiritur, quia potentia aliunde probari potest, et undecunque probetur, pronuntiandum erit pro matrimonio dissoluto, ut restauretur; non sufficit, quia sicut primum matrimonium de facto contraxit impotens, ita etiam potest secundum contrahere, neque ex eo, quod secundum contraxerit, potens esse praesumi poterit. Unde necessarium erit eo casu probare, quod posterius matrimonium consummaverit, aut alias fornicatus fuerit; imo etiam hoc probato, non tamen propterea statim praesumendum est prius matrimonium ratum, et male separatum fuisse, cum ob disparitatem virorum potuerit esse vera impotentia respectu prioris, non item posterioris. Et hinc antequam probetur dissimilitudo istorum, restaurari matrimonium non debebit; Sanchez *loc. cit. num.* 19.

103

Quaeritur 14. quid facere debeat alter conjux, ob cujus impotentiam dissolutum est matrimonium? Resp. Judex, dissoluto matrimonio, debet, quantum potest, illum inducere ad ingrediendam religionem, et servandam perpetuam continentiam, ut constat ex *cap. confraternitatis* 6. *pr. hoc tit.* Alex. de Nevo *ibid. n.* 8. Canis. *n.* 2. Pirhing *hic n.* 24. quia matrimonii vinculum, si quod forte subest, eo ipso dissolvitur, et sic nullum periculum imminet alteri conjugi, si aliud matrimonium ineat.

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiae.

Explicavimus hactenus impedimenta matrimonii dirimentia, et aliqua etiam impedientia. Supersunt ex ultimis istis tria, quae hoc titulo examinanda restant, videlicet interdictum ecclesiae, tempus feriatum, et crimen. Subjungentur aliqua de dispensatione impedimentorum.

§. I.

De interdicto, seu vetito ecclesiae.

SUMMARIUM

1 *Quot modis dicatur matrimonium contrahi contra interdictum ecclesiae?*
2 *Quibus ex causis interdici illud possit?*
3 *A quo superiore?*
4 5 6 *An etiam a parocho?*
7 *Sub qua culpa obliget haec prohibitio?*
8 *An validum sit matrimonium, contractum contra prohibitionem?*
9 10 11 *Maxime summi pontificis?*
12 13 14 15 *Aut alterius superioris, dum lis, vel appellatio super matrimonio prius contracto pendet?*
16 17 *etc. An interdicti ecclesiae nomine hic etiam veniat interdictum ecclesiasticum, quatenus illud censura est?*
21 *An valeat matrimonium, ab excommunicato, vel cum excommunicato contractum?*
22 *etc. Quomodo peccet excommunicatus contrahens matrimonium, vel cum eo contrahens?*

1

Quaeritur 1. quot modis dicatur matrimonium contrahi contra *interdictum ecclesiae*? Resp. duobus modis, 1. *Generaliter*; et hoc sensu contra interdictum ecclesiae matrimonium celebratum dicitur omne illud, quod celebratum est contra praescriptum sanctionum ecclesiasticarum, et vel maxime, si hoc fiat cum impedimento dirimente, 2. *In specie*: et tum contra interdictum ecclesiae contrahi matrimonium dicitur, quod initur a personis, quibus ejusdem contractus a legitimo superiore ex justa aliqua causa est interdictus.

Vvagnerek *ad rubr. hoc titul. not.* 1. Engl. *hic* §. 1. *n.* 3. Pirhing *n.* 1. Konig. *n.* 2. Vviestner *n.* 2. In hoc secundo sensu acceptum interdictum constituit speciale impedimentum, non dirimens, sed impediens matrimonium; et definitur, quod sit *specialis prohibitio, qua matrimonium authoritate ecclesiastica quibusdam personis ex causa legitima redditur illicitum*; magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 1. *n.* 76.

2

Dubium esse potest, quaenam sint causae, ob quas a superiore interdici matrimonium possit? Respond. Sunt tres praecipue, 1. Si alter eorum, qui matrimonium volunt contrahere, ligetur sponsalibus, cum alia prius initis; nam haec sine gravi causa violari non possunt. 2. Si non vana sit suspicio latentis impedimenti conjugium inter ipsos impedientis, vel etiam dirimentis. 3. Si ex futura talium personarum conjunctione timeantur graves rixae, inimicitiae, scandala, aliave incommoda; *cap. fin.* §. *cum autem de clandest. despons. cap. litterae* 1. *et c. seq. hoc tit.*

3

Quaeritur 2. quis superior ex hujusmodi causa interdicere matrimonium possit? *Certum est* 1. quod hoc possit papa; quia hic est supremus omnium per totum orbem christianorum pastor, et judex. *Certum est* 2. idem posse episcopum respectu suae dioecesis, et quemvis alium praelatum ecclesiasticum, si is incerti territorii clerum, et populum jurisdictionem quasi episcopalem obtineat. *Certum est* 3. eandem potestatem competere capitulo sede vacante, et istius, aut etiam episcopi vicario in spiritualibus generali.

4

Dubium est, an matrimonium interdicere sponsis possit proprius ipsorum parochus? Quidam cum Goffred. *in rubr. hoc tit. n.* 1. et Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 1. *n. un.* id soli judici ecclesiastico tribuunt, cujus est de causis matrimonialibus cognoscere. *Rationem* dant, quia tale interdictum fieri non potest sine causae cognitione; atqui cognitio causarum matrimonialium non ad parochos, aut ipsos etiam decanos, et archidiaconos spectat, sed ad solum judicem ecclesiasticum; *cap. ex litteris* 1. *de consang. et affinit.* junct. glossa *V. potestatem*, et trid. *sess.* 24. *cap.* 20. *vers. adhaec de reform.*

5

Sed omnino dicendum est, quod etiam parochus ex causis relatis *n.* 2. praesertim si matrimonio opponatur impedimentum, contractum illius impedire, et extrajudicialiter interdicere possit, ac debeat ex officio, donec causa discutiatur, et decidatur a judice

ordinario. Ita Host. *in cap. fin. V. interdicatur de cland. de spons.* Joan Andr. *ibid. n.* 6. Alex. de Nevo *n.* 16. Sylvest. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 1. *dict.* 2. Armill. *V. eod. n.* 54. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 68. Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. Sanchez *libr.* 3. *de matrim. D.* 15. *n.* 3. *et libr.* 7. *D.* 6. *n.* 6. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 15. *n.* 1. Palao *tractat.* 28. *D.* 4. *part.* 2. §. 1. *n.* 1. Gonzalez *in cap. fin. hoc tit. n.* 2. Barbosa *ad rubr. tit. eod. n.* 2. *et* 4. Vvagnereck *ad citat. rubr. not.* 2. Bosco *de matrimon. D.* 12. *sect.* 2. *concl.* 3. *n.* 114. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 59. Vvex. *ariad. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 5. Honor. *hic n.* 2. Pirhing. *n.* 1. *fin.* Konig. *n.* 2. Schambogen *n.* 2. Vviestner *n.* 4. Reiffenstuel *n.* 4. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 1. *n.* 78. et colligitur ex *cap. fin. cit. vers. cum autem*, ibi, *contractus interdicatur*, ubi agitur de parocho; et clarius §. *fin.* ibi, *sane si parochialis sacerdos tales conjunctiones* (personarum impedimento laborantium) *prohibere contempserit etc.*

6

Dixi, *extrajudicialiter*; nam tale interdictum causae cognitionem judicialem non exigit: *et hinc patet ad rationem dubitandi*; nam interdictum, si judicialiter, et per modum sententiae fiat, causae cognitionem judicialem exigit, non tamen si fiat extrajudicialiter; igitur etsi parochus non possit de causa matrimoniali cognoscere, interdicere tamen matrimonium extrajudicialiter potest; donec de causa cognoscat episcopus, vel ille ad quem cognitio harum causarum de jure pertinet.

7

Quaeritur 3. quomodo obliget, et quem effectum habeat interdictum, seu prohibitio ab ecclesiastico facta, ne matrimonium ineatur? *Convenit inter DD.* 1. talem prohibitionem obligare sub mortali: ita Sylvest. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 1. *dict.* 4. Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 17. *n.* 1. Barbosa *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 4. Piring. *hic n.* 7. Reiffenstuel *ibid. n.* 5. cum communi aliorum, *arg. cap. fin. hoc tit.* ubi etiam excommunicari jubetur, qui stante prohibitione, ob suspicionem consanguinitatis facta, matrimonium contrahit: *ratio patet*; quia est praeceptum ecclesiae in re gravi: *excipit* Sanchez *loc. cit.* quando fit ex causa levi ad tempus, vel quando sponsis certo constat, impedimentum, aut aliam causam, quae timetur, et ob quam factum est interdictum, non subsistere; tunc enim solum obligaret sub veniali.

8

Concordant 2. regulariter saltem subsistere matrimonium, celebratum contra interdictum episcopi, vel alterius praelati papa inferioris; Alb. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 3. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 2. *n.* 2.

et hoc teste omnes: colligitur ex *c. litterae* 1. et *c. seq. hoc tit.* ubi sustinetur matrimonium sic contractum, et conjuges ab eo recedere non permittuntur: *ratio est*, quia cum hujusmodi praelati non habeant potestatem statuendi impedimenta nuptialia dirimentia matrimonium, ipsorum prohibitio istius valori obstare non potest: ne tamen praeceptum, matrimonii contractum justa de causa prohibens, contemptibile ex poenae immunitate fiat, conjuges, contra interdictum matrimonium contrahentes, separandi ad tempus sunt, imposita de tanto excessu poenitentia condigna, ut statuitur *c. litterae cit.* tempus hoc separationis arbitrarium judici est, cum *Host. Ant. de Butr. Henr. de Boich. Astens* notat Sanchez *loc. citat. Neque obstat*, quod in *cap. cit.* sermo sit de separatione per mensem; nam ut idem *Sanchez* cum aliis explicat, mensis ibi ponitur ex gr. et non ad arctandam judicis facultatem. Imo potest judex loco separationis decernere poenam aliam: quod maxime faciendum, si periculum incontinentiae subsit; Sanch. *loc. cit.*

9

Dubium est, an etiam validum sit matrimonium, contractum contra interdictum summi pontificis? *Rationem dubitandi* facit 1. *canon. videtur* 1. *caus.* 35. *quaest.* 6. ubi Coelestinus papa, *quod contra interdictum*, inquit, *et ordinem ecclesiae factum est*, *ratum non haberi*, *tam divinae*, *quam humanae legis proclamat authoritas.* 2. *cap. ad dissolvendum* 13. *de despons. impub.* ubi Innocent III. *Quodsi*, ait, *contra interdictum nostrum in praejudicium ipsius aliquid fuerit attentatum*, *id irritum esse decernimus*, *et viribus omnino carere*: 3. *l. non dubium* 5. *cod. de LL.* ubi *nullum pactum*, *nulla conventio*, *nullus contractus* dicitur *inter eos subsecutus*, *qui contrahunt*, *lege contrahere prohibente*; sed interdictum vim habet legis prohibentis.

10

Haec argumenta in diversas sententias inclinarunt DD. quorum sex omnino enumerat Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 2. *a n.* 3. Optime sentiunt, qui cum Pont. *l.* 6. *de matr. cap.* 7. *n.* 5. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 2. §. 2. *n.* 2. Gonzal. *in cap. fin. hoc titul. n.* 2. Zoes. *hic n.* 1. *et* 2. Vviest. *n.* 3. Reiffenstuel *n.* 9. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 83. *et seq.* distinguunt, an hoc interdictum papae sit simplex solum, an vero munitum clausula irritante. *Si primum* DD. *cit.* matrimonia, contra interdictum hujusmodi celebrata, pro illicitis tantum habent, ex ratione, quia *prohibere*, *et irritare* diversae significationis sunt; igitur ex simplici prohibitione matrimonii hujus nullitas inferri non debet, cum notissimi juris regula

sit, quod multa prohibeantur fieri, quae si facta fuerint, roboris firmitatem obtinent; *cap. ad apostolicam* 16. *de regular.*

11

Si secundum, iidem DD. contractus matrimoniales, contra interdictum hujusmodi initos, tanquam invalidos reijciunt: et de hoc procedunt textus *n.* 9. allati. Parum autem refert, an interdictum hoc a papa latum sit constitutione generali, an vero praecepto personali, ut bene contra *Goffredum* advertit P. Vviest. *hic n.* 6. quia interdictum, latum constitutione generali, ab interdicto posito per praeceptum personale solum differt extensione, non autem vi obligandi, aut irritandi. Item parum interest, an hujusmodi interdictum munitum sit clausula speciali, an solum generali, modo utraque sit actum irritans; nam etiam matrimonium, contra prohibitionem solum clausula generali munitam contractum irritum est, quippe cum alias non appareret, quid per illam irritum redderetur.

Porro *n.* 8. consulto addidi *regulariter saltem*; nam magis controvertitur, et consequenter ulterius

12

Quaeritur 4. an valeat matrimonium, initum contra prohibitionem ecclesiae, qua apostolica, vel alia ecclesiastica authoritate interdictum est sponsis, ne dum lis, vel appellatio pendet super sponsalibus inter se contractis, et carnali copula consummatis, aliud contrahant matrimonium in praejudicium priorum sponsalium? *Certum est*, ante trident. hujusmodi matrimonium habitum fuisse pro invalido; nam eo tempore sponsalia de futuro, subsecuta inter sponsos carnali copula, transibant in matrimonium, quod id factum praesumeretur animo conjugali, prout habetur *c. veniens* 15. *c. is, qui fidem* 30. *de sponsal. c. de illis* 3. *et c. per tuas* 5. *de condit. appos.* cons. oriebatur ex iis sponsalibus impedimentum ligaminis, cum quo contractum matrimonium aliud est jure naturali irritum.

13

Dubium est, quid de valore hujus matrimonii sentiendum sit nunc post *trid.* quo matrimonia hujusmodi praesumpta sublata sunt? Etiam hoc jure pro invalido habendum, contendunt nonnulli, quos citat, et sequitur Clericatus *de sacram. matrim. decis.* 36. *num.* 21. *Fundantur* 1. textu *cap. accepisti* 2. *de spons. duor.* ubi Brocardus, *accepisti*, inquit, *illam in uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam; quia nunquam potest tibi fieri legitima:* 2. *cap. tua fraternitas* 4. *eod.* ubi Alexander III. *de his, qui coram* episcopo *super desponsatione facta per consensum mutuum de praesenti controversiam movet*, praecipit archiepiscopo genuensi, ut *eis in ecclesia publice interdicat, ne ante decisionem causae aliud*

contrahant matrimonium: et additur, *si contra interdictum ecclesiae publice factum venire praesumpserint*, ipsum archiepiscopum *matrimonium tam praesumptuose contractum posse irritare*. 3. Ratione deducta ex *cap. tua cit.* nam ut inde colligitur, et tradit glossa *ibid. V. poteris*, Abb. *num.* 4. Henric. de Boich. *in cap. fin. eod.* cum aliis, irritum, nullumque est matrimonium, quod initum est contra interdictum, a praelato ordinario publicae factum, si interdicti, seu prohibitionis causa non mere temporanea, sed perpetua sit; atqui causa sponsalium de futuro, quibus accessit defloratio sponsae, est causa perpetua; quia probrum sponsae, ex ea ortum, et illegitimitas prolis, ex ea susceptae, semper durat, nisi tollatur per superveniens matrimonium; ergo matrimonium, quod insuper habito interdicto ecclesiae, contractum est cum alia, irritum, et nullum erit. 4. Delicta suos debent tenere authores, neque decet, ut vel delinquens ex delicto suo sentiat commodum, aut innocens ex eo patiatur detrimentum; hoc autem fieret in casu praesenti; nam si tale matrimonium subsisteret, sponsa deflorata perpetuum pateretur damnum, ac praejudicium, sponsus vero prohibitionis contemptor ex contracto sic matrimonio perpetuum reportaret commodum.

14

Sed dicendum, etiam hoc casu, quo prohibetur, ne, dum lis, vel appellatio super sponsalibus prius initis pendet, matrimonium contrahatur cum alia, istud, si nullo alio impedimento obstante, contra hujusmodi prohibitionem ineatur, validum esse. Ita Covar. *part.* 2. *de sponsal. c.* 6. *pr. n.* 6. Lancellot. *de attent. p.* 2. *c.* 20. *limit.* 18. *n.* 1. Barbosa *in c.* 13. *de despons. impub. n.* 3. *et* 5. Fagn. *in c. litterae* 1. *hoc tit. n.* 1. Vivian. *in c. ex litteris* 2. *pr.* Vvagnereck *ibid. not.* 1. Engl. *tit. de sponsal.* §. 3. *n.* 4. Canis. *hic n.* 2. Vviestner. *ibid. n.* 15. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrimon. c.* 1. *n.* 91. *et seqq.* et colligitur ex *c. litterae*, *et c. ex litteris citt.* in quibus matrimonium, etiam durante controversia super sponsalibus antehac celebratis, initum, deciditur esse validum. *Ratio est*, quia vel interdictum in tali hypothesi provenit a summo pontifice, vel ab episcopo, aut alio praelato papa inferiore. *Si prius*, constat ex dictis *ad qu. praec.* illud vim irritandi non continere, nisi adjectam habeat clausulam irritantem. *Si posterius*, cum ex dictis *n.* 8. pateat, quod impedimentum dirimens statui praelato papa inferiore nequeat, integer hoc casu valor matrimonii, contra hujusmodi prohibitionem contracti, erit.

15

Neque aliud probant argumenta *n.* 13. allata. *Ad* 1. textus *c. accepisti cit.* loquitur de casu, quo prima sponsalia, super quibus lis pendebat, non erant de futuro, sed de praesenti, adeoque verum matrimonium. *Ad* 2. dum *c. tua fraternitas cit.* statuitur, ut secundum matrimonium, quod lite super matrimonio prius inito pendente contractum fuit, ab archiepiscopo irritetur, ibi, ut glossa *V. poteris* explicat, pontifex aliud non voluit, quam ut eo copulati separentur a cohabitatione tamdiu, donec cognoscatur de valore matrimonii prioris; cons. eo textu principaliter declaratur non tam efficacia prohibitionis ecclesiasticae, quam vis impedimenti ligaminis, orti ex matrimonio priori litigioso. *Ad* 3. causae perpetuae nomine intelligendum est impedimentum dirimens, causae temporalis autem impediens; quod confirmatur etiam ex eo, quia glossa *loc. cit.* dicit, quod probato impedimento, conjuges separari debeant ex toto; non probato, permittendum, ut remaneant simul; igitur non ob prohibitionem, sed ob impedimentum, propter quod prohibitum est ejusmodi matrimonium, illud erit irritum: non est autem irritum, nisi ob impedimentum dirimens; ergo etc. *Ad* 4. imprimis idem damnum sponsae, et prolis infertur etiam casu, quo sponsus matrimonium cum alia iniit ante interdictum ecclesiae, neque tamen illius contractus propterea irritus est. Deinde damnum illud, atque injuria alio modo reparari potest, et ad hoc tenetur, compellique a judice ecclesiastico deflorans potest; quod vero ex delicto suo commodum referat, est praecise per accidens, et non ratione delicti, sed ligaminis, quod inducitur per matrimonium validum, et solvit sponsalia praecedentia.

16

Quaeritur 5. an interdicti ecclesiae nomine veniat hic etiam interdictum ecclesiasticum, quatenus illud censura est? Ita quidem putarunt aliqui cum Ugolin. *de interdict. tabul.* 5. *c.* 7. §. 3. *n.* 1. *et c.* 10. §. 1. *n.* 1. qui propterea etiam docuerunt, matrimonium saltem licite non celebrari tempore interdicti ecclesiastici. *Ducuntur* 1. quia interdicti ecclesiastici tempore prohibita est administratio sacramentorum, praeter excepta, scilicet baptismum, poenitentiam, et eucharistiam per modum viatici, atqui etiam matrimonium est sacramentum, neque reperitur exceptum; ergo etc. 2. causae ob quas praedicta tria sacramenta tempore interdicti ecclesiastici administrari possunt, juxta *c. fin. de sent. excomm. in* 6. sunt, ne ex talium sacramentorum negatione *excrescat indevotio populi*, *pullulent haereses, pericula animarum insurgant, ac ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahantur.* Atqui rationes istae in matrimo-

nio cessant, 3. Parochus, cum hodie absque ejus praesentia consistere matrimonium nequeat, est quodammodo ejus minister; atqui parocho tempore interdicti prohibitum est administrare quaevis sacramenta, exceptis tribus *supra* dictis; ergo etc.

17

Sed tenenda est negativa sententia cum Innoc. *in c. non est* 11. *in fin. de sponsal.* Joan. Andr. *ibid. n.* 5. Abb. *n.* 8. Alex. de Nevo *n.* 21. *et seq.* Sylv. *V. interdictum* 5. *quaest.* 7. *n.* 9. *except.* 5. Armill. *V. eod. n.* 53. Navarr. *man. c.* 27. *n.* 179. Covar. *in c. alma p.* 2. §. 2. *n.* 7. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 16. *n.* 2. *comment. lit. S.* et *l.* 12. *c.* 2. *n.* 1. *comment. lit. F.* et *l.* 13. *de excomm. c.* 45. *n.* 3. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 8. *n.* 2. Coninck *D.* 30. *n.* 23. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 1. *v. de matrimonio*, Palao *tract.* 28. *O.* 4. *p.* 2. §. 1. *n.* 6. Bosco *de matrim. D.* 12. *sect.* 2. *concl.* 2. *a num.* 76. Vviestner *hic n.* 21. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 1. *n.* 94. juxta quos tam sponsalia, quam matrimonium tempore interdicti ecclesiastici valide, et licite celebratur. Sumitur ex *c. capellanus* 4. *de feriis*, ubi habetur, *eam esse romanae ecclesiae consuetudinem, ut quocumque tempore matrimonium contrahatur. Ratio est*, quia tempore interdicti vetita sunt solum illa sacramenta, quae pure sunt talia, atque a ministris ecclesiasticis administrantur; atqui matrimonium habet sibi admixtam naturam contractus, et pro ministris agnoscit ipsos contrahentes, igitur sicut ceteri contractus tempore interdicti licite celebrantur, sic etiam matrimonium.

18

Proceditque hoc 1. etiam de specialiter, et personaliter interdictis: possunt enim et isti licite contrahere matrimonium, si contumaciam deposuerint, ut cum *Innoc. Anchar. Rosell. Sylv. Navar. Henriq.* et aliis a se *cit.* advertit Sanchez *D.* 8. *cit. n.* 5. secus, si in contumacia sua persistant; nam isti licite contrahere matrimonium nequeunt, non quidem ratione interdicti, et censurae sed quia per contumaciam suam obicem ponunt gratiae recipiendae per sacramentum. *Procedit* 2. ut celebrari matrimonium, et administrari tria sacramenta supra dicta possint etiam in ecclesia specialiter interdicto supposita; quia nulla reperitur prohibitio, quippe cum a quovis interdicto sacramenta ista exempta sint; Sanchez *n.* 6. ubi addit, decere, ea, alibi celebrari, si commode fieri possit. *Procedit* 3. et a fortiori de denuntiationibus, praemittendis matrimoniali contractui; nam istae tempore interdicti, et in loco interdicto, saltem in concionibus licite fieri possunt: in missa si fiant, peccatur quidem missam celebrando extra tempora jure permissa,

non tamen faciendo denuntiationes ; quia hae , cum non sint officium divinum, minime opponuntur interdicto; Sanchez *n.* 7.

19

Idipsum nonnulli cum *Rosella*, *Angelo*, *Gaeta* apud Sanchez *n.* 9. dicunt de benedictionibus, ajuntque benedictiones nuptiales licite fieri tempore interdicti, et in loco interdicto posse ; quia sunt accessoriae matrimonio ; cons. hoc permisso , etiam ipsae permissae censentur , sicut permissis tempore interdicti baptismo, et confirmatione, etiam permissa censetur confectio chrismatis. *Sed longe verius est*, nuptias , tempore interdicti contractas , illo tempore benedici posse , nisi contrahentes habeant privilegium assistendi divinis. Sanchez *n.* 11. Coninck *n.* 24. Palao *n.* 27. Vviestner *n.* 23. Ratio est, quia licet hujusmodi benedictiones sint accessoriae matrimonio, cum tamen fiant a sacerdote , et tempore sacrificii missae , adhibitis quibusdam orationibus, sub officio divino continentur, et cons. simul cum illo tempore interdicti ecclesiastici prohibentur. Ad id , quod additur de confectione chrismatis, negatur paritas; nam chrisma in confirmatione est de essentia , in baptismo de necessaria ejus decentia, solumque potest in feria V. hebdomadae sanctae confici, et quotannis renovari debet; unde si tunc ratione interdicti non conficeretur , confirmationis sacramentum non posset valide , et baptismus non posset decenter administrari ; hae rationes autem in benedictionibus nuptialibus locum non habent.

20

Ad argumenta *n.* 16. allata patet ex dictis. *Ad* 1. matrimonium non excipitur , quia supponitur, aliunde , et praesertim ex praxi , et usu ecclesiae manifestum esse , quod matrimonii contractus nunquam intelligatur prohibitus. *Ad* 2. eae rationes traduntur respectu sacramentorum, quae sunt mere spiritualia ; tale non est matrimonium ; quia etiam est contractus , qui tempore interdicti non prohibentur ; imo ratio sacramenti in matrimonio tantum accessoria est contractui ; et cons. seclusa speciali prohibitione , istius permissionem sequitur juxta *regul. accessorium* 42. *in* 6. *Ad* 3. ministri in sacramento matrimonii sunt ipsi contrahentes ; parochus vero solum est testis.

21

Quaeritur 6. an valeat matrimonium , quod contrahitur ab excommunicato , vel cum excommunicato ? Negavit , esse validum *Martinus de Magistris* relatus a Cajet. 2. 2. *quaest.* 154. *art.* 2. *dub.* 3. saltem si contrahens sit excommunicatus vitandus, ex ratione, quia ita censurato interdicta est mutua communicatio cum ce-

teris fidelibus, et vicissim istis cum illo; atqui contrahentes matrimonium vel maxime communicant secum invicem; ergo etc.

Sed dicendum, etsi absolute ecclesia potuerit matrimonium sic contractum irritare, defacto tamen illud non esse irritum. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 29. *quaest. un. art.* 1. *ad* 5. Paludan. *ibid. dist.* 26. *quaest.* 2. *art.* 2. *concl.* 1. *n.* 8. Cajet. *loc. cit. art.* 7. *dub.* 3. Joan. Andr. *in cap. significasti* 6. *de eo, qui duxit etc. n.* 3. Abb. *ibid. n.* 3. Anchar. *n.* 3. Alex. de Nevo *n.* 3. Sylvest. *V. excommunicatio* 3. *pr.* Armill. *V. eod. n.* 9. *fin.* et *V. matr. n.* 67. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. *pr. n.* 3. Gaeta *in can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 13. Henriq. *l.* 13. *de excomm. cap.* 10. *n.* 1. Sanchez *lib.* 7. *de matr. D.* 9. *n.* 2. Gutier. *de matr. cap.* 83. *n.* 4. Pont. *lib.* 6. *cap.* 10. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 24. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 79. Colligitur ex *cap. significasti cit.* ubi matrimonium initum ab excommunicato diserte legitimum judicatur, modo inter eum, et sponsam non intercesserit impedimentum dirimens criminis ob machinationem, nec is uxoris defunctae vel adulterium cum spe, aut promissione matrimonii commissum cum nova conjuge. *Ratio est*, quia ea censura ligati non sunt incapaces obligationis ad mutuam cohabitationem, et actus conjugales.

22

Dubium est, an, et qualiter peccet excommunicatus, vel is, qui cum ipso contrahit matrimonium, antequam ille a censura hac absolvatur? *Conveniunt satis* DD. 1. ipsum excommunicatum, si ante absolutionem matrimonium praesumat contrahere, graviter peccare; Palud. *in* 4. *dist.* 26. *quaest.* 2. *artic.* 2. *concl.* 2. *n.* 9. Tabien. *V. excommunicatio* 1. *quaest.* 13. *n.* 17. Navar. *manual. cap.* 22. *n.* 81. Sanchez *D.* 9. *cit. n.* 3. Gutier. *b.* 4. *et* 5. Pont. *n.* 2. *cit.* Vallens. *append. hoc tit. n.* 2. *vers.* 12. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 1. *n.* 96. et patet ratio, quia graviter peccat, qui in excommunicatione majore administrat, vel recipit sacramentum; atqui matrimonium contrahentes sibi mutuo administrant sacramentum, illudque recipiunt; ergo etc.

23

Convenit inter eosdem 2. similiter reum esse mortalis culpae, qui matrimonium init cum excommunicatione minori, ante absolutionem ab ea, nam et huic sacramentorum receptio graviter est prohibita; *cap. fin. v. peccat autem de cleric. excomm. vel deposit.* Palud. *n.* 10. Navar. *n.* 81. Sanchez *n.* 5. et alii *supra.* Putatque hoc et priori casu Sanchez *loc. cit.* duplex esse peccatum mortale; unum quod peccato mortali infectus recipiat sacramentum, alterum, quod

illud recipiat ligatus censura, quippe quod culpa mortalis est; quamvis sic excommunicatus jam esset in gratia.

24

Conveniunt 3. peccare mortaliter eum, qui scienter contrahit cum excommunicato vitando; quia participat in sacramento cum ligato excommunicatione majori, qui est unus ex casibus, in quibus participatio haec mortalis est secundum omnes; Sanchez *n.* 6.

Difficultas est, siquis scienter contrahat cum excommunicato tolerato? Vigner. *leg. institut. c.* 16. §. 7. *vers.* 8. *imped.* 1. et Petr. de Ledesma *de matr. quaest.* 59. *art.* 1. §. *penult.* indistincte, et generaliter docent, contrahentem matrimonium cum excommunicato reum esse culpae mortalis. *Rationem* dant, quia cum per concilium constantiense nullus sit favor factus excommunicato tolerato, iste administrans sacramentum peccat, et huic peccato cooperatur, qui sacramentum ab ipso recipit; est autem jure naturali prohibibitum cooperari peccato alterius; ergo etc.

25

Contra Sanchez *loc. cit. numer.* 8. Gutier *num.* 7. et alii verius existimant, nullam committi culpam ab eo, qui matrimonium contrahit cum excommunicato tolerato, ex ratione, quia si peccaret, vel peccaret quatenus ipse excommunicatum praevenit, et ab eo petit sibi administrari sacramentum, vel quatenus ab excommunicato praevenitur, et consentit matrimonio sibi ab excommunicato oblato. *Si primum*, communis doctrina est apud Sanchez *loc. citat.* quod eo casu nec excomnnicatus, ex requisitione fidelium sacramentum administrans peccet: et sic non excommunicatus, id petens ab excommunicato, non cooperatur alterius peccato; cons. cessat ratio, qua adversa sententia nititur. *Si secundum*, iterum non peccat cum excommunicato tolerato contrahens; quia solum utitur malitia alterius parati, ut suae utilitati, consulat: sed hoc non est proprie cooperari peccato alterius; alias etiam peccaret, qui nummos, quibus indiget, sub usuris ab usurario recipit.

26

Ex quo patet argumentum contrarium : dicendum a concilio constantiensi nullum esse factum excommunicato favorem directe et ex intentione, factum autem indirecte et quatenus est necessarium, ut fideles possint tute, et plene frui privilegio participandi cum ipso excommunicato, quod cum plenissimum sit juxta verba decreti, *constituimus ut nemo posthac teneatur abstinere*, etiam ad sacramenta se extendit; atqui non possent privilegio hoc fideles plene, et tute frui, si non etiam concilium indulsisset excommunicatis toleratis, ut casu, quo id ab ipsis petitur, licite administrare sa-

cramenta possent; quia cooperando peccato alterius et ipsi peccarent, sicque decretum concilii non sortiretur finem intentum, qui fuit evitare scandala, et pericula animarum, et subvenire conscientiis timoratorum.

§. II.

De die, seu tempore feriato.

SUMMARIUM

27 *Quid intelligatur nomine temporis feriati?*
28 *Hodierno jure quousque se istud extendat?*
29 30 *Qua diei hora incipiat?*
31 *An prohibeantur eo tempore benedictiones nuptiales?*
32 etc. *An contractus ipse matrimonii?*
36 37 38 *An traductio sponsae in domum sponsi?*
39 40 41 *An matrimonii consummatio?*

27

Quaeritur 1. quod tempus hic intelligatur nomine *temporis feriati?* Respond. Intelligitur illud tempus, quo nuptiae solemnes ab ecclesia prohibentur. Tempora haec olim sat ampla fuerant; nam nuptiae interdicebantur 1. toto illo tempore, quod intercedit inter primam dominicam adventûs, et epiphaniam, 2. a dominica septuagesimae usque ad octavam paschae, 3. a feria II. rogationum usque ad octavam pentecostes, 4. praeterea duabus, vel tribus hebdomadis, nativitatem s. Joannis Baptistae antecedentibus, prout habetur *can. non oportet* 8. *et seqq. caus.* 33. *quaest.* 4. *cap. capellanus* 4. *vers. quia ergo de feriis.*

28

Hodierno jure tempus istud angustioribus terminis conclusum est; nam eo nuptiae solum prohibentur ab adventu usque ad epiphaniam, et a die cinerum usque ad octavam paschalis inclusive, prout statuit trid. *sess.* 24. *cap.* 10. *de reform. matrimon.* Ratio prohibitionis istius fuit; quia haec sunt sacratiora anni tempora, quibus ecclesia optat, fideles vacare liberius orationibus, jejuniis, vigiliis, et ceteris poenitentiae operibus: cum ergo ab his abstrahant nuptiae, merito his temporibus fuerunt interdictae.

29

Quaeritur 2. a qua diei hora tempus feriatum, et prohibitio solemnium nuptiarum incipit? Resp. De secundo tempore feriato a die cinerum ad octavam paschae satis conveniunt DD. illud inchoari die cinerum a media nocte, seu finita ultima hora feriae 3. saturnalium, quae apud nos germanos est hora 12. noctis intercedens inter feriam 3. et diem cinerum, patetque hoc ex praxi Germaniae nostrae, ubi nuptialibus solemnitatibus usque ad illam horam liberrime indulgetur, teste Gobat. *experient. tract.* 9. *num.* 74. Vviestner *hic num.* 35.

30

In altero tempore aliqua est controversia; nam Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 7. *num.* 2. putat, seclusa consuetudine, de jure tempus illud incipere a primis vesperis dominicae primae adventus; nam etiam ab illis incipit officium illius dominicae. Pont. contra *l.* 7. *de matrimon. cap.* 8. *n.* 5. illud existimat inchoari primum a media nocte, sicut in die cinerum; et dat rationem: quia trident. decretum, et jura antiquiora, quibus nuptiae ab adventu prohibentur, interpretationem accipiunt a *concilio ravennatensi XI.* celebrato sub *Clem. V.* ubi dicitur prohibitio illa inchoari a prima dominica adventus; hanc autem certum est primum inchoari a media nocte. *Ex quo sequitur*, spectato jure, licitum esse fidelibus celebrare nuptias toto sabbato antecedente dominicam istam: quod fortassis alia de causa non omittitur, nisi in venerationem diei sabbatinae, et quia ecclesia illa die carnibus vesci prohibet.

31

Quaeritur 3. quid prohibeatur tempore feriato, an solae benedictiones nuptiales, et ceterae solemnitates, an etiam ipse contractus matrimonialis? *Certum est*, prohibitas esse benedictiones nuptiales, et quidem sub peccato mortali, ut cum aliis notat Paludan. *in* 3. *dist.* 32. *quaest.* 1. *art.* 4. *n.* 20. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 17. *paulo post pr.* Sylv. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 2. *dict.* 1. Cajet. *V. nuptiarum peccata*, Navar. *Man. cap.* 22. *n.* 71. Rodriq. *tom.* 1. *Summ. edit.* 2. *cap.* 241. *n.* 1. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. D.* 7. *num.* 3. Sacerdos, adversus praeceptum hoc benedicens nuptias, puniendus est poena arbitraria, cum ss. canones nullam praescripserint: sponsi vero, praeceptum hoc trasgredientes, sunt in delicti poenam separandi, ut expresse habetur *canon. non oportet* 10. *caus.* 33. *quaest.* 4. ibi, *separentur. Excipitur*, nisi esset periculum incontinentiae in alterutro conjuge; tunc enim a separatione praedicta abstinendum, et alia poena injungenda esset, ut cum *Paludano*, *D. Antonino*, *Rosella*, *Sylvestro etc.* notat Sanchez *loc.*

cit. 5. Contra fieri tempore feriato possunt denuntiationes matrimoniorum; quia nullus textus eas hoc tempore prohibet.

32

Dubium est, an eo tempore etiam illicitus sit ipse contractus matrimonialis? *Affirmant* illicitum esse, Joan. Andr. *in cap. capellanus* 4. *de feriis num.* 3. Host. *in summ. hic n.* 3. Palud. *in* 4. *dist.* 32. *quaest.* 1. *art.* 4. *numer.* 18. Major. *ibid. quaest.* 2. *fin.* et non obscure tradit s. Thom. *dist. cit. quaest. un. art.* 5. *quaest.* 4. Colligi hoc videtur 1. *ex can. non oport. cit. et seqq.* quibus generaliter prohibentur celebrari nuptiae istis diebus: 2. *ex cap. capellanus cit.* ubi illae tempore interdicti suspendi indistincte dicuntur. 3. *ex ratione*; quia matrimonium nunc celebrari debet in facie ecclesiae; atqui in hac celebrari sine benedictione non possunt nuptiae; igitur cum benedictiones nuptiales prohibeantur tempore feriato, etiam prohibitus censebitur ipse contractus.

33

Sed dicendum, hodierno jure praecise spectato, quocunque anni tempore a fidelibus posse contrahi matrimonium, si absque magna solemnitate, et pompa fiat. Ita Glossa *in cap. cappellanus citat. V. quocunque*, Ant. de Butrio *ibid. n.* 9. Abb. *num.* 4. Imol. *n.* 1. *not.* 1. Sylv. *V. matrim.* 7. *quaest.* 2. *dict.* 5. Tabien. *V. impedimentum*, *imped.* 14. *numer.* 1. *et* 2. Navar. *Man. cap.* 21. *n.* 71. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. capit.* 16. *numer.* 2. Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 7. *n.* 12. Coninck *D.* 30. *num.* 23. *et* 36. Pont. *lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 8. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 15. *num.* 1. *vers. alterum.* Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 2. §. *num.* 4. Barbosa *ad rubr. hoc tit. num.* 2. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *num.* 60. Vvex. *Ariadn. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 4. Vallens. *hic num.* 2. Zoes. *num.* 4. Honor. *num.* 5. Pirhing. *n.* 10. Engl. *num.* 2. Schambogen. *num.* 2. Konig. *numer.* 3. Vviestner *num.* 32. Reiffenstuel *num.* 12. magnif. P. Schmier. *p.* 2. *de matr. cap.* 1. *num.* 100. et ita est praxis complurium ecclesiarum, in quibus permittuntur parochi interesse nuptiis, quocunque tempore contrahantur. Consentit *sac. congreg. card. trid. interpp.* ac etiam *rituale romanum*, quod *tit. de sacrament. matr.* postquam sacra, quibus cum solemnitate celebrare non licet nuptias, specificavit tempora, addit; *matrimonium autem omni tempore celebrari potest*; intellige, *sine solemnitate. Ratio est*, quia ad evitanda scandala, et pericula gravia peccatorum omnino conveniens fuit, ut conjugiorum contractus hoc tempore esset permissus.

34

Dixi *hodierno jure praecise spectato*; aliud enim est, spectata consuetudine, qua in pluribus Germaniae nostrae dioecesibus obtinuit, ut etiam sine solemnitate tempore feriato parochiani celebrare nuptias, et his parochus assistere nequeat, nisi vel obtenta sit a superiore facultas, vel id petat necessitas, v. g. quia in articulo mortis constitutus, aut miles statim discessurus vult ducere concubinam ad legitimandas proles; Marchant. *resol. pastoral. tract.* 8. *cap.* 3. *n.* 3. Layman *lib.* 5. *tract.* 20. *part.* 4. *cap.* 15. *n.* 1. Gobat *exper. tract.* 9. *n.* 71. Schambogen *hic n.* 2. Konig. *n.* 3. Vviestner *n.* 34. Reiffenstuel *n.* 13. magnif. P. Schmier *parte* 3. *de matr. cap.* 1. *num.* 103. imo, ut Layman *loc. cit.* notat, in Bavariae dioecesibus etiam illa consuetudo viget, ut necessitate quoque urgente, licentiam assistendi matrimoniis, tempore feriato celebrandis, ab ordinario petere debeat parochus, ubi id fieri potest: debent itaque quoad hoc parochi attendere dioecesis, in qua vivunt, consuetudinem, et eidem se accommodare in assistendo matrimoniis, tempore feriato sine solemnitate celebrandis.

35

Ad argumenta *n.* 32. proposita facilis est responsio: *Ad* 1. textus illi, ut cum aliis notat Sanchez *n.* 1. non prohibent absolute nuptias, sed illarum solemnitates: et esto, prohibuerint ipsum matrimonii contractum, juri huic per contrariam consuetudinem in multis locis, imo per ipsum trident. *sess.* 24. *cap.* 10 *de reform. matrimon.* derogatum jam est; dum enim dicta synodus *antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones ab omnibus observari praecipit*, argumento a sensu contrario non solemnes hoc ipso permittit. *Ad* 2. similiter *cap. capellanus citat.* intelligendum est tantum de nuptiis solemnibus; nam in his solis pugnat ratio, ob quam nuptiae illis temporibus prohibentur. *Ad* 3. in facie ecclesiae celebratum jam censetur matrimonium, modo ineatur coram parocho, et testibus, licet nulla alia accedat solemnitas, et etiamsi celebretur domi, ac sine benedictione, quae adhiberi tunc tantum debet, quando per ss. canones potest.

36

Quaeritur 4. an traductio sponsae in domum sponsi feriarum tempore sit interdicta? Affirmant Sylvest. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 2. *post dist.* 5. *dub.* 2. Rosell. *V. impedimentum*, *imped.* 17. *pr.* Veracrux *part.* 1. *specul. art.* 14. *concl.* 4. Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 60. *concl.* 3. Ant. Cucch. *l.* 5. *inst. major tit.* 12. *num.* 9. Graff. *part.* 2. *decis. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 15. Nituntur textu *canon. nec uxorem* 11. *caus.* 33. *quaest.* 4. ubi Nicolaus pontifex ab-

solute prohibet eo tempore *uxorem ducere*, i. e. traducere. Addunt rationem; quia hujus traductio animum profanis cogitationibus dissipat, et minus collectum ad devotionem, et cultum divinum reddit.

37

Sed distinguendum est inter traductionem solemnem, et non solemnem: illa tempore feriato prohibita est, haec permissa, prout testatur ipsa consuetudo: ita Paludan. *in* 4. *distinct.* 32. *quaest.* 1. *art.* 4. *n.* 17. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 2. *final.* Navar. *man. cap.* 22. *n.* 71. Bellamer. *l.* 1. *de matr. cap.* 31. *fin.* Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 7. *n.* 16. et apud hunc alii: ratio est, quia nimia mentis evagatio, dedecens illius temporis sanctitatem, minime reperitur in traductione non solemni: porro traductionis solemnis nomine intelligitur illa, quae fit cum conviviis, choreis, aliisque laetitiae, aliquando satis effrenatae signis, ut *canon. nec uxorem citat.* innuit pontifex, dum postquam dixit, eo tempore non licitum esse *uxorem ducere*, seu traducere, statim subjunxit, *nec convivia facere*: estque ex communi DD. apud Sanch. *loc. citat. n.* 18. talis traductio solemnis peccatum mortale, quamvis ipse horum rigorem moderetur, et tum solum peccatum mortale in tali traductione solemni agnoscat, quando nimius esset excessus, ita, ut sanctitati praedictorum temporum notabiliter detraheretur, et ansa notabilis offensionis, et scandali praeberetur spectantium animis.

38

Ad textum in contrarium allegatum dico, ex ratione textus colligi, eum intelligendum esse de solemni traductione: et esto, loquatur etiam de non solemni, consuetudo illius constitutionem ad solemnem restrinxit: *neque aliud probat ratio*, quippe quae solum de solemni traductione procedit.

39

Quaeritur 5. an tempore feriato liceat consummare matrimonium? Negant non pauci DD. qui tamen circa gravitatem culpae inter se non conveniunt; nam aliqui cum *D. Antonin. Rosell. Angel. Sylv. Tabien. etc.* putant id esse mortale; alii contra cum *Armill. Cajet. Bartha Ledesma* solum culpam venialem agnoscunt: *nituntur* tamen omnes iisdem fundamentis: 1. quia *can. nec uxorem* 11. *caus.* 33. *quaest.* 4. eo tempore prohibetur traductio uxoris in domum sponsi: hujus autem ratio alia esse non potest, nisi ut vitetur copula carnalis; ergo etc. 2. *can. non oportet* 10. *qu. cit.* celebrantes nuptias his diebus jubentur separari; male autem separari juberentur, si liceret illis diebus matrimonium contractum consummare: 3. etiam matrimonio consummato, non licet tempore orationis, et jejunii vacare copulae: ergo a fortiori non licet consummare.

40

Sed dicendum, non esse prohibitum eo tempore consummare matrimonium: ita Navar. *man. cap.* 22. *n.* 71. Ant. Cucch. *l.* 5. *inst. major. tit.* 12. *n.* 19. Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. cap.* 31. *fin.* §. *in altero*, Vega *tom.* 2. *sum. cap.* 34. *cas.* 179. Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 58. *art. un. col. penul.* Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 7. *num.* 23. Ratio est, quia nuspiam id reperitur prohibitum; si prohibitum esset consummare primo, eadem ratione prohiberetur consummatio per sequentes copulas.

41

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. Traductio solemnis die feriato prohibetur, non ad vitandam copulam; alias enim prohiberetur etiam traductio non solemnis: sed propter vana laetitiae signa, illam comitari solita, quae temporis illius sanctitatem dedecent. *Ad* 2. ea separationis poena non imponitur eo, quod tempore feriato consummatum sit matrimonium: sed quia contractum est, intervenientibus benedictione, et traductione sponsae solemni. *Ad* 3. ex veriore sententia, teste Sanch. *n.* 23. *cit.* solum tempore feriato consilium est abstinere a copula conjugali.

§. III.

De criminibus conjugium impedientibus.

SUMMARIUM

42

Duplicis generis crimina sunt, quae conjugiis impedimentum praestant; nam aliqua dirimunt matrimonium, uti est raptus, clandestinitas, machinatio in mortem conjugis, adulterium cum contractū, vel promissione matrimonii: de quorum primo agetur *lib.* 5. *tit.* 27. de secundo dictum est *supra tit.* 3. de tertio, et quarto *titul.* 7. alia vero solum impediunt matrimonium, ne licite possit contrahi: talia autem crimina sunt praecipue octo: et quidem

43

I. *Susceptio propriae prolis ex sacro fonte*, quando hoc fit extra necessitatem, de industria, malitiose, et animo privandi alterum conjugem debito conjugali: nam iste, si matrimonium dissolutum per mortem fuerit, aliud matrimonium licite amplius inire nequit, ut habetur *can. de eo caus.* 30. *quaest.* 1. et idem est, si simili animo pater filium tenuit in confirmatione, vel eodem animo baptizavit; Sanch. *l.* 7. *de matrimon. D.* 6. *n.* 8. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 2. §. 2. *num.* 19. Vallens. *hic append. num.* 2. *v.* 9. Pirhing *n.* 11. Schambog. *n.* 6. *vers. convictus* Konig. *n.* 10. Vviestner *n.* 49. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrimon. cap.* 1. *n.* 133. oportet au-

tem, ut hic filius aut sit communis utriusque conjugis, aut alterius ab eo, qui levat, vel baptizat; nam si filius sit solius baptizantis, vel levantis, nullum inde consurgeret impedimentum, quippe cum eo casu inter conjuges nulla exsurgat cognatio spiritualis, et cons. baptizans, et levans non possit habere animum malitiose privandi alterum conjugem conjugali debito; Sanchez *loc. cit.*

44

II. *Presbytericidium*, sive interfectio injusta sacerdotis; *cap. qui presbyterum* 2. *de poenit. et remiss.* Ratio est, quia cum sacerdos interesse debeat sacramento matrimonii, aequum est, ut interfector sacerdotis hoc sacramento in poenam careat. Ad hanc tamen poenam incurrendam necesse est, ut interfector sacerdotis de hoc crimine in foro contentioso sit convictus, non enim sufficit, quod reipsa quidem sit commissum, sed occultum, aut solumodo notum in poenitentiae tribunali interno, ut bene advertunt Host. *in cap. qui presbyterum cit. V. convictus*, Anton de Butr. *ibid n.* 6. Abb. *n.* 1. Tolet. *l.* 7. *summ. cap.* 15. *n.* 6. Emman. Sa *V. matrimonium de imped. non dirim. n.* 9. Sanch. *loc. cit n.* 9. Palao *n.* 20. Vall. *v.* 10. Pirhing. *n.* 11. Schambog. *v. mors presbyteralis*, Konig. *n.* 11. Vviestner *n.* 49. magnif. P. Schmier *n.* 128. et colligitur ex ipso textu *cap. cit.* nam ibi a conjugio arcetur, qui de ejusmodi caede est convictus: quod accidit in foro contentioso externo, non interno conscientiae; in hoc enim crimina solius poenitentis confessione innotescunt judici sacro, cons. ille in eo convictus dici non potest.

45

III. *Solemnis*, *publica poenitentia*, quamdiu haec agitur; nam haec, licet in se delictum non sit, attamen, cum propter delictum praecedens infligatur, tamdiu poenitentem impedit a matrimonio contrahendo, quamdiu peragitur; *can. siquis* 16. *et can. fin. caus.* 34. *quaest.* 2. Ratio est, quia cum nuptiae secum ferant laetitiam, non conveniunt illi, qui poenitentiae, et luctui est adstrictus. Dixi autem, *quamdiu haec agitur*; nam peracta poenitentia, matrimonium permissum est; Emman. Sa *n.* 10. Sanchez *n.* 10. Palao *n.* 21. Pirhing. *n.* 11. Vviestner *n.* 50. magnif. P. Schmier *n.* 135. Imo cum poenitentia haec jam non sit in usu, cum ea etiam sublatum est hoc impedimentum; Armill. *V. matrimonium, imped.* 10. *num.* 59. Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 59. *v. his additur.* Sanch. *loc. cit.*

46

IV. *Matrimonium cum moniali*, seu virgine DEO solemniter consecrata, scienter, et sacrilege initum; *can. hi ergo* 13. *caus.* 27. *quaest.* 1. quantumvis enim propter solemne votum continentiae

matrimonium ita contractum irritum, nullumque sit, vir tamen, qui sacratam DEO foeminam ad injuriam Christi, quem ipsa sponsum suum elegit, sibi copulare praesumpserit, in tantae temeritatis poenam matrimonium cum alia inire perpetuo prohibetur; gloss. *in can. cit. V. nunquam*, Sanch. *n.* 11. Palao *n.* 22. Pirh. *loc. cit.* Vviestner *n.* 48. magnif. P. Schmier *n.* 134. Ratio est, quia delinquens in matrimonium sponsae Christi, indignus est matrimonio. Ut tamen impedimentum hoc contrahatur, non sufficit simplex solum contractus matrimonii, sed requiritur contractus cum copula sacrilega subsecuta, ut innuitur *can. cit.* et notat *ibidem* gloss. et Konig. *hic n.* 13.

47

V. *Interfectio proprii filii*: quod colligitur ex *cap. veniens* 1. *de his, qui filios occiderunt*, ubi mulieri prolis suae interfectrici conjugii ineundi licentia tribuenda dicitur, si repugnante carnis fragilitate, incontinentiae timor subsit: igitur argumento e contrario, tali timore, et periculo cessante, conjugium est denegandum; Sanch. *n.* 12. Barbos. *in cap. cit. n.* 6. Zoes. *hic. n.* 10. Vviestner.*n.* 51. magnif. P. Schmier *n.* 150.

48

VI. *Uxoricidium*, si hoc fiat injuste, et privata authoritate; hoc enim casu interfector uxoris suae impeditur non tantum a matrimonio contrahendo cum illa, quae in caedem illam consensit (nam respectu istius contraxit impedimentum dirimens matrimonium, ut dictum est *supra tit.* 7. *a n.* 43.) sed etiam cum quacunque alia, ut patet ex *can. interfectores* 5. *can. quacunque* 7. *et can. admonere* 8. *caus.* 33. *qu.* 2. Dixi, *si hoc fiat injuste etc.* nam si maritus uxorem propriam, de crimine convictam, et ad mortem condemnatam interficiat authoritate publica, impedimentum istud non incurrit, ut notat Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 16. *n.* 4. Gutier. *cap.* 88. *de matr. n.* 3. Palao §. 2. *cit. n.* 7. Vall. *append. n.* 2. *v.* 8. et colligitur ex *can. quicunque cit.* ibi: *qui uxorem absque lege, et sine probatione interfecerit.* Igitur si secundum leges, et ex publica probatione facta sit uxoris interfectio, impedimentum istud non contrahetur.

49

Dub 1. an siquis occidat uxorem propriam, in adulterio deprehensam, impedimentum istud incurrat? *Ratio dubitandi est*, quia caedes adulterae hoc casu permissa erat marito, non tantum lege prisca, prolata a Romulo, sed etiam posterioribus legibus, ut clare satis innuit Nicolaus I. *canon. haec* 9. *caus.* 33. *quaest.* 2. ubi proposita est pontifici huic quaestio, an secundum mundanam legem

marito liceat uxorem, in adulterio deprehensam, occidere et pontifex non negavit hoc permitti a legibus, sed addidit, *ecclesiam DEI mundanis nunquam constringi legibus*. Idem longobardorum, et aliarum etiam gentium legibus, ac moribus receptum fuisse perhibet Tholos. *synt. l.* 36. *cap.* 6. *a n.* 21. Accedit, quia ut constat ex *l. si adulterium* 38. §. *imperator* 8. *ff. ad leg. jul. de adult.* etiam adulteri, in flagitio deprehensi, interfector mitius puniendus est, *ob justum*, ut ibi dicitur, *dolorem, quem difficillimum sit temperare.*

50

Sed dicendum, etiam maritum, si propria authoritate occidat uxorem in adulterio deprehensam, incurrere impedimentum istud, ut cum nulla alia contrahere licite dein matrimonium possit. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 37. *quaest.* 2. *art.* 2. *corp.* D. Bonavent. *ibid. art.* 2. *quaest.* 3. Palud. *artic.* 2. *n.* 9. Sot. *quaest. unic. artic.* 4. *concl.* 2. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 7. *n.* 15. Molin. *tract.* 3. *de J. et J. D.* 7. *n.* 2. *et D.* 99. *n.* 13. Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 2. *n.* 1. *fin. et cap.* 14. *n.* 2. *pr.* Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 16. *n.* 2. Gutier. *cap.* 88. *de matrimon. n.* 2 Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 2. §. 2. *n.* 7. Petr. Barbos. *in l. si ab hostibus* 10. §. *fin. ff. solut. matrim. n.* 45. Aug. Barbos. *in can. inter haec cit. n.* 1. Zoes. *hic n.* 6. Konig. *n.* 9. Vviestner *n.* 44. et patet ex *can. interfectores*, *can. inter haec. citt. et can. siquid verius* 9. *quaest. citat.* ubi leges civiles, siquae sunt, quibus impunita relinquitur caedes adulterae a marito facta, corriguntur; Nec immerito; quia nimiam praebebant licentiam, et contra ordinem juris est, reum non auditum, et non examinata causa, occidere. Accedit, quia etiam repugnat graviter charitati, cum interficiendus sit in statu tali, in quo de salute aeterna maxime periclitatur. Hinc ita occidens ex communi sententia graviter peccat; cons. de se meretur poenam hoc impedimento sancitam.

51

Dub. 2. an impedimentum istud incurrat etiam uxor occidens virum? Negant Sylv. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 6. *dict.* 1. Armill. *V. matrimonium n.* 58. Tolet. *l.* 7. *summ. cap.* 15. *n.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 16. *n.* 6. Zoes. *hic n.* 7. Pirhing. *n.* 11. Schambog. *n.* 6. *v. sponsata*, et favet s. Thom. *in* 4. *dist.* 37. *quaest.* 2. *art.* 27. D. Bonav. *ibid. art.* 2. *quaest.* 2. *corp.* Turrecr. *in can. interfectores cit. art.* 2. *n.* 5. Fundantur 1. quia allegati textus juris omnes loquuntur de sola caede uxoris: de caede autem mariti ab uxore patrata nihil est jure expressum. 2. Quia etiam non est eadem ratio caedis mariti, quae uxoris; nam cum viri ex natura sua sint magis audaces, timidiores foeminae, non est tantum periculum, ne uxor machine-

tur caedem marito suo, quantum est, ne eandem machinetur maritus uxori: atqui ratio constituendi impedimentum istud fuit, ut consuleretur vitae conjugum; ergo cum minus frequenter contingat, ut uxor occidat virum, frequentius, ut vir uxorem, constitutum de viro ad uxorem extendi non debet. 3. Etsi vir rapiens foeminam incurrat impedimentum raptus dirimens, non tamen illud incurrit foemina rapiens virum, ut *lib.* 5. *tit.* 17. dicetur.

52

Sed probabilius etiam foemina occidens virum, impedimentum istud incurrit. Ita Palud. *in* 4. *dist.* 37. *qu.* 2. *art.* 2. *n.* 10. Sot. *ibid. quaest. un. art.* 1. *v. simplex*, Navarr. *man. cap. cap.* 22. *n.* 74. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 2. *n.* 1. *fin.* Gutier. *cap.* 88. *de matr. nu.* 4. Rebell. *de oblig. just. p.* 2. *l.* 3. *quaest.* 18. §. *de uxoricidio*, Pont. *l.* 6. *de matr. cap.* 14. *n.* 2. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 2. §. 27. *num.* 18. Canis. *in cap. siqua* 1. *de divort. n.* Gonzal. *ibid. n.* 3. *et* 4. Vallens. *hic append. n.* 2. *v.* 8. Konig *n.* 9. Vviestner *n.* 46. magnif P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 125. Colligitur ex *can. indignentur* 4. *caus.* 32. *quaest.* 6. et clare exprimitur *cap. siqua cit.* ubi mulier propter insidias, quas vitae mariti struxit, spe conjugii perpetuo privatur, quantumvis machinatio effectum non sit consecuta; igitur multo magis spe ejusdem excidet, cum homicidium consequitur opere.

53

Ex quo sequitur *ad fundamentum* 1. adversae sententiae; negatur enim, quod impedimentum hoc nullo jure statuatur viricidio. Deinde esto, quod nullus esset textus viricidio impedimentum hoc statuens, textus *supra citt.* etiamsi expresse solum loquautur de viris occidentibus uxores, adhuc tamen extendendi essent ad foeminas, occidentes maritos suos; quia in correlativis dispositio de uno comprehendit alterum, quando eadem est ratio utriusque. *Ad* 2. ratio, ob quam maritus, qui uxorem suam occidit, removetur a conjugio, *can. admonere cit.* datur ista: *quia occidisti partem corporis tui, legitimo matrimonio sociatam, filios orphanos fecisti*; atqui haec ratio procedit in foemina aeque, ac in viro: ergo etiam foeminae occidenti maritum merito tollitur spes conjugii. *Ad* 3. impedimentum raptus ad foeminam non extenditur, quia rarissime contingit, ut foemina rapiat virum; at viricidium, licet minus frequenter, saepe tamen patratur ab uxoribus; unde necessum fuit sceleri huic per constitutionem poenae occurrere.

54

VII. *Raptus alienae sponsae*: hic enim matrimonium inter raptorem, et raptam, quamdiu haec in potestate raptoris est, dirimit, ut dicemus *libr.* 5. *tit.* 17. ipsius autem matrimonium cum quacun-

que alia impedit; *can. statutum* 34. *caus.* 27. *quaest.* 2. *Rationem* dat Sotus *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 1. quia qui alienum conjugium perturbare ausus est, proprii contrahendi jure merito privatur ut in eo, in quo deliquit, puniatur; Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 12. *n.* 43. Idem impedimentum contrahit etiam sponsa rapta, si raptori consentiat, ut recte advertunt Sanch. *loc. cit. n.* 44. Coninck *D.* 30. *n.* 25. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 2. §. 2. *n.* 9. Vviestner *hic n.* 40. et clare colligitur ex verbis *can. statutum cit.* per argumentum a sensu contrario; dicitur enim ibi, sponsae raptae, *si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentiam non nubendi alii non negari*; igitur si consenserit, negabitur. *Ratio est*, quia tali casu cum matrimonio, quam viro, cui desponsata est, ab ipsa infertur non minor injuria, quam inferatur a raptore.

55

. *Dubitatur*, an decretum hoc *can. statutum cit.* intelligendum sit tantum de sponsa de praesenti, an etiam de sponsa de futuro? Duplex est sententia, probabilis utraque. *Prima* vult intelligendum etiam de sponsa de futuro. Ita gloss. *in can. cit. V. rapuerit*, Archidiac· *ibid. pr.* Bellarmer. *n. un.* Turrecr. *n. un.* quos sequitur Konig. *hic n.* 8. et magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 1. *n.* 132. Rationem dant, quia textus loquitur generaliter, et sine ulla inter personas desponsatas distinctione, ut adeo locus sit *arg. canon. consuluisti* 18. *v. et quod caus.* 2. *quaest.* 5. *et. l. de pretio* 8. *ff. de publician. in rem. act. Secunda sententia* cum Palud. *in* 4. *dist.* 34. *quaest.* 1. *art.* 2. *n.* 13. in quam etiam inclinare videtur Sanch. *loc. cit. n.* 45. existimat, decretum hoc intelligendum tantum, si sponsa rapta fuerit sponsa de praesenti, sive uxor aliena, ea permoti ratione, quia in materia poenali, et odiosa sponsae nomine venit non generaliter quaecunque, sed illa duntaxat, cum qua sponsalia contracta sunt per verba de praesenti.

56

VIII. *Incestus* commissus cum consanguinea suae uxoris, vel cum consanguineo sui mariti; *cap. siquis* 1. *et cap. transmissae* 4. *de eo, qui cognovit etc.* Item fornicatio sponsae de futuro cum consanguineo sponsi sui: de quo impedimento, qualiter inducatur, vide *tit.* 13. *de eo, qui cognovit etc.* ubi de illo agitur ex instituto.

57

Dubitatur, an impedimenta haec, quae a jure annexa sunt criminibus relatis, adhuc hodie obstent matrimoniis contrahendis? Varie DD. sentiunt, et horum aliqui etiam videntur dubitare, an impedimenta ista per consuetudinem tolli possint. *Sed dicendum*, tolli illa per consuetudinem contrariam posse, imo defacto esse su-

blata. Ita Turrecr. *in can. nullus* 31. *qu.* 2. *n.* 3. Gaeta *in can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 408. Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 2. *n.* 1. *lit. R.* Less. *l.* 4. *de J. et J. cap.* 3. *n.* 68. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 17. *n.* 8. Pont. *l.* 6. *cap.* 14. *n.* 4. Coninck *D.* 30. *num.* 25. *fin.* Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 2. §. 2. *n.* 23. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *nu.* 58. *fin.* Pirhing. *hic. n.* 12. Konig. *n.* 13. *v. ceterum*, Schambog. *num.* 8. Vviestner *n.* 52. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 136. et alii tum VV. tum RR. communiter, testaturque *Navarrus*, vir in resolutionibus quaestionum conscientiae, quae ab ipso ex universo propemodum orbe petebantur, celeberrimus, se in tanta aetate, quam vixit (vixit autem integro saeculo et plerosque illius annos in litterariis laboribus absumpsit) se nunquam vidisse, vel audivisse, super hujusmodi impedimentis dispensationem peti.

58

Quod vero impedimenta ista per contrariam consuetudinem abrogari possint, extra controversiam est; nam omnia haec impedimenta sunt juris positivi ecclesiastici; atqui consuetudine abrogari leges ecclesiasticae quaecunque possunt, ut patet *ex cap. fin. de consuet.* ergo etc. Quia tamen fortassis consuetudo haec non omnino generalis est, et dubium aliquando moveri potest, an revera illa in aliquo certo loco inducta sit, hinc P. Konig. *hic v. ceterum cit.* monet, tutius fore, si emergente tali casu, saltem dispensatio petatur ab episcopo, qui eam utique dare poterit.

§. IV.

De potestate dispensandi in impedimentis conjugiorum.

SUMMARIUM

59

Quaeritur 1. quis dispensare possit in impedimentis impedientibus matrimonium? *Certum est* inter DD. quod in his impedimentis omnibus dispensare pontifex possit: quod ostenditur etiam ratione; nam aliqua illorum, eaque pleraque sunt introducta tantum jure ecclesiastico, sicut sunt omnia, quae hoc *titulo* sunt recensita: alia impediunt matrimonium jure naturali, et divino, ut sponsalia, et votum.

In primo genere impedimentorum pontificem dispensare posse, indubitatum est 1. quia est superior omni jure ecclesiastico, prout

patet ex *cap. proposuit* 4. *de concess. praeb.* ubi de sua potestate loquens ait: *qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare.* 2. quia ipse est legum, quibus impedimenta haec introducta sunt, author; potest autem legislator supremus in quavis lege sua dispensare, cum *ejusdem sit solvere, cujus ligare.* 3. Quia haec impedimenta abrogari possunt consuetudine; atqui consuetudo non habet majores vires, quam ipsa potestas pontificia; imo haec ipsi vim, et efficaciam tribuit; ergo etc.

60

Secundi generis impedimenta, quae jure naturali, et divino matrimonium impediunt, ut *supra* innui, duo sunt, sponsalia, et votum simplex castitatis, vel religionis. Et quidem, quod dispensare in *sponsalium* impedimento pontifex queat, ex communi docent Sanchez *l.* 7. *de matrimon. D.* 61. *num.* 2. Bosco *de matrimon. D.* 2. *sect.* 13. *n.* 229. Reiffenstuel *in append. ad lib.* 4. *n.* 2. et patet ex eo, quia ex probabilissima sententia, ut *infra tit.* 19. dicam, dispensare etiam potest in matrimonio rato: quamvis, ut recte *loc. citat.* advertit *Bosco*, sponsalia potius solvi, quam dispensari dicantur. Quod vero etiam dispensare possit in *voti* impedimento, ex eo liquet, quia dispensare potest etiam in aliis votis, et contractum per ea debitum erga DEUM, DEI nomine et ab ipso accepta potestate remittere, ut cum sancto Thoma 2. 2. *quaest.* 88. *artic.* 10. Suarez *l.* 6. *de vol. capit.* 9. *n.* 15. Coninck *D.* 33. *num.* 31. et ceterorum TT. et fidelium communis sensus, et usus.

61

Porro inter haec secundi, et inter prioris generis impedimenta hoc discrimen interjacet, quod in *primi generis* impedimentis, quae jure solum ecclesiastico inducta sunt, sine causa justa dispensare valide possit, quamvis illicite; in secundi generis impedimentis ut valide, et licite dispenset, necessario moveri debeat ex juxta causa. Nascitur discrimen istud ex natura jurium, quo impedimenta haec sunt introducta; nam jure ecclesiastico superior est pontifex, naturali vero et divino etiam ipse subjicitur, ut adeo quoad ista plus ille non possit, quam ipsi DEUS concesserit; concessit autem potestatem administratoriam tantum, in quantum hoc bonum ecclesiae, et fidelium salus exigit.

62

Dubitatur, an in impedimentis impedientibus dispensare possit etiam episcopus, vel alius praelatus papa inferior, jurisdictionem quasi episcopalem obtinens? *Ratio dubitandi est*, quia inferior dispensare in lege superioris non potest, nisi hoc ipsi ab isto concessum sit; atqui non legitur uspiam concessa episcopo potestas dispen-

sandi in impedimentis impedientibus matrimonium, excepto illo, quod oritur ex incestu, commisso cum consanguineis sponsae nondum cognitae; *capit. veniens* 2. *de eo, qui cognovit etc.* ergo etc.

Sed resumenda est distinctio *supra* data inter impedimenta impedientia, solo jure communi ecclesiastico introducta, et inter ea, quae matrimonium impediunt jure divino, et naturali. *Quoad priora* dispensare potest episcopus, et alius praelatus papa inferior, excepto impedimento interdicti a superiore se positi; quia esto, potestas haec de jure ipsis non competat, tamen illis eandem concessit, et *cap. veniens cit.* concessam ad reliqua etiam impedientia extendit consuetudo, omnium fere ecclesiarum usu approbata, uti testantur Sylv. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 6. *dict.* 2. Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 1. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 85. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 2. *n.* 2. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 17. *n.* 15. Pont. *l.* 8. *cap.* 13. *num.* 12. Perez. *D.* 44. *sect.* 4. *num.* 9. Vall. *hic in append. num.* 2. *v. denique*, Pirhing. *n.* 12. Konig. *n.* 18. Vviestner *n.* 55. Reiffenstuel *append. num.* 10. *Ad rationem dubitandi* patet ex dictis.

63

Quoad posteriora, seu divina, vel naturali jure inducta, conveniunt DD. non posse episcopum, vel praelatum papa inferiorem dispensare in impedimento sponsalium, cum jure alteri quaesito nemo ipsum spoliare possit, nisi princeps, et quidem ex causa. Idem dicendum de voto ingrediendi religionem, et castitatis perpetuae, si hoc absolutum sit; quia haec vota sunt specialiter reservata papae, nec quid juris in illa habet episcopus, teste etiam experientia qua constat, quod pro dispensatione horum votorum ubique scribatur Romam. In impedimento voti non reservati, quale est castitatis ad tempus, et probabiliter etiam perpetuum conditionale, vel poenale, item non nubendi, suscipiendi ss. ordines etc. communis, et certa sententia iterum concedit potestatem dispensandi episcopo, et aliis praelatis inferioribus papa. Imo etiam in reservatis ex causa necessitatis, et in iis casibus, in quibus reservata illa non sunt, ex communi sententia dispensare iidem possunt.

64

Quaeritur 3. an in quibusvis impedimentis dirimentibus matrimonium dispensare pontifex possit? Resp. distinguendo; nam etiam impedimenta dirimentia sunt duplicis generis, alia quidem introducta per jus naturale, vel divinum, uti sunt ligamen, consanguinitas in primo gradu lineae rectae, aetas carens usu rationis, impotentia perpetua, error circa substantiam, sive individuum personae. Alia jure solum ecclesiastico adinventa sunt, ut aetas usu quidem ratio-

nis praedita ; sed infra pubertatem, conditio servilis, cultus disparitas, cognatio spiritualis, legalis, et naturalis in linea transversa, et in gradu secundo, et ulterioribus lineae rectae, ordo sacer, professio religiosa, crimina adulterii, et homicidii, vis, seu metus, raptus, et clandestinitas.

65

In prioris generis impedimentis, seu quae jure naturali, vel divino dirimunt matrimonium, certum est, quod nec pontifex dispensare possit, excepto vinculo matrimonii rati, ut recte notat Host. *in cap.* 13. *de restit. spoliat. num.* 3. Abb. *ibid. numer.* 4. *et* 12. Imol. *num.* 6. Sylv. *V. papa quaest.* 17. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. Navar. *man. cap.* 22. *num.* 8. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 6. *n.* 10. Gutier. *de matr. cap.* 122. *num.* 1. Coninck *D.* 33. *num.* 30. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 1. *num.* 1. Gonzal. *in cap.* 6. *de consang. num.* 2. Bosco *de matr. D.* 12. *sect.* 3. *concl.* 1. Honor. *ibid. num.* 6. Engl. *hic n.* 3. Vviestner *n.* 57. Reiffenstuel *append. n.* 6. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. c.* 1. *n.* 33. Ratio est, quia inferior potestas tollere, et relaxare legem superioris non potest, nisi accepta ab eo potestate; *can. inferior* 4. *dist.* 21. *cap. cum inferior.* 16. *de majorit. et obed. et clem. ne Romani* 2. *de elect.* atqui neque ex sanctionibus canonicis, neque ex traditione, et usu ecclesiae constat, quod unquam pontifici a DEO concessa sit facultas dispensandi in impedimentis juris naturalis, et divini, excepto vinculo matrimonii rati; ergo etc.

66

In posterioris generis impedimentis, seu in iis, quae jure solum ecclesiastico dirimunt matrimonium, dispensare indubitato pontifex potest, ut unanimis DD. sententia habet. *Proceditque hoc* 1. qualecunque illud impedimentum sit; quia cum ligandi, et solvendi potestas conjuncta sit, idem, qui tulit legem, etiam tollere illam potest, et multo magis dispensare in illa; *arg. cap. non debet* 8. *de consang. et affin. cap. alma* 24. *pr. de sent. excomm. in* 6. Coninck *num.* 31. Palao *num.* 1. Gonzal. *num.* 2. Honor. *numer.* 16. Engl. *num.* 3. magnif. P. Schmier *num.* 35. cum aliis *supra. Procedit* 2. ut dispensare in impedimentis hujusmodi possit non tantum pontifex, qui tale impedimentum statuit, sed omnes ejusdem successoris legitimi; quia in quovis successore par est authoritas.

67

Sed utut in omnibus hujus posterioris generis impedimentis dispensare pontifex possit, non tamen in omnibus aequali facilitate dispensat; nam super impedimento affinitatis facilius dispensatur, quam super impedimento consanguinitatis in simili gradu: item facilius in

gradu remotiore lineae transversae, quam in propinquiore ejusdem lineae: similiter in maternitate, et paternitate spirituali difficillime dispensatur; secus est in compaternitate. Ratio est, quia major conjunctio majorem exigit causam; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 19. *n.* 7. Coninck *D.* 33. *num.* 44. *not.* 4. Palao *p. ult. cit.* §. 2. *num.* 1. Vivian. *in cap.* 5. *de consang. pr. in fin.* Schambog. *tit. eod. n.* 43.

68

In gradu primo lineae transversae, et in secundo, ac ulterioribus lineae rectae pontifex, etsi possit probabiliter, dispensare tamen non solet; quia cum arctissima sit conjunctio, dispensatio gravissimam causam exigit, quae cum moraliter nunquam futura sit, nunquam spes est obtinendi ejusmodi dispensationem. In gradu secundo lineae transversae, tridentinum *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matrim. in fin.* decrevit, ut nunqnam dispensetur, nisi inter magnos principes, et ob publicam necessitatem. Neque id est acceptio personarum, cum adsit specialis ratio hujus praerogativae concedendae, scilicet bonum pacis, et sedis apostolicae indigentia, vel saltem gravis utilitas, quae provenit ex eo, quod has personas specialiter devinctas habeat; Palao §. 2. *cit. n.* 1. Porro *principum magnorum* nomine, ut Sanch. *D.* 19. *cit. n.* 2. Gutier. *cap.* 128. *de matr. n.* 14. Coninck *D.* 33. *n.* 44. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 6. *n.* 8. Pirhing. *tit. de consang. et affinit. n.* 49. Schambog. *ibid. n.* 42. notant, veniunt etiam magnates, sive magni domini titulares, vel magni nobiles, qui degunt in aliquo potentatu, seu baronia.

69

Dictum tridentini decretum ostendit quidem, quid ordinarie faciendum sit, pontificem tamen non ligat, quin ob causam urgentem in eodem secundo gradu lineae transversae dispensare etiam possit cum personis inferioris conditionis, ut recte Sanch. *num.* 3. Gutier. Pirhing, Schambogen *loc. citt.* notant. Causae ejusmodi forent teste eodem *Sanchez*, si contractum sit matrimonium inter aliquos, ignorantes tam rigidam prohibitionem, si proles ex eo jam sit suscepta, si ex separatione oriretur scandalum, si puella, quam patruelis vult ducere, et honeste dotare, sit pauper etc. Concordant Navar. *l.* 4. *tit. de consang. edit.* 1. *cons.* 6. *et edit.* 2. *cons.* 13. Petr. de Ledesm. *summ. sacram. de matrim. cap.* 27. *immediate ante concl.* 5. Rodriquez *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 237. *n.* 3. Henriq. *l.* 12. *de matrimon. cap.* 3. *num.* 9. *fin.* Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 167.

70

Quaeritur 3. an solius pontificis sit dispensare in impedimentis, solo jure pontificio dirimentibus matrimonium? Resp. spectato jure

communi, hoc spectare ad solum summum pontificem. Ita Sanch. *l.* 8. *de matrimon. D.* 6. *n.* 14. Gutier. *de matr. cap.* 122. *n.* 2. Coninck *D.* 33. *n.* 32. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 2. *et* 3. Barbos. *in cap.* 3. *de consang. et affinit. n.* 4. Vvagnereck *in cap.* 6. *eod. V. pro dispensatione not.* 1. Zoes. *tit. eod. n.* 38. Engl. *hic* §. 3. *num.* 11. Vviestn. *ibid. n.* 58. et teste Gutier *loc. cit.* declaratum est a *s. congr. Ratio* clara est, quia impedimenta ista inducta, et stabilita sunt authoritate pontificia; inferior autem in lege superioris, ut *num.* 65. dictum est, dispensare non potest, nisi hoc ipsi ab isto concessum sit.

71

Proceditque hoc non tantum de episcopo, et aliis inferioribus praelatis, sed etiam de legato a latere; nam nec iste, jure communi spectato, dispensare impedimentis dirimentibus potest: et *ratio est*, quia iste in provincia legationis suae jure communi ampliorem potestatem dispensandi ad matrimonium non habet, quam quilibet episcopus in sua dioecesi, ut notat glossa *in cap. quia circa* 6. *V. a sede de consang.* Sanchez *l.* 8. *de matrim. D.* 6. *num.* 15. Guttier. *c* 122. *n.* 3. et hoc verum est etiam casu, quo a sede apostolica impetrata fuit dispensatio, sed propter ob vel subreptionem nulliter: Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. 6. §. 10. *n.* 15. Guttier *de matrim. cap.* 48. *n.* 1. Gonzal. *in c. quia circa cit. n.* 2. magnif. P. Schmier *p. de matrim. c.* 1. *n.* 37.

72

Dixi autem *spectato jure communi*; nam jure speciali plerique legati, et aliquando etiam episcopi facultatem habent dispensandi in certis impedimentis, et certis casibus: sic enim 1. commissarius bullae cruciatae ex delegatione pontificis facultatem habet pro foro conscientiae dispensandi in impedimento affinitatis, ortae ex copula fornicaria, in primo, et secundo gradu etiam lineae rectae, et prolem susceptam, vel suscipiendam legitimam declarandi, si quinque istae conditiones concurrant: 1. ut matrimonium cum illo impedimento jam sit contractum; nam ad contrahendum dispensare non potest: 2. ut contractum illud sit, servata forma tridentini, nempe coram parocho, et testibus, praeviisque denuntiationibus: 3. ut in ejus contractu adfuerit bona fides, saltem ex parte unius, ignorantis impedimentum: 4. ut ipsum impedimentum sit occultum: 5. ut conjux, qui ignoravit impedimentum, certior fiat de prioris consensus nullitate, quamvis ei non declaretur causa nullitatis, ut evitentur scandala; Sanch. *lib.* 8. *de matr. D.* 6. *n.* 13. Guttier. *cap.* 122. *de matr. n.* 8. Coninck *D.* 33. *n.* 36. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 5.

73

2. Episcopi Germaniae, et plures alii ab urbe romana remotiores, ex speciali privilegio pontificio, de quadriennio in quadriennium renovando, communiter dispensare possunt 1. ad contrahendum matrimonium in tertio, et quarto gradu simplici, et mixto tam consanguinitatis, quam affinitatis cum pauperibus tantum: 2. ad perseverandum in contracto cum haereticis, ad fidem conversis, etiam in secundo simplici, et mixto, dummodo nullo modo attingat primum: 3. in impedimento publicae honestatis, proveniente ex sponsalibus: 4. in impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante: 5. in impedimento cognationis spiritualis, praeter levantem, et levatum in baptismo: potestas autem ista exerceri ab episcopis ita privilegiatis non potest, nisi tanquam a sedis apostolicae delegatis, neque extenditur ad casum, quo rapta est mulier, et in raptoris potestate adhuc existit; Reiffenstuel *hic n.* 20. *et duobus seqq.* ubi refert, has facultates concedi consuevisse celsissimis Frisingensi, et Ratisbonensi: simili ex privilegio episcopus leodiensis, ejusque in spiritualibus vicarius generalis dispensant in tertio, et quarto gradu affinitatis, quando ob paupertatem dispensatio Roma obtineri nequit, eamque gravis necessitas exigit, teste Less. *in auctar. V. matrimonium cas.* 9. apud Gobat. *experient. tr.* 9. *n.* 596.

74

3. Simile, et nonnumquam amplius etiam privilegium dispensandi solet concedi legatis sedis apostolicae in Hispania, teste Garzia *de benef. part.* 11. *c.* 5. *num.* 367. Pont. *lib.* 8. *cap.* 13. *n.* 8. Palao *tract.* 28. *disp.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 6. dispensat in impedimento publicae honestatis: nuntiis apostolicis lucernensibus, ut ostendit Gobat *loc. cit. n.* 587. consuevit concedi facultas dispensandi in eodem impedimento publicae honestatis; item in gradu consanguinitatis, et affinitatis tertio, et quarto inaequali, in cognatione spirituali inter levantem, et levatum; in impedimento criminis, neutro tamen machinante commissi: quare, quid singuli istorum circa dispensationes hujusmodi possint, consulendae, et inspiciendae erunt eorum facultates, a sede apostolica ipsis concessae.

75

Quaeritur 4. an episcopus dispensare possit in casu, quo dubium est, utrum opus sit dispensatione? Affirmat indiscriminatim Emman. Sa *in summ. V. dispensatio n.* 1. ubi ait, in eo casu in arbitrio episcopi esse vel declarare, quod ibi matrimonium inituri dispensatione non egeant, vel ad cautelam dispensare.

Sed melius distinctionem adhibent Sanch. *lib.* 8. *de matrim. D.* 6. *n.* 18. Guttier. *de matr. c.* 122. *n.* 6. Perez *D.* 44. *sect.* 7. *n.* 2. Bosco *de matrim. D.* 12. *sect.* 113. *et seq.* Vviestner *hic n.* 62. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 40. vel enim res omnino dubia est, an subsit aliquod impedimentum, vel non est ita dubia.

76

Si primum, episcopus ad excludendum omne scandalum, declarare poterit, quod dispensatione non sit opus, vel etiam dispensare ad cautelam; quae tamen dispensatio non est vera dispensatio: cons. casu, quo post contractum ita matrimonium, apparet impedimentum dirimens, pro dispensatione ad sedem apostolicam adhuc recurrendum erit: et quidem, quod declarationem hanc facere episcopus possit, patet ex eo, quia in dubio praesumptio est pro libertate matrimonii contrahendi, donec constet, eam, impedimento intercedente, ademptam esse: quod autem non sit vera dispensatio, quam episcopus impertitur ad cautelam inde ostenditur: quia nullo jure expressum reperitur, quod episcopus in ejusmodi dubio per viam dispensationis tollere possit impedimentum revera intercedens; tantum autem potest episcopus, quantum jura eidem concedunt.

77

Si secundum contingat, et praesumptio pro impedimento urgeat, v. g. si in coitu cum foemina dubitetur, an semen emissum, aut vase receptum, et cons. cum foeminae illius sorore contracta sit affinitas, non proderit dispensatio episcopi, sed impetrari haec debebit a sede apostolica: *ratio est*, quia in dubio praevalet praesumptio desumpta ex iis, quae communiter contingunt; atqui communiter contingit, quod in coitu cum foemina semen effundatur, et vase recipiatur; igitur praesumptio ista praevalebit, et cons. etiam praesumptio contractae affinitatis cum sorore foeminae: estque hoc ita verum, ut probato coitu, illi, qui semen effusum, aut vase receptum negat, in foro externo fides non adhibeatur, teste Perez *loc. cit. n.* 3. *fin.*

78

Quaeritur 5. an episcopus dispensare possit in casu extraordinario, quo post matrimonium, bona fide contractum, deprehenditur subesse impedimentum dirimens occultum, et neque conjuges sine scandalo separari, neque papa ob locorum distantiam, vel personarum paupertatem adiri, neque dispensatio propter periculum incontinentiae differri potest? Negant Sot. *l.* 1. *de just. q.* 7. *art.* 3. *et in* 4. *dist.* 37. *q. un. art.* 2. Cordub. *l.* 1. *quaestion. q.* 11. *vers. haec igitur secunda*, Veracrux, *p.* 3. *specul. art.* 18. *fin.* Medin. 1. 2. *qu.* 97. *art.* 4. rationem dant, quia, ut *supra n.* 65. dictum est,

episcopus, et his similes praelati nequeunt dispensare in lege pontificia, vel decreto concilii generalis, nisi id ipsis specialiter concessum sit, non autem legitur in hujusmodi casu concessa ipsis esse potestas dispensandi: igitur non poterunt in ullo impedimento, quod jure ecclesiastico communi dirimit matrimonium, quantaecunque necessitatis casus sit, dispensare.

79

Sed dicendum, multo verius episcopum, et his similes praelatos, si circumstantiae in quaestione positae simul concurrant, dispensare, pro foro conscientiae tamen solummodo in impedimento matrimonii dirimente posse: ita Sylv. *V. dispensatio q.* 9. *n.* 15. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 85. Cucch. *lib.* 2. *inst. major. tit.* 6. *n.* 310. Henriq. *lib.* 6. *de poenit. c.* 10. *n.* 1. *et l.* 12. *de matr. c.* 3. *n.* 2. Garz. *p.* 11. *de benefic. cap.*5. *n.* 343. Less. *l.*2. *de J. et J. cap.* 40. *n.*127. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 40. *n.* 3. Guttier. *de matr. c.* 122. *n.* 7. Coninck *D.* 33. *n.* 32. Pont. *l.* 8. *c.* 13. *n.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p. ult* §. 1. *n.*7. *et* 8. Perez *D.* 41. *sect.* 6. *n.* 3. Bosco *de matrim. D.* 12. *sect.* 13. *n.* 118. *et seqq.* Gonzal. *in c.* 6. *de consang. et affinit. n.* 2. *prop. fin.* Vvagnereck *ibid. V. pro dispensatione not.* 1. Zoes. *tit.* 14. *num.* 38. Honor. *ibid. n.* 17. Engl *hic* §. 3. *n.* 11. Vviest. *n.* 65. Reiffenst. *ap. pend. n.* 15. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 1. *n.* 43. cum communi, et propemodum certa aliorum; *arg. can. consilium* 2. *de observ. jejun. et reg. quod non est* 2. *de R. J.* ibi, *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.*

80

Ratio est, 1. quia, ut cum communi doctrina *lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 59. dixi, episcopus quoad alias leges pontificias in casu extraordinario, quando urget necessitas dispensandi, et periculum est in mora, neque facile ad pontificem recurri potest, ex praesumpta istius voluntate dispensare potest: 2. in hujusmodi casu dispensandi facultatem competere episcopis maxime expedit animarum bono, et ad evitanda gravia peccata fere necessarium est; ac proinde verisimile non est, quod pontifex illam voluerit episcopis denegatam. 3. praxis, et consuetudo, praesertim longaeva, optima legum, canonumque interpres est; constat autem, quod episcopis passim DD. eam potestatem tribuant, et ipsi episcopi illa utantur, sciente, et non contradicente papa: ergo etc.

81

Dixi autem, *si circumstantiae in quaestione positae simul concurrant*; nam ut episcopus dispensare possit in matrimonio jam contracto, requiruntur sequentia. 1. Ut publice, et praemissis denuntiationibus, contractum sit, nisi dispensatum fuerit super istis; nam

si culpabiliter omissae denuntiationes sint, cum impedimento contrahentes spe dispensationis super hoc obtinendae privantur, prout dictum est *tit.* 3. *n.* 82. 2. Ut contractum sit bona fide, i. e. absque scientia impedimenti; quia, ut Sanch. *D.* 40. *cit. n.* 4. notat, pontificis mens non est iniquitati favere, et perversae contrahentium audaciae, ne si talis contractus foret facilioris dispensationis occasio, sub ea spe quotidie contraherentur matrimonia, contemptis impedimentis dirimentibus: quare tales etiam cum jactura famae separandi essent; quia sponte se in ea incommoda conjecerunt; Coninck *D.* 33. *cit. n.* 33. 3. Ut propter paupertatem, distantiam loci, et incontinentiae periculum difficilis ad pontificem, vel alium, qui ex privilegio dispensandi facultatem habet, accessus detur. 4. Ut impedimentum tale sit, in quo soleat concedi dispensatio, adeoque non in primo, aut secundo gradu consanguinitatis. 5. Ut impedimentum sit occultum, seu tale, quod vel omnino probari nequit, vel si probari posset, nullum tamen periculum sit, ne ulterius publicetur; Sanch. *D.* 40. *cit. n.* 11. Bosco *de matr. D.* 12. *sect.* 13. *n.* 138. Reiffenstuel *append. n.* 44.

82

Addidi *pro foro conscientiae solummodo*; nam pro foro externo in prorsus nullo casu super impedimento aliquo dirimente dispensare potest episcopus, nisi speciale habeat privilegium concessum a papa, prout tanquam certum docent, vel potius supponunt Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 5. *n.* 2. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 40. *n.* 10. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 35. *n.* 11. Fagnan. *in c. nimis de filiis presbit. n.* 37. Bosco *sect.* 13. *cit. concl.* 3. Reiffenstuel *append. n.* 19. et alii *arg. concil. trident. sess.* 24. *de reform. c.* 6. ubi fere similiter pro solo interno, non autem pro externo foro concedit episcopis potestatem dispensandi in irregularitatibus occultis. Patet etiam exemplo ipsius poenitentiariae, utpote quae non nisi in casibus occultis pro conscientiae foro dispensat, suasque dispensationes pro illo solo, non item pro externo foro valere ipsamet declarat. *Ratio est*, tum quia si impedimentum publicum existat, vix tantae necessitatis casus fingi potest, ut non merito dispensatio exspectetur Roma; tum quia si episcopus tali casu dispensaret, non tam evitaret, quam generaret scandalum.

Ad rationem dubitandi, allatam ab adversariis, dico etiam in lege pontificia, et decreto concilii generalis dispensare episcopum, et similes alios praelatos posse, quando urget necessitas, et ad sedem apostolicam non est recursus; talis autem urget in casu proposito ergo etc.

83

Quaeritur 6. an in casu hujusmodi urgentis necessitatis dispensare in impedimento occulto possit episcopus etiam ante matrimonium contractum? Resp. affirmative. Ita Sanch. *lib.* 2. *de matrim. D.* 40. *n.* 7. Salas *D.* 20. *de legib. sect.* 3. Hurtad. *D.* 26. *de matr. n.* 7. Pont. *l.* 8. *cap.* 13. *n.* 6. Palao *tr.* 28. *C.* 4. *ult.* §. 1. *n.* 9. Gonzal. *in c. de consang. et affinit. n.* 2. *prop. fin.* Vviestner *hic. n.* 66. et sumitur ex fundamento, ex quo probavi, quod episcopus in casu extraordinario dispensare possit in impedimento, post matrimonium contractum detecto; nam ideo eo casu dispensare episcopus potest, quia tali casu censetur pontifex non esse invitus, sed praesumitur dare episcopo facultatem dispensandi, prout communis DD. opinio, et praxis explicat, juxta quam generale est, quod in hujusmodi casu extraordinario dispensare quoad leges pontificias possit episcopus; atqui potest contingere, quamvis minus saepe, casus talis extraordinarius, in quo par necessitas dispensationem exigat ad contrahendum matrimonium inter impeditos impedimento dirimente; ergo etc.

84

Ut tamen tali casu dispenset rite episcopus, requiritur 1. Ut sit maxima, et urgentissima necessitas, qualis e. g. foret casu, quo aliquis morti proximus ad legitimandas proles cum earum matre vellet contrahere matrimonium, et id propter intercedens impedimentum dirimens occultum sine dispensatione non posset: vel quando ante contractum nuptialem, et omnibus ad hunc paratis, sponsorum alter in confessione sacramentali detegit impedimentum dirimens occultum, et proveniens ex crimine, cujus detectio notabilem infamiam inferret, et neque a nuptiis abstineri, neque illae, donec Roma obtineatur dispensatio, differri possent sine verisimili suspicione occulti criminis in confessione detecti; nam ex simili necessitate communis sententia concedit ab episcopo dispensari posse in impedimento voti simplicis continentiae ad contrahendum conjugium; ergo etiam in impedimentis ceteris, neque enim ista sedi apostolicae magis sunt reservata, quam votum illud; Sanch. *n.* 7. *cit.*

85

2. Ut omnibus tentatis mediis, nulla aperiatur evadendi via: nam si aliqua reperiatur via evadendi suspicionem occulti criminis, et inde orituram infamiam, dispensare ad contrahendum matrimonium cum tali impedimento nullo modo potest episcopus. Et fortassis haec esse posset via, si foemina voveret castitatem ad tempus, v. g. per mensem, consulente confessario, et dicat consanguineis, se voto castitatis alligatam esse, jussamque a confessario, ut a nuptiis abstineret, donec voti dispensatio impetretur a pontifice (tacere enim

debet, votum fuisse ad tempus, ne episcopi dispensatio petatur) et dum pro illa dispensatione oblinenda Romam mittitur, posset occulte impetrari dispensatio super vero impedimento; Sanch. *loc. cit.*

86

Ut dispensationis indigi non possint facile recurrere ad pontificem, vel hujus legatum, aut alium praeditum potestate dispensandi in impedimentis connubiorum pro similibus casibus; nam si adiri aliquis istorum possit, necessitas episcopi dispensationem non exposcit: cons. iste in eo casu dispensare non poterit; Navarr. *man. cap.* 22. *n.* 85. Cucch. *lib.* 2. *inst. major. tit.* 6. *n.* 310. Vega *l.* 6. *summ. cap.* 143. *fin.* Sanch. *loc. cit. n.* 8. Vviestner *hic n.* 67.

4. Ut impedimentum sit occultum, seu tale, quod non sit publice notum, et neque timeri possit, quod nunquam in foro externo sit detegendum; nam si occultum non sit, nuptiarum dilatio, dum dispensatio apostolica impetretur, non affert scandalum. Henriq. *cap.* 3. *cit. n.* 3. Sanch. *n.* 11. Perez *n.* 6. Vviest. *n.* 68. Et hinc dispensatio ista tantum valet pro foro interno conscientiae.

87

Quaeritur 7. an etiam, et qualiter super impedimentis matrimonii jure ecclesiastico dirimentibus dispensare valeat capitulum sede vacante, et vicarius generalis ejusdem? Resp. distinguendo inter casum urgentis necessitatis, de quo dictum est *a n.* 78. et inter casum, quo extra hanc ex quasi privilegio (nam proprie privilegium non est, cum tantum duret ad certum tempus) seu facultate speciali sibi generaliter concessa dispensare potest episcopus, de quo sermo est *n.* 73.

88

In primo casu sicut episcopus, ita et capitulum sede vacante, et hujus vicarius generalis valide, et licite dispensant, si concurrant requisita *n.* 81. *et* 84. *ac seqq.* allegata; Gobat *Exper. tract.* 9. *n.* 585. Reiffenstuel *append. n.* 32. *Ratio est*, quia capitulum, sede vacante succedit episcopo in omnibus, quae sunt jurisdictionis ordinariae (demptis solis casibus in jure specialiter exceptis) potestque in specie dispensare in omnibus casibus, in quibus jure ordinario potest episcopus, ut dictum est *lib.* 3. *tit.* 9. *n.* 2. *et* 31. atqui in casibus *n.* 73. *et* 88. expressis pro foro conscientiae jure ordinario dispensare potest episcopus, cum haec potestas ei competat ratione officii sui pastoralis, ita, ut statim ac fit episcopus, hoc ipso tacite saltem concessam, et perpetuo quidem duraturam habeat praefatam potestatem dispensandi in foro interno, neque haec facultas specialiter invenitur excepta; ergo etc.

89

In secundo casu, seu illo, quo episcopus dispensare potest ex quasi privilegio, seu facultate speciali sibi generaliter concessa, nullo modo dispensare potest capitulum sede vacante, vel ejus vicarius generalis. Ita communis, et quasi certa sententia, teste P. Reiffenstuel. *append. n.* 33. *Ratio est*, quia capitulum, sede vacante, non succedit episcopo in iis, quae episcopo ex facultate, aut privilegio speciali competebant, ut ostensum est *tit.* 9. *cit. n.* 3. ergo etc.

90

Quaeritur 8. an, quando et quomodo dispensare super impedimentis jure ecclesiastico dirimentibus valeat vicarius generalis episcopi? *Certum est*, non posse dispensare vi officii sui, et sine speciali mandato super impedimentis, super quibus dispensare episcopus potest ex quasi privilegio, vel speciali facultate concessa. Ita unanimis teste P. Reiffenstuel *append. n.* 35. quia ut *n. praec.* dictum est, in his, quae potest episcopus ex speciali privilegio, et facultate, neque capitulum sede vacante succedit, cum tamen istius major potestas sit, quam vicarii generalis episcopi.

Dubium est, quando casus est extraordinarius, et urgentis necessitatis, in quo secundum dicta *n.* 79. *et* 83. dispensare episcopus potest? *Ratio dubitandi* est, quia ex mandato, seu commissione generali illi competit pertractatio causarum matrimonialium, ut dictum est *lib.* 1. *tit.* 28. *n.* 23. *vers.* 3.

91

Sed dicendum, vicario generali episcopi vi officii sui potestatem dispensandi in hujusmodi extraordinariis casibus sine speciali mandato non competere. Ita gloss. *in can. quae de causa* 9. *V. quidquid caus.* 2. *quaest.* 5. Felin. *in cap. at si clerici* 4. §. *de adulteriis n.* 21. *de judic.* Cucch. *l.* 2. *instit. major. tit.* 8. *n.* 111. Gutier. *lib.* 1. *qq. canon. cap.* 19. *n.* 15. Sbrozz. *lib.* 2. *de vicar. episcop. q.* 35. *n.* 3. Henriq. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 32. *n.* 2. Sanch. *lib.* 2. *de matrim. D.* 40. *n.* 12. Coninck *D.* 33. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part. ultim.* §. 1. *n.* 12. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 54. *num.* 121. Perez *D.* 44. *sect.* 7. *n.* 2. Bosco *de matr. D.* 12. *sect.* 13. *concl.* 3. *n.* 189. Vviestner *hic n.* 71. Reiffenstuel *append. n.* 34.

92

Ratio est 1. quia casus extraordinarii non comprehenduntur in mandato generali. 2. Quia dispensatio aequiparatur restitutioni in integrum; igitur sicut haec commissione generali non comprehenditur, sed indiget speciali mandato, *l. illud* 25. *fin. ff. de minor.* ita etiam dispensatio in impedimentis speciale episcopi mandatum exigit, vel saltem tale, quo committantur omnes causae, quae in fo-

ro conscientiae quomodocumque competunt. 3. A pari cum dispensatione in irregularitatibus, et suspensionibus occultis, in quibus licet dispensare, et absolvere respective possit episcopus, sine speciali tamen istius mandato non potest ejus vicarius generalis, ut patet ex trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* ibi, *per se ipsos*, *aut vicarium ad id specialiter deputandum.*

93

Porro quod modo dictum est de vicario generali episcopi, dicendum etiam de eo, qui privilegium habet dispensandi in casibus episcopalibus; nam neque iste, etiam pro foro interno, dispensare potest in impedimentis matrimonii, quacumque causa urgente, ut recte advertunt Henriq. *lib.* 6. *de poenit. cap.* 14. *n.* 7. *et lit.* P. Rodriq. *in bull. cruciat.* §. 9. *n.* 118. Sanch. *D.* 4. *cit. n.* 9. Ratio est, quia casus, in quibus episcopus praecise ratione urgentis necessitatis dispensat, non sunt proprie episcopales, sed apostolici, et episcopo praecise ex quadam juris interpretatione, et causaliter permissi censentur.

94

Quaeritur 9. an facultas in praedictis casibus dispensandi in impedimento occulto delegari alteri ab episcopo valeat? Negant Bald. *in l. si cum inter* 2. *cod. quand. provoc. non est necess. num.* 6. Felin. *in cap. quod sedem* 10. *de offic. ordin. n.* 2. et alii plures apud Gratian. *regg.* 443. *n.* 13. Nituntur 1. *c. fin. de offic. deleg.* ubi Gregorius IX. *Nulli*, inquit, *cui commissum fuerit . . . . excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare in irregularitatibus . . . liceat haec de cetero aliis demandare.* 2. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* ubi episcopis in casibus occultis conceditur facultas dispensandi *per seipsos*, *aut vicarium*, *ad id specialiter deputandum*, non obscuro iudicio, illam facultatem deputari posse soli vicario, non etiam aliis. 3. Quando electa est industria personae, locum delegatio non habet, nisi respectu personae a committente expressae. Videtur autem *loc. cit.* a trid. electa esse industria personae; ergo potestas haec alteri, quam vicario, quem exprimit, delegari ab episcopo nequit. 4. jurisdictio voluntaria, commissa ex privilegio principis, delegari non potest secundum Bald. *num.* 6. *cit.* sed haec jurisdictio dispensandi in casu urgentis necessitatis commissa est a pontifice episcopis; ergo nequeunt eam delegare.

95

Sed dicendum, potestatem istam per delegationem ab episcopo committi alteri posse. Ita gloss. *in cap. fin. V. casibus de offic. ord.* Joan. Andr. *ib. n.* 3. Bald. *n. un.* Abb. *n.* 3. Sylv. *V. delegatus qu.* 8. *dict.* 1. *et V. absolutio* 4. *q.* 2. §. 8. Angel. *V. excommunicatio*

5. *cas.* 1. *n.* 39. Navarr. *man. c.* 27 *n.* 45. Covar. *lib.* 3. *var. cap.* 20. *n.* 6. *et n.* 10. *pr.* Henriq. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 32. *num.* 2. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. D.* 40. *n.* 14. Coninck *D.* 33. *n.* 33. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 1. *nu.* 13. Vviestner *hic nu.* 72. Reiffenstuel *append. n.* 35. *et duobus seqq.* Et quidem, quod ab episcopo potestas delegari possit vicario suo generali, patet ex verbis trid. *in* 2. *dubitandi ratione* allatis.

96

Conf. Ex praxi, et consuetudine universali, qua constat, omnes fere episcopos, salfem illos, qui amplas dioeceses habent (uti in Germania) instruere vicarios suos generales tali mandato, ut notant Abb. *in cap.* 8. *de in integr. restit. n.* 5. Roland. a Vallens. *vol.* 2. *cons.* 26. Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 6. *n.* 2. *et* 3. Vviest. *hic n.* 71. Reiffenst. *append. n.* 39. consuetudo autem optima interpres legum est; *cap. cum. dilectus* 8. *de consuet.* ac etiam in defectu omnium aliorum tribuit jurisdictionem; *cap. duo simul* 9. *de offic. ordin. et c. cum contingat* 13. *de for. compet.*

Quod vero etiam aliis clericis idoneis ab eo delegari possit, ostendit ratio; nam jurisdictio, quae principis concessione dignitati, vel officio perpetuo competit, est instar ordinariae, et cons. sicut ista, ita et illa delegari libere alii cuicumque idoneo potest; talis est potestas dispensandi in impedimentis matrimoniorum occultis pro casu urgentis necessitatis; ergo etiam ipsa delegari cuicumque idoneo poterit ab episcopo.

97

Neque obstant textus, et argumenta opposita in contrarium. *Ad* 1. textus §. *fin. cit.* solum loquitur de casu, quo personae nudum ministerium committitur, ut patet ex subjectis verbis; *quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium committitur*; quando autem nudum ministerium committitur, delegatio locum non habet; quia electa censetur esse industria personae. *Ad* 2. tridentinum eo loco solum vult dicere, quod potestas dispensandi in casibus occultis vicario generali competat, non vi commissionis ipsius vicariatus, sed vi mandati specialis solummodo; neutiquam autem mens ejusdem fuit prohibere episcopo, ne ejusmodi causas particulares, et facultatem in iis dispensandi deleget aliis. *Ad* 3. quando electa est industria personae, potestas mandata ad mandatarii successorem non transit; ita autem transit potestas haec dispensandi in casu necessitatis concessa episcopis, cum annexa sit dignitati, et officio episcopi. Hinc *ad* 4. respondeo distinguendo; jurisdictio, concessa a principe, delegari non potest, si sit commissa personae, *concedo*: si sit commissa dignitati, vel officio in perpetuum, *nego*.

98

Quaeritur 10. quomodo delegare potestatem dispensandi quoad impedimenta in causa necessitatis episcopus possit vicario suo generali, vel aliis? Henriq. *lib.* 11. *de irregular. cap.* 19. *fin. et lib.* 6. *de poenit. cap.* 14. *n.* 7. junct. *comment. lit. O.* putat eum non posse potestatem hanc vicario suo generali, vel alii delegare generaliter, ita, ut habeant facultatem generalem dispensandi pro suo arbitrio; sed tantum posse vicario suo eam delegare specialiter, scilicet, quando casus occurrerit. *Fundatur* verbis trid. *cit.* ubi expresse conceditur episcopis, ut dispensare possint per se, vel per vicarium *specialiter* deputatum. Item, quia dum hi casus episcopo committuntur, eligitur industria personae. *Sed hoc casu* non esse electam industriam personae, patet ex dictis *n. praeced. et confirmatur*; nam si personae industria electa esset, nec specialiter facultatem hanc delegare alii posset. Neque aliud probant allegata verba trid. quia concilium solum innuit, quod dispensatio haec non competat vicario ex vi generalis commissionis, qua episcopus ipsum constituit vicarium suum. Quare dicendum, posse hanc potestatem ab episcopo alicui etiam delegari generaliter, ut dispensare possit, quandocunque talis casus occurrerit; Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 40. *n.* 17. *circa medium.*

99

Porro licet DD. aliqui putent hanc potestatem delegatam intelligi, si episcopus in genere vicario suo dicat, *do*, vel *concedo tibi omnem potestatem, et jurisdictionem, quam ego habeo*, vel saltem si dicat, *do tibi omnem meam potestatem etiam ad ea, quae speciale mandatum requirunt.* Alii tamen cum Barbosa *de offic. episc. alleg.* 54. *n.* 59. Engl. *de offic. vicar. n.* 10. Reiffenst. *append. n.* 40. negant verba ista sufficere, eo quod delegatio talis, vel concessio nimis generalis sit, atque adeo subintret *regula* 81. *in* 6. *In generali concessione etc.* Quare ut delegata censeatur potestas dispensandi quoad impedimenta dirimentia in casibus occultis, episcopus, eam potestatem concedens vicario suo generali, in commissione sua vel exprimere verbis debebit, quod hanc potestatem ipsi committat, vel saltem aliqua alia, quae speciali mandato indigent, expresse ponere, addita dein clausula; *et omnia alia.*

100

Quaeritur 11. an eodem urgentis gravissimae necessitatis casu in impedimento occulto dispensare possint etiam religiosi mendicantes? *Ratio dubitandi est*, quia, ut refertur in *compend. privil. societ. Jesu V. dispensatio* §. 7. confessariis societatis, et aliorum etiam ordinum, qui cum societate in privilegiis communicant; si

sint viri docti, et juxta formam tridentini approbati, ex commissione provincialis dispensare in foro conscientiae possunt ad petendum debitum cum his, qui consanguineam sui conjugis post matrimonium carnaliter cognoverint: ergo poterunt etiam dispensare in ipso matrimonio, contracto cum impedimento affinitatis, ortae ex copula fornicaria, habita cum consanguinea uxoris ante matrimonium. Ita quidem nonnemo existimabat inferri posse; sed male, et sine sufficienti fundamento.

101

Quare tenenda est negativa sententia, et dicendum, casu, quo ad confessarium etiam mendicantem defertur casus, in quo dispensationem super occulto impedimento exposcit urgens necessitas, et papa, aut ejus legatus, vel alius potestate dispensandi praeditus adiri nequit, sponsos, vel conjuges, dispensationis indigos, remittendos esse ad episcopum, aut dispensandi facultatem ab ipso petendam. Ita Rodriq. *tom.* 3. *regul. quaest.* 2. *art.* 2. Henriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 3. *n.* 3. Sanch. *lib.* 8. *de matrim. D.* 6. *n.* 28. Pont. *lib.* 8. *cap.* 13. *n.* 11. Perez *D.* 44. *sect.* 7. *n.* 13. Gobat *exper. tract.* 9. *n.* 721. Vviestner. *hic n.* 73. Afferunt quidem nonnulli privilegium aliquod, quod a Leone X. concessum dicunt mendicantibus ad dispensandum cum iis, qui scienter, aut ignoranter, contraxerunt matrimonium cum impedimento affinitatis, modo id notorium non sit, nec in judicium deductum. Sed Rodriq. *num.* 3. *cit.* dicit, id privilegium nullatenus esse in usu, et se credere pro unico solo actu fuisse concessum; Henriquez vero *art.* 2. *cit.* ait, eo privilegio nihil concessum aliud mendicantibus, quam ut ad petendum debitum dispensare possent cum conjuge, qui post contractum matrimonium commisit incestum cum consanguinea uxoris, aut vicissim.

Ad rationem dubitandi nego consequentiam; quia privilegia non admittunt interpretationem latam, et argumento a concesso minore ad majus locus non est; *arg. reg. quae a jure* 28. *in* 6.

§. V.

De causis dispensationis matrimonialis.

SUMMARIUM

102 *Causa justa dispensandi in impedimentis dirimentibus est I. praerogativa dignitatis regiae, vel principalis.*
103 *II. Conservatio illustris familiae in eodem sanguine.*
104 *III. Splendor ejusdem alias interiturus.*
105 *IV. Excellentia meritorum.*
106 *V. Extinctio litis.*
107 *VI. Bonum pacis aut conservandae, aut inducendae.*
108 *VII. Evitatio scandali.*
109 *VIII. Angustia loci.*
110 *IX Locus situs ad litus maris.*
111 *X. Defectus dotis competentis.*
112 *XI. Aetas foeminae.*
113 *XII. Matrimonium cum ignorantia impedimenti bona fide contractum.*
114 *XIII. Copula inita cum consanguinea, vel affine.*
115 *XIV. Infamiae periculum.*
116 *XV. Causa generalis dicta ex certis, et rationabilibus causis.*
117 *Pro dispensatione in voto castitatis, et religionis ex parte materiae causa justa est I. mutatio ejusdem.*
118 *II. Dubium superveniens, an votum sit rite editum.*
119 *Ex parte voventis I. defectus maturae deliberationis.*
II. Metus, etiam levis.
120 *III. Cessatio causae.*
IV. Periculum frequenter peccandi contra votum.
121 *V. Nimia carnis fragilitas.*
122 *VI. Necessitas publica.*
123 *etc. Quando censeatur adesse defectus dotis?*
129 *etc. Quando non adsit?*
133 *etc. Quaenam causae in singulis personarum generibus sufficiant ad dispensandum in impedimento consanguinitatis?*
140 141 *Affinitatis ex copula licita.*
142 *Et illicita.*
143 *Cum quibus, et ex qua causa dispensari soleat in impedimento publicae honestatis?*
144 *Cognationis spiritualis?*
145 *Criminis?*
146 *Ordinis sacri, aut professionis religiosae?*
147 148 *An eaedem causae sufficiant, ut dispensare in hujusmodi impedimentis possit episcopus, vel alius potestatem dispensandi habens?*
149 *etc. An dispensatio obtenta a papa ad contrahendum matrimonium inter consanguineos in gradu prohibito, valeat, si in ea causa falsa expressa sit?*
155 *etc. Qualis error dispensationem vitiet?*
158 *etc. Quo tempore necesse sit veram esse dispensationis causam?*
166 *etc. An valeat dispensatio facta ex causa insufficiente, quam dispensans putavit sufficientem esse?*

102

Quaeritur 1. quaenam sint justae causae dispensandi in impedimentis matrimonii dirimentibus? Resp. Circa numerum istarum causarum variant DD. Navarr. *man. cap.* 22. *n.* 87. Sanch. *lib.* 8. *de matr. D.* 19. *n.* 8. Coninck *D.* 33. *n.* 45. reducunt illas ad ternarium; alii plures statuunt; Corrad. *praxis dispens. apost. lib.* 7. *c.* 2. *et* 3. recenset omnino viginti sex; quae tamen omnes commode ad quindecim possunt contrahi, prout illas contrahit P. Reiffenst. *append. n.* 69.

Prima est *praerogativa dignitatis regiae*, *vel principalis*; nam hujus intuitu pontifex dispensare solet etiam in secundo gradu consanguinitatis, et affinitatis, ortae ex legitimo conjugio, ut habet praxis, et non obscure approbat trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matrim.* ubi, cum statuisset, ut in secundo gradu nunquam dispensetur, provide excipit *magnos principes*: nec immerito; quia inita inter hujusmodi personas conjugia spectant ad conservationem pacis, et tranquillitatis publicae, atque ad regnorum, et principatuum felicitatem tendunt; Sanchez *lib.* 8. *de matrim. D.* 19. *n.* 5. Coninck *D.* 33. *n.* 46. Gobat *exper. tract.* 9. *n.* 604. Vviest. *hic n.* 77. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 46. Neque opus est ad impetrandam pro hujusmodi personis dispensationem allegare aliquam aliam causam; quia licet talis causa in specie non allegetur, semper tamen adesse censetur, scilicet vel excellentia meritorum, vel conservatio publicae tranquillitatis, consequenter bonum commune.

103

2. *Conservatio illustris familiae* in eodem sanguine, alias periturae: quia hujusmodi familias conservari ad pietatem, et publicum bonum aliquo modo pertinet; cumque summus pontifex quoad dispensationem in pluralitate beneficiorum erga nobiles se proniorem ostendat, ut patet ex *cap. de multa* 28. *de praebend.* pariter quoad dispensationem in matrimonio non erit adeo difficilis; Sanch. *D.* 19. *cit. n.* 31. Henriq. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 3. *n.* 9. Corrad. *prax. dispens. apostol. lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 106. *et seqq.* Coninck *D.* 33. *cit. n.* 49. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part. ult.* §. 3. *n.* 2. Reiffenst. *append. n.* 70. Unde ex hac causa pontifex etiam dispensat cum sacerdotibus, et religiosis, ut nubere valeant; et sic Henriq. *loc. cit.* refert, Gregorium XIII. anno 1575. dispensasse cum Luisa comitissa s. Gadeae, ut non obstante voto continentiae, quo adstricta erat, et impedimento tum consanguinitatis, tum affinitatis nuberet patruo, cui prius soror ejusdem nupserat.

104

3. *Splendor, ac dignitas familiae illustris, aut nobilitate praecellentis*, ut hic in ea conservetur, et opes ejusdem ad alienas manus non veniant. Casus praecipue contingit, quando familiae alicujus linea, masculis praemortuis, haeredem bonorum habet foeminam; nam ne hujus haereditas ad extraneos deveniat, aliquando dispensatio datur contrahendi matrimonium inter consanguineos etiam propinquiores. Idem contingere potest, siquae nobilis instituitur haeres hac conditione, ut alicui ex familia sua pro ejusdem conservatione nubat; Vin. de Just. *prax. dispens. lib.* 3. *cap.* 13. *et* 14. Bosco *de matr. D.* 12. *sect.* 13. *n.* 262. Gonzal. *in cap.* 6. *de consang. n.* 3. Gobat *tr.* 9. *cit. n.* 606. Engl *hic* §. 3. *n.* 8. Vviest. *n.* 78. *ib. cum supra allegatis.* Ratio est, quia ad publicum bonum pertinet, familias illustres conservari in suo splendore, et bona illarum extra familiam non devenire in manus aliorum, quod saepe fieret, si personae propinquae inter se matrimonium non possent contrahere. Accedit, quia illustres familias maxime affligit, si vident bona ejusdem, praesertim domum ejus principalem ad extraneos devenire, juxta illud *Jerem. c.* 5. *haereditas nostra versa est ad alienos, domus nostrae ad extraneos.* Unde cum etiam Deus in antiquo testamento ad bona in quavis familia conservanda voluerit, ut foemina uni de propria cognatione nuberet, eadem conservatio in novo testamento erit causa sufficiens saltem ad dispensandum.

105

4. *Excellentia meritorum* in ecclesiam, ratione insignium laborum, vel periculorum, in bello contra infideles, haereticos, aliosque reip. hostes ab uno contrahentium, vel a parentibus ipsorum, aut eorum conjunctis exantlatorum; nam horum intuitu dispensari aliquando solet, sive ipsi velint contrahere, sive pro contrahere volentibus intercedant, prout habetur *can. tali* 17. ibi: *nisi quem evidens meritorum praerogativa commendet*; *caus.* 1. *quaest.* 7. Sanchez *n.* 32. Coninck *n.* 49. Corrad. *n.* 109. Palao *n.* 2. Justis *c.* 12. Bosco *num.* 262. Gonzal. *n.* 3. Engl. *n.* 8. Vviest. *n.* 79. Reiffenstuel *n.* 71. magnif. P. Schmier *n.* 48. Ratio patet: nam omnino conveniens est, ut ecclesia benignam, et liberalem se exhibeat erga eos, quia de ipsa bene meriti sunt, aut mereri possunt. Hinc Gobat *tract.* 9. *cit. n.* 606. recte infert, ex hac causa dispensari cum centurione, qui in bello turcico insigniter sese gessit.

106

5. *Extinctio litis*, si speretur, ejusmodi conjugio componendam et tollendam litem, quae inter duas familias agitatur super bonorum successione, et aliis magni momenti rebus, ac juribus. Idem

dicendum, si oratorum alter habeat litem, quam ipse ob inopiam, vel rerum imperitiam prosequi non potest, prosequetur autem alter contrahentium, quia potentior opibus, et peritior rerum est; nam ex hujusmodi causa in gradibus remotioribus dispensationes concedi ajunt Coninck *num.* 45. Corrad. *a num.* 54. Justis *n.* 4. Palao §. 2. *num.* 2. Bosco *num.* 25. Perez *D.* 45. *sect.* 5. *num.* 6. Fagnan. *in c. quia circa de consang. n.* 8. *et seqq.* Vviestner *hic n.* 81. Reiffenstuel *append. num.* 72. quia cum lites causa odiorum, et discordiarum fomenta sint, publice interest eas sopiri, et expediri. Accedit, quia etiam ad pietatem pertinet, omnibus modis subvenire illis, qui pro rerum suarum jactura certant, et auxilio destituti sunt. Ceterum cujus quantitatis, vel qualitatis bona hujusmodi esse debeant, totum pendet ex arbitrio executoris, cui relinquuntur ea, quae certa lege definita non sunt, certaque sub regula comprehendi non possunt; *l. si servus* 1. *in fin. ff. de jur. deliber.* Corrad. *n.* 57.

107

6. *Bonum pacis* aut conservandae, aut inducendae, si scilicet per hujusmodi conjugium, inter personas conjunctas, vel aliter impeditas initum, stabiliri pax, atque concordia, sopiri odia, extingui discordiae, et inimiciae graves possint; Sanch. *D.* 16. *cit. numer.* 8. Coninck *n.* 45. Corrad. *n.* 74. Justis *cap.* 5. *et* 6. Perez *n.* 6. Bosco *n.* 259. Palao *n.* 2. Gonzal. *in cap.* 6. *de consang. num.* 3. Honor. *tit. eod. n.* 17. Engl. *hic num.* 8. Vviestner *n.* 80. Reiffenstuel *n.* 73. *et* 74. magnif. P. Schmier *num.* 49. Ratio est, quia pax civium plurimum conducit pro bono publico, ex inimicitiis vero istud laeditur, innumeraque scandala, peccata, et alia mala consequuntur; ut proinde ad pacem procurandam, vel conservandam merito pontifex dispenset in lege sua, cum eorum intuitu etiam in aliis recedi soleat a juris communis regulis; *cap. cum ex injuncto* 2. *de nov. oper. nunt.* Porro quaenam inimicitiae censendae sint ita graves, ut propterea dispensatio sperari possit, communiter relinquitur arbitrio judicis; Menoch. *de arbitr. cent.* 2. *cas.* 110. *num.* 3. Justis *l. cit. n.* 19. In specie censetur gravis, quae vel oritur ex atroci injuria, praesertim si offensus est cupidus vindictae; Tusch. *lit. I. concl.* 149. vel ex controversia circa magnam partem bonorum; Tusch. *l. cit. n.* 8. Justis *n.* 23. Reiffenst. *n.* 73. *cit. vers. quae autem.*

108

7. *Evitatio scandali*; Abb. *in c. quia circa* 6. *de consang. n.* 2. Joan. Andr. *num.* 4. Sanch. *loc. cit. n.* 9. Justis *num.* 2. Reiffenstuel. *n.* 75. nam universaliter etiam propter evitanda scandala a communi jure receditur; *arg. cap. cum ex injuncto cit.* ibi, *licet*

opera illa, quae sine mortali peccato omitti non possunt, non sint pro vitando scandalo dimittenda, nec ea debeant pro vitando scandalo committi, quae sine mortali peccato committi non possunt, ab his tamen, quae sine mortali peccato committi possunt pariter, et dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum, et eis etiam pro vitando scandalo insistendum. Ubi gloss. *V. pro vitando scandalo* ait, *nota, quod pro aliquo scandalo vitando non debet quis mortale peccatum committere; quia utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur; cap. 3. de R. J. alias si aliqua possunt fieri, vel omitti sine mortali, detrahendum est juri.* Scandali autem nomine hic intelligitur occasio, causa, vel periculum peccati, v. gr. inimicitiae, odii, homicidii, incontinentiae, vel alterius cujuscumque gravis peccati.

109

8. *Angustia loci*: cum scilicet locus, in quo habitant contrahere volentes, valde angustus, aut foeminae cognatio in eo loco valde sit propagata, ita, ut necesse sit, ut vel contrahat matrimonium cum persona inaequali sibi, aut ad aequalem habendam se alio transferat, vel si hoc nolit, perpetuo innupta maneat, nisi dispensetur ad contrahendum matrimonium cum persona conjuncta, vel aliter impedita. Sanch. *n.* 12. Coninck *n.* 46. Corrad. *a n.* 6. Justis *c.* 2. Palao §. 2. *n.* 2. Perez *n.* 7. Bosco *n.* 260. Gonzal. *n.* 3. Engl. *n.* 8. Vviestner *n.* 82. Reiffenstuel *num.* 76. magnif. P. Schmier *n.* 51. Ratio est, quia primum indecens est; secundum, foeminae praesertim, valde difficile, cum solatio propinquorum, et parentum non ita carere possint, ut viri; tertium denique etiam periculosum est ob periculum incontinentiae. Accedit, quia communi, et privato ipsorum conjugum bono valde expedit, personas ad unum, vel alterum conjugium non coarctari, quod fieret, si tali casu dispensatio non daretur. *Proceditque hoc* 1. etiamsi in locis circumvicinis reperiretur matrimonium aequale, ut contra Navar. Petr. de Ledesm. Graff. Lud. Lop. Vega post Galleg. Henriq. Rodriq. docet, et *declaratione cardd.* ad instantiam archiepiscopi mediolanensis 18. *novemb.* 1570. data confirmat Sanch. *num.* 13. *Procedit* 2. etsi in loco illo inveniri possit statu, genere, et divitiis aequalis, si dispar sit moribus, genio, religione; nam aequalitas non ex sola generis, aut divitiarum aequalitate pensanda est, sed magis ex honestate morum, ne inter conjuges pax deficiat; Sanchez *n.* 15. Palao §. 2. *n.* 2. Bosco *n.* 260. Engl. *n.* 80. Reiffenstuel *n.* 76. *Procedit* 3. licet non exacta, sed moralis dumtaxat diligentia adhibita sit ad indagandum, an non aliquis impedimento carens, puellae ad nubendum aequalis inveniatur in loco, ut cum Navar. Petro de

Ledesm. Graff. Vega advertit Sanch. *n.* 14. imo sufficit, si puella decenter ornata, et quasi exposita ad nubendum, per aliquot annos incedebat, et tamen illam nullus pro nuptiis expetiit, ut aliis *citt.* vult P. Reiffenst. *loc. cit.*

110

9. *Quando locus situs est ad litus maris*, et propterea continuis piratarum, et fidei catholicae hostium excursionibus expositus, adeo, ut extranei difficulter haberi possint, qui nubere velint cum hominibus in tali loco existentibus; Corrad. *c.* 2. *cit. n.* 40. Barbosa *ad conc. trid. sess.* 25. *c.* 5. *de reform. matr. n.* 16. Engl. *n.* 8. *cit.* Reiffenstuel *n.* 96. ob rationes allatas pro causa relata *n. praec.*

111

10. *Defectus dotis competentis*, quando scilicet vel omnino nullam, vel non competentem habet dotem ad nubendum alicui aequali; Sanchez *n.* 16. Coninck *n.* 47. Corrad. *n.* 21. Justis *cap.* 3. Palao *n.* 2. Gonzal. *n.* 3. Bosco *n.* 261. Engl. *n.* 8. Vviestner *n.* 83. Reiffenstuel *n.* 81. magnif. P. Schmier *n.* 52. Ratio est, quia defectus dotis faceret, ut aut innuptae manere cogantur foeminae cum periculo incontinentiae, aut compellantur nubere inaequali cum discrimine infausti conjugii, quorum neutrum publice expedit.

112

11. *Aetas foeminae*, si haec 24. aetatis annum excesserit, et tamen virum paris conditionis, cui nubere possit, hactenus non invenerit; Corrad. *n.* 83. Justis *c.* 8. Barbos. *n.* 8. Engl. *n.* 8. Reiffenstuel *n.* 92. et alii communiter. Ratio est, quia etiam leges civiles favere solent puellis 24. aetatis annum excedentibus; et merito, ne in periculo incontinentiae omnino innuptae manere debeant. Haec tamen causa non procedit in viduis; quamvis enim ss. canones binubentes tueantur adversus constitutionem poenalem juris civilis, ut videbimus *infra tit.* 21. in hoc tamen puncto eisdem curia romana deferre non consuevit, ut docet praxis, teste Corrad. *n.* 85.

113

12. *Matrimonium* cum ignorantia impedimenti bona fide saltem unius contractum; estque hoc casu perinde, sive proles ex tali conjugio sit suscepta, sive non; nam utroque casu in gradu non valde propinquo dispensatio haud aegre concedi solet, idque non tantum favore prolis, sed etiam matrimonii, quod hujus separatio sine gravibus incommodis, et scandalo raro fiat; *c. quia circa* 6. *de consang.* Sanch. *n.* 33. Justis *cap.* 16. Coninck *n.* 49. Perez *n.* 12. Engl. *n.* 8. Vviestner *n.* 85. Reiffenstuel *n.* 97. magnif. P. Schmier *n.* 53. Secus est, si contractum sit mala fide utriusque, vel omissis culpa-

biliter denuntiationibus; nam hoc casu, etsi etiam multiplex proles ex tali matrimonio suscepta esset, dispensatio tamen apostolica sperari non posset, quod ita contrahentes gratiam apostolicam non mereantur; trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de reform. matr.*

114

13. *Copula* cum consanguinea, vel affine, aut alia impedimentum habente perpetrata, et propalata ex impraegnatione, v. g. subsecuta prole; Corrad. *cap.* 3. *n.* 1. *et seqq.* Justis *cap.* 17. Reiffenstuel *n.* 94. Ratio autem, cur ob hanc causam dispenset pontifex, est, ut consulatur famae, et honori mulieris, utpote quae alias diffamata, et innupta maneret, vel certe virum parem acquirere non posset. Estque causa ista una ex urgentioribus, adeo, ut intuitu illius, vel potius ob effectus inde secutos, aut secuturos, papa non tantum cum nobilibus, sed etiam cum plebeis, non obstante, quod in gradu secundo consanguinei sint, pro foro externo dispenset, modo copula non sit habita sub spe facilius postea impetrandae dispensationis; id enim in supplicatione exprimendum esset juxta dicenda *infra n.* 172. Justis *l.* 1. *de dispens. c.* 4. *a n.* 312. Reiffent. *append. n.* 94.

115

14. *Infamia mulieris*, inde orta, quod ob nimiam oratorum familiaritatem, et liberiorem inter se conversandi modum orta sit suspicio, licet falsa, eos carnaliter se invicem cognovisse; Corrad. *c.* 3. *cit. n.* 7. Engl. *hoc tit. n.* 7. ubi per extensum refert dispensationem factam a Leone X. *Ratio est*, quae in priori causa, videlicet ne alias mulier graviter diffamata, indeque innupta, non sine scandalo remanere debeat; Vviestner *hic n.* 87. Reiffenstuel *n.* 95. magnif. P. Schmier *n.* 54.

116

15. Denique in gradibus saltem remotioribus cum personis nobilibus aut alias valde honestis non raro dispensari a papa solet *ex certis, et rationabilibus causis* nulla expressa in specie. Dispensationes istae *sine causa* vocantur, non quod sine causa concessae sint; nam revera papam semper justa aliqua causa movet ad eas concedendas; sed quod certa causa in iis non exprimatur, et propaletur. Et hinc etiam executor in eam non debet inquirere, sed sufficit, quod verificentur alia narrata, v. g. an oratores sint de familia nobili, vel honesta, prout in litteris exprimitur; Sanch. *loc. cit. n.* 35. Corrad. *n.* 111. *et seqq.* Justis *c.* 1. *n.* 114. Vviest. *hic n.* 89. Reiffenst. *n.* 98.

117

Quaeritur 2. quae sint causae justae ad dispensandum in voto castitatis, et religionis? Resp. causae in his dispensandi sunt duplicis generis, aliae scilicet se tenent ex parte materiae, aliae ex parte voventis.

Ex parte materiae causa justa dispensandi in voto est 1. quando prudentis judicio ob mutationem circumstantiae dubitatur, an voti materia facta sit inutilis, mala, aut majus bonum impediens; tunc enim expedit dispensari cum vovente, ne forte voti impletio ei noceat, aut majorem Dei gloriam impediat. Intelligendum autem hoc est quando prudentis arbitrio dubium est, an voti materia sit facta inutilis, mala, et impeditiva majoris boni: nam si certum hoc sit, non esset opus dispensatione, quod eo casu votum per se desinat obligare; Sylv. *V. dispensatio q.* 14. *numer.* 20. *fin.* Sanch. *l.* 8. *de matrim. D.* 20. *numer.* 10. Coninck *D.* 33. *numer.* 50. Deinde voti materia considerari non debet secundum se tantum, sed quatenus ex voto obligat: et hinc ut votum dici possit impeditivum majoris boni, bonum istud compensare debet non tantum bonitatem actus voto promissi, sed etiam illam, quam habet ex voto; alias illud non erit, omnibus consideratis, majus.

118

2. Quando dubium est, an votum ab initio obligarit. Et quidem cum dubium est, an quispiam voverit, nulla opus est dispensatione, cum eo casu praesumatur pro libertate; opus vero illa est, quando aliquis scit se vovisse, sed dubitat, an satis deliberate voverit, aut cum intentione vere vovendi; tunc enim voti obligatio est in possessione. Qua proinde, ut vovens se liberet, opus est, ut vel impetret dispensationem absolutam, quae dari eidem potest, praesertim si alia causa accedat; vel saltem ut votum in leviorem materiam commutetur; quia ratio exigit, ut non tam stricte exigatur debitum dubium, atque certum; Sanch. *D.* 20. *cit. n.* 11. Coninck *n.* 51. *cit.*

119

Ex parte voventis causa justa dispensandi in voto est 1. quando votum leviter, et ut a pueris solet, sine matura deliberatione est editum; *cap. venientis* 2. *de vot.* Neque opus est eo casu, ut accedat causa alia, ut contra *Valentiam* recte monet Sanchez *n.* 12. ob rationem, quia alias nihil peculiare tribueretur facilitati, ac imprudentiae in vovendo. Unde cum DD. ad dispensationem voti petunt causam illius executioni obstantem, intelligendi sunt de votis prudenter emissis.

2. Quando votum illud extortum est metu etiam levi, vel dolo obtentum; Sanch. *n.* 15. Coninck *n.* 53. Palao *tract.* 15. *D.* 2. *part.* 9. *n.* 9. Vviestner *hic n.* 88. Ratio est, quia voti sic editi remissio cedit ad honorem Dei, qui facile remittit obligationem, cui aliena iniquitas causam dedit. Debet tamen ejusmodi metus esse injuste incussus: nam si emissum esset metu mortis imminentis ex naufragio, infirmitate, aut alia simili causa, causam dispensandi justam non praebet, nisi metus talis fuerit, ut maturam deliberationem, et consilium prudens excluderet; Sanch. *n.* 14.

120

3. Quando causa, quae impulit ad emittendum votum, omnino desiit; ut si vovisti castitatem, quia sperabas ingredi certam religionem, alias non voturus, et jam nullo modo possis in eam admitti; Coninck *n.* 51. Hinc discrimen faciendum est inter causam finalem, et impulsivam, nam si causa finalis omnino cesset, etiam voti obligatio cessat, nec opus est dispensatione; contra si cesset causa impulsiva tantum; quia tum adhuc manet obligatio voti, cum etiam non obstante errore circa hanc causam inducatur; at quia ejus cessatio valde minuit voluntarium, idcirco occasionem dispensationi praebet; Sanch. *n.* 16.

121

4. Quando vovens versatur in periculo frequenter peccandi contra votum. Et quidem si periculum hoc oriatur ex infirmitate, et fragilitate voventis, facile concedunt omnes. Si vero ex malitia, ac pravo voventis habitu, negant *Sotus*, *Rodriquez*, *Vivaldus* apud Sanch. *n.* 19. Sed hic melius distinguit, an vovens periculum hoc sine magna difficultate possit effugere, vel non. *Si primum*, cum *citt.* DD. negat illud esse causam sufficientem ad dispensandum in voto. *Si secundum*, affirmat; quia eo habito supposito, et magna fragilitate inde acquisita, res promissa reddita est viribus impar, et votum inutile, utpote quod non vitandis, sed augendis peccatis deservit.

122

5. Quando is, qui castitatem, vel religionis ingressum vovit, ob nimiam carnis fragilitatem maximam difficultatem habet in illo servando, quam ante non praevidit, vel saltem non ita perpendit; quia votum tunc videtur non ita mature emissum, vel habuisse aliquid erroris admixtum: et congruit divinae liberalitati, non ita rigide exigere debita, ex liberali promissione orta; Coninck *n.* 54. et patet ex praxi notoria curiae apostolicae. *Ex quo deducit* Sanchez *n.* 23. justam esse causam dispensandi, quando vovens ob scru-

pulos continuos anxius est, an voto satisfecerit, v. g. an satis attente legerit preces, quas vovit.

123

6. Quando ad publicam pacem necesse est, eam, quae vovit castitatem, nubere: quia tunc obstat ratio boni communis, quae privato voventis anteferenda est; Cajetan. 2. 2. *quaest.* 88. *artic.* 12. Sot. *l.* 7. *de just. quaest.* 4. *art.* 3. Sanchez *loc. cit. n.* 24. Coninck *n.* 54. causa conservandi progeniem nobilissimi ducatus, aut marchionatus sufficit ad dispensationem mixta commutatione, non tamen meram; quia est causa mere temporalis; Navarr. *l.* 3. *titul. de vot. cons.* 32. *n.* 3. Henriquez *l.* 12. *de matr. c.* 3. *n.* 9. *comment. lit. D.* Sanchez *n.* 25. an vero causa ad dispensandum in voto castitatis sufficiens sit morbus continuus, cui periti medici judicant subveniendum esse venereis actibus, controversia est inter DD. Sanch. *n.* 26. distinguit inter votum solemne, et simplex. In solemni cum *s. Thoma*, et aliis negat; affirmat in simplici, ex ratione, quia servare hoc casu votum res adeo ardua est, ut merito credendum sit velle Deum, ut ecclesia, benignitate sua utens, ex hac causa votum partim relaxet, partim commutet in alia opera.

124

Quaeritur 3. quando tenuitas, vel defectus dotis aut patrimonii sufficiens causa dispensationis sit? Resp. Sufficiens causa est tum, quando foemina vel nullam, vel adeo tenuem habet dotem, ut innupta manere debeat, vel inaequali nubere. Consequenter defectum dotis habere dicitur 1. quae defacto nihil habet, licet spes sit ejus acquirendae ex successione alicujus consanguinei testati, vel intestati, aut ex legato, quod ipsi relinquetur, si haec spes libera consanguinei dispositione destitui potest, aut jus succedendi, quod habet, sit revocabile; Navar. *cons.* 19. *de rescript. in fin.* Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 29. *n.* 24. Corrad. *prax. disp. apost. l.* 7. *c.* 2. *n.* 24. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 2. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 84. Reiffenstuel *append. n.* 87. Ratio est, tum, quia, cum ad ista nullum adhuc jus habeat, et possit voluntas hominis mutari vere, adhuc dicitur pauper, et carere dote: tum quia dos datur pro sustinendis oneribus matrimonii: haec autem statim incipiunt cum ipso contractu matrimonii; consequenter requiritur in re praesens, et non sufficit futura in spe.

125

2. Si legitima, quae filiae a parentibus jure est debita, ad constituendam dotem competentem non sufficiat, ita ut ad eam augendam, ut competens fieret, plus filiae relinquendum foret, quam ceteris liberis, praesertim masculis; nam etsi certa sit velle paren-

tes eam praeferre, adhuc dicetur pauper, et dotis defectum pati; Sanch. *n.* 23. Reiffenstuel *n.* 86. cum caeteris *supra*; quia jus non habet, ut ceteris praeferatur, sed id ex voluntate parentum pendet, qui non tenentur constituere dotem filiae cum diminutione legitimae, quae ceteris liberis de jure competit.

126

3. Si bona parentum ita se habeant, ut dum ipsi superstites sunt, non possint parte bonorum, ad dotem competentem necessaria, se spoliare, quod iis ad honestam, statuique suo congruentem vitam ducendam indigeant; nam etsi bona, in quae parentibus defunctis filia necessario est successura, sint sufficientia ad constituendam dotem competentem, adhuc illa dicetur pauper, et dote carens; Henriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 25. Sanch. *loc. cit. n.* 25. Pont. *l.* 8. *de matr. c.* 21. *n.* 23. Justis *de dispens. l.* 3. *c.* 3. *n.* 44. Vviestner *hic n. n.* 84. Reiffenstuel *n.* 88. Ratio est, quia ut onera matrimonii sustineantur, necesse est statim dari dotem, qua non statim tradita, contemnetur uxor a viro, et parce cum ea aget.

127

4. Si bona patrimonii acquisiti, vel cujus acquirendi spes est, sint implicata litibus, et timeri merito possit, ne foemina, cujus causa agitur, causa cadat, nisi viro in quarto gradu conjuncto, aut aliter impedito nubat, nam si iste sit valde necessarius ratione peritiae circa illam litem, aut alia de causa, et aliter nollet causam juvare, nisi inito matrimonio, aliusque non impeditus deficeret, qui operam suam posset addicere, sufficiens erit ad dispensationem causa; Sanchez *n.* 20. Pont. *n.* 23. Corrad. *n.* 59. Vviestner *n.* 84. Reinffestuel *n.* 84. Ratio est, quia ad pietatem spectat, foeminae ita destitutae subvenire, ne bonorum jacturam patiatur. Item a fortiori dicendum, si lis solo tali matrimonio extingueretur; tunc enim subintraret adhuc alia causa dispensandi, nempe extinctio litis, seu bonum pacis secundum dicta *n.* 106. *et* 107.

128

5. Si foemina ob deformitatem, vel similem causam non potest reperire maritum dignum suo genere, nisi habeat ampliorem dotem quam aliae similis conditionis, non laborantes eo defectu; si enim talis augmento hoc careat, vere patitur defectum dotis; Coninck *D.* 33. *n.* 47.

6. Si dotem quidem habeat sufficientem ad nubendum pari in vicinia, vel alio loco extraneo, quae tamen non sufficiat ad nubendum pari in proprio loco originis juxta dicta *n.* 109. et militat pro hoc declaratio Cardd. *ibi* allegata.

129

Contra non est sufficiens dispensandi causa defectus, vel tenuitas dotis. 1. Si sponsa quidem sit inops, et proprium nihil habeat, habeat tamen parentes divites, nam isti filiam tenentur dotare; *l. fin. vers. neque enim*, *C. de dot. promiss.* et ratio est, quia dos succedit loco legitimae; *l. un. §. videamus* 11. *cod. de rei uxor. act.* Bald. *Novell. de dot. part.* 6. *privil.* 16. Sanchez *n.* 21. Corrad. *n.* 23. Coninck *n.* 48. Pont. *n.* 23. Vviestner *n.* 74. Reiffenst. *n.* 89. *Excipitur*, si constaret, nullum ex non consanguineis, qui paris conditionis cum ea foemina sunt, velle eam habere uxorem, eo quod communiter sibi persuadeant, parentes non daturos sufficientem dotem. *Ratio* responsionis, et exceptionis est, quia sola causa hujus dispensationis est, ne alias foemina cogatur aut manere innupta, aut nuptias se indignas contrahere; et hinc quandiu de hoc non constat saltem morali aliquo modo, non est causa petendi dispensationem; quando vero de eo constat, sufficiens est causa, undecumque proveniat; Coninck *loc. cit.*

130

2. Si foemina habeat quidem dotem, quae sufficiens sit, ut reperiat maritum suae conditionis, qui tamen sit conditionis multo inferioris, quam sit propinquus, qui eam vult ducere, propterea enim non obtinebit dispensationem, ut cum hoc contrahere possit nuptias; Sanch. *n.* 17. Pont. *n.* 23. Vviestner *n.* 84. Reiffenstuel *n.* 89. *Ratio est*, quia tunc non agitur de damno vitando, sed de lucro acquirendo: quae causa est longe diversa, et insufficientior; quia pietas longe plura suadet facere, ut advertamus proximi damnum, quam ut procuremus illius lucrum; Coninck *n.* 47.

131

3. Si foemina, quae dispensationis impetratae tempore carebat dote, antequam illa per ordinarium expediretur, instituta est haeres, vel legatum accepit magnae quantitatis; nam tali casu cessavit causa dispensationis, et sic dispensatio ipsa corruet; Sanch. *n.* 27. Corrad. *n.* 25. Vviestner *n.* 84. Reiffenstuel *n.* 90. *Excipitur*, nisi institutio, vel legatum innotuerit primum post jam initum matrimonium; tunc enim valebit adhuc dispensatio, et matrimonium; Sanch. *n.* 28. Corrad. *n.* 27. Justis *cap.* 3. *n.* 68. Reiffenstuel *n.* 91. *Ratio est*, quia cum defectus dotis fuerit allegatus, et matrimonium contractum tempore, quo haereditas, vel legatum nondum fuerunt accepta, imo quo foemina ista fuit inscia juris, quod per institutionem, vel legatum acquisivit, pie credendum est, mentem pontificis esse pro valore dispensationis, ne dispensationes, et matrimonia periculis exponantur.

132

Porro ad valorem dispensationis parum refert, an ipse, qui carentem dote competente ducere intendit, dotare illam velit: an vero alius hac cum conditione, ut cum consanguineo, vel affine, aut aliud impedimentum habente contrahat; Corrad. *n.* 48. ubi addit, non vitiari dispensationis breve; etsi nubere volens in supplicatione asserat, se velle dotare, cum tamen alius id faciat: quia hoc mendacium est circa rem, quae ad dispensationem nihil confert, utpote in qua pro causa dispensationis consideratur paupertas oratricis, non habentis dotem competentem, et ut ei cum ista liberalitate succurratur. Et sic idem *author* fatetur se in facti contingentia pluries consultum respondisse.

133

Quaeritur 4. an ob quamlibet ex dictis hactenus causis, cum quolibet, super quovis impedimento ecclesiastico, et in quovis gradu dispensetur? Resp. Negative; sed habenda est 1. ratio ipsius impedimenti; nam quo majus est impedimentum, eo urgentior requiritur causa; Sanchez *libr. 8. de matrimon. D.* 19. *n.* 7. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part. ultim.* §. 2. *n.* 1. Justis *de dispens. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 92. *et seqq.* Vviestner *n.* 91. Reiffenstuel *append. n.* 99. Ratio perspicua est, quia quo fortius, ac strictius vinculum est, eo magis urget lex, seu canon, ipsaque ratio prohibitionis. 2. Consideranda propinquitas gradus in consanguinitate, et affinitate; nam quo propiquiori gradu conjuncti sunt oratores, eo difficilior rursus est dispensatio, et major requiritur causa, cum minus deceat eorum conjunctio. 3. Attendenda est qualitas personarum, quae secum dispensari petunt; nam ceteris paribus facilius dispensatur cum regalibus, ducalibus, et principibus personis, quam cum nobilibus; facilius cum his, quam cum divitibus, ac magis honestis personis; facilius cum his, quam cum plebeis; Sanch. *n.* 7. Palao *n.* 1. et communiter alii cum s. Thom. 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 1.

134

In gradibus consanguinitatis lineae rectae pontifex nunquam dispensat; nec in gradu primo lineae transversae inter fratrem, et sororem. In gradu secundo simplici, in primo, et secundo mixto, item in primo, et tertio, nec non in primo, et quarto consanguinitatis cum regiis, ducalibus, et vere principibus personis dispensat etiam ex sola praerogativa personae, prout ex multiplici experientia, et stylo curiae patet. *Ratio est*, quia deficiente etiam quacumque causa, sola praerogativa personae principis constituit causam publicam, ut dictum est *supra n.* 102.

135

Major, et urgentior causa requiritur, ut in praefatis gradibus dispensationem obtineant personae non principes; nam 1. cum personis illustribus, et valde nobilibus, comitibus, baronibus, praenobilibus dispensare pontifex tantum solet, quando adest una ex sequentibus causis. 1. Conservatio familiae, ne deficiat. 2. Conservatio bonorum intra eandem familiam. 3. Excellentia insignium meritorum in ecclesiam. 4. Evitatio gravium scandalorum. 5. Infamia mulieris nobilis, orta ex copula, vel conversatione suspecta cum consanguineo. 6. Defectus omnis dotis. 7. Inimicitiae lethales. 8. matrimonium bona fide contractum, vel cum mala quidem, si proles jam sit ex illo concepta. 9. Causa generalis, dicta *ex certis, et rationabilibus causis*; ubi tamen solvenda est magna, et extraordinaria taxa pecuniaria. 10. Si ex aliis causis, quas *a n.* 102. retuli plures concurrant simul; quia *singula, quae non prosunt, simul collecta juvant*; arg. *l. instrumenta* 5. *cod. de probat.* Videatur Sanch. *lib.* 8. *de matrim. D.* 19. Corrad. *lib.* 7. *prax. dispens. apost. cap.* 2. Justis *de dispens. lib.* 3. *cap.* 1. Reiffenstuel *append. n.* 111. *et seqq.*

136

2. Cum opulentis, nec non cum praecipuis personis alicujus loci super eodem secundo consanguinitatis gradu dispensare subinde pontifex solet: 1. ob aetatem mulieris, si alia adhuc causa concurrat: 2. propter inimicitias lethales: 3. ob defectum dotis si patruelis eam velit dotare, et ducere: 4. ob praecedentem copulam, ut sic famae, et honori mulieris consulatur: 5. ob causam publicam, cui taxa extraordinaria pecuniae, a dispensatis solvenda, est applicanda: 6. si plures causae ex levioribus supra recensitis concurrant; Reiffenstuel *n.* 121. *et cit.*

137

3. Plebeiis, et pauperibus in eodem secundo consanguinitatis gradu dispensatio datur a summo pontifice: 1. ob matrimonium bona fide contractum, praesertim si jam ex illo concepta sit proles: 2. ob dotis defectum, quem supplere vult patruelis, si foemina nuptias cum illo ineat: 3. si proles ex consanguinea per incestum concepta sit, vel saltem copula habita, et patefacta: ob hanc enim causam passim conceditur dispensatio pro foro externo, ut consanguinei in secundo gradu contrahere valeant, idque tum ob bonum prolis, tum ut oratores evadant periculum vitae; quam ultimam rationem addendam in supplicatione vult Justis *dispens. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 116. Et hinc Corrad. *c.* 3. *n.* 17. *cit.* monet, in gradu secundo simplici, et in primo, ac secundo mixto ad contrahendum matrimonium non di-

spensari, nisi raro, et ubi gravia scandala, et periculum mortis ex copula carnali forsan subsecuta, vel illius suspicione oratoribus imminent.

138

4. Ad obtinendam dispensationem in secundo, et tertio gradu mixto pro sufficientibus habentur 1. causae omnes, quae sufficiunt ad dispensandum in gradu secundo simplici, aut primo mixto: 2. Aetas mulieris nondum nuptae: 3. angustia loci, saltem si addatur in supplicatione, quod mulier etiam extra originis locum virum hactenus non invenerit: 4. defectus dotis, quam consanguineus, qui nuptias illius intendit, augere vult: 5. extinctio litis magni momenti, aut inimicitiarum gravium: 6. causa generalis, dicta *ex certis, et rationalibus causis*, dummodo oratores sint de honesta familia, quales omnes censentur esse, qui nulla laborant nota turpitudinis: 7. quaevis alia causa rationabilis, etiam levior ex allegatis *a n.* 102. teste Corrad. *l.* 7. *prax. dispens. apost. l.* 7. *cap.* 3. *n.* 17. Justis *de dispens. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 115. Reiffenst. *apend. n.* 123.

139

5. Super tertio gradu simplici, item super tertio, et quarto mixto, et multo magis super quarto simplici dispensare papa cum quovis solet ob quamlibet causam ex recensitis *a n.* 102. vel aliam rationabilem; Corrad. *lib.* 3. *cit. n.* 17. Justis *n.* 115. *cit.* Reiffenst. *n.* 124. et alii communiter; teste continua experientia: et merito: nam hoc ipso, quod consanguinitas in remotioribus gradibus minus forte constituat vinculum, causam dispensandi minorem exigit.

140

Quaeritur 5. ex quibus causis, cum quibus personis, et in quo gradu dispensare possit, et soleat pontifex super *impedimento affinitatis*? Resp. Etsi pontifex in quocumque gradu dispensare possit, cum, ut *tit.* 14. *a n.* 93. ostendi, in nullo gradu affinitatis matrimonium jure naturali sit irritum, tamen in quibusdam gradibus, et casibus dispensat facilius, in aliis difficilius: hinc ante omnia distinguendum est, an affinitas orta sit ex copula licita, vel ex illicita.

141

In affinitate orta ex copula licita quoad *primum gradum lineae rectae*, ut vitricus ducere possit privignam, aut privignus novercam, nunquam dispensat pontifex, ob naturalem indecentiam conjugii inter hujusmodi personas initi, et defectum causae conjunctionem hanc honestantis: *in primo gradu lineae transversae*, ut quis ducere possit sororem uxoris suae defunctae, cum personis principibus saepius, cum nobilibus, et illustribus non nisi raro, cum reliquis rarissime dispensatur in foro externo: *in secundo gradu* cum principalioribus.

personis alicujus loci, item cum divitibus, aut etiam quibusvis aliis de honesta familia dispensari solet intuitu universalis illius causae, dictae *ex certis*, *et rationabilibus causis*, aucta tamen taxa pecuniaria pro bono communi applicanda: cum taxa communi in eo gradu dispensari cum quovis solet 1. sit puella dotem non habeat: 2. si cum ea contractum jam bona fide sit matrimonium: 3. si proles ex ea suscepta: 4. si copula inita: 5. si ex separatione timeantur scandala: 6. et universim ex omnibus illis causis, ex quibus dispensari solet cum consanguineis in gradu secundo: minores causae sufficiunt ad dispensandum in gradu affinitatis tertio, et quarto; Reiffenst. *append. n.* 125. *et seqq.*

142

In affinitate orta ex copula illicita quoad *secundum gradum* pontifex dispensat cum quovis ex quavis rationabili causa, prout ab experientia patet, et ratio probat, quia hic gradus respectu hujus impedimenti est ultimus, et remotissimus: ex eadem causa papa pro foro interno dispensare solet ante, et post matrimonium contractum etiam in gradu primo; Genuens. *prax cur. archiep. neap. c.* 20. *n.* 9. *in addit.* Justis *de dispensat. l.* 2. *c.* 7. *n.* 49. Reiffenstuel *n.* 129. et id procedit, etiamsi sit gradus primus affinitatis ex copula illicita ortae, ita, ut quis ducere possit filiam, cujus matrem prius fornicarie cognovit, vel matrem, cujus filiae prius carnaliter, et illicite erat commixtus, prout teste Reiffenstuel *n.* 130. habet notorius stylus poenitentiariae: in foro externo, ut dispensatio obtineatur super primo gradu affinitatis, ex copula illicita ortae, ut vult Justis *l.* 3. *cap.* 1. *num.* 116. non sufficit allegare infamiam mulieris, ex copula propalata exsurgentem, et gravia scandala, nisi dispensetur, sed addi debet, utrique oratori alias etiam imminere vitae periculum: *excipit* P. Reiffentuel *n.* 128. si pro vere nobilibus sollicitetur dispensatio; nam pro his absque hoc addito obtineri dispensatio potest ex iis causis, ob quas dispensari potest, et solet super secundo consanguinitatis gradu.

143

Quaeritur 6. cum quibus, et ex qua causa dispensare pontifex possit, et soleat super aliis impedimentis jure ecclesiastico dirimentibus matrimonium? In considerationem maxime veniunt impedimentum publicae honestatis ortum ex sponsalibus de futuro, cognationis spiritualis, criminis, ordinis, et voti solemnis.

In impedimento publicae honestatis ex sponsalibus de futuro dispensare pontifex potest, et solet pro foro utroque cum quovis ex quavis rationabili causa; quia est unum ex minoribus impedimentis, et propterea dispensatio super illo committi solet etiam legatis sedis

apostolicae, et episcopis ab urbe longe distantibus, ut dictum est *supra n.* 73.

144

In cognatione spirituali distinctio est adhibenda; nam si orta illa sit ex *compaternitate*, facile dispensatio impetratur, modo subsit justa causa: si vero proveniat ex *paternitate*, dispensatio vel nunquam obtinetur, vel difficillime, et non nisi ex urgentissima causa, qualis v. g. foret periculum vitae oratoribus ob carnalem eorum commixtionem imminens; Sanch. *l.* 8. *de matrim. D.* 24. *num.* 15. Corrad. *l.* 8. *c.* 8. *n.* 15. Vinc. de Just. *de dispens. l.* 2. *c.* 5. *a n.*72. Reiffenst. *append. n.* 136. videantur dicta *tit. n.* 57.

145

In impedimento criminis considerandum est, an illud ortum sit ex eo, quod alteruter machinatus sit in mortem conjugis defuncti, an vero solum ex adulterio sine machinatione mortis: *si primum*, et crimen istud sit publicum, pro foro externo nunquam dispensat pontifex, ne aliis detur ansa machinandi in mortem, si vero sit occultum, dispensatur quidem super eo in sacra poenitentiaria, tamen non nisi difficillime, et urgentissima de causa; Corrad. *l.* 8. *cap.* 9. Vinc. de Just. *l.* 2. *c.* 16. *a num.* 60. Reiffenstuel *num.* 138. *et* 139. *Si secundum*, in eo pro foro externo dispensat pontifex ex causa rationabili v. g. si oratrix diffamata, et innupta manet, si scandala verisimiliter orirentur, et maxime, si matrimonium jam sit contractum: pro foro interno, si crimen istud occultum sit, recurrendum est ad sacram poenitentiariam, quae dispensationem ordinarie committit confessario per oratores eligendo: videantur dicta *tit.* 7. *a num.* 65.

146

In impedimento ordinis sacri, et professionis religiosae ad contrahendum matrimonium dispensatio a pontifice dari non solet sine causa utilitatis publicae; Sanch. *lib.* 8. *de matrim. D.* 8. *n.* 2. *et* 8. Corrad. *lib.* 8. *cap.* 10. *n.* 29. Vinc. de Just. *l.* 3. *c.* 1. *num.* 107. Reiffenst. *n.* 141. Causas hujusmodi aliquas adducit Gratian. *discept. for. c.* 457. *usque ad n.* 22. et alii, juxta quos sufficiens dispensandi causa adesse censetur, si matrimonium hujusmodi impedimento ligati necessarium sit: 1. pro conservatione alicujus regni, quia scilicet dispensandus est unicus illius haeres: 2. pro conversione regni, aut provinciae ad fidem, vel conservatione illius in fide: 3. pro extinguendo, vel avertendo gravi bello, seu pro acquirenda, vel conservanda pace regni, vel provinciae: 4. pro conservatione familiae valde nobilis, ne absque haerede deficiat; quia conservatio familiarum hujusmodi etiam pro bono communi servit.

In voto simplici castitatis, et *religionis*, quod est impedimentum tantum impediens, non requiritur causa communis utilitatis, sed potest, et solet papa dispensare etiam ex aliis causis privatis.

147

Quaeritur 7. utrum eaedem causae, ob quas ex hactenus dictis dispensare potest, et solet pontifex, sufficiant, ut etiam episcopi, vel alii in casibus, in quibus dispensandi facultatem habent, dispensare in impedimentis matrimonii possint? Resp. distinguendo inter casus, in quibus dispensare episcopus potest jure ordinario, et inter eos, in quibus facultatem dispensandi habet ex speciali indulto, vel quasi privilegio.

In casibus, in quibus episcopus dispensare potest super impedimento dirimente occulto pro foro conscientiae, non sufficit quaevis causa ex allegatis *a n.* 102. sed requiritur magna, seu gravis, simulque urgens causa, et necessitas, prout patet ex dictis *a n.* 79. in iis vero, in quibus super impedimento matrimonii dirimente dispensare potest ex speciali facultate, et privilegio, requiruntur, et sufficiunt eaedem causae, ob quas potest, et solet dispensare papa: Reiffenstuel *append n.* 144. Ratio est, quia hoc ipso, quod alicui pontifex per privilegium, aut facultatem specialem communicet potestatem dispensandi super certis impedimentis, quam ipse habet, praesumitur velle, ut is ea potestate utatur ex omni et sola causa illa, ob quam ipse dispensare potest, et solet; nec juste praesumi potest concedere potestatem dispensandi ex causa, ex qua ipse dispensare non solet, utpote eam insufficientem agnoscens.

148

Ex quo sequitur, episcopos Germaniae vi specialis facultatis, ipsis juxta dicta *n.* 73. concedi solitae, ex causis *a n.* 102. allegatis dispensare posse: 1. cum quovis paupere super tertio, et quarto simplici, vel mixto gradu consanguinitatis, et affinitatis: 2. cum quovis etiam non paupere super impedimento publicae honestatis: 3. super impedimento criminis, neutro contrahentium machinante in mortem conjugis defuncti: 4. super impedimento cognationis spiritualis, praeter levantem, et levatum: *ratio est*, quia sola facultas dispensandi super tertio, et quarto gradu restringitur ad pauperes; reliquae autem facultates conceduntur universaliter, cons. etiam universaliter, de quavis persona intelligendae sunt; Reiffenstuel *n.* 145.

149

Quaeritur 8. an dispensatio, obtenta a papa ad contrahendum matrimonium inter consanguineos in gradu prohibito, valeat, si in ea causa falsa expressa sit? *Rationem dubitandi* facit textus *c. quia circa* 6. *de consang. et affinit.* ubi Innocentius III. Absaloni Lun-

densi archiepiscopo, de valore dispensationis hujusmodi interroganti, rescribens, *dissimulare*, inquit, *poteris*, *ut remaneant* (conjuges) *in copula sic contracta*, *cum ex separatione*, *sicut asseris, grave videas scandalum imminere.*

150

Sed respondendum est distinguendo, an causa falso espressa fuerit impulsiva tantum, an vero motiva, et finalis: *si primum*, cum ista ad dispensandum non moveat, sed juvet solum, et faciat, ut facilius dispensetur, ejus falsitas dispensationem non vitiat: *si secundum*, ex communi, et certa sententia, ejus falsitate, quamvis per simplicitatem, vel ignorantiam commissa sit, dispensatio redditur nulla. *Et hoc procedit*; etiamsi in litteris apostolicis non exprimatur clausula, *si ita est*, *si preces veritate nitantur etc.* quia clausulae istiusmodi semper subintelliguntur: *neque obest*, quod pontifex in impedimentis juris ecclesiastici etiam sine causa dispensare possit; quia in dubio non praesumitur istud facere, nisi ex causa expressa.

151

Intelligendum autem hoc est, quando una duntaxat causa motiva, seu finalis expressa est; nam si plures allegatae sint, et una vera, altera falsa sit, distinguendum est, an quaelibet seorsim sumpta sufficiens fuerit ad impetrandam dispensationem, an vero non nisi simul sumptae: *si primum*, subsistet adhuc dispensatio; quia quando plura non necessaria narrantur, resolvitur copulativa in disjunctivam: *argum. cap. cum jam dudum* 18. *de praebend.* at cum disjunctive narrantur causae, ad valorem rescripti sufficit unam esse veram: *cap. inter ceteras 4. de rescript.* et *ibi* glossa, et DD. communiter: *si secundum*, dispensatio corruit; quia tali casu rescribentis, vel dispensantis consensus deest.

152

Porro an causa allegata sit impulsiva tantum, an vero motiva, et finalis, ex dictis *libr.* 3. *tit.* 3. *n.* 18. ex sequentibus colligitur regulis: 1. si una tantum allegata est causa, illa finalis, non impulsiva censeri debet: cons. si falsa illa sit, dispensatio corruet: 2. si plures allegatae sint causae, et ex verbis rescripti non satis constet, an utraque, vel quaenam ex illis finalis, aut impulsiva sit, in consilium adducendae sunt circumstantiae rescripti, et maxime stylus curiae, et consuetudo principis; nam si hoc considerato, sufficiant singulae, quae allegatae sunt, singulae motivae erunt: contra, si tantum sufficiat una; altera, vel aliae se solis non sufficiat: 3. quodsi omnibus consideratis, remaneat dubium ex utraque parte aequale, benignius sentiunt, qui tali casu causam falso expressam, modo non sit unice allegata, pro impulsiva haberi volunt ex gene-

*33**

rali principio, quod in dubio praesumendum sit pro valore actus, si is in nullius praejudicium cedat.

153

Ad rationem dubitandi duplex est expositio *citat.* textus: *prima* est gloss. *fin. capit.* 6. *citat.* Host. *ibidem V. dissimulare,* Joan. Andr. *n.* 3. Abbas *n.* 8. Alex. de Nevo *n.* 12. Canis. *n.* 3. Fagnan. *n.* 3. et aliorum praesertim antiquiorum, qui textum istum intelligunt, ut existiment, per dissimulationem illam pontificis fuisse inductam dispensationem tacitam in impedimento, quo copulati adhuc laborabant; nam etsi dissimulatio principis, factum non punientis, dispensationem non inducat, *capit. cum jam dudum citat.* dispensare tamen intelligitur, quando super facto consultus respondet *toleramus*, aut *toleretur*: verum haec expositio aliis DD. plerisque displicet; idque merito ex duplici capite: 1. quia pontifex eo loco solum dicit, quod episcopus dissimulare possit, ut tales remaneant in matrimonio, per dispensationem subreptitiam contracto, si nequeant separari sine scandalo: ergo papa hoc casu non dispensat; nam si dispensasset, dissimulari id potuisset, licet separatio cum scandalo non fuisset conjuncta: 2. etsi dissimulatio haberet vim dispensationis, tamen, ut veri conjuges fierent, oportebat illos renovato consensu denuo contrahere matrimonium; utpote quorum consensus prior fuit invalidus; neque enim dispensatio, etiam pontificia, vim habet convalidandi matrimonium, quod prius ex defectu consensus fuit irritum: multo autem minus efficere tolerantia Papae dissimulantis potest, ut honestetur usus matrimonii, quod constat esse invalidum.

154

Quare melius Navar. *in can. si quis autem 4. dist. 7. de poenit. a n.* 57. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *n.* 15. Cordub. *summ. quaest.* 189. *part.* Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 38. *n.* 12. Guttier. *de matr. c.* 48. *n.* 1. Perez *D.* 45. *sect.* 8. *n.* 15. Barbosa *in cap. quia circa cit. n.* 5. Gonzal. *ibidem n.* 2. Pirhing *tit. de consang. num.* 54. Vviestner *hic n.* 61. et alii praesertim RR. putant dissimulationem a pontifice in casu *c. cit.* permissam esse, quod existimaverit, consultius esse relinqui conjuges putativos in bona fide, in qua matrimonium contraxerunt, et adhuc persistebant, quam separatione illorum occasionem praeberi publico fidelium scandalo: et videtur omnino responsio haec praeferenda priori, tum quia magis videtur congruere litterae ipsius textus, in quo de dispensatione nihil agitur, vel exprimitur, sed tantum dissimulandum esse dicitur, ut illi permaneant in priori matrimonio; tum vero quia scandali vitandi causa multa permitti possunt, quae alias non conceduntur, multa

contra omitti, quae fieri deberent: in qua re vel maxime multitudinis haberi ratio debet.

155

Quaeritur 9. an, et qualis error vitiet, aut invalidam reddat dispensationem? Potest error multipliciter contingere: 1. in nomine, et cognomine oratorum, si v. gr. qui reipsa appellatur Joannes, in literis dispensatoriis vocetur Andreas: 2. in loco oratorum, praesertim dioecesis, ut si dicantur oratores esse dioecesis augustanae, cum sint eustodianae: 3. in impedimento, vel gradu illius, ut si impedimentum affinitatis ponatur pro consanguinitate, gradus remotior pro propinquiore, aut vicissim.

Ad 1. Error nominis juxta Flam. *de resign. l.* 11. *q.* 6. *n.* 53. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 25. *n.* 37. Vinc. de Justis *l.* 3. *de dispens. cap.* 2. *n.* 54. et plures alios dispensationem matrimonialem non vitiat: quod colligunt *arg. l. si in nomine* 4. *C. de testam.* ubi Gordianus imp. *si in nomine*, inquit, *vel praenomine, seu cognomine, seu agnomine testator erraverit, nec tamen de quo senserit incertum sit, error hujusmodi nihil officit veritati:* et hoc verum est, spectato jure communi: verum de stylo, et praxi curiae romanae id non procedit, sed per hujusmodi errorem nominis dispensatio vitiatur, ita ut de novo fieri debeat supplicatio, et novae litterae expediri, vel saltem praevia nova signatura supplicationis, cum vera nominis expressione, ipsae jam expeditae litterae ipsorum officialium authoritate corrigi, prout allegato testimonio omnium curialium, monet Corrad. *prax. dispens. apost. l.* 7. *c.* 5. *n.* 4. *et seqq.* ut scilicet evitarentur multae fraudes, quae ob mutationem nominis sub colore erroris intervenire possent. *Excipit* idem Corrad. *n.* 8. si in aliquo dispensationis rescripto reperiretur verisimilis error, consistens praecise in mutatione alicujus litterae, aut syllabae, ut si diceretur *Antonius* pro *Antonino*, *Bernardus* pro *Bernardino*; vel si qui appellatur *Franciscus Antonius*, uno nomine omisso, diceretur *Franciscus*; nam his duobus casibus putat dispensationem non vitiari.

156

Ad 2. distinguendum est, an error contigerit in nomine dioecesis, an vero solum circa patriam oratorum. *Si in nomine dioecesis contingat error*, invalida redditur dispensatio, ut notant Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 21. *n.* 39. Corrad. *cap.* 5. *cit. n.* 28. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 4. *a n.* 66. et teste P. Reiffenstuel *append. n.* 213. communis ob notorium stylum curiae. *Ratio est*, quia eo casu nullus Ordinarius posset exequi litteras: non proprius oratorum, quia eidem, ut supponitur, non fuit data commissio: nec etiam ille, cui per errorem data est, quia est contra intentionem dantis, qui non

nisi ordinario impetrantium delegare intendit, conformiter ad conc. trid. *sess.* 22. *c.* 5. *de ref.* ibi, *committantur ordinariis illorum, qui eas impetraverint. Si vero circa patriam oratorum contingat error*, regulariter litterae dispensationis, ejusmodi errorem continentes, non vitiantur; Corrad. *l. cit. a n.* 30. Vinc. de Just. *a n.* 59. Reiffenstuel *n.* 214. quia expressio patriae, nisi sit dioecesis omnino non est necessaria; cons. error circa illam nihil importat. *Excipitur*, nisi petatur dispensatio *ob angustiam loci*, vel *ob locum ad litus maris*; quia tunc locus denominatus est causa finalis, cons. vitiatur rescriptum.

157

Ad 3. Interest, an error contingat in genere impedimenti, an tantum in numero graduum. *Si in genere impedimenti*, ponendo affinitatem pro consanguinitate, aut vicissim, vitiatur dispensatio; quia haec est strictae interpretationis, et non extenditur ultra expressa. *Si in numero gradus*, distinguendum est, an remotior ponatur pro propinquiore, an vero propinquior pro remotiore. *Si primum*, iterum vitiatur dispensatio; quia in remotiore facilius dispensatur, et fortassis non dispensasset pontifex, si allegatus fuisset gradus propinquior, quod forte causae allegatae ad dispensandum in eo non fuissent sufficientes. *Si secundum*, dispensatio valet, ut recte Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 17. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 131. Pont. *l.* 8. *c.* 17. §. 5. *n.* 31. Coninck *D.* 33. *n.* 79. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 3. *n.* 1. Engl. *hic* §. 3. *n.* 10. Reiffenst. *append. n.* 216. quia tunc pontifex dispensando in tertio, censetur etiam dispensasse in quarto gradu, cum gradus tertius quartum comprehendat. Debent tamen esse gradus ejusdem speciei, et hinc non valet dispensatio, quae per errorem data est in tertio gradu affinitatis, cum oratores inter se conjuncti sint in quarto consanguinitatis; Gutier. *de matr. c.* 124. *n.* 9.

158

Quaeritur 10. quo tempore necesse sit veram esse dispensationis causam? Quadruplex tempus est, de quo dubitari potest, an causae in precibus narratae debeant esse verae. *Primum* est, quo oratores supplicationis litteras mittunt Romam. 2. Quo dispensationis litterae Romae expediuntur. 3. Quo istas sibi exhibitas Ordinarius, vel confessarius exequitur, et cum oratoribus actu dispensat. 4. Quo isti, post factam sibi dispensationis gratiam, conjugium ineunt.

159

Conveniunt satis DD. 1. non esse necessarium, ut causa vera sit tempore, quo oratores supplicationis litteras mittunt Romam. Ita Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 30. *n.* 2. Perez *D.* 45. *sect.* 6. *nu.* 2.

Vviest. *hic n.* 93. Reiffenst. *append. n.* 218. et teste Sanchez *l. cit.* DD. fere omnes, dissentiente tamen Vinc. de Just. *l.* 1. *de dispens. c.* 6. *n.* 299. *et* 300. cum nonnullis aliis. Colligitur ex *c. quia circa* 6. *de consang. et c. si eo tempore* 9. *de rescript. in* 6. juxta quos textus non tempus antecedens dispensationem, sed ipsius concessionis pontificiae attenditur. Et ad hoc tempus referri etiam debet clausula, in dispensationibus addi solita. *Si preces veritate nitantur.* Ratio est, quia veritas precum ad id solum requiritur, ne dispensatio a rectitudine deficiens sit dissipatio: talis autem jam non est, quando causa in supplicatione allata, tempore concessionis pontificiae vera est. *Neque obstat* textus *c. super litteris* 20. *de rescript.* ubi Innocentius III. statuit, eos, qui falsitatem per malitiam exprimunt, in suae perversitatis poenam nullum ex apostolicis litteris commodum consequi; hoc enim verum duntaxat est, quando causa etiam tempore concessionis falsa est. *Ex quo sequitur*, falsitatem causae eo usque esse extrinsecam, et ideo per illam rescriptum dispensationis non vitiari.

160

Conveniunt 2. Si litterae apostolicae, ut stylo veteri fiebat, contineant gratiam jam factam, necessarium esse, ut causa vera sit tempore, quo dispensationis litterae expediuntur Romae. *Proceditque* hoc, etsi causa ante extiterit, vel post existat; nisi enim subsistat etiam eo tempore, quo expediuntur litterae, gratia non subsistit. Ita Host. *in c. quia circa cit. V. ingressa*, Joan. Andr. *ib. n.* 3. Abb. *n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 4. Gutier. *qq. canon. l.* 2. *cap.* 15. *num.* 131. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 30. *n.* 4. Perez *D.* 45. *sect.* 6. *nu.* 3. Barbosae *in c. quia circa cit. n.* 2. Fagnan. *ib. n.* 2. Gonzal. *n.* 4. Honor. *tit. de consang. n.* 20. Pirhing *ib. n.* 59. Vviestner *hic n.* 94. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 1. *n.* 59. et colligitur ex *cap. quia circa*, *et cap. si eo tempore cit.* Ratio est, quia dispensationis gratia fit cum expressa, vel saltem subintellecta clausula, *si preces veritate nitantur*, igitur dispensationis sensus erit: *concedo gratiam, si vera sit causa, pro impetratione gratiae allegata:* cons. si non sit actu vera, licet vera fuerit, dispensatio ex defectu consensus erit irrita: dixi, *si contineant gratiam jam factam*; nam si, ut moderno stylo solet, teste Corrad. *prax. dispens. apost. lib.* 7. *cap.* 6. *n.* 25. litterae apostolicae contineant gratiam faciendam, sive mandatum duntaxat dispensandi, sufficiet, si causa, pro impetranda dispensatione allegata, vera sit tempore actualis dispensationis, ut cum eodem *Corrado* recte advertit P. Reiffenstuel *append. n.* 220.

161

Conveniunt 3. veritatem causae perseverare, vel saltem existere debere tempore, quo fit executio litterarum dispensatoriarum ab Ordinario, vel confessario, et vi illarum actu ab his conceditur dispensatio. Ita Sanch. *D.* 30. *cit. n.* 12. Suar. *l.* 6. *de LL. cap.* 20. *n.* 13. Pont. *l* 8. *c.* 20. *n.* 3. Corrad. *cap.* 6. *cit. n.* 24. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 285. Percz *l. cit. n.* 4. Vviestner *hic n.* 95. Reiffenstuel *n.* 221. *Ratio est*, quia hoc casu litterae pontificiae non continent ipsam dispensationem, sed tantum mandatum de dispensando, et quidem conditionatum: *si ita est*, *si preces veritate nitantur*. Igitur, ut dispensatio ab Ordinario, vel confessario, vi talis mandati facta, sit valida, necesse est, ut conditio illa impleta sit: non autem censetur impleta, quando causa finalis tota tempore dispensationis actualis cessat; quia jam non est ita, sicut pontifex voluit, ut sit, pro valide dispensandò. *Conf.* quia pontifex Ordinario, vel confessario dedit tantum facultatem dandi dispensationem justam, non vero injustam: atqui dispensatio, in quo tota causa finalis cessat, esset injusta, utpote destituta legitimitate causae: ergo etc.

162

Conveniunt 4. Quando gratia non facta, sed facienda est, sufficere, si causa motiva verificetur tempore, quo delegatus actu dispensat, etsi tempore, quo sollicitata, et Romae impetrata est gratia dispensationis, causa illa nullatenus extiterit, nec vera fuerit. Ita Garc. *p.* 6. *de benef. cap.* 2. *n.* 283. Corrad. *n.* 24. *et* 25. *cit.* Reiffenst. *n.* 223. nam tunc jam censetur impleta conditio, sub qua pontifex potestatem dispensandi delegat; mandat enim delegato, ut dispenset, si invenerit, rem defacto se ita habere, prout proponitur in precibus: quod in hac specie facti verum est. *Ex quo sequitur*, posse Ordinarium, vel quemcunque alium delegatum vi litterarum pontificiarum dispensare cum eo, qui has impetravit ex causa paupertatis, si tempore, quo dispensatio datur, vere pauper sit, licet antea tempore supplicationis, vel expeditionis litterarum talis non fuerit. *Contra* non potest dispensare in sequentibus casibus. 1. Si petita fuit dispensatio ex defectu dotis, et antequam delegatus dispenset, puella, quae antea dote caruit, eam donatione, haereditate, vel alia via acquirat. 2. Si petita fuit dispensatio ex causa litis super re magni momenti, et ante dispensationem a delegato factam lis illa plene sit terminata. 3. Si petita fuit dispensatio ob angustiam loci, et ante executionem a delegato factam mulierem pro matrimonio expetat vir aequalis cum ipsa conditionis; Reiffentuel. *n.* 222.

163

Difficultas est, utrum causa, pro impetranda dispensatione allegata in supplicatione, verificari debeat etiam illo tempore, quo oratores post factam sibi gratiam dispensationis, ea utuntur contrahendo matrimonium. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 30. *n.* 14. *et* Conink *D.* 33. *n.* 94. putant illam fore invalidam, si eo tempore causa non subsistat: quod probant. 1. Quia cessante causa cessat effectus; *c. cum cessante* 60. *de appellat.* igitur si cesset causa finalis, ob quam concessa est dispensatio, cessabit, et revocata censebitur ipsa dispensatio. 2. Paria sunt, nullam ab initio fuisse causam; et fuisse aliquam, sed illam desiisse; nam etiam quando ab initio ex causa promissum est; si dein causa illa finita est, aut non secuta, condictioni est locus, ut dicitur *l. est et haec* 1. §. *sive* 2. *ff. de condict. final. caus.* sed si ab initio nulla fuisset causa, dispensatio non valeret; ergo nec valebit, si illa deinde cesset: 3. *actus agentium non operantur ultra intentionem illorum*; arg. *capit. fin. de praebend.* atqui dispensans non censetur dispensasse, nisi sub hac conditione saltem tacite intellecta, *dummodo causa permaneat*; nam alioquin male dispensasset, si voluisset dispensationem suam extendi ad eum casum, quo causa prorsus cessaret: 4. dispensatio comedendi carnes in quadragesima propter specialem infirmitatem cessat, cessante posmodum illa infirmitate; ergo etiam cessabit dispensatio: 5. privilegium patri concessum substituendi filio furioso cessat, filio sanae mentis effecto, ut patet ex *l. ex facto* 43. *pr. ff. de substit. vulg.* ex ratione; quia *iniquum incipit fieri beneficium principis, si adhuc id valere dicamus*; *auferret enim testamenti factionem hominis sanae mentis.*

164

Sed his non obstantibus, probabilius est, dispensationis gratiam factam in impedimento non cessare, vel finiri, etsi causa post eam indultam ante matrimonium a dispensatis contractum cesset existere: ita Sylv. *V. dispensatio q.* 11. Suar. *l.* 6. *de LL. capit.* 20. *n.* 15. Gutier. *de matr. c.* 120. *n.* 2. *v. si autem in fin.* Pont. *l.* 8. *cap.* 22. *num.* 4. Vincent. de Just. *l.* 3. *de dispens. c.* 1. *num.* 82. Perez *D.* 45. *sect.* 6. *n.* 6. Gobat. *tr.* 9. *n.* 677. Wiestner *hic n.* 96. Reiffenstuel *append. n.* 27. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 1. *n.* 60. Ratio est, quia post factam a delegato executionem, seu actualem dispensationem, gratia dispensationis jam est perfecta, et vinculum, seu impedimentum absolute sublatum; atqui impedimentum, quod semel, legitime facta dispensatione, sublatum est, non amplius redit, sed extinguitur ipso actu dispensationis factae: *arg. cap. ex tua* 9. *de fil. presbyt.* junct. gloss. *ibid. V. irritari*,

et *regul.* 73. *in* 6. ibi, *factum legitime retractari non debet*, *licet casus post ea eveniat*, *a quo non potuit inchoari.*

165

Neque obstant argumenta contraria : *Ad* 1. regula, quod *cessante causa*, *cesset effectus,* procedit, quando effectus necdum plene perfectus, et consummatus est: secus est, quando est plene perfectus, uti in proposito, ubi per praeviam dispensationem vinculum impedimenti matrimonialis est omnino sublatum: *Ad* 2. condictioni sine causa locus est, quando promissum est ex causa, quae dein desiit; quia promittens intentionem suam alligavit non solum existentiae, sed perseverantiae conditionis; quod in casu praesenti non fit. *Ad* 3. conditio *si ita est*, *si preces veritate nitantur*, solum refertur ad tempus dispensationis concedendae, unde si res ita se habeat tempore, quo concessa est dispensatio, vinculum impedimenti absolute solvitur: *Ad* 4. sicut obligatio abstinendi a carnibus, ita etiam dispensatio, ob infirmitatem ad his vescendum concessa, successiva, et virtute multiplex est pro numero dierum quadragesimae, quorum singulis cum virtualiter singulae dispensationes respondeant, singulae exigunt justam causam, ut adeo mirum non sit, si causa respectu posteriorum cum tempore cesset, etiam respectu eorum dispensationem cessare; secus est in dispensatione super impedimento; quia haec unica, et individua est, atque ad unum, et indivisibilem effectum tota simul conceditur, ita ut si causa tempore concessionis existat, tota consumatur, et consequatur effectum suum, sive ablationem impedimenti; *Ad* 5. substitutio illa exemplaris est, quae hujus naturae est, ut si furiosus, vel mente captus sanitatem ita recuperaverit, ut ea stabilis, vel saltem ad notabile tempus duratura sit, exspiret; §. *qua ratione* 1. *instit. de pupill. substit. et leg. humanitatis* 9. *C. de impuber. et aliis substit.* et ratio clara est; quia jam potest facere sibi testamentum, ob cujus potentiae defectum unice inducta est haec substitutio.

166

Quaeritur 11. an valida sit dispensatio facta ex causa, quam orator fideliter exposuit, et dispensans bona fide, et rationabiliter putavit esse justam, et sufficientem, licet revera esset insufficiens? Pontius *l.* 8. *de matr. cap.* 14. *n.* 8. et Palao *tract.* 3. *D.* 6. *p.* 8. §. 2. *n.* 5. existimant esse invalidam, idque ex duplici argumento; 1. Quia alias sequeretur, etiam matrimonium fore validum, quod a sponsis in gradu prohibito initum est, quia bona fide putabant, dispensatione sibi opus non esse; 2. quia allegantes, superiorem sine legitima causa dispensasse, audiuntur in romana curia, licet ille bona fide existimarit, eam esse legitimam.

167

Sed dicendum, ejusmodi dispensationem probabilius esse validam; ita Azor *part.* 1. *l.* 7. *c.* 29. *q.* 6. Thom. Sanch. *lib.* 8. *de matrim. D.* 17. *num.* 8. Joan. Sanch. *select. D.* 54. *num.* 99. Perez *D.* 45. *sect.* 1. *n.* 3. Vviest. *hic n.* 97. Ratio est 1. quia non est verisimile, quod alia sit mens summi pontificis circa leges suas, quam sit DEI circa suas; atqui DEUS ratam habet dispensationem circa leges suas, in quibus dispensandi facultatem concessit homini, modo iste dispenset ex causa, quam rationabiliter judicat esse legitimam; ergo et pontifex; 2. hujusmodi dispensationes subsistere petit legitima ecclesiae gubernatio, ut fidelium obvietur scrupulis, eorumque conscientiae tranquillentur; 3. etiam alia, quae a praelatis bona fide, et prudenter gesta sunt, firmitatis robore non destituuntur, nec facile infringuntur.

168

Ad argumenta contraria non est difficilis responsio. *Ad* 1. negatur paritas; nam actus, a privatis bona fide gestos, valere non exposcit recta ecclesiae, et fidelium gubernatio, cum eorum nullitas non sit obnoxia incommodis, quae secum trahit nullitas eorum, quae a praelatis bona fide, et debita circumspectione geruntur. *Ad* 2. allegantes, superiorem sine legitima causa dispensasse, ideo audiuntur, quia dubium est, an is praevia cognitione causae, et debita circumspectione processerit dispensando: accedit, quia in curia apostolica peti, et impetrari saepe dispensationes solent, non ob praecisam earum necessitatem, sed ex superabundantia ad majorem securitatem hominum scrupulosorum, et plene tranquillandas eorum conscientias, ut recte observat Perez *l. cit. num.* 4. *in fin.* Vviest. *numer.* 98.

§. VII.

De exprimendis in litteris, quibus impetratur dispensatio super impedimento matrimoniali.

SUMMARIUM

169 *Dispensatio super impedimento subreptitia redditur reticentia eorum, quae de jure, vel consuetudine, aut stylo curiae romanae exprimi debent.*
170 *Debet autem exprimi I. nomen, et cognomen oratorum.*
171 *II. Nomen dioecesis, ex qua orti, vel oriundi sunt.*
172 *III. Causa movens ad dispensationem petendam.*
173 *IV. Genus impedimenti, quo laborant.*
174 175 *V. Si plura illa sint, exprimi debent omnia.*
176 177 178 179 *VI. Et quidem omnia in eadem supplicatione.*
180 181 182 *Exprimenda, cum dispensatio petitur ad perseverandum in matrimonio jam contracto.*
183 184 185 *An in supplicatione pro dispensatione secunda mentio fieri debeat primae?*
186 187 188 *An necessarium sit exprimere, si dispensatio jam semel est petita, sed negata.*
189 *In supplicatione pro dispensatione in consanguinitate exprimi debet I. gradus, quo oratores conjuncti sunt.*
190 *etc. II. Modus consanguinitatis, an in gradu aequali, vel inaequali etc.*
195 *etc. III. Si pro causa allegatur copula, exprimendum est, an habita illa fuerit spe dispensationis facilius obtinendae?*
199 *Quando petitur dispensatio super impedimento affinitatis, exprimi I. debet gradus illius.*
200 *II. Linea.*
201 *III. An proveniat ex copula licita, vel illicita.*
202 *IV. An praeter eam obstet adhuc aliud impedimentum.*
203 *V. An cum pluribus ejusdem foeminae consanguineis sit habita copula.*
204 *VI. An matrimonium cum tali affine contractum etc.*
205 206 *Exprimenda in supplicatione dispensationis super impedimento publicae honestatis.*
207 208 209 *Et cognationis spiritualis.*
210 *Conceduntur litterae dispensatoriae tam in dataria, quam in poenitentiaria.*
211 *Differentia harum concessionum.*
212 *Forma supplicationis pro dispensatione.*
213 214 *Exempla petitae in dataria.*
215 216 *Exempla petitae in poenitentiaria.*

169

Sicut obreptitiam dispensationem facit falsitas causae, in supplicatione expressae: ita subreptitiam eandem reddit suppressio, vel reticentia eorum, quae exprimi de jure, vel consuetudine, aut stylo curiae romanae debent. *Ex quo sequitur*, super quocunque impedimento petatur dispensatio, haec omnia diligenter exprimenda esse, alias, si aliquid illorum, etiam per ignorantiam, omissum fuerit, dispensatio erit invalida, etsi illo expresso, adhuc papa dispensasset; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 21. *a n.* 13. Vinc. de Just. *de dispens. l.* 1. *cap.* 4. *n.* 4. *et* 18. et teste P. Reiffenstuel *append. n.* 149. communis aliorum. *Ratio est*, quia expressio illorum pro forma requiritur; atqui forma ad unguem est observanda; *arg. cap. si motu* 23. *de praeb in* 6. ubi deciditur, ex quantumvis modici beneficii taciturnitate alterius impetrationem subreptitiam reddi. *Contra* sine vitio dispensationis in supplicatione omitti possunt, quae de jure, vel stylo exprimenda non sunt, si expressis illis, papa nihilominus, etsi difficilius, dispensasset; nam si haec etiam oporteret exprimere, vix ulla dispensatio foret tuta; Vinc. de Just. *l. cit n.* 12.

170

Quaeritur 1. quaenam observari, et necessario exprimi debeant in supplicatione pro impetranda quacunque dispensatione matrimoniali, ne subreptitia censeatur, vel omnino denegetur, aut defectuosa repuletur? Resp. 1. exprimendum est *nomen*, et *cognomen* oratorum, si quidem dispensatio petatur in *dataria*; nam si petatur in s. poenitentiaria, hoc non exprimitur, sed fictum loco veri ponitur, e. g. *Titius* etc. Debentque nomina ipsa, sive cognomina in supplicatione exprimi non abbreviate, seu truncate, sed per consequentiam litterarum, et characteres claros, prout teste Corrad. *prax. dispens. apost. libr.* 7. *cap.* 5. *n.* 23. habet stylus datariae: ex quo etiam non admittuntur in supplicatione nomina diminutiva *Antonellus*, *Franciscbellus*, sed debet dici *Antonius*, *Franciscus*, teste eodem Corrad. *loc. cit.* Si in nomine contingat error, et ponatur unum per altero, vitiatur dispensatio, seu mandatum dispensatorium, ut dictum est *supra n.* 155. cognomen tamen oratorum, si in Urbe ignotum sit, sollicitator supplere potest ex arbore consanguinitatis, si haec simul cum supplicatione in Urbem transmissa sit. In exemplo, si ex dicta arbore constet, patrem oratoris vocari *Franciscum*, oratricis vero *Antonium*, sufficiet dicere: *exponitur pro parte Stephani nati Francisci*, *et Catharinae natae Antonii*: et idem erit, si in ipsa arbore aderunt nomina matrum oratorum. Imo vox *nati*, et *natae* ex praxi curiae romanae, ut Corradus *n.* 19.

notat, omitti potest, et sufficiet dicere *pro parte Stephani Francisci*; ne autem putetur unicum esse nomen compositum, juxta praxim ejusdem curiae utrumque nomen scribitur cum prima littera majuscula, cum si sit nomen compositum, primum tantum nomen scribatur sub littera majuscula, alterum sub parva, nulla distantia adjecta, nempe *Stephanifrancisci*, *Joannaemariae*. Si vero neque ex ipsa arbore, neque aliunde haberi possit notitia horum cognominum ne tempus propterea amittatur, poterit porrigi supplicatio confingendo ad libitum ipsa cognomina; quia habita postmodum eorum notitia, in litteris dispensationis suppleri possunt; Corrad. *l. cit. n.* 20. nisi dispensatio petita sit *in forma pauperum*; nam ibi defectus cognominum in litteris dispensationis suppleri nequit eodem teste *n.* 21.

171

2. Exprimi debet *nomen dioecesis*, ex qua oratores orti, vel oriundi sunt, juxta dicta *n.* 156. Et quidem, si ipsi oratores sint diversarum dioecesium, non sufficit explicari dioecesim alterutrius, ut vult Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 35. *n.* 5. sed exprimi debet utraque, ut ex stylo notorio curiae romanae, et ratione probat Corrad. *l. cit. n.* 26. quia mens papae, ejusque cancellariae est semper dispensationis executionem committere Ordinario oratricis; si autem unius tantum dioecesis exprimeretur, contingere posset, ut contra mentem papae litterae dirigerentur non oratricis, sed oratoris Ordinario, ac propterea illarum executor, si hujusmodi stylum ignoret, perperam litteras ipsas exequeretur. Quodsi oratores domicilium distinctum a loco originis, et in alia dioecesi habeant, et ipsi velint litteras dirigi Ordinario domicilii, expressis verbis istud peti in supplicatione debebit; quia, ut teste Corrad. *loc. cit. n.* 31. notorius est stylus curiae, litteras dispensationis pontifex Ordinario domicilii non solet dirigere, nisi a partibus id expresse petatur. *Locus oratorum* ordinarie non debet exprimi, sed in tribus duntaxat casibus, videlicet, si simul dioecesis sit, et si petitur dispensatio ob angustiam loci, vel ob locum situm ad litus maris; Corrad. *n.* 30.

172

3. Exprimi debet desiderium ineundi matrimonium, vel in jam inito remanendi cum una, vel pluribus *causis* ad id moventibus. Si copula allegatur pro causa dispensandi in aliquo impedimento, debet exprimi, an sub spe facilius consequendi dispensationem fuerit habita, vel non; Guttier. *lib.* 1. *can. qq. cap.* 15. *n.* 20. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 25. *n.* 38. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 266. Gobat. *theol. exper. tract.* 9. *n.* 626. Engl. *hic* §. 3. *n.* 10. Reiffenstuel *append.* n. 155. et patet ex notorio stilo curiae apostolicae

quae in rescriptis dispensationum hujusmodi solet inserere clausulam; *dummodo copula habita non sit spe dispensationem facilius obtinendi*; idque merito, ne quis ex fraude, et dolo suo facile reportet commodum contra *c. si vir* 2. *de cognat. spir. et c. propositum* 1. *de eo*, *qui duxit etc.* cum concordantibus. *Proceditque hoc*, etsi unus duntaxat ea spe iniisset copulam, vel uterque, quin tamen unus hanc suam spem manifestarit alteri, ut contra *Portell*, *Dianam*, *Gobat*, et alios ex stylo curiae docet Corrad. *l.* 8. *prax. dispens. apost. c.* 1. *n.* 18. *et seqq. Aliud est*, si habita copula sine ejusmodi intentione, sed vesana libidine tantum impellente; tunc enim reticentia ejus dispensationem non vitiat, ut verisimilius docent Navar. *man. c.* 21. *n.* 86. *v.* 5. Henriq. *l.* 8. *c.* 17. §. 6. *n.* 32. Pont. *l.* 8. *c.* 17. *n.* 32. Hurtad. *de matr. D.* 26. *n.* 23. Vviestner *hic n.* 113. Ratio est, quia reticentia veritatis, quae si exprimeretur, papam moveret ad facilius concedendam gratiam, rescriptum non vitiat; talis autem est copula carnalis, habita inter sponsos, sine intentione facilius impetrandi dispensationem, ut omnes agnoscunt; ergo etc. Et hoc verum est teste Pont. *num.* 33. et aliis ab hoc relatis, etsi dispensationi, pro foro externo obtentae, adjecta sit clausula, *dummodo copula non sit habita*; quia intelligenda est de copula habita cum intentione facilius impetrandi dispensationem.

173

4. Exprimi debet *genus impedimenti*, super quo petitur dispensatio; nam aliqua impedimenta sunt, in quibus etiam pontifex dispensare non potest, quia jure naturali, vel divino sunt introducta, ut sunt aetas usu rationis carens, impotentia, consanguinitas in primo gradu lineae rectae, ligamen, sive matrimonii consummati vinculum. In aliis dispensare quidem potest, sed nunquam solet, vel rarissime, ut in voto solemni, disparitate cultus, in gradu consanguinitatis secundo, et ulterioribus lineae rectae, in primo lineae transversae, in primo affinitatis lineae rectae etc. In aliis denique dispensatione opus non est, ut in impedimento erroris, conditionis servilis, vis, et metus, raptus clandestinitatis; sufficit enim, si cessante errore, ignorantia status, metu, violentia, renovetur consensus per verba de praesenti, idque vel privatim, si prius celebratum sit conjugium coram parocho, et testibus et impedimentum sit occultum, vel adhibito parocho et testibus, si prius clam contractum est, aut impedimentum publicum sit, vel timeri possit, ne publicum fiat, ut dictum est *supra titul.* 3. *n.* 118. *et seqq.*

174

5. Si oratores plura impedimenta habeant, debent omnia fideliter exprimi. *Proceditque hoc* non tantum, quando impedimenta sunt diversae rationis, ut si simul sint consanguinei, et affines, vel cognati spirituales etc. sed etiam quando ejusdem sunt rationis; quia duplex conjunctio est fortior, et intensior simplici, et propterea difficilius relaxatur; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 5. Gutier. *c.* 124. *de matr. n.* 1. Coninck *D.* 33. *n.* 81. Pont. *l.* 8. *D.* 17. *n.* 25. Palao. *tr.* 28. *D.* 4. *p. ult.* §. 3. *n.* 1. Perez *D.* 45. *sect.* 5. *n.* 4. Vinc. de Just. *de dispens.* 1. *c.* 4. *a n.* 96. Gonzal. *in c.* 6. *de consang. n.* 4. Vviestner *hic n.* 117. *et* 118. Reiffenstuel *append. n.* 151. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 1. *n.* 65. et ratio universim est, quia dispensatio utpote a jure exorbitans ultra expressa non extenditur; cons. si aliquod impedimentum omittitur, dispensatione non tollitur, sed adhuc manet, et obstat; nam papa non censetur velle sanare defectum, quem ignorat; *arg. cap. si eo tempore* 9. *de rescript. in* 6.

175

Ex quo sequitur, non satisfieri allegatione simplici cognationis, vel alterius impedimenti, sed necessario faciendam mentionem duplicis vinculi in sequentibus casibus, 1. Si Titius, et Caja, qui dispensationem petunt in impedimento consanguinitatis, siut conjuncti tam ex parte patris, quam ex parte matris, 2. si Maevius, volens matrimonium contrahere cum Livia, cognovit carnaliter duas ejusdem consanguineas in primo, vel secundo gradu, 3. Si Sempronius ex baptismo suscepit prolem Maeviae, quam vult ducere, et haec vicissim prolem Sempronii, 4. Si Maevius vult ducere Cajan, sed cum duabus ejusdem consanguineis prius contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum, 5. Si Orator cum duabus ejusdem viri uxoribus, interveniente adulterio, matrimonium defacto contraxit, vel de contrahendo fidem eisdem dedit, 6. Si in necem duorum ejusdem maritorum, ea consentiente, et matrimonii cum illa ineundi intentione est machinatus. 7. Et multò magis, si oratorum conjugio obstent plura impedimenta diversae rationis, e. gr. quod simul sint consanguinei, et affines, vel cognati spirituales.

176

6. Omnia impedimenta, quae obstant matrimonio, exponi debent in una, eademque supplicatione. *Contrarium* quidem defendunt Navar. *tit. de consang. cons.* 1. *et* 4. *n.* 2. Henriq. *l.* 12. *c.* 3. *n.* 8. Coninck *D.* 33. *n.* 74. Gonzal. *in c.* 6. *de consang. n.* 8. qui putant, sufficere, si diversis litteris dispensatio petatur super singulis impedimentis, et probant 1. quia nec jure expressum, nec stylo curiae

receptum est, quod plurium impedimentorum dispensatio iisdem litteris peti debeat, 2. Unum impedimentum sine altero dari potest; ergo etiam unum sine altero tolli. 3. Valet impetratio absolutionis ab una excommunicatione, non facta mentione de aliis; quibus idemmet ligatur, 4. Impetratio veniae diversorum criminum, ut furti, et homicidii, valet seorsim facta. 5. Alias cogeretur quis facere jacturam propriae famae, et foeminae; qui enim peccasset cum sorore consanguineae suae, nequiret impetrare dispensationem ad contrahendum cum hac matrimonium, nisi etiam explicaret incestum, cum ejus sorore commissum.

177

Sed omnino dicendum, omnia impedimenta iisdem litteris exponenda esse. Ita Abb. *in c.* 8. *de consang. et affinit. n.* 12. Alex. de Novo *ibid. n.* 11. Brunell. *de sponsal. concl.* 26. *n.* 3. Sylvest. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 14. *dict.* 3. Covar. *part.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 4. *fin.* Sauch. *l.* 8. *de matr. D.* 23. *n.* 2. Gutier. *c.* 123. *de matr. n.* 22. Pont. *l.* 8. *c.* 13. *n.* 32. Vinc. de Just. *de dispens. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 87. Bosco *de matr. D.* 12. *sect.* 13. *concl.* 11. Vviest. *hic n.* 110. Reiffenstuel *append. n.* 152. Ratio est, quia ne dispensatio subreptitia sit, exponi necesse est impedimentum secundum totam suam gravitatem, quae concessionem intrinsece difficiliorem reddit; talis est concursus plurium impedimentorum respectu ejusdem matrimonii; quia quo plura sunt, eo fortius ligant, et hinc ob pluralitatem impedimentorum saepe negatur dispensatio. *Conf.* quia papa, concedens dispensationem secundum allegata, censetur semper dispensare sub tacita conditione; *si aliud non obstet*; obstat autem in casu proposito impedimentum, de quo non est facta mentio; ergo etc.

178

Excipi debent duo casus, in quibus non est necessarium, ut impedimentum utrumque iisdem litteris exprimatur. *Primus est*, si impedimentum alterum sine dispensatione alia via tolli possit, v. gr. si cum consanguinitate concurrat impedimentum voti castitatis ab impubere editi, vel sponsalium contractorum cum alia; nam votum tolli irritatione patris, et tutorum, sponsalia sponsae prioris remissione possunt; Sanchez. *n.* 6. Gutier. *n.* 22. *v. est tamen. Secundus*, si unum impedimentum sit notorium, alterum occultum, et tale, ut sine infamia manifestari nequeat, e. g. copula incestuosa cum consanguinea, vel machinatio in necem conjugis, quae consanguinea est illi, quam quis vult ducere: tunc enim unis litteris super impedimento notorio peti potest dispensatio pro foro externo, aliis ex poenitentiaria super impedimento occulto pro foro interno,

explicato tamen in his ultimis etiam impedimento notorio, non quod poenitentiaria etiam super hoc dispenset, aut quasi ab illa dispensatio super illo petatur, sed quia poenitentiaria etiam super impedimento occulto difficilius dispensat, quando jungitur cum alio, vel aliis impedimentis; Sanchez *numer.* 7. Gutier. *num.* 22. *vers. secundo et c. c.* 124. *num.* 13. Vinc. de Just. *lib.* 1. *cap.* 4. *a n.* 103. Reiffenstuel *n.* 153. Ratio exceptionis hujus secundae est, quia jure optimo praesumitur, papam non velle, ut cum infamiae periculo occultum crimen sibi exponatur. *Neque hoc casu refert*, sive prius proponatur utrumque impedimentum S. poenitentiariae, et postea publicum papae, sive e contra, quia idemmet est effectus, et utroque modo satisfit intentioni pontificis; Sanch. Gutier. *loc. cit.* ubi addunt, posse tunc confessarium, cui S. poenitentiaria committit dispensationem in impedimento occulto, dispensationem dare, licet nondum sit impetrata dispensatio super impedimento publico, ut postea, hac impetrata, oratores licite possint contrahere.

179

Sic limitatae responsioni non obsunt argumenta *n.* 176. opposita. *Ad* 1. Sanchez *num.* 7. pro nostra sententia allegat declarationem Card. Vinc. de Just. *loc. cit.* praxim, et stylum curiae apostolicae. *Ad* 2. Licet tolli unum impedimentum sine altero possit, id tamen ordinarie non fit a papa, quippe qui dispensare non intendit, nisi impedimentum cum tota sua gravitate expositum sit. *Ad* 3. ad valorem absolutionis ab excommunicatione nullo jure cavetur, ut impedimentum aliquod explicetur, praeter eam causam praecise, ob quam excommunicatio, cujus absolutio petitur, incursa est; imo nec eam causam necesse est explicare: quia adhuc ipsa excommunicatione per oblivionem non explicata, manet poenitens ab ea absolutus per absolutionem generalem ab excommunicatione, quae absolutioni a peccatis praemitti solet. *Ad* 4. Impetratio veniae diversorum criminum tendit ad diversos fines, et una non pendet ab altera; at dispensatio utriusque impedimenti tendit ad idem matrimonium ineundum, cui utrumque illud impedimentum resistit. *Ad* 5. Patet ex *n. praec.* ubi excipitur, si ex alicujus criminis expressione sequeretur infamia.

180

Si petatur dispensatio super impedimento consanguinitatis, vel alio quocumque, post matrimonium jam contractum, ut ex communi, et certa sententia Sanchez *l.* 8. *de matrim. D.* 25. *n.* 22. *et seqq.* Corrad. *l.* 8. *prax. dispens. apost. c.* 13. *n.* 1. *et seq.* Perez *D.* 45. *sect.* 7. *num.* 7. Wiestner *hic. num.* 111. Reiffenstuel *Append. numer.* 157. *et seqq.* notant, exprimendum est 1. an oratores illud bo-

na, vel mala fide contraxerint, scientes, vel ignorantes inter ipsos intercedere impedimentum. 2. Si mala fide, et cum scientia impedimenti, an illud contraxerint sub spe facilius consequendi dispensationem, vel si hanc intentionem expresse non habuerunt, an ita mala fide contractum consummariut. 3. Si vero bona fide, et cum ignorantia impedimenti contraxerunt, an id contraxerint praemissis, vel omissis sine justa causa denuntiationibus. Patet ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matrim.* ubi sic contrahentes dispensationis consequendae spe carere voluit: non quidem simpliciter; quia concilium papae manus ligare non potuit, nec etiam voluit, ut synodi laudatae PP. *sess.* 25. *cap.* 21. *de reform.* ipsimet declarant; sed eum instruendo, et hortando, ut hujusmodi dispensationes raro, et non nisi ex justissima causa concedat.

181

Proceditque hoc non tantum, quando oratores cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, sed etiam, quando contraxerunt cum quocumque alio impedimento dirimente, ut teste Corrad. *l.* 8. *capit.* 3. *n.* 2. habet stylus, et praxis notoria romanae curiae. *Neque obstat*, quod Trid. *cap.* 5. *citat.* tantam loquatur de iis, qui contrahunt in gradibus prohibitis, et constitutio ipsius sit poenalis; cons. restringenda; quia etiam constitutiones poenales extendendae sunt ad casum, quem ratio, qua moti fuerunt Trid. PP. ad decretum hoc faciendum, unica fuit, quod *indignus sit, qui ecclesiae benignitatem experiatur*, *cujus salubria praecepta temere contempsit,* quae ratio omnino militat in contrahentibus cum quocumque impedimento dirimente; ergo etc. *Conf.* Quia optima legum interpres est consuetudo, et praxis recepta; atqui praxis curiae, ut ex *Corrado* notavi, hoc trid. decretum ad quodcunque impedimentum extendit; ergo etc.

182

Et quamvis, si una pars bona fide contraxit, probabiliter pro foro conscientiae dispensare possit episcopus, casu tamen, quo dispensatio petitur in curia romana, securius est, et pro praxi omnino consulitur, ut si saltem una pars fuit conscia impedimenti, casus fideliter proponatur, prout se habet a parte rei, sive dein petatur dispensatio pro foro externo, sive pro interno; et hoc ideo, quia ex probabili doctrina Genuens. *prax. cur. archiepisc. capit.* 20. *num.* 7. Vinc. de Just. *lib.* 3. *de dispen. capit.* 16. *num.* 15. Corrad. *lib.* 8. *capit.* 1. *num.* 9. et notorio stylo curiae, ut hic author testatur, hoc etiam de necessitate exprimendum est, si una pars conscia fuit impedimenti, et consequenter mala fide contraxit; quia cum agitur de valore sacramenti, semper securior via suadenda est.

Et ob hanc rationem etiam suadetur, ut eo casu, quo una pars saltem conscia impedimenti fuit, non apud episcopum, sed poenitentiariam petatur dispensatio pro foro conscientiae, allegando ibidem fideliter casum.

183

8. In supplicatione pro dispensatione secunda mentio debet fieri primae, si utriusque dispensationis materia eadem sit; et utraque ad eundem finem tendat. Sed hoc procedit in duobus dumtaxat casibus.

Primus est, quando dispensatio, vel privilegium tendit in praejudicium tertii, et huic per posteriorem ampliorem magis praejudicatur, quam per priorem; sicut accidit in casu *c. venies* 19. *de praescript.* ubi statuitur privilegium posterius, magis ample concessum, subreptitium, et irritum esse, si is, cui illud concessum est, prius impetravit privileginm aliud super eodem articulo minus amplum, et illud in supplicatione pro secundo reticuit. Exemplum est in impetratione beneficii; cum enim pluralitas beneficiorum cedat in praejudicium ecclesiae, cni expedit plures habere ministros sibi servientes, ut provisio de secundo beneficio non sit subreptitia, in hujus impetratione mentio facienda est primi jam obtenti; *c. cum adeo* 17. *de rescript. et c. si motu* 23. *de praeb. in 6.*

184

Alter casus est, quando papa non cognoscit sufficienter totum impedimentum, et quantitatem; vel qualitatem gratiae, quam impedimentum tollendo confert, nisi mentio facta sit etiam dispensationis prius coneessae. Ita accidit *cap. fin. de fil. presbyt. in* 6. ubi dispensatio ad secundum beneficium pro subreptitia habetur, quod defectu illo non exposito, papa non fuerit plene informatus de impedimento, cum defectus ille per primam dispensationem non fuerit plene sublatus. Sed in hoc casu expressio dispensationis facienda est non ratione sui, sed ratione impedimenti: et hinc si in casu *cap. fin. cit.* defectus natalium fuisset expositus, dispensatio ad secundum beneficium non fuisset invalida, etsi in impetratione illius non fuisset mentio facta de prima; Domin. *in cap. fin. cit. num.* 7. Franc. *ibid. n.* 2. Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 8. §. 8. *n.* 5. Sanch. *l.* 8. *de matr. d.* 22. *n.* 6. Pont. *l.* 8. *c.* 17. *n.* 7. Vviestner *hic n.* 116.

185

Extra hos duos casus dispensationis prioris mentio in supplicatione pro secunda, pro eodem articulo obtinenda, non est necessaria, cum nullibi hoc caveatur, multo minus necessaria est expressio dispensationis prius impetratae, quando secunda dispensatio cadit supra diversam materiam, aut tendit ad finem diversum, v. g. si post impetratam dispensationem in lege jejunii, supplicetur pro

dispensatione in voto continentiae ad matrimonium ineundum; quia neque ex jure, neque ex praxi constat, quod necessaria sit mentio dispensationis prioris; Navar. *tit. de privil. cons.* 12. *n.* 2. Sanchez. *d.* 22. *cit. n.* 5. Vviestner *n.* 114.

186

9. Juxta Menoch. *de arbitr. cas.* 203. *n.* 6. necessarium est facere mentionem, si dispensatio super eodem impedimento jam semel est petita, sed denegata, qui proinde putat dispensationem fore subreptitiam, si in supplicatione denuo facta non fiat mentio dispensationis antea petitae, et non impetratae. *Rationem* dat; quia si mentio fuisset facta repulsae, dispensatio fuisset negata; igitur dum concessa est absque mentione de repulsa, processit ex errore.

187

Sed tenenda est sententia negativa, quam etiam defendunt Sanch. *l.* 8. *de matrim. d.* 22. n. 14. Pont. *l.* 8. *c.* 17. *n.* 3. Vviestner *hic n.* 119. Reiffenstuel *append. n.* 154. Ratio est, quia neque ex jure, neque ex stylo curiae, neque ex ratione probari potest necessitas ista. *Proceditque hoc*, etsi coram inferiore denegantis iteretur petitio, modo iste jurisdictionem sufficientem habeat, ut recte notat p. Vviestner *loc. cit.* et ratio est, quia istius facultas non tollitur, nec restringitur per hoc, quod superior dispensationem negaverit.

188

Ad rationem in contrarium allatam dico, praesumptionem illam esse levem; quia in iterata petitione allegari possunt plures, et efficaciores causae et factiones, quibus etiam superior moveri ad gratiae ante denegatae concessionem potuisset, si propositae illi fuissent.

189

Quaeritur 2. quaenam necessario exprimi debeant, quando petitur dispensatio super impedimento *consanguinitatis.* Resp. 1. exprimi debet *gradus*, quo oratores conjuncti sunt, utrum videlicet conjuncti sint in linea recta, vel transversali, in secundo, tertio, vel quarto gradu. Ita omnes teste Sanchez, *l.* 8. *de matr. d.* 24. *n.* 163. et firmat notorius stylus curiae, in hac parte pro lege observandus. *Ratio est*, quia difficilior est dispensatio in gradu propinquiori, quam in remotiori. Hinc pro subreptitia cons. invalida habenda est dispensatio, si gradu non expresso, tantum in genere dicerent oratores, se esse consanguineos. Quodsi tamen loco remotioris exprimeretur propinquior gradus, e. g. tertius pro quarto, dispensatio non vitiabitur, ut dictum *supra n.* 157. quod verum putat Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 16. quamvis data opera men-

dacium contingeret; quia non tangit dispensationis substantiam, et ea non expressa, concederetur facilius. Contra si errore etiam inculpabili explicaretur gradus inferior, e. g. quartus, cum tamen sit superior v. gr. tertius, subreptitia, et irrita erit dispensatio ex defectu intentionis papae; Gutier. *c.* 124. *de matr. n.* 9. Multo magis irrita erit, si explicaretur per errorem impedimentum majus, ut si dicatur, contrahentes esse consanguineos in 2. gradu, cum tamen in eo gradu sint affines; quia una species non includitur in alia.

190

2. Exprimi debet ***modus consanguinitatis***, ad quem pertinet, ut exprimatur, si oratores conjuncti sint duplici vinculo consanguinitatis, et multo magis, si plura diversae rationis impedimenta habeant; et quidem expressio haec fieri debet in eadem supplicatione secundum dicta *a n.* 174. Item si in gradu inaequali conjuncti sint, debet non tantum exprimi gradus remotior, sed etiam propinquior, dicendo, quod sint v. gr. in secundo, et tertio: idque non ideo, quasi super propinquiori gradu necessaria etiam foret dispensatio, sed ut per speciale breve declaretur, proximiorem gradum non obstare; id namque expresse statuit *S. Pius V. constitut.* incipit *Sanctissimus edita* 26. *augusti* 1566.

191

Distingui tamen debet, an cum remotiori concurrat primus, an vero alius magis remotus, e. gr. secundus cum tertio, tertius cum quarto etc. *Si enim cum remotiori concurrat primus*, ut si Titii nepos, pronepos, abnepos peteret dispensationem ad contrahendum matrimonium cum ipsius filia, ejus expressio ita requiritur, ut ea non facta, dispensatio fiat subreptitia, prout patet *ex const. cit.* ubi dicitur, si oratores primum gradum quoquo modo attingant, non esse mentem pontificis in ejusmodi gradibus dispensare, nisi exprimatur; et ratio est, quia haec matrimonia continent specialem indecentiam ob reverentiam, quae hujusmodi personis debetur fere similiter, ac parentibus.

192

Contra est, si cum remotiori, e. gr. quarto concurrat secundus; tunc enim, ut *cit. constit.* declaratum est, valet dispensatio absque dicta expressione gradus propinquioris, ita tamen, ut ex post factae litterae declaratoriae desuper impetrentur, in quibus pontifex declaret, priorem dispensationem valere; Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 31. Gutier. *c.* 124. *de matr. n.* 11. Engl. *hic* §. 3. *n.* 10. qui addit, easdem litteras, quia ad scandalum duntaxat tollendum requisitae sunt, non desiderari, si nullum ex tali dispensatione scan-

dalum oriretur, ut quia res ad forum externum delata non est, et homines ignorant, an supplicantes omnia expresserint.

193

In casu, quo litterae hujusmodi declaratoriae, ubi opus iisdem est, impetratae non sunt, dispensationis litteras episcopus, vel alius deputatus executor non potest exequi, ut cum aliis notat Corrad. *prax. dispensat. apost. lib.* 7. *cap.* 7. *n.* 59. Imo ut *author* iste ibidem docet, si tali casu dispensationis breve pro foro externo exequeretur, peccaret mortaliter; quia in materia gravi transgrederetur legem pontificiam. Quare exspectare interea, et suspendere executionem debebit, donec oratores, qui absque gradus propinquioris mentione obtinuerunt dispensationem, litteras declaratorias Roma impetrent.

194

An vero eo casu dispensationis executio, litteris declaratoriis non impetratis, valide fiat, diversae sunt duae sententiae. Sanchez. *D.* 24. *cit. a n.* 29. Pont. *lib.* 8. *c.* 17. *n.* 26. *et* 27. Tamb. *l.* 8. *c.* 9. §. 7. *n.* 3. Perez *D.* 46. *sec.* 5. *n.* 7. Gobat. *theol. exper. tr.* 9. *n.* 621. putant executionem fieri valide. Corrad. *prax. disp. lib.* 7. *c.* 7. *a n.* 71. Vinc. de Just. *de dispens. l.* 2. *c.* 3. *a n.* 40. Reiffenstuel *append. n.* 272. negant esse validam; additque Corrad. *n.* 72. ita fateri omnes practicos curiales, seque pluries observasse, matrimonia fuisse declarata nulla, quae contracta fuere vi dispensationis sine memoratis litteris. *Confirmant* ex *const. s. Pii V. cit.* ubi postquam declaravit, sufficere ad valorem dispensationis, si exprimatur gradus remotior, illico addit; *obtentis tamen postea super propinquiore litteris declaratoriis*; nam vox *tamen*, ut Barbosa *dict. us. freq. dict. tamen n.* 3. notat, de natura sua conditionem, et modum importat, ut adeo conditio haec impleri debeat, ut valide dispensatio executioni detur. Videatur P. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 170.

195

3. Si super impedimento consanguinitatis petitur dispensatio, et pro causa allegatur copula, seu potius sequentia inde scandala, diffamatio mulieris etc. illaque habita fuit sub spe dispensationis facilius consequendae, illa necessario debet exprimi; alias dispensatio erit subreptitia, et nulla, etsi una tantum pars tali spe copulam inierit, vel admiserit, prout patet ex dictis *n.* 172.

Proceditque hoc 1. etiamsi alia causa dispensandi legitima afferatur; nam si copula sit publica, necessario est exprimenda, ut advertunt Genues. *prax. cur. archiep. c.* 25. *n.* 4. Bonacina *de LL. D.* 1. *quaest.* 1. *part.* 5. *n.* 9. Barbosa *lib.* 2. *vot.* 17. *n.* 60. Corrad. *prax. dispens. lib.* 8. *c.* 7. *n.* 3. qui *n.* 36. addit ita fateri omnes curiales, et *n.* 38. confirmat *declaratione card.* quae ita

sonat: *congregatio card. concilii censuit dispensationem subreptitiam, si inter consanguineos, vel affines, aut spirituali cognatione conjunctos carnalis copula praecessisset, cujus mentionem in supplicatione non fecissent etc.*

196

Procedit 2. non tantum, quando copula praecedit supplicationem pontifici porrigendam, sed etiam si eam sequitur; imo etiam quando contingit, postquam litterae dispensationis a papa jam sunt concessae, a delegato autem executioni nondum mandatae, prout docent *citt.* DD. et declaratum est a s. congr. apud Corrad. *n.* 42. cujus verba sunt: *qui Romam miserunt pro dispensatione, et habito nuncio, quod litterae fuerunt expeditae, contraxerunt, vel se cognoverunt, et ita verum est, fuisse expeditas, et habere datam ante contractum, vel commixtionem, nullas dispensationes esse congregatio cardinalium censuit.*

197

Limitari autem debet, si copula sit occulta; tunc enim non est necessaria ejus expressio, ut cum aliis docet Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 25. *n.* 10. Ratio est, quia praesumi non potest, quod ecclesia pia mater velit, ut quis seipsum gravissime diffamet, et vitae periculo exponat, manifestando incestum occulte commissum. *Neque opus est* hoc casu copulam occultam exponi apud s. poenitentiariam, et sollicitari, ut vitium dispensationis suppleat; tum quia incestus cum propria consanguinea dispensatione non indiget; tum vero quia non apparet solidum fundamentum hujus expressionis.

198

Ex quo patet, obligationem exprimendi copulam non esse nimis duram; quia cum occulta est, exprimenda non est; quando autem est publica, expressa dispensationem magis facilitat, et exprimentem non diffamat, utpote jam ante diffamatum. *Neque obstat*, quod expressa copula, major debeat sustineri poena, et major taxa solvi; nam utrumque aequitati conforme est, et aliis ad terrorem, et exemplum non immerito statutum.

199

Quaeritur 3. quid exprimi debeat, quando petitur dispensatio super impedimento *affinitatis*? Respond. 1. Debet exprimi gradus, in quo oratores sibi affines sunt; nam quo propinquiori gradu conjuncti sibi sunt invicem, eo difficilior est dispensatio, ut *supra n.* 189. dictum est. In hoc tamen dispar ratio est consanguinitatis, et affinitatis, quod in consanguinitate, quando oratores inaequaliter inter se distant, exprimendus sit etiam propinquior gradus. Contra in affinitate, ut Sanchez *l.* 8. *cit. disp.* 24. *n.* 13. notat, satis est ex-

primere inaequalitatem gradus; quia in affinitate ea peculiaris reverentia non exhibetur propinquiori stipiti, quae in consanguinitate.

200

2. Addendum, an sint affines in linea recta, vel transversali; nam indecentius est ducere affinem in linea recta, e. g. matrem, aviam, aut neptem uxoris defunctae, aut patrem, avum, vel nepotem mariti defuncti, quam affinem in linea transversali, v. g. sororem, aut ex sorore neptem uxoris defunctae; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 34. *n.* 14. Vinc. de Just. *de dispens. l.* 1. *c.* 4. *n.* 152. Reiffenstuel *append. n.* 198. Quod saltem verum est, quando affinitas oritur ex copula licita; nam quando oritur ex copula illicita, ut Sanch. *loc. cit.* notat, expressio lineae rectae, et transversae necessaria non est, quod ex ea copula non oriatur notabiliter specialius vinculum, aut notabiliter major obligatio reverentiae erga affines in linea recta, quam in obliqua.

201

3. Si petatur dispensatio super affinitate in primo, et secundo gradu, exprimendum est, an ea proveniat ex copula licita, vel illicita; nam si proveniat ex copula licita, sive conjugali, includit etiam publicam honestatem, ortam ex sponsalibus matrimonium praecedentibus, et propterea vinculum ejus est fortius, quam vinculum affinitatis, ortae ex copula illicita, quae hujusmodi publicam honestatem non includit; Sanch. *loc. cit. n.* 40. Coninck *D.* 33. *n.* 79. Pont. *l.* 8. *cap.* 17. *n.* 30. Vviestner *hic n.* 105. Dixi, *si petatur dispensatio in primo, et secundo gradu*; nam si petatur in tertio, et quarto opus non est exprimere, an ex copula licita vel illicita, orta sit affinitas, cum impedimentum illius, quae orta est ex illicita, ultra secundum gradum nunc post tridentin. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform. matr.* non amplius extendatur.

202

4. Exprimi debet, si oratorum conjugio praeter affinitatem obstet adhuc aliud impedimentum. *Excipit* Gobat *tr.* 9. *n.* 618. si affinitas concurrat cum publica honestate; nam hujus expressionem existimat non esse necessariam. *Sed distinguendum est*, an affinitas talis oriatur ex copula licita, vel conjugali; an vero ex illicita. *Si ex licita*, e. g. si Titius matrimonium velit inire cum Caja, consanguinea Berthae uxoris suae carnaliter cognitae, non est opus, ut exponatur impedimentum publicae honestatis, copulam illam praecedens; quia hoc ipso, quod Bertha fuerit ejusdem uxor, etiam intelligitur, quod fuerit ejusdem sponsa; ergo expressa affinitate, proveniente ex copula licita, jam intelligitur impedimentum publicae honestatis contractum ab eodem Titio cum consanguineis uxoris suae

in primo gradu. *Si vero affinitas orta sit ex copula illicita*, v. g. si Titius inire velit matrimonium cum Caja consanguinea Berthae, cum qua prius est fornicatus, exprimi publicae honestatis impedimentum debet; quia fornicariam copulam sponsalia saepe non praecedunt; igitur expressa affinitate, orta ex copula fornicaria, nondum satis exprimitur impedimentum publicae honestatis.

203

5. Si affinitas orta est ex copula illicita, exprimendum est, an habita illa fuerit cum pluribus consanguineis sponsae, cum qua orator contrahere vult matrimonium; quia tunc pro numero personarum conjunctarum, cum quibus copula est habita, multiplex constituitur impedimentum. Dixi autem, *cum pluribus consanguineis sponsae*; nam si cum eadem consanguinea plures commissae sint fornicationes, non est opus exprimere copulam fuisse repetitam, sed sufficit mentio affinitatis. Quod procedit, etiamsi obtenta pontificia dispensatione in affinitate, antequam Ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem consanguinea foeminae a se ducendae in uxorem; quia adhuc valuit dispensatio, eo quod nondum consummata sit, sed tantum mandata Ordinario ejus executio. Secus est, si accederet copula, postquam jam dispensavit Ordinarius, vel confessor, cui committitur dispensatio in foro conscientiae; quia cum prior affinitas per dispensationem sublata omnino sit, contraheretur nova affinitas per hanc copulam, pro qua nulla facta est dispensandi commissio. Egent ergo contrahere volentes in hac specie nova dispensatione; Gutier *de matr. D.* 124. *n.* 2. Coninck *D.* 33. *n.* 81. Sanch. *D.* 24. *c.* 1. *n.* 7. *et* 8.

204

6. Denique exprimi debet, si petatur dispensatio in matrimonio contracto cum affine, an bona vel mala fide, praemissis vel omissis denuntiationibus contractum sit, item an consummatum illud jam sit, ut *supra* dictum est *n.* 180. Item si pro causa dispensationis allegetur copula, illaque habita sit sub spe facilius consequendae dispensationis, opus est etiam istud exprimi, prout exprimendum *n.* 195. dixi in consanguinitate. Ratio est, quia jura, stylus curiae, et rationes in hoc puncto de consanguinitate, et affinitate aequaliter procedunt, juxta communem DD. et patet ex bulla s. Pii V. *n.* 190. allegata.

205

Quaeritur 4. quaenam necessario exprimi debeant, quando petitur dispensatio super *impedimento publicae honestatis*? Resp. distinguendo, an ortum sit ex sponsalibus de futuro, an vero ex matrimonio rato. *Si primum*, in supplicatione dispensationis super illo

non est necessarium gradum addere, cum defacto post trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de reform. matr.* tantum in primo dirimat matrimonium. *Si secundum*, exprimi gradus debet; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 33. *n.* 16. Gutier *de matr c.* 124. *n.* 1. *et* 7. Coninck *D.* 33. *n.* 79. Pont. *lib.* 8. *c.* 17. *n.* 29. Perez *disp.* 45. *sect.* 5. *n.* 15. Gonzalez *in cap.* 6. *de consang. n.* 4. Vviestner *hic. n.* 104. et hoc teste communis doctrina. *Ratio est*, quia quo gradus propinquior est, eo difficilior est dispensatio, et majori compositione exacta, et urgentioribus causis petitio conceditur.

206

Dubium est, an necessarium sit exprimere etiam matrimonium, quando petitur dispensatio in hoc impedimento? Resp. Si in primo gradu petatur dispensatio, exprimi debet; non vero, si in secundo, et ulterioribus. Ita Gutier. *c.* 124. *n.* 7. *et alii supra. Ratio primi membri* est, quia si in primo gradu super publica honestate petatur dispensatio, nescitur, an illud ortum fuerit ex sponsalibus, an vero ex matrimonio, cum ex utroque impedimentum istud inducatur in gradu primo; atqui oportet hoc scire dispensantem; quia multo gravior est indecentia matrimonio jungi cum sorore, filia, aut matre sponsae de praesenti, quam sponsae de futuro. *Ratio secundi*, quia cum hodie, uti dictum est, ex solo matrimonio rato oriatur impedimentum publicae honestatis in secundo, et ulterioribus gradibus; hoc ipso, quod petatur dispensatio tali gradu, satis intelligitur, eam peti ex impedimento hoc, quatenus ortum est ex matrimonio rato.

207

Quaeritur 5. quaenam necessario exprimi debeant, quando petitur dispensatio super impedimento cognationis spiritualis? Resp. 1. exprimendum est, an ea sit paternitas, vel compaternitas; Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 15. Gutier *c.* 124. *de matr. n.* 7. Coninck *D.* 33. *n.* 79. Vinc. de Just. *l.* 1. *de dispens. c.* 4. *n.* 168. Aversa *de matr.* 7. 19. *sect.* 5. *v. sexta*, Gonzalez *in cap.* 6. *de consang. et affinit. n.* 4. Ratio est, quia longe indecentius est matrimonium inter patrem, et filiam spiritualem, quam inter compatrem, et matrem hujus filiae, aut inter commatrem, et patrem ejusdem; et hinc facilius dispensatur in compaternitate, quam in paternitate; imo Sanch. 1. 15. *cit.* diserte negat, se unquam audisse, vel legisse, quod dispensatum fuerit ad contrahendum matrimonium cum filio, aut filia spirituali; Pontius *l.* 8. *cap.* 17. *n.* 28. unum quidem dispensationis hujusmodi exemplum refert; sed fatetur, quod conjugium istud infaustum habuerit exitum.

36 *

208

2. Exprimi debet, si cognatio spiritualis sit duplex, ut siquis alicujus prolem unam levavit ex sacro fonte, et eandem in confirmatione tenuit; vel si ejusdem prolem una levavit ex baptismo, alteram tenuit in confirmatione; aut si unus alterius liberos vicissim levat; Vinc. de Just. *loc. cit. n.* 169. Avers. *v. cit.* Reiffenstuel *append. n.* 201. Quodsi tamen quis plures ejusdem liberos e sacro fonte levavit, aut in confirmatione tenuit; per hoc non multiplicatur cognatio spiritualis; et propterea numerus susceptarum prolium non debet necessario exprimi, ut ex *declaratione Clementis VIII.* refert Garc. *p.* 8. *de benef. c.* 3. *n.* 78. Corrad. *l.* 8. *prax. dispens. apost. cap.* 8. *n.* 16. Vinc. de Just. *n.* 170. Vviestner *hic n.* 106. Reiffenstuel *loc. cit.*

209

3. Juxta aliquos exprimendum est, an cognatio orta sit ex baptismo, vel confirmatione; quia cognatio orta ex baptismo magis imitatur cognationem naturalem, quam cognatio orta ex confirmatione; et hinc teste Corrad. *cap.* 8. *cit. n.* 6. supplicationes, in quibus origo cognationis spiritualis non exprimitur, in curia apostolica admitti non solent.

210

Quaeritur 6. quomodo sit formanda supplicatio dispensationis super impedimento matrimoniali. Respond. Distinguendo: nam dispensationes, sive mandata apostolica dispensandi super impedimentis conjugiorum sunt duplicis generis, et diversa dantur, prout ipsum est impedimentum. Et si quidem impedimentum sit publicum, expeditur dispensatio, vel mandatum dispensandi in *dataria*, seu *cancellaria apostolica*. Si vero occultum sit, petitur, et expeditur in *poenitentiaria romana*.

211

Differentia inter dispensationem impetratam in dataria, et inter impetratam in poenitentiaria romana est multiplex. Nam 1. expedita in dataria servit etiam in foro externo: expedita in poenitentiaria pro foro interno tantum; 2. prior datur in impedimento etiam publico; posterior in impedimento occulto tantum; 3. a dataria in impedimento consanguinitatis dispensatur, tam ad contrahendum matrimonium, quam ad remanendum in contracto; a poenitentiaria tantum ad remanendum in contracto. 4. In poenitentiaria dispensationes solum dantur in gradibus secundo remotioribus; in dataria etiam in secundo consanguinitatis, et primo affinitatis; Fill. *tract.* 10. *c.* 10. *n.* 51. Vinc. de Just. *de dispens. l.* 1. *c.* 8. *n.* 30. Vviestner *hic n.* 120. *et* 121.

212

Debet autem supplicatio fieri 1. in scriptis ; alias non conceditur dispensatio ; Corrad. *l.* 7. *prax. dispens. apost. c.* 4. *n.* 6. et *l.* 2. *c.* 1. *n.* 23. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 3. *n.* 1. et habet stylus curiae : 2. Concipi debet idiomate latino , et quantum fieri potest, verbis propriis , in curia usitatis , ac sine ambagibus , simpliciter, et resectis superfluis ceremoniis ; Corrad. *lib.* 2. *cit. c.* 1. *a n.* 24. Vinc. de Just. *a n.* 2. Reiffenstuel *append. n.* 236. 3. Si dispensatio petitur in dataria , vel cancellaria apostolica , dirigitur ad ipsum papam supplicatio ; si in poenitentiaria dirigi potest etiam ad cardinalem majorem poenitentiarium , 4. Cum in dataria , et pro foro externo petitur , supplicatio incipit , *beatissime pater* , subjicitur dein nomen , cognomen , et dioecesis oratorum , causa , ob quam petitur dispensatio , genus impedimenti , in quo pro dispensatione supplicant, et denique ipsa petitio , seu supplicatio , ut impedimento hoc non obstante matrimonium contrahere , vel in contracto persistere liceat, 5. Eodem fere modo concipi supplicatio debet , quando petitur dispensatio pro foro interno , et in poenitentiaria , excepto eo quod tunc litterae inscribantur , ut dictum est , cardinali poenitentiario , a foris quidem *eminentissimo* , *et reverendissimo domino* , *domino S. R. E. cardinali majori poenitentiario* , *Romae*. Intus vero incipiunt , *eminentissime* , *et reverendissime domine*. In finem per modum postscripti , procurans litteras addit in hunc modum : *dignetur eminentia vestra responsum dirigere Ingolstadium v. g. ad me infra scriptum* : qui proinde in calce addere nomen suum , et cognomen debet.

213

Formulas supplicationum ejusmodi DD. passim referunt , et inter hos Corrad. *prax. dispens. apost. lib.* 2. *capit.* 1. *n.* 32. Arsdeckin *theol. trip. tom.* 2. *tract.* 4. §. 5. Vviestner *hic n.* 124. *et seq.* Reiffenstuel *append. n.* 240. *et seqq.* Pro dispensatione super impedimento consanguinitatis ex causa defectus competentis dotis , conci pi supplicatio in hunc modum potest.

Beatissime Pater

Exponitur humiliter sanctitati vestrae pro parte devotorum ipsius oratorum Friderici N. et Margaritae N. (appositis utriusque cognominibus) *dioecesis Eystettensis* (vel si oratores diversarum dioecesum sint) *Friderici Eystettensis* , *et Margaritae augustanae dioecesis quod cum dicta oratrix dotem habeat minus competentem juxta status sui conditionem , cum qua virum sibi non consanguineum , vel*

affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, dictus orator cum dicta minus competente dote oratricem in uxorem ducere intendat. Sed quia tertio, et quarto a communi stipite provenientibus gradibus conjuncti sunt, desiderium suum hac in parte adimplere non possunt absque sedis apostolicae dispensatione. Supplicant igitur humiliter sanctitati vestrae oratores praefati, quatenus cum ipsis, quod impedimento quarti consanguinitatis gradus hujusmodi non obstante, matrimonium inter se publice, servata forma concilii tridentini, contrahere, illudque in facie ecclesiae solemnizare, et in eo postmodum remanere, libere, ac licite valeant, dispensare; distantiam vero praedicti gradus eis non obstare, declarare prolem suscipiendam exinde legitimam nuntiando dignetur de gratia speciali. Non obstantibus praemissis, et constitutionibus, atque ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque cum clausulis opportunis.

214

Ex causa componendae pacis, et extinctionis inimicitiarum supplicatio pro dispensatione super impedimento publicae honestatis ita concipitur.

Beatissime Pater

Exponitur humiliter sanctitati vestrae pro parte devotorum ipsius oratorum Henrici N. laici, et Beatricis N. dioecesis ratisbonensis, quod cum inter dictorum oratorum parentes et consanguineos, vel affines graves inimicitiae ortae jam sint et de praesenti vigeant, aliunde tamen, quam ex causa matrimonii, inter eos contrahendi, provenientes, et ante istius tractatum exortae, spesque certa sit, quod si oratores sibi invicem matrimonialiter copularentur, inimicitiae hujusmodi omnino componerentur, pro illis componendis, et bono pacis cupiunt oratores praedicti invicem matrimonialiter copulari. Sed quia alias dictus orator sponsalia per verba de futuro cum oratricis sorore ad praesens defuncta contraxit, quae quidem oratricis soror ab eodem oratore intacta, et in nullo attentata ab humanis decessit, desiderium suum hac in parte adimplere non possunt absque sedis apostolicae dispensatione. Supplicant igitur humiliter sanctitati vestrae oratores praefati, quatenus cum ipsis, quod hujusmodi primi gradus publicae honestatis justitiae impedimento non obstante, matrimonium inter se publice etc. ut in forma praecedenti.

Et in hunc modum, mutatis mutandis, formari debent etiam aliae supplicationes, quibus super aliis quibusvis impedimentis dispensatio pro foro externo petitur.

215

Quando dispensatio in s. poenitentiaria pro foro conscientiae, allegata infirmitate carnis, petitur, omisso oratorum nomine, et posito NN. vel nomine ficto, suplicatio pro dispensatione in voto castitatis sic efficitur:

Eminentissime, et reverendissime domine.

Exponitur humiliter eminentiae vestrae pro parte devoti oratoris NN. vel Titii laici dioecesis ratisbonensis, quod ipse alias vovit se castitatem perpetuo servaturum; cum autem infirmitatibus oppressus carnis stimulis ita agitetur, ut se continenter vivere posse diffidat, pro suae conscientiae tranquillitate cupit per sedem apostolicam votum praedictum ad effectum contrahendi matrimonium commutari. Quare eminentiae vestrae humiliter supplicat, quatenus praedictum votum ad hoc, ut matrimonium publice juxta formam trid. concilii contrahere, et debitum conjugale exigere, ac reddere licite possit, in alia poenitentiae, ac pietatis opera dispensando commutare authoritate apostolica dignetur.

216

Brevius eadem supplicatio super eodem voti impedimento sic afferri potest.

Eminentissime, et reverendissime domine.

Titius laicus dioecesis ratisbonensis emisit votum simplex castitatis perpetuae; sed cum adsit, vel ad futurum esse praevideat periculum incontinentiae, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi matrimonium.

Additur post scriptum, ut *supra n. 212. in fin.* ubi notandum, quod ille, ad quem dirigitur mandatum dispensatorium, confessarius debeat esse magister in theologia, vel decretorum doctor, aut aliunde ad hoc privilegiatus: quodsi autem in oppido talis non sit, vel oratori difficile sit ei conscientiam suam aperire, vel haec aperta jam sit alteri confessario non graduato, hoc ipsum in litteris erit significandum, et rogandum, ut alii committatur dispensationis executio in hunc modum.

Et quia in oratoris loco nullus reperitur confessarius in theologia magister, vel canonum doctor, vel alias ad exequendum privilegiatus, dignetur eminentia vestra providere, et disponere, ut etiam alius exequi valeat.

§. VII.

De commissione, et executione dispensationum super impedimentis conjugiorum.

SUMMARIUM

217 *Cui committi soleat dispensatio impedimenti in foro externo?*
218 *Quid circa hoc possit vicarius generalis capituli, sede vacante?*
219 *An si dispensatio commissa est episcopo, ingerere se possit ejus vicarius generalis, aut vicissim, si huic, episcopus?*
220 *An commissio transeat ad successorem?*
221 *Quid operetur absolutio ab excommunicatione etc. dispensationi praemitti solita?*
222 *An executionem litterarum facere commissarius possit ante praesentationem illarum?*
223 224 *Quid debeat examinare?*
225 *Quomodo, et an judicialiter?*
226 *An potestatem istam subdelegare alteri possit?*
227 *An aliquid pro dispensationis executione accipere?*
228 *Quid faciendum illi, si reperiat oratorem laborare alio impedimento?*
229 *Quam vim habeat dispensatio ad legitimandam prolem?*
230 *Quid faciendum, si litteris certa qualitas personae adjecta sit?*
231 *Quando dicatur dispensatio data in forma pauperum?*
232 *Ut in hac forma dispensatio detur, requiritur I. ut oratores sint pauperes?*
233 *II. Ut sint miserabiles.*
234 *III. Ut de proprio labore, et industria vivant.*
235 *IV. Et quidem tantum.*
236 *V. Uterque oratorum debet esse pauper.*
237 *VI. Fidem de hoc facere debent attestationes parochi, et testium.*
238 *VII. Praecessisse debet copula, vel hujus suspicio.*
239 *VIII. Periculum mortis.*
240 *IX. Distare debent 200. ab urbe milliaribus italicis.*
241 *X. In executione observandae sunt clausulae, expressae in litteris.*
242 *Dispensationes pro foro conscientiae expediuntur nomine majoris poenitentiarii.*
243 *Diriguntur ad confessarium ab oratore eligendum.*
244 *Qui, antequam dispenset, examinare debet, an preces veritate nitantur etc.*
245 *Dispensatio haec fit in ipso actu sacramentali.*
246 *Sublata prius occasione peccandi.*
247 *Praemissa absolutione a censuris.*
248 *Injuncta poenitentia.*
249 *Super impedimento tantum expresso in litteris.*
250 *Certiorata parte nullitatis ignara.*
251 *Prole legitimata.*
252 *Dispensatio haec dari debet sine attestatione de ea data.*

217

Quaeritur 1. quid attendendum sit illi, cui dispensatio, vel executio dispensationis a sede apostolica committitur pro foro externo? Resp. Hic, ut munus sibi commissum debito modo implcat, prae oculis habere debet tenorem litterarum apostolicarum, atque intelligere, et diligenter observare clausulas illis insertas: in specie sequentia sunt notanda.

1. Committitur dispensatio plerumque Ordinario oratorum, vel vicario generali, aut officiali ejusdem; et hinc, ut *supra n.* 171. dictum est, in supplicatione exprimi debet dioecesis, unde orti, vel oriundi sunt oratores; solent autem in hujusmodi litteris dispensatoriis nomina *officialis*, *et vicarii generalis* pro synonymis accipi; imo si committuntur dispensationes ultra montes, v. g. apud nos in Germania exequendae, in litteris apostolicis vicarii generales semper appellantur, *officiales*, fitque inscriptio in hunc modum; *dilecto filio officiali eystettensi:* quod est discrimen inter dispensationes commissas citra montes, et inter eas quae committuntur ultra montes; nam si committuntur citra montes vicario generali, appellatur ille nomine vicarii, sic: *dilecto filio venerabilis fratris nostri archiepiscopi neapolitani in spiritualibus vicario generali*; Corrad. *prax. disp. apost. lib.* 7. *cap.* 4. *n.* 12.

218

2. Vicario capituli, sede vacante, non committitur dispensatio, sed eo casu, uti et quando oratores nullius sunt dioecesis, committi illa solet Ordinario viciniori aut ejus officiali, seu vicario generali; Garc. *part.* 6. *de benef. cap.* 2. *a n.* 44. Franc. Leo *thesaur. for. eccles. part.* 1. *cap.* 10. *n.* 8. Corrad. *cap.* 4. *citat. n.* 11. et hinc litteras, dispensatorias, directas ad vicarium generalem episcopi, vicarius capitularis non potest executioni dare; prout de dispensationibus matrimonialibus decrevit *s. congr. concil.* 24. *maii* 1621. de commissionibus apostolicis in forma *dignum*, et aliis. 2. *august.* 1631. estque hoc verum, etsi is ipse, qui prius fuit vicarius episcopi, fuisset confirmatus in vicarium capituli; nam neque ipse hujusmodi dispensationes exequi potest, ut contra Salas *LL. D.* 20. *sect.* 17. *n.* 124. Sanchez *L.* 8. *de matrim. D.* 27. *n.* 32. et alios nonnullos docet, et notoria praxi datariae confirmat Corrad. *loc cit. num.* 11. *vers. sed hic*: estque dispensatio, casu, quo litterae directae sunt vicario seu officiali episcopi, a vicario capitulari facta, irrita, et nullum matrimonium, vigore talis dispensationis contractum, prout resolutum est *in abulens. beneficii* 13. *jul.* 1497.

219

3. Si dispensatio per rescriptum commissa sit episcopo, non potest ejus executionem suscipere illius vicarius, et vicissim, si vicario, non potest se ingerere episcopus, sed siquidem commissa sit episcopo, et si hic ante praesentationem litterarum obierit, exspectare oratores debent, donec ecclesiae vacanti fuerit de pastore provisum, vel debent super praedictis literis petere novam commissionem, quae de stylo curiae *mutatio judicis* nuncupatur, qua committatur Ordinario viciniori, ut dictas literas exequatur, servata alias earum forma perinde, acsi ad ipsum a principio hujusmodi litterae directae fuissent; et idem erit, si vicarius episcopi defuncti coepisset litteras exequi, nec potuit eas expedire ante obitum sui episcopi; Corrad. *loc. cit. n.* 22. eadem *mutatio judicis* dari etiam consuevit, quando proprius oratorum Ordinarius tempore jam impetrati rescripti longe distat, non relicto vicario, quando est suspensus, quando suspectus, vel quando sine rationabili causa recusat procedere ad executionem litterarum; Corrad. *n.* 25.

220

4. An successor episcopi, vel vicarii, cui commissa est executio litterarum, exequi illas possit, pendet ex eo, an commissio facta sit ipsi sub nomine personae, an sub nomine dignitatis, et officii; *si sub nomine personae*, commissio cum persona exspirat; quia hujus adhaeret ossibus, censeturque ejus electa industria. *Si sub nomine dignitatis*, *vel officii*, ad successorem transit. Priori modo commissio censetur facta, si in litteris exprimatur nomen personae; posteriori, si in iisdem exprimatur nomen dignitatis, vel officii; Vviest. *hic n.* 135. Reiffenstuel *append. n.* 298.

221

5. Solent oratores in litteris dispensatoriis absolvi a quibusvis excommunicationis, suspensionis, interdicti, aliisque sententiis, in eum finem, ut rescripti impetrandi capaces fiant; nam casu, quo irretiti essent, e. g. excommunicatione, gratia per ipsos impetrata non valeret; *cap. ipso jure* 1. *de rescript. in* 6. Notandum autem hic est discrimen; quando dispensatio petitur super impedimento consanguinitatis, vel affinitatis primi, et secundi gradus, copula subsecuta, et quando petitur dispensatio super aliis impedimentis; nam in primo casu ad incestuosorum petitionem executoribus absolute conceditur potestas absolvendi ab excommunicatione, et aliis poenis, quae in hujusmodi incestuosos per *constitut Gregor. XIV.* incipit *sicut antiquus editam calend. mart.* 1590. sunt constitutae. In secundo autem casu pontifex tantum absolvit ad reincidentiam; quae absolutio proprie non est a censura; quia per ipsam non censura, sed effe-

ctus duntaxat aliquis censurae tollitur; Palao *tr*. 29. *D*. 1. *p*. 11. §. 2. *n*. 12. Vviestner *hic n*. 137. Reiffenstuel *n*. 312.

222

6. Executor, quicunque deputetur; nullam habet jurisdictionem, nec potest litteras exequi, cons. nec dare oratoribus potestatem contrahendi, antequam litterae apostolicae in originali eidem praesententur, etsi aliunde jam sciat, illas fuisse concessas; Garc. *p*. 6. *de benefic*. *c*. 2. *n*. 8. Sperell. *decis*. 85. *n*. 31. Vinc. de Just. *l*. 1. *de dispens.c*. 6. *n*. 2. Reiffenstuel *n*. 299. et alii communiter *arg*. *c*. *super eo* 12. *de appell*. ibi; *ex tunc terminus incipit currere*, *cum judices contigerit litteras recepisse*. Et hinc nullum est matrimonium, quod oratores contrahunt, licet dispensationis litteras jam habeant in suis manibus, et deputatus ad dispensandum executor ad id dedisset licentiam; sed requiritur, ut eae litterae prius dicto executori praesententur, et ab ipso videantur, iisque visis gratia dispensationis ab ipso detur, ut bene Sanchez *l*. 8. *de matr*. *D*. 30. *n*. 12. *et D*. 35. *n*. 18. Imo in tali casu nulliter contrahentes indigent novis litteris dispensationis obtinendis Roma, ut teste Corrad. *prax. dispens. apost*. *l*. 8. *c*. 1. *n*. 44. *v. proindeque*, resolvit *s. cong. conc*. 12. *jan*. 1606. et patet ex Trid. *sess*. 22. *c*. 5. *de reform*. ubi dispensationes, etiam *in forma gratiosa* carere dicuntur effectu, nisi prius ab Ordinario cognoscantur.

223

7. Praesentatis sibi litteris in originali, executor debet ante omnia diligenter considerare, et videre, an sint conformes consueto stylo curiae, et an solitas, vel insolitas habeant clausulas. Si enim litterae stylo curiae non sint conformes, aut insolitas contineant clausulas, suspectae sunt de fraude, et dolo, cons. executioni dari non debent; Menoch. *de praesumpt. lib*. 5. *praesumpt*. 3. *n*. 103. Gonzalez *ad reg. cancell*. 8. *gloss*. 36. *n*. 86. Barbos. *l*. 2. *vot*. 17. *n*. 151. Vinc. de Just. *l*. 1. *de dispens. cap*. 6. *n*. 13. et colligitur *ex cap. quam gravi* 6. *de crim. fals*.

224

8. Praeterea executor diligenter informare se debet super causa dispensationis, et si preces veritate nitantur, tum primum authoritate apostolica dispensare. Ubi notandum discrimen inter clausulam, *si ita est*, *si preces veritate nitantur*, et inter clausulam, *si preces veritate niti repereris*. Nam si *prior clausula* rescripto adjecta sit, valet dispensatio, etiamsi dispensans causae cognitionem non praemiserit, modo reipsa preces veritate nitantur. At si adjecta rescripto sit *clausula posterior*, omissa causae cognitione, dispensatio invalida est, licet reipsa verae sint preces; quia tunc causae

cognitio induit naturam conditionis, ut adeo, ea nondum impleta; executori jus dispensandi nondum competat; Garc. *p.* 6. *de benef. c.* 2. *n.* 165. Gutier. *l.* 2. *qq. can. c.* 15. *n.* 112. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. D.* 35. *n.* 15. Filiuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *p.* 2. *c.* 10. *n.* 354. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 6. *a. n.* 246. Vviestner *hic n.* 138. Reiffenstuel *n.* 322. et hoc teste saepius decidit Rota.

225

9. Sufficit autem, si cognitio ista causae sit extrajudicialis, ut cum communi DD. notat Sanchez *l.* 8. *de matr. D.* 35. *n.* 15. Gutier. *c.* 128. *de matr. n.* 10. Perez *D.* 48. *sect.* 4. *n.* 2. Vinc. de Just. *c.* 6. *cit. n.* 262. Vviestner *n.* 139. Reiffenstuel *n.* 324. cons. sufficit, si executori undecunque precum veritas innotescat. Res clara est, quando dispensatio committitur *pro foro interno*; quia in hoc sola partis informatio accipienda est, utpote quae occulte omnino fieri debet, et solius fori interni leges sequitur. De dispensatione commissa *pro foro externo* ostenditur ex eo, quia in hac etiam cognitio veritatis precum conscientiae, et arbitrio executoris relinquitur. Quod cum sit, judicialis cognitio causae non requiritur. Si tamen adesset contradictor, citari pars, et acta in scriptis deberent redigi; Garc. *p.* 6. *de benef. c.* 2. *n.* 247. Vinc. de Just. *c.* 6. *cit. n.* 246. Reiffenstuel n. 326.

226

10. Commissa dispensationis executio subdelegari non potest, ut communiter DD. notant, qui tamen in ratione istius danda non conveniunt. Corrad. *l.* 7. *prax. dispens. apost. c.* 6. *n.* 40. putat, istud ideo fieri non posse, quod electa in hoc censeatur fides, et industria personae, ut indicare videntur verba, *discretioni tuae, de qua in his specialem fiduciam obtinemus, et super quo conscientiam tuam oneramus.* Sed revera ex his verbis efficaciter nil probatur, cum iisdem potius monitio, et declaratio officii executoris denotetur, ut bene advertit P. Vviestner *hic n.* 141. Quare id melius dicitur ex *arg c. fin.* §. *ceterum de offic. deleg.* ubi inhibetur subdelegatio dispensationis pro irregularitatibus; quae dispositio, ut *arg. l. cum pater* 77. §. 20. *ff. de legat.* 2. notant Abb. *in c. fin. cit. n.* 2. Felin. *n.* 8. Layman. *n.* 5. Pirhing *de offic deleg. n.* 12. porrigitur ad casus expressis similes, saltem eos, qui subjecta ratione afficiuntur; est autem dispensatio super impedimento matrimoniali non minus gravis, quam dispensatio cum irregulari. Intelligendum autem hoc est de ipso ministerio dispensationis; nam pro capienda informatione necessaria executor alios subdelegare potest, ut cum aliis advertit Corrad. *loc. cit. n.* 41.

227

11. Dispensans intuitu dispensationis non potest quidquam, etiam, sponte oblatum, accipere, sub excommunicatione latae sententiae, ut in litteris apostolicis semper additur. Et intelligendum hoc etiam est de esculentis, et poculentis, quae paucis diebus consumi possunt; Sanchez. *l.* 8. *de matr. D.* 35. *n.* 11. Corrad. *cap.* 6. *cit. n.* 15. Vinc. de Just. *n.* 241. Reiffenstuel *n.* 316. quia verba sunt generalia, adeoque generaliter intelligenda sunt; *cap. quia circa* 22. *de privil.* Neque aliud probatur ex *c. statutum* 11. §. *insuper de rescript. in* 6. ubi sub inhibitione receptionis munerum, esculenta, et poculenta excepta dicuntur; quia est sermo de delegato ad lites, cujus commissio, cum ordinarie diu duret et magni laboris sit, stipendio aliquo digna videtur; quae ratio non militat in casu praesenti, ubi dispensationis expeditio brevissima, et facillima est. Notarius tamen pro examinandis testibus, et aliis informationibus accipere potest quartam partem aurei, prout expresse declaravit *s. congr.* apud Corrad. *loc. cit. n.* 14. quia praeceptum, litteris dispensatoriis insertum, non hunc, sed executorem solum afficit. Imo etiam iste, postquam facta est dispensationis executio, aliquid gratuito oblatum accipere, non tamen praetendere potest, eo quod cesset tunc prohibitionis ratio, quae est, ne judex muneribus excoecatus inique dispenset; Sanchez *D.* 35. *cit. n.* 13.

228

12. Quodsi commissarius, causa cognita, repererit oratores laborare alio impedimento non expresso, dispensationis litteras executioni mandare non potest, sed papae offerendae sunt novae preces tali impedimento expresso, ut cum aliis recte notat P. Vviestner *hic n.* 142. Si vero examinatis litteris, et veritate precum, nullum appareat dispensationis impertiendae impedimentum, statim pronuntiabit suam sententiam, qua declaret in scriptis, preces esse verificatas; et dispensabit juxta formam rescripti, suoque nomine subscribet sententiam, tradito partibus authentico ejus transumpto, ut sic servata forma Trid. (prout in litteris dispensatoriis poni solet) inter se matrimonium ineant. Hac tamen clausula non prohibetur episcopus remittere denuntiationes, ut contra Zerol. *prax. episc. p.* 1. *V. matrimonium* verius docent Sanchez *D.* 35. *cit. n.* 19. Gutier. *c.* 128. *de matrim. n.* 11. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 42. *n.* 14. Vviestner *n.* 146. ex generali potestate, episcopis circa hoc concessa ab ipso Trid. ut adeo, qui praemissa dispensatione hac, sine denuntiationibus coram parocho et testibus contrahunt, adhuc dici possint contrahere, servata Trid. forma.

229

13. Quoad legitimationem prolis, interest, an suscepta illa sit ante dispensationem impetratam, vel post. *Si post*, legitima foret, etiamsi in litteris dispensatoriis non adderetur clausula, *prolem suscipiendam exinde legitimam nuntiando. Si ante*, videndum, an suscepta sit ex fornicatione, an vero ex matrimonio, ante dispensationem obtentam invalide inito. *Si ex fornicatione*, vi praedictae clausulae proles erit legitima quoad spiritualia tantum. *Si ex matrimonio invalido* considerandum, an istud mala utriusque fide contractum sit, an saltem unius bona. *Si primum*, iterum quoad spiritualia solum legitima erit, quoad cetera manebit spuria, nisi papa dispensaret in radice matrimonii nulliter contracti, vel cum subditis ipsius dominio temporali subjectis. *Si secundum*, dispensatione etiam omissa, quoad omnia erit legitima favore bonae fidei, ut *tit. seq.* dicetur.

230

14. Si qualitas personae oratorum adjecta sit litteris dispensatoriis, quod honesti, nobiles, nobili genere procreati, principales loci, vel de populi principalioribus sint, videndum, an narrative tantum qualitas ista inseratur in rescripto, vel in principio tantum, an vero in corpore rescripti, et tanquam motivum, seu causa movens ad concedendam dispensationem specifice, vel generice allegetur; nam si hoc secundum fiat, quod indicant verba, *ut asserunt, ut asseritis, vel asserentes se nobiles etc.* tunc coram executore haec qualitas probanda est; *arg. l. omnes 2. C. de his qui ven. aet.* Sanchez. *D.* 35. *cit. n.* 25. Gutier. *c.* 128. *n.* 13. Barbosa *claus.* 111. *n.* 1. Corrad. *l.* 7. *c.* 2. *n.* 118. Vinc. de Just. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 118. Wiestner *n.* 149. Reiffenstuel *n.* 300. Dicitur autem *honestus*, qui honeste, et decenter vivit, cujusque familia nulla turpitudinis nota, seu vitio laborat. Isidor. *l.* 2. *etymol. nobilis simpliciter*, qui vivit nobiliter, sive abstinet ab his, quae populares tractare solent. *De nobili generi procreatus*, cujus majores, aut saltem parentes nobiles fuerunt. *Principale populi*, seu *loci*, qui in isto, vel populo authoritate, potentia, opibus excellunt; Sanchez *loc.* 8. *cit. D.* 19. *n.* 6. Gutier. *c.* 128. *num.* 13. *v. at in commissione*, Corrad. *a n.* 118. *cit.* Vinc. de Just. *n.* 132. Wiestner *num.* 149. Reiffenstuel *n.* 331. *et seqq.*

231

Quaeritur 2. quid notandum, quando dispensatio datur *in forma pauperum*? *Resp. In forma pauperum* dispensatio tunc dari dicitur, quando pro foro externo ex legittima causa gratis dispensatur cum vere pauperibus, et miserabilibus personis, non habentibus sufficientia media ad solvendam taxam, seu compositionem, ut vocant,

pecuniariam, quae in quibusdam impedimentis exhiberi officialibus curiae romanae solet: adeoque effectus hujus specialis formulae est, ut dispensati liberentur a solvenda hac compositione.

232

Ut obtineatur in hac forma dispensatio apud curiam romanam, requiritur 1. ut oratores, qui pro dispensatione in hac forma impetranda supplicant, sint *pauperes*. Tales autem ad effectum obtinendae dispensationis in hac forma censentur esse, qui ultra sustentationem, statui suo convenientem, non habent, ex quo compositionem, sive jura officialium curiae romanae solvant. Alii ad hunc effectum pauperem censent foeminam, quae dotem tantam non habet, quanta exigi solet ad nubendum viro aequalis conditionis extra propriam consanguinitatem, vel affinitatem; vir autem, cujus patrimonii substantia talis non est, ut aequalis conditionis uxorem, inter quam, et ipsum nuptiale impedimentum non intercedat, facile non reperiat, ut ad mentem Ricii *prax. aur. t.* 1. *dec.* 218. *n.* 8. tradunt Hurtad. *de matrim. D.* 16. *difficult.* 3. *n.* 11. Gobat. *exper. tr. a q. n.* 656. Alii arbitrio judicis hoc decidendum relinquunt, qui attenta personarum, et circumstantiarum qualitate arbitrabitur; Surd. *de aliment. t. q.* 9. *n.* 10. Gonzal. *ad reg.* 8. *conc. gloss.* 4. *n.* 43. Barbosa *de appell. verb. Jus V. pauper. n.* 4. Vinc. de Just. *l.* 1. *de dispens. c.* 7. *n.* 70. Reiffenstuel *n.* 372. nam universaliter ea, quae a jure definita non sunt, ac sub certa regula comprehendi nequeunt, judicis arbitrio relinquuntur; *l. si servus* 1. *fin. ff. de jur. delib.*

233

2. Non sufficit oratores esse pauperes, sed debent etiam esse *miserabiles*, ita, ut proprio labore, et industria tantum vivant. Corrad. *l.* 8. *prax. dispens. apost. c.* 5. *a n.* 4. Vinc. de Just. *c.* 7. *cit. a num.* 72. Ratio est, quia papa in suis litteris id tanquam conditionem in sensu copulativo requirit, dicens; *dummodo ipsi sint pauperes, et miserabiles, et ex labore, et industria tantum vivant.* Igitur adjectio haec aliquid operari debet; nam in dictis litteris nihil frustra opponitur; nihil autem operaretur, si quicunque pauperes, et non miserabiles sperare dispensationem *in forma pauperum* ex curia romana possent. *Conf.* Nam dictio *miserabiles* per Urbanum VIII. est de novo adjecta, cum antea sufficeret dicere, quod oratores essent pauperes, idque ad obviandum fraudibus, quibus multi, licet potuerint solvere compositiones, aliaque jura officialium, ad solutionem hanc evitandam, emendicato paupertatis testimonio, fingebant se pauperes; igitur per dictionem istam inducitur diversitas, et sic verificari specialiter debet. Ex quo sequitur, quod notat

Corrad. *loc. cit n.* 6. perperam a delegatis fieri executionem dispensationum sibi commissarum, si eis non constiterit, oratores non solum esse pauperes, sed etiam miserabiles.

234

3. Debent esse miserabiles non quomodocunque, sicut sunt caeci, claudi, diuturno morbo fatigati, pupilli, viduae etc. etiam divites; sed opus est, ut proprio *labore*, *et industria tantum vivant*; et quidem copulative cum paupertate *n.* 232. explicata, ita, ut ex hoc suo labore, et industria ultra sustentationem, statui suo convenientem, non habeant, ex quo compositionem, quae pro dispensatione in dataria requiritur, possint pendere. Parum autem interest, quis ille labor, vel industria sit, qua vitam tolerant. Imo Gobat *tract.* 9. *cit.* 658. *fin.* notat, in diocesi constantiensi ex antiqua consuetudine ad effectum dispensationis *in forma pauperum*, et gratis impetrandae pro pauperibus, et miserabilibus personis haberi omnes illos, qui agricultura, opificio, vel arte, etiam liberali, ut pictorum, vel pharmacopularum etiam est, se, et familiam suam alunt. Addit idem Gobat *n.* 661. pro Helvetiis, etiam nobilibus, et senatoria dignitate claris, dispensationes matrimoniales *in forma pauperum*, et gratis concedi ex speciali curiae apostolicae favore consuevisse.

235

4. Oratores, qui impetrare, et commissarii, qui exequi litteras dispensatorias, datas *in forma pauperum*, volunt, bene notare debent particulam taxativam *tantum*, cum dicitur, *labore et industria tantum vivant*. Nam inter eos, qui labore, et industria sua vivunt, distinguendum est, an praeter ea, quae ex labore, et industria sua percipiunt, bona aliqua habeant, vel an nulla habeant. *Si nulla habent bona*, et idcirco ex labore, et industria sua tantum vivunt, tum solum pro pauperibus haberi, et dispensationis *in forma pauperum* capaces censeri debent, quando ex hoc suo labore, et industria lucrantur praecise sustentationem suam honestam; nam si ex partis ita fructibus laboris, et industriae suae ultra expensas in sustentationem necessario faciendas supersit aliquid, quo solvere taxam, vel etiam in parte possint, pro omnino pauperibus habendi non sunt, nec liberantur a solvenda hac parte taxa. *Si vero habeant bona alia*, videndum, an ex his bonis suis percipiant, vel saltem, si illa locarent, perciperent tantos fructus, ut absque ulteriori suo labore, et industria per totum vel per majorem, aut notabilem saltem, v. g. sextam anni partem vivere possint, an vero non percipiant, vel percipere ex locatione possent fructus tantos. *Si primum*, dispensationem *in forma pauperum* sperare non possunt; quia jam non ex

labore, et industria sua *tantum* vivunt. *Si secundum*, vere pauperes, et miserabiles ad effectum impetrandi rescriptum *in forma pauperum* censendi sunt. *Idque verum est*, etsi spem certam, vel jus habeant in futurum acquirendi bona v. g. ex legato, haereditate consanguineorum, aut fideicommisso; quia a paupertate praesenti non liberat spes, sed res, nec consideratur jus in spe, sed in re, cum sola spes non alat, nec vestiat hominem. Videatur Corrad. *prax. dispens. apost. l.* 8. *c.* 5. *an.* 12. Vinc. de Just. *de disp. l.* 1. *c.* 7. *n.* 15. Reiffenstuel *append. n.* 379. *et seqq.*

236

5. Ad obtinendam dispensationem *in forma pauperum*, non sufficit, unum ex oratoribus esse pauperem, et miserabilem, sed omnino requiritur, ut ambo sint tales, ut contra Gobat *theol. exper. tr.* 9. *n.* 659. advertunt, et stylo curiae confirmant Corrad. *c.* 5. *cit. n.* 2. Vinc. de Just. *c.* 7. *cit. n.* 2. Reiffenstuel *n.* 397. patetque ex ipsa clausula, quae cum ambos oratores *in plurali* pauperes, et miserabiles asserat, in plurali verificari debet; nam numerus pluralis saltem dualitatem requirit, nec uno contentus est; *leg. ubi n.* 12. *ff. de test.*

237

6. Ne falso paupertatis praetextu officiales curiae facile sportulis suis defraudentur, juxta institutionem ab eadem *anno* 1658. et postea 1671. *die* 6. *oct.* transmissam, et formam relatam a laudato Corrad. *n.* 18. oratores pro dispensatione super impedimento nuptiali *in forma pauperum* impetranda supplicantes, eidem curiae fidem facere debent attestatione proprii parochi, et depositionibus duorum, vel trium testium fide digniorum coram episcopi officiale, vel vicario generali legitime examinatorum, quod pauperes, et miserabiles sint, ut ex labore, et industria sua tantum vivant.

238

7. Dispensationem *in forma pauperum* curia romana ob nullam aliam causam dare solet, quam ob copulam, vel suspicionem copulae inter laborantes impedimento habitae, vel potius ob mulieris infamiam, et scandala verisimiliter inde secutura, nisi matrimonium inter eos sequatur; Corrad. *cap.* 5. *cit.* Vinc. de Just. *c.* 7. *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 369. Sufficit autem pro valore dispensationis, si praecessit suspicio etiam falsa incestus inter oratores commissi: imo, ut nuperrime reverendiss., et illustriss. abbas Josephus Melchiorri, vir styli, quem curia romana tenet, ex longissimo tempore peritissimus, super dubio hoc interrogatus, respondit: suspicio incestus ex eo datur, quando pauperes, aliive notae non magnae homines pro dispensatione in secundo gradu Romam recurrunt, eamque tandem ur-

gendo, et instando evincunt, ut adeo, etsi incestum revera commissum oratores in supplicatione sua non exprimant, imo extra confessionem verecundiae causa negent, Ordinarius, cui executio litterarum committitur, sine scrupulo dispensare possit.

239

8. Additur in iisdem curiae romanae litteris quod oratorum utrique, vel uni saltem ex incestu, vel suspicione incestus immineat periculum mortis, licet de hoc periculo in supplicatione non meminerint oratores, imo etsi hodie in Germania incestus, in secundo gradu aequali commissus, morte non puniatur; nam esto, in Germania poena ista a tribunalium usu recesserit, legibus tamen illa sancita est, et eadem in incestuosos animadverti assolet in aliis provinciis: ob quam causam formulae istius rescripti antiquissimae etiam mortis addiderunt periculum, non quod pontifex semper periculum istud supponat, sed quia, a conceptis ab antiquo formulis S. Sedes recedere nec solet, nec debet; cum enim rerum, poenarumque olim statutarum circumstantiae mutentur identidem, nec idem omnibus provinciis mos sit, si itidem S. sedes mutaret suorum rescriptorum formulas, quorsum tandem, et in quod chaos deveniretur? Adde, quod etiam in Germania intercedere praesumatur periculum mortis, saltem aequivalenter; cum enim honor, et vita pari passu ambulent, ita contrahentes autem in secundo gradu ob suspicionem incestus se exponant periculo infamiae, eo ipso se etiam aequivalenter censebuntur exponere periculo mortis. Ita idem illustriss. abbas in allegato responso.

240

9. Distinguere etiam curia romana solet inter gradus, quibus se invicem oratores attinent, et pro illorum varietate facilius, vel difficilius ab actuali ad Urbem accessu dispensat; nam cum iis, qui in quarto gradu simplici, vel in tertio, et quarto mixto se attinent, dispensat ita, ut pro remotione impedimenti ad urbem non teneantur accedere personaliter, quamvis intra centum milliaria italica circa Urbem siti sint. Cum iis autem, qui in tertio simplici, vel secundo, et tertio mixto conjuncti sunt, absque eo, quod Urbem personaliter accedant, tantum dispensat, si ultra dicta 100. milliaria ab ea distent. Ii vero, qui primo, vel primo, aut secundo aequali, vel primo, et tertio conjuncti inveniuntur, pro litteris obtinendis *in forma pauperum*, non obstantibus quacunque paupertate, et distantia ab ipsa romana curia, ad eam personaliter debent accedere, ferentes secum attestationem Ordinarii de eorum paupertate: nec remittitur eis iter romanum regulariter loquendo, etsi mendicando illuc ire, vel redire debeant, ut ex praxi,

et stylo curiae docet Corrad. *lib.* 8. *prax. disp. apost. cap.* 5. *n.* 26. ubi tamen *vers. vidimus* addit, papam subinde ex speciali, et extraordinaria gratia pro oratoribus, saltem ultramontanis, expedire litteras dispensationum *in forma pauperum*, etsi in dictis propinquis gradibus conjuncti, urbem personaliter non accedant.

241

10. Ut vero commissarius, cui executio litterarum *in forma pauperum* demandatur, rite dispenset, debet observare clausulas in litteris allegari solitas, vi quarum debet 1. Oratores, si cohabitent, a se invicem separare. 2. Imponere ipsis poenitentiam publicam, seu talem, quae communitati palam innotescat, ita ut aliis ad exemplum, et terrorem esse valeat. 3. Ipsi oratori operam personalem ad servitium ecclesiae alicujus injungere, per tres saltem menses exercendam. 4. De his peractis attestationem habere. Et tum demum 5. cum iisdem oratoribus dispensare, idque gratis; nam si aliquid pro executione accipiat, praeter reatum culpae et poenarum, etiam nulliter agit, ipsaque dispensatio, et inde secutum matrimonium nulla sunt, ut patet ex forma litterarum, quas *in forma pauperum* pro hujusmodi dispensationibus dare curia romana assolet.

242

Quaeritur 3. quid observandum circa formam, et clausulas dispensationis in foro interno? Resp. 1. Hae expediuntur nomine majoris poenitentiarii, qui S. R. E. cardinalis est, super omnibus, et solis impedimentis occultis, jure tantum ecclesiastico dirimentibus, vel impedientibus tam ad contrahendum matrimonium, quam ad remanendum in contracto; Vinc. de Just. *lib.* 1. *de dispens. cap.* 8. *n.* 29. cum aliis. *Excipitur* impedimentum consanguinitatis; nam super isto ante contractum matrimonium S. poenitentiaria dispensat nunquam, post contractum vero in tertio et quarto gradu si consanguinitas est occulta, minime vero in primo vel secundo, quantumvis occulta illa sit, prout ex stylo, et praxi patet.

243

2. Diriguntur litterae dispensatoriae ad confessarium oratorum, cum inscriptione, *discreto viro confessori, magistro in theologia, vel decretorum doctori, ex approbatis ab Ordinario per latorem praesentium ad infrascripta specialiter eligendo:* quibus verbis innuitur qualitas personae delegatae, sive illarum executoris; nam 1. debet esse magister in theologia, vel doctor juris canonici, nisi speciale privilegium a sede apostolica habeat, quale habet societas Jesu, ut gradus in litteris nullus requiratur. 2. Debet esse approbatus ab Ordinario dioecesano pro confessionibus poenitentium excipiendis. 3. Debet ad hoc ab oratore esse specialiter electus; in hac tamen ele-

ctione non prohibetur idem orator variare; Sanc. *l.* 8. *de matrim. D.* 27. *n.* 40. Perez *D.* 48. *de matrim. sect.* 5. *n.* 7. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *resol.* 104. Vviestner *n.* 154. Ruditas personae electae, modo qualitates praedictas habeat, valori dispensationis non obest, si litterarum tenorem in executione observet; Sanch. *D.* 34. *n.* 17. Perez *numer.* 6. Vviestner *n. cit.* Reiffenstuel *n.* 450.

244

3. Executor, antequam vi talium litterarum dispenset, debet explorare, et videre, an preces veritate nitantur, videlicet, an contractum reipsa sit impedimentum, an hoc, ut praefertur, occultum sit, an matrimonium cum eo initum revera sine scandalo separari nequeat, an causa finalis alia allegata subsistat etc. Sanch. *D.* 34. *cit. n.* 21. Gobat. *tr.* 9. *n.* 168. Vviestner *n.* 155. *et* 156. Reiffenstuel *n.* 453. Ad examen istud non est opus, ut adhibeatur notarius, vel testes, sed sufficit, si executor constitutus examinet oratorem solum, cui dein, etiam sine juramento, fidem adhibere, et dispensationem impertiri, si preces veritate niti repererit, debet; Sanch. *n.* 21. *cit.* Pont. *l.* 8. *de matrim. c.* 21. *n.* 16. Vinc. de Just. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 127. Reiffenstuel *n.* 454. et alii communiter. *Ratio est*, quia cum haec dispensandi facultas committatur in solo secretissimo conscientiae foro, illius fori legibus aptari debet. Dixi, *si preces veritate niti repererit*; nam si invenerit contrarium, dispensare executor non potest; quia veritas precum est conditio requisita ad valorem dispensationis, conditione autem non servata, invalida est dispensatio; *arg. l. diligenter* 5. *ff. mandati.* Et idem est, si confessarius, cui delegata est dispensatio, aliunde, quam ex confessionis sacramento, novit, preces allegatas in litteris esse falsas, aut tacitam veritatem necessario exprimendam; nam si hoc sciat, exequi non debet, nec potest litteras, quamvis poenitens eas veras esse mentiendo, vel opinando asserat; Sanch. *loc. cit.* Lezan. *V. litterae apostolicae n.* 23. Diana *part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 108.

245

4. Dispensatio ista fieri hodie debet in ipso actu sacramentalis confessionis, et non aliter, prout liquet ex tenore litterarum modernarum; Corrad. *lib.* 8. *prax. dispens. apost. c.* 10. *n.* 31. Vinc. de Just. *cap.* 8. *citat. n.* 105. *et seqq.* Gobat. *in Quinar. tr.* 5. *c.* 37. *n.* 176 Vvienster *n.* 157. Reiffenstuel *n.* 457. Et hinc attendi non debet quoad hoc Sanch. *n.* 29. quia hic scripsit ante novum stylum; nam stylo antiquo, quia clausula haec litteris non inferebatur, ad valorem dispensationis, per confessarium faciendae pro foro interno, probabiliter non requirebatur confessio sacramentalis. *Procedit autem hoc*, etiamsi poenitens jam prius alteri rite confessus, et ab hoc

absolutus a peccatis suis fuisset, ac proinde nullum haberet in praesens peccatum mortale; adhuc enim confessio sacramentalis requiritur; et ratio est, quia clausula, quae de stylo hodierno litteris additur, in ablativo ponitur, *audita prius sacramentali confessione*; cons. conditionem importat; *l. a testator* 109. *ff. de condit. et demonst.* conditio autem dat formam actui.

246

5. Si dispensetur ad remanendum in matrimonio cum uxore putatitia, cujus consanguineam orator ante ejus contractum cognovit, dispensatio dari non potest valide, nisi sublata prius occasione peccandi, ut liquet ex litteris, circa hoc impedimentum dare solitis, et notant. Gobat' *num.* 190. Vviestner *n.* 158. Reiffenstuel *n.* 462. Hinc si confessarius, cui demandata est executio, ex audita confessione prudenter cognoscat, occasionem adhuc subsistere, debet ante omnia mandare poenitenti, ut occasionem proximam tollat, et interea, dum sublata illa sit, dispensationem differre. Sublata autem occasio, et periculum proximum censebitur, si orator consanguineam uxoris putatitiae, cum qua, quia in eadem domo existebat, saepius solebat peccare, e domo dimiserit, vel si illa quidem in eadem domo persistat, emendatio tamen jam est secuta, ita, ut periculum proximum subesse non amplius censeatur; Reiffenstuel *n. cit.*

247

6. Praemittenda dispensationi est absolutio a quibusvis sententiis censuris, ac poenis ecclesiasticis pro vice, ac tempore, quo super impedimento dispensatur, in forma ecclesiae consueta; illa scilicet, qua ecclesia in absolutione sive a censuris, sive a peccatis uti consuevit; Bonacin *D.* 1. *de. LL. q.* 2. *p.* 2. *n.* 19. Gobat. *n.* 207. Vviestner *n.* 159.

248

7. Circa poenitentias injungendas distinguendum est, an orator peccatum suum in confessione anteriore jam expiarit, vel non; nam *si primum*, non est opus injungere pro illo excessu poenitentiam. *Si secundum*, injungi debet, sed minui potest, considerata qualitate peccati, ejus frequentia, et maxime dolore oratoris, quem de peccato a se commisso concepit; item si dispensatio fieret tempore jubilaei; Gobat *n.* 208. Vviestner *n.* 160. *Excipitur* confessio menstrua; hanc enim confessarius temperare pro suo arbitrio nequit, et loco illius bimestrem, vel trimestrem injungere, ut notat Reiffenstuel *n.* 466. et patet ex forma consueta litterarum, in quibus determinate praecipitur, ut dispensato injungatur confessio per totam vitam *ad minimum semel* in mense peragenda.

249

8. Dispensatio haec illud solummodo impedimentum tollit, super qua petita est; *arg. c. inter dilectos* 6. §. *ceterum de fid. instrum.* Gobat *n.* 238. Vviestner *n.* 162. Reiffenstuel *n.* 471. Hinc si confessarius praeter expressum in litteris impedimentum, etiam alio poenitentem laborare advertat, dispensare nequit, etsi bona fide et ex ignorantia invincibili illud exprimere omiserit poenitens; quia per litteras concessa ipsi est potestas limitata; *dummodo aliud canonicum non obstet impedimentum.*

250

9. Antequam de novo contrahatur matrimonium, mulier de nullitate prioris consensus certiorari debet, sed ita caute, ut oratoris delictum nusquam detegatur. Ipse autem consensus, si matrimonium prius contractum est in facie ecclesiae, renovari potest sine parocho, et testibus, prout dictum est *titul.* 3. *n.* 120. *et seqq.*

251

10. Quoad legitimationem prolis videndum, an proles, de cujus legitimitate quaeritur, sit nata post matrimonium, vigore dispensationis contractum, an ante illud. *Si primum*, legitima erit pro utroque foro, etiamsi legitimationis in rescripto nulla mentio fuisset facta; quia jam suscepta ponitur ex justis nuptiis. *Si secundum*, iterum distingui debet, an suscepta sit ante, vel post matrimonium prius putatitium. *Si ante*, in solo foro conscientiae habebitur pro legitima, ac proinde casu quo detegeretur postea impedimentum, favor dispensationis cessaret. *Si post*, considerandum, an mala utriusque fide contractum sit matrimonium, an saltem unius bona. *Si hoc alterum*, pro utroque foro legitima erit proles. *Si prius*, iterum legitima tantum erit pro foro interno. P. Vviestner *num.* 165. *et* 166.

252

11. Factae dispensationis nulla danda est attestatio, neque litterae oratori restituendae, sed statim lacerandae, vel alio modo corrumpendae sunt: si restituerentur oratori, huic nihil prodessent (intellige in foro externo) et confessor, si non laceratas asservaret, graviter peccaret, et incurreret excommunicationem latae sententiae, ut patet ex formula litterarum, ibi, *praesentibus laniatis, quas sub poena excommunicationis latae sententiae laniare tenearis, ita, ut nullum earum exemplum extet.* Litteras tamen illas ita laceratas ad usum aliquem materialem penes se retinere executor posset, ut cum Filiuc. *tr.* 10. *part.* 2. *cap.* 10. *n.* 357. notat Gobat *n.* 275. Item potest eas describere, et copiam pro sua, vel aliorum instructione retinere; quia illa verba, *ita, ut nullum earum exem-*

plum extet, prohibent tantum copiam authenticam, in debita juris forma factam, quae ad probandum pro foro externo serviat; Reiffenstuel *n.* 483.

§. VIII.

De matrimonii invalide contracti ratificatione.

SUMMARIUM

253

Quaeritur 1. an, et qualis consensus requiratur, ut ratificetur matrimonium, quod prius fuit initum invalide? *Certum est*, requiri novum consensum ejus, cujus prior consensus illegitimus fuit, et talis fuisse apparet ex impedimenti praeexistentis acquisita nova notitia.

254

Dubium est, an sufficiat novus hujusmodi consensus mere internus? *Ratio dubitandi est*, quia hic solus videtur pertinere ad substantiam matrimonii ex rescripto Innocentii III. *cap. quae* 25. *de sponsal.* ubi hic summus pontifex diserte, *matrimonium*, inquit, *in veritate contrahatur per legitimum viri, et mulieris consensum, sed necessaria sunt, quantum ad ecclesiam, verba consensum ex-*

primentia de praesenti. Quod maxime locum habere videtur in matrimonio, si nulliter illud contractum sit ob defectum consensus interni tantum; nam, hoc posito, nihil amplius videtur desiderari ad matrimonium.

255

Sed dicendum, legitimum matrimonialem consensum exprimendum necessario esse verbis, vel aliis signis externis. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 40. *art.* 4. Scot. *ibidem dist.* 33. *q. un.* Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 1. *dict.* 6. Navar. *man. c.* 22. *n.* 47. *et* 80. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 35. *n.* 3. et teste *P. Vviestner* praecipui nominis TT. ad JCti. Sumitur ex *c. duobus* 1. *de spons. duor.* ubi s. Augustinus disertissime ait, *fidem consensus* conjugalis *esse*, *quando*, *etsi non stringit manum*, *corde tamen*, *et ore consentit ducere*, *et mutuo se concedunt unus alteri*, *et mutuo se suscipiunt.* Ratio est, quia matrimonium est contractus humanus, et quidem, si inter fideles sit initus, sacramentum; ad utrumque autem necessario requiritur signum sensibile; ergo etc.

256

Ad c. tuae pro ratione dubitandi allatum dico, ibi solum ostendi, ad matrimonium non requiri verba formalia, sicut requiruntur ad alia sacramenta; nam virtualia saltem requiri, patet ex ratione contractus, qui iniri nequit, nisi inter duos, sibi invicem manifestantes consensum. *Ad conf.* Verba, et signa praecedentia, quibus manifestabatur consensus fictus, non possunt esse signa consensus veri postea secuti, cum ad hunc significandum non apponantur.

257

Quaeritur 2. an ratificatio conjugii prius invalide initi fieri debeat novo consensu utriusque, an vero sufficiat consensus ejus dumtaxat, qui impedimenti praeexistentis, et per dispensationem sublati notitiam habet? Sufficere consensum ejus, qui impedimento sublato per dispensationem, notitiam illius habet, docent aliqui, suppressis nominibus, relati a Sanch. *libr.* 2. *de matr D.* 35. *n.* 1. Nituntur 1. textibus *c. proposuit* 1. *et c. fin de conjug. servor.* ex quorum dispositione ratificatur conjugium, cum ancilla ignoranter initum, quando ingenuus, servili illius conditione cognita, verbo, aut facto, puta, affectu conjugali ad ipsam accedendo, consenserit. 2. *l. siquis* 27. *et l. eos, qui* 65. *ff. de rit. nupt.* juxta quas ejusmodi conjugia, sublato impedimento, sola alterius in pristino consensu perseverantia convalescunt. 3. *Ratione*: quia primus in matrimonium consensus fuit conjugalis; nam eo animo praestitus

fuit, ut contraherent matrimonium; igitur sufficit, ut impedimento per dispensationem sublato, non revocetur.

258

Sed dicendum, requiri novum utriusque consensum. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 40. *quaest. unic. artic.* 4. *ad* 6. Scot. *ibidem dist.* 35. *quaest. unic.* §. *responsio vers. primus consensus*, Host. *in cap.* 1. *de eo, qui duxit etc. pr.* Innoc. *ibid. n. unic.* Anchar. *n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 15. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 2. *dict.* 6. Navar. *man. capit.* 22. *n.* 47. *et* 80. Covar. *part.* 2. *de sponsal. capit.* 4. *pr. n.* 5. Henriq. *lib.* 12. *de matr. cap.* 1. *n.* 7. Sanch. *D.* 35. *cit. n.* 2. Gutier. *de matr. cap.* 47. *n.* 5. Pont. *lib.* 4. *cap.* 24. *n.* 2. Bosc. *D.* 12. *de imped. matr. sect.* 14. *concl.* 2. Vviestner *hic n.* 174. Reiffenstuel *append. n.* 585. et sequuntur passim RR. *Ratio est*, quia consensus prior ob defectum habilitatis ex parte utriusque fuit nullus; igitur, perseverare moraliter dici nequit, cum perseverantia supponat existentiam. *Conf.* Si ambo conjuges prorsus nullum habuissent consensum ad contrahendum matrimonium ad illud revalidandum requireretur consensus utriusque; ergo etiam si consenserunt quidem, sed invalide, ac nulliter; quia nulliter, seu invalide factum, et non factum, seu invalidum esse, et non esse paria censentur; *l. quoties* 6. *ff. qui satisdar. cogant.*

259

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. Etiam eo casu Sanch. *D.* 36. *n.* 10. et Pont. *lib.* 4. *de matr. cap.* 14. *n.* 1. volunt consensum, sublata aut detecta alterius conditione servili, renovandum ab utroque verbo, aut facto. *Ad.* 2. Covar. *loc. cit.* et Sanch. *D.* 35. *n.* 5. leges *cit.* explicant de perseverantia in eadem voluntate, denuo expressa per supervenientem copulam affectu conjugali habitam, aut per alia signa externa. *Ad* 3. Ratio illa probat, ex parte neutrius renovandum consensum esse, sed sufficere, ut jam datus, et ob impedimentum nullus, non revocetur.

260

Quaeritur 3. an, ut hac mutui consensus renovatione revalidetur matrimonium, necessarium sit, ut prius initi nullitas utrique innotescat? Innocentius *in cap.* 1. *de eo, qui duxit etc. numer.* 1. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 4. *n.* 10. Sot. *in* 4. *dist.* 28. *quaest.* 1. *artic.* 2. *concl.* 3. *et dist.* 29. *quaest.* 1. *art.* 1. *dub. ult.* Veracrux *specul. part.* 1. *art.* 44. *concl.* 3. Barth. a Ledesm. *dub.* 17. *de matr. fol.* 1274. §. *sed animadvertendum*, *et dub.* 21. *concl.* 5. Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 3. *n.* 6. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 220. *n.* 2. cum nonnullis aliis putant, hoc non esse necessarium, sed sufficere, quod impedimenti per dispensatio-

nem sublati conscius ab altero, id ignorante petat, ut pro sua consolatione se in conjugem de novo recipiat, et annuentem vicissim in conjugem ipse recipiat, sicque se sibi mutuo tradant.

261

Fundantur 1. quia, sublato impedimento, sunt personae habiles ad matrimonium contrahendum; igitur ejusmodi consensu de novo posito, vere evadunt conjuges. 2. Si post sponsalia, cum impedimento occulto inita, hoc per dispensationem sublato, sequatur carnalis copula animo conjugali, antiquo jure, et nunc, ubi tridentinum receptum non est, verum fit matrimonium; ergo idem dicendum etiam in praesenti casu. 3. Hic error, ut supponimus, non est error personae, nec conditionis, sed est error juris, quo conjuges putant, se matrimonio junctos esse, cum non sint; soli autem duo priores matrimonium vitiant; ergo etc. 4. Consensus, qui ad ineundum matrimonium semel vere datur, moraliter semper perseverat, donec revocetur; *argum. cap. fin. de procurat. et l. stipulatio* 1. §. *qui praesens* 1. *ff. de V. O.* ergo etiam perseverat in illo, qui consensum ex ignorantia impedimenti, et bona fide dedit.

262

Sed dicendum, ut matrimonium consensus renovatione convalescat, ejus prius invalide contracti nullitas, non tamen causa istius utrique debet innotescere. Ita Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 2. *dict.* 2. Abul. *in l. reg. c.* 8. *q.* 36. Navar. *man. c.* 22. *n.* 35. Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 36. *n.* 4. Gutier. *de matr. c.* 47. *a n.* 4 *et c.* 128. *n.* 22. Coninck *D.* 34. *n.* 90. Pont. *de matr. l.* 4. *c.* 25. *a n.* 2. Hurtad. *D.* 3. *diffic.* 2. *p.* 7. §. 2. *n.* 3. Tamburin. *l.* 9. *tr.* 4. *c.* 7. §. 2. *n.* 3. *et* 6. Bosco *D.* 12. *de matr. imped. sect.* 14. *concl.* 2. Vviestner *hic n.* 176. Reiffenstuel *append. n.* 587.

263

Ostenditur 1. ex *formula litterarum*, quae ex s. poenitentiaria dari solent pro dispensationibus in matrimonio invalide contracto, in quibus expresse requiritur, ut pars nullitatem ignorans de eadem certioretur; ibi, *muliere de nullitate prioris consensus certiorata.* 2. Ex *diplomate Cruciatae*, quo istius commissario generali datur potestas dispensandi cum iis, qui ignoranter in gradu prohibito contraxerunt, et additur, ut hoc fiat, *altero*, impedimentum ignorante, *prius de nullitate prioris matrimonii certificato.* 3. Ex *responso Clementis VIII.* qui ut ex Comitol. *respons. mor. lib.* 1. *quaest.* 102. refert Pont. *lib.* 4. *cap.* 24. *n.* 4. ad casum, quo matrimonium ob defectum consensus ex parte mulieris invalide contractum erat, ut illud ratificaretur, diserte requisivit novum consensum utriusque, admonito marito de matrimonii, quam ignorat, nullitate. 4.

Ex *ratione*; quia renovatio consensus, ut matrimonium inducat, procedere necessario debet ex intentione efficiendi matrimonium; ille autem, qui credit, matrimonium suum prius initum validum esse, novo suo consensu in novum ejus contractum non consensit, sed tantum renovat, et ratificat prius initum, quod cum nullum sit, ejusmodi consensu ratificari, et revalidari non potest, cum *nihil sit volitum, nisi quod cognitum, et actus agentium ultra intentionem illorum non operentur*. 5. Nihil magis contrarium consensui est, quam error; *l. si per errorem* 15. *ff. de jurisdict. et l. nihil* 116. *pr. ff. de R. J.* atqui is, qui novo consensu ratificat matrimonium, quod credit esse validum, in personam consentit ex errore, quo credit sibi novum contractum non esse possibilem; ergo etc.

264

Dixi, *non tamen causa illius*; nam causam nullitatis detegere non est necessarium, imo nec consultum, praesertim si causa sit crimen, ut patet ex formae in s. poenitentiaria cousuetae verbis: *sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur.* Ratio est quia hujusmodi manifestatio criminis non est necessaria ad revalidationem matrimonii, et plurimorum gravissimorum incommodorum occasio esse posset. Imo quia hujusmodi mala, puta infamia, periculum vitae, sui destitutio, desertio prolis susceptae etc. nonnunquam timeri possunt ex sola manifestatione nullitatis matrimonii, etiam causa nullitatis non detecta, juxta Sanchez *lib.* 2. *de matr. D.* 36. *n.* 8. Palao *D.* 3. *p.* 7. §. 2. *n.* 4. Tambur. §. 2. *cit. n.* 7. Carden. *cris. theol. dissert.* 2. *c.* 8. *art.* 13. *q.* 3. *n.* 676. Gobat *in quinar. tr.* 5. *c.* 37. *n.* 132. *et n.* 245. Sporer *de matr. c.* 1. *sect.* 2. *n.* 460. Vviestner *hic n.* 191. et alios, pars, sciens nullitatem matrimonii, sequi possit sententiam contrariam, quia ex authoritate plurium DD. supra adductorum probabilis vere est, et renovato ex sua parte consensu post impedimentum remotum, matrimonio uti, citra manifestationem nullitatis, et obtentum post hanc ab altera parte novum consensum; quia ejusmodi extrema necessitas cohonestat usum opinionis, cui in ordinariis casibus, et circumstantiis locus non est.

265

Neque obstant argumenta contraria *n.* 261. posita. *Ad* 1. patet ex dictis *n.* 262. nam consensus, quo revalidatur matrimonium, invalide initum, poni debet cum intentione contrahendi denuo, quam intentionem habere non potest, qui nescit matrimonium ante contractum fuisse invalidum. *Ad* 2. etiam copula subsecuta tali casu non sufficit; quia non fit animo contrahendi matrimonium, sed utendi contracto: unde ut ea praesumatur matrimonium, utraque pars scire debet, quod matrimonium nulliter contractum sit: et sic non est pa-

ritas cum casu *antecedentis*. *Ad* 3. hic error reducitur ad errorem personae; putat enim conjux, nullitatem matrimonii sui ignorans, se consentire in suam, cum revera non sit sua. Imo est major error, quam personae, cum ita errans integram contractus substantiam ignoret, et prorsus, quid agat, nesciat. *Ad* 4. argumentum hoc nimium probat, probat enim, quod etiam ex parte illius, qui post matrimonium contractum in notitiam impedimenti venit, hoc remoto, non sit necessarius novus consensus, sed sufficiat, quod nunquam revocatus moraliter perseveret. Igitur in forma *dist. ant.* consensus semel vere datus perseverat, donec revocetur, si fuit validus, *conc.* si fuit invalidus, *neg.* tum enim idem est, acsi nunquam extitisset; cons. perseverare non potest.

266

Quaeritur 4. an consensus utriusque etiam sit necessarius, quando revalidandum est matrimonium contractum nulliter ex defectu consensus, ficte, per metum, vel errorem praestiti? Host. *in c. dilectus* 24. *de sponsal. V. contrario*, Joan. Andr. *ibidem n.* 6. Ancharan. *n.* 3. Alex. de Nevo *n.* 18. *fin.* Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 2. *dict.* 6. *et quaest.* 11. *dict.* 4. Navar. *man. cap.* 22. *numer.* 51. *et* 80. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. D.* 32. *numer.* 8. Coninck *D.* 24. *n.* 54. *et* 90. Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 2. *cap.* 6. *n.* 1. Bossius *de matrim. c.* 2. *n.* 38. Tambur. *l.* 8. *tr.* 4. *cap.* 7. §. 1. *n.* 5. *et* 9. putant sufficere, si is, qui prius legitime non consensit, novum consensum ponat, et propterea putant, hoc casu non requiri notitiam nullitatis, nisi ex parte ejus, qui debet novum consensum ponere.

267

Fundantur 1. quia ad valorem matrimonii non requiritur coexistentia consensus utriusque actualis, sed sufficit moralis, quae habetur, quando consensus ab uno praestitus tamdiu non revocatur, usque dum etiam alter ponat consensum; hoc autem fit in casu posito; ergo etc. bonum est argumentum a matrimonio spirituali ad carnale; sed matrimonium spirituale, seu professio religiosa, invalide edita ob defectum aetatis, aut liberi consensus, novo, ac legitimo consensu profitentis convalescit, quantumvis iste non renovetur ex parte religionis, imo licet ista nullitatem omnino ignoret; 3. Moralis perseverantia mandati sufficit, ut procurator nomine mandantis valide contrahat matrimonium *cap. fin. de procurat. in* 6. ergo moralis perseverantia consensus ab uno vere praestiti sufficiet, ut alter, qui ficte consensit, possit ponere consensum verum, et sic matrimonium redintegrare: 4. electio ad ecclesiam rite facta confirmatur, si consensu electorum nondum revocato, electus in sui electio-

nem consentire velit; *c. cum inter* 21. *de elect.* ergo confirmabitur etiam matrimonium, si ad consensum, ab uno praestitum, subsequatur consensus alterius verus; 5. ceteri contractus, si consensui unius, actu praeterito, sed moraliter adhuc perseveranti, ex intervallo accedat consensus alterius, perficiuntur; *l. stipulatio* 1. *§. qui praesens* 1. *ff. de V. O.* sequitur autem matrimonium naturam reliquorum contractuum; ergo etc.

268

Sed etsi sententia haec admodum probabilis sit, sensui tamen ecclesiae, et rationi magis conformis videtur, quae hoc casu requirit novum consensum, et scientiam nullitatis etiam ex parte illius, qui antea posuit novum consensum. Ita Felin *in cap. ex parte* 33. *de rescript. n.* 11. Palacios *in* 4. *distinct.* 27. *D.* 1. *fol.* 566. *col.* 2. Barth. de Ledesm. *de matrimon. dub.* 10. Comitol. *libr.* 1. *respons. moral. quaest.* 120. Pont. *lib.* 4. *cap.* 25. *num.* 2. Hurtad. *D.* 3. *de matrim. difficult.* 9. *num.* 31. Palao *D.* 3. *part.* 7. §. 1. Reiffenstuel *appendic. n.* 607. et inclinat P. Vviestner *hic n.* 189. quamvis addat, hanc, et duas priores quaestiones dignissimas esse decisione apostolica.

269

Probatur 1. ex responso Clementis VIII. allegato *n.* 263. ubi pontifex hoc casu requirit expresse *novum consensum utriusque, admonito prius marito de nullitate matrimonii*; 2. consensus illius, qui serio contraxit, moraliter solum perseverat tamdiu, quamdiu consentiens credit matrimonium, a se inchoatum, per alterius consensum perficiendum; igitur hoc ipso, quod credat illud jam perfectum esse per consensum alterius fictum, eo posito, cessat perseverare in eo consensus ad illud contrahendum; 3. esto, consensus iste perseveret moraliter ultra tempus matrimonii vere, aut ficte contracti, sufficere tamen non potest ad matrimonium revalidandum; quia cum defecerit conditio, sub qua voluit contrahere, nempe si etiam alter habeat animum contrahendi, talis consensus nullus fuit, et nullus manet, utpote qui alligatus fuit conditioni consensus primo praestiti, et non quocunque tempore paaestandi; igitur necesse ad matrimonium revalidandum erit, ut habita nullitatis notitia, etiam is, qui vere consensit, ponat novum consensum.

270

Neque contrarium probant argumenta opposita: *Ad* 1. patet ex allatis probationibus: *Ad* 2. negatur paritas; nam professio religiosa sine determinata nullitatis notitia per habitus delationem, vel quinquennalem perseverantiam renovatur, quia ecclesia, seu summus pontifex, tanquam supremus omnium religionum praelatus hunc nulliter

professi consensum accepta, et defectum consensus ex parte religionis, ut harum, et illas profitentium paci, tranquillitati, et saluti consulat, supplet: non autem ita supplere ecclesia, vel pontifex potest defectum consensus in matrimonio ex parte conjugis, nullitate matrimonii ignorantis, utpote qui jure divino, et naturali requiritur, et esse personalis debet. *Ad* 3. mandatum procuratori datum ad matrimonium contrahendum moraliter perseverat ex mente ipsius mandantis, donec id revocetur, vel tempus, pro quo datum est, praeterierit; at consensus serio consentientis solum durat ex mente consentientis eo usque, donec alter consenserit; consentit enim sub conditione, si alter consenserit: cum igitur revera non consenserit, eo ipso, et ille cessat. *Ad* 4. etiam consensus electorum non perseverat moraliter ad omne tempus, sed tantum usque ad tempus, in quod tempus electus consensum in sui electionem differre de jure potest; nam hoc transacto, cadit jure per electionem quaesito, et electoribus licet ad novam electionem procedere: unde hoc exemplo potius confirmatur nostra sententia, qua diximus, consensum conjugis vere consentientis durare solum ad tempus, quo alter conjux debebat consensum verum et ipse praestare. *Ad* 5. imprimis a ceteris contractibus non semper bene argumentum ducitur, ut patet ex eo, quod in illis defectus consensus possit suppleri a jure, et potestate humana, a qua tamen suppleri nequit defectus in matrimonio: deinde nec in ceteris contractibus consensus unius perseverat ad tempus quomodocunque longum praestiti consensus ab altero; nam *l. stipulatio* §. 1. *qui praesens* 1. *ff. de V. O.* dicitur quod *intervallum medium*, modicum, ut Gothofred. *ibidem lit. I.* addit, *non vitiet obligationem:* quale secundum eundem *Gothofredum*, est intervallum *unius diei*, *dummodo tamen intermedio tempore nullum extraneum actum fecerit;* nam ut idem notat, intervallum *longum fit*, *si illo modico tempore ad actus extraneos*, *seu extranea negotia diverterit.*

271

Quaeritur 5. qualiter in praxi ignorans nullitatem matrimonii sui de ea certior fieri, et consensus de novo praestari possit, ac debeat: *certum est* ex dictis *n.* 264. non esse necessarium, ut reveletur ignoranti causa nullitatis, praesertim si ex crimine ista descendat: nemo enim tenetur se diffamare: sed sufficit, si pars impedimentum ignorans certior fiat de matrimonii nullitate, undecunque ista descendit: pro quo DD. communiter duos proponunt modos.

272

Primus procedit maxime, quando ex revelatione nullitatis nullum timendum est periculum scandali, diffamationis alterius partis,

et liberorum; tunc enim conjux conscius impedimenti tutissime aget, si in genere sincere alteri patefaciat nullitatem matrimonii, dicendo v. g. *timeo*, *vel puto*, *matrimonium inter nos ex aliqua causa non esse validum*: *hinc rogo te*, *ut ad pacandam conscientiam meam mecum de novo contrahas*, *meque in conjugem tuum de novo accipias*, *prout ego te ex nunc in conjugem accipio*; nam si alter conjugem suum ita amet, ut sine haesitatione dicat, *placet*, *consentio*, *de novo te in conjugem accipio*, res salva est; si vero interroget causam, potest vel rogare, ut ad hoc non se adstringat, vel dicere, se tempore contractus non habuisse verum consensum, quia quem habuit, nullus fuit; non esse autem, et nulliter esse paria sunt; *l. quotiens* 6. *ff. qui satisdar. cog.* Sanchez *lib.* 2. *de matrimon. D.* 36. *n.* 7. Carden. *cris. theol. dissert.* 2. *c.* 8. *art.* 13. *quaest.* 3. *n.* 676. Vviestner *hic n.* 180. Reiffenstuel *append. n.* 596.

273

Secundus praecipue locum habet, quando ex revelatione nullitatis matrimonii immineret periculum vitae, infamiae, sui desertio, destitutio prolis susceptae, et alia similia valde gravia mala; tunc enim revalidari potest matrimonium nulliter contractum sine determinata notitia de nullitate, si remoto impedimento, uterque existimatorum conjugum matrimonium suum ratum esse omni modo, et ita velint, ut in eventum, quo prius initum esset invalidum, illud velint denuo novo, et serio consensu, per verba de praesenti expresso, contrahere, et actu ipso sic contrahant; Sanchez *D.* 36. *citat. n.* 5. Palao *D.* 2. *p.* 5. *n.* 3. Bosco *de imped. matr. D.* 12. *sect.* 14. *concl.* 2. Gobat *quinar. tr.* 5. *cap.* 37. *a num.* 132. Sporer *de matr. c.* 2. *sect.* 2. *num.* 459. Herinx *de matrim. D.* 6. *q.* 3. *n.* 33. Vviestner *n.* 190. Reiffenstuel *n.* 197. nam ita ratificari potest etiam professio religiosa, sine determinata nullitatis notitia; ergo etiam matrimonium; notitia enim nullitatis in ignorante impedimentum ideo tantum requiritur, ut ignorantis novus consensus non referatur ad antiquum matrimonium, quod putat esse validum, sed casu, quo conjuges putatitii ita ratificant suum matrimonium, ut expresse dicant, se velle de novo contrahere, imo actu ipso per verba de praesenti contrahere, si prius initum sit invalidum, consensus iste jam non refertur ad matrimonium invalidum ante contractum; ergo etc.

274

Quaeritur 6. quae sint partes confessarii, si advertat adesse impedimentum, ignoratum a conjugibus putatitiis? Resp. Hoc casu Gobat *quinar. tr.* 5. *c.* 37. *n.* 28. eundem monet, ut nullitatem matrimonii non temere, sed tum solum aperiat conjugibus putatitiis, quando advertit, eos in conjugio esse concordes, seque amore sin-

cero complecti: *contra* si male inter eos conveniat, et frequentes intercedant rixae, in bona fide potius relinquendi sunt, quam ut in impedimento, non satis caute detecto, gravissimis incommodis, et scandalis ansam det: quod consilium laudat, et approbat etiam Sporer §. 6. *cit.* *n.* 4. Vviesner *n.* 192.

275

Quod procedit, quando mala ista alio modo vitari nequeunt; nam si alius superesset modus, hic utique tentandus foret: modum hujusmodi confessario suggerit P. Reiffenstuel *append.* *n.* 603. ubi suadet, ut ipse confessarius conjuges putatitios, productis in medium commodis matrimonii legitime contracti, incommodis contracti illegitime, et frequentibus periculis, ne illegitime contractum sit, observata commoditate temporis, et circumstantiarum, inducat ad renovandum consensum per verba de praesenti conditionate, si ex aliqua causa matrimonium ipsorum esset invalidum; nam hunc si renovent sub conditione praedicta, sublato per dispensationem impedimento, revalidabitur matrimonium, et conficietur sacramentum.

276

Quaeritur 7. an ad revalidandum matrimonium, invalide contractum, denuo requiratur praesentia parochi, et testium? Resp. interesse, an impedimentum, ob quod invalide contractum est matrimonium, sit publicum, an vero occultum: *si publicum est*, vel tale, ut per probationes legitimas publicum fieri possit, certum est apud omnes, ad revalidationem matrimonii adhiberi debere novam praesentiam parochi, et testium: hoc ipso enim, quod palam, et in foro externo sciatur, prius matrimonium publice contractum fuisse nullum, de novo publice contrahi debet, ad evitanda tam conjugum, quam populi scandala; *argum. conc. trid. sess.* 24. *c.* 1. *de reform.*

277

Si vero impedimentum occultum sit, et matrimonium prius in facie ecclesiae contractum sit, sufficit, ut conjuges, habita, ut hactenus dictum est, notitia de nullitate matrimonii, inter se solos secreto contrahant; ita communis, et patet ex formula litterarum dispensationis super impedimentis occultis, ubi non tantum non injungitur nova praesentia parochi, et testium, sed expresse praescribitur, ut putatitii conjuges inter se de novo *secrete* ad vitanda scandala contrahant, dum contra in dispensatione super impedimento publico semper expresse praecipitur, ut conjuges de novo in facie ecclesiae juxta formam concil. trident. contrahant, manifesto indicio, quod concilium pro revalidatione matrimonii, ob impedimentum occultum invalide contracti, dictam praesentiam parochi, et testium non requirat; videantur dicta *titul.* 3. *de despons. clandest. a n.* 218.

PARS IV.

De nuptiarum legitimarum effectu, et dissolutione.

Post relata hucusque impedimenta nuptiarum tum dirimentia, tum impedientia, sequitur de *effectu* illarum: alii autem effectus sunt nuptiarum legitime initarum, alii initarum illegitime; legitime initarum effectus praecipuus est liberorum, ex iis susceptorum legitima, jureque approbata nativitas: initarum illegitime est matrimonii accusatio, quam, si probata sit, sequitur ejus dissolutio, restitutio dotis, et donationis propter nuptias, ac nonnunquam secundae nuptiae: quae omnia parte hac ultima complectemur.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi?

Triplici modo filii legitimi esse possunt. 1. Quia tales nascuntur; 2. quia tales fiunt per matrimonium parentum subsequens: 3. quia legitimitatis gratiam impetrant rescripto principis: sit ergo

§. I.

De liberis legitime natis.

SUMMARIUM

1 *Vocis filius origo, et significatio.*
2 *Quando extendatur ad foeminas?*
3 *Alii sunt legitimi tantum.*
4 *Alii legitimi, et naturales simul.*
5 6 *Alii illegitimi, ubi quinam ex his sint naturales, vel spurii jure civili?*
7 8 *Quatuor filiorum spuriorum species.*
9 10 *An pro legitimis habendi sint, qui nati sunt contracto matrimonio, sed concepti ante matrimonium ex copula fornicaria?*
11 *Quid tenendum de natis ex matrimonio putativo bona fide contracto?*
12 13 14 *Praesertim si nati sint, post contestatam litem, qua impugnatur matrimonii valor?*
15 *Quid requiratur, ut ex tali putativo matrimonio suscepti liberi habeantur pro legitimis?*

1

Quaeritur 1. quae sit vocis *filius* origo, et significatio? Resp. *Filii* nomen latinum est, verisimilius tamen originem suam ducit ex graeco *philia*, quod *amorem* significat; nam hoc parentes in liberos suos excellunt, utpote quorum naturalis erga istos est benevolentia; Tholos. *l.* 10. *syntagm. c.* 3. *n.* 4. Significat proprie eos, qui nati sunt ex viro, et muliere, per justas nuptias, seu legitimum matrimonium inter se conjunctis. Hinc significatione differt a voce *liberi*; nam voce *liberi* etiam intelliguntur nepotes, et alii ulterius descendentes, qui excluduntur a voce *filius*.

2

Si vox ista in numero singulari accipiatur, ex sua institutione, et usu communi denotat solum prolem masculam, ad foeminam autem, seu filiam vi interpretationis extenditur; *arg. l. Herennius*, vel ut alii, *Servius ait* 122. *et l. justa* 201. *ff. de V. S.* In plurali expressum, si materia sit indifferens, h. e. foeminis aeque, ac maribus conveniens, et par utriusque ratio sit, etiam comprehendit filias, non quidem figura, et vocis propria significatione; sed communi usu; *arg. rubr. praec. l. siquis ita* 26. *ff. de testam. tutel. l. quisquis* 116. *ff. de V. S.* Velasc. *de jur. emphyt. q.* 41. *n.* 3.

Barbosa *in rubr. hoc tit. n.* 11. Pirhing. *hic pr.* Vviestner *ibidem num.* 1.

3

Quaeritur 2. quotuplicis generis dentur *filii*, *et liberi*? Resp. duplicis; nam aliqui sunt *legitimi*, alii *illegitimi*. *Priorum* duae sunt species: quia alii sunt legitimi tantum, alii legitimi, et naturales simul. *Legitimi tantum* dicuntur illi, qui cum natura non sint, beneficio tamen adoptionis, vel arrogationis, a legibus approbatae, in liberorum numero censentur, sive pro iis habentur; §. *adoptio* 1. *institut. et l. filiosfamilias* 1. *et seqq. ff. de adoption.* de quibus vide *supra tit.* 12. *a num.* 1.

4

Legitimi, *et naturales simul* sunt illi, qui ex nuptiis justis, sive ex matrimonio vere, aut putative justo, et publice sine contradictione inito, sunt procreati; *c. cum inter* 2. *hoc tit. pr. inst. de patr. potest*; *l. filium* 6. *ff. de his*, *qui sui*, *vel alien. jur.* Tholos. *l.* 10. *syntagm. c.* 3. *n.* 6. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 165. *n.* 1. Suar. *D.* 50. *de censur. sect.* 1. *n.* 1. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 5. *n.* 1. Barbosa *in rubr. hoc tit. n.* 13. Gonzal. *in c.* 1. *eodem numer.* 5. Vallens. *hic numer.* 1. Honor. *numer.* 2. Pirhing. *n.* 1. Scambog. *n.* 2. Viest. *n.* 2. Reiffenst. *num.* 2. et alii communiter.

5

Quaeritur 3. qui sint *filii illegitimi*, et quotuplicis generis? Resp. *Filii legitimi* sunt, qui non ex justis nuptiis vere, vel putative nati sunt, sed extra matrimonium; *novell.* 89. *c.* 1. *vers. quod vero in fin.* Ex his alii sunt *naturales*, alii *spurii*. In horum nominum acceptione tamen non convenit jus canonicum cum civili; nam de *jure civili* illi dumtaxat *naturales* censentur, qui nati fuerunt ex soluto, et concubina unica, uxoris loco domi detenta; *l. qua in concubinatu* 1. *et seqq. ff. de concub. novel.* 89. *c.* 6. *spurii autem* eo jure dicuntur omnes illi, qui extra justas nuptias ex alia, quam concubina, seu soluta uxoris loco domi detenta, sunt procreati, ut patet ex textibus *cit.*

6

At de *jure canonico* dicuntur *naturales* ii omnes, qui extra matrimonium procreati sunt a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis, vel inter utramque intermedio consistere potuisset matrimonium; gloss. *in c.* 20. *V. conjugata de elect.* Abb. *ibid. a n.* 17. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 165. *n.* 4. *et* 6. Barbosa *in rubr. hoc tit. n.* 16. Gonzal. *in c.* 1. *eodem n.* 6. Zoes. *hic n.* 3. Honor. *n.* 3. Pirh. *n.* 2. Vviestner *n.* 4. *non naturales*,

et spurii eodem jure dicuntur illi dumtaxat, qui nati sunt ex parentibus, inter quos nec matrimonium fuit, nec etiam consistere poterat toto illo tempore. quod a conceptione currit usque ad nativitatem; Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 5. *nu.* 1. Molin. *loc. cit. n.* 7. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 3. Barbosa *l. cit. n.* 17. Gonzal. *num.* 7. Pirhing. *n.* 2. Vviestuer *n.* 4. et alii communiter.

7

Quaeritur 4. quot sint species *filiorum, et liberorum spuriorum*? Resp. Prae ceteris relatu dignae sunt quatuor. 1. *adulterini* qui ex duobus, vel altero saltem conjugato sunt nati; *can. nemo* 4. *caus.* 32. *q.* 4. *et can. lex* 1. §. *cum ergo, vers. adulterium caus.* 36. *q.* 1.

2. *Sacrilegi*, qui nati sunt ex religioso, vel moniali, et ut cum communiore volunt Barbosa et Gonzal. *in c. quia circa* 6. *de bigam. n.* 3. ex clerico in sacris constituto. Contrarium tamen defendunt Felin. *in cap.* 4. *pr. de jud. n.* 14. Decius *ibid. n.* 37. et alii, qui ex isto natos, si matrem solutam habeant, ex simplici fornicatione natis accenset: quibus patrocinari videtur *can. presbyter* 12. *dist.* 81. *et c. quia circa cit.* ibi, *cum eis tanquam simplici fornicatione notatis.*

8

3. *Incestuosi*, qui suscepti sunt ex parentibus, cognatione, aut affinitate conjunctis, praesertim ex consanguineis collateralibus in gradu prohibito; §. *inter. eas* 2. *inst. de nupt.*

4. *Nefarii*, qui orti sunt ex concubitu patris, et filiae, aut aliorum ascendentium, et descendentium; §. *ergo* 1. *institut. eodem auth. ex complexu cod. de incest. et inul. nupt.*

Videatur Tholos. *symtagm. lib.* 10. *cap.* 3. *a n.* 15. Farin. *prax. crim. qu.* 149. *a n.* 40. Gonzalez *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 7. Zoes. *hic nu.* 3. Vviest. *n.* 5. Reiffenst. *n.* 28.

9

Quaeritur 5. an pro legitimis habendi sint, qui nati sunt contracto matrimonio, sed concepti ante matrimonium ex copula fornicaria. Resp. affirmative. Ita aperte *l. nuper* 11. *vers. et multo magis cod. de natural. liber.* ubi etiam generaliter pronuntiatur, quod *in quaestionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis, sed partus tempus inspiciatur.* Et hoc procedit, licet partus editus fuerit altero mox die post initum matrimonium; Richter *dec.* 80. Konig. *hic. n.* 12. magnif. P. Sch. *p.* 2. *de matr. c.* 3. *n.* 32. Ratio est favor prolis, ob quem semper id tempus attenditur, quod ipsi utilius est. Et hanc ob causam in ordine ad successionem, qui in utero pro est, pro nato habetur; *l. qui in utero* 7. *ff. de stat.*

hom. quod tamen non prodest aliis, ut *ibidem* dicitur; et hinc licet posthumis restituatur haereditas, tamen si mater ante partum patiatur abortum, haeres infantis in utero mortui ipsa non evadit; Reiffenstuel. *hic. n.* 17.

10

Dubitabis, quomodo pro legitime natis possint haberi filii, qui revera non ex copula matrimoniali, sed fornicaria nati sunt? Resp. hoc inde contingere, quia quod aliquis legitime natus dicatur, non est effectus juris naturalis; nam secundum hoc jus omnes aequales nascimur ex viro, et ex foemina: sed est potius effectus legis (unde et *legitimi* dicuntur) et juris positivi, quod alicujus nativitatem approbat, eique jura legitime natorum attribuit; igitur cum imperator tales hoc casu natos constante matrimonio, quamvis antea conceptos, voluerit legitime natos, ideo etiam a nobis tales dici, et haberi debebunt. *Proceditque hoc* etiam de jure canonico: neque obstat, quod constitutio *l. nuper cit.* non habeatur expresse in jure canonico; quia jus canonicum, et civile sibi mutuum subsidium praestant, ut quod in uno decisum non est, ex altero suppleatur, juxta *c. intelleximus* 1. *de nov. oper. nunt.*

11

Quaeritur 6. an pro legitima habenda sit proles, quae nata est ex matrimonio publice, et bona fide contracto, quod tamen ob latens impedimentum postea deprehensum est esse nullum? *Certum est*, pro legitima habendam, si nata sit ante contestationem litis, qua agitur adversus valorem matrimonii, ex quo progenita est, ut apertus est textus *c. cum inter.* 2. *hoc tit.* quia bona fides excusat copulam fornicariam, ac proinde illegitimitatem; Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 3. §. 1. *n.* 2. *et* §. 3. *n.* 6. Majol. *de irregul. l.* 1. *c.* 5. *n.* 1. Sayr. *lib.* 6. *de irreg. c.* 10. Avil. *part. q. de censur. D.* 3. *dub.* 6. *prin.* Guttier. *de matr. c.* 71. *n.* 2. Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 2. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 1. *nu.* 6. Idque verum est, quamdiu durat bona fides: aliud est, si ante copulam cesset bona fides, eo quod uterque conjux adeptus sit notitiam latentis impedimenti, ob quod matrimonium reipsa invalidum est; nam hoc casu proles, post notitiam istam suscepta, non solum illegitima, sed etiam spuria censeri debet, utpote a parentibus ad contrahendum inhabilibus genita; Palao *l. cit. n.* 7.

12

Dubium moveri potest, an bona fides cesset, et cons. pro illegitima habenda sit proles suscepta post litem contestatam, qua impugnatur matrimonii valor? *Ratio dubitandi est*, quia litis contestatione alias bonae fidei possessor constituitur in mala fide, cum non

amplius habeat ignorantiam rei alienae; *l. sed etsi* 25. §. *si ante* 7. *ff. de haered. petit. et l. certum* 22. *Cod. de R. V.* igitur ex tali matrimonio post litis contestationem procreata proles, tanquam procreata a parentibus, in mala fide constitutis, accenseri debebit liberis illegitimis; *arg. c. fin.* §. *siquis de clandest. despons.*

13

Sed dicendum, prolem ejusmodi, etiam post contestationem litis procreatam, modo procreata sit ante sententiam divortii latam, legitimam esse, ut expresse habetur *c. cum inter* 2. *hoc. tit.* Imo etsi lata sit jam sententia divortii, si illa per appellationem suspensa sit, vel nondum transiit in rem judicatam, legitimi erunt liberi, qui eo tempore nascentur ex hujusmodi parentibus. Ita Abb. *in c. cum inter cit. n.* 6. Alex. de Nevo *ibid. n.* 5. Covar. §. 1. *cit. n.* 5. Majol. *c.* 5. *cit. n.* 7. *et* 11. Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 5. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 1. Palao §. 1. *cit. n.* 7. Barbos. *in c. cum inter cit. n.* 13. Gonz. *ibidem n.* 8. Pirhing *hic n.* 7. Konig. *n.* 6. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *n.* 9. magnif. P. Schmier. *p.* 2. *de matr. c.* 3. *n.* 53. *et seqq.* et sumitur ex *c. cum inter cit.* ubi liberi pronuntiantur legitimi, *qui concepti fuerant ante latam sententiam*; igitur litis pendentia non obstat legitimae nativitati. *Ratio est*, quia quamdiu lis pendet super matrimonio bona fide contracto, permittitur carnale commercium inter conjuges; *c. laudabilem* 2. *ut lit. pend.* ergo et liberi, ex tali commercio procreati, legitimi censeri debent; nam ex eo, quod legitime factum est, poena sequi non debet.

14

Ex quo sequitur 1. ejusmodi filios, ut alios, qui ex valido matrimonio procreati sunt, admittendos esse ad ss. ordines, et dignitates ecclesiasticas, prout recte notat Barbosa *in c. cum inter cit. n.* 5. Pirhing *hic n.* 6. *Sequitur.* 2. eos capaces esse successionis haereditariae paternae, etiam in feudis, et majoratibus, ut advertit Covar. *n.* 3. saltem si majoratus sit simpliciter institutus; Barbosa *n.* 7.

Neque obstat ratio dubitandi allata; quia mala fides per contestationem litis solum inducitur quoad effectum restitutionis fructuum, qui servando servari ac restitui possunt, non vero quoad effectus alios, praesertim continuationem possessionis conjugii, et usum juris conjugalis, ut patet ex *cap. laudabilem citat.* ubi prohibetur isto privari conjux ante accusationem probatam, et litem finitam.

15

Quaeritur 7. quid requiratur, ut ex tali putativo matrimonio suscepti liberi habeantur pro legitimis? Resp. Requiruntur duo copulative. 1. Quod tale matrimonium publice, et in facie ecclesiae

sit celebratum. 2. quod celebratum sit bona fide. Si alterutrum desit, non erunt filii legitimi; Covar. *p.* 2. *de sponsal.* *c.* 8. §. 1. *n.* 2. Gonzal. *in cap.* 2. *hoc tit.* *n.* 4. Engl. *hic* *n.* 4. Pirhing *n.* 5. Schambog. *n.* 3. Konig. *n.* Reiffenst. *n.* 3. *et* 4.

16

Dubium esse potest, an utriusque conjugis bona fides requiratur, an vero sufficiat bona fides unius? Resp. sufficere bonam fidem unius, ut clare statutum est *cap. fin.* §. *siquis de cland. despons.* et notat *ibid.* gloss. *V. si ambo parentes*, Sanch. *l.* 8. *de matr.* *D.* 34. *n.* 46. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 1. Barb. *in c.* 2. *cit.* *n.* 9. Vallens. *hic.* *n.* 2. Zoes. *n.* 7. *et reliq. supra*; idque in favorem liberorum; esset enim instar monstri, siquis partim legitimus, partim illegitimus esset: cum ergo alterutrum esse debeat, merito jura, ut proli innocenti faveant, rationem majorem habuerunt bonae fidei conjugis impedimentum ignorantis, quam malae illud scientis. Ob eundem favorem in dubio potius premitur ignorantia, quam scientia impedimenti; Covar. §. 1. *cit.* *n.* 5. Laym. *n.* 1. *fin.* Barbos. *n.* 4. Konig. *n.* 14. cum aliis *supra.*

17

Ex quo sequitur, illegitimam fore prolem, si conjugatus, vivente sua uxore, ducat aliam, et haec sciat illum conjugatum esse, prout habetur *c. causam* 2. *et c. referente* 10. *hoc tit.* *Contra* legitima erit, si ista impedimentum ligaminis, quo vir laborat, ignoret, ut patet ex *c. tenore* 14. *eod.* Ratio utriusque est, quia in casu primo uterque est in mala fide, in secundo unus tantum.

18

Addit autem, *in favorem liberorum*; nam in parentem impedimenti conscium ex legitimitate liberorum nihil favoris redundat, ut bene advertit Petr. de Barbos. *in l.* 22. §. *fin. ff. solut. matr.* *n.* 12. Sanch. *D.* 4. *cit.* *n.* 43. Gonzal. *in c.* 2. *hoc tit.* *n.* 6. *in fin.* Pirh. *hic num.* 5. Schambogen *ibidem* *n.* 3. et cons. etsi proles sic ab eo suscepta gaudeat etiam respectu ipsius jure prolis legitimae, non tamen ipse respectu ejusdem gaudet jure legitimi patris. *Neque obstat*, quod alias pater, et filius sint correlativa, et istorum idem debeat esse judicium; nam hoc verum est, quando eadem est utriusque ratio: quae in nostro casu non est eadem; nam proles nihil mali fecit, ob quod jure legitimae prolis privari debeat: plurimum autem mali fecit parens, cum impedimento scienter contrahens matrimonium; igitur dignum sese non reddidit, ut quod in favorem prolis concessum est, ad ipsum extendatur.

19

Contraria tamen sententia, nempe quod uterque parens tali casu censeri debeat tanquam legitimus, et succedere proli ejusmodi praemortuae, etiam ipsa est valde probabilis: quam sententiam etiam defendunt Rojas *de succes. ab intest. c.* 31, *n.* 3. Guttier. *pract. qq. p.* 2. *l.* 3. *q.* 74. *per totam.* Cacvall. *opin. comm. q.* 697, *a n.* 16. Barbosa *in c.* 14. *hoc tit. n.* 4. *fin.* Vviest. *hic n.* 31. *et* videtur sumi ex *c. cum inter* 2. *hoc tit.* ubi proles pro legitima habetur sine exceptione illius effectus legitimae nativitatis.

20

Quaeritur 8. an legitima sit proles, quae ex parentibus infidelibus nata est ex matrimonio contracto intra gradum prohibitum jure tantum ecclesiastico? Resp. prolem istam legitimam esse, et talem manere, postquam ad fidem christianam vel ipsa, vel parentes ipsius conversi sunt. Ita Barbosa *in c. fin. hoc tit. n.* 1. *et* 2. Pirh. *hic n.* 17. Konig. *n.* 11. Schamb. *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 13. et statuitur *c. fin. cit.* idque in favorem fidei, et suadente publica utilitate; quia eis sic favendo, alii facilius convertentur. *Ratio est* manifesta; nam legitima proles illa est, quae procreata est ex matrimonio justo; tale est matrimonium contractum ab infidelibus intra gradus jure ecclesiastico tantum prohibitos; quia hoc jure non adstringuntur; ergo etc.

21

Addidi, *prolem istam manere legitimam, etiam postquam ad fidem vel ipsa, vel parentes ipsius conversi sunt*; quia per conversionem matrimonium eorum non fit invalidum, sed si ipsi conjuges convertantur, secundum aliquos perfectam rationem sacramenti, vel saltem omnimodam insolubilitatem acquirit, *c. de infidelibus* 4. *de consang. et affin.* ut adeo nihil sit, quod obest natalibus liberorum, procreatorum ex ejusmodi matrimonio.

22

Aliud dicendum, quando contrahunt infideles cum impedimento juris naturalis, vel divini, ut si infidelis maritus, repudiata priore conjuge legitima, ea vivente, ducit aliam; tum enim matrimonium ita initum invalidum est, cum etiam infideles jus divinum, et naturale liget. *Quoad legitimitatem prolis* autem distinguendum est, an ita contrahentes fuerint in bona fide, vel non. *Si primum*, quia v. g. contraxerunt secundum legem suam, secundum quam licebat ejusmodi matrimonia contrahere, filii eorum erunt legitimi authoritate *c. fin. cit. Si secundum*, et in mala fide fuit uterque, manebunt illegitimi; Alex. de Nevo *in c. fin. cit. n.* 3. *et* 5. et cum eo Pirhing. *n.* 17.

23

Quaeritur 9. an pro legitimis habendi sint filii, suscepti ex matrimonio, quod invalide contractum est ob impedimentum occultum, ab utroque parente ignoratum, si illud contractum fuit, culpabiliter omissis denuntiationibus? *Certum est*, ejusmodi prolem in foro externo habendam esse pro illegitima; nam ita expresse statutum est *capit. fin.* §. *siquis de clandest. despons.* et ratio est, quia ita contrahentes praesumuntur habuisse scientiam latentis impedimenti, vel saltem ignorantiam affectatam, quae scientiae aequiparatur, et cons. fuisse in mala fide.

24

Difficultas est, an proles, ex hujusmodi matrimonio nata, illegitima sit etiam pro foro interno conscientiae? Negat Suar. *D.* 50. *de censur. sect.* 1. *n.* 10. *Rationem* dat, quia constitutio *c. fin. cit.* poenalis est, et nititur praesumptione scientiae, et malae fidei, ut patet ex textu; atqui lex poenalis, quae fundatur in praesumptione facti, si constet de veritate contraria, locum non habet in foro conscientiae; nam idcirco contra praesumptionem juris sponsalia, superveniente copula carnali, etiam de jure antiquo in matrimonium non transierunt, quando sponsorum alter copulam affectu conjugali non admisit, ut cum communi docet Covar. *p.* 1. *de sponsal. n.* 4. §. 1. *n.* 9. ergo etc.

25

Sed dicendum, prolem, susceptam ex tali matrimonio, etiam in foro conscientiae habendam pro illegitima. Ita Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 3. Barbos. *in c. cum inter* 2. *hoc tit. n.* 22. Vviest. *hic num.* 12. magnif. P. Schm. *p.* 2. *de matr. c.* 3. *n.* 42. Ratio est, quia, ut dictum est *n.* 15. ad hoc, ut proles, procreata ex matrimonio putative justo sit legitima, duo requiruntur, scilicet, ut matrimonium sit contractum publice, i. e. cum solemnitate, inter quas etiam sunt denuntiationes; et ut contractum sit bona fide, videlicet cum ignorantia impedimenti, saltem ex una parte; igitur etsi fortasse bona fides non deficiat, saltem primum requisitum deficit. *Conf.* Effectus legitimitatis in utroque foro pendet ex solius juris, seu canonis authoritate; atqui jus, seu canon non approbat ut legitimas proles illas, quae procreatae sunt ex matrimonio, in quo alterutrum duorum requisitorum deficit, ut patet ex §. *siquis cit.*

26

Ad argumentum Suarii dico, in hoc casu adesse quidem bonam fidem privatam, sed non publicam, et ex publica denuntiatione ortam: requiritur autem utraque ad effectum, ut legitima sit pro-

les, ex matrimonio putativo nata; ergo etc. *Deinde* canon ille fundatur non tam in praesumptione malae fidei, quam universalis periculi matrimoniorum cum impedimento contrahendorum, si ex matrimonio, omissis culpabiliter denuntiationibus, contracto, suscepta proles foret legitima; quod periculum universale cum maneat, etiamsi in casu aliquo particulari nullum esset periculum, manet etiam, quod praesumptio, qua nititur canon iste, falsa non sit. *Denique* ad id, quod additur de sponsalibus, haec ideo non transibat in matrimonium, quando constabat, quod sponsorum alter copulam non admiserit animo conjugali, quia valor matrimonii non pendet ab authoritate juris, sed a consensu legitimo, qui in casu ejusmodi deficit. Unde negatur paritas inter hunc casum, et eum, qui in quaestione propositus est; nam natalium justitia tota pendet ab authoritate juris.

27

Quaeritur 10. utrum habenda sit pro legitima proles, quae suscepta est a parentibus ex matrimonio inito cum errore juris, e. g. quod Titius, qui ante matrimonium contractum cum Bertha, cognovit carnaliter sororem illius, ignoraverit, hoc delicto induci affinitatem, et impedimentum dirimens matrimonium? *Ratio dubitandi est* 1. quia hoc casu deficit bona fides; cum enim unusquisque legum, quibus vivimus, praecepta scire teneatur, *l. leges* 9. *Cod. de ll.* hinc sequitur, quod is, qui adversus leges delinquit, merito praesumatur esse malae fidei. 2. Ignorantia juris cuique nocet; *l. regula* 9. *ff. de jur. et fact. ignor. et reg. ignorantia* 13. *in* 6. saltem illi, qui certat, non de damno vitando, sed de lucro captando; *l. jur.* 7. *et l. error.* 8. *ff. eod.* atqui in casu nostro liberi, de quorum natalibus quaestio est, certant non de damno vitando, sed de lucro captando; quia si declarentur esse legitimi, cum ceteris in haereditatem paternam succedunt; ergo etc. 3. Qui rem assertam, quam possidet, suam esse existimat errore juris, tanquam malae fidei possessor eam non praescribit; *l. nunquam* 1. *pr. ff. de usurp. et usucap. et l. pro emptore* 2. §. *si a pupillo* 15. *ff. pro emptor.*

28

Sed his non obstantibus, dicendum, ex hujusmodi conjugio procreatas proles esse legitimas. Ita Abb. *in c. perlatum* 8. *hoc tit. n.* 5. *et in c. per venerabilem* 13. *eodem fin.* Bartol. *in l. fin. ff. de condict. fin. caus. n.* 4. Palaeot. *de nothis capit.* 9. *n.* 9. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 1. *n.* 9. *fin.* Ruin. *lib.* 5. *consil.* 15. *n.* 17. Peregrin. *de fideicommiss. artic.* 24. *n.* 68. *et* 69. Pont. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 8. *n.* 3. Barbosa *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 3. *et* 17. Gonzalez *ibidem numer.* 4. Vviestner *hic numer.* 15. *et seqq.* Re-

Illensiuel *ibid. numer.* 6. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. c.* 2. *n.* 74. *Proceditque hoc,* non tantum, quando parentum error est probabilis, et justus, sed etiam quando injustus, et liquidi juris, ut *cit. DD.* plerique notant. Et quidem, quod *procedat*, *quando error est probabilis*, *et justus*, clarum est; quia error ejusmodi aequiparatur errori facti, et instar hujus excusat.

29

Quod vero procedat etiam, quando error est injustus, et juris liquidi, ostenditur 1. ex eo, quia non obstante hoc errore, adhuc datur bona fides in contrahentibus; atqui matrimonium bona fide contractum habet hunc effectum, ut legitima sit proles ex eo suscepta, licet illud revera nullum sit; ergo etc. 2. Quia quod proles ejusmodi illegitima sit, nullo jure sufficienter expressum; igitur non pronuntiandum pro ejusmodi legitimitate, tum quia exemplum juris in hoc habemus sufficiens, *c. ex tenore* 14. *hoc tit. et l. nuper* 11. *cod. de natur liber.* tum vero quia hoc aequitas naturalis postulat, quae vetat liberos innocentes sine perspicui juris textu illegitimorum natalium notari macula. 3. Quia Gregorius XIII. ad quaestionem, ipsi a maronitis inter alias plures propositam, an quando conjugum unus, divortio ob adulterium facto, cum alia conjugium iniit, et ex hoc secundo matrimonio suscepit prolem, haec legitima, et ad clerum admittenda sit, respondit esse legitimam, et ad clerum admittendam, ex ratione, quia bona fide cum ignorantia juris contractum fuit; putabant enim maronitae, eo casu licitum esse nova inire conjugia; atqui ignorantia haec, et error fuit error juris clari, et liquidi; ergo etc.

30

Neque contrarium evincunt argumenta opposita. *Ad* 1. saltem alter bonam fidem veram habet, hoc ipso, quod laboret ignorantia inculpata: et talem etiam habere praesumitur, quod celebratae nuptiae sint in facie ecclesiae, ac praemissis denuntiationibus; *arg. l. fin ff. de rit. nupt.* Trentacinq. *lib.* 2. *tit. matrim. resol.* 4. *n.* 14. Brunnem. *in l. qui in provincia* 57. *ff. eodem n.* 4 Vviest. *hic n.* 16. cum aliis. *Ad* 2. quamvis ignorantia juris propria noceat ignoranti, non tamen debet nocere aliena: quod fieret in casu nostro, in quo liberi ob ignorantiam parentum incurrerent maculam perpetuam, et cum gravissimis detrimentis conjunctam. *Ad* 3. a praescriptione non bene ducitur argumentum ad prolium natales; nam his non quaevis, sed affectata solum parentum ignorantia officit, ut patet ex *c. fin. §. siquis citat.* ubi negatur, quod parentum ignorantia suffragetur liberis, tantum ex hac ratione, quod non videantur expertes scientiae, vel saltem ignorantiae affectatores esse.

31

Quaeritur 11. quid judicandum de natalibus prolis, natae ex parentibus, qui de valore matrimonii inter se initi dubitant? Gonzal. *in c. cum inter* 2. *hoc tit. n.* 4. indistincte respondet, prolem censeri legitimam; quia, qui dubitat, est in bona fide. Sed melius distinguunt P. Vviestner *hic n.* 18. *et seqq.* P. Reiffenstuel *n.* 8. *et* 9. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim c.* 3. *n.* 50. *et seqq.* Vel enim dubium hoc jam sublatum est, et detectum impedimentum, quando proles illa concepta est, vel adhuc perseverat. *Si primum*; extra dubium est, quod proles inde nata sit illegitima, cum detectione impedimenti cessaverit legitima possessio juris conjugalis. *Si secundum*, videndum est, an dubium hoc de valore matrimonii sui initio statim habuerint, an vero illud supervenerit matrimonio bona fide contracto.

32

Si initio statim adfuit dubium istud, et stante illo, nec adhibita diligentia ad investigandum impedimentum, matrimonium est contractum, proles inde suscepta, impedimento postea detecto, habenda est pro legitima, propter malam fidem parentum, qui hoc casu convincuntur habuisse ignorantiam affectatam. *Si* vero dubium matrimonio bona fide contracto supervenit, proles, stante hoc dubio nata, vel concepta, etiam detecto postea impedimento, erit legitima: et ratio est manifesta; quia ad hoc, ut proles sit legitima, sufficit bonae fidei possessio; atqui proles in casu dato nata est ex parentibus bonae fidei possessoribus; quia ut tamquam regulam tradit Augustinus *can. si virgo* 5. *caus.* 34. *quaest.* 2. *tamdiu quisque bonae fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum. Conf.* 1. quia dubitans, et ignorans regulariter aequiparantur; *l. de statu* 15. *ff. qui testam. facer. poss. et l. manifestissimi* 22. §. *sin autem* 2. *C. de furt.* atqui, ut *n.* 28. dictum est, proles, ex matrimonio contracto etiam cum errore juris suscepta, modo illud bona fide contractum sit, legitima est; ergo etc. *Conf.* 2. quia tali dubio stante, licitus, et justus est conjugii bona fide contracti usus; ergo etiam justa, et legitima erit proles illius usu procreata.

33

Quaeritur 12. an legitima habenda sit proles, quae nata est ex parentibus ligatis voto castitatis? Resp. cum distinctione: vel enim parentes, ligati ejusmodi voto, soluti sunt, vel ligati inter se, et veri conjuges. *Si primum*, proles indubitato est illegitima, et naturalis quidem, si votum, quo uterque, vel alteruter adstringitur, sit simplex; spuria autem, si sit solemne; Molin. *tr.* 2. *de*

J. et J. D. 167. *n.* 8. *fin.* Guttier *de matr. c.* 1. *n.* 24. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 1. *n.* 2. Zoes. *hic n.* 4. Vviest. *ibid. n.* 21. Ratio est, quia si votum solemne sit, parentes facit inhabiles ad contrahendum matrimonium; si simplex tantum, exceptis votis simplicibus societatis Jesu, ejus contractum dumtaxat reddit illicitum. *Neque obstat,* quod etiam ligati voto simplici dispensatione indigeant, et sic absque illa impediantur contrahere; non enim pro spuriis habentur omnes illi, qui gignuntur a parentibus quomodocumque impeditis, sed illi tantum, qui nascuntur ex parentibus laborantibus impedimento dirimente, ob quod non possint contrahere valide, ut colligitur ex *c. tanta* 6. *hoc tit.* et notat Palao *loc. cit.*

34

Si secundum, iterum distinguendum est, an votum illorum, vel alterutrius sit simplex tantum, an vero solemne, sicut contingit, quando illorum unus post matrimonium consummatum profitetur religionem, aut suscipit ss. ordines. *Si simplex sit tantum*, ab iis suscepta proles legitima erit, et successionis haereditariae capax; uti etiam ss. ordinum, et beneficiorum ecclesiasticorum, ut recte Azor *p.* 2. *c.* 6. *q.* 8. Palao §. 1. *cit. n.* 5. Vviest *hic n.* 22. *Proceditque hoc*, etsi uterque parens tali voto cum consensu alterius edito stringeretur; nam esto, copula illorum ob votum istud sit illicita, et irreligiosa, ipsum tamen votum non facit, ut non proles, ex iis suscepta, nata sit ex nuptiis justis. Hinc Palao *loc. cit.* quasi pro regula ponit non induci illegitimitatem in prole suscepta ex matrimonio, licet impediantur a licito usu matrimonii, nisi impedimentum hoc tale sit, quod inter solutos alias dirimeret matrimonium.

35

Quodsi autem votum, quod unus, vel uterque cum consensu alterius edidit, solemne sit, dissident inter se DD. Nam Host. *in c.* 20. *de convers. conjug. n.* 4. Palaeot. *de nothis c.* 10. *n.* 4. Petr. Barbos. *in rubr. ff. solut. matr. p.* 2. *n.* 7. volunt prolem hujusmodi parentibus procreatam esse illegitimam. Contra Ant. de Butr. *in c.* 14. *de fil. presbyt. n.* 7. Abb. *ibid. n.* 4. Azor *q.* 8. *cit. fin.* Majol. *l.* 1. *de irregul. c.* 4. *n.* 9. absolute pronuntiant, eam esse legitimam. Ego cum Zoes. *hic n.* 5. et P. Vviest. *ib. n.* 23. *et* 24. judico dubium solvendum ope distinctionis inter jus civile, et canonicum; nam *civiliter*, h. e. quoad successionem haereditariam, ceteraque jura, quae secundum leges civiles legitimis competunt, haberi debet pro legitima; *canonice* autem, sive quoad ordines, et beneficia ecclesiastica pro illegitima. *Ratio prioris est*, quia proles ex vere justo, h. e. valido, et non dissoluto matrimonio procreata, nulla lege a successione haereditaria, et ceteris legitimorum juri-

bur excluditur; talis autem est etiam proles, procreata a parentibus, quorum uterque, vel alteruter post consummatum matrimonium votum solemne edidit; ergo etc. *Ratio posterioris* sumitur ex *c. litteras* 14. *de fil. presbyt.* ubi ejusmodi proles ad ordines, et beneficia ecclesiastica solum per viam dispensationis admittitur; igitur irregularis est; atqui irregularitas ista aliunde oriri non potest, quam ex defectu natalium proveniente ex incontinentia paterna; ergo etc.

36

Quaeritur 13. qualis censenda sit proles, quae nata est ex parentibus, qui post matrimonium ratum et nondum consummatum, se ligaverunt voto solemni continentiae? 2. Proles, procreata a clerico beneficiato, constituto in minoribus, vel a religionis novitio? 3. Proles nata ex parentibus quorum unus, vel uterque sponsalibus de futuro alteri est obligatus?

Resp. *Ad* 1. cum distinctione: vel enim illud votum solemne est annexum susceptioni ss. ordinum; quia scilicet conjux cum consensu sponsae, cum qua matrimonium ratum antea celebravit, suscepit ss. ordines, vel est votum solemne religiosum; quia alteruter religionem professus est. *Si primum*, manet responsio data *n. praec.* *Si secundum*, proles sic procreata dicenda est spuria, ut omnes concedunt. *Ratio discriminis* est, quia professio religiosa solvit matrimonium ratum ante contractum, non ordo sacer: igitur proles, procreata ex parente, qui post matrimonium ratum ordinem sacrum suscepit cum consensu uxoris, adhuc procreata est ex matrimonio vere justo; non autem illa, quae procreata est ex parentibus, quorum unus, vel uterque post matrimonium ratum emisit professionem religiosam.

37

Ad 2. si nata illa proles sit ex muliere soluta, potius naturalis, quam spuria censenda est, ut recte Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 5. *n.* 5. Vviestner *hic n.* 21. Ratio est, quia uterque, videlicet tam novitius, quam clericus in minoribus constitutus, habilis est ad matrimonium contrahendum, et ad conservationem laicalem libere redire potest, licet contracto matrimonio ille professionis spem, iste vero beneficium ecclesiasticum ipso jure amittat; *c. siquis* 1. *et cap. quoad a te* 5. *de cleric. conjugat.*

38

Ad 3. etiam prolibus non spuriis, sed naturalibus tantum est accensenda; Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 1. *n.* 17. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 2. *n.* 8. Pont. *l.* 11. *de matrim. cap.* 2. *n.* 7. Palao *tract.* 13. *D.* 6. *p.* 1 §. 1. *n.* 3. Ratio est, quia licet sic ligatus sponsalibus, cum illa, ex qua prolem suscepit, non possit matrimo-

nium contrahere licite, nisi obligatio sponsalium ab altera parte remittatur, potest tamen cum illa, et quacumque alia matrimonium contrahere valide, quod sufficit, ut proles, ex ipsis nata, naturalis potius, quam spuria censeri debeat.

39

Quaeritur 14. qualis censeri debeat proles nata ex uxore, quam constat saepius fuisse pollutam adulterio? 2. proles nata ex vidua post mortem mariti? 3. Proles octavo, vel septimo mense post initum conjugium, et primam mariti copulationem edita?

Resp. *Ad* 1. cum distinctione; vel enim certum est, quod proles illa suscepta sit ex adulterio, quia constat, quod maritus ob diuturnam absentiam, impotentiam temporaneam, vel aliam similem causam nunquam ei fuerit copulatus; vel contra dubium est, utrum proles suscepta sit ex marito, vel ex adultero; *si primum*, et pro illegitima indubitato haberi debet, prout constat ex *c. causam* 4. *et leg. filium* 6. *ff. de his*, *qui sui*, *vel alien. jur. si secundum*, praesumitur potius nata ex marito, quam ex adultero, et consequenter legitima; *leg. miles* 11. §. *quae propter* 9. *ff. ad leg. jul. de adult.* Zoes. *hic n.* 2. Honor. *n.* 14. Engl *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 10. magnif. P. Schm. *part.* 2. *de matrim. cap.* 2. *num.* 30. *Proceditque hoc*, etiamsi iu facie assimiletur non marito, sed adultero, ut notat Menoch. *de arbitr. cap.* 89. *n.* 28. Guttier *l.* 1. *qq. can. cap.* 38. *n.* 30. Barbos. *in c.* 10. *de probat. n.* 3. Vviestner *hic n.* 26. Reiffenstuel *loc. cit.* Ratio est, quia in dubio semper favendum est proli, et matrimonio, et universim benignior, ac favorabilior praesumptio praeferenda est; *arg. c. estote* 2. *de R. J.* neque credi hoc casu debet, etiamsi mater, vel etiam uterque parens in articulo mortis dicant, prolem illam conceptam esse ex adulterio, ut praeter *citt.* monet Abb. *in c. per tuas* 10. *de probat. n.* 4. Paleot. *de noth. c.* 25. Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 9. *n.* 3. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 7. §. 1. *fin.* Gaill. *l.* 1. *obs.* 97. *n.* 8. et constat ex *c. per tuas citt.* quia alias parentes facile auferre haereditatem possent filio, quem oderunt, aut ipsi aliter praejudicare.

40

Ad 2. certum est, pro legitima habendam prolem, quae nata est ex vidua post mortem mariti intra nonum, vel etiam decimum mensem, ut colligitur ex *l. Gallus* 29. *pr. ff. de liber. et posthum.* et argumento a contrario ex *l. intestato* 3. §. *post decem* 11. *ff. de suis, et legit. haered. Dubium est* de eo, qui natus est undecimo mense post mortem mariti; nam pro illegitimo habendum videntur suadere §. *post decem citat. et novell.* 39. *cap.* 2. ubi natus undecimo mense excluditur a legitima haereditate, et habetur pro ille-

gitimo: *sed dicendum*, etiam hunc habendum **pro legitimo**, **saltem** si editus sit ab initio, videlicet die secundo, aut tertio mensis undecimi a morte mariti, et mater de incontinentia suspecta non sit; ita Menoch. *de arbitr. cap.* 89. *cit. n.* 48. Engl *hic n.* 7. Konig. *n.* 13. Vviestner *n.* 27. *et* 28. Reiffenstuel *n.* 21. *et* 22. et plures alii tum JCti, tum medici apud Paul. Zacch. *qq. medico legal. lib.* 1. *tit.* 2. *quaest.* 6. *a n.* 3. imo, ut Gothofred. *ad novell. citat. cap.* 2. *lit. D.* refert, senatus parisiensis, arbitrio doctissimorum advocatorum, partum 14. mensium legitimum judicavit, eo quod mater esset honestissimis moribus praedita: unde tota haec res prudenti arbitrio judicis relinquenda est, qui pro diversa mulierum existimatione, moribus, habitu, et valetudine aestimabit, quid de justitia, vel injustitia partus judicandum sit: neque contrarium probant textus allegati; nam, ut recte monet Haunold. *tract.* 4. *de J. et J. n.* 139. intelligi debent non de mensis undecimi initio, sed de eo mense jam aliquousque progresso, et adultiore, et quidem tum solum, quando circumstantiae non jubent praesumere id, quod est mitius.

41

Ad 3. etiam hoc casu partus censeri debet esse legitimus, ut expresse habetur *l. septimo* 12. *ff. de stat. hom. et l. intestato cit.* §. *de eo* 12. ubi dicitur, quod centesimo octogesimo secundo die, h. e. septimi mensis initio editus, justo tempore natus videatur; Mynsing. *cent.* 6. *observ.* 40. *fin.* Engl. *hic n.* 6. Konig *num.* 12. Reiffenst. *n.* 19. imo, ut *num.* 9. monui, pro legitima habenda est proles, quae altero mox die post celebratum inter parentes ejusdem matrimonium nata est; quia, ut *ibidem* dictum est, semper attendendum est tempus, quod proli utilius est: videantur *ibidem* dicta.

42

Quaeritur 15. an legitima censenda sit proles, quae nata est ex matrimonio clandestino, contracto in terris, ubi tridentinum receptum non est, si illud ob impedimentum bona fide ignoratum comperiatur fuisse invalidum? *Certum est*, pro legitima habendam, quae nata est post approbatum ab ecclesia hujusmodi matrimonium, et ante detectum impedimentum; nam ita expresse habetur *c. quod nobis* 9. *hoc tit.* et notant *ibidem* Anton. de Butrio *n.* 7. Ancharan. *num.* 6. Sanchez *lib.* 3. *de matrim. D.* 43. *num.* 1. Ratio est, quia tunc cessat ratio *c. fin.* §. *siquis de despons. cland.* habent enim parentes justam causam ignorandi impedimentum.

43

Dubium est, an legitima sit proles, quae nata est ex tali matrimonio ante approbationem ecclesiae? Negativam defendit gloss. *in*

cap. quod nobis cit. V. fuerint; Calderin. *ibid.* Abb. *num.* 5. Rosell. *V. illegitimus n.* 4. Angel. *V. filius n.* 12. Tabien *V. eod. quaest.* 5. *n.* 6. Brunell. *de sponsal. concl.* 2. *ampliat.* 3. *num.* 18. Pro affirmativa stant Joan. Andr. *in c. quod nobis* 2. *de cland. despons. n.* 4. Ancharan. *ibid. n.* 6. Alex. de Nevo *n.* 7. Sylv. *V. filii q.* 8. §. 10. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 2. *n.* 16. *vers.* 12. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 43. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 12. et hanc sententiam tenui *tit.* 3. *n.* 79. *et duob. seqq.* ubi videri possunt fundamenta illius, et in contrarium objectorum solutiones.

44

Quaeritur 16. coram quo judice, saeculari, an ecclesiastico tractari debeat, vel possit quaestio nativitatis, seu natalium? Resp. Coram judice ecclesiastico proponenda, atque tractanda est; *c. lator* 5. *et causam* 7. *hoc tit.* idque verum est, sive deinde de ea agatur principaliter, sive incidenter solummodo; *ex quo sequitur* quod judex saecularis interim supersedere debeat in causa principali coram se proposita, donec terminetur causa natalium incidens; Abb. *in c. lator cit. n.* 3. Alex. de Nevo *ibid. n.* 3. Fagnan. *n.* 1. Barbos. *n.* 1. *et in c. causam cit. n.* 2. Vallens *hic num.* 5. *vers. an autem*; Pirh. *hic num.* 25. Schamb. *n.* 11. *et* 12. Ratio est, quia causa natalium est mere spiritualis, cum sit accessorie annexa matrimonio, quod spirituale est; atqui judex saecularis de causa spirituali ne incidenter quidem potest cognoscere; ergo etc.

45

Intelligendum autem hoc est, quando causa natalium pendet ex aliqua quaestione juris, e. gr. utrum matrimonium sit legitime contractum; nam si versetur solum circa factum, quia dubitatur, an matrimonium defacto fuerit contractum inter personas habiles ad contrahendum etc. judex laicus non prohibetur incidenter cognoscere de quaestione natalium: ita *loc. citt.* Abb. *n.* 2. Alexander de Nevo *n.* 3. Fagnan. *n.* 3. Barbosa *n.* 2. Pirhing *n.* 26. Schambog. *n.* 12. Covar. *p* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 12. *n.* 3. et sumitur ex *c. lator cit.* nam ibi objectus fuit defectus natalium ex invaliditate matrimonii, et sic erat quaestio incidens juris, non facti.

46

Quaeritur 17. quis sit effectus legitimitatis? Resp. Sunt praerogativae, quibus gaudent legitimi, quas inter principalis est, quod quantum ad dignitatem, gentem, et familiam patris, non matris conditionem sequantur; *l. cum legitimae* 19. *ff. de stat. hom. l. filiam* 9. *ff. de senator. et l. curialibus* 36. *Cod. de decurion.* Et hinc jure feudali etiam nati ex patre nobili, matre vero ignobili succedunt in feuda, licet concurrant cum liberis aequali dignitate natis, ut ser-

vatur in camera imperiali, teste Schurf. *cent.* 1. *cons.* 1. *n.* 17. neque refert, an matrimonium, ex quo nati sunt, verum, an putativum sit; nam etiam ex putativo nati quoad omnia ceteris legitime natis aequiparantur, et propterea si natu majores sint, quoad fideicommissa, majoratus, et primogenituras, et alia postea ex vero matrimonio natis praeferuntur; Herm. *fascic. jur. publ. c.* 18. *q.* 10. *n.* 18. Konig *hic num.* 17.

§. II.

De legitimatis per matrimonium parentum subsequens.

SUMMARIUM

47 48 49 *Matrimonium subsequens legitimat prolem ante susceptam.*
50 *Etiam ratum dumtaxat.*
51 *Contractum in articulo mortis.*
52 *Omissis culpabiliter denuntiationibus.*
53 *Initum cum dispari.*
54 *Aut mediante alio matrimonio.*
55 *Vel cum publica meretrice contractum.*
56 57 58 *Vim istam habet etiam matrimonium putative justum.*
59 60 61 62 *Et procedit, quamvis proles solum putative sit naturalis, reipsa spuria.*
63 *etc. Quo tempore parentes debeant esse habiles ad matrimonium contrahendum, ut hoc subsecuto, legitimetur proles?*
69 *etc. An per matrimonium avi legitimentur nepotes, suscepti ex filio naturali?*
73 *An ut legitimetur proles illegitima per matrimonium subsequens, requiratur consensus parentum?*
74 *Vel fratrum ceterorum.*
75 76 77 *Aut ipsius legitimandi?*
78 *An instrumenta nuptialia?*
79 80 81 *Quid circa horum necessitatem sit dicendum de jure civili?*
82 *An filii naturales, subsecuto parentum matrimonio, vere legitimi evadant?*
83 *etc. Quae sint privilegia, et jura legitimatorum per matrimonium subsequens?*
88 *etc. An legitimatus per subsequens matrimonium in majoratu, et juribus primogeniturae sit praeferendus fratribus post ipsum, sed ante ejus legitimationem natis.*

47

Quaeritur 1. quam vim habeat matrimonium subsequens in ordine ad defectum natalium prolis, ante illud susceptae? Resp. Defectum illum omnino tollit, et prolem ante susceptam facit legitimam,

prout aperte habetur *cap. tanta* 6. *hoc tit.* et constat etiam ex jure civili *l. jubemus* 6. *l. siquis* 10. *et l. nuper*. 11. *cod. de natural. liber.* ubi ab Anastasio, et Justiniano impp. constitutio Constantini M. primum lata de liberis natis ex concubinatu, et postea a Zenone imp. restituta, extensa est ad proles naturales quascumque, ex quibuscumque foeminis susceptae illae sint, vel imposterum suscipiendae. Hinc ita legitimati in dispositione hominis, et statutorum veniunt sub nomine legitimorum, *der vvoll-bertigen*, *und ehrlich-gebohrner Rinder*, iisque literae natalitiae, *Veburts-Brieff*. dari possunt, quod nati sint ex probis, honestisque parentibus, ac thoro legitimo; Richter. *part.* 2. *dec.* 80. *n.* 17. Konig *hic. n.* 29. Reiffenstuel *n.* 43.

48

Ut vero effectum hunc consequatur matrimonium subsequens, requiruntur. 1. Ut proles sit suscepta ex utroque parente, qui deinde contraxit matrimonium; nam si Bertha v. g. dum soluta erat, prolem suscepit ex Titio, et deinde matrimonio jungatur Cajo, de quo constat, quod ipse non sit pater prolis, ista per subsequens matrimonium non fit legitima. 2. Ut proles illa non sit spuria, sed naturalis, seu suscepta ex parentibus, qui tempore conceptionis, vel nativitatis, aut intermedio fuerunt habiles ad contrahendum matrimonium, seu nullo canonico impedimento prohibiti contrahere; *c. tanta cit.*

49

Hae duae conditiones si adsint, contractus matrimonii subsequens fictione juris retrotrahitur ad tempus, quo proles nata, aut concepta est, ita, ut sublata macula, et purgato vitio antecedentis turpitudinis, proles perinde habeatur, acsi suscepta illa esset ex matrimonio, jam tunc inter parentes inito; gloss. *in cap. tanta cit. V. legitimi*, Abb. *ibid. n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 4. *et* 5. Azor. *part.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *quaest.* 6. Sarmient. *lib.* 1. *select. cap.* 5. *n.* 8. Pont. *lib.* 11. *de matr. c.* 1. *a n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 5. *n.* 2. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 2. *n.* 2. Gonzal. *in c.* 1. *h. tit. n.* 13. Pirh. *hic n.* 30. *et* 31. Vviest. *ibid. n.* 22. Ratio sic statuendi fuit favor tum liberorum, tum matrimonii. *Liberorum* quidem; quia sic evadunt culpae alienae poenam, et consequuntur legitime natorum jura: *matrimonii* autem, quia hoc modo illegitime copulati amore liberorum alliciuntur ad conjunctionem legitimam, seu matrimonialem.

50

Quaeritur 2. in quibus casibus locum habeat ista legitimatio facta per matrimonium subsequens? Resp. locum habet 1. etiamsi matri-

monium parentum, postea contractum, tantum fuerit ratum; Pont. *l.* 11. *de matr. cap.* 1. *n.* 16. Barbos. *in c.* 6. *hoc tit. n.* 12. Pirhing *hic n.* 36. Engl. *n.* 9. Konig *n.* 21. Vviestner *n.* 33. Reiffenstuel *n.* 31. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 3. *n.* 61. Ratio est, quia *cap. tanta* 6. *hoc tit.* in ordine ad effectum legitimandi prolem ante susceptam requirit tantum matrimonium verum; verum autem matrimonium est, quod ratum duntaxat, et nondum consummatum est; ergo etc. Accedit praxis ecclesiae, qua moribundis datur licentia ducendi suas concubinas, in ordine ad liberos ex illis illegitime genitos, legitimandos: ubi sane non censetur aliud matrimonium esse contractum, quam ratum.

51

Procedit 2. etiamsi contractum sit a senibus, infirmis, et constitutis in articulo mortis, modo contrahentes non sint aliunde inhabiles, et ipse contractus celebratus sit in facie ecclesiae, h. e. coram parocho, et testibus; Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 3. *n.* 10. Azor. *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *q.* 11. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 172. *n.* 13. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 105. *n.* 5. *et* 6. Guttier. *de matr. cap.* 118. *n.* 1. *et* 2. Pont. *cap.* 1. *cit. n.* 7. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 4. Barbos. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 24. *et in cap.* 6. *n.* 8. Gonzal. *in c.* 1. *eod. n.* 11. Vallens. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 14. Honor. *n.* 21. Pirhing *n.* 36. Konig *n.* 21. Vviest. *n.* 34. Reiffenst. *n.* 32. cum enim matrimonia, a talibus inita, jure subsistant, etiam sortientur effectus veri matrimonii, et cons. per ejusmodi matrimonium legitimabitur proles ante suscepta. *Neque obstat, quod juxta L. Titio* 51. *ff. de usufr.* actus non possit incipere ab eo tempore, quo finitur; nam hoc verum est, quando in id tempus actus confertur, v. gr. *contraho tecum*, *quando moriar*; quia non haberet eventum utilem; secus, si simpliciter tempore mortis actus celebretur; nam simili modo etiam recte libertas datur; *l. un.* §. *sed scimus* 3. *c. de latin. libert. tollend.* Minus obest *l. nuper* 11. *c. de natural. liber.* ubi ad effectum legitimationis requiritur *spes tollendae prolis*; nam haec non deest in matrimonio hujusmodi, quantum est ex natura contractus, quippe quo radicale jus datur ad copulam, et prolis generationem.

52

Procedit 3. etiamsi denuntiationes sine dispensatione, et justa causa omissae sint; quia omissio denuntiationum temeraria, matrimonii valorem non impedit; ergo nec impedit effectum juris; *c. conquestus* 1. *et cap. tanta* 6. *hoc tit.* Idem dicendum de matrimonio clandestino ex absentia parochi, et testium, contracto in locis, ubi tridentinum receptum non est; nam etiam per hoc legitimatur proles

ante suscepta, si validum illud revera sit, et aliud impedimentum non obstet, ut pluribus aliis *citt.* notat Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 44. *n.* 2. ex ratione, quia *c. tanta cit.* generaliter decernitur, filios naturales legitimari per subsequens matrimonium, nec invenitur textus contrarium decidens de matrimonio clandestino valido; nam textus *c. fin.* §. *siquis de clandest. despons.* solum loquitur de matrimonio clandestino invalido ob impedimentum ignoratum a parentibus, et susceptos ex illo matrimonio pronuntiat esse, et fore illegitimos; igitur sicut legitimi suscepti ex matrimonio clandestino valido, ita legitimi fient per illud ante suscepti. *Ratio disparitatis* inter matrimonium clandestinum validum, et invalidum ob ignorantiam impedimenti est, quia in hoc jus punit ignorantiam impedimenti affectatam, quae abest in casu, quo matrimonium contractum est valide.

53

Procedit 4. etiamsi nuptiae initae sint cum dispari, e. g. a nobili, illustri, divite cum plebeja, paupere, et vili foemina; Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 2. *n.* 9. Menoch. *vol.* 1. *cons.* 18. *n.* 14. Sanch. *l.* 3. *D.* 44. *n.* 2. Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 57. Gaill. *l.* 2. *obs.* 141. *n.* 4. *et* 5. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 6. Barbos. *in c.* 6. *hoc tit. n.* 3. Pirh. *hic n.* 36. Konig *n.* 23. Vviestner *n.* 36. nam etiam inter hos consistit matrimonium, et cons. habebit effectum a jure sibi concessum.

54

Procedit 5. etsi post susceptam illegitimam prolem alteruter tempore intermedio contraxisset aliud matrimonium; Abb. *in cap. tanta cit. n.* 3. Covar. §. 2. *cit. n.* 28. Sayr. *l.* 6. *de irregul. c.* 10. *n.* 19. Azor. *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *q.* 5. Suar. *D.* 50. *de censur. sect.* 1. *n.* 4. Bachov. *ad Treull. vol.* 2. *D.* 16. *th.* 2. *litt. A.* Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *c.* 5. *n.* 2. Palao §. 2. *cit. n.* 5. Barbos. *in cap.* 6. *cit. n.* 7. Gonzal. *ibid. n.* 2. Zoes. *hic. n.* 13. Honor. *n.* 22. Engl. *n.* 8. Pirhing. *n.* 36. Konig. *n.* 22. Vviestner *n.* 37. Reiffenstuel *n.* 32. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. c.* 3. *numer.* 66. quia ut matrimonium subsequens habeat effectum legitimandi prolem, plus non requiritur, quam ut pater ineat matrimonium cum matre, quae susceptae prolis tempore potuit esse ejusdem uxor; quod tali casu impletur. Unde ex tribus prolibus eorumdem parentum prima et tertia legitima, secunda autem illegitima esse potest, si videlicet Titius post primam prolem ex Bertha genitam matrimonio jungatur Cajae, eoque constante, secundam prolem suscepit ex adulterino concubitu cum Bertha, et postea Caja mortua, ex ea legitime sibi copulata procreat tertiam; Vviestn. *loco cit. Neque obstat*, quod casu, quo aliquis Sempronio promisit 1000. in dotem, si duxerit Bertham, juxta *l.*

dotis promissio 68. *fin. ff. de jur. dot.* is nihil amplius accipiat, si prius duxerit Cajam, et hac mortua Bertham; negatur enim paritas. *Ratio disparitatis est*, quia promissionis effectus dependet ab intentione promittentis, qui praesumitur de primo solum matrimonio cogitasse: contra legitimationis effectus non ab intentione contrahentium, sed a matrimonio pendet, quod ex se virtutem legitimandi accepit.

55

Procedit 6. etsi proles suscepta sit ex publica meretrice; nam si hanc pater legitimo matrimonio sibi jungat, proles fit legitima, ut recte advertunt Palao §. 2. *cit. n.* 6. Barbos. *in c.* 6. *cit. n.* 3. Engel *hic n.* 10. Konig. *n.* 25. Vviest. *n.* 36. Reiffenst. *n.* 38. et colligitur ex *c. tanta cit.* ubi parentum nuptiis amplissima conceditur potestas legitimandi proles ante susceptas, et soli excipiuntur spurii. *Neque contrarium probatur* ex textu *novell* 74. *pr. vers. sed et aliud* ubi negatur, quod natus ex meretrice por matrimonium subsequens legitimetur; imprimis enim sanctio haec imperialis in materia hac, quae spiritualis jam est, attendi non debet: deinde, ut Jason. *vol.* 2. *cons.* 234. *in fin.* Abb. *loc. cit. n.* 17. Palao *n.* 6. *cit.* cum aliis explicat textum istud; ibi sermo est de prole suscepta ex meretrice, de qua incertum est, utrum illam susceperit ex eo, cui postea nupsit, an ex alio viro conjugato, vel libero, cum passim se prostituerit omnibus; nam istam per subsequens matrimonium asserunt non legitimari ob incertitudinem patris.

56

Quaeritur 3. utrum illegitime conceptae, vel etiam natae proles legitimentur etiam per subsequens matrimonium invalidum, sed putative justum, quia cum impedimento dirimente, in facie tamen ecclesiae, et ignoranter contractum est? Negant Abb. *in c. tanta* 6. *hoc tit. n.* 9. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 2. *n.* 20. Sarmient. *l.* 1. *select. c.* 6. *n.* 2. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 172. *n.* 11. Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 55. Zoes. *hic n.* 13. *et* 22. Engl. *num.* 9. *vers. per matrimonium*, Schamb. *n.* 16. *prop. fin.* Konig. *n.* 24. Reiffenst. *n.* 56. *Rationem dant*, quia *cap. tanta cit. pr.* vis legitimandi liberos illegitimos concessa est matrimonio, non bonae fidei: atqui matrimonium, quod solum est putativum, revera non est matrimonium, neque venit ejus nomine simpliciter, et proprie accepto; ergo cum verba legum accipienda sint de eo, quod simpliciter, et proprie denotant, vis legitimandi per *c. cit.* data matrimonio ad putativum extendi non debet.

57

Sed tenenda est affirmativa sententia, utpote non tantum benignior proli, sed etiam juri conformior, et dicendum, per ejusmo-

di matrimonium legitimari prolem ante susceptam, saltem si vere illa sit naturalis. Ita Ant. de Butrio *in c. tanta cit.* Molin. JCtus *l.* 3. *de primogen. c.* 1. *n.* 11. Suar. *de irregul. D.* 50. *sect.* 1. *n.* 30. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 42. *n.* 2. Garc. *p.* 7. *de benef. c.* 2. *n.* 30. Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 1. *n.* 13. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 3. *vers. caeterum*, Henric. Canis. *in c. tanta cit. n.* 2. Gonzal. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 6. Pirhing. *hic n.* 36. Vviest. *ibid. n.* 38. magnif. P. Schmier. *p.* 2. *de matr. c.* 3. *n.* 70. *et tribus seqq. ratio est*, quia ejusmodi matrimonium, si initum sit in facie ecclesiae, et praemissis denuntiationibus, licet in se irritum sit, prolem tamen ex eo natam facit legitimam, ut dictum est *supr. n.* 11. et patet ex *c. cum inter* 2. *et c. ex tenore* 14. *hoc tit.* igitur etiam legitimam faciet prolem naturalem ante editam. *Prob. cons.* nam vis illius retrotrahitur ad tempus susceptae prolis; atqui si tempore susceptae prolis constitisset ejusmodi matrimonium putativum, prolem effecisset legitimam; ergo etiam legitimam faciet ante editam.

58

Et hinc *ad rationem in contrarium allatam* dicendum, nomen matrimonii sumendum large, et quatenus includit etiam matrimonium putativum, contractum in facie ecclesiae, et praemissis denuntiationibus; nam ita accipiendum probat allata ratio, et authoritas textuum *cit.*

59

Quaeritur 4. an per subsequens matrimonium putativum legitimetur proles solum vere, an etiam putative naturalis, reipsa spuria, quod fieret, si parentes habuissent copulam, et edita prole, contraxissent matrimonium cum impedimento, e. g. consanguinitatis a se, vel alterutro illorum ignorato? Negativam tuentur gravissimi TT. et JCti, ut inter hos Covar *part.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 2. *n.* 16. Sarmient. *l.* 1. *select. c.* 6. *n.* 2. Molin. *tr.* 2. *D.* 172. *n.* 11. Garc. *p.* 7. *de benef. c.* 2. *n.* 33. Guttier. *pract. l.* 2. *q.* 105. *n.* 9. Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 55. Barbos. *in c. tanta* 6. *hoc tit. n.* 42. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 4. *n.* 13. Glelle 1. *p. pandect. q.* 7. *n.* 4. Vall. *hic n.* 3. *vers. dixi*, Zoes. *ibid. n.* 20.

60

Fundantur 1. generalitate textus *c. tanta cit.* juxta quam, ut per subsequens matrimonium legitimetur proles, requiritur, ut illa progenita sit ex parentibus habilibus ad contrahendum matrimonium; neque sit discrimen inter bonam, vel malam fidem. 2. *Ratione*: quia quando aliquis rei illicitae dat operam, inspicitur rei veritas, non opinio, sive existimatio operantis, prout sumitur ex *l. eum qui* 10. §. *si injuria* 3. *ff. de injur.* atqui soluta, carnaliter se cognosci

patiens, dat operam rei illicitae: igitur eo casu inspicietur rèi veritas; est autem rei veritas, quod inter ipsam, et patrem prolis consistere non potuerit matrimonium tempore susceptae prolis; ob impedimentum dirimens consanguinitatis, vel ligaminis; ergo proles ejusmodi quoad effectum legitimationis censebitur spuria, non naturalis. 3. *Paritate*: nam, ut habetur *c. fin.* §. *siquis vero de clandestina despons.* si contractum sit matrimonium, omissis culpabiliter denuntiationibus, in gradu prohibito, a parentibus ignorato, proles, detecto dein impedimento, illegitima est, solum ex eo capite, quia omittendo denuntiationes deliquerunt, et cum delictum committitur, inspicitur rei veritas; atqui etiam in casu nostro intercessit delictum; ergo etc.

61

Sed his non obstantibus, tenenda est sententia affirmativa, et dicendum, etiam prolem tantum putative naturalem subsequenti matrimonio legitimam effici. Ita gloss. *in cap. tanta cit. vers. aliam.* Sylv. *V. filius q.* 8. Tholos. *syntag. l.* 10. *c.* 4. Surd. *cons.* 303. *n.* 20. *l.* 2. Gratian. *discept. forens. c.* 83. *n.* 22. Pont. *l.* 11. *de matr. c.* 2. *n.* 8. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 3. *n.* 9. Engl *hic n.* 12. *vers. contrarium.* Konig *n.* 26. *fin.* Vviest. *n.* 40. Sumitur 1. ex *c. cum inter* 2. *et c. ex tenore* 14. *h. tit.* juxta quos textus, ut legitima sit proles, ex matrimonio ita contracto nata, sufficit bona fides conjugum, etiam unius ipsorum; igitur etiam sufficiet ad legitimandam prolem, ante illius contractum susceptam. 2. Si tempore copulae hujusmodi matrimonium putativum inter parentes ejusdem jam fuisset initum, proles propter bonam fidem contrahentium fuisset legitima juxta textus *citt.* ergo legitimabitur propter eandem etiam ante suscepta, cum matrimonium retrotrahatur ad tempus susceptae prolis. 3. Proles ista nata est ex copula solum materialiter adulterina, vel incestuosa, formaliter autem fornicaria; igitur non spuria, sed naturalis solummodo erit.

62

Neque obstant argumenta sententiae oppositae. *Ad* 1. sumptum ex *c. tanta cit.* ibi bonae fidei non fit mentio, quia illa in tali copula praesumitur adfuisse, quando non probatur abfuisse. *Ad* 2. in dante operam rei illicitae inspicitur veritas quoad ea solum, quae oriuntur ex opere formaliter, non materialiter tantum injusto, ut constat *arg. can. inebriaverunt* 9. *caus* 15. *q.* 1. et exemplo Loth ibi adducto, cui non incestus, quem materialiter solum commisit, sed ebrietas dumtaxat est imputata; atqui, ut *n. praec. in fin.* dictum est, copula ista formaliter solum fornicaria fuit, quamvis materialiter adulterina, vel incestuosa; ergo etc. *Ad* 3. negatur paritas;

quia in contrahentibus matrimonium, omissis culpabiliter denuntiationibus, praesumitur vel scientia impedimenti, vel ignorantia affectata, quae scientiae aequiparatur.

63

Quaeritur 5. quo tempore parentes debeant esse habiles ad matrimonium contrahendum, ut hoc subsecuto, legitimetur proles? *Certum est*, teste Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 5. *n.* 2. *vers. dubium*, sufficere, si tales fuerint tempore conceptionis, etsi forte ob interveniens impedimentum v. g. affinitatis, ligaminis etc. tempore nativitatis sint facti inhabiles. *Ratio est*, quia talis proles non est suscepta ex coitu damnabili; jura autem solum statuunt prolem per subsequens matrimonium non legitimari, si ex coitu damnabili inter personas inhabiles, seu contrahere impeditas suscepta sit. *Conf.* quia proles concepta, cum de commodo illius agitur, pro nata habetur *l. qui in utero ff. de stat. hom.* ita enim ingenua est proles edita a matre, quae libera fuit, saltem conceptionis tempore; *pr. inst. de ingenuis, et l. et servorum* 5. §. *ingenui* 2. *ff. de stat. hom.* ergo sicut si nata fuisset eo tempore, quo concepta est proles, fuisset legitimata per subsequens matrimonium, ita etiam si concepta, licet nata fuerit tempore, quo parentes ejusdem facti sunt inhabiles.

64

Majus dubium est, an sufficiat, parentes ad matrimonium fuisse habiles tempore nativitatis. Negant Bald. *in l. Paulus* 21. *ff. de stat. hom.* Sylv. *V. filii q.* 8. *n.* 10. Sarmient. *l.* 1 *select. cap.* 5. Suar. *disp.* 50. *de censur. sect.* 1. *nu.* 3. Garc. *part.* 7. *de benef. cap.* 2. *nu.* 38. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *cap.* 5. *n.* 2. *vers. quod. talis.* Zoes. *hic n.* 18. Pirh. *n.* 34. Schamb. *n.* 14. et alii plures. *Moventur* variis textibus utriusque juris. 1. *c. tanta* 6. *hoc tit.* ubi expresse dicitur, *si vir, vivente uxore suà, aliam cognoverit, et ea prolem susceperit, nihilominus spurium fore filium, et ab haereditate repellendum*: cons. in *c. cit.* videtur haberi ratio conceptionis, non nativitatis. 2. *l. Paulus cit.* ubi pro illegitima habetur proles, quae concepta fuit ex matrimonio contracto a filia sine consensu patris, et cons. de jure civili invalido, licet nata sit, avo jam mortuo. 3. *l. ex libera* 6. *C. de suis, et legit. liber.* qua pro spurio habetur conceptus ex servo, et libera, quamvis patris libertas superveniat, et is natalibus restituatur.

65

Verum his non obstantibus, dicendum, legitimari per subsequens matrimonium prolem, cujus parentes, quando concepta fuit, ob impedimentum ligaminis, consanguinitatis, ordinis sacri etc. inhabiles fuerunt ad matrimonium inter se contrahendum, modo tempore nativitatis, vel intermedio aliquo inter eosdem consistere potue-

rit matrimonium. Ita Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 8. §. 2. *n.* 2. Azor. *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *qu.* 3. Sayr. *l.* 6. *de irregul. cap.* 10. *n.* 29. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 172. *n.* 2. Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 50. Sanch. *l.* 8. *de matrim. D.* 7. *n.* 19. Guttier. *de matr. c.* 72. *a n.* 6. Pont. *l.* 11. c. 3. *n.* 2. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 3. *n.* 5. Barbos. *in c. 6. h. tit. n.* 31. Engl. *hic n.* 11. Vviest. *n.* 43. Reiffenst. *n.* 39. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de. matr. c.* 3. *n.* 75.

66

Ostenditur 1. clarissimo textu *l. nuper* 21. *C. de natural. liber.* circa cujus fines imperator generaliter et sine exceptione ait, *in quaestionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis, sed partus tempus inspiciendum: et hoc favore liberorum*, solumque excipit *casus illos, in quibus conceptionem magis approbari, infantium conditionis utilitas exposcit.* 2. Ex *novell.* 89. *c.* 8. *fin.* ubi imperator, *tempus illud*, inquit (videlicet conceptionis, vel partus, vel intermedium) *valere magis praecipimus, quod utilius sit nascenti.* 3. a pari; nam ut proles ingenua sit, sufficit matrem conceptionis, vel partus, vel intermedio aliquo tempore liberam fuisse; *l. et servorum* 5. *et l. qui in utero* 7. *ff. de stat. hom.* ergo etiam legitimabitur, si parentes, sive conceptionis, sive nativitatis, sive intermedio tempore ad matrimonium contrahendum fuerint habiles, licet aliquo ex his inhabiles fuerint.

67

Ex quo sequitur, quid dici debeat ad casum, quando Titius, vivente uxore sua, cognoscit Cajam, mortua autem uxore, et Caja uterum ferente, cognoscit sororem Cajae, quae stante impedimento affinitatis, secum contractae ex copula cum sorore habita, parit; nam si impedimento isto per dispositionem sublato, Titius ducat Cajam, legitima fit proles ex hac suscepta; quia parentes ejus intermedio aliquo tempore habiles fuerunt ad contrahendum. *Et confirmatur*; nam juxta *l. qui in utero cit. qui in utero est, perinde est, acsi in rebus humanis esset constitutus, quando de commodis ejus agitur*, sed si proles ista eo medio tempore, quo in utero est, et parentes ejus sunt habiles, nasceretur, legitima esset matrimonio subsecuto; ergo etiam legitima censenda est, esto, tunc non nascatur.

68

Argumenta in contrarium allata efficacia non sunt. *Ad* 1. *c. tanta cit.* solum pro illegitima habetur proles, quae vivente propria uxore ex alia concepta simul, et nata est: quod eruitur ex ipso textu, ubi pontifex utitur verbo *susceperit*; proles enim suscepta non dicitur ante nativitatem; igitur si nascatur, uxore non amplius

vivente, ac proinde ex parentibus saltem nativitatis tempore ad contrahendum habilibus, ipsa, subsecuto dein matrimonio patris cum matre, legitimabitur. *Ad* 2. *l. Paulus cit.* filius post mortem avi pro illegitimo habitus est ex ea causa, quia non constabat de vero consensu, quo matrimonium, prius invalidum, postea confirmari debeat, ut recte advertit Fachin. *c.* 50. *cit. Ad* 3. *l. ex. libera cit.* is, qui ex libera, et servo, quorum matrimonium jure civili invalidum, est *l. cum ancillis* 3. *C. de incest. nupt.* non tantum conceptus, sed etiam natus est ante libertatem a patre obtentam; quia *loc. cit.* verbo *conceptus* natus significatur, prout ex Cujacio observat Pont. *loc. cit. n.* 7.

69

Quaeritur 6. an per matrimonium avi legitimentur nepotes suscepti ex filio naturali? *Certum est* legitimari, si avus cum foemina, ex qua filium naturalem suscepit, vivente isto, contrahat matrimonium; quia per ejusmodi matrimonium subsequens, filius fit legitimus; ergo etiam nepotes, quos filius ex matrimonio a se legitime contracto suscepit; nam his, quo minus respectu avi legitimorum jura consequerentur, solum oberat defectus paternorum natalium, qui ejusmodi legitimatione sublatus est.

70

Dubium est, si filius, antequam pater cum matre ejusdem contraheret matrimonium, jam est mortuus? Nam hoc casu avi matrimonio legitimari nepotes, negant Decius *conf.* 343. Barb. *in l. benignius* 18. *ff. de LL.* Ant. Gabriel. *de legitimat. concl.* 1. *n.* 52. *Fundantur* 1. quia avi matrimonio nepotes non legitimantur, nisi dependenter a suo parente; nam legitimatio filiorum videtur esse fundamentum legitimationis nepotum: atqui parens horum nepotum jam mortuus per matrimonium avi legitimari non potest: ergo etc. 2. Impossibile est conjungi extrema per medium, quod cum uno extremorum conjungi non potest; *arg. l. qui sella* 7. §. *in rusticis* 1. *ff. de servit. praed. rust.* atqui si legitimarentur nepotes per matrimonium avi subsequens, eidem conjungi deberent per filium, qui postquam mortuus est, ei conjungi non potest; ergo etc. 3. Non potest quis adoptari in nepotem ex mortuo filio juxta textum, et gloss. *l. si is* 44. *ff. de adopt.* ergo nec legitimari. 4. Juxta *l. qui libertinus* 27. §. *posthumus* 7. *ff. de oper. libertor.* nativitate posthumi ab operis praestandis domino non liberantur haeredes patris, licet liberaretur pater, si dum viveret, haberet duos, vel plures filios; eo quod, ut textus loquitur, *proficisci liberatio a liberto debeat, nec quisquam post mortem liberari intelligi possit*; sed idem videtur dicen-

dum in nepotibus comparatione avi, ut sc. legitimari non possint, filiis avi non legitimatis.

71

Sed probabilior est affirmativa, cum qua dicendum, matrimonio avi, etiam mortuo filio, legitimari nepotes. Ita Covar. *d.* 2. *de Spons. c.* 8. §. 2. *n.* 19. Azor. *part.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *q.* 13. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 172. *n.* 10. Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 56. Pont. *l.* 11. *c.* 1. §. 3. *n.* 23. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. *n.* 12. Barbos. *in cap.* 6. *hoc tit. n.* 32. Gonzal. *ibid. n.* 3. Haun. *tom.* 1. *tr.* 4. *n.* 133. Zoes. *hic n.* 23. Vviestn. *n.* 41. magnif. P. Schmier. *p.* 2. *de matr. c.* 3. *n.* 86. *Ratio est*, quia avi matrimonium fictione juris retrotrahitur ad tempus, quo ejus filius nepotis pater susceptus est; atqui si inter avum, et aviam nepotis jam constitisset matrimonium eo tempore, quo conceptus est pater ejusdem, iste fuisset legitimus; igitur post mortem ejus matrimonio inito nepos erit legitimus; cum enim in filio matrimonium subsequens operari legitimitatem non possit, operabitur eam in nepote. *Conf.* ex *l. filium* 5. *ff. de gradib. et affinib.* secundum quam adoptatus in filium censetur frater naturalis filii jam mortui; atqui non est minor vis matrimonii, quam adoptionis: ergo etiam ob matrimonium avi legitimus evadet nepos, etsi matrimonium primum ab avo contractum sit post mortem patris.

72

Neque obstant argumenta opposita in contrarium. *Ad* 1. Legitimationis nepotum fundamentum est non legitimatio filiorum, sed ipsum matrimonium, inter avum, et concubinam illius celebratum; nam ab hoc, et non a filiis illa comparatione avi communicatur nepotibus, utpote quo non contracto, nunquam nepotes comparatione avi fierent legitimi. *Ad* 2. nepos cum avo medio filio per generationem conjungitur conjunctione naturali, qua conjunctione supposita, conjungi potest in ratione legitimationis absque ullo medio. *Ad* 3. *adoptare quis nepotis loco potest, etiamsi filium non habeat*, ut dicitur *l. adoptar.* 3. *ff. de adopt.* ergo adoptare etiam poterit nepotem ex filio mortuo, modo exprimatur, cujus filius sit. *Ad* 4. negatur paritas; nam liberatio haeredum a liberto provenire debebat; at in praesenti, ut antea dictum est, legitimatio nepotum non a filiis provenit, sed a matrimonio tempore habili contracto.

73

Quaeritur 7. an vis legitimandi prolem matrimonio competat, tametsi parentes, vel liberi legitimationi contradicant? *Certum est* 1. per subsequens matrimonium legitimari prolem ante susceptam, etsi legitimationi contradicant parentes; quia favor iste matrimonio absolute

datus est ; ergo sine fundamento ad consensum parentum restringitur : praesertim cum satis receptum sit, quoties a jure fit retrotractio alicujus actus, eam fieri cum omnibus illius qualitatibus ; *l. potior* 11. *ff. qui potior in pignor.* atqui matrimonium postea subsecutum per favorem concessum *cap. tanta* 6. *hoc cit.* retrotrahitur ad tempus copulae cum concubina habitae, et fingitur a jure, quasi eo tempore jam constitisset matrimonium ; ergo cum omnibus suis qualitatibus, et cons. cum vi legitimandi ante genitos independenter ab ullius alterius contradictione retrotrahi debet.

74

Certum satis est 2. etiam non requiri consensum ceterorum liberorum, qui legitime nati sunt : quod probat ratio allata *n. praec. et confirmatur* 1. si esset aliqua ratio, quod requireretur consensus ceterorum fratrum, susceptorum ex legitimo matrimonio, esset, quod per legitimationem ejusmodi praejudicium aliquod iisdem crectur : atqui nullum verum praejudicium iisdem creetur ; quia jus illud, quod filiis, constante matrimonio generatis, ad haereditatem patris, et portionem majorem acquiritur, est jus tantum in spe, et sub conditione, nisi prius genitus ex concubina legitimetur : quod proinde cessat, eodem legitimato : *conf.* 2. etsi post mortem primogeniti jus primogeniturae acquiratur secundo genito, si tamen ille resurgat a mortuis, ab eodem tollitur, et redit ad primogenitum ideo solum, quia secundo genito concessum est sub conditione tantum, nisi resurgat primogenitus ; ergo similiter licet genitis ex legitimo matrimonio acquisitum sit jus excludendi ab haereditate patris quoscumque alios, quia tamen hoc conditionatum solum est, videlicet, nisi ex concubina genitus legitimetur per subsequens matrimonium, et idcirco jus illud etiam ad istum transit, quin opus sit ceterorum consensu.

75

Controversia est, an requiratur consensus ipsius legitimandi ? In qua controversia multi civilistae, praesertim acatholici, affirmativam defendunt, idque ob sequentia fundamenta ; 1. ob textum *novell.* 89. *c.* 11. ubi statuitur, ut naturales efficiantur sui, opus esse, ut ratum habeant modum legitimationis, et additur, *si solvere jus patriae potestatis, invitis filiis, non est permissum patribus, multo magis in potestatem redigere invitum filium, et nolentem - - - justum non est* ; 2. invito non debet obtrudi beneficium; *l. invito* 69. *ff. de R. J.* est autem beneficium tolli per legitimationem natalium vitium; ergo etc. 3. generalis est regula invitos filios naturales, vel emancipatos non redigi in patriam potestatem; *l. fin. ff. de his, qui sui, vel alien. jur.* atqui per legitimationem redigitur legitimatus in patriam potestatem legitimantis : ergo etc.

76

Sed his non obstantibus, probabilius legitimandi consensus non requiritur; ita ex communi DD. sensu docent Covar. *p.* 2. *de sponsal.* *c.* 8. §. 2. *q.* 12. *et* 16. Azor. *p.* 2. *c.* 13. *n.* 12. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 172. *n.* 5. Pont. *l.* 11. *de matr. cap.* 1. *n.* 22. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 10. Zoes. *hic n.* 12. Honor. *n.* 22. Vviestner *n.* 44. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 3. *n.* 90. et colligitur ex *c. tanta* 6. *hoc tit.* ubi favor iste conceditur matrimonio generaliter; cons. est favor publicus, cui privatorum contradictio, aut renuntiatio praevalere non potest; *c. si diligenti* 12. *de for. compet. et l. jus publicum.* 38. *ff. de pact.* ergo etc. *conf.* 1. quia quoties ipso jure et sola lege quid fieri dicitur, toties effectus, factumque hominis excluditur; *arg.* §. *fui autem* 3. *inst. de haered. quae ab intest.* atqui legitimatio per subsequens matrimonium potius proficiscitur a lege publica, quam a voluntate patris; ergo etc. *conf.* 2. quisque alterius, etiam inviti, et ignorantis, conditionem meliorem reddere potest; *l. solvendo* 39. *ff. de negot. gest.* atqui per legitimationem fit melior conditio liberorum: ergo etc.

77

Argumenta in contrarium allata intentum non evincunt. *Ad* 1. jus illud *novell. cit.* amplius observari non debet; quia in materia legitimationis, provenientis ex matrimonio, jus canonicum praevalere debet juri civili, cum imperator non possit matrimonio adimere favorem, quem ipsi jus canonicum tribuit; igitur cum jus canonicum favorem hunc matrimonio tribuat generaliter, dicendum est, quod procedat etiam nolentibus filiis; *Ad* 2. regula illa solum procedit, quando beneficium acceptare, vel non acceptare dependet ab illius voluntate, cui beneficium fit: contra si veniat ex natura actus, sicut legitimatio venit ex natura matrimonii; patet a pari cum solutione debiti; nam si, te invito, solvo tuo creditori, liberaris a debito; quia haec natura solutionis est; *pr. inst. quib. mod. toll. oblig. et l. solutione* 23. *ff. de solution.* *Ad* 3. id verum est tantum, quando jus non statuit contrarium, prout fit in casu praesenti; *c. tanta cit.*

78

Quaeritur 8. an ad talem legitimationem requirantur instrumenta nuptialia, quibus dos, aut propter nuptias donatio constituatur? *Certum est* non requiri de jure canonico; nam hoc jure matrimonium quoad valorem suum ab his intrumentis non pendet; cons. nec legitimatio, ut favor absolute datus matrimonio, quod aut vere, aut putative justum est.

79

Dubium est de jure civili; nam hoc jure instrumenta haec exigi ad ejusmodi legitimationem, volunt Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 8. §. 2. *n.* 8. Azor. *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *quaest.* 4. Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 51. et plures alii ab hoc relati, ex ratione, quia hoc jure cum ea, cum qua consuetudo prius habita fuit, sine dotalibus instrumentis nuptiae non contrahuntur, ut patet ex §. *fin. inst. de nupt. et novell.* 89. *c.* 8. ibi; *siquis igitur dotalia scripserit ad liberam in principio, sive ad liberam mulierem, cui omnino licet copulari in concubina schemate sibi, aut legitimorum filiorum jam pater existens, aut etiam naturalium filiorum pater, legitimas esse nuptias, et filios vel praecedentes, vel conceptos, legitimos esse sancimus*; igitur si dotalia instrumenta non scripserit, liberi naturales per matrimonium subsequens non fient legitimi.

80

Sed dicendum, etiam jure civili ad legitimationem per matrimonium subsequens ejusmodi instrumenta non esse necessaria; ita Donell. *l.* 2. *comment. c.* 21. *vers. nuptiis*, Pont. *l.* 11. *cap.* 1. *n.* 2. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 8. *vers. dicendum*, Zoes. *ad ff. de concubin. n.* 15. Konig. *hic n.* 28. Vviestner *ibid. n.* 45. et conforme est hodiernis moribus, juxta quos iis instrumentis opus non est, testibus Vvesenbec. *cons.* 44. *n.* 44. et Stryk *in us. modern. pandect. ad titul. de his, qui sui, vel alien. jur. num.* 9. Ratio est, quia neque de jure civili dotalia instrumenta necessaria sunt ad substantiam, et valorem nuptiarum, ut patet ex *novell.* 74. *c.* 4. ibi, *quia enim et antiquis promulgatum est legibus, et a nobis ipsis sunt haec eadem constituta, ut etiam nuptiae extra dotalia instrumenta ex solo affectu valeant, et ratae sint*; igitur nec erunt necessaria ad valorem legitimationis. *Conf.* quia finis, ob quem legitimatio prolis per subsequens matrimonium etiam jure civili conceditur, est, ut contrahentes, alias turpiter viventes, a turpitudine cessent affectu legitimandi prolem, sed hujusmodi affectus non pendet a promissione dotis, et solemnitate nuptiarum, sed a matrimonio inter ipsos contracto; ergo ab illis etiam non pendebit legitimatio.

81

Unde ad *novell.* 89. in contrarium allegatam respondendum, in hoc matrimonio per leges requiri dotalia instrumenta, non quod sine ipsis matrimonium stare non posset, sed quia sine ipsis instrumentis raro constare poterat contractum esse; illis namque deficientibus, praesumebatur simulatio, et concubinatus continuatio. Requirebantur ergo dotalia instrumenta solum ad certiorem probationem nuptiarum, et legitimationis liberorum ex his provenientis.

82

Quaeritur 9. an filii naturales, subsecuto parentum matrimonio, vere legitimi evadant? *Ratio dubitandi est*, quia *cap. tanta* 6. *hoc tit.* dicitur, *legitimi habeantur*; quo verbo fictionem importari notat Barbosa *de usufr. dict.* 130. *n.* 4.

Sed distinguendum est inter tempus post matrimonium a parentibus illorum contractum, et inter tempus, quod a conceptione, vel nativitate illarum lapsum est usque ad contractum matrimonii. *A primo tempore* legitimi fiunt vere et proprie; *a secundo* ficte quidem; sed ita, ut legitimorum numero, et nomine intelligantur, et vere legitimorum jura, quae specialiter recepta non sunt, consequantur omnia, perinde, acsi procreati essent ex matrimonio, jam tunc constante inter parentes; Ant. de Butrio *in c. tanta cit. n.* 13. Abb. *ibid. n.* 7. Anchar. n. 10. Barb. *n.* 13. *et* 14. Gonzal. *n.* 4. Vviest. *hic n.* 46.

Neque obstant verba *legitimi habeantur*, allegata in contrarium quia cum prolata sint a conditore juris, qui poterat defectum natalium authoritate sua tollere, idem significant, quod *legitimi sint*, ut *loc. cit.* observant Abb. *n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 4. Barb. *n.* 14. Vviest. *n.* 46. *cit.*

83

Quaeritur 10. quae sint privilegia, et jura legitimatorum per matrimonium subsequens? Resp. 1. sunt capaces ss. ordinum, beneficiorum, officiorum, et dignitatum ecclesiasticarum quarumcumque, obtinendarum sine dispensatione, excepto solo cardinalatu S. R. E. cujus incapaces primum redditi sunt a *Sixto V. const.* incipit *postquam publicata* 1590. Covar. *p.* 2. *de spons. cap.* 8. §. 2. *n.* 25. Azor. *part.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *q.* 14. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 162. *numer.* 6. Pont. *l.* 11. *de matrimon. c.* 11. *numer.* 5. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 5. *numer.* 2. Palao *tr.* 13. *D.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 15. Barbosa *in c.* 6. *hoc tit. n.* 24. Vallens. *hic n.* 3. Honor. *n.* 23. Engl. *n.* 15. Schamb. *num.* 16. Konig. *n.* 19. Vviest. *n.* 27. Reiffenst. *n.* 42. *et* 44. Estque hoc ita verum ut etsi hujusmodi filius naturalis ante matrimonium a parentibus suis inter se contractum ss. ordines suscipiat, illo contracto ordines exercere possit; quia jam sublata est irregularitas, quae solum ex illegitimitate pendebat; Palao *loc. cit.*

84

2. Capaces sunt haereditariae successionis respectu tam majorum suorum, quam etiam respectu cognatorum lineae transversae: item succedunt in feudis, emphiteusi ecclesiastica, fideicommisso, ita,

ut sicut legitime nati, excludant substitutum sub conditione, *si eo gravatus sine liberis decesserit*; quia per omnia habentur legitimi, ac propterca in omnibus aequiparantur ceteris fratribus suis legitime natis; Covar. *n.* 27. *et* 30. Zoes. *hic n.* 14. *et* 24. Konig. *n.* 29. Vviest. *n.* 48. cum ceteris *supra*. Et hoc procedit, etiamsi a parentibus ejus matrimonium contractum sit in articulo mortis, et animo excludendi substitutum, quia utuntur jure suo; Guttier. *de matrimon. cap.* 118. *n.* 3.

85

3. Tali legitimatione revocatur donatio omnium, vel majoris partis bonorum, sicut supervenientibus liberis, juxta *l. si unquam* 8. *cap. de revocand. donat.* habentque sic legitimati querelam inofficiosi, et rumpunt testamentum patris, perinde, acsi post idem jam conditum essent nati: item admittuntur ad retractum, et habiles sunt ad cetera omnia, quae legibus municipalibus filiis legitimis deferuntur; Barbos. *n.* 27. *et* 29. Vviest. *n.* 49. et DD. *citt.*

86

4. Patris, quantumvis illustris, nobilitatem consequuntur, et arma, ac insignia paterna, seu familiae deferre possunt; Tiraquell. *de nobilit. cap.* 15. *n.* 21. Myler. ab Ehrenbach. *gamolog. princ. cap.* 24. *n.* 2. Gonzal. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 9. Et hinc etiam parentibus suis succedunt in regnis, principatibus, et majoratibus, quae expresse filiis ex legitimo matrimonio natis deferunt, nisi aliud in fundatione cautum sit, vel ex circumstantiis, et tenore literarum fundationis colligatur, prout colligeretur, si in istis pluries esset repetitum, quod ad illa tantum admittantur nati ex legitimo matrimonio; Gonzal. *in cap.* 1. *hoc titul. n.* 10. *et in cap.* 2. *eod. n.* 8. Barbosa *loc. cit. n.* 22. Vviest. *n.* 50.

87

Ratio horum omnium est, quia cum matrimonium fictione juris retrotrahatur ad tempus conceptionis filiorum, filii antea geniti, illoque matrimonio honestati, ex legitimo matrimonio nati dicuntur; quod confirmat optime Covar. *loc. cit.* ex *cap. cum in cunctis* 7. *de elect.* ubi statuitur episcopum eligi debere, qui sit ex legitimo matrimonio natus, et tamen *in cap. innotuit* 20. *eod.* juncta glossa communiter recepta admittitur legitimatus per subsequens matrimonium. *Ex quo fit*, ut ita legitimatus in majoratibus, et primogenituris etiam praeferatur filiis postea natis ex iisdem parentibus matrimonio jam junctis; Barbosa *n.* 22. Vviestner *n.* 50. et alii apud istos. Gravis autem controversia est, qua

88

Quaeritur 11. an per subsequens matrimonium legitimatus in majoratu, et juribus primogeniturae etiam praeferendus sit fratribus, qui post ipsum quidem, sed ante tamen nati sunt, quam pater eorum cum matre legitimati contraheret matrimonium? Negant Tiraquell. *de primogen. quaest.* 34. *n.* 5. *et seqq.* praecipue *n.* 43. Azor. *part.* 2. *l.* 2. *cap.* 13. *quaest.* 15. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 172. *n.* 7. Gaill. *l.* 2. *obs.* 141. *n.* 3. Gonzal. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 9. *Fundantur* 1. quia iis, qui prius legitimi sunt, jus praelationis in majoratu jam absolute quaesitum fuit, antequam naturalis per parentum matrimonium legitimaretur; atqui jus absolute quaesitum per matrimonium subsecutum non tollitur; quia legitimatio intuitu illius facta est privilegium, quod nemini debet esse praejudiciosum, nisi id exprimatur; 2. quando ad alicujus juris acquisitionem requiruntur duo, is potior est, in cujus persona duo illa prius conveniunt; *arg. l. quoties* 15. *C. de R. V.* atqui ad successionem, et praelationem requiruntur hoc casu nativitas, et legitimitas, haecque duo prius adsunt in legitime nato, quam in legitimato; ergo huic praeferendi sunt, qui legitime nati sunt, antequam iste legitimaretur. 3. si filius naturalis postea legitime nato praeferretur, uxor prius ducta graviter decepta esset; et si id futurum scivisset, in matrimonium, ex quo tantum prolium praejudicium timere poterat, saepe consensisset nunquam.

89

Haec sententia admodum probabilis est, et ita quidem ut Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 2. *n.* 17. asserat, ab eadem in praxi, et tam in judicando, quam in consulendo non esse recedendum. Sed hoc ipsum etiam affirmat Pont. *lib.* 11. *de matr. cap.* 11. *n.* 9. de sententia affirmante; et revera si vim rationis spectemus, ista videtur potior. Nam 1. sententia haec favorabilior est matrimonio. 2. matrimonium ob singularem ejus favorem fictione juris retrotrahitur ad tempus, quo filius natus est, vel conceptus, et perinde habetur, acsi eo tempore jam constitisset, et ex eo filius talis natus fuisset; atqui si eo tempore matrimonium cum matre ejus initum constitisset, et ipse ex eo natus fuisset, indubitate praeferretur fratribus, ex matrimonio postea vere inito procreatis; ergo etc. 3. copula cum concubina, ex qua filius naturalis est genitus, subsecuto cum ea matrimonio, fingitur fuisse conjugalis; ergo ita genitus merito, ut nativitate ita et quoad successionem praefertur postea genitis; licet hi geniti sint, antequam legitimatio per subsequens matrimonium fieret.

90

Quare dicendum, spectata saltem ratione, probabiliter omnino sustineri, quod legitimatus per subsequens matrimonium in majoratu, et juribus primogeniturae praeferendus sit etiam iis fratribus, qui post ipsum quidem, sed ante tamen nati sunt, quam pater eorum cum matre legitimati contraheret matrimonium. Atque hanc sententiam sustinent Felin. *in cap. prudentiam col.* 3. *de offic. deleg.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 2. *n.* 35. Pont. *n.* 9. *cit.* Canis. *in cap. tanta* 6. *hoc tit. n.* 3. Vviest. *hic n.* 53. *Excipiendi* tamen sunt duo casus. *Unus* est, quo res non amplius esset integra, quod legitime natus ex cessione patris ante legitimationem naturalis prius nati jam possessionem primogeniturae, vel majoratus ceperit; hoc enim casu locus esset *arg. l. quoties. cit.* ut recte advertit praenob. D. de Bassis *dec. Justin. decis.* 41. *n.* 7. *in fin.* et cum eo P. Vviest. *hic n.* 53. *Alter est*, quando ut *n.* 86. monui, majoratus fundator per subsequens matrimonium legitimatos excluderet, et ipsis legitime natos praeferri vellet; cum enim in ipsius potestate sit ad successionem vocare, quos vult, etiam legitime natos legitimatis per subsequens matrimonium praeferre potest.

91

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. negatur, quod legitime nato tali casu jus praelationis absolute quaesitum sit, sed dicendum, quod eidem solum quaesita sit spes ejusdem sub conditione nisi prius natus, inito inter parentes matrimonio, spem illam elidat, et jus praelationis acquirat. *Ad* 2. quando actus aliquis ad tempus anterius a jure retrotrahitur, retrotractio illa cum omnibus qualitatibus fieri solet; *arg. l. potior* 11. *ff. qui potior. in pign.* igitur retrotracto in casu praesenti matrimonio ad tempus, quod legitimatus natus est, iste quoad omnia habebitur pro eo, quasi eo tempore fuisset legitime natus; si autem eo tempore legitime fuisset natus, habuisset praelationem; ergo etc. *Ad* 3. neque prima uxor hoc casu decipitur, nec filiis ejusdem infertur injuria; uxor non decipitur, quia sibi imputare debet, quod proli suae jura primogeniturae per pacta nuptialia non confirmarit; proli autem injuria non infertur, quia jus primogeniturae ipsi, ut dictum est, non absolute competit: et si absolute competeret, auferretur ex dispositione juris, a quo nemini infertur injuria.

§. III.

De legitimatis rescripto principis.

SUMMARIUM

92

Quaeritur 1. quam vim in ordine ad legitimationem habeat rescriptum principis, et quomodo legitimatio ista differat ab ea, quae fit per subsequens matrimonium? Resp. quoad hoc regula est ab omnibus DD. recepta, quod rescripto principis illegitime geniti jura legitimorum consequi, et restitui natalibus possint. Patet *ex cap. per venerabilem 13. pr. hoc tit. et novell.* 89. *cap.* 9. ibi, *per nostrum rescriptum.* Ratio est, quia illegitimitas solum est incapacitas quaedam ad ss. ordines, beneficia, officia, successionem etc. jure humano introducta; igitur ab eo, qui juris conditor est, auferri potest.

93

Differt autem legitimatio haec ab ea, quae per matrimonium fit, multipliciter. Nam 1. per matrimonium legitimantur soli naturales; rescripto principis legitimari possunt etiam spurii, et ex damnato coitu procreati; Azor. *part.* 2. *l.* 2. *cap.* 14. *pr.* Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 4. *n.* 2. Pirhing. *hic ante n.* 39. Vviestner *ibid. n.* 57. et comprobat hoc etiam usus Germaniae nostrae, dum passim spurii, et ex damnata conjunctione nati legitimantur, darique facultas haec legitimandi tales ab imperatore solet ipsis quoque comitibus palatinis, teste Stryk. *us. modern. paudect. ad tit. de his, qui sui, vel alien. jur.* §. 15.

94

2. Legitimati per matrimonium per omnia aequiparantur legitime natis, et etiam legitime nati vocari possunt, comprehendunturque in statutis requirentibus, ut aliquis sit legitime natus; nam ab ipsis per matrimonium subsequens omnes inhabilitates tam civiles, quam canonicae tolluntur ex integro; *contra* per rescriptum principis solum tolluntur inhabilitates illo jure proditae, cujus est author princeps per rescriptum legitimans: et sic si rescripto principis ecclesiastici filius legitimetur, ejus legitimatio non extenditur ad inhabilitates jure civili introductas; et vicissim si rescripto principis saecularis fiat legitimatio, nequaquam ad inhabilitates, jure pontificio introductas, extenditur; et ratio est, quia non potest extendi ad id, quod est extra ejus potestatem. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 8. *n.* 15. Palao *n.* 2. *cit.* Vviestner *n.* 53.

95

3. Per matrimonium subsequens legitimatus omnia prorsus jura legitimorum, praeter capacitatem ad S.R.E. cardinalatum, consequitur, juxta dicta *n.* 83. Per rescriptum legitimati, nisi aliud exprimatur, censentur solum habilitati ad ea, quae non cedunt in praejudicium legitime natorum: et hinc per se solum istis deficientibus, fieri solet; nam rescripta principis generaliter ita intelligi debent, ut aliorum jura non laedant; Haun. *t.* 1. *de J. et J. tract.* 4. *n.* 138. Konig. *hic n.* 42. Vviestner *ib. n.* 59.

96

4. Quod ex priore sequitur, per matrimonium legitimatus succedit etiam in feudo, majoratu, et aliis similibus juribus, ut dictum est *n.* 84. et 86. per rescriptum legitimatus in his non succedit, si potestate principis ordinaria illegitimatus sit: secus, si absoluta; nam hac si uti velit, potestatem succedendi in feudo tribuere princeps etiam spurio a se legitimato potest. Ne tamen ejusmodi rescriptum evadat subreptitium, necesse est, ut addatur clausula deroga-

toria v. g. *de gratia speciali*, *de plenitudine potestatis*, *non obstantibus quibuscunque juribus*, vel alia similis; Covar. *cap.* 8. *cit.* §. 9. *n.* 8. Canis. *in cap. tanta* 6. *hoc tit. n.* 9. *et* 11. *fin.* Engl. *hic n.* 14. Konig. *n.* 42. Vviestner. *n.* 61.

97

5. Legitimatio facta per matrimonium non revocatur per nativitatem filiorum legitimorum, sed vim habet, et retinet, etiam istis supervenientibus; contra si pater, antequam filios haberet legitimos, obtinuit rescriptum principis pro legitimatione filii naturalis, nativitate filiorum legitimorum quoad successionem paternam videtur revocata legitimatio; quia censetur sub hac conditione concessa, ne filiis legitimis praejudicium fiat: nam ea de causa, stantibus filiis legitimis, legitimatio pro filio naturali, nisi illorum mentio facta sit, communiter pro subreptitia habetur; quia non praesumitur princeps velle praejudicare filiis legitimis, nisi hoc exprimat. *Conf.* nativitate filiorum donatio a patre facta extraneo revocatur; ergo etiam revocari debet beneficium legitimationis, cum et ipsa sit quaedam donatio, a principe cum patris consensu facta. Addidi *quoad successionem paternam*; nam quoad honores, et dignitates patris, item quoad successionem agnatorum, et cognatorum non revocatur, ut cum *Anton. Gomez*, *Matienzo*, et aliis notat Palao *loc. cit. n.* 5. *cit.* Imo etiam quoad successionem paternam firma manet, si concessa sit a principe sub hac conditione expressa, ut firma maneat, tametsi, legitimi nascantur; quia in ejus potestate est conditiones a se inductas pro legitimatione facienda abrogare, et legitimas filiorum diminuere; Palao *n.* 6. pro allega. *Greg. Lop. Emm. a Costa*, *Anton. Gomez*, *Matienzo*, *Molin.*

98

6. Denique per matrimonium legitimantur illegitimi, extantibus etiam, et contradicentibus liberis legitime natis, ipsoque legitimando, ut dictum est *supra n.* 73. *et seqq.* Contra, ut legitimentur per rescriptum principis, requiritur, ut tam pater, quam filii legitimandi, et secundum quorundam opinionem, de quo *infra n.* 126. alii filii legitimi, si extent, consentiant.

99

Quaeritur 2. quis sit effectus legitimationis factae per rescriptum principis? Resp. In hoc pro regula est, legitimationem illos duntaxat effectus inducere, ad quos se potestas legitimandi extendit. Et hinc siquis legitimatus sit per rescriptum summi pontificis, habilis per illud fit in ordine ad officia, honores, beneficia, et dignitates ecclesiasticas quascunque, nisi ubi de jure, vel statuto speciali requiritur aliquem esse legitime natum: neque opus est, ut si plura

beneficia obtineat, illegitimitatis habitae mentionem faciat; quia haec jam est sublata beneficio principis; Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 8. *n.* 5. Molin. *tract.* 3. *de J. et J.* §. 173. *n.* 35. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 4. *n.* 9. Addidi, *nisi ubi de jure, vel statuto speciali requiritur, aliquem esse legitime natum*: nam haec observari debent, si extent: et hinc juxta statuta particularia hodie talis legitimatus a canonicatibus Germaniae repellitur, et jure communi ad episcopatum admitti non potest propter textum *cap. cum in cunctis* 7. *pr. de elect.* ibi, *de legitimo matrimonio sit natus.* Similiter non recipitur ad praetorium Rotae romanae, ut refert Ludov. Gomez *ad regul. cancell. de possessor. triennal. quaest.* 2. atque ex hac causa Philippus Decius, tametsi a Rom. Pont. hoc munus ei delatum esset, ab eodem praetorio rejectus est; Konig. *hic n.* 41.

100

Quodsi legitimatio facta sit rescripto principis saecularis, ita legitimatus 1. instar legitimi habilitatur ad officia, et dignitates saeculares, nisi speciali statuto, vel consuetudine obtentum sit, ut ad officium hujusmodi, vel dignitatem, requiratur, eum, qui illa obtinet legitime natum esse: et hac de causa ejusmodi legitimatus nec assessoris officio in camera imperiali, nec consiliarii principis munere defungi, aut doctoris titulo decorari potest; Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 31. Konig. *n.* 42. *cit.* Reiffenstuel *n.* 59.

101

2. Legitimatus rescripto principis saecularis, deficientibus filiis legitimis, succedit in bonis parentis, et aliorum consanguineorum, potestque agere querela inofficiosi testamenti, in quo exhaeredatur, et dicere esse nullum testamentum, in quo praeteritur, eo modo acsi legitimus esset; *novell.* 89. *cap.* 3. *et* 8. Covar. §. 8. *cit. n.* 2. Molin. *n.* 24. Palao *n.* 3. cum aliis. Neque obstat *tit. novell. cap.* 4. ubi legitimatus dicitur *ipsi soli genitori legitimus* esse; nam textus ille duntaxat loquitur de legitimato per oblationem curiae, prout constat ex illis verbis, *per hujusmodi causam* quibus *cap.* 4. *cit.* connectitur cum *cap.* 3. *praeced.* ubi solum sermo erat de legitimato per oblationem curiae. Dixi, *deficientibus filiis legitimis*; nam his existentibus, et contradicentibus jus succedendi in bonis paternis regulariter sic legitimato per rescriptum non acquiritur, ut dictum est *n.* 95. nisi expresse hoc concedatur cum clausula derogatoria. Potest etiam legitimatio per rescriptum ita concedi, ut solum succedere sic legitimatus possit in eo, quod pater ei reliquerit; et tunc si praetereatur a patre, conquiri de praeteritione non poterit, quod jus succedendi tantum conditionatum hujusmodi legitimatione acquisiverit; Palao §. 4. *cit. n.* 3. *fin.*

102

3. Legitimatus rescripto principis in patriam potestatem transit, sicut filius legitimus, si tamen legitimationi consenserit, ut habetur *novell. cit. cap.* 11. ubi limitationis istius rationem addit imperator, quod ***si solvere jus patriae potestatis invitis filiis non est permissum patribus, multo magis in potestatem redigere invitum filium, et nolentem, justum non sit.***

103

Quaeritur 3. quinam possint legitimare rescripto suo? Resp. Potestas haec per se, et jure communi competit soli principi; Abb. *in cap. per venerabilem* 13. *hoc tit. n.* 23. Bald. *in l.* 1. *pr. Cod. de jur. aureor. anul.* Azor. *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 14. *quaest.* 5. Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 173. *n.* 7. Pont. *l.* 11. *de matrim. cap.* 5. *n.* 1. Palao. *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 5. *n.* 1. Vviestner *hic n.* 55. Ratio est, quia huic soli competit potestas jus a se, vel praedecessoribus suis constitutum abrogandi, vel ei derogandi. *Principis* autem nomine hic venit princeps supremus tantum, qualis est in ecclesiasticis papa tantum, in civilibus imperator, rex, vel alius superiorem non recognoscens; Zoes. *hic n.* 29. *vers. legitimandi*, Konig. *hic n.* 32. Reiffenst. *ibid. n.* 52.

104

Dixi, *per se, et jure communi*; nam jure speciali etiam aliis potestas haec competit. Et 1. quidem episcopo, ac capitulo, sede vacante, quoad ordines minores, et beneficia simplicia, ut dictum est *lib.* 1. *tit.* 17. *n.* 12. Quo casu tamen proprie non fit legitimatio, cum vitium natalium quoad potissimos effectus adhuc maneat; sed potius episcopus eo casu dispensat relaxando jus, ut vitium natalium ad ordinum minorum susceptionem, et beneficii simplicis acquisitionem non obsit; Abb. *in cap.* 13. *cit. n.* 23. Molin. *n.* 7. Palao *n.* 1. *vers. inferioribus*, Pirhing. *hic n.* 44. Vviestner *n.* 56. Reiffenst. *num.* 58.

105

Electores, princeps, et status imperii ceteri, ex observantia hodierna, quae sicut alias saepe, ita etiam hic delectit a jure communi. Videatur Myler. ab Ehrenbach *de princ. et stat. imper. part.* 2. *cap.* 54. Layman. *l.* 2. *jur. publ. cap.* 8. *n.* 142. Stryk *us. mod. pandect. ad tit. de his, qui sui, vel alien. jur.* §. 14. Konig. *hic n.* 34. *vers. porro*; Reiffenst. *ibid. n.* 53.

106

3. Comites palatini, et sedis apostolicae legati, qui legitimare, et natalibus restituere illegitimos possunt privilegio a principe sibi concesso, sed limitate ad tenorem rescripti, quo potestas haec ipsis da-

ta est: unde si limites hujus sui mandati excedant, ab ipsis acta nullius momenti sunt; *cap. dilecta* 22. *de rescript. l. diligenter* 5. *ff. mandat.* Pont. *cap.* 5. *cit. n.* 16. Palao *n.* 2. Canis. *in cap.* 13. *hoc tit. n.* 12. Honor. *hic n.* 36. Vviest. *ibid. n.*56.

107

Atque hinc sequitur 1. cum, cui potestas legitimandi concessa est simpliciter, non posse legitimare ad feuda, et majoratus; quia ex ea potestate solum potest legitimare simpliciter; sed simpliciter legitimatus rescripto principis non fit propterea aptus ad majoratus, et feuda, ut teste Palao *n.* 3. tenet communis sententia. Simili modo simpliciter potens legitimare, non potest legitimare, stantibus filiis legitimis; sed ut hoc quis possit, opus est, ut id clare exprimatur, saltem sub clausula generali, qua concedatur plena, et libera potestas legitimandi; Pont. *l.* 11. *de matrim. cap.* 5. *fin.* quia neque princeps, dum simpliciter legitimat rescripto suo, censetur legitimare cum praejudicio legitimorum.

108

2. Comites palatini non possunt legitimare illegitimos nobilium, nisi specialiter hoc eis concessum fuerit: et si etiam concessa sit facultas legitimandi nobiles, ea ad baronum, comitum, aliarumque personarum illustrium filios legitimandos non porrigitur; Nolden. *de stat. nobilit. cap.* 16. *th.* 15. nam prout diplomata super concessis comitivis testantur, S. C. majestas hanc potestatem sibi soli reservat, eamque expedit per judicium suum aulicum, cui supplicantes preces suas offerre debent, et hoc deinde S. C. majestati referri curat, atque demum id quod S. C. majestas desuper decrevit, per cancellariam imperialem expedire facit; *cap. Leopold. art.* 44. Konig. *hic n.* 34. Reiffenst. *n.* 57.

109

3. Legitimatio per rescriptum principis saecularis, vel comitis palatini non habet effectum in foro ecclesiastico, ut v. gr. talis legitimatus possit suscipere ordines; Abb. *in cap.* 13. *hoc tit. num.* 26. Imo, ut teste Fachin. *l.* 3. *contr. cap.* 28. non pauci DD. volunt, legitimatio ab uno principe facta non habet effectum in territorio alterius principis, adeo ut v. gr. legitimatus ab imperatore non succedat in bonis in Papali territorio sitis.

110

Quaeritur 4. an papa naturales, et spurios legitimare possit ad successionem haereditariam, honores, dignitates, et munera mere temporalia? Resp. distinguendo: nam in terris dominio suo temporali immediate subjectis potest; non potest in terris quoad temporalia subjectis alii principi, vel reip. regulariter loquendo; ita Abb.

in cap. 13. *hoc tit. numer.* 15. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 8. *num.* 43. Pont. *l.* 11. *de matrim. cap.* 5. *n.* 6. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 5. *num.* 16. Sanch. *l.* 8. *de matrim. D.* 7. *num.* 1. Canis. *in cap.* 13. *cit. num.* 5. Barbos. *ibid. n.* 1. Gonzal. *num.* 19. Vallens. *hic n.* 4. Zoes. *n.* 25. Honor. *n.* 32. Pirhing. *n.* 41. *et* 43. Schambog. *n.* 18. Konig. *n.* 33. Vviestner *n.* 63.

111

Ratio primae partis est, quia pontifex in territorio, jurisdictioni suae temporali immediate subjecto fungitur authoritate principis supremi; *cap. per venerabilem* 13. *vers. idem autem hoc tit.* igitur sicut alius supremus princeps illegitimos rescripto suo habilitare potest ad successionem, dignitates, et munera, ita etiam papa in territorio, subjecto jurisdictioni suae temporali.

Ratio secundae partis; quia inhabilitas ad successionem etc. ex defectu natalium nata fere provenit ex dispositione juris civilis; atqui pontifex jus civile, quando peccatum non nutrit, nec ecclesiae gubernationi, vel aliis bonis spiritualibus adversatur, abrogare, mutare, vel relaxare nequit; *arg. canon. cum ad verum* 5. *dist.* 96. *per venerabilem cit. ver. nam si.* ergo etc.

112

Dixi *regulariter loquendo*; quia non desunt casus, quibus pontifex illegitimos legitimare ad hujusmodi effectus etiam extra territorium, temporali dominio suo subjectum, potest: et quidem 1. quando dubium est de valore matrimonii; nam si hoc casu papa legitimum pronuntiaverit matrimonium proles illa omnino legitima est ratione matrimonii quoad utramque jurisdictionem; Ant. de Butr. *in cap. per venerabilem cit. num.* 10. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 8. *num.* 41. Gonzal. *in cap. cit. num.* 25. Vviestner *hic n.* 64. et sumitur ex *cap. quod nobis* 9. *et cap. per venerabilem citat.* ubi papa ad regis Franciae filios natalibus restituendos ejusmodi dubio permotus fuit.

113

2. Quando ejusmodi legitimationem exposcit causa gravis necessitatis alicujus regni, vel provinciae, quia v. gr. alias exponeretur periculo religionis pervertendae, aut alterius boni spiritualis amittendi; Abb. *in cap. per venerabilem cit. num.* 25. Covar. §. 8. *cit. num.* 45. Molin. *D.* 173. *n.* 14. Sanch. *l.* 8. *de matrimon. D.* 7. *num.* 1. Pont. *l.* 11. *cap.* 5. *num.* 6. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 5. *n.* 4. Zoes. *hic n.* 25. Vviestner *n.* 65. Reiffenstuel *n.* 50. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 3. *n.* 94. colligitur ex *cap. citat. V. quod autem*, sicque habet ecclesiae praxis. *Ratio est*, quia papa vi generalis potestatis a Deo acceptae potest omnia, quae

ad gubernandam ecclesiam, et religionis, ac justitiae christianae bonum in ea conservandum necessaria, vel admodum utilia sunt, ut alibi saepe diximus.

114

Quaeritur 5. an eosdem illegitimos, temporali suae jurisdictioni non subjectos, ad successionem etc. legitimare pontifex possit dispensando in radice matrimonii, auferendo sc. impedimentum pro illo tempore, pro quo natalibus eorum legitimis obstitit? *Certum est* 1. si inter parentes talis illegitimi nullum, et ne fictum quidem contractum fuit matrimonium, non posse illum a pontifice legitimum reddi ad temporalia, quia cessante matrimonio, cessat radix, ex qua legitimatio ortum habere potest, essetque legitimatio haec directa ad temporalia, quae pontifici secundum dicta *n.* 110. concessa non est.

115

Certum est 2. si matrimonium, inter parentes talis illegitimi contractum, nullum fuit jure naturali, vel divino, quia v. g. consensus defuit, vel contrahentes laborabant impedimento ligaminis, non posse illum a pontifice legitimari dispensando in radice matrimonii, ut recte Sanch. *l.* 8. *de matrim. D.* 7. *n.* 4. Pont. *l.* 11. *cap.* 5. *n.* 8. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 5. *n.* 6. Pirh. *hic n.* 43. *coroll.* 2. Vviest. *ibid. n.* 68. Ratio est, quia naturalis, et divini juris est impedimenta tollere, ac proinde conjugium ad effectum legitimationis cohonestare papa nequit: quod intellige cum Sanch. *n.* 10. quando impedimentum est certum: secus, si dubium est; quia in dubio non est spoliandus pontifex possessione potestatis, quam habet ad dispensandum.

116

Certum est 3. illegitimos spurios per subsequens matrimonium legitimari posse, si id pontifex concedat; sicut enim pontifex illegitimos naturales legitimos reddit per matrimonium subsequens, ita poterat illegitimos spurios; quod autem per legem statui poterat, potest etiam pro casu aliquo speciali decerni; Pont. *cap.* 5. *cit. n.* 1. Palao *n.* 6. qui tamen addit, non esse credendum id fieri, nisi clare constet, cum sit derogatio juris communis statuti; *cap. tanta* 6. *hoc tit.*

117

Dubium est, quando contractum est matrimonium defacto inter parentes illegitimi, affectu quidem conjugali, sed nulliter ob impedimentum dirimens juris tantum ecclesiastici, an eo casu pontifex dispensando in radice matrimonii sic contracti, legitimare possit prolem ex eo susceptam, ita, ut impedimento pro tempore, quo matrimonium illud celebratum est, sublato, matrimonium pro legitimo

inito habeatur, et proles ex eo suscepta evadat legitima, et habilis ad effectus tam canonicos, quam civiles, acsi ex legitimo matrimonio suscepta esset?

118

Negant Ant. de Butrio *in cap. per venerabilem.* 13. *hoc tit. n.* 10. Navar. *Cons.* 2. *hoc tit.* Molin. *tract.* 3. *de J. et J. D.* 1624. *n.* 3. Coninck *D.* 33. *de matrimon. dub.* 4. *n.* 41. Perez. *de matrim. D.* 43. *sect. num.* 9. 1. Quia ut Navar. *loc. cit.* refert, ejusmodi legitimatio a Gregorio XIII. petita, et ab eodem denegata est cum addito, se dispensare non posse; 2. quia papa non potest facere, ut matrimonium quod fuit nullum, tale non fuerit, et cons. ut legitime nata sit proles, quae ex reprobato concubitu est procreata; 3. si absque ullo matrimonio ex copula fornicaria talis proles prognata esset, non posset illam pontifex legitimam reddere ad temporalia, ut dictum est *num.* 114. ergo nec poterit, cum matrimonium irritum est; quia esse irritum matrimonium, ac non esse matrimonium pro eodem reputari debet.

119

Sed dicendum, posse a pontifice prolem susceptam ex matrimonio, quod jure tantum ecclesiastico invalidum fuit, etiam ad successionem haereditariam, et alios similes effectus legitimari, dispensando in radice ejusdem; ita Abb. *in cap.* 13. *hoc tit. n.* 21. Joan. Andr. *ibid. n.* 30. Alex de Nevo *n.* 18. Sylv. *V. papa quaest.* 18. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 8. *n.* 20. Garc. *de benef. part.* 7. *cap.* 2. *n.* 41. *et* 42. Sanch. *l.* 8. *de matrim. D.* 7. *n.* 4. Guttier. *de matrim. cap.* 84. *n.* 20. Pont. *l.* 11. *cap.* 5. *n.* 9. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 5. *n,* 8. Barbos. *in cap.* 13. *cit. num.* 4. Gonzal. *ibid. n.* 22. Honor. *hic n.* 22. Pirh. *n.* 42. Schamb. *n.* 18. Konig. *n.* 33. Vviest. *n.* 69. Reiffenst. *n.* 51. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 3. *n.* 96. et allegatur pro hac sententia authoritas *curiae granat. et rot. rom.* relatae a Farin. *p.* 2. *decis.* 687. *n.* 8.

120

Ratio est, quia quod proles tali casu illegitima sit, tantum oritur ex lege ecclesiastica, qua conjugia, cum ejusmodi impedimento contracta, irritantur; atqui pontifex, utpote superior omni lege ecclesiastica, ut legem ipsam, ita etiam effectus legis tollere, et abrogare potest, perinde, ac si nunquam fuisset; ergo etiam poterit tollere, vel dispensare in lege, qua illegitimitas ex tali matrimonio est inducta, et hac sua dispensatione facere, ut quoad ordines, beneficia, successionem etc. respectu certarum personarum ita se habeat, acsi nunquam eosdem effecisset: hoc autem si fiat, proles,

ex tali matrimonio procreata, habenda erit pro legitima, utpote sublata ea inhabilitate, quam lex induxit; ergo etc.

121

Proceditque hoc 1. non tantum casu, quo parentes talis prolis adhuc vivunt, sed etiam quando mortui sunt, ut bene *loc. cit.* Sanch. *n.* 6. Pont. *n.* 10. Palao *n.* 9. Barbos. *n.* 6. Gonzal. *n.* 23. Honor. *n.* 25. Vviest. *n.* 20. et rationem dant, quia legitimatio per dispensationem in radice matrimonii consistit non tam in abolitione impedimenti, ut matrimonium ineatur, quam in revocatione legis ecclesiasticae quoad vim irritandi matrimonium, et reddendi prolem illegitimam.

122

Procedit 2. ut valida sit haec legitimatio, etsi in aliorum cedat praejudicium; quia praejudicium aliis proveniens impedire non potest facultatem pontificis; Palao *n.* 10. cum *Sanch. Pontio.* Debet tamen ad ita dispensandum pontifex moveri justa causa; quia sine hac juri alteri, vel aliis quaesito praejudicare non potest; et hinc stante praejudicio tertii, nunquam censendus est legitimationem istam concedere, nisi clare id exprimat; Sanch. *l.* 8. *de matrimon. D.* 7. *n.* 6. *fin.* Guttier. *de matrimon. cap.* 74. *n.* 16. Palao *loco citat. n.* 10. ita autem censendus esset dispensare, quando ita dispensat, ut matrimonium, ex quo genita est proles legitime, et approbet ex tunc, i. e. ab eo tempore, quo genita fuit; quia tunc haberi tale matrimonium debebit pro legitimo, cons. etiam proles ex eo suscepta.

123

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. de responso illo Gregorii non satis constat: et si constaret, intelligendum esset, id pontificem non posse, quando dispensationis ejusmodi justam causam non habet. *Ad.* 3. Papa sic dispensando non facit, ut matrimonium reipsa non fuerit nulliter contractum, sed tantum revocat, et tollit damna, ex jure ecclesiastico profecta, et prolem restituit in statum, in quo fuisset, si lex ecclesiastica matrimonium irritans tempore matrimonii contracti non fuisset; Gonzal. *loc. cit. n.* 33. *fin. Ad* 3. negatur paritas; quia prolis ex fornicatione susceptae inhabilitas principaliter oritur ex jure civili, quod relaxare papa regulariter nequit; contra ita dispensando in radice matrimonii exercet jurisdictionem suam directe, et immediate circa materiam juris proprii, tollendo sc. impedimentum, jure ecclesiastico introductum. *Neque* obstat, quod dispensatione hac facta, sequatur habilitas ad effectus juris civilis; nam hoc tantum fit mediate, et consecutive, semperque contingit, quando pontifex dispensat in aliquo impedimento di-

rimente ad matrimonium contrahendum; nam sic dispensatorum parentum proles dein suscepta efficitur habilis ad omnes effectus etiam juris civilis, ad quos, si dispensatio data non fuisset, fuisset inhabilis.

124

Quaeritur 6. quid requiratur, ut legitimari aliquis per rescriptum principis possit? Resp. 1. Requiritur, ut filius legitimandus sit subditus legitimantis, tum ob textum *cap. per venerabilem* 13. *hoc tit.* tum quia legitimatio est actus jurisdictionis, saltem voluntariae, qui non nisi in subditum exerceri potest; *tot. tit. cod. si non a compet. judic.* Hinc princeps subditum alterius, nec quoad bona, quae sunt in territorio suo etiam patre consentiente, legitimare potest; Abb. *in cap. venerabilem cit. n.* 22. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 8. *n.* 43. Fachin. *l.* 4. *contr. vap.* 58. *pr.* Pont. *l.* 11. *de matr. cap.* 6. *num.* 2. Palao *tract.* 14. *D.* 4. *part.* 1. 6. *n.* 3. cum aliis. Potest tamen legitimare proprium suum filium, ut videtur innuere pontifex *cap. per venerabilem cit.* et facit *l. siquis* 3. *cod de natural. liber.* ibi, *indignum enim est, ut qui sacratissimae urbis ubere gloriatur, naturales suos non illustris ordine civitatis illuminet.*

125

2. Ut per subsequens matrimonium legitimari non possit, forte quia mulier, ex qua filium legitimandum suscepit, est mortua, aut cum honore duci non potest; si enim per subsequens matrimonium legitimari possit, non est locus legitimationi per rescriptum principis; *novell.* 74. *cap.* 1. *et novell.* 89. *cap.* 9. propterea, quia legitimatio per rescriptum est remedium extraordinarium, quod cessat, suppetente ordinario; *l. in causae* 16. *princ. ff. de minor.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 9. *n.* 6. Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 173. *n.* 22. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 7. *n.* 1. Reiffenst. *hic n.* 63. Procedit autem hoc regulariter; nam absolute loquendo potest princeps ex plenitudine potestatis illegitimum elevare ad statum legitimorum, licet concubina in uxorem duci possit; sed non intelligitur id voluisse facere, nisi supplicans in supplicatione, et princeps in rescripto expresserit; Mynsig. *cent.* 1. *obs.* 15. Zoes. *hic n.* 27. Honor. *n.* 39. Konig. *n.* 38. Reiffenst. *n.* 6.

126

Ut nulli adsint liberi legitimi; quia spectata ordinaria potestate non censetur princeps cum praejudicio legitimorum velle legitimationem concedere; *novell.* 74. *cap.* 1. *et* 2. Excipit Pont. *l.* 11. *de matrimon. cap.* 7. *num.* 3. si liberi legitimi consentirent; tunc enim cessaret eorum praejudicium, de quo tamen Palao *loc. cit. num.* 2. dubitat. Quidquid sit, et ex quocumque capite requira-

tur consensus liberorum legitimorum, agnatorum tamen, et cognatorum alias ab intestato succedentium consensus non requiritur; tum quia nulla lex consensum istum requirit; tum quia agnati, et cognati nondum habent jus aliquod, sed tantum spem ad bona, eamque remotam, cum eo patet, etiam sine liberis decedens, non teneatur instituere. *Proceditque* hoc non tantum vivente patre, sed etiam illo mortuo, si tamen in morte petierit legitimationem filii sui illegitimi, et sub conditione illa ipsum instituerit haeredem; nam tunc si princeps voluntati parentis defuncti annuerit, legitimando filium, iste ceteros agnatos, cognatosque excludet. Ita post *Bartolum* Covar. §. 9. *cit. n.* 7. Molin. 174. n. 4. Palao *n.* 3.

127

4. Ut vel pater libello supplici legitimationem a principe exoret, vel filius post mortem patris producto testamento, quo, ut legitimaretur filius, pater desideravit; *novell.* 74. *cap.* 2. §. 1. *novell.* 89. *cap.* 9. §. 1. *et cap.* 10. Potest tamen princeps, et moribus hodiernis solet, absoluta potestate, ad solam instantiam liberorum illos legitimare, ita tamen, ut legitimationis effectus solum restringatur ad legitimatum, nec extendatur in patris, aliorumque praejudicium; Stryck. *us. modern. Pandect. tit. de his*, *qui sui*, *vel alien. jur.* §. Zoes. *hic n.* 28. Reiffenstuel *ib. n.* 64.

128

Ut ipse legitimandus consentiat; quia invitis beneficium legitimationis non confertur; *novel.* 89. *cap.* 11. sufficit tamen tacitus consensus, et quod non contradicat, aut ex post facto legitimationem ratificet et hinc etiam infans legitimari potest, ut bene Zoes. *hic num.* 26. Pirhing. *num.* 46. Konig. *num.* 40. Reiffenst. *n.* 61.

129

Quaeritur 7. quid exprimi debeat, ut validum sit legitimationis rescriptum? Resp. Exprimi debet 1. an filius naturalis, cujus legitimatio petitur, sine dedecore patris legitimari possit per subsequens matrimonium; nam si hoc possit, ut *n.* 125. dictum est, legitimatio per rescriptum regulariter non conceditur.

130

2. Exprimi debet, an adsint liberi legitimi; quia, ut patet ex dictis *n.* 126. his existentibus, et contradicentibus, princeps regulariter non legitimat. Imo moris est inseri legitimationibus per summum pont. vel principem clausulam, ut ita legitimati succedant patri, matri, et aliis, ita demum si proximi ex cognatione consenserint; sine praejudicio venientium ab intestato, quam inseri debere testatur Felin. *in cap. cum olim n.* 18. *de sent. et re judic.*

131

3. Explicari debet qualitas illegitimitatis, non solum in genere, sed etiam in specie, an scilicet legitimandus sit naturalis, an spurius; et si spurius, an ex incestu, sacrilegio, adulterio, vel ex omnibus simul; si ex incestu, explicari debet, ex quo incestu legitimandus sit natus, an ex incestu cum matre, cum sorore, filia, nuru etc. Si ex sacrilegio; an ex sacerdote, religioso, moniali, vel utrimque simul. Si ex adulterio, an illud sit geminatum, vel simplex; Abb. *in cap. per venerabilem* 13. *hoc tit. n.* 27. Molin. *tr.* 2. *D.* 173. *n.* 28. Palao *tract.* 13. *D.* 4. *part.* 1. §. 7. *n.* 14. Pirh. *hic. n.* 45. Konig. *n.* 35. *fin.* Vviest. *n.* 73.

132

4. Requiritur causa ad concedendam legitimationem, ut multis relatis probat Molin. Ictus *de primog. lib. fere per totum*, et ex eo notat Palao *loc. cit. n.* 16. cum enim princeps legitimationem concedens, jura, legesque a se statutas relaxet, aliisque praejudicet, nequit absque causa hanc concedere; alias non esset administrator, sed dissipator.

133

Superesset pro complemento istius rubricae aliquid dicendum de legitimatione *per oblationem curiae*, qua patet liberos suos naturales, aut defuncto patre ipsimet liberi seipsos offerebant curiae, seu ordini decurionum; §. *fin. inst. de nupt. l. siquis* 3. *de natur. lib. et nov. cap.* 2. sed quia ex concordi jurisperitorum sententia hic modus legitimandi hodie penitus exolevit, hinc diutius eidem inhaerere supervacaneum est; id solum addo, quod ex Stryck. *us. mod. pandect. ad tit. de his, qui sui, vel alien. jur.* §. 19. monet magnif. P. Schmier. *part.* 2. *de matrim. cap.* 3. *n.* 104. si hodiedum filius spurius a principe id sciente in senatorem reciperetur, eum tacite legitimatum credendum; cum enim ad senatum alii, quam legitimi non admittantur, princeps, qui voluit consequens, etiam antecedens voluisse praesumitur.

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possint, vel contra illud testificari

SUMMARIUM

1

Actum *tit. praec.* de effectu nuptiarum legitime initarum: sequitur de effectu initarum invalide, qui est dissolutio, seu potius declaratio nullitatis vinculi. Quia vero ad hanc deveniri propria authoritate nequit, causa nullitatis proponenda est judici, et hujus judicio terminanda; quod ut legitime fiat, regulariter praerequiritur accusatio matrimonii, et receptio testium contra id deponentium.

2

Quaeritur 1. ad quem judicem pertineat causarum matrimonialium cognitio, et definitio? Resp. Certum est apud omnes catholicos, eam

ad judicem ecclesiasticum pertinere; ita enim aperte decisum habetur *cap.* 3. *de ord. cogn. cap. lator* 5. *et cap. causam* 7. *qui fil. legit. cap. accedentibus* 12. *de exc. praelat.* et praeser. in Trid. *sess.* 24. *can.* 12. *de Sacr. matrim. ibi* , *siquis dixerit* , *causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos* , *anathema sit. Ratio* est , quia matrimonium , utpote unum ex septem sacramentis , est res spiritualis ; de rebus autem spiritualibus cognoscere , et judicare non saecularis , sed ecclesiasticae potestatis est; *cap. decern.* 2. *et capit. quanto* 3. *de jud. cap. si jud.* 12 *de sent. excomm. in* 6. ibi , *ad judicem ecclesiasticum* (*quia de re ecclesiastica* , *et spirit.*) *cognitio pertinebit.*

3

Proceditque hoc 1. tametsi causa principalis sit saecularis , et quaestio tantum incidat de valore matrimonii, e. g. si agatur de haereditate , et filius, qui haereditatem praetendit , negetur esse legitimus , et natus ex valido matrimonio; nam hoc casu judex saecularis in causa principali supersedere., et illam quaestionem de valore matrimonii ad judicem ecclesiasticum decidendam remittere debet , licet alias causa connexa dividenda non sit; *l. nulli* 10. *cod. de jud.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 12. *n.* 1. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 84. *n.* 16. *et seq.* Engl. *hic. n.* 1. Scambog. *n.* 14. Reiffenstuel *n.* 24. Contra non prohibetur judex ecclesiasticus , quaestione de causa matrimoniali principaliter apud ipsum mota , cognoscere de causis incidentibus , alias pertinentibus ad judicem saecularem, v. g. de haereditate , de dote , de alimentis etc. Molin. *de prim. l.* 2. *cap.* 15. *n.* 76. Guttier. *pract. qq. l.* 1. *quaest.* 44. *a n.* 6. *et l.* 3. *quest.* 29. *n.* 28. Petr. Barbosa *in l. part.* 1. *n.* 46. *ff. solut. matrim.* August. Barbosa *all. cit. n.* 19. Reiffenstuel *hic n.* 25. cum communi; patetque clare ex *cap. conq.* 1. *qui fil. leg. cap. de prud.* 3. *cap. nuper* 6. *et cap. per vestras* 7. *de donat. in vir. et uxor.* Ratio est, quia judex ecclesiasticus ex se non est incapax cognoscendi causas temporales , uti laicus incapax est cognoscere spirituales.

4

Procedit 2. etiamsi lis moveatur tantum de sponsalibus ; quia sponsalia matrimonium , tanquam sponsio et promissio illius tangunt ; atqui causarum , quae quoquo modo matrimonium tangunt , idem est judicium , quod ipsius matrimonii; *arg. cap. translato* 3. *de const. et clem. dispendiosam* 2. *de jud.* gloss. *ibid. v. matrimonii.* Ancharan. *n.* 5. Zabarell. *n.* 3. Oliva *for. eccl. part.* 3. *quaest.* 37. *n.* 3.

5

Procedit 3. ut judex saecularis de causa matrimoniali, vel sponsalium ne quidem cognoscere possit summarie; Joan. Andr. *in add. ad spec. tit. qui fit. leg.* §. 1. *vers. competit*, Decius *in cap. decernimus cit. n.* 24. *vers.* 3. *fall.*. Barbosa *cit. n.* 32. Ratio est, quia etiam in causis summariis cognitio judicialis est necessaria; igitur cum secundum dicta judex laicus sit omnino incapax cognoscendi de causis matrimonialibus, etiam summarie de illis cognoscere nullatenus poterit.

6

Quaeritur 2. quae causae hic nomine matrimonialium veniant? Resp. Proprie hoc nomine, prout ad praesentem titulum spectat, veniunt illae, quibus controversia, et quaestio est de matrimonii et sponsalium natura, qualitatibus, contractu, et benedictionibus nuptialibus: de conjugum, et sponsorum juribus, et obligationibus, ortis ex contractu sponsalitio, vel matrimoniali; de sponsalium, et matrimonii valore, et de legitimitate prolium ex isto orta: de ipsorum impedimentis et dispensationibus in hujusmodi impedimento, ipsius matrimonii, vel sponsalium ab ista dissolutione, aut redintegratione etc. nam de his, et similibus, sicut leges condere, ita et controversias super illis exortas decidere ecclesiasticae est potestatis.

7

Contra ad forum saeculare, et judices saeculares pertinent causae, quibus de dote, et propter nuptias donatione, de haereditaria successione, alimentis, et similibus agitur, ut ex communi sensu docet Bellarm. *l.* 1. *de matrim. cap.* 32. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *n.* 166. Pirh. *hic. n.* 17. Scambog. *n.* 13. Vviest. *n.* 5. *Excipitur* nisi hujusmodi quaestio incidat in causam matrimonialem proprie dictam, quae principaliter agitur; hoc enim casu, ut *n.* 3. dictum est, cognoscere de hujusmodi causis, et pronuntiare judex ecclesiasticus potest.

8

Porro cum *n.* 6. dictum est, causas super matrimonio, sponsalibus etc. ortas decidendas a solo judice ecclesiastico, id intelligendum est, quando causa ejusmodi habet admixtam quaestionem juris; nam si sit mere facti e. g. si diceretur filius mere ex concubinatu genitus, et negaretur inter parentes ejus aliquando matrimonium fuisse contractum, de isto facto, an matrimonium contractum sit, abstrahendo a valore ejus, etiam judex saecularis recte cognosceret, ut cum *Bartolo*, *Covar. Petr. Barbos. Cabed.* docent Caevall. *opin. comm. cont. comm. quaest.* 403. Engl. *hic n.* 1. *fin.*

*46 **

Scamb. *n.* 15. et dictum est *lib.* 3. *tit.* 10. *n.* 13. Videantur dicta *lib. cit. tit.* 2. *a. n.* 53.

9

Quaeritur 3. quis judex ecclesiasticus cognoscere, et pronuntiare possit de causis matrimonialibus proprie dictis? Resp. distinguendum inter jus ordinarium, et speciale. *Jure ordinario* cognitio, et decisio harum causarum pertinet ad episcopos, et non ad inferiores praelatos; Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 12. *num.* 1. Sbrozz. *de vicar. episc. lib.* 2. *quaest.* 43. *pr.* Franc. Leo *thesaur. for. eccl. part.* 2. *cap.* 9. *n.* 6. Guttier. *pract. l.* 3. *quaest.* 26. *n.* 1. Riccius *prax. for. eccl. decis.* 245. *edit.* 1. *et resol.* 215. *edit.* 2. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 84. *n.* 2. Engl. *hic n.* 2. Schambogen *n.* 14. Konig. *n.* 7. Vviestner *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 18. *et* 21. et patet ex *cap. accedentibus* 12. *de excess. praelat.* et Trid. *sess.* 24. *cap.* 20. *vers. adhuc de reform.*

10

Intelligi autem hic nomine episcopi debent non tantum praelati ordinis episcopalis, sed quicunque alii, qui jurisdictionem quasi episcopalem in clerum, et populum obtinent, etiamsi ordinem episcopalem non habeant. Atque hinc 1. cognoscere, et pronuntiare de causis matrimonialibus potest capitulum sede vacante; nam ista vacante, jurisdictio episcopi ordinaria ad istud transit; *cap. his quae* 11. *et cap. cum olim* 14. *de major. et obed.* Covar. *n.* 1. *cit.* Pavin. *de offic. et potest. capit. part.* 1. *quaest.* 10: *n.* 8. Quarant. *summ. bullar. V. capitulum sede vacante quaest.* 5. Dian. *part.* 8. *tract.* 4. *resol.* 22. Barbosa *alleg.* 84. *n.* 4. Vviestner *n.* 7. *hic.* Reiffenstuel *ibid. n.* 20. vicarius generalis episcopi, vel capituli, sede vacante: neque opus est, ut ad id habeat speciale mandatum, ut contra *Rebuff. Petr. de Ledesm. Ugolin.* melius docent Covar. *n.* 1. *cit. vers. potest*, Sbrozz. *quaest.* 44. *fin.* Sanch. *lib.* 3. *de matrim. D.* 29. *n.* 18. *vers.* 2. Azor. *part.* 2. *l.* 3. *cap.* 45. *quaest.* 2. Narbona *de appell. a vicar. ad episcop. part.* 1. *n.* 201. Barbosa *n.* 3. Patet ex *cap. fin. de cognat. spirit. et cap. accepisti* 1. *de frigid. et malef.* ubi dicitur proponendam esse querelam coram episcopo, aut ejus *misso*, ubi gloss. *V. misso*, explicat, *i. e. vicario.* Videantur dicta *lib.* 1. *tit.* 28. *n.* 23. *vers.* 3. 3. Praelati alii, episcopis non subjectis, si jurisdictionem quasi episcopalem in certo territorio, et in ejus populum habeant; Riccius *decis. cur. neapol. part.* 4. *decis.* 184. Barbosa *alleg. cit. n.* 2. *fin.*

11

Jure extraordinario obtineri potestas cognoscendi de causis matrimonialibus potest etiam ab aliis triplici modo. 1. Privilegio apostolico. 2. commissione tum pontificis, tum episcopi; potest enim episcopus

potestatem hanc delegare, et quidem non vicario suo tantum, sed etiam aliis, qui tamen subdelegare illam non possunt; quia in causis matrimonialibus, quod graves illae, et arduae sint, censetur esse electa industria personae; quando autem industria personae electa est, non potest quis vices suas mandare alteri; *cap. fin.* §. *is autem*, *de offic. deleg.* Et ita, praesertim in amplioribus dioecesibus, de ejusmodi causis ex commissione episcopi in prima instantia cognoscit officialis minus principalis, et principali, sive vicario episcopi generali subordinatus, archidiaconi, et vicarii foranei, quos *commissarios* vocant, ne partes cum magnis sumptibus, et temporis dispendio cogantur semper adire consistorium episcopale; Engl. *hic n.* 2. Konig. *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 22. 3. praescriptione, vel consuetudine legitime praescripta: quae tamen, ut talis sit, non quadragenaria, ut olim juxta *cap. auditis* 15. *de praescript.* sed immemorialis esse debet, prout a *s. congr. cardd. trid. interpp.* declaratum esse testatur Gonzal. *ad reg.* 8. *cancell. gloss.* 33. *n.* 5. Barbos. *alleg.* 84. *cit. n.* 5. Eagn. *in cap. accedentibus cit. n.* 6. Reiffenstuel *hic n.* 23.

12

Quaeritur 4. quibus conjugum, et conjugiorum accusatio competat? Resp. cum distinctione: vel enim agitur ad impediendum matrimonium nondum initum ob impedimentum inter sponsos intercedens, vel ad divortium jam contracti. *Si primum*, ad accusationem, vel potius denuntiationem impedimenti admittuntur, imo si probare id valeant, graviter obligantur omnes de populo, qui talis impedimenti notitiam habent, et de malitiosa denuntiatione suspecti non sunt, ut ostensum est *supra tit.* 3. *numer.* 52. *Si secundum*, altera distinctio est adhibenda, et videndum, an agatur ad matrimonii legitime contracti divortium quoad cohabitationem, et thorum duntaxat, an ad dissolutionem vinculi ob impedimentum dirimens.

13

Si prius, Abb *ad rubr. hoc tit.* Canis. *ibidem n.* 2. Vvagnereck *not.* 2. Gonzal. *in cap. fin. eod n.* 3. Honor. *hic n.* 12. Pirhing. *n.* 1. Schambog. *n.* 2. cum communi aliorum ad agendum, sive alterum accusandum admittunt solum innocentem desumentes id ex *cap. tuae* 5. *de procurat. cap. quemadmodum* 25. §. *illud de jurejur. et cap. meritis* 4. *de adult. et stupr.* Rationem dant, quia divertendi jus principaliter ipsius favore est introductum, atque idcirco iste injuriam sibi illatam conjugi saltem poenitenti remittere potest; *can. quod. autem* 7. *caus.* 32. *quaest.* 1. *et cap. si vir* 3. junct. gloss. *V. debet rubr. citat.* Aliud foret, si reus accusaretur, non ad divortium, sed ad poenam adulterii infligendam; ad hoc enim, quia crimen publicum est, admittitur quilibet, modo mas, et 25. annis

major sit; *l. palam* 43. §. *senatu.* 10. *ff. de rit. nupt. l. si maritus* 15. §. *lex julia* 6. *ff. et l. publico* 1. *cod. ad leg. jul. de adult.*

14

Si posterius, tertia distinctione opus est, et considerandum, quale sit impedimentum, ob quod declarari debeat matrimonium esse nullum. Nam 1. si impedimentum matrimonii contractum irritans sit impotentia, ex alterius conjugis frigiditate, arctatione etc. proveniens, ad matrimonii accusationem iterum admittuntur soli conjuges; quia conjux, si velit, impotenti cohabitare, saltem ut frater sorori, potest; *canon. requisisti* 2. *caus* 33. *quaest.* 1. *cap. consultatione* 4. *et cap. laudabilem* 5. *de frigid. et malef.* Canis. *ad rubr. hoc tit. n.* 2. Vvagnereck *ibid. n.* 2. Gonzal. *in cap. fin. eod. n.* 3. Vall. *hic n.* 2. Honor. *n.* 8. Pirhing. *n.* 1. Schambog. *n.* 2. Viest. *num.* 12. Reiffenstuel *n.* 3.

15

2. Idem dicendum, si impedimentum, ex quo ad matrimonii, tanquam invalide contracti, dissolutionem agitur, sit error circa individuum personae, aut ejus conditionem, vel metus; Konig. *hic n.* 5. Vviest. *n.* 13. Reiffenstuel *n.* 4. cum *citt.* quia errore, metuve, cessante, actioni suae renuntiare, et in matrimonium consentire denuo possunt; *can. si quis ingenuus* 4. *caus.* 29. *quaest.* 2. *cap. proposuisti* 2. *et cap. fin. de conjug. servor. cap. insuper* 4. *hoc tit.* Imo in praefato casu, ubi conjuges solo consensu suo mutuo impedimentum tollere, et matrimonium ratificare valent, ipsimet non amplius audiuntur, si post acquisitam impedimenti notitiam adhuc carnaliter se invicem cognoscunt; quia matrimonium novo consensu ratificasse, et cons. inseparabile effecisse de jure praesumuntur; Reiffenstuel *cit. n.* 5.

16

3. Si impedimentum sit consanguinitas, affinitas ex copula conjugali orta, vel publica honestas, ii prae ceteris ad accusandum matrimonium admittuntur, qui meliorem hujusmodi impedimenti notitiam habere solent, et possunt; quales sunt imprimis parentes; deinde consanguinei ceteri; et his deficientibus vicini; *can. consanguineos* 2. *et can. notificamus* 3. *caus* 35. *quaest.* 6. *cap. videtur* 3. *hoc tit.* Abb. *ad rubr. hoc titul.* Canis. *ibid. n.* 2. Vvagnereck *not.* 2. Vallens. *hic. n.* 2. Zoes. *n.* 4. Honor. *n.* 10. Pirhing *n.* 1. Schambog. *n.* 2. Vviestner. *n.* 14. Reiffenst. *n.* 6.

17

4. Si agatur ex alio aliquo impedimento, non conjuges tantum sed alii etiam veraces, et non suspectae fidei, qui impedimenti no-

titiam habent, et ab accusatione alias non repelluntur, admitti possunt, praesertim si eorum intersit; Gonzal. *in cap. fin. cit. n.* 3. Honor. *n.* 9. *et* 16. Konig. *n.* 13. Vviestner *n.* 15. Reiffenstuel *n.* 7. et colligitur ex *cap. perlatum* 1. *de his, quae vi, metusve causa etc.* ubi matrimonium tanquam irritum propter impedimentum professionis religiosae impugnarunt monasterii priorissa, et sorores.

18

Quaeritur 5. quales esse debeant, qui matrimonium accusare volunt? Resp. Ut ad matrimonium accusandum admittantur, debent esse fidei non suspectae. Hinc ab ejusdem accusatione repelluntur. 1. qui id accusant turpis quaestus causa, sive quia pecunia ad accusandum inducuntur, vel eam exigunt, ut ab accusatione desistant; *cap. significante* 5. *hoc tit.* quia falso, et malitiose accusare praesumuntur; *canon. prohibentur* 14. *princ. vers. alii propter turpem caus.* 2. *quaest.* 1. *l. accusare* 8. *ff. de accusat.* gloss. *in cap. significante cit. V. eod.* Abb. *ibid. n.* 4. Vivian. *in ration.* Vvagnereck *in exeges.* Barbosa. *n.* 1. Gonzal. *in cap. fin. cit. n.* 3. Honor. *n.* 9. Pirhing. *n.* 4. Schamb. *n.* 6. Konig. *n.* 3. Vviestner *n.* 16. Reiffenstuel *n.* 9. Debent autem resistentes accusationi probare, quod quaestus causa accusatio intentetur; quia delicta non praesumuntur, sed probari debent; Reiffenst. *loc. cit. fin.*

19

2. Qui cum proclamationes, sive matrimonii denuntiationes publicae fierent, impedimentum non manifestarunt, quia manifestationem illius in tempus matrimonii jam contracti differendo calumniose accusare praesumuntur, nisi praesumptionem istam elidant ostendendo medio juramento, quod denuntiationes factas ex causa absentiae, infirmitatis etc. ignoraverint, vel ipsius impedimenti notitiam primum acceperint; Canis. *in cap. fin. hoc tit. n.* 1. Vivian. *ibid. pr.* Vvagnereck *in summ.* Barbosa *n.* 1. Gonzal. *n.* 3. Vallens. *hic. n.* 1. Zoes. *n.* 12. Honor. *n.* 9. Engl. *n.* 5. *vers. oritur* Pirhing. *n.* 6. Schambog. *n.* 7. Konig. *n.* 3. Vviestner *n.* 16. Reiffenstuel. *n.* 10. et expresse statuitur *cap. fin. citat.* Additur *ibidem*, talem posse alteri dictum impedimentum aperire, et hic alter idem judici per modum accusationis proponere; qui proinde hoc casu audiri debet, quia, ut *ibi* dicitur, *etiamsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos* (scilicet, qui post factam denuntiationem siluerunt) *excluderet, iste tamen amoveri nequiret, cum culpabilis non existat.*

20

3. Ea, quae matrimonium ab initio quidem invita, et gravi metu coacta contraxit, postea tamen carnalem copulam admisit; *cap.*

insuper 4. *hoc tit. et ibi* Vivian. *pr.* Barbosa *num.* 1. Gonzal. *loc. cit. n.* 3. Zoes. *n.* 12. Pirhing *n.* 14. Schamb. *n.* 11. Vviestner *n.* 16. quia per talem copulam matrimonium ratificatur jure antiquo *cap. is qui fidem* 3. *de sponsal. et matrim.* An etiam, et quomodo jure novissimo tridentini hoc procedat, dictum est *supra tit.* 3. *numer.* 92.

21

4. Qui id accusant non praesentes personaliter, sed absentes duntaxat per litteras, nisi alia adminicula suffragentur; *canon. per scripta* 5. *caus.* 2. *quaest.* 8. *cap. a nobis* 2. *hoc tit.* ut eo magis calumniosae delationes vitentur, quae expeditiores fuissent, si accusatoribus licuisset per solas litteras matrimonium accusare; Vivian. *in cap. a nobis cit. pr.* Barbos. *ibid. n.* 1. Gonzal. *n.* 2. Vvagnereck *not.* 1. Honor. *n.* 9. Pirhing *n.* 11. Schamb. *n.* 9. Konig. *n.* 8. Vviestner *n.* 16. Reiffenst. *n.* 13.

22

Quaeritur 6. quinam testes admittantur adversus matrimonium contractum in facie ecclesiae? Resp. Illi prae aliis, qui impedimenti, quod ab accusatore obiicitur, notitiam certiorem habent, et non sunt suspectae fidei; *cap. licet* 47. *de testib. et attest.* Et hinc ad testimonium in hac causa dicendum admittitur etiam pater, licet in aliis causis filii testis esse non possit: item consanguinei ceteri, saltem casu, quo agitur de matrimonio dissolvendo ob impedimentum consanguinitatis, affinitatis, et publicae honestatis, *cap. videtur* 3. *hoc tit. et cap. quoties* 5. *de test. et attest.* quia non solum distantiam affinitatis, vel consanguinitatis melius censetur nosse, sed etiam creduntur incestarum nuptiarum probrum in sua familia non toleraturi; Abb. *in cap.* 3. *cit. n.* 2. Alex. de Nevo *ibid. n.* 2. Vivian. *in ration.* Barbosa *n.* 1. *et seqq.* Honor. *hic n.* 14. Engl. *n.* 8. Pirhing. *n.* 2 *et* 3. Schambog. *n.* 3. Vviestner *n.* 17. cum communi.

23

Proceditque hoc, etsi deponant pro matrimonio sustinendo, et contra accusantem illud tanquam invalidum, nisi appareat, quod alter contrahentium affectet illud matrimonium, vel ex circumstantiis testimonium illorum suspectum appareat arbitrio judicis, ut si sponsa petat in virum aliquem se superiorem divitiis, nobilitate potentia, aut honore; tunc enim ad testificandum nequaquam sunt admittendi parentes, vel consanguinei talis sponsae, sive quaeratur de consanguinitate, sive de contractu matrimonii, nisi concurrant circumstantiae, propter quas testimonium tale judicaretur non suspe-

ctum; Vivian. *in cap.* 3. *cit. prop. fin.* Vvagnereck *ibid. not.* 4. Vallens. *hic n.* 2. *fin.* Honor. *ibid. n.* 15.

24

Repelluntur autem a testimonio contra matrimonium dicendo praeter alios aliunde suspectos, 1. qui ad id faciendum, vel omittendum pecunia inducuntur; *cap. sicut* 29. *de test. et attest.*

2. Qui testimonium non propria voce praesentes, sed absentes per litteras perhibent; *cap. a nobis* 2. *hoc tit. can. testes* 15. *caus.* 3. *quaest.* 9. *l. testium* 3. §. *idem* 3. *ff. de test. et attest.* quia veritatis a praesente obtinendae spes major est, quam ab absente, cujus judex nec vocem audire, nec vultum intueri potest; Abb. in *cap.* 29. *de testib. n.* 10. Vivian. *in cap. a nobis citat. pr.* Barbosa *ibid. n.* 1. Gonzal. *n.* 2. Vvagnereck *not.* 1. Vallens *n.* 3. Pirhing. *n.* 12. Schambog. *n.* 9. Vviest. *n.* 19. Reiffenstuel *n.* 16. *Excipitur*, si sint personae nobiles, et illustres; nam istae ex praxi plurium Germaniae provinciarum non tenentur personaliter ad testimonium dicendum comparere, sed possunt depositiones suas scriptas, et obsignatas transmittere; Gaill. *lib.* 1. *obs.* 101. *n.* 4. Barbosa *loc. cit. n.* 2. Pirhing. *n.* 12. Schamb. *n.* 10. Vviestner *n.* 19. Reiffenst. *n.* 16.

25

3. Qui matrimonium accusat, et actor est, ex generali principio, quod non possit idem esse actor simul, et testis. *Excipitur*, si judex ex officio inquirat; hoc enim casu, is, qui impedimenti denuntiator est, ad testificandum de impedimento admittitur; *arg. cap. in omni* 4. *de testib. et attest. et cap. cum in tua* 27. *de sponsal. et matrimonio* Abb. *in rubr. hoc tit fin.* Canis. *ibid. n.* 3. Vagnereck *not.* 3. Vviest. *hic n.* 18. Reiffenst. *ibid. n.* 15.

26

Quaeritur 7. intra quod tempus volens matrimonium accusare audiri debeat? Respond. Auditur etiam post 30. vel 40. annos, modo paratas probationes offerat, vel alias suspicionem purget; neque enim matrimonium, ab initio invalidum, tractu temporis convalescit, aut mediante praescriptione impedimentum tollitur; König. *hic n.* 4. Reiffenstuel *ibid. n.* 8. Imo datur accusatio contra illud, etsi pro valore illius sententia lata jam esset; quia in matrimonio sententia nunquam transit in rem judicatam; *cap. lator* 7. *de sent. et re jud.*

27

Ex quo sequitur, quod etiam actioni, vel accusationi praescribi nequeat, quamdiu causa accusandi durat. *Excipitur*, si mortui jam sint conjuges, et post 30. vel 40. annos moveatur lis filiis super legitimitate, quod matrimonium nullum fuerit; nam hoc casu

cum cesset periculum peccati, ob quod perpetua est actio contra matrimonium, nihil obstat, quo minus dispositio juris communis locum habeat, juxta quod actiones civiles quaecunque post 30. vel 40. annos, accusationes criminum autem 20. annorum spatio extinguuntur; Konig. *n.* 4. *cit.*

Porro quomodo causa matrimonialis tractari, et probari debeat, item quando recipi testes super ea debeant, videri possunt, quae sparsim *lib.* 2. dicta sunt.

TITULUS XIX.

De divortiis.

Instituta, et legitime probata matrimonii accusatione, proceditur ad divortium, et dissolutionem illius; quaeri autem potest de duplici dissolutione, quoad vinculum, et quoad thorum. Dissolutio matrimonii quoad vinculum duplici modo fieri potest: *uno* cum dissolvitur vinculum matrimonii rite contracti, *altero*, cum invalide contracti nullitas declaratur. Similiter etiam dissolutio matrimonii quoad thorum, et cohabitationem duplex est, perpetua, et temporanea: hinc tribus §§. praesentis *tituli* tractatio concludetur.

§. I.

De indissolubilitate matrimonii quoad vinculum

SUMMARIUM

1 2 *Differentia circa insolubilitatem matrimonii inter jus civile, et canonicum.*

3 4 5 6 *Inducta est insolubilitas haec jure naturali, supposita institutione divina.*

7 8 9 10 11 *In lege mosaica permissus olim erat hebraeis libellus repudii.*

12 13 14 *Et extendebatur hoc etiam ad ceteras gentes.*

15 16 17 *Nunc libellus hic antiquatus est.*

18 19 20 *An dissolvi defacto possint matrimonia infidelium semel legitime contracta?*

21 22 23 *Quid dicendum, quando duo fideles conjuges ad paganismum, vel judaismum transeunt, et unus postea redit ad fidem, alter in infidelitate permanet?*

24 25 26 27 *An matrimonium hoc ipso dissolvatur per hoc, quod infidelis conjux nolit cohabitare conjugi converso ad fidem?*

28 29 *An etiam infidelis, altero conjugum ad fidem converso, matrimonium aliud inire possit?*

30 etc. *An licite hoc possit?*

34 etc. *An conversus ad fidem ad alias nuptias transire possit, et alter conjux converti quidem nolit, cohabitare tamen converso sine injuria creatoris velit?*

37 etc. *An conversus ingredi religionem, vel ordines sacros possit suscipere?*

42 *An, et quibus casibus solvi possit matrimonium ratum fidelium?*

43 *An solvi etiam possit dispensatione pontificia?*

44 *Fundamenta sententiae negantis.*

45 *Deciditur pro affirmativa.*

46 47 48 *Argumenta istius.*

49 *Solvuntur objectiones.*

1

Quaeritur 1. an, et quomodo matrimonii valide contracti vinculum sit indissolubile? Resp. Dissident in hoc jus civile, et canonicum: nam jure civili matrimonium, semel legitime inter aliquos contractum, vere, et omnino dirimi potuit etiam quoad vinculum solo utriusque consensu, vel etiam alterius tantum voluntate, civibus tamen romanis septem adhibitis, hac verborum formula, *tuas res tibi habeto,* vel *tuas res tibi agito.* Idque fiebat vel inter praesentes, vel inter absentes, videlicet per libellum repudii; *l. divortium* 2. *et l. nullum* 9. et passim *ff. hoc tit.* donec Theodosius, et Valentinianus impp. christiani ad certas causas divortium restrinxerunt, quae recensentur *l. consensu* 8. *C. de repudiis*; verum, et istarum postea plerasque Justinianus sustulit; ut videre est in *novell.* 117. *cap.* 8.

2

Hodie in causis divortii jus civile sequi leges juris canonici debet, ex cujus declaratione matrimonium, legitime semel contractum, superstite utroque conjuge, quoad vinculum dissolvi nequit, nisi tribus ex causis, scilicet per conversionem unius ad fidem catholicam, professione religiosa, et dispensatione apostolica, de quibus *infra:* in quo discedit a natura ceterorum contractuum, quorum obligationes varie, et facile tolli possunt, nec immerito; nam idipsum

indicant verba Servatoris; *quod Deus conjunxit, homo non separet*; Matth. 19. v. 6. et ipsa matrimonii definitio, qua dicitur, quod sit maris, ac foeminae conjunctio individuam vitae consuetudinem continens, ut dictum est *supra tit.* 1. *num.* 23.

3

Dub. 1. a quo jure indissolubilitas haec descendat? Non conveniunt DD. nam aliqui adscribunt illam soli juri naturali; alii soli divino positivo; quidam utrique; nonnulli distinguunt, et matrimonii consummati quidem indissolubilitatem tribuunt juri naturali, et divino, rati autem refundunt in jus ecclesiasticum. Melius sentiunt, qui dicunt, connubiorum insolubilitatem quidem aliquo modo fundari in jure naturali, non tamen ex illo solo competere, sed eo jure primum induci, supposita institutione divina. Haec sententia ceteris praeferri meretur; quia quantum fieri potest, dissidentes DD. opiniones in concordiam redigit.

4

Dixi 2. *insolubilitatem istam aliquo modo fundari in jure naturae*. Est exploratum apud catholicos, neque istorum doctor aliquis facile hoc inficiabitur. *Ratio est*, quia matrimonium ex sua natura exigit amorem mutuum conjugum, et tendit ad procreationem, rectamque educationem prolis, atque institutionem ejusdem congruentem reipub. atqui ad haec perpetuitas, et insolubilitas matrimonii plurium confert; ergo etc.

5

Dixi 3. *insolubilitatem istam non competere matrimonio ex solo jure naturali.* Ita Sanch. *l.* 2. *de matrimon. D.* 13. *n.* 7. Coninck *D.* 24. *a n.* 19. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 3. *cap.* 6. *n.* 1. Perez *de matrim. D.* 20. *sect.* 2. *n.* 4. Pirhing. *tit. de sponsal. et matrim. n.* 139. Vviesner *hic n.* 4. *Ratio est*, quia jus naturale semper idem est, et immutatum manet, ita, ut actus, qui illo jure sunt absolute illiciti, nullo unquam casu evadere possint liciti; §. *sed et naturalia* 11. *inst. de J. N. G. et C.* atqui matrimonii dissolutio non est, nec fuit omni casu illicita; nam ante legem evangelicam apud judaeos ob rationabilem causam dissolvi matrimonium consummatum poterat etiam quoad vinculum per libellum repudii, ut dicetur *infra n.* 7. et aperte colligitur ex *Deut.* 24. *pr.* post legem evangelicam autem dissolvi potest, quando unus tantum conjugum infidelium ad fidem convertitur, ut dictum est *supra n.* 2. et pluribus explicabitur *n.* 20. *Conf.* quia spectato praecise matrimonio, ut est in naturae officium, vel in remedium concupiscentiae institutum, non apparet ratio efficax, cur dimitti a marito non possit uxor ex gravissima causa

v. g. sterilitatis, leprae, aut alterius infirmitatis, quae debiti redditionem aut impossibilem, aut difficillimam reddat.

6

Dixi 3. *supposita institutione divina*, *insolubilitatem matrimonii induci jure naturali.* Ita Coninck *D.* 24. *n.* 24. Perez *sect.* 2. *cit. n.* 6. Vviestner *loc. citat. n.* 8. *Ratio est*, quia juri naturali adversatur concessio usus rei alienae invito domino, aut alio modo, quam ab illo permissum sit; atqui Deus est corporis, et membrorum in corpore humano dominus, et dum conjugium instituit, permisit quidem illorum usum ad actus ex se aptos ad generationem prolis in alterum transferri, sed non nisi per nexum insolubilem, ut patet ex illo Matth. 9. *vers.* 6. *quod Deus conjunxit*, *homo non separet*, et declaratur *can. sunt qui* 19. *pr. caus.* 27. *quaest.* 2. *debitum* 5. *de bigam. cap. un. de vot. in* 6. et in duabus synodis oecumenicis, florent. *in decret. union.* §. *septimum*, et trid. *sess.* 24. *pr.* cons. ii, qui suorum corporum mutuum usum ad hujusmodi actus solum temporaneum transferunt, illis aliter utuntur, quam a Deo sit ipsis concessum; igitur peccant contra jus naturale.

7

Dub. 2. an matrimonium insolubile fuerit etiam in lege veteri? Resp. distinguendo inter legem naturae, et scriptam, seu mosaicam. *In lege naturae* fuit insolubile, ut patet ex illo Christi domini, pharisaeis, de uxoris dimittendae licentia sciscitantibus, inter alia respondentis: *ab initio autem non fuit sic. Matth.* 19. At in *lege scripta*, seu *mosaica* viris hebraeae gentis dispensatione divina permissum fuit repudium uxorum suarum, ut habetur *Deut.* 24. *v.* 1. Hoc certum.

8

Controversia est, an repudium istud uxorum judaeis licitum, an vero solum ad majora mala excludenda toleratum fuerit, vinculo matrimonii adhuc manente. Hoc secundum affirmant s. Hieron. *l.* 1. *comment. in matr. cap.* 5. *et l.* 3. *cap.* 19. Lyran. *in Deut. cap.* 24. *cit. post pr.* Magister *in* 4. *dist.* 33. s. Bonav. *ibid. art.* 1. *quaest.* 1. Sot. *quaest.* 2. *art.* 2. *concl.* 2. Innoc. *in cap. gaudemus* 8. *hoc tit. n.* 1. Host. *ibid. V. qui autem*, Alex. de Nevo *V. cit. n.* 5. Tiraquell. *l.* 9. *connub. n.* 5. Covar *p.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 4. *n.* 4. Navar. *de convers. infid. cons.* 3. *fin.* Tholos. *syntagm. l.* 9. *cap.* 16. *n.* 1. Beyrlinch *tom.* 2. *theatr. V. divortium, et V. matrimonium.* Moventur praecipue verbis Christi, *quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras:* quibus verbis, ut *c. gaudemus cit. vers. qui autem* diserte di-

citur, repudium hebraeorum a Christo Domino reprobatum fuit; atqui reprobatum non fuisset, si illis fuisset licitum; ergo etc.

9

Sed verius est, repudium hebraeis, ex dispensatione divina, modo justa ex causa fuisset factum, fuisse licitum. Ita s. Thom. 1. 2. *q.* 102. *art.* 5. *ad* 3. Abb. *in cap. gaudemus cit. n.* 10. Durand. *in* 4. *dist.* 33. *quaest.* 3. *art.* 1. *n.* 7. Palud. *ibid. quaest.* 1. *art.* 2. *n.* 28. Abulens. *in Matth. c.* 19. *q.* 46. *et* 49. Gaeta *in can. ad limina caus.* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 203. Eckius *de sacram. homil.* 74. Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 17. *ad* 14. Medin. *l.* 4. *de contin. contr.* 1. *c.* 10. Angl. *florib. p.* 1. *de matr. q.* 7. *de bigamia art.* 2. *diffic.* 2. *concl.* 1. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 68. *art.* 3. *concl.* 1. *et* 2. Becan. *de sacram. c.* 47. *q.* 2. *n.* 3. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 13. *fin.* Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 1. *n.* 7. Balboa *in c. gaudemus cit. n.* 136. Pont. *l.* 7. *cap.* 50. *n.* 1. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *n.* 1. *vers. probatur* 2. Perez *D.* 55. *sect.* 1. *n.* 2. Gonzal *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 6. Pirhing *hic n.* 49. Vviestner *ibid n.* 54. et alii apud istos.

10

Ostenditur 1. ex *Deut.* 24. *cit. v.* 1. ubi non solum datur licentia marito, ut dare libellum repudii uxori possit, sed etiam clare supponitur, quod maritus aliam uxorem, et uxor repudiata alium maritum possit ducere. 2. *ibid. v.* 4. noluit Deus, ut repudiata, si a viro secundo, cui post repudium nupsit, etiam repudiata fuit, a primo viro reciperetur in uxorem; atqui si repudio nuptiale vinculum dissolutum non fuisset, non fuisset prohibitum, sed potius optandum, ut ab hoc reciperetur, ad excludendum periculum peccati, et animae; ergo etc. *Levit.* 21. *v.* 13. specialiter cautum est, ut sacerdos uxorem viduam, et repudiatam, atque meretricem non accipiat; igitur aliis viris, sicut licuit ducere viduam, ita etiam licuit ducere repudiatam; ut quid enim speciali prohibitione opus fuit respectu sacerdotis, si id indiscriminatim fuit inhibitum omnibus? 4. Si uxoris repudio nuptiale vinculum dissolutum non fuisset, nuptiae, quas deinde maritus repudiatae cum alia, aut repudiata cum alio contrahebant, fuissent adulterinae, et cons. debuissent reprobari a Deo; atqui in lege veteri neque repudium, neque nuptiae post hoc contractae uspiam reprobatae leguntur; ergo etc. 5. Permisso repudio, omnino conveniens fuit, ut permitterentur etiam novae nuptiae repudiatae ab alio, ne si cogeretur perpetuo manere innupta, adulterii periculis exponeretur.

11

Argumentum ex *cit.* in contrarium Christi verbis desumptum inefficax est; dicendum enim, quod Christus reprobaverit libellum repudii, non pro lege veteri, et scripta, sed pro nova, et gratiae, utpote perfectiore, quam illa fuerit: et hinc permittendum in ista non fuit, quippe quod in illa permissum tantummodo fuit, ut minus bonum, idque intuitu fragilitatis, et obstinationis judaeorum.

12

Dub. 3. an lege veteri durante, repudium licitum fuerit etiam ceteris gentibus? Negant Sot. *in* 4. *dist.* 33. *quaest.* 2. *art.* 2. *concl.* 1. Sanc. *l.* 10. *de matrim. disp.* 1. *n.* 8. Perez. *disp.* 55. *sect.* 2. *n.* 3. Pirhing *hic n.* 38. *Rationem* dant, quia repudium repugnat primaevae institutioni conjugii; igitur nisi ex dispensatione divina permittatur, illicitum est; atqui solum legitur in scripturis divinis, quod dispensatum in hoc fuerit a Deo cum gente hebraea, non cum aliis; igitur aliis repudium uxorum illicitum fuit. Estque haec sententia admodum probabilis.

13

Sed non minus probabilis est affirmativa, quam etiam defendunt Abulens. *in Matth.* 19. *q.* 76. *ad ult.* Veracrux *specul. p.* 2. *art.* 3. *per totum*, Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 50. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *vers. adde*, Barbos. *in c. gaudemus* 8. *hoc tit. nu.* 17. Vviestner *hic n.* 55. *Ratio est*, quia etiam ceterarum gentium moribus, et uxorum pluralitas, ita et repudium receptum fuit, ut de cretensibus memoriae prodidit Aristoteles *l.* 2. *ethic c.* 8. de atheniensibus Alexander, *genial. dier. l.* 4. *c.* 8. de romanis Plutarchus, *problem. cap.* 13. et patet ex *rubr. et textibus ff. h. tit.* ubi etiam forma iisdem praescribitur.

14

Neque obstat, quod de dispensatione cum ceteris gentibus a Deo facta ad repudiandas uxores nihil legatur in ss. literis; nam etiam de dispensatione cum illis facta ad pluralitatem uxorum nihil in utriusque testamenti tabulis legitur, et tamen divinam in ea dispensationem ad istas porrigi docet August. *l.* 22. *contra Faust. c.* 47. Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 11. Valent. *tom.* 4. *D.* 10. *q.* 1. *p.* 3.

15

Dub. 4. an defacto post legem evangelicam promulgatam licitum sit repudium judaeis, et gentilibus? Resp. negative; ita Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 1. *c.* 9. Vivian. *in c.* 8. *hoc tit. vers. et si*, Gonzal. *in c.* 1. *eod. n.* 12. Pirh. *hic num.* 49. estque res omnino certa; nam lege evangelica *Matth.* 19. *v.* 6. repudii libellus antiquatus, et nuptiale foedus sicut ad monogamiam, sic etiam ad pri-

maevam indissolubilitatem a Christo Domino revocatum est; ut expresse definitum est *cap. gaudemus* 8. *hoc tit.* ibi, *qui autem secundum suum ritum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente, licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere. Neque obest*, quod aliis praeceptis legis evangelicae, excepto baptismo, ante istius receptionem non obligentur infideles; id enim verum est de praeceptis divinis mere positivis, non vero de iis, quae obligationem suam ducunt ex jure naturali, quale etiam juxta dicta *n.* 3. est hoc nostrum, repudii libellum prohibens.

16

Et hinc si judaeorum, aut paganorum aliquis ad fidem convertatur, qui in judaismo, vel infidelitate adhuc constitutus, plures successive uxores duxit, ex omnibus primam, eamque solam retinere, vel si etiam repudiavit, ceteris abdicatis, recipere debet, saltem si sine creatoris contumelia cum ipso habitare velit, ut Tiberiadis episcopo rescripsit Innocentius III. *cap. gaudemus citat. vers. qui autem*, et notat Sanch. *D.* 1. *cit. n.* 10. *et* 11. Perez *D.* 55. *sect.* 2. *n.* 3. *et* 4. Vivian. *in c. gaudemus* 8. *hoc tit. vers. si paganus*, Canis. *ibid. n.* 3. Barbosa *n.* 1. Engl *tit.* 16. §. 2. *n.* 4. *vers. si vero*, Vallens. *hic* §. 1. *n.* 4. Zoes. *n.* 7. Pirhing *n.* 38. *vers. consultus, et n.* 43. Schambog. *et* 53. Wiestner *n.* 11. *et* 56. *Ratio est*, quia prima conjuge vivente, conjugium cum alia initum nullum fuit.

17

Addidi *saltem, si sine creatoris contumelia cum ipso habitare velit;* nam si vel simpliciter, vel sine creatoris contumelia uxor ejusmodi, in infidelitate permanens, cum marito converso cohabitare nollet, eo casu conversus a judaismo, vel paganismo, ea deserta, cum secunda, vel alia muliere aliunde non impedita matrimonium inire posset, prout declarabitur *n.* 20.

18

Quaeritur 2. an dissolvi defacto possint matrimonia infidelium semel legitime contracta? Resp. cum distinctione: vel enim uterque conjugum perseverat in infidelitate, vel uterque ad fidem convertitur, vel unus convertitur, alter manet in infidelitate.

Si primum, conjugium, semel ab ipsis legitime contractum, non nisi morte dissolvi potest, etsi per carnalem copulam non sit consummatum; Palao 28. *D.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 1. cum ceteris. *Ratio* perspicua est: si enim dissolvi posset, dissolvi posset vel a papa, vel a principe, aut magistratu ipsorum saeculari, vel ipso contrahentium consensu; atqui nec dissolvi potest a papa, utpote cujus potestas se solum ad eos porrigit, qui per baptismi januam ingressi ali-

quando ecclesiam sunt: nec a principe, aut magistratu saeculari; non enim constat, quod Deus hanc potestatem solvendi matrimonium ulli principi, aut magistratui infideli concesserit: neque denique ipso contrahentium consensu; quia insolubilitatem, sicut suo consensu non induxerunt, ita neque eam tollere possunt.

19

Si secundum, discurrendum est de istorum matrimonio, sicut de matrimoniis fidelium, de quibus *infra n.* 63. dicetur, quod si consummatum sit, nulla potestate humana quoad vinculum dissolvi possit, cum a Deo ipso insolubilitatem habeat; si vero consummatum non sit, solvi possit duobus casibus, videlicet professione religiosa, et dispensatione pontificia; Palao *loc. cit. num.* 2. Engl. *tit.* 16. §. 2. *num.* 5. *vers. si infidelis*, Pirbing *hic num.* 37. *not.* 7. *Neque obstat*, quod tale matrimonium sacramentum non sit, et etiam non fiat post conversionem infidelium conjugum ad fidem, nam imprimis, ut *tit.* 1. *n.* 309. monui, multi asserunt, ejusmodi matrimonium, converso ad fidem utroque conjuge, in sacramentum transire; deinde concesso hoc, prout *n.* 310. concessi, quod in sacramentum non transeat, non tamen inde fit, illud solubile esse, cum jam nullus adsit casus, in quo a Christo solutio concedatur, quippe quae in matrimonio consummato solum conceditur casu, quo unus conjugum ad fidem convertitur, altero renuente converti, ut mox dicemus.

20

Si tertium, duo sunt casus, quibus id solvi, etiam quoad vinculum, potest. *Unus est*, quo perseverans in errore cum converso absolute cohabitare renuit, sed ab ipso discedit ideo solum, quod ille baptismum susceperit; *can. simili* 3. *can. uxor.* 4. *can. infidelis* 7. *et c. caus.* 28. *q.* 1. *c. quanto* 7. *vers. nos igitur*, *et c. gaudemus* 8. *vers. qui autem h. tit.* et innuit S. Paulus 1. *Corinth.* 7. *vers.* 15. *Alter* est, quo ille cohabitare quidem converso vult, sed non sine contumelia creatoris; quae duplici modo fieri potest. *Primo* directe nomen, et fidem Christi despiciendo, ejusque laudes, et domesticorum conversionem prohibendo; *can. infidelis*, *cap. quarto*, *et cap. gaudemus cit. et secundo* indirecte, fidelem inducendo ad peccatum v. g. latrocinii, lenocinii, vel ad alterius flagitii participationem; *can. uxor. cit. can. idolatria* 5. *et can. non solum* 6. *quaest. cit. cap. quanto*, *et c. gaudemus cit.* His casibus dissolutio matrimonii etiam consummati conceditur in favorem fidei, et religionis ex privilegio, et dispensatione divina, quam S. Paulus *loc. cit.* innuit, et docent communiter DD. Et huic responsioni nostrae non obstant ver-

ba Christi: *quod Deus conjunxit, hama non separet*; Matt. 19. v. 6. negatur enim, quod dissolutio haec authoritate humana fiat.

21

Dub. 1. an simili modo, si duo conjuges fideles ad paganismum, vel judaismum transeant, deinde vero unus ad fidem christianam redeat, altero perseverante in infidelitate, jus habeat conversus dissolvendi matrimonium, et discedendi a perseverante in errore? *Affirmativam* videtur probare paritas rationis, nempe fidei christianae favor.

22

Sed revera nulla est paritas; cum enim illorum matrimonium propter susceptionem baptismi ratum, et carnali copula consummatum jam sit, ac proinde indissolubilem unionem Christi cum ecclesia perfecte significet, nullo etiam fidei favore quoad vinculum dissolvi potest. Ita Vivian. *in c.* 2. *hoc tit. vers. et tunc* Barbos. *in c.* 7. *ead. n.* 1. Canis. *ibid. n.* 1. Vvagnereck. *not.* 2. Engl. *tit.* 16. §. 2. *n.* 6. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 3. Pirhing. *n.* 33. Schambog. *n.* 16. *fin.* Konig. *n.* 28. Vviestner. *n.* 15. et innuitur in Trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *de sacr. matr.* ibi, *Siquis dixerit, propter haeresim .... dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit. Proceditque hoc*, etsi perseverans in infidelitate converso vel simpliciter, vel sine contumelia Creatoris cohabitare nolit per *textum*, et DD. *in c. quanto cit. vers. si vera alter.*

23

Addidi *quoad vinculum*; nam divortium quoad thorum, et cohabitationem tali casu is, qui in fide permanet, vel ad eandem redit, facere potest, ut patet ex *cap. fin. de convers. conjug. c. de illa* 6. *hoc tit.* et docent Canis. *in c. quanta cit. n.* 2. Barbosa *in c. de illa n.* 2. Engl. *n.* 6. *cit.* Vviestner *n.* 25. *fin.*

24

Dub. 2. an eo ipso, quod infidelis fideli, vel simpliciter, vel sine contumelia Creatoris cohabitare renuat, eorum conjugium dirimatur? Affirmant gloss. *in cap. quanta* 7. *V. qui relinquitur h. tit.* Innocent. *ibid. paulo post pr.* Host. *n.* 3. Abb. *n.* 7. Praepos. *n.* 5. Goffred. *summ. hoc tit. n.* 7. Abul. 1. *reg.* 8. *q.* 30. Cucch. *l.* 5. *instit. major. tit.* 121 *n.* 100. et videtur sumi 1. ex *can. fi. caus.* 28. *quaest.* 2. ubi relatus S. Gregorius, *contumelia Creatoris*, ait, *solvit jus matrimonii, circa eum, qui relinquitur.* 2. Idipsum innuere videtur S. Paulus 1. *Cor.* 7. *v.* 15. ubi docet, fidelem ob discessum infidelis *servituti*, h. e. prioris conjugii vinculo, non esse subjectum. 3. Confirmat etiam ratio; nam tali casu novum conjugium cum fideli iniri a converso valide nequit ante prius initi dissolutio-

nem; potest autem conversus a tempore discessus prioris conjugis infidelis inire aliud matrimonium; ergo a tempore discessus, et cons. post ipsum discessum prius conjugium videtur dissolutum.

25

Sed dicendum, hoc casu prius matrimonium non ante solvi, quam conversus matrimonium aliud ineat cum alio fideli: et sic contractus secundi erit dissolutio primi. Ita S. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. art.* 5. *ad* 2. S. Bonav. *ibid. art.* 2. *q.* 2. *fin.* Durand. *q.* 2. *n.* 14. Palud. *q. un. art.* 2. *n.* 12. Sot. *q. un. art.* 4. Sylv. *V. matrim.* 8. *quaest.* 10. *dict.* 6. Navar. *man. c.* 22. *n.* 49. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. 4. *n.* 5. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 8. *n.* 4. Valent. *p.* 4. *D.* 10. *q.* 1. *p.* 7. Sanch. *l.* 7. *D.* 75. *n.* 4. Coninck *D.* 26. *n.* 63. Rebell. *p.* 2. *de oblig. just. l.* 3. *q.* 10. *sect.* 2. Pont. *l.* 7. *c.* 48. *n.* 17. *et l.* 9. *c.* 4. *n.* 17. Palao *tr.* 28. *disp.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 5. Clericat. *de sacram. matr. dec.* 11. *n.* 19. Canis. *in c.* 7. *hoc tit. n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 3. Vvagnereck *not.* 2. Engl. *tit.* 16. §. 2. *n.* 5. Zoes. *hic n.* 5. Pirhing. *n.* 35. *not.* 3. Schambog. *n.* 22. *fin.* Vviestner. *n.* 27. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 54.

26

Sumitur 1. ex *c. gaudemus* 8. *h. tit.* ubi *v. super quo*, generaliter dicitur, *per sacramentum baptismi non solvi conjugia.* 2. Idipsum habetur *canon. siquis* 1. *caus.* 28. *q.* 2. ubi concilium meldense statuit, eum, *qui habuerit uxorem virginem ante baptismum, vivente illa post baptismum, alteram habere non posse,* addita ratione; quia *crimina in baptismo solvuntur, non conjugia.* 3. Si uxor, quae post conversionem mariti sui in infidelitate aliquamdiu mansit, et eidem aut simpliciter, aut sine contumelia Creatoris cohabitare noluit, dein mutata voluntate, et ipsa convertatur, maritus conversus recipere illam compellitur, nisi interea aliam duxerit; atqui si vinculum matrimoniale per ipsum discessum fuisset dissolutum, non esset ratio, quare ipsam teneretur recipere, cum, vinculo conjugali dissoluto, tam parum ipsi, quam aliis obligetur; ergo etc.

27

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. contumelia Creatoris eatenus jus matrimonii dicitur solvi, quatenus is, qui relinquitur, non obstante vinculo matrimonii a se contracti, nec tenetur cum infideli cohabitare, nec impeditur a novo matrimonio contrahendo, ut adeo textus ille non de actuali, sed de potentiali solum matrimonii solutione intelligendus sit. *Ad* 2. eadem responsio; dicendum enim, per discessum infidelis fidelem conversum liberatum esse a servitute, seu vinculo matrimonii, non quasi istud jam actu solutum sit, sed quia ex eo iste occasionem acquirit vinculum istud per no-

vi matrimonii contractum solvendi. *Ad* 3. retorquetur argumentum in corruptione formae antiquae, et introductione formae novae, qui juxta probabiliorem sunt effectus simultanei ejusdem actus primi proximi, qui dum generat formam novam, corrumpit antiquam; pariter igitur effectus simultanei ejusdem voluntatis novum matrimonium ineundi erit dissolutio antiqui, et contractus novi: unde non sequitur (ut argumentum videtur intendere) quod in instanti contractus fidelis, ad alia vota transiens, ligatus sit duobus matrimoniis.

28

Dub. 3. an etiam infidelis, altero conjugum ad fidem converso, matrimonium aliud inire possit? *Certum est* 1. quod hoc non possit statim, et antequam conversus ad fidem aliam uxorem ducat, aut vicissim conversa ad fidem alii marito nubat. Quo confirmatur responsio *n.* 25. data; nam si matrimonium statim, et ipso discessu solveretur, aliud conjugium posset ab ipso discessu inire uterque, et non solum is, qui relinquitur, seu fidelis; ac proinde, si infidelis statim iniret aliud, validum illud foret: quod a nemine admitti testis est Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 75. *n.* 4.

29

Certum est 2. dissoluto matrimonio per transitum fidelis ad alias nuptias, valide infidelem ad aliud matrimonium transire; quia cum matrimonii vinculum claudicare nequeat, eo ipso, quod dissolvatur ex parte fidelis, dissolutum manet ex parte utriusque: ac proinde nihil est, quod valori matrimonii, tunc per infidelem initi, obest; Sanch. *D.* 77. *n.* 1.

30

Controversia est, an hoc secundo casu infidelis ad alias nuptias transire possit etiam licite? Negativam defendit S. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. art.* 5. *ad* 3. Sot. *ibid. art.* 4. *v. contra hoc tamen*, Angl. *de florib. p.* 1. *de matr. q.* 12. *art.* 2. *dub.* 6. Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 56. *post concl.* 4. et alii apud. Sanch. *D.* 77. *cit. n.* 3. et sumi videtur ex *can. fin. caus.* 28. *q.* 2. *et cap. quanto* 7. *h. tit.* ubi prius matrimonium dissolvi dicitur quoad eum, qui relinquitur. *Rationem* dant, quia infidelis renuens converti, et propterea discedens a converso *et in DEUM peccat*, *et in matrimonium*, ut *can. fin. cit.* ait Gregorius; merito igitur arcetur a novo conjugio ineundo: et hoc quidem non jure ecclesiastico, quippe cui ipse non subest, sed naturali divino, quod conjugem infidelem ex matrimonii lege obligabat, ut fidelem sequeretur.

31

Dissident tamen DD. isti a se invicem, dum aliqui illorum cum *S. Thoma* putant, infidelem hujusmodi etiam post conversionem suam

ad fidem arceri ab aliis nuptiis contrahendis, nisi cum ipso dispensatum fuerit. Alii contra cum S. Bonav. *in* 4. *dist.* 39. *art.* 2. *quaest.* 2. Astens. *p.* 2. *summ. lib.* 8. *tit.* 21. *art.* 2. *q.* 12. Turrecr. *in can. simili* 3. *caus.* 28. *q.* Lud. Lop. 1. *p.* 2. *instruct. de matr. c.* 53. *col. antep.* rigorem hunc moderantur, dum ajunt hujusmodi infidelem non posse quidem hoc casu contrahere novum matrimonium, si perseveret in infidelitate, posse autem, si postquam conjux ejus, ad fidem conversus, novum matrimonium iniit, etiam ipse convertatur ad fidem ex ratione, quia in poenam peccati, quod commisit discedendo a conjuge converso, interdicitur ipsi matrimonium; cum ergo ratione baptismi absolvatur a culpa, necesse est, ut etiam extinguatur poena culpae illi correspondens.

32

Sed dicendum, licite hoc casu posse infidelem, etiam obstinatum, dissoluto jam matrimonio a fideli, aliud inire matrimonium; ita gloss. *in canon. fin. cit. V. et in matrimonium*, Durand. *in* 4. *dist.* 94. *q.* 2. *n.* 25. Abul. 1. *reg.* 8. *quaest.* 127. Veracrux *p.* 2. *spec. art.* 34. *concl.* 2. Henriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 5. *fin.* Sanchez *D.* 77. *cit. n.* 6. Hurtad. *D.* 8. *diffic.* 13. *fin.* Palao *tr.* 28. *C.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 14. Vviestner *hic n.* 28. et communis aliorum. *Ratio est*, quia nullum jus extat, quod ipsum tali casu prohibeat a matrimonio. *Conf.* a pari; nam conjuge mortuo, novum conjugium inire superstes libere potest secundum omnes alicujus nominis DD. ex ratione, quia vinculum matrimonii per mortem dissolvitur; atqui non minus dissolvitur vinculum matrimonii, altero, qui conversus ad fidem est, conjugium aliud cum fideli ineunte; ergo etc.

33

Neque contrarium probant textus *n.* 30. ab adversariis allegati; dicendum enim quod iis tantum innuatur diversa ratio, quae est inter conversum, et non conversum; converso enim per discessum infidelis datur jus dissolvendi matrimonium cum ipso initum per contractum novi matrimonii, quale jus non habet perseverans in infidelitate, quippe qui secundum dicta *n.* 28. expectare debet, donec conversus ad alia vota transeat. *Ad argumentum ductum ex ratione* peccavit quidem infidelis violans obligationem prioris matrimonii, qua adstringebatur sequi priorem conjugem ad fidem conversum; at priori illo matrimonio per contractum novi dissoluto, nulla lex divina naturalis superest, quae ipsum arceat a novo conjugio.

34

Dub. 4. an, altero conjuge converti quidem renuente, sed tamen converso conjugi sine ulla contumelia creatoris cohabitare volente, iste nihilominus ab infideli recedere, et matrimonium aliud

cum fideli inire valeat? Affirmat Abb. *in c.* 7. *h. tit. n.* 6. *et* 7. Sot. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. art.* 4. *v. est tamen*, Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 4. *fin.* et *in comm. lit. s. fin.* Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 74. *n.* 9. Rebell. *q.* 2. *de obl. just. l.* 3. *q.* 10. *sect.* 2. Pont. *l.* 7. *c.* 48. *n.* 10. Clericat. *dec.* 11. *n.* 40. et videtur colligi ex *can. judaei* 10. *caus.* 27. *q.* 1. ubi mulieri judaeae ad fidem conversae, cohabitatio cum viro, in judaismo perseverante, prohibetur. *Et confirmatur ex ratione*; quia hodie saltem infidelium animi ita obstinati sunt, ut nec conversionis, nec cohabitationis, sine contumelia creatoris stabiliendae, spes ulla affulgeat, sed contra manifestum periculum sit pervertendi conjugis, et huic famulantium domesticorum.

35

Sed verius est, in praedicto casu fidelem conversum non posse aliud matrimonium inire. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. art.* 5. *corp.* s. Bonav. *ib. art.* 2. *q.* 1. Palud. *q. un. art.* 2. *n.* 12. Grat. *post. can. fin.* §. *hic distinguendum caus.* 28. *q.* 1. Host. *in c.* 8. *tit. n.* 13. Ant. de Butr. *ib. n.* 3. Sylv. *v. matr.* 8. *q.* 10. *dist.* 6. Navarr. *man. c.* 22. *n.* 49. Valent. *de matr. D.* 10. *q.* 1. *p.* 7. *circa pr.* Tolet. *l.* 7. *sum. c.* 7. *n.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 9. Engl. *tit.* 16. §. 2. *n.* 5. *fin.* Vviestner *hic. n.* 29. et desumitur ex *c. quanto* 7. et *c. gaudemus* 8. *h. tit.* ubi Innocentius III. recessum ab infideli non permittit, nisi cum iste prior discedit, aut ejus cohabitatio conjuncta est cum contumelia creatoris. Clara est authoritas s. Pauli 1. *Corinth.* 7. *v.* 12. *et* 13. ubi hoc casu non concedit recessum ab infideli; et addit rationem, quia per conjugem fidelem quodammodo sanctificatur conjux infidelis.

36

Ad textum *can. judaei cit.* dico, illum esse sumptum ex *conc. Tolet. IV.* quod non universale, sed solummodo provinciale fuit. Accedit, quia textus ille non loquitur de omnibus infidelibus, sed de solis judaeis, imo de istorum dumtaxat uxoribus, quibus ob specialem ejus sectae pervicaciam majus perversionis periculum imminet, ut notat Barbos. *in can. cit.* 1. *ad conf.* responsio nostra procedit casu, quo non est morale periculum perversionis: certe teste Palao §. 3. *cit. n.* 10. etiam hodie aethyopes, et indi neophyti cohabitant conjugibus infidelibus, cum periculo perversionis suae aut nullo, aut exiguo, contra vero magna spe convertendi conjugis infidelis.

37

Dub. 5. an conjugum uno ad fidem converso, et altero propterea ei cohabitare nolente, matrimonium etiam solvatur, si con-

versus suscipiat ordinem sacrum, aut profiteatur religionem? *Certum est*, tali casu conversum licite suscipere ss. ordines, aut professionem edere in religione: neque isto casu, ordinibus jam assumptis, aut professione edita, instaurandum conjugium, etsi postea ad fidem convertatur etiam alter, ut notat Sanch. *l.* 8. *de matr.* 6. Coninck *D.* 26. *n.* 62. Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 2. §. *n.* 11. Zoes. *hic n.* 5. *fin.* Vviestner *ibid. n.* 31. cum s. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. art.* 5. ratio est quia jure, et legitime statum incompatibilem assumit: igitur sicut qui ob adulterium uxoris celebravit divortium, et religionem professus, vel ad ordinem sacrum promotus est, non restituitur, sic nec restituetur qui ad fidem conversus a conjuge in infidelitate perseverante, discessit, et dicto modo mutavit statum.

38

Controversia est, an per assumptionem ss. ordinum, aut professionem religiosam dissolvatur matrimonium etiam quoad vinculum, ita, ut is, qui perseverat in infidelitate, postea aliud matrimonium valide inire possit? Affirmat s. Bonav. *in* 4. *distinct.* 39. *artic.* 2. *quaest.* 3. Ovand. *ibidem D. un. fin.* Major. *q. un. vers. ad aliud.* et nonnulli alii, quod uterque status priori conjugio repugnans sit. Contra Sanch. *D.* 76. *cit. n.* 9. *et* 11. Salmanticens *de matr. tr.* 9. *cap.* 4. *num.* 52. Clericat. *de matr. c.* 5. *num.* 71. distinguunt; et concedunt hanc vim quidem professioni religiosae, negant susceptioni ss. ordinum: *rationem* dant, quia nuspiam in jure exprimitur, nec ratione evincitur, quod sacer ordo vim habeat aliquo casu matrimonia infidelium dissolvendi; at de professione religiosa probare videtur ratio; nam professio religiosa dissolvit matrimonium ratum fidelium, quod est vinculum fortius matrimonio consummato infidelium, cum illud in casu *n.* 42. solvat; igitur juxta tritum illud, *si vinco vincentem te, multo magis vinco te, l. de accessionibus* 14. §. *si mihi* 3. *ff. de divers. et temporal. praescript.* professio religiosa etiam vim habebit solvendi matrimonium consummatum infidelium.

39

Sed melius haec vis solvendi matrimonium consummatum infidelium etiam negatur de professione religiosa: ita Abulens. 1. *reg.* 8. *q.* 68. *et* 74. Coninck *D.* 26. *n.* 65. Pont. *l.* 9. *c.* 4. *n.* 19. Hurtad. *de matr. D.* 8. *difficult.* 14. *num.* 52. Palao *tr.* 38. *D.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 12. Perez. *D.* 36. *de matr. sect.* 8. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 33. Ratio est, quia dissolutio matrimonii fieri non potest, nisi ex concessione divina, atqui nuspiam invenitur concessum professioni religiosae, ut possit dirimere matrimonium consummatum infidelium; ergo etc.

40

Ad rationem in contrarium allatam negatur paritas; nam 1. matrimonio rato, quod infidelis conversus ad fidem post baptismum susceptum iniit, vis dissolvendi matrimonium consummatum, antea cum perseverante in infidelitate initum, a DEO data est, ne infidelis post conversionem suam, et susceptum baptismum vel a matrimonio abstinere, vel in prius inito perseverare cogatur cum contumelia DEI, et salutis suae periculo; quae ratio cessat in eo, qui religionem profitetur; 2. quod professio religiosa possit dissolvere matrinium ratum infidelium, et matrimonium ratum, a fideli converso initum, dissolvat consummatum, ante initum cum infideli, sunt privilegia singularia, et a communibus regulis exorbitantia; singularium autem, et exorbitantium extensio facile admittenda non est, nisi fortiter probetur: *argum. reg. quae a jure* 28. *in* 6. 3. qui novitiatum auspicatur post matrimonium ratum, non tenetur prius monere conjugem mansurum in saeculo, vel illo petente ad saeculum regredi: ad utrumque tenetur fidelis conversus; nam novitiatum ingredi non potest, nisi infideli prius monito, et si hic convertatur ad fidem, antequam novitiatum ingressus professionem faciat, tenetur iste, illo petente, ad saeculum regredi, et redintegrare cum illo matrimonium.

41

Non plus probatur per argumentum ductum ex *l. accessionibus cit.* nam illi locus non est in iis, quae proveniunt ex diverso jure: proveniunt autem ex diverso jure vis dissolvendi matrimonium consummatum infidelium, et vis dissolvendi matrimonium ratum fidelium; nam prior matrimonio rato fidelis conversi competit jure divino, posterior professioni religiosae jure ecclesiastico.

42

Quaeritur 3. an, et quibus casibus solvi possit matrimonium ratum fidelium? *Certum est*, illud dissolvi, etiam quoad vinculum, professione solemni in aliqua religione, a sede apostolica approbata, edita; patet ex *c. verum* 2. *c. ex publico.* 7. *de convers. conjug. extrav. antiquae Joan. XXII. de vot.* et trid. *sess.* 24. *can.*6. *de sacr. matr.* ibi, *siquis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit. Ratio est*, quia licet etiam matrimonium ratum praeter vinculum ex contractu ortum habeat rationem veri, ac proprie dicti sacramenti novae legis, non tamen significat unionem insolubilem Christi cum ecclesia, sed solubilem animae per gratiam cum DEO; et hinc neque ipsum est insolubile.

43

Dub. 1. an matrimonium ratum possit dissolvi dispensatione summi pontificis, ita, ut deinde utrique conjugi aliud matrimonium inire liceat? Negant Scot. *in* 4. *dist.* 31. *q.* 1. *v. tertio*, s. Bonaveut *ibid. dist.* 27. *art.* 3. *q.* 2. Alex de Nevo *in c. tuas* 5. *de sponsal. duor. n.* 14. Turrecr. *in can. sicut, qui dicunt* 27. *q.* 2. *art.* 3. *num.* 5. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. § 4. *n.* 13. Victoria *de matrim. in summ. n.* 281. Sot. *l.* 7. *de just. quaest.* 2. *art.* 5. *v. et licet peregre*, *et in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. Gutier. *l.* 1. *can. qq. cap.* 17. *n.* 12. Valent. *tom.* 1. *disp.* 10. *quaest.* 1. *p.* 6. Pont. *l.* 9. *de matrim. cap.* 3. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *disp.* 3. *p.* 2. §. 2. *n* 3. Reiffenstuel *hic n.* 3.

44

Nititur sententia ista partim authoritate, partim ratione. Nam 1. si matrimonium ratum pontificia dispensatione dissolvi posset, posset dissolvi maxime casu, quo uni ex duobus amentia, aut furor, vel infirmitas aliqua accesserit, aut quo vir a barbaris exsectus, excaecatus, vel membris truncatus fuerit; atqui ob hanc causam conjugia posse dissolvi, expresse negat Nicolaus papa *can. hi qui* 25. *caus.* 32. *quaest.* 5. imo Christus ipse, dum *Matth.* 19. *vers.* 6. ait. *Quod DEUS conjunxit, homo non separet*; *et quicunque dimiserit uxorem - nisi ob fornicationem, moechatur.* 2. Innocentius III. *cap. ex parte* 14. *de convers conjug.* ad consultationem archiepiscopi lugdunensis respondit, *quod ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de praesenti contrahitur, illis viventibus, nullo casu possit dissolvi - nisi forte secus fieret ex revelatione divina.* 3. Alexander III. in *cap. licet* 3. *de spons. duor.* reprobarunt judicium praedecessorum, qui pronuntiaverunt pro matrimonio, quod post primum cum una ratum initum est cum alia, et carnali copula consummatum; atqui non fuisset causa hoc judicium improbandi, sed potius credi debuisset dispensatum fuisse in priori rato, si in hoc pontifex dispensare posset. 4. si pontifex dispensare in matrimonio rato posset, aliquando in hoc dispensasset, atqui non constat antiquos pontifices unquam in eo dispensasse: imo Innocentis VIII. ut testis est *Abb. in cap. ex publico cit. n.* 14. cum supplicaretur ipsi pro matrimonii nondum consummati dispensatione, diserte respondit id se non posse. 5. si papa in conjugio fidelium nondum consummato dispensare posset, in eodem dispensare cum infidelibus ubi subjectis possent gentiles principes; quia circa contractus, cujusmodi eorum matrimonium ante consummationem est, non minus possunt, quam circa contractus fidelium possit papa. 6. non potest pontifex dispensare in jure divino, et naturali ex communi, et recepta TT. sententia; atqui matrimo-

nium etiam ratum jure divino, et naturali est insolubile; nam etiam de illo procedunt verba Christi, *quod DEUS conjunxit*, *homo non separet*; Matth. 19. *vers*. 6. 7. Matrimonium ratum est vere sacramentum, et hujus essentia est, ut sit perpetuum, et insolubile; atqui pontifex mutare essentiam sacramenti nequit. 8. Matrimonium consummatum, ut *infra n.* 63. dicetur, ex indulgentia pontificis dissolvi nequit; ergo nec ratum, utpote quod juxta communem non nisi accidentaliter a consummato differt, cum carnale commercium solum ad integritatem, non ad essentiam matrimonii spectet.

45

Verum his non obstantibus, dicendum, quod papa possit dispensare in matrimonio rato fidelium. Ita gloss. *in cap. ex publico cit. fin.* Innocent. *ibid. in fin.* Joann. Andr. *n.* 9. Ant. de Butrio *n.* 16. Abb. *n.* 14. Sylv. *V. divortium q.* 4. Brunell. *de sponsal. concl.* 1. *n.* 11. *et concl.* 30. *n.* 1. Navar. *man. c.* 22. *n.* 21. Bellarm. *l.* 2. *de monachis cap.* 38. §. *altera solutio est*, Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 11. *et l.* 12. *c.* 5. *n.* 3. *et. c.* 16. *n.* 7. Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 16. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 14. *n.* 2. Less. *l.* 2. *de J. et J. c.* 40. *n.* 146. Suar. *tom.* 3. *de relig. l.* 6. *cap.* 17. *n.* 21. Petr. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrim. part.* 2. *n.* 103. Aug. Barbos. *l.* 2. *J. E. U. c.* 2. *n.* 121. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *n.* 4. Gobat. *theol. exper. tr.* 10. *n.* 691. Clericat. *de sacr. matr. decis.* 15. *n.* 38. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 148. *n.* 5. *et* 6. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 2. Zoes. *ibid. n.* 9. Engl. *n.* 8. Konig. *n.* 6. Vviestner *n.* 39. *et seqq.* magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 14. *et seqq.* estque sententia ista hodie receptissima, et verissima, ita, ut Gobat, et Pignatell. *l. cit.* asserant, sine temeritate, et contumelia sedis apostolicae contrarium asseri non posse.

46

Ostenditur 1. ex facto plurium summorum pont. in ejusmodi conjugiis dispensavit Gregorius VII. apud Baronium *in annal. eccl. ad annum Christi* 1074. Martinus V. et Eugenius IV. apud s. Antonin. *in summ. p.* 3. *tit.* 1. *c.* 21. §. 3. Alexander VI. apud Clericat. *l. cit. n.* 22. Paulus III. et Pius IV. apud Navar. *man. c.* 22. *n.* 21. Gregorius XIII. et quidem undecies una die apud Henriq. *l.* 11. *c.* 8. *n.* 11. *in gloss. lit. F.* Paulus V. praemissa consultatione s. congreg. concil. apud Fagn. *in c. perniciosam* 1. *de offic. jud. ord. n.* 61. Urbanus VIII. apud Corrad. *prax. dispens. apost. l.* 8. *c.* 7. *n.* 35. et Vinc. de Just. *de dispensat. matr. l.* 2. *c.* 10. *n.* 17. quos omnes pontifices in re tam gravi errasse sine temeritate dici non potest, ut recte notant Valent. 3. *p. D.* 10. *q.* 1. *p.* 7. Pirhing. *tit. de sponsal. et matr. n.* 142. Vviestner *hic n.* 40. *Ne-*

*49 **

que dicas, hunc esse tantum errorem facti, qui etiam admittitur in pontifice; quia est de solubilitate vinculi matrimonii rati, de honestate et valore dispensationis in eo concessae, item de valore et honestate conjugii, post ita factam dispensationem cum alio initi, in quibus si erratum est, aperte est error juris.

47

Ostenditur 2. Potestas papae in iis praesertim, quae publicum ecclesiae, et animarum bonum concernunt, extendi debet, quantum potest, hoc ipso, quod eidem universalem gubernationem ecclesiae Christus commiserit verbis, *quodcunque ligaveris, et quodcunque solveris etc.* Matth. 16. *v.* 18. atqui dispensatio in matrimonio rato concernit publicum ecclesiae, et animarum bonum, quippe cum per illam gravia ecclesiae mala impediri, ejusque, et animarum bonum promoveri possint; ergo nisi vinculum matrimonii rati aliunde sit penitus indissolubile, etiam ad hoc extendi debet potestas dispensandi pontifici concessa a Christo; non est autem omnino indissolubile, si enim tale esset, esset vel ex ratione contractus, vel ex ratione sacramenti, et significationis illius: non est tale ex ratione contractus, ut patet ex matrimoniis infidelium, quae dissolvi possunt: non ex ratione significationis suae; quia matrimonium ratum solum significat conjunctionem Christi per charitatem cum anima justa, quae conjunctio solvi potest; ergo etc.

48

Ostenditur 3. Pontifex dispensare potest in voto solemni religionis, ut habet verior sententia, et dictum est *lib.* 3. *tit.* 31. *n.* 211. ergo etiam, et multo magis in matrimonio rato, cujus vinculum est infirmius vinculo professionis religiosae, cum per hanc matrimonium ratum solvatur: ut adeo locus sit regulae: *si vinco vincentem te, a fortiori vinco te*; quam tradit gloss. *in l. accessionibus* 14. *ff. de divers. et temporal praescript. Confirmatur* sententia haec non mediocriter ex resolutione congregationis specialis, jussu *Clementis VIII. die* 16. *jul.* 1599. super hoc puncto indictae, in qua intervenerunt octo cardinales, quatuor auditores rotae, et duo alii theologi, omnes viri sapientissimi, qui omnes unanimiter dixerunt, papam in matrimonio rato dispensare posse, ut refert Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 148. *n.* 5.

49

Argumenta *n.* 44. allata plus apparentiae, quam veritatis habent. *Ad* 1. textus ille *canon. hi qui citat.* ubi et verba Christi, *quod DEUS conjunxit, homo non separet etc.* intelligi debent de matrimonio consummato, ut liquet ex *c. de publico* 7. *de convers. conjug. Ad* 2. Pontifex in c. *ex parte cit.* non dicit, quod matri-

monium ratum, utroque conjuge vivente, aliter, quam divina revelatione solvi non possit, sed solum ait, quod *id possit non inconsulte videri*: quo tamen ipse nihil motus, ad archiepiscopum lugdunensem rescribit, non obstante vinculo matrimonii rati, licitum esse cuilibet, altero etiam inconsulto, ad religionem transire, et ibi profiteri. Et hinc potius confirmatur nostra sententia; nam professio religiosa praecise ratione solemnitatis, quae tamen jure ecclesiastico introducta est, vim dissolvendi matrimonium ratum habet, ut dictum est *supra tit.* 6. *n.* 48. igitur certum est, quod potestas ecclesiae ad dissolutionem matrimonii rati se extendat, si autem ad hanc se extendit, auctoritate ejusdem ecclesiae obtineri illa etiam per viam dispensationis poterit. *Ad* 3. in *cap. licet citat.* solum receditur a facto praedecessorum, pronuntiantium pro valore secundi matrimonii consummati, initi motu proprio, et non petita vel obtenta apostolica dispensatione. *Ad* 4. minoris propositionis falsitas patet ex *n.* 46. dum Innocentius VIII. negavit se dispensare posse, id intelligendum est, non quod hoc non possit absolute pontifex, sed quod istud non possit licite sine justa causa; nam facere id solum posse dicimur, quod a nobis fieri juste, honesteque potest. *Ad* 5. negatur paritas; nam principes infideles potestatem in suos subditos ordinariam, mereque humanam habent; dum vero papa dispensat in matrimonio rato fidelium, utitur potestate extraordinaria, et divina, sibi a Christo concessa. *Ad* 6. retorqueri potest in voto; nam etiam in hoc dispensare pontifex potest, etsi obligatio illius sit juris divini, imo et naturalis. In utroque ergo dispensat pontifex, quia ita ipsi concessit Christus: quamvis proprie non sit dispensatio, quippe cum dispensando pontifex solum tollat contractum, vel votum, quo tanquam fundamento sublato, cons. tollitur obligatio juris divini. *Ad* 7. licet matrimonium ratum sit sacramentum, pendet tamen ex contractu humano, in quo fundatur ratio sacramenti: hoc igitur dissoluto per authoritatem pontificis, indirecte etiam definit ratio sacramenti, dum contractus irritatur. Quare dicendum, quod pontifex solum non possit aliquid directe mutare circa essentiam sacramenti. Ad id, quod additur, essentiam sacramenti esse, ut sit perpetuum, et insolubile, dico, per hoc non excludi potestatem papae concessam a Christo. *Ad* 8. imprimis si argumentum istud probaret aliquid, probaret, quod neque per professionem religiosam dissolvatur matrimonium ratum. Deinde esto, quod matrimonium ratum non differat essentialiter, sed integraliter tantum a matrimonio consummato, insolubilitas vinculi non oritur ex differentia essentiali, sed ex significatione diversa; nam consummatum significat conjunctionem Christi cum ecclesia, quae insolubilis est, ratum vero solum significat conjunctionem ejusdem cum

anima per gratiam, quae conjunctio per peccatum mortale solvitur, mirum igitur videri non debet, quod ratum quidem solvi possit, consummatum vero sit insolubile.

50

Dub. 1. an valida sit dispensatio in matrimonio rato a papa indulta, si illam sine justa causa indulserit? Affirmant gloss. *fin. in c. ex publico 7. de convers. conjug.* Goffred. *ibid.* Berojus *in c. quae in ecclesiarum 7. de constit. n.* 104. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 11. *in comment. lit. G.* et alii apud Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 15. *n.* 1. sed non omnes eadem ducti ratione; nam *glossa* cum duobus prioribus id affirmat, quod existiment indissolubilitatem matrimonii rati solum haberi ex jure humano: *Henriquez* autem, quia indissolubilitatem ejus cum plerisque aliis jure divino inductam agnoscit, id refundit in necessitatem ecclesiae; putat enim ad tollendam rerum, et conscientiarum perplexitatem omnino necessarium, vel saltem valde expediens fuisse, pontifici a Christo concedi potestatem, ut etiam sine justa causa valide in matrimonio rato dispensare possit.

51

Sed probabilius est, ejusmodi dispensationem, sine causa concessam, invalidam esse. Ita Abb. *in c. ex parte* 14. *de convers. conjug. n.* 3. Curt. Jun. *cons.* 170. *n.* 28. Menoch. *de praesumpt. l.* 2. *praesumpt.* 10. *n.* 37. Barbos. *ff. solut. matr. p.* 2. *rubr. numer.* 105. Sanch. *D.* 15. *cit. n.* 6. Gutier. *de matr. c.* 53. *n.* 3. Tanner. *to.* 4. *D.* 8. *dub.* 4. *n.* 68. Pirhing. *tit. de sponsal. et matr. c.* 145. Wiestner *hic n.* 46. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 36. Ratio est, quia insolubilitas, quam matrimonium ratum habet, juxta communem fere omnium alicujus nominis DD. sensum descendit ex jure divino; atqui in hoc non pro libitu, sed suadente tantum, aut exigente justa causa, dispensandi potestatem pontifex a DEO accepit, ut cum S. Thoma 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. et gloss. *in cap. non est* 5. *v. adimplere de vot.* passim tradunt TT. et canonistae: cujus ratio ulterior est, quia ad aedificationem, non vero ad destructionem, ac dissipationem haec potestas a Christo concessa pontifici est.

52

Et hinc ruit utraque ratio allata in contrarium; quia nulla utilitas ecclesiae, vel necessitas potest exigere, ut dispensatio praesertim in jure divino sine justa et rationabili causa detur, cum talis dispensatio sit dissipatio, non verus usus rectus potestatis concessae. Porro, existente justa causa, ut pontifex dispenset in matrimonio rato, non desideratur mutuus conjugum consensus, sed dispensare po-

test, altero eorum invito, quia repugnantia alterius pontificis potestatem impedire nequit, ne alteri habenti justam causam, et dispensationem petenti consulat, ut aliis *cit.* notat Sanch. *l. cit. n.* 7.

53

Dub. 3. quae sint causae justae, et sufficientes ad dandam, et impetrandam dispensationem in matrimonio rato? *Certum est*, non sufficere quamlibet causam, sed omnino gravem postulari; quia in illis casibus, in quibus obligatio nascitur ex jure divino, et naturali, urgentiora dispensationis motiva requiruntur, quam si tantum ex humano jure descendat obligatio. Non autem opus est semper causa publica; nam, ut Gobat *theol. exper. tract.* 10. *n.* 691. testatur, Innocentius X. praemissa accurata discussione, dispensavit cum homine plebejo, et absque causa, bonum publicum spectante.

54

Pro sufficientibus in specie habentur 1. Valde notabilis disparitas in statu, et conditione inter contrahentes, quae est mater discordiarum, et saepe tristissimos parit exitus. Et hac ex causa apud romanos nuptiae inter impares illegitimae habebantur, ut testatur Boetius *in comment. topic. Ciceronis.*

2. Inter hos, et eorum consanguineos metuendae graves inimicitiae, rixae, caedes, et scandala; quia id cedit in magnum damnum commune. Et hinc pro justa ad petendam, et impetrandam in matrimonio rato dispensationem habet Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 16. *n.* 4. quando vir omni conatu quaerit uxorem repellere, absque sanioris mentis spe probabili; quia sicut duorum in unum consensus amicitiam, ita dissensus discordias, et inimicitias perpetuas parit.

55

3. Superveniens matrimonio rato impotentia; quia cessat matrimonii finis. Et in hoc sensu intelligendi sunt Alciat. *resp.* 21. *n.* 16. et Menoch. *praesumpt.* 16. *n.* 44. dum dicunt sterilitatem esse justam causam; nam sterilitas, quae impotentiam non habet sibi adjunctam, causa justa non videtur esse, cum non apparet, qualiter ante consummationem cognosci valeat.

4. Superveniens alteri lepra, vel alia infirmitas, matrimonii usum impediens; quia cum matrimonium ordinetur ad mutuum corporis usum, lepra autem ob magnum contagionis periculum hunc usum impediat, matrimonii finis non obtinebitur: et sic Borgasius *de irregul. part.* 6. *tit. de sponsal. n.* 74. dicit Martinum V. dispensasse ob lepram.

56

5. Si contrahentium alter constanter assereret, se non habuisse animum contrahendi: quod cum Sanch. *l. cit. n.* 6. *v. quarta*

tunc credo verum, quando ille nullo modo induci potest, ut praestet verum consensum, et ita ex matrimonio tam coacto graves inimicitiae orirentur.

6. Si vir eligatur in episcopum, quod limitat Sanch. *num.* 7. quando ille iisdem dotibus praeditus est, ut valde necessarium sit ad bonum commune, eum in episcopum promoveri; tunc enim causa bono communi consulendi esset sufficiens: extra hunc eventum autem non apparet, cur sufficiat.

57

7. Quem casum addit P. Vviestner *hic n.* 45. si sponsa, praesertim regia, eum ad sponsum deduceretur, ab hostibus fuisset intercepta, et ejus liberandae, aut recuperandae non esset spes.

Videantur Sanch. *D.* 16. *cit.* Perez *D.* 20. *sect.* 7. *num.* 13. Gobat *theol. exper. tr.* 10. *n.* 691. Clericat. *de sacr. matr. decis.* 15. *a n.* 44. Pirh. *tit. de sponsal. et matr. n.* 245. Konig. *de spons. duor. n.* 8. *v.* 3. *fin.* Zoes. *hic n.* 9. Vviest. *ibid. n.* 45. maguif. P. Schmier. *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 35.

58

Dub. 4. utrum pontifex dissolvere dispensando possit matrimonium ratum, vel etiam consummatum infidelium, si post susceptum ab utroque baptismum consummatio nova non superveniat. *Certum* est ex causis hactenus allatis post susceptum ab utroque baptismum dissolvi posse, si ratum dumtaxat sit; tunc enim contrahentes jam subjiciuntur secundum se, et secundum matrimonium suum potestati, et jurisdictioni pontificis.

59

Controversia est de matrimonio consummato ante baptismum ab utroque susceptum. Affirmant etiam hoc casu dispensationi pontificis locum esse Navarr. *tit. de convers. infid. edit.* 1. *cons.* 1. *et edit.* 2. *cons.* 3. *ad* 2. *a n.* 12. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 17. *n.* 2. Pirbing. *tit. de spons. et. matr. n.* 146. Rationem dant, quia pontifex, ut hactenus dictum est, dispensatione solvere potest matrimonium ratum fidelium, cujus firmitas major est, quam matrimonii consummati infidelium, cum istud per matrimonium ratum ab infideli ad fidem converso initum, solvatur; ergo multo magis dispensare pontifex poterit in matrimonio consummato infidelium, conversorum ad fidem.

60

Sed melius respondetur negative. Ita Coninck. *D.* 26. *de matr. n.* 66. Pont. *l.* 9. *c. n.* 8. Vviestner. *hic n.* 34. Ratio est, quia suscepto baptismo, matrimonium illorum jam est ratum, et consummatum, ac proinde indissolubilem conjunctionem Christi cum eccle-

sia jam repraesentat; *cap. debitum* 5. *de bigam.* ut adeo nulla amplius potestate humana dissolvi possit.

61

Ad rationem in contrarium allatam negatur paritas inter matrimonium ratum fidelium, et consummatum infidelium ad fidem conversorum; quia ex dissolutione matrimonii rati fidelium, non oriuntur illa incommoda, quae oriuntur ex dissolutione matrimonii consummati. Accedit, quia matrimonium validum semel consummatum insolubilitatem habet a DEO, neque constat, quod ejus solvendi potestas concessa sit ecclesiae, aut ab ista aliquando usurpata.

62

Dub. 5. utrum extra praedictos duos casus videlicet professionis religiosae, et dispensationis pontificiae, alio modo matrimonium ratum dissolvi possit? Resp. non posse solvi alio modo, nisi morte alterutrius conjugis, etiam per matrimonium subsequens consummatum; nam hoc invalidum est, et neque licite, neque valide contrahi potest, antequam vinculum conjugii, inter contrahentes initi, solvatur morte; *can. cum per bellicam* 1. *caus.* 34. *q.* 1. *c. in praesentia* 19 *de sponsal. cap. Dominus* 2. *de secund. nupt. c. licet* 3. *de spons. duor.*

63

Quaeritur 4. quanta sit insolubilitas matrimonii fidelium consummati? Resp. Matrimonium fidelium consummatum quoad vinculum sola morte naturali alterutrius conjugis dissolvi potest, non autem ulla aut privata, aut publica, etiam apostolica authoritate, et ex quacunque, etiam gravissima causa. Ita definitum est a trid. *sess.* 24. *de sacram. matrim.* ubi, *siquis dixerit*, inquit, *propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit.* Idem de adulterii causa exprimitur *can.* 7. Ratio est, quia matrimonii consummatione conjuges una caro efficiuntur, et matrimonium sic consummatum perfecte significat admirabilem illam unionem Christi cum ecclesia; igitur sicut unio ista est insolubilis, ita etiam insolubile erit matrimonium consummatum, quod illam unionem significat.

64

Dub. 1. an insolubilia sint conjugia, quae ineuntur ab haereticis nostri temporis tum inter se, tum cum orthodoxis? Negativam non improbabilem esse existimavit non ita pridem doctor quidam catholicus apud Gobat. *theol. exper. tr.* 10. *n.* 703. et Lohner *biblioth. man. tit.* 141. *q.* 40. quam suam opinionem author iste sequentibus firmat argumentis. 1. Quia haeretici non intendunt contrahere matrimonium aliud, quam quod ipsi, eorumque secta agnoscit; ipsi

autem cum secta sua tota non agnoscunt in matrimonio sacramentum, sed contractum mere humanum, atque civilem, adeoque solubilem; ergo etiam talem, matrimonium contrahendo, intendunt iuire.

65

2. Si esset aliqua ratio, ex qua etiam ipsi censeri deberent contrahere insolubiliter, esset, quia dum volunt contrahere matrimonium, semper intentionem generalem habent contrahendi matrimonium, prout illud a Christo est institutum; atqui ex isto non probatur, quod contrahant insolubiliter; nam generali huic intentioni praevalet judicium particulare, quo per errorem existimant institutum a DEO, et in ecclesia receptum esse contractum matrimonii solum solubilem, et quo errore determinati matrimonium de facto contrahunt, ut patet ex praxi consistoriorum haereticorum, ad secundas nuptias transitum permittentium conjugibus, quorum consortes conjugalem thorum polluerunt adulterio, vel ejuratis erroribus, ad ecclesiae gremium sunt reducti.

66

3. Licet voluntas intentione generali semper feratur in bonum, quia tamen saepe a judicio particulari erroneo, generali illi intentioni praevalente, determinatur ad malum, malum aliquando prae bono eligit; atqui eodem prorsus modo judicium erroneum, quod haeretici de matrimonii solubilitate habent, praevalet intentioni generali contrahendi matrimonium, divinae institutioni, et verae ecclesiae doctrinae conforme; igitur si ab hoc judicio erroneo determinetur voluntas, contrahetur matrimonium tantum solubile.

67

4. Si hoc judicium erroneum non praevaleret, contra communem omnium sensum sequeretur, non dari ullos haereticos materiales, quia assensus erroneus particularis, ex falsis motivis ortus non praevaleret, sed corrigeretur ab assensu generali, et orthodoxo, quem ipsi in genere praestant omni veritati divinitus revelatae.

5. Si contrarium non probetur, matrimonium iniri praesumitur juxta morem loci, in quo versantur contrahentes; atqui moderni haeretici communiter intendunt contrahere matrimonium, quod sit solubile; ergo etc.

68

Quibus ita deductis, doctor memoratus infert, casu, quo conjugum unus ad fidem orthodoxam conversus, alter vero in haeresi perseverans heterodoxi consistorii authoritate a nuptiali vinculo absolutus, et alteri copulatus est, etiam converso ad fidem catholicam permitti posse transitum ad alia vota; et *rationem* dat, quia cum in primo matrimonio contrahentes non sacramentum, sed contractum

tantum humanum, eumque solubilem inire intenderint, intentio autem ista repugnet substantiae, et bono sacramenti, matrimonium ita initum invalidum fuit ob defectum consensus.

69

Sed his non obstantibus, ad propositum dubium respondetur distinguendo; vel enim sic contrahentes laborant quidem errore, existimantes, matrimonium inter christianos in quibusdam casibus solvi posse, simul tamen habent intentionem contrahendi matrimonium, quale ex institutione divina contrahi potest, et necessarium est contrahi ad procreationem legitimae prolis, vel contra ita matrimonium ineunt, ut errori huic soli intentionem suam alligent, et expresse aliter nolint contrahere, quam sub conditione solubilitatis.

70

Si primum, error ille, sive unius, sive utriusque contrahentis sit, valori, et insolubilitati matrimonii nulli ponit obstaculum. *Ratio clara* est, quia tali casu praevalet intentio generalis contrahendi matrimonium legitimum, quale revera inter christianos unice est matrimonium insolubile. *Si secundum*, intentio illa particularis matrimonii valori, et insolubilitati obstat, ut in terminis docent Suar. *de sacram. D.* 13. *sect.* 2. §. *superest*, Lugo *de sacram. D.* 8. *n.* 131. Pont. *append. de matrim. haeret. c.* 9. *n.* 10. Perez *de matrim. D.* 14. *sect.* 7. *n.* 5. Gobat *theol. exper. tr.* 10. *n.* 707. Vviestner *hic n.* 17. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. c.* 5. *n.* 74. *et* 75. *Ratio est*, quia talis intentio, et consensus aperte repugnat substantiae matrimonii, sive ejus bono, quod dicitur sacramenti; intentio autem, et consensus repugnans substantiae matrimonii contractum ejus invalidum reddit; *c. fin. de condit apposit.* responsio utraque satis certa est.

71

Punctum difficultatis in eo constitit, qua intentione censeantur haeretici contrahere, dum contrahunt matrimonium, existimantes, id certis casibus solvi posse? Resp. nisi de contrario constet, semper praesumendum est, quod contrahant cum intentione generali ineundi matrimonium tale, quale inter christianos valide iniri potest. *Ratio est*, quia in dubio favendum est matrimonio jam contracto, et pronuntiandum pro ejus valore, prout est regula *c. fin. de sentent. et re judic.* quae ab omnibus recepta, adeoque constans est, ut etiam opinio unius doctoris classici singularis, si pro valore ejusdem militet, praeferri debeat sententiae etiam plurium, valorem illius impugnantium, prout docent Abb. *in c. si vir* 2. *de cognat. spirit. n.* 3. Alex. de Nevo *hoc tit. n.* 6. Berojus *in c.* 1. *de constit. num.* 27.

50 *

Menoch. *l.* 1. *praesumpt.* 71. *n.* 31. Gaill. *l.* 2. *obs.* 94. *num.* 19. Vviestner *hic n.* 19.

72

Ex quo sequitur 1. quod matrimonium haereticorum, si aliud requisitum non desit, etiam sit sacramentum; quia volunt matrimonium contrahere, quale inter christianos, et in vera ecclesia contrahi valide potest; non potest autem aliter illud contrahi, nisi simul sit sacramentum; ergo etc.

Sequitur 2. quod ita contractum ab haereticis, etsi per errorem existiment, illud certis casibus solvi posse, revera sit insolubile; habent enim, dum contrahunt, intentionem generalem, et efficacem contrahendi matrimonium verum, sive quod institutioni divinae, et ecclesiasticae traditioni conforme est, atque ad legitimae prolis procreationem habile; atqui hujusmodi intentio virtualiter includit insolubilitatem vinculi, quippe quae ad veri, et divinae institutioni, atque ecclesiasticae traditioni conformis conjugii substantiam pertinet, vel saltem ex ea promanat; ergo etc.

73

Sequitur 3. si conjugum unus ad fidem orthodoxam convertatur, alter in haeresi perseverans, heterodoxi consistorii authoritate ad alia vota transeat, non posse permitti converso, ut etiam ipse aliud matrimonium celebret, nisi probet vel conjugem haereticum vita functum, vel in prius inito contractu insolubilitatem expresse exclusam. Patet ex praxi tum veteri, tum hodierna curiarum ecclesiasticarum, quae haereticis, ad fidem orthodoxam conversis, ante conjugis, in haeresi relicti, obitum, nunquam permittit facultatem novas nuptias ineundi, solum ex praesumptione, qua matrimonia, ab haereticis inita, pro validis habet, qualia tamen non essent, si fuissent contracta solubiliter.

74

Neque obstant argumenta *a num.* 64. pro contraria opinione allata. *Ad* 1. etsi haereticus, dum contrahit matrimonium, nihil cogitet de conficiendo, vel administrando etiam sacramento, imo etsi nolit expresse conficere sacramentum, modo errori huic suo intentionem non alliget, sufficienter adhuc intendit conficere sacramentum, dum intendit contrahere verum matrimonium; nam verum matrimonium, post elevationem illius ad dignitatem sacramenti, inter christianos solum est illud, quod simul est sacramentum; ex quo sequitur, quod intentio conficiendi sacramentum jam includatur in intentione celebrandi verum, et legitimum matrimonium. Accedit, quia insolubilitas matrimonii non oritur ex eo; quod sit sacramentum; nam matrimonium ratum est sacramentum; et tamen professione re-

ligiosa, et dispensatione apostolica solvi potest, et e contrario matrimonium infidelium sacramentum non est, quamvis si uterque convertatur ad fidem, per ipsam susceptionem baptismi reddatur insolubile, sed insolubilitas ista oritur ex significatione, qua, si consummatum sit, ex institutione divina significat insolubilem unionem Christi cum ecclesia, et hinc, etsi, ut magni nominis DD. existimant, matrimonium, a fidelibus initum cum intentione non conficiendi sacramentum, sacramentum non sit, si tamen consummatum sit, omnimodam nihilominus insolubilitatem habet.

75

Ad 2. error ille insolubilitati matrimonii tum solum obest quando contrahens eidem alligat intentionem suam; quod vero non semper illum eidem alliget, sed potius, ubi de contrario non constat, praevaleat intentio generalis, aperte colligitur ex doctrina Apostoli, qui 2. *Corinth.* 7. *v.* 12. *et* 13. conjugi fideli consulit, ut perseveret in conjugio inito in infidelitate, si infidelis ei cohabitare consentiat; atqui hoc consulere non potuisset Apostolus, nisi existimasset, matrimonia etiam infidelium jure divino insolubilia esse, et taliter etiam contrahi, non obstante errore, quod juxta leges suas per libellum repudii existimarent ea posse dissolvi. *Conf.* ex *c. gaudemus* 8. *v. qui autem h. tit.* ubi ex rescripto Innocentii III. vir, qui in infidelitate secundum sanctiones legales, prima uxore repudiata, duxit aliam, baptismo suscepto, ad primam, si illa absque contumelia Creatoris ipsi cohabitare velit, redire cogitur; non autem potuisset cogi, nisi pontifex laudatus praesumpsisset, quod matrimonium, in infidelitate initum, invalidum, et insolubile sit, non obstante, quod initum sit cum errore ab existimantibus repudium sibi permissum esse. Quod additur de praxi consistoriorum heterodoxorum, non obest; quia ab his in certis casibus solvuntur conjugia, non tam, quod contrahentes habuerint intentionem ineundi matrimonium solubile, quam quod per errorem existiment ista inter fideles valide inita certis casibus dissolvi posse.

76

Ad 3. negatur paritas; nam bonitas illa apprehensa in re, quae ex se mala est, movet voluntatem ad appetendum; non autem movet haereticos ad contrahendum conjugium judicium illud erroneum, quo existimant illud solubile esse; quod inde constat, quia etsi scirent illud jure divino insolubile esse, id nihilominus adhuc contraherent, tamquam remedium concupiscentiae, et conjunctionem necessariam ad legitimam prolis procreationem.

Ad 4. nego sequelam, nam hoc ipso haeretici materiales sunt, dum judicium erroneum in aliquo fidei articulo inculpabiliter habent.

Ad 5. praesumptione illa est fortior alia, qua praesumuntur haeretici potius vera, et valida contrahere velle matrimonia, ex quibus possint habere liberos legitimos, quam invalida, et nulla, ex quibus non prodeant, nisi illegitimi, aut spurii.

77

Dub. 2. et inter nos, ac temporis nostri sectarios percelebris controversia est, an in lege evangelica vinculum matrimonii fidelium consummati dissolvi possit ex causa fornicationis, vel adulterii, a conjugum altero perpetrati? Affirmant sectarii, praesertim Lutheri, atque Calvini asseclae, et probant; 1. ex verbis Christi *Matth.* 5. *v.* 31. *et* 32. ibi, *dictum est autem*; *quicumque dimiserit uxorem suam*, *det ei libellum repudii*; *ego autem dico vobis*, *quia omnis*, *qui dimiserit uxorem suam*, *excepta fornicationis causa*, *facit eam moechari*, *et qui dimissam duxerit*, *adulterat*. Item *cap.* 19. *vers.* 9. ait Servator. *Dico autem vobis*, *quia quicumque dimiserit uxorem suam*, *nisi ob fornicationem*, *et aliam duxerit*, *moechatur*. Ex quibus duobus testibus sic argumentatur; exceptio ex natura, et significatione sua ponit oppositum antecedentis, cui immediate adversatur, per ea, quae *arg. reg. peccatum* 4. *in* 6. *et l. actione* 4. *C. de transact.* cum aliis DD. tradit Barbos. *usufr. dict.* 217. *a n.* 2. atqui *cit.* textibus Christus dominus utitur exceptione in casu fornicationis; igitur cum extra hunc casum non sit permissum viro aliam ducere, priore repudiata, id licebit in casu fornicationis, seu adulterii ab uxore commissi.

78

2. Si per verba Christi *cit.* non permitteretur dissolutio matrimonii ob causam fornicationis, seu adulterii, ab altero conjuge commissi, ideo non permitteretur, quia verba *cit.* intelligenda forent de sola uxoris dimissione quoad thorum, et cohabitationem; atqui hic sensus verborum *cit.* esse non potest, quod partim ex interrogatione pharisaeorum constat, qui non de dissolutione matrimonii quoad thorum, et cohabitationem, sed quoad ipsum vinculum proponebant quaestionem, cui proinde non concordaret responsio, si Christus dixisset, eo casu permitti solum dissolutionem matrimonii quoad thorum: partim vero ex eo, quia Christus ibi adulterii, et moechiae arguit illum, qui uxorem suam alia, quam fornicationis, causa dimittit; atqui hujus reus non fit, qui uxorem ex alia, quam fornicationis causa, dimittit a thoro, et cohabitatione tantum, sed ille solum, qui ea dimissa, alteri copulatur; ergo etc.

79

3. Divortium novae, et evangelicae legis a Christo Domino subrogatum est repudio legis antiquae, per Moysen promulgatae; atqui repudio legis antiquae, ex justa, e. g. fornicationis causa instituto, dissolvebatur matrimonium quoad ipsum vinculum; igitur etiam sic dissolvetur divortio novae legis.

4. Ipse Zacharias papa agnoscit solubilitatem vinculi ex causa fornicationis; nam, ut refertur *can. concubuisti* 23. *caus.* 32. *q.* 7. *concubuisti*, inquit, *cum sorore uxoris tuae si fecisti, neutram habeas: et si illa, quae uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino, cui velit.*

80

5. S. Ambrosius, cum retulisset verba Apostoli 1. *Corinth.* 7. *Uxor a viro non discedat, nisi causa fornicationis: quod si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo: et vir similiter non dimittat uxorem*, haec verba subdit: *Ideo non subdit de viro, quod de uxore praemisit, quia viro licet ducere aliam*, prout refertur *can. uxor* 17. *q. cit.*

6. Concilium apud Vermerias celebratum, ut habetur *can. si qua mulier* 6. *caus.* 31. *quaest.* 1. ita statuit: *Siqua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata sit, et ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, si probare potest ille vir, eam ream esse consilii, potest (ut nobis videtur) ipsam uxorem dimittere, et si voluerit, aliam ducere.*

81

Verum his non obstantibus, est orthodoxa veritas, et ab ipso nascentis ecclesiae primordio ad nostra usque tempora propagata traditio ecclesiae, quod divortio, ex causa fornicationis instituto, nuptiale vinculum non dissolvatur, et conjugi innocenti dumtaxat a communi thoro, et cohabitatione, non vero etiam ad alia vota, vivente altera consorte, transire permissum.

82

Ostenditur 1. ex verbis Christi, *quicunque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam, et si uxor dimiserit virum suum, et aliis nupserit, moechatur*; Marc. 10. v. 11. Et: *omnis, qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur*; Luc. 16. v. 18. quibus verbis generaliter negatur, quod conjux, postquam dimisit conjugem, ex quacumque causa illum dimiserit, eo superstite, cum alio copulari possit, quod pulchre observat August. *l.* 1. *de adult. conjug. cap.* 9. ubi, *quicumque*, ait, *uxore sua dimissa, alteram ducit, sine dubio ibi sunt ambo, et qui*

praeter, *et qui propter causam fornicationis dimittit*; *hoc enim* quicumque, *hoc est*, *omnis qui dimiserit.*

83

2. Ex Apostolo 1. *Corinth.* 7. *v.* 10. ubi, *iis*, inquit, *qui matrimonio juncti sunt*, *praecipio non ego*, *sed Dominus*, *uxorem a viro non discedere : quodsi discesserit*, *manere innuptam*, *aut viro suo reconciliari*; atqui eo loco, ut bene advertit August. *l.* 1. *cit. cap.* 1. 2. *et* 21. *l.* 1. *de serm. dom. cap.* 26. et alibi, Apostolus loquitur de casu, quo integrum est mulieri discedere, nempe ob viri fornicationem; alias enim determinate praeciperet ei reditum, et reconciliationem; ergo nec quando ex causa fornicationis, vel adulterii conjux discedit a conjuge, ad alia vota innocenti transire licet.

3. *Ex significatione*, quam matrimonium fidelium consummatum habet; ex divina enim institutione significat perpetuam, et insolubilem conjunctionem Christi cum ecclesia : in qua significatione deficeret, si ejus vinculum per se perpetuum, et indissolubile non foret.

84

4. *Ex can.* 47. *Apostolorum*, ubi a *communione* fidelium *segregari* jubetur *laicus*, *si cum suam a se uxorem abjecit*, *alteram duxerit*, *aut ab alio dimissam*; quo loco nulla excipitur causa. Concordant aliae constitutiones pontificiae, praesertim Evaristi, qui quartus a D. Petro universalis ecclesiae pontifex fuit; nam *epist.* 2. cum dixisset, *neque ab episcopo ecclesiam*, *nec ab ecclesia episcopum debere deseri*, id probans a paritate, ait : *sicut vir non debet ducere aliam*, *nec uxor alium*, *etiamsi vir fornicatus fuerit.*

85

5. *Ex concil. Flor. et Trid.* Florentin. *in decret. union.* §. *septimum*, *quamvis autem*, inquit, *ex causa fornicationis liceat thori separationem facere*, *non tamen aliud matrimonium contrahere fas est*, *cum matrimonii legitime contracti vinculum sit perpetuum.* Tridentinum *sess.* 24. *can.* 7. *de sacr. matr.* ita statuit, *si quis dixerit ecclesiam errare*, *cum docuit*, *et docet juxta evangelicam*, *et apostolicam doctrinam*, *propter adulterium alterius conjugum*, *matrimonii vinculum non posse dissolvi*, *et utrumque*, *vel etiam innocentem*, *qui causam adulterio non dedit*, *non posse*, *altero conjuge vivente*, *aliud matrimonium contrahere*; *maecharique eum*, *qui dimissa adultera*, *aliam duxerit*, *et eam*, *quae dimisso adultero*, *alii nupserit*, *anathema sit.*

86

6. *Ex incommodis*, quae dissolutio matrimonii quoad vinculum ex causa fornicationis facta, afferret; praeterquam enim, quod ejus-

modi dissolutio cederet in grave damnum, et praejudicium prolis, si novis conjugiis ab utroque parente initis, pro patre vitricum, vel pro matre novercam inciperent habere, plurimis divortiis aperiretur via: imo saepe, ut ad divortium, et nova conjugia perveniri posset, committerentur adulteria, a quibus e contrario conjuges absterrentur, si sciant, ob adulterium, a se commissum, separationem quidem fieri posse quoad thorum, et cohabitationem, cum obligatione tamen, facto divortio, se continendi, vel reconciliandi.

87

7. *Ex ratione* sumpta ex communi regula: nam ex delicto suo non debet delinquens referre commodum; referret autem commodum ex adulterio adulter, si innocente ad alia vota transeunte, matrimonii vinculum solveretur; nam eo soluto, etiam adulter dimissus aliud matrimonium inire posset: imo ipsius conditio foret melior, quam sit conjugis, qui nulla sua culpa, v. g. ex causa gravis morbi, aut ex odio, et per injuriam a thoro, et cohabitatione perpetuo excluditur; nam talis non potest inire matrimonium aliud, quod tamen inire posset adulter dimissus.

88

Ex his facile solvuntur argumenta haereticorum *a num.* 77. recensita. *Ad* 1. textus ille S. Matthaei, ut cum duobus *citat.* S. Marci, et Lucae plene concilientur, intelligi debent non de dissolutione vinculi, sed tantum de separatione quoad thorum, et cohabitationem. *Neque obstant* verba *excepta fornicatione*, *et nisi ob fornicationem*; nam verba ista referri debent ad sola verba antecedentia, ita, ut sensus sit; *omnis*, *et quicumque dimiserit uxorem suam*, *extra causam fornicationis*, *moechatur*, *aut facit eam moechari*, quia dum illam sine justa causa dimittit, occasionem illi fornicandi praebet, ut propterea dimissae fornicatio ipsi imputetur; ita exceptionem hanc cum *S. Thom. S. Bonav.* et aliis melioris notae interpp. explicant Canis. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 9. Vallens. *hic* §. 1. *num.* 4. *v. non obstat*, Zoes. *n.* 2. Engl. *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 12.

89

Ad 2. etiamsi *cit.* Christi verba solum accipiantur de separatione quoad thorum, et cohabitationem, adhuc tamen responsio satisfecit interrogationi pharisaeorum; interrogarunt enim isti de dimissione uxoris perfecta, quae duo continet, separationem quoad thorum, et cohabitationem, et separationem quoad vinculum: quarum primam Christus Dominus ex causa fornicationis licitam esse concessit, alteram denegavit.

Ad 3. ut recte Abulens. *in Matth. c.* 19. *q.* 76. *ad* 5. notat, repudio veteris legis in lege nova subrogatum est divortium quoad solam uxoris dimissionem, et separationem a thoro, et cohabitatione et quidem ex unica fornicationis causa; quoad illius dimissionem autem ex aliis causis, et quoad potestatem, adultera dimissa, ducendi aliam antiquatum est.

90

Ad 4. decretum Zachariae pontificis *can. concubuisti* relatum intelligendum est de nuptiis contrahendis post primas nuptias morte dissolutas, quas pontifex hoc suo decreto permittit uxori innocenti post obitum viri adulteri, huic vero post obitum uxoris spem omnem adimit sive cum sorore uxoris defunctae, cum qua adulterine, matrimonio durante, concubuit, sive cum alia. Patet explicatio haec ex *can. hi vero* 22. *caus.* 32. *q.* 7. ubi neutri, altero vivo, permittuntur novae nuptiae, innocenti vero non alias, quam altero defuncto.

91

Ad 5. aliqui textum *can. uxor cit.* pro apochrypho, et ab haereticis supposito habent; illi, qui textum istum adscribunt s. Ambrosio, dicunt eum asservisse duntaxat, quod secundum legem juliam, quae eo tempore fori usu recepta erat, nuptiae permissae fuerint marito innocenti, non vero uxori adulterae: quod vero hic S. D. agnoverit, id non procedere secundum legem Christi, patet ex *l. Abraham c.* 4. *et* 7. et *in Luc. cap.* 16. ubi docuit, secundum legem Chisti, aequam viri, et mulieris rationem esse.

92

Ad 6. imprimis concilium illud, apud Vermerias, sive Vvormatiam celebratum, particulare est: Deinde eo textu non permittitur aliud conjugium, sed tantum dicitur permissum videri: denique textus ille videtur esse mendosus; nam apud s. Ivonem verba, *Potest, si voluerit, aliam ducere*, non reperiuntur, et *cap. siqua mulier* 1. *hoc titul.* ei substituta leguntur verba: *potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere*; quod viro mortuo, non permittitur uxori, cum ad perpetuam poenitentiam publicam sit condemnata.

93

Quaeritur 5. quid requiratur, ut matrimonium fixe ratum, sive consummatum, contractum cum impedimento dirimente, dissolvatur quoad vinculum? Resp. 1. requiritur, ut dissolutio fiat authoritate legitimi judicis; nam privata conjugum authoritate dissolvi, aut unus alterum dimittere nequit, etiamsi certi sint de impedimento dirimente, idque notorium existat: ita Vivian. *in capit. porro* 3. *hoc tit. pr.* Vallens *hic pr. num.* 3. *vers. dixi*, Zoes. *ibid. n.* 28. et patet

ex *c. porro citat.* et hinc si unus ab altero absque judicio ecclesiae ex hac causa discedat, tenetur judex ante omnia illum compellere etiam per censuras, ut ad conjugem suum redeat, nisi de impedimento dirimente, cons. etiam de nullitate matrimonii notorie constet, aut pars discedens habeat probationes in continenti paratas, prout expresse statuitur *c. litteras* 13. *v. quodsi de restit. spoliat.* ubi ratio additur; *quia praesumitur contra eam, quae sine judicio ecclesiae sua tantum temeritate recessit a viro*: videantur dicta *lib.* 2. *tit.* 13. *n.* 62. *et* 63.

94

2. Non debet, nec potest judex matrimonium, in facie ecclesiae contractum, dissolvere quoad vinculum ex hoc solo, quod unus, vel ambo conjuges, ipsimet, accedente etiam rumore viciniae, fateantur, se cum impedimento e. g. criminis, affinitatis, consanguinitatis etc. contraxisse, nisi sufficientes probationes accedant: ita expresse statutum est *cap. super eo* 5. *de eo, qui cognovit etc.* ubi etiam ratio subjungitur his verbis; *cum quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere, et adeo ad confessionem incestus* (aut alterius impedimenti) *facile prosilirent, si suo judicio crederent per judicium ecclesiae concurrendum.* Additur de rumore viciniae: *rumor autem viciniae non adeo est judicandus validus, quod nisi rationabiles, et fide dignae probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari.*

95

3. De ipso impedimento judici constare debet per plenam, et perfectam probationem: qualis est, quae fit per duos testes omni exceptione majores; *arg. capit. ex literis* 1. *de consang.* et *capit. super eo* 22. *de test. et attest.. Ratio est*, quia dissolutio matrimonii quoad vinculum est una ex causis gravioribus, et in praejudicium magnum tum tertii, tum sacramenti redundantibus; cons. exigit plenam probationem: quod intellige, nisi constet notorie de impedimento; nam si notorie constet, etiam nemine accusante, judex ecclesiasticus dissolvere matrimonium debet etiam quoad vinculum, prout constat ex *cap. porro citat.* ubi Alexander. III. episcopo ambianiensi respondet, *quod non apparentibus accusatoribus, et parentela* (idem dic de alio impedimento) *manifesta, seu publica existente, tui officii interest, matrimonia illa, adhibita gravitate, dissolvere, quae illicite contracta noscuntur*: imo etsi notorie de impedimento non constet, existat tamen fama de illo, potest judex ecclesiasticus ex officio inquirere, et quemcunque compellere, ut testimonium de illo deponat; gloss. *in cap. porro citat. V. seu publica*, Abb. *ibid. num.* 4.

51 *

Vivian. *v. si fama*, Reiffenstuel *hic n.* 20. arg. *cap. perniciosam* 1. *de offic. ordinar.* junct. *can. episcopus in synodo* 7. *caus.* 35. *q.* 6.

96

4. Si causa rite examinata, non habetur plena probatio impedimenti, sed dubium manet, an illud revera subsit, cons. an matrimonium valeat, necne, debet, judex ecclesiasticus in foro externo pronuntiare pro valore matrimonii; *arg. cap. super eo* 22. *de testib.* et sequitur ex dictis: *conf.* nam matrimonium jam contractum est res favorabilis; *cap. videtur* 3. *final. qui matrim. accusar.* Hinc licet ad impediendum matrimonium sufficiat unus testis, fama, aut dubium de impedimento, juxta unanimem, non tamen sufficit pro vinculo dissolvendo, ut bene advertit gloss. *in c. super eo cit. V. firmatum.*

97

5. Quodsi conjuges, vel unus eorum sciat certo, impedimentum dirimens inter ipsos intercedere, nec reddere, nec petere debitum potest, etiamsi impedimentum probare nequeat, et propterea forsan a judice ecclesiastico per censuras compellatur ad reddendum debitum per textus expressos *cap. inquisitionis* 44. *de sentent. excommun. et capit. litteras* 13. *de restitut. spoliat.* ubi etiam datur ratio; *quoniam omne, quod non est ex fide peccatum est, et quidquid fit contra conscientiam, aedificat ad gehennam.* Discedere tamen a se invicem hoc casu propria authoritate nequeunt, sed cohabitare simul, ut frater, et soror, debent. *Excipitur*, si periculum sit incontinentiae; tunc enim in foro conscientiae tenentur a se invicem discedere, neque tenentur obedire episcopo, contrarium etiam sub censura praecipienti; *c. litteras cit.* Quodsi tamen impedimentum dirimens tale esset, in quo pontifex dispensare potest, petere dispensationem possunt, imo aliquando tenentur, si bonum prolis, aut alia gravis ratio hoc exigeret. Videantur dicta *lib.* 2. *tit.* 13. *n.* 62. *et* 63. ubi plura de isto casu.

§. II.

De matrimonii perpetua separatione quoad thorum, et cohabitationem.

SUMMARIUM

98

Quaeritur 1. quot modis matrimonium quoad thorum, et cohabitationem separari in perpetuum possit? Resp. Potest duobus modis: *uno* per mutuum consensum ipsorum conjugum, si votum solemne in susceptione ss. ordinum, aut professione religiosa ab uno conjugum, altero consentiente, emittatur; *capit. cum fit.* 4. *cap. conjugatus* 5. *et c. de convers. conjugat.* de quo modo dictum est *lib.* 3. *tit.* 32. *a n.* 19. *Altero*, qui huc pertinet, ob adulterium ab uno commissum; nam ex causa adulterii conjugem innocentem ab adultera uxore posse divertere, et se a thoro, et cohabitatione illius separare, constans est omnium catholicorum sententia ex illo Matth. 5. *et* 19. *ego autem dico vobis, quicunque dimiserit uxorem suam;*

excepta causa fornicationis etc. Idem clare statutum extat *c. significasti* 4. *c. ex literis* 5. et *c. gaudemus* 8. *hoc tit. Ratio est*, quia cum adulterium per se, ac directe fidei conjugali repugnet, ex ipsa natura contractus matrimonialis oritur, ut liceat innocenti discedere ab adultero, idque jure naturae dictantis, quod frangenti fidem fides servanda non sit; Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 17. *n.* 1. *et* 6. Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 3. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 2.

99

Dubium est, an tam marito ob adulterium uxoris, quam uxori ob adulterium mariti liceat divortium perpetuum facere? Cajetan. *in Matth. cap.* 19. *cit.* id solis viris permissum censet: idque 1. ob textum *cit.* ubi Christus tantum de dimissione uxoris meminit. 2. quia repudium in lege veteri solis viris concedebatur; *Deut.* 24. ejus autem loco successerit divortium in lege nova, ut constat ex *Matth. cap.* 5. 3. quia uxoris adulterium est gravius, quam adulterium viri, ut adeo inter hoc, et illud non videatur facienda paritas.

100

Sed dicendum, etiam uxori permissum esse perpetuum divortium ob adulterium viri. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *q. un.* s. Bonav. *ibidem quest.* 3. Abb. *in c. intelleximus* 5. *de adult. n.* 3. Sylv. *V. matrimonium* 9. *quaest.* 6. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 5. *n.* 8. Sanchez. *l.* 20. *de matr. D.* 3. *n.* 6. Gutier. *de matr. c.* 129. *n.* 2. Farin. *prax. crim. q.* 143. *n.* 9. Coninck *disp.* 35. *n.* 6. Pont. *l.* 9. *c.* 16. *a n.* 4. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *pag.* 3. *c.* 7. *n.* 8. Palao *tract.* 28. *disp.* 3. *p.* 6. §. 1. *n.* 1. Bosco *de matr. disp.* 12. *sect.* 16. *concl.* 2. Canis. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 5. Zoes. *hic. n.* 13. Engl. *n.* 12. Pirh. *n.* 2. *et* 8. Scambog. *n.* 3. Konig. *n.* 9. Vviestn. *n.* 71. Reiffenstuel *n.* 58. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 77.

101

Constat 1. *ex can. idolatria* 5. *caus.* 28. *q.* 1. *can. praecipit* 19. *caus.* 22. *q.* 5. *c. quaesivit* 2. *c. significasti* 4. *c. ex literis* 5. *hoc tit.* ubi mulier, et vir quoad hoc aequiparantur; 2. *ex s. Paulo*, qui dum 1. *Corinth.* 7. *v.* 12. uxorem, si a viro (ob justam, scilicet fornicationis causam) discesserit, ex praecepto Domini jubet manere innuptam, aut reconciliari viro; cons. supponit, ob talem causam posse illam a viro discedere. 3. *ex ratione*; quia divortii jus, ex adulterio ortum praecipue fundatur in violatione fidei, et thori conjugalis; atqui quoad hoc adulterium mariti, et uxoris aequalia sunt; ergo etc.

102

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. dico Christum intelligi locutum fuisse de eo, quod frequentius contingit, prout etiam in *can. fin. caus.* 32. *q.* 5. Innocentius ait, quod viri frequentius soleant mulieres de adulterio accusare, quam e contra mulieres viros suos. Item dici potest; quod ibi Christus tantum de dimissione uxoris a judaeis interrogatus fuerit; et ideo ad interrogata respondit. *Ad* 2. jam supra dixi, quod divortium non in omnibus succedat in locum repudii: quod vero in antiqua lege repudium solis viris concessum fuerit, s. Thom. *q. un. cit. articul.* 4. *ad* 1. hanc rationem dat, quia illud permittebatur ad vitandum homicidium conjugis adulteri, cujus periculum, cum inventum fuerit in solis viris, ideo solis viris permissum fuit repudium. *Ad* 3. gravitas fornicationis quoad divortium non est consideranda quoad se, cum odium DEI, et blasphemia longe graviora peccata sint adulterio, et tamen ad divortium non sufficiant; sed attendendum est, an magis repugnet fidei matrimonii, illudque laedat, in quo cum paria sint adulterium viri, et adulterium uxoris, hinc fit, etsi ex aliis capitibus, et circumstantiis unum sit gravius altero, disparitatem tamen istam divortio instituendo non obesse.

103

Quaeritur 2. quid requiratur, ut ratione adulterii institui possit haec separatio? Respond. 1. debet esse actus carnalis per copulam consummatus; nam copula solum attentata non sufficit: et multo minus amplexus, oscula, tactus, vel alii actus turpes cum proprii, vel alieni corporis pollutione; Covar. *pag.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 6. *n.* 4. Sanch. *lib.* 10. *de matr. D.* 4. *n.* 9. 10. *et* 12. Coninck *D.* 35. *n.* 5. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 7. *v. secundum*. Bosco *D.* 12. *sect.* 16. *concl.* 2. Zoes. *hic n.* 18. Pirhing. *n.* 5. Engl. *n.* 13. Schambog. *n.* 3. Vviestner *n.* 37. Reiffenstuel *n.* 60. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 80. Ratio est, quia justum divortium ex eo oritur, quod conjux contra fidem matrimonii carnem suam dividat in carnem aliam, quod non fit, nisi actu consummato. Perinde autem est, sive copula illa sit naturalis, sive etiam sodomitica, bestialis etc. ut s. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *q. un. art.* 1. Abb. *in c. maritis* 4. *de adult. n.* 3. Pont. *l.* 9. *de matr. c.* 16. *n.* 5. Sanchez *D.* 4. *n.* 3. Vall. *hic* §. 2. *n.* 1. Vviestner *n.* 72. Reiffenst. *n.* 59. et alii *supra allegati* notant; nam per has copulas omnes conjux contra fidem matrimonii dividitur in alienam carnem.

104

2. Ut talis actus exercitus sit cum alio, quam conjuge; nam sodomia viri etiam completa cum uxore propria, quamvis in vita,

non praebet justam causam perpetui divortii, sed tantum ad tempus, quamdiu scilicet vis a scelere isto desistere tenuit; Tabien. *V. matrimonium* 3. *q.* 2. *n.* 2. Palacios *in* 4. *dist.* 35. *D. un. vers. vocant. in dubium* Sanch. *D.* 4. *cit. n.* 8. Pirhing. *hic. n.* 5. *vers. et hinc.* Ratio est, quia vir per talem copulam non dividit carnem suam in alium. Non improbabilis tamen est etiam sententia contraria, quam cum *D. Antonin. Monald. Astens. Joan. de Friburg.* defendit Scambog. *hic num.* 4. juxta quos etiam hoc casu locus divortio est, ex ratione; quia talis actus, circa uxorem propriam commissus, est gravis abusus dominii, quod maritus habet sibi concessum in corpore uxoris, quippe quo uti quidem potest modo licito, non vero etiam illicito, praecipue si repugnet usui illi jus naturale, prout fit in peccato isto.

105

3. Non sufficit, si solum sit adulterium materiale, sed requiritur formale; Sanch. *D.* 5. *n.* 11. *et seqq.* Coninck *D.* 35. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 13. Bosco *D.* 12. *sect.* 16. *concl.* 4. *per totam.* Gonz. *in c.* 5. *h. tit. n.* 3. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 2. Pirhing. *n.* 9. Konig. *n.* 10. Reiffenstuel *n.* 62. magnif. P. Schimier. *p.* 2. *de matrim. c.* 5. *n.* 82. Ratio est, quia jus divortii competit propter solam injuriosam fidei conjugalis violationem; talis autem non est adulterium mere materiale ex parte conjugis. Et hinc justam causam faciendi divortium uxor non praebet. 1. Si putans maritum esse mortuum, alii nubat, vel etiam fornicetur, nisi tamen certior de vita conjugis perstiterit in commercio prohibito; Canis. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 7. Honor. *hic n.* 6. Engl. *n.* 17. Scambog. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 65. cum *supra* allegatis, et constat ex *can. per bellicam* 1. *caus.* 34. *quaest.* 1. 2. Si invincibiliter ignoret, adulterum ad se accedentem non esse suum conjugem; *canon. in lectum* 6. *caus.* 34. *q.* 2. *Coninck. Laym. Canis. Gonz. Scamb. Konig.* cum *aliis supra*; nam sicut hoc casu bona fides tollit culpam adulterii, ita etiam poenam divortii. Ad probandam autem hanc conjugis bonam fidem sufficit ejus juramentum, habito respectu ad ejus honestatem, et alias probabiles conjecturas, ut cum *Host.* notat Engl. *loc. cit. vers.* 3. 3. Si ab ipsa omnino invita per violentiam extorqueatur copula; *can. ita ne* 3. *et can. seqq. caus.* 32. *V.* 5. Bosco *l. cit. n.* 164. Pirhing. *n.* 10. cum allegatis. Addit Sanch. *n.* 14. idem dicendum, etiamsi causam violentiae dedisset uxor, quod viro monenti, ut fugiat, ne vi hostium opprimeretur, non paruerit, nam nihilominus non potest accusari de adulterio ad instituendum divortium, vel ad aliam poenam, quod in *l. vim passim* 39. *pr. ff. ad leg. jul. de adult.* indistincte decidatur, non esse

mulieri vim passae adulterium imputandum; Bosco *n.* 164. Pirh. *n.* 10. Reiffenst. *n.* 63. Si metu gravi injuste incusso extortum sit adulterium ab uxore, DD. dissident. Sanch. *n.* 16. Laym. *n.* 13. Bosco *concl.* 5. Reiffenstuel *n.* 64. putant divortio locum esse; quia cum metus gravis a peccato mortali non excuset, hoc casu uxor vere, et formaliter committit adulterium. Contra Sylv. *V. adulterium n.* 10. in cujus sententiam inclinat Engl. *n.* 17. *v.* 2. defendit negativam, ex ratione, quod metus gravis, licet a peccato non excuset, excuset tamen a poenis legalibus. In praxi propter sententiam practice dubiam suadendum, ut conjux alter injuriam ex metu illatam condonet, nec propterea divortium petat; Konig. *n.* 10. *fin.*

106

4. Non debet maritus adulterii uxoris fuisse author eam prostituendo, vel in ejus fornicationem consentiendo expresse, vel tacite, illam, cum sciret, et facile posset, non prohibendo; Sanch. *l.* 10. *de matrimon. D.* 5. *n.* 4. *et.* 5. Gutier *de matrimon. capitul.* 129. *n.* 15. Coninck. *D.* 35. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 13. *vers.* 3. Pont. *l.* 9. *cap.* 17. *n.* 7. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 6. §. 2. *n.* 2. Canis. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 7. Gonzal. *in capit.* 5. *eod. n.* 3. Bosco *D.* 12. *sect.* 16. *concl.* 5. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 2. Zoes. *n.* 16. Honor. *n.* 6. Pirh. *n.* 11. Engl. *n.* 16. Konig *n.* 11. Vviestner *n.* 75. Reiffenstuel *n.* 66. Idque verum est, licet uxor volens committat adulterium, ut aperte probatur ex *capit. discretionem* 6. *de eo, qui cognovit etc.* ibi, *cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, praesertim invitam.* Ratio est, quia permissio divortii fundatur in injuria illata viro per adulterium uxoris; haec autem in casu praesenti cessat, si ipse consentiat; ergo etc. Dixi, *cum facile posset*; secus, si difficulter. Et hinc, etsi uxor mariti delictum non prohibeat sciens, adhuc tamen divortium eidem permittitur; quia foeminae, praesertim bonae, hoc ipso, quod viris inferiores sint, non censentur facile posse ipsos reprehendere, et a delictis abstrahere; Sanch. *n.* 5. Palao *n.* 2. Bosco *n.* 201. Pirhing. *n.* 11. Reiffenstuel *n.* 68. *Excipit* Bosco *n.* 202. si uxor in iis rerum circumstantiis existeret, ut commode, et absque damni periculo contradicere, et impedire posset adulterium; nam tunc non impediendo, vel contradicendo tacite consentire censeretur. Sed nec in marito quaecunque dissimulatio adulterii uxoris suae vim taciti consensus habet; nam ut cum *s. Thoma* notant Bosco *n.* 201. Pirhing *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 69. et alii, potest maritus sciens adulterium uxoris suae, simulare, tanquam illud ignoret, ut interea testes idoneos constituat ad illam observandam, et de adulterio convincendam. Imo, ut Sanch. *n.* 6. Gutier. *c.* 129. *n.* 8. Coninck *D.*

35. *n.* 7. Canis. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 5. Fagnan. *in c. ex litteris* 5. *n.* 2. *et duob. seqq.* Barbos. *in c.* 4. *n.* 5. *et* 9. Vvagnereck *ibid. V. cogi not.* 3. Honor *hic n.* 5. Zoes. *n.* 16. *et* 17. Reiffenstuel *n.* 70. notant et expresso textu *c. significasti* 4. *hoc tit.* patet, adhuc divortium petere potest, cons. taciti consensus in adulterium uxoris reus non est maritus, si eidem ad adulterium causam quamcunque remotam dederit, v. gr. debitum conjugale, aut alimenta negando, in domo ejectae non cohabitando etc. debuisset enim uxor agere contra maritum, et petere alimenta, interea autem malà potius pati omnia, quam in corpus suum peccare, aut malo tanto consentire; *can. ita ne* 3. *caus.* 33. *q.* 2. *c. sacris* 5. *de his, quae vi, metusve caus. l. palam* 43. *ff. de rit. nupt.* ubi Ulpianus, *neque enim*, inquit, *ignoscendum est ei, quae obtentu paupertatis turpissimam vitam agit. Excipitur*, nisi per hoc uxor constitueretur in periculo incontinentiae proximo, ut notat Engl. *hic n.* 16. Konig. *n.* 11. aut vir ea intentione uxorem expelleret, aut ei alimenta denegaret, ut ob necessitatem urgentem adulterium perpetraret; tunc enim perinde esset, acsi in adulterium consentiret; Sanch. *n.* 9. *fin.* Gutier. *n.* 8. Coninck *n.* 7. Zoes. *n.* 16. Pirh. *n.* 12.

107

5. Qui instituere divortium vult propter adulterium, non debet etiam ipse esse reus adulterii a se commissi; nam si hoc et ipse commiserit, denegatur divortium, quod paria delicta, quando civiliter, sive ad utilitatem privatam agitur, prout fit, cum ob adulterium agitur ad separationem thori, mutua compensatione tollantur; *cap. final. de adult. et capit. porro* 3. *hoc titul.* Imo si ob adulterium uxoris facta est separatio quoad cohabitationem, et thorum, et vir postea etiam fornicetur, sive adulterium committat, redintegrari matrimonium antea dissolutum debet, ita, ut ad uxorem suam teneatur redire, cique cohabitare; *capit. ex litteris.* 5. *hoc tit.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. capit.* 7. §. 6. *n.* 5. Sanch. *lib.* 10. *de matrim. D.* 9. *n.* 30. Pirh. *hic n.* 6. *et* 7. *not.* 5. Scambog. *ibidem n.* 6. Idque probabilius verum est, etsi divortium factum sit per sententiam judicis; sicut enim uxor ex primo adulterio amisit jus quaesitum per contractum matrimonii, ita, et multo magis maritus per adulterium suum subsequens amittit jus quaesitum per sententiam, cum jus quaesitum ex matrimonio, et cohabitatio matrimonialis sit favorabilior separatione per sententiam inducta; Engl. *hic n.* 15. *fin.* Pirhing. *n.* 4. *not.* 5. *et n.* 7. Konig. *n.* 13. *fin.* Reiffenstuel *n.* 81. *et seqq.* Videantur dicenda *infra n.* 133. *et tribus seqq. Neque refert* 1. quod adulterium uxoris gravius sit, quam mariti; nam quoad violationem thori, et fidei conjugalis, quam praecipue in adulterio considerant jura, paria

delicta sunt, ut monui *supra n.* 101. *et* 102. *ad* 3. *Non refert* 2. quod unus prius altero adulterium commiserit, vel unus saepius, quam alter; quia jura magis rationem habent fractae fidei conjugalis, quam numeri; Laym. *l.* 5. *tractat.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 13. *vers. neque refert*, Zoes *hic n.* 14. Pirhing *n.* 8. Scambog. *n.* 6. Reiffenstuel *p.* 71. *et* 82. *Non refert* 3. quamvis etiam unius conjugis adulterium sit occultum, solique DEO notum, alterius vero publicum; nequit enim adulter occultus divortium petere, sed adhuc in foro conscientiae compensare tenetur adulteria, cum in hoc foro non requiratur probatio, sed sufficiat sola veritatis cognitio: in foro tamen externo, seu contentioso adulter publicus contra occultum non compensatur; sed prior causa cadit propter defectum probationis; Sanch. *l.* 10. *D.* 6. *n.* 9. Pirhing. *n.* 8. *cit.* Scambog. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 83.

108

6. Ut institui possit divortium, necesse est, innocentem nondum fuisse reconciliatum adultero; nam divortium reconciliatione, vel condonatione injuriae tollitur, cum jus illud instituendi inductum sit favore innocentis injuriam passi, et quilibet possit favori pro se principaliter introducto renuntiare. Estque perinde, sive condonatio haec sit facta expresse, sive tacite, utendo matrimonio, domi retentae uxori exhibendo solita obsequia, et signa affectus conjugalis, cum ea ludendo, comedendo, et multo magis amplexus, et oscula dando; nam talia si exercuerit scienter, et sponte, et nulla etiam honestatis necessitate compulsus, censetur adultero condonasse injuriam, ut adeo ad agendum pro divortio non amplius admittatur, modo nova causa, et novum adulterium non supervenerit; Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 5. *n.* 19. Gutier. *cap.* 129. *n.* 15. *et* 17. Konig. *D.* 35. *n.* 11. Laym. *l.* 5. *tr.* 19. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 14. Canis. *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 7. Gonzal. *in cap.* 5. *eod. num.* 3. Vallen. *hic* §. 2. *n.* 2. Honor. *n.* 6. Pirh. *n.* 14. Scambog. *n.* 6. Engl. *n.* 18. Konig *n.* 11. *vers.* 3. Reiffenstuel *n.* 71. *et seq.* Notanter autem dixi, *debere id factum fuisse scienter*, *et sponte*: unde ex sola adulterii suspicione sine apertis indiciis per usum matrimonii non sibi praejudicat innocens; Scambog. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 77. *et* 78. Item si lite pendente super adulterio judex jubeat uxorem debitum reddere marito accusato, ne lite pendente commodo possessionis privetur juxta *cap. laudabilem* 2. *ut lit. pend.* Aut denique si maritus gravi metu uxorem ad usum matrimonii cogat, nam his casibus innocenti per hujusmodi usum circa petitionem divortii praejudicium nullum nascitur; Coninck *D.* 35. *n.* 11. cum aliis *supra*. Addidi, *modo novum adulterium non supervenerit*; nam si post reconciliatio-

nem; mutuo consensu factam, novum sequatur adulterium, in illud lapsus denuo accusari de eo, et ratione illius denuo divortium institui potest; quia praecedens venia non extenditur ad futura delicta, sed sola praeterita respicit, nec aequum est, ut reconciliatio facta futuro crimini impunitatem praestet; Sanch. *l.* 10. *D.* 6. *num.* 20. Pirhing. *n.* 17. Scambog. *n.* 7. *Proceditque hoc* non tantum de casu, quo adulter relapsus in adulterium est, sed etiam quando post reconciliationem in illud lapsus est innocens; poterit enim eo casu emendatus agere ad divortium, neque objici eidem amplius adulterium praecedens potest, quippe cui per reconciliationem jus matrimonii est restitutum, acsi nullum adulterium processisset; Pirhing. *l. cit.* Imo in casu, quo post utriusque conjugis adulterium unus emendatus est, alter vero in fornicatione persistit, emendatus, quamvis non facta mutuo consensu inter se reconciliatione, divortium instituere potest, si tamen de emendatione pariter facienda conjugem alterum commonuerit; Sanch. *D.* 7. *num.* 4. Coninck *D.* 35. *n.* 17. Pirh. *n.* 18. Ratio est, quia admonitio illa, per quam offertur reconciliatio alteri, habet vim reconciliationis, et ideo, quatenus in favorem admonentis cedit, censetur facta reconciliatio, hoc ipso quod oblata sit, sed non acceptata, cum tamen debuisset; ac proinde prius commissum adulterium conjugi emendato obesse non debet, quo minus petere divortium possit. Non autem censetur facta reconciliatio in favorem recusantis, qui proin jus divortii non habet, si reconciliationem non acceptavit; Pirh. *l. cit.*

109

Quaeritur 3. an conjugum uno in adulterium lapso, innocens divertere ab eo valeat propria authoritate? Negativam defendunt Innoc. *in c. intelleximus* 6. *fin. de adult.* Anchar. *ib. n.* 4. Turrecr. *in can. Agathosa V. uxorem.* 27. *q.* 4. *D.* 35. *art.* 2. *concl.* 6. Gonzal. *in c.* 3. *n.* 8. *prop. fin. h. tit.* ex quorum sententia, ut conjux innocens ab adultero possit divertere, necessarium est judicium ecclesiae. Fundantur 1. textu *c. porro* 3. *hoc tit.* ubi diserte negatur, conjugum separationem absque judicio ecclesiae fieri posse, etiam cum parentela, sive consanguinitas (eadem aliorum impedimentorum ratio est) publica, et notoria est. 2. *can. saeculares* 1. *caus.* 33. *q.* 2. ubi excommunicari jubentur viri, qui uxores suas sine judicio ecclesiae dimittunt. 3. Quia sic recedentes sibi jus dicunt in propria causa contra *l. unic. C. ne quis in sua causa etc.* 4. divortium est poena nocentis, quam jus ipso facto non imponit, sed judici remittit imponendam. 5. matrimonium est ecclesiae authoritate celebratum; igitur authoritate ecclesiae, et non ipsorum conjugum dissolvi debet.

110

Sed adhibenda est distinctio : vel enim sufficienter constat de adulterio, ab altero conjugum commisso, vel contra dubium duntaxat, aut suspicio probabilis de illo habetur. *Si hoc secundum*, certum est, non posse conjugem innocentem ab altero, qui tali suspicione gravatur, propria authoritate divertere. Patet ex *c. significasti* 4. *h. tit.* et clare statuitur *c. ex parte* 9. *de sponsal.* ubi Alexander III. asserit, uxoris dimissionem *sine manifesta causa fornicationis* nemini esse permissam. *Ratio est*, quia antequam moraliter constet certo de adulterio, saltem per violentam praesumptionem, alter conjux non potest privari possessione, cum melior in dubio sit conditio possidentis; ideoque non potest poena haec infligi ab homine, donec, saltem moraliter certo constet de adulterio perpetrato, et hinc quando *can. dixit* 2. *caus.* 32. *q.* 1. uxor permittitur dimitti ob suspicionem fornicationis, id intelligendum est de suspicione, seu praesumptione violenta, et orta ex circumstantiis, cum fornicationis actu fere semper conjunctis, et fundantibus moralem certitudinem, prout *in can. cit.* notat Barbos. *n.* 1. Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 12. *n.* 42.

111

Si primum, videndum est, an adulterium conjugis sit notorium, an occultum publice, sed certo notum innocenti. *Si publice, notorium sit*, sive deinde notorietas illa sit facti, sive juris, conjux innocens authoritate propria ab adultero potest recedere, tam quoad debiti redditionem, quam cohabitationem mutuam; Abb. *in c.* 4. *de donat. int. vir. et uxor. n.* 4. Paludan. *in* 4. *dist.* 35. *q.* 1. *art.* 3. *concl.* 3. Sylv. *V. divortium* 9. *q.* 8. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. 5. *n.* 12. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 17. *n.* 2. Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 12. *n.* 42. Gutier. *cap.* 129. *de matr. n.* 9. Fachin. *l.* 8. *contr. cap.* 10. Coninck. *D.* 35. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 7. *n.* 8. *vers. quartum.* Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 4. *n.* 2. *et* 3. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. *v. ceterum*, Zoes. *n.* 28. Pirh. *n.* 16. *not.* 2. Vviestner *n.* 76. *et seq.* Reiffenst. *n.* 89. *et seqq.* magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 91. et patet 1. ex *c. significasti cit.* ubi ratihabetur unius conjugum recessus ab altero, ob adulterium propria authoritate factus, *si notorium est, mulierem adulterium commisisse.* 2. Ex *can. de Benedicto* 5. *caus.* 32. *q.* 1. et *c. de illa* 6. *tit.* ubi mulier ad maritum, a quo propter haeresin propria authoritate recessit, redire non compellitur, antequam iste, abjurata haeresi, ad ecclesiae gremium fuerit reversus. 3. ex *c. ex parte cit.* ibi, *nemini licet uxorem suam sine manifesta causa for-*

nicationis dimittere; igitur per argumentum a sensu contrario ea ob manifestam fornicationem dimitti potest.

112

Quod si vero adulterium alterius publice occultum sit, sed innocenti privatim certo cognitum, major est controversia. Negant tunc dimitti uxorem adulteram posse s. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *q.* 1. *art.* 3. s. Bonav. *ib. q.* 3. Turrecr. *in can. saeculares cit.* Pont. *l.* 9. *de matr. cap.* 18. *a n.* 6. sed communior etiam hoc casu permittit innocenti, ut propria authoritate possit recedere, saltem pro foro conscientiae, et secluso scandalo. Ita cum allegatis *n.* 111. Clericat. *de sacr. matr. dec.* 39. *n.* 31. *Ratio est*, quia matrimonium ex natura sua non aliter obligat ad thorum, et redditionem debiti conjugalis, quam sub conditione, si etiam alter conjux fidem conjugalem servet; *c. quemadmodum* 25. *pr. de jurejur.* igitur si hanc alter non servet, sed carnem suam in alienam dividat, obligatio ista cessabit: et quidem cum negatio debiti sit actus privatus privatim etiam, et authoritate privata fieri potest; *conf.* ob adulterium notorium, ut *n. praec.* dictum est, licet conjugi innocenti propria authoritate a nocente divertere, ergo aeque ei hoc licebit in foro conscientiae ob adulterium secretum; nam jus divertendi non ex publicitate, sed ex delicto nascitur, et ubi publicitas requiritur ad faciendum divortium, id requiritur duntaxat ad vitandum scandalum, unde hoc cessante, sufficiet, si de adulterio innocenti quomodocunque certo moraliter constet.

113

Dixi autem 1. *saltem pro foro conscientiae*; quia in foro externo ex causa adulterii nec notorii, nec legitime probati uxorem dimittens, eam recipere compellendus est, ne hominum malitiae praebeatur ansa conjugem innocentem ejusmodi dimissione vel recessu injuste vexandi; dixi 2. *secluso scandalo*; quia ad grave scandali periculum vitandum liberae dimissioni, aut recessui, etiam in foro conscientiae interno, vix locus est extra casum, quo conjugium est occultum; Sanch. *D.* 12. *cit. n.* 34. quod intellige de separatione quoad cohabitationem mutuam; nam ex debiti negatione, cum haec omnino occulta sit, nullum scandali periculum esse potest in vulgo: et hinc eo casu, quo vir certo scit adulterium commissum esse ab uxore sua, licet deficientibus probationibus a judice ecclesiastico compellatur debitum reddere, non tamen parere tenetur praecipienti; quia sententia nititur praesumptione falsa; Sanch. *l. cit.* Dixi 3. *si certo constet innocenti de adulterio conjugis.* Porro talem certitudinem, ut Palao §. 4. *cit. n.* 8. notat, habere censebitur conjux innocens, si pro adulterio talia indicia habeat, quae

in judicio externo probata sufficerent, ut judex divortii sententiam proferre posset; nam conjux innocens recedens ab adultero, quasi sententiam profert. Qualis autem ad sententiam divortii ferendam requiratur probatio, et quae indicia ad hoc sufficiant, dicetur *infra* *n.* 115.

114

Ad argumenta *n.* 109. allata facilis est responsio. *Ad* 1. negatur paritas inter separationem matrimonii, quae fit ex causa adulterii, et inter eam, quae fit ex causa impedimenti consanguinitatis, vel alterius impedimenti dirimentis: per *primam* conjux privatur sola possessione, sive usu communis thori, et commodis obsequii conjugalis, per *secundam* vero dejicitur ipsa proprietate, quod cum multis majoris sit praejudicii, merito ad separationem hanc decernendam exigitur judicium, et authoritas ecclesiae, ut Sanch. *D.* 12. *citat. n.* 38. *prop. fin.* Coninck *D.* 35. *n.* 3. Pirhing. *hic n.* 25. notant. *Ad* 2. in textu illo non agitur de eo, qui uxorem suam dimisit ex causa adulterii, cujus notitiam certam habet; sed de eo, qui illam dimisit sine ulla graviori culpa, aut probabili causa, animo ad illicita consortia accedendi. *Ad* 3. innocens discessu illo non tam sibi jus dicit, quam utitur jure, sibi ex natura matrimonii certo competente, et nulla lege adempto; imo aperte firmato per *canon. dixi citat.* ubi uxor ob fornicationem, cum de ea constat, permittitur dimitti *libere*, h. e. nulla alia licentia, vel sententia expectata, cum dictione illa sententia jam lata denotetur juxta Tiraquell. *in l. si unquam* 8. *C. de revocand. donat. V. revertatur n.* 134. *Ad* 4. divortium non est proprie poena, sed quasi conditio imbibita in ipso matrimonii contractu, quae cum sit in favorem innocentis, satis est, ut innocens, adulterii conscius adulterum jure debitum exigendi privet. *Ad* 5. conceditur sequela pro foro externo, in interno spectatur natura contractus matrimonialis, qui ad debitum reddendum, et cohabitationem mutuam non obligat, nisi sub conditione servatae fidei ab altero conjuge.

115

Quaeritur 4. qualiter constare debeat de adulterio, et quales probationes requirantur, ut judex ecclesiasticus ratione illius divortii sententiam proferre possit? Resp. Cum delicta carnis sint difficilis probationis, ad adulterium probandum non requiruntur testes, de visu ipsius adulterii deponentes, sed sufficiunt conjecturae, et praesumptiones violentae, ex quibus si non physica, saltem mortalis certitudo inducatur, ut scilicet quilibet prudenter credere possit, adulterium commissum esse; Engl. *hic n.* 14.

116

Quaenam autem tales praesumptiones sint, traditur per textum, et DD. *in capit. literis* 12. *de praesumpt.* et multis aliis explicant Farinac. *prax. crim. de delict. carn.* Sanch. *l.* 10. *de matrim. D.* 12. Gutier. *de matr. cap.* 129. *n.* 12. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 4. *n.* 8. et alii passim. Desumuntur vero praesumptiones istae ex circumstantia loci, temporis, et personarum, veluti si uxor, alias male diffamata, aut suspecta, sola cum solo, tempore, et loco ad peccandum apto deprehendatur. Oscula etiam, et amplexus, tactus etc. quamvis ex se, ut *n.* 130. dictum est, non constituant causam divortii, concurrentibus tamen aliis circumstantiis, valde aggravant praesumptionem adulterii, ut aliquando sufficiant, si non ad condemnationem criminalem poenae ordinariae, saltem ad faciendum divortium, ut pluribus allegatis docet Bursat. *cons.* 218. *n.* 3. *vol.* 1. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 6. *n.* 3. Graff. *part.* 1. *decis. l.* 2. *cap.* 84. *n.* 5. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 6. §. 4. *n.* 8. Engl. *hic n.* 14. Idem dicendum, si aliquae literae amatoriae reperirentur, a muliere missae amasio, et his adjungatur confessio adulterii praeteriti; nam esto, confessio ista, utpote extrajudicialis, non plene delictum probet ad faciendum divortium per sententiam judicis, sufficiet tamen probatio haec ad faciendum divortium extrajudicialiter, et authoritate propria, utpote ad quam faciendam minor requiritur probatio; Palao *l. cit.* imo ad divortium propria authoritate faciendum, juxta Sanch. *n.* 51. Gutier *n.* 12. *conc.* 4. Palao *loc. citat. vers. idem*, sufficit, si conjunx innocens de alterius adulterio, seu de violento illius indicio certior fiat a persona fide dignissima, cui merito prudentissimus quisque fidem haberet; quia illud dictum certitudinem moralem praestat.

117

Est vero attendendum, quod tales praesumptiones, et conjecturae, ex quibus adulterium praesumitur, ut pro divortio per sententiam judicis faciendo sufficiant, plene probandae sint per testes, aut confessionem propriam uxoris adulterae, proinde non sufficiet, si v. gr. solus maritus dicat, se actus suspectos uxoris vidisse; quia in causa propria nemo testis idoneus reputatur, ex qua nimirum aliquid sperat, sicut hoc casu maritus, ubi propter adulterium uxoris ipse non tantum a jugo matrimonii liberatur, sed insuper uxoris dotem lucratur; Gutier Engl. *l. citt.*

118

Quaeritur 5. an conjugem adulterum dimittere innocens teneatur? *Ratio dubitandi* sumitur 1. ex *Prov.* 18. *v.* 24. ibi, *qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram,*

stultus est, *et insipiens*; 2. *ex can. sicut crudelis* 1. *caus.* 32. *q.* 1. *et c. si vir* 3. *de adult. et stupr.* in quorum textuum priorem uxorem meretricem retinens *fatuus*, *et patronus turpitudinis*, in posteriore *reus*, *et ejus criminis particeps* dicitur; 3. ex facto sancti Josephi, qui *Matth.* 1. eo *quod esset justus*, voluit dimittere B. V. quam adulterii ream suspiciebatur.

119

Sed dicendum, per se; et ratione adulterii innocentem non obligari ad conjugem adulterum dimittendum. Ita Navar. *in can. divortium* 21. *dist.* 1. *de poenit. n.* 8. Sanchez *l.* 10. *de matr. D.* 13. *n.* 6. Guttier *de matr. c.* 129. *n.* 15. Coninck *D.* 36. *n.* 19. Pont. *l.* 9. *cap.* 17. *n.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 3. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 15. Hurtad. *disp.* 12. *diffic. a n.* 15. Vivian. *in c.* 5. *h. tit. pr.* Clericat. *de sacr. matrim. decis.* 39. *n.* 25. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. *v. fidem*, Engl. *n.* 18. Piringh. *num.* 20. Schambog *n.* 10. Vviest. *n.* 83. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 87. sumitur ex *can. de benedicto* 5. *can. siquis uxorem* 6. *caus.* 32. *q.* 1. *etc quemadmodum* 25. §. *illud de jurejur.* ibi, *Tutius est adulterium non accusare. Ratio est*, quia adulterae dimissio a Christo *Matth.* 19. *v.* 9. ut notat S. Augustinus relatus; *can. idolatria* 5. *caus.* 28. *q.* 1. non praecipitur, sed solummodo permittitur favore innocentis, qui illatam sibi injuriam condonare, et juri divertendi, ex ea sibi quaesito, renuntiare potest, ne quod in favorem ejus est introductum, in ejus incommodum detorqueatur, durum enim accidere posset conjugi innocenti, si cogeretur caelebs vivere, et solus familiam regere, et administrare.

120

Dixi *per se*, *et ratione adulterii*; nam per accidens, et ratione scandali, ac sinistrae suspicionis, cui ansam praebet, si post correctionem, et non secutam emendationem non dimittat uxorem adulteram, aliquando tenetur illam dimittere, licet raro admodum, maxime si vir adulter sit, et uxor innocens; cum enim ad viri correctionem tamquam subdita non obligetur, ex ejus retentione scandalum, aut consensus suspicio non facile oritur; Pirh. *hic n.* 20. *fin.*

121

Neque contrarium probant argumenta *n.* 118. allata. *Ad* 1. dico, id intelligendum de casu, quo ex retentione oriretur scandalum in populo, uti contingere posset, si adulterium esset publicum, vel si retentio scandalum foret ipsius conjugis adulterae, utpote ex hoc liberius peccantis, tunc enim ad illam dimittendam, saltem ad tempus, ad correctionem peccantis obligatio esse posset. *Ad* 2. textus *cit.* loquuntur de marito retinente uxorem adulteram, nulla adhibita

correctione, is namque ejus turpitudinis particeps, et patronus censeri debet, quod adulteram per silentium suum ad flagitii continuationem animet. *Ad* 3. S. Josephi justitia in eo consistebat, quod aspiciens eximiam virginis sanctitatem judicium suspenderit circa adulterium ejus, cujus tam vehemens habebat indicium, et proinde noluerit eam traducere, ne lapidaretur, potiusque elegerit occultam dimissionem.

122

Quaeritur 6. an si conjunx innocens velit ultro reconciliari nocenti post factum ab ea divortium, teneatur nocens acceptare, et ad cohabitationem redire? *Ratio dubitandi est*, quia innocens dimittendo adulterum, dimisit jus suum, quod in ipsum habuit, remittentibus autem jura sua non est dandus regressus; *lib. quaeritur* 14. §. *si venditor* 9. *ff. de aedilit. edict.*

123

Sed verior est sententia affirmativa, quam cum communi defendunt Pont. *l.* 9. *de matrim. cap.* 9. *n.* 1. *et seqq.* Palao *tract.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 7. *n.* 1. Fagnan. *in c. ex literis* 5. *hoc tit. n.* 11. Engl. *hic n.* 19. Reiffenstuel *ibid. n.* 100. Ratio est, quia divortium ex causa adulterii, ut dictum est *num.* 119. solum in gratiam innocentis concessum est; ergo non debet in ejus odium, et incommodum detorqueri; *c. quod ob gratiam* 61. *de R. J. in* 6. sententia non debet prodesse reo, contra quem lata est; *l. evidenter* 16. *ff. de except. rei judic. Proceditque hoc*, etiamsi divortium actum sit per sententiam judicis, nam adhuc, si velit, innocens revocare potest adulterum dimissum, eumque cogere ad redeundum; cum per divortium, et ejus sententiam nullum jus amiserit innocens, et obligatione non liberatus sit nocens, nisi consecutive, quamdiu scilicet non fuerit revocatus ab innocente; Sanch. *disp.* 10. *n.* 3. Gutier *cap.* 129. *n.* 14. Pirh. *hic n.* 21.

124

Intelligendum autem hoc est, modo neuter conjugum statum mutarit; nam si vel conjux innocens, vel adulter statum mutavit cum consensu expresso, vel tacito conjugis innocentis profitendo religionem vel ss. ordines suscipiendo, nullum superest jus innocenti ad revocandum adulterum; quia assumendo statum immutabilem, et incompatibilem cum matrimonio, vel permittendo, ut ab adultero assumatur, omne jus conjugale a se abdicasse censetur: Sanch. *l. cit. num.* 6. Fagnan. *in cap. ex literis* 5. *hoc tit. n.* 12. Pirh. *n.* 21. *cit.*

125

Addidi autem, *si conjux adulter statum mutavit cum consensu expresso, vel tacito innocentis*; nam ut aliis *citt.* notat Palao *n.* 1. *cit.* ipsi non est integrum ordinem sacrum assumere, aut profiteri

religionem, quamdiu spes subest reconciliationis: et in hoc dispar est conditio nocentis ab innocente; hic enim religionem ingredi, vel ss. ordines assumere, facto divortio, etiam invito conjuge nocente, potest, cum aliis notat Fagnan. *l. cit n.* 15. quia propter adulterium conjugis liberatur ab omni servitute, quam illi debebat ratione conjugii.

126

Durat autem haec obligatio non mutandi statum in adultero solum tamdiu, quamdiu spes reconciliationis, ut dixi, subest; nam illa sublata, liberum ipsi est statum mutare, utpote qui non praesumitur a conjuge innocente repetendus: in specie mutare statum adulter et ipse potest: 1. si innocens ss. ordinibus initiatus, vel religionem professus est; quia tunc repeti adulter ab eo amplius nequit, utpote qui elegit statum usui conjugali oppositum: Sanch. *l.* 10. *D.* 10. *n.* 6. Pont. *l.* 9. *cap.* 19. *n.* 2. Palao §. 7. *cit. n.* 3. 2. si adulter emendatus saepius reconciliationem petat, et innocens deneget; quia hac denegatione tacite innuit, nolle se unquam sibi nocentem reconciliari, qua spe sublata, injuste, et irrationabiliter vellet, ut nocens de suo statu semper existat suspensus: Sanch. *loc. citat. n.* 8. *et* 16. Pont. *n.* 4. Palao *n.* 2. 3. si innocens uxorem adulteram, a judice saeculari ob adulterium in monasterium ad poenitentiam agendam detrusam, intra biennium illius reclusionis non repetat; ea enim repetitionis omissione censetur, jure sic disponente, consentire ingressui; *auth. sed hodie C. ad leg. jul. de adult.* Sanch. *n.* 8. Pont. *n.* 3. Palao *n.* 2.

127

Neque obstat ratio dubitandi *n.* 122. allata; quia per petitionem, et sententiam divortii innocens non remittit jus suum, sed potius adulter jure suo, quod prius in innocentem ex matrimonio habuit, volente conjuge innocente, privatur.

128

Quaeritur 7. an adulterum resipiscentem recipere, et cum eo redintegrare conjugium innocens teneatur? Videtur teneri 1. ob textum *c. si vir* 3. *de adult. et stupr.* ibi, *quodsi mulier dimissa egerit poenitentiam, et voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non saepe, recipere peccatricem.* 2. ex *can. quod autem* 7. *caus.* 32. *quaest.* 1. ibi, *nunc autem, postquam Christus dixit, nec ego te condemnabo, vade, deinceps noli peccare, quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amborum?* 3. ex *can. ego dixi* 7. *caus.* 34. *quaest.* 1. ubi textus, *si vir*, inquit, *non receperit* uxorem suam poenitentem, *peccat, magnum peccatum sibi admittit.*

129

Sed dicendum, etsi conjux innocens, si velit, possit reconciliari adultero, et cum illo redintegrare matrimonium, non tamen ad hoc teneri: ita s. Th. *in* 4. *dist.* 35. *q. un. art.* 6. *ad* 2. s. Bonavent. *ibid. art.* 1. *q.* 5. Sot. *dist.* 39. *q. un. art.* 3. *concl.* 4. Gutier. *de matr. cap.* 129. *n.* 13. Coninck *D.* 35. *n.* 18. Pont. *l.* 9. *c. p.* 6. §. 6. *n.* 1. Bosco *D.* 12. *sect.* 16. *concl.* 7. Canis. *in c.* 2. *h.* 19. *n.* 6. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 16. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *tit. n.* 6. Honor. *hinc n.* 11. Pirhing *n.* 22. Scambog. *n.* 12. Vviestner *n.* 85. *et seqq.* Riffenstuel *n.* 97., magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 130 *et trib. seqq.*

130

Et quidem quod conjux innocens possit, si velit, reconciliari adultero, et cum eo redintegrare matrimonium, ratio est, quia, ut *n.* 119. dixi, conjux innocens non tenetur nocentem dimittere, si non velit: ergo etiam non prohibetur dimissum recipere, si velit: quod vero regulariter non teneatur illum recipere etiam poenitentem, et emendatum, ratio est, quia etsi per poenitentiam tollatur culpa apud DEUM, non tamen tollitur injuria facta homini, nec reatus poenae, cujus rationem divortium, ob adulterium institutum, habet; *conf.* 1. quia conjux innocens absolute liber est ab onere conjugali, et adulter violando semel fidem matrimonii, omne jus conjugale amisit. *conf.* 2. quia potest conjux innocens conjugem adulterum accusare in ordine ad divortium, postquam multis jam annis poenitentiam egit de commisso crimine, textu claro *can. admonere* 8. *caus.* 33. *quaest.* 1. *vers. poenitentia*: igitur multo magis potest illum non recipere etiam poenitentem; nam *turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.*

131

Excipi tres casus debent. 1. quando resipiscentis receptione magnum aliquod malum averti, aut bonum promoveri potest; Vviestner *hic n.* 86. 2. quando innocens injuriam, per adulterium sibi illatam, expresse, vel tacite remisit secundum dicta *n.* 108. 3. quando qui prius erat innocens, etiam ipse in adulterium lapsus est, juxta ea, quae docui *n.* 107.

132

Ad textus in contrarium *n.* 128. allegatos facilis est responsio; *Ad* 1. textus ille de honestatis solum, et aequitatis cujusdam, non vero de necessitatis, et legali debito intelligi debet, ut cum gloss. et Host. *V. debet*, notant Pont. *n.* 6. Palao *n.* 2. Canis. *n.* 6. *l. citat. Ad.* 2. eadem est responsio. *Ad* 3. id intelligendum est, quando ex indignatione, et odio reconciliationem negaret innocens, et

non ex jure per adulterium sibi quaesito: vel dic, eum peccare, si timeat incontinentiae periculum uxoris eam repellendo, cui tamen periculo absque gravi incommodo subvenire posset.

133

Quaeritur 8. an ob adulterium dimissus authoritate sententiae judicialis, quae transiit in rem judicatam, agere ad conjugii restaurationem possit, quando alter in idem delictum postea lapsus est? Negant hoc casu conjugem adulterum habere jus ullum repetendi innocentem; qui post sententiam divortii adulteratus est, adeoque ea delicta in casu isto non compensari valde probabiliter docent s. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *quest. un. art.* 6. Abb. *in c. fin. de adult. n.* 5. Sylv. *v. divortium numer.* 27. Sanch. *l.* 10. *de matrimon. D.* 9. *n.* 30. Gutier. *de matr. c.* 129. *n.* 18. Layin. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *cap.* 7. *n.* 14. Zoes. *hic n.* 15. dubitative tamen, Pirhing *n.* 19. Scamb. *n.* 8. Moventur 1. quia quod semel bene definitum est, minime est retractandum: *can. quod bene* 6. *caus.* 6. *q.* 4. 2. quia conjugem repetenti obstat exceptio rei judicatae, quam abolere non potest adulterium commissum post transitum sententiae in rem judicatam; 3. quia per sententiam divortii dissolvitur jus communis thori, et cohabitationis; cons. sic dimissus jus ad thorum et in corpus alterius non amplius habet; igitur adulterio postea commisso, non fit ipsi injuria, quamvis reus fiat adulterii coram DEO.

134

Sed his non obstantibus, verius est, tali casu agi posse ad matrimonii redintegrationem: ita gloss. *in c. ex literis* 5. *V. ad invicem h. tit.* Host. *ibid. n.* 2. Joan. Andr. *n.* to Anchar. *n.* 5. *fin. et n.* 13. Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 228. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. 6. *n.* 5. Petr. Barbos. *in l. viro* 36. *ff. solut. matr. n.* 4. August. Barbos. *in c. fin. de adult. n.* 4. Coninck *D.* 35. *num.* 13. *et duob. seqq.* Pal. *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 6. *n.* 11. Fagnan. *in c. ex literis cit. n.* 6. Gonzal. *ibidem n.* 3. Engl. *hic n.* 15. Honor. *n.* 6. Vviestner *n.* 89. Reiffenstuel *n.* 87. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 109.

135

Ratio est, quia sententia non dat jus divertendi, sed solum illud ex adulterio innocenti quaesitum declarat, ut eo publice uti possit: atqui jus divertendi, ex adulterio quaesitum innocenti, solum est conditionatum; *si actor servaverit continentiam*, et *quamdiu ipse innocens est*; alias matrimonium restaurare non teneretur innocens, si post divortium, propria authoritate institutum ipse etiam labatur in adulterium; igitur etiam sententia habebit adjectam hanc conditionem, qua proin cessante, reus agere poterit ad redintegrationem

matrimonii : *conf.* quia quando causa sententiae venit ad non causam, sive quando cessat causa, ob quam sententia lata est, agenti non obstat exceptio rei judicatae : Bartol. *in l. si fallo* 1. *ff. de condict. in caus. n.* 1. hoc fit, quando adulterium etiam ab altero commissum est; ergo etc.

136

Neque contrarium persuadent argumenta allata. *Ad can. cit.* intelligi debet de retractatione ex iisdem causis, non de ea, quae fit ex nova causa, prout fit in casu quaestionis praesentis. *Ad* 2. exceptio rei judicatae agenti obstat, si is velit in dubium revocare sententiam, quae ita transiit; non vero si velit agere ob novam causam, quae novam declarationem exigit. *Ad* 3. Sententia divortii tantum eximit ab obligatione thori, et cohabitationis, non autem ab ea, qua conjuges prohibentur aliis copulari; nam hoc ne fiat ab innocente, dimissus jure suo petit: cons. si fiat, injuria eidem infertur. Retorqueri haec omnia possunt in divortiente authoritate propria ex notorio adulterio; nam sententia, ut dixi, non tribuit novum jus, sed quaesitum declarat.

§. III.

De temporanea dissolutione matrimonii quoad thorum, et cohabitationem.

SUMMARIUM

137

Quaeritur 1. an praeter fornicationem, sive adulterium conjugis aliae etiam sint causae justi divortii? Videtur respondendum negative ob textum *Matth.* 5. *v.* 32. *et* 19. *v.* 9. ubi Christus dicit, *eum moechari*, *qui dimiserit uxorem suam*, *excepta causa fornicationis*; igitur ex sola fornicationis causa uxor dimitti, et divortium institui potest, *cons.* si ob aliam causam institui divortium posset, maxime posset ob unius lepram, vel aliam infirmitatem; atqui ob hanc conjuges quoad thorum, et cohabitationem non sunt separandi, prout statuit Alexander III. *c. quoniam* 2. *de conjug. lepros.* ergo etc.

138

Sed catholica, et a synod. trid. *sess.* 24. *de sacr. matr.* definita veritas est, fornicationem non esse unicam causam faciendi

divortii, ut patet ex ejus synodi *can.* 8. *sess. cit.* cujus tenor est: *siquis dixerit ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit. Cons.* nam si Apostolus 1. *Corinth.* 7. potuit concedere temporalem separationem conjugum ex consensu causa orationis, potuerunt utique etiam pontifices ex aliis justis causis, scilicet propter periculum corporis, vel animae, talem separationem indulgere; etenim pontifices, tanquam Christi in terris vicarii, apostolica authoritate perfruuntur, nec minorem, quam Apostoli, jus divinum interpretandi, ac declarandi potestatem habent.

139

Ad argumentum sumptum ex verbis Christi dico, fornicationem esse unicam causam faciendi divortii perpetui, et absoluti; plures vero alias sufficere ad faciendum divortium ad tempus certum, vel incertum quamdiu scilicet illae durant: et ita textus illos *Matth.* explicant Bellarm. *l.* 1. *de matr. cap.* 14. *§. secunda.* Maldonat. *in Matth. c.* 5. *v.* 32. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 62. *art.* 5. Zoes. *hic n.* 19. Engl. *n.* 10. Vviestner *n.* 92. Reiffenstuel *n.* 30. estque explicatio haec valde conformis menti Trident. dum ait, ob plures causas divortium *ad certum, incertumve tempus* (quod idem est, ac non perpetuo) esse permissum. *Ad conf.* textus ille, ut *tit.* 8. *de conjug. lepros. n.* 10. respondi, intelligendus est, quando lepra judicio medicorum non est contagiosa, et propterea conjugi alteri nullum, aut leve infectionis periculum imminet.

140

Quaeritur 2. quaenam in specie sint causae justae faciendi divortii non perpetui? Resp. Quinque maxime enumerantur. 1. *Haeresis*, et multo magis *apostasia a fide*; *can. idolatria* 5. *et can. seq. caus.* 28. *quaest.* 1. *c. de illa* 6. *et c. quanto* 7. *fin. hoc tit. cap. fin. de convers. conjugat.* imo haec tanquam spiritualis fornicatio aliquando est juxta causa divortii perpetui, juxta *c. de illa cit. v. fin.* Coninck. *D.* 35. *n.* 24. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 16. *v. nunc demum*, Palao *tract.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 8. *n.* 2. Vivian. *in c.* 2. *hoc tit. vers. nisi*, Canis. *ibid. n.* 8. Barbosa *n.* 3. Gonzal. *in c.* 1. *eod. n.* 12. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. Zoes. *n.* 20. Engl. *n.* 9. *fin.* Pirhing. *n.* 27. Scambog. *num.* 15. Konig. *n.* 7. Reiffenst. *n.* 29. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 5. *n.* 111. Ratio est, quia plerumque ex cohabitatione cum haeretico pertinaci catholico conjugi, ejusque proli periculum perversionis imminet.

141

2. *Periculum animae*, quando conjux conjugem ad grave peccatum, v. g. latrocinii, veneficii, maleficii etc. vel etiam ad peccata carnalia, ipsis conjugibus inter se prohibita, v. g. ad praeposteram venerem, incitat, aut impellit; *arg. can. idolatria cit.* quia cum naturali, et divino jure cuilibet sit permissum, animae periculum et ruinam spiritualem evitare, non erit iuterdictum propter tale periculum etiam recedere a conjugio; S. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. un. art.* 6. Abb. *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 3. Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 17. *n.* 5. Coninck. *n.* 23. Laym. *n.* 16. *v. altera.* Palao §. 9. *n.* 1. Canis. *n.* 3. Valles. *n.* 1. *cit.* Zoes. *n.* 25. Engl. *n.* 9. Pirhing. *n.* 58. *et* 6.. Scambog. *n.* 40. Konig. *n.* 7. Reiffenst. *n.* 29. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 126. Propter alia delicta conjugis, quae in periculum animae, vel corporis alterius conjugis non redundant, divortium minime conceditur, prout *arg. c. quaesivit* 2. *hoc tit.* notant Vivian. *ibid. pr. et v. et tunc.* Canis. *n.* 1. Barbos. *n.* 2. Gonzal. *n.* 4. Engl. *hic n.* 22. Pirh. *n.* 28. *et* 59. alias enim infinita fere peterentur divortia.

142

3. *Periculum corporis;* nam quoties conjugi grave damnum corporis imminet ex mutua cohabitatione, quod alia via averti non potest, nisi facto divortio, fieri illud recte potest; neque enim jus naturale, vel divinum prohibet, quo minus aliquis grave malum corporis declinare valeat. Et ex hac ratione 1. conjux sanus separare se potest a leproso, vel alio contagioso morbo laborante; Navar. *Man. cap.* 22. *n.* 22. Sa *V. divortium n.* 8. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 4. *fin.* Coninck. *l. cit. n.* 22. Laym. *n.* 16. Palao *n.* 5. Engl. *n.* 24. Pirhing. *n.* 61. *corol.* 5. Kouig. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 29. 2. Divertere potest uxor, si vir latrocinium exerceat, timeatque mulier prudenter, ne tanquam illius criminis socia sit punienda, vel saltem reputanda, nisi alia via praeter fugam ad periculum hoc evitandum occurrat; quia societati mariti adstricta non est cum gravi suae vitae, et honoris detrimento, ut recte D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 30. §. 10. *cap.* 1. Palud. *in* 4. *dist.* 32. *q.* 1. *art.* 2. *n.* 7. Navar. *n.* 22. *cit.* Sa *n.* 5. Sanch. *D.* 18. *n.* 21. Palao *n.* 5. *cit.* cum aliis.

143

4. *Saevitia* aut *furor mariti*, v. g. consortem suam capitali odio persequentis, ejusquae vitae ferro, veneno etc. insidiantis, mortem, vel mutilationem serio minitantis, aut aliis modis crudeliter tractantis; *cap. ex transmissa* 8. *et cap. litteras* 13. *de restit. spoliat.* Sanch. *D.* 18. *per totam*, Coninck. *n.* 23. Laym. *n.* 16. *v. tertia*,

Palao *n.* 6. Canis. *in cap.* 2. *n.* 3. Barbos. *ibidem n.* 4. Gonzal. *in c.* 1. *n.* 12. Vall. §. 2. *n.* 1. Zoes. *n.* 21. Pirhing. *n.* 51. *coroll.* 2. *et* 3. Engl. *n.* 24. Koning. *n.* 8. Scambog. *n.* 40. Reiffenst. *n.* 29. Vviestner *n.* 98. magnif. P. Schmier *n.* 133. Ratio est, quia uxor non est mancipium viri, sed consors thalami, et rerum humanarum, ac divinarum socia; igitur si tractetur ut serva, tanto justius petere separationem potest, quanto alias notius est, quod cuilibet jus defensionis contra vim alterius injustam concessum sit.

144

5. *Molesta cohabitatio* ex frequentia jurgiorum, et rixarum, quas conjugum alterius inveterata, et indomita improbitas solet excitare; quia hujusmodi incommodorum metus est gravis, et in constantis animi hominem cadens: imo in hujusmodi conjugio salus corporis, et animae periclitatur; Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 17. *n.* 7. Sanchez *D.* 17. *cit. n.* 11. Laym. *n.* 17. *vers. praeterea*, Pirh. *n.* 61. *not.* 3. Scambog *n.* 40. Vviestn. *n.* 99. magnif. P. Schmier *l. cit. n.* 138.

145

Quaeritur 3. an quando maritus in haeresim lapsus est teneatur illum uxor dimittere? Respond. distinguendo, an ex cohabitatione cum conjuge in haeresim lapso conjux catholicus patiatur periculum perversionis solum commune, an vero grave. *Si primum*, non videtur conjux catholicus obligatus ad faciendum divortium, ut notat Palao *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 6. §. 8. *n.* 2. Ratio est, quia nemo tenetur communia pericula peccandi fugere cum gravi suo detrimento; atqui negari non potest, catholico grave esse se a conjuge separare, ejus cohabitatione, et obsequio carere, ac caelibem vivere; imo ex tali separatione saepe oritur incontinentiae periculum conjugi: quomodo igitur obligari poterit ad fugiendum periculum perversionis non graviter urgens, si ex ejus fuga incidat in periculum gravius incontinentiae?

146

Si secundum, conjux, qui tale periculum perversionis graviter urgens patitur, tenetur se separare a conjuge in haeresim lapso; quia periculum tale jure naturae quilibet vitare tenetur; Sanch. *l.* 10. *de matrim. D.* 15. *n.* 5. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *cap.* 7. *n.* 16. Pont. *l.* 9. *cap.* 22. *n.* 2. Palao *n.* 2. *cit.* Neque opus est hoc casu authoritate ecclesiae, cum obligationem discendendi jus naturae ipsum injungat; poterit ergo conjux catholicus tali casu eum, qui in haeresim lapsus est, propria authoritate dimittere; *cap. de illa* 6. *h. tit.* Konig. *n.* 14.

147

Quaeritur 4. utrum teneatur conjux innocens conjugem haereticum resipiscentem recipere, et cum eo redintegrare matrimonium? *Certum est*, quod teneatur illum recipere, si propria authoritate divertit, sive se separavit; quia haeresis, seclusa ecclesiae declaratione, non praebet causam perpetui divortii, sed temporalis, nempe donec alter emendetur; unde emendatione secuta, cessat causa divortii, et conjux innocens obligatur haeretico poenitenti reconciliari, in quo maxime differt ab adulterio carnali, quippe quod, cum directe opponatur matrimonio, perpetui divortii causam praebet; secus vero adulterium spirituale, seu haeresis, quippe quod permanentiam petit; Sanchez *l.* 10. *de matrim. D.* 15. *n.* 10. *et seqq.* Couinck *D.* 35. *n.* 24. Pont. *l.* 9. *cap.* 22. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tractat.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 10. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 6. §. 8. *n.* 3. Idque verum est, etiamsi conjux catholicus, dimisso conjuge in haeresim lapso, ingressus fuisset religionem, aut ordinibus ss. initiatus sit; nam ante sententiam divortii nec istos suscipere, nec illam ingredi eidem licet, sed repetere illum conjux ad religionem orthodoxam reversus potest, ut patet ex *cap. de illis* 6. *hoc titul.* et notat Palao *n.* 3. *citat.* Vivian. *in cap.* 6. *cit. pr.* Zoes. *hic n.* 27. Scambog. *n.* 16.

148

Controversia inter DD. est, an si haereticus post sententiam latam revertatur, recipiendus ille sit ab altera parte catholica; Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 15. *n.* 19. Palao §. 8. *cit. n.* 5. Pirhing. *hic n.* 29. *et* 30. negativae patrocinantur propter textum *c. de illis cit.* qui satis aperte pro sententia ista loquitur. *Conf.* ex *c. fin. de haeretic. in* 6. ubi in poenam haeresis omnes, qui aliqua obligatione haeretico obstricti sunt, absolvuntur.

149

Sed quamvis sententia haec de rigore juris sit valde probabilis, de aequitate tamen praeferenda videtur illa, quam tenent Vivian. *in cap.* 6. *cit. vers. secus.* Vvagnereck *ibidem not.* 3. Barbosa *n.* 5. Pirhing. *n.* 31. *not.* 5. *hic*, Honor. *n.* 9. Engl. *n.* 21. Konig. *n.* 17. Reiffenstuel *n.* 32. et alii plures, juxta quos distinguendum est: vel enim conjux catholicus vult ad religionem transire, aut in saeculo remanere. *Priore casu* ex speciali privilegio religionis non tenetur accipere conjugem ab haeresi reversum, sicut decisum est *cap. fin. de convers. conjugat. Posteriore* autem recipere illum tenetur, tum quia, ut *n.* 147. dictum est, causa perpetui divortii solum adulterium carnale assignatum a Christo est, tum quia separatio matrimonii propter periculum incontinentiae, et alia scandala, ac damna non

est facile concedenda, praesertim si uterque vivere velit in saeculo; tum denique, quia id satis colligitur ex *c. quanto* 7. *fin. h. tit.*

150

Ad *cap. de illis citat.* dico id explicandum esse juxta *cap. fin. de convers. conjug. Ad conf.* constitutio *capitul. fin. citat.* poenalis est; conf. extendi non debet ad obligationem matrimonialem, quae est ex jure divino.

151

Quaeritur 5. an sicut adulterii carnalis, sic et spiritualis, sive haereseos crimina quoad divortium compensentur? Videtur esse compensationi locus, et sic neutrum eo casu ob istam causam facere posse divortium, ex ratione, quia utriusque conjugis in haeresim lapsi delicta paria sunt; paria autem delicta mutua compensatione tolluntur; *l. final. C. de compensat.* praesertim in matrimoniis, ac divortiis; *c. intelleximus* 6. et *c. fin. de adulter. et stupr. l. viro, atque uxore* 39. *ff. de solut. matr.*

152

Sed tenenda est sententia negativa, et dicendum adhuc esse divortio locum, cum distinctione tamen, qua utitur Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 16. *n.* 4. Vel enim judicio ecclesiae de haeresis crimine uterque, vel alter solum est condemnatus. *Si primum*, uterque potest ab altero, hoc etiam invito, divertere, donec mutuo consensu pristinum conjugii statum, et amicitiam uterque restauret. *Ratio est*, quia per sententiam, super haeresis crimine latam, uterque conjux jure conjugali perpetuo est privatus: quod inde colligitur, quia uno tantum in haeresim lapso, post talem sententiam licitum est alteri, invito illo, religionem ingredi; atqui jus semel extinctum non reviviscit; *arg. l. in tantum* 6. §. *sacrae* 3. *ff. de rer. divis.* et *l. inter stipulantem* 83. §. *sacram* 5. *ff. de V. O.*

153

Si secundum, is, qui ecclesiae judicio condemnatus non est, a condemnato potest divertere, nec tenetur eidem reconciliari; contra condemnatus etiam, postquam resipuit, licet divertere ab illo possit, quamdiu iste perseverat in haeresi, si tamen et ipse resipiscat, tenetur eidem reconciliari. *Ratio est*, quia condemnatus absolute per sententiam, ut dictum est, amisit jus conjugale, non condemnatus nondum amisit. *Conf.* nam haeresis ante sententiam divortii causa tantum est ratione periculi perversionis. Igitur cum periculum istud, haeretico resipiscente, cesset, etiam cessabit divortium; post sententiam autem divortium est poena perpetua.

154

Ad rationem dubitandi dico, compensationi in delictis solum locum esse, quando delicti poena imposita est in favorem alterius; atqui non sic imposita est poena privationis juris conjugalis ob haeresim; quia imposita est ob injuriam, et violationem fidei, non conjugi, sed DEO datae.

155

Quaeritur 6. an quoad divortium compensentur crimina adulterii carnalis, et spiritualis, seu haeresis? *Certum est*, non compensari, antequam alter judicio ecclesiae de haeresi est condemnatus; nam ut crimina quoad divortium compensentur, necesse est, ut utrumque crimen sit causa ex se sufficiens ad faciendum divortium perpetuum, prout recte advertit Sanch. *lib.* 10. *de matr. D.* 16. *n.* 3. atqui in tali casu solum adulterium ex se est causa sufficiens divortii; haeresis enim ante sententiam solum praebet causam divortii ratione periculi perversionis, quod conjuge in haeresim lapso, et postea emendato, cessat.

156

Difficultas igitur solum est in casu, quo sententia haeresis in conjugem reum lata est. Videntur hoc casu crimina ista compensari; quia hoc casu etiam haeresis est causa sufficiens perpetui divortii: cons. quoad hoc paria sunt. *Neque obstat*, quod sint diversa crimina; nam in materia justitiae duo debita ejusdem rationis compensantur, licet injuriae, ex quibus debita illa sunt orta, sint diversae, nec compensationi obnoxiae, ut fit in casu, quo Titio Cajus debet 100. ratione furti, et Cajus Titio itidem 100. ratione atrocis injuriae ipsi illatae.

157

Sed tenenda est sententia negativa, et dicendum, conjugem adulterum hoc casu adhuc agere posse ad divortium adversus conjugem in haeresim lapsum, et de hac condemnatum, nec intentionem ejus elidi posse exceptione adulterii. Ita Sanch. *D.* 16. *cit. n.* 3. Pont. *l.* 9. *cap.* 22. *n.* 6. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 8. *n.* 8. Perez *D.* 37. *de matr. sect.* 3. *n.* 3. Vviestner *hic n.* 95. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 5. *n.* 119. *et seqq. Ratio est*, quia ratio divortii ex utroque delicto diversa, et ipsius divortii ex utroque concessi finis distinctus est, cum eorum unum principaliter privatum, alterum publicum favorem spectet; *Conf.* a paritate cum sponsalibus de futuro, a quibus, si uterque justam causam resiliendi habeat, unus lepram alterius, hic fornicationem, sine ulla compensatione recedere uterque potest; *c. quemadmodum* 25. *pr. de jurejur.*

158

Ex quo cadit ratio allata in contrarium; licet enim adulterium, et haeresis post sententiam paria sint quoad vim inducendi divortium perpetuum, non tamen sunt paria ita, ut invicem compenseutur, quippe quae in se diversa sunt, injuriam diversis inferunt, et finem diversum spectant. *Ad exemplum* debentium sibi 100. ex diversis causis negatur paritas; nam in hujusmodi debitis aliquid tradendum est creditori: et hinc cum dolo videatur agere, qui petit, quod statim redditurus est, unum debitum per alterum tollitur: at vero in divortio nihil ab altero tradendum est, sed solum amittitur jus conjugale quoad thorum, et cohabitationem; cons. coalescere matrimomonium ita separatum non aliter potest, quam reconciliatione, quam casu, quo uterque nocens est, neuter alteri debet.

159

Quaeritur 7. quale crimen esse debeat, ut ejus periculum alteri conjugi det causam divortii? Resp. sufficere periculum cujuscunque criminis gravis. *Neque obstat*, quod *cap. quaesivit* 2. *hoc tit.* uxori divortium propter furtum, vel aliud crimen viri negetur, et disserte tantum permittatur ob perversionem fidei, et periculum illius; id enim ideo ibi statutum est, quia plerumque non est tantum periculum illius; id enim ideo ibi statutum est, quia plerumque non est tantum periculum futurae perversionis ex cohabitatione cum conjuge fure, quantum est ex cohabitatione cum conjuge lapso in haeresim, vel apostasiam: et hinc ex textu *cit.* solum inferri potest, quod ob alia flagitia regulariter non liceat divertere, ut dictum est *supra numer.* 141. et notat Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 17. *n.* 5. *pr.*

160

Dubitari potest, an periculum gravis peccati, alteri conjugi ex cohabitatione imminens, sit causa divortii perpetui? Affirmat Innoc. *in c. de illa* 6. *h. tit. fin.* ductus paritate cum haeresi, ex qua divortium perpetuum fieri posse dictum est *supra n.* 140. Consentit ex parte Veracrux *spec. p.* 3. *art.* 1. *concl.* 4. ubi ait, probabile esse, quod etiam ob alia crimina, et periculum illorum innocenti imminens liceat divertere perpetuo jure naturae, et divino, quamvis ecclesiastico jure prohibitum sit; *c. quaesivit cit.*

161

Sed retinenda est negativa sententia, et dicendum casu, quo nocens serio convertitur, et sic periculum perversionis cessat, obligari innocentem, ut conversum recipiat, et matrimonium cum ipso redintegret; ita Zabarell. *in cap. de illa cit. fin.* Sylv. *V. matrimonium* 9. *n.* 12. Sot. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. un. art.* 4. *ad fin.* Bellarm. *l.* 1. *de matr. cap.* 14. §. *secunda causa*, Maldonat. *in*

Matth. cap. 5. *n.* 32. Lud. Lop. *p.* 2. *instr. de matr. c.* 53. *fin.* Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 62. *art.* 5. *ad* 1. Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 17. *n.* 13. Vviestner *hic n.* 97.

162

Ad argumentum *Innocentii* nego paritatem : nam haeresis post sententiam privat jure debiti conjugalis exigendi, et cohabitationis mutuae : quo jure quod conjux nocens privetur perpetuo ob alia crimina, excepto adulterio, nullo juris textu probari potest. Distinctio *Veracrucii* fundamento caret : imo si jure naturali permissum esset divortium perpetuum ob alia crimina, ecclesia id restringere nec potuisset, nec voluisset.

163

Quaeritur 8. an divortio juxtam causam praebeant verbera inflicta, vel timenda a marito? Tres sunt sententiae; *prima* affirmat absolute; *secunda* negat extra casum, quo ex verberationis atrocitate timetur mortis periculum; *tertia*, et meo judicio tenenda distinguit inter verberum inflictionem, an levis solum, ac moderata, an vero gravis, et excessiva sit.

164

Si primum, causam divortii nullatenus praebet; quia censetur facta potius causa correctionis, quae viro respectu uxoris permissa est; *can. sicut* 39. junct. gloss. *V. judicari caus.* 7. *quaest.* 1. Abbas *in cap.* 5. *de jurejur. n. ult.* Tholos. *synt. l.* 9. *cap.* 15. P. Barbos. *ad rubr. ff. solut. matr. part.* 2. *n.* 31. Sanchez *l.* 10. *de matr. D.* 18. *n.* 18. Gonzal. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 12. Engl. *hic n.* 23. Schamb. *n.* 40. Vviestner *n.* 110. Reiffenstuel *nu.* 38. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 5. *n.* 141. *Proceditque hoc* etiamsi vir levi, et moderata verberatione usus esset sine justa causa, ut cum aliis notat Sanch. *loc. cit.* ex ratione, quod ea nec virum arguat saevitiae, nec justi, et in constantem animum cadentis metus causam uxori praebeat : hinc alio remedio vel judiciali, vel extrajudiciali maritum ad limites discretionis debet reducere.

165

Si secundum, altera distinctione est opus, et videndum, an verbera processerint ex insolita quadam ira, et inopinato perturbationis motu, absque timore probabili ejus imposterum exercendae : an vero imposterum repetenda verisimiliter timeri debeant. Nam si *prius contingat*, non sunt causa justi divortii, ut recte Barbos. *in rubr. ff. solut. matr. p.* 2. *n.* 32. Gutier. *l.* 1. *QQ. can. c.* 24. *n.* 9. Sanc. *D.* 18. *n.* 16. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 17. *v. secundo.* Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 9. *n.* 7. Pirhing *hic n.* 61. *coroll.* 2. Engl. *n.* 23. Vviestner *n.* 101. Reiffenst. *num.* 39. quia

unica, etiam excessiva, verberatio non probat saevitiam, quippe quae assiduitatem, aut saltem propensionem, et proclivitatem quandam ad grave malum inferendum videtur exposcere.

166

Si posterius, hujusmodi verberatio justam praebet divortii causam; Tiraquell. *connub. l.* 1. *gloss.* 1. *n.* 24. Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 7. §. 5. *n.* 1. Sanch. *n.* 16. *cit.* Pont. *l.* 9. *c.* 23. *n.* 5. Bosco *de matr. D.* 12. *sect.* 16. *concl.* 13. *a n.* 446. Pirbing *hic n.* 62. Engl. *n.* 23. Reiffenstuel. *n.* 41. magn. P. Schmier *n.* 139. *et procedit*, etiamsi uxor culpam commiserit tam acri castigatione dignam; Sanch. *n.* 16. *fin.* Pont. *n.* 5. *fin.* Bosco *n.* 443. Canis. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 3. Pirhing. *n.* 61. Reiffenstuel *n.* 45. *arg. can. de Benedicto* 5. *caus.* 32. *q.* 1. *et l. nec timorem* 7. *ff. de eo, quod met. caus.* Ratio est, quia quamvis uxor ob qualitatem delicti puniri possit, et castigari tam gravi, vel atroci poena, tamen haec non competit viro, sed judici. Non autem necesse est, ut verba ejusmodi sint actu illata, sed sufficit, quod probabiliter timeantur; Engl. *n.* 23. *citat.*

167

Porro quaenam gravis verberatio, aut crudelis, et atrox tractatio censenda sit, item quando sint attendendae minae, ut sufficientem causam divortio faciendo praebeant, multum pendet ex arbitrio judicis, qui circa hoc in considerationem adducet qualitatem personarum, et alias circumstantias. Juxta Pont. *n.* 5. *cit.* Sanch. *n.* 10. generaliter tunc verberatio gravis, seu atrox, et crudelis tractatio, ad divortium sufficiens est, quando consideratis personis, metum gravem, cadentem in constantem animum, etiam citra periculum vitae, incutit; et talis, ut exemplificat *Pontius*, est percussio, ex qua abortus sequitur; item quae sanguinolenta est (non tamen ex naribus) aut vulnus facit, praesertim in capite, aut facie; item quae ad tempus infirmitatem uxori causat, ita, ut ad dies aliquot se continere in lecto cogatur; item quae fit in pectore, ita ut per aliquot dies sanguinem spuat uxor, vel quae fit baculo, in percussione fracto; item et vel maxime, quae fit cum periculo vitae, ut si vir apponat uxoris collo, aut pectori cultrum, gladium, sclopetum cum animo, aut minis occidendi; secus, si id faciat ad secretum aliquod eruendum. Advertit insuper *l. c.* Pontius, et cum eo *Bosco*, minores molestias sufficere ad probandam saevitiam viri, si uxor nobilis est, pudica, honesta, et morigera, quam si plebeja, rixosa, immorigera etc.

168

Quaeritur 9. an ob saevitiam uxoris divertere etiam valeat maritus? Negat gloss. *in c.* 2. *h. tit. vel alio*, Host. *in c.* 25. *de ju-*

rejur. in fin. Ant. de Butrio *ib.* §. *illud autem in fin.* 1. quia ss. canones, qui divortii ex saevitiae causa meminere, de sola uxore, a viro sibi timente, loquuntur. 2. quia *can. quidquid* 22. *caus.* 32. *quaest.* 5. *Quidquid mulier contra virum cogitaverit, aut fecerit, non esse, excepta causa fornicationis, rejiciendam.* 3. Non est eadem ratio uxoris, et mariti; nam iste uxoris caput, cons. ipsa marito suo subjecta est; ac propterea coercere virum, ipsumque punire non potest.

169

Sed meliori ratione etiam maritus ab uxore, vitae suae insidias struente, si ab ea aliter se tueri nequeat, divortium potest facere. Ita Abb. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 4. Joan. Andr. *ib. n.* 3. Host. *n.* 2. Alex. de Nevo *n.* 4. Gaeta *in can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 235. Covar. *p.* 2. *de spons. cap.* 7. §. 5. *n.* 2. Barbosa *ff. sol. matr. q.* 2. *n.* 23. Ledesm. *q.* 62. *art.* 1. *dub.* 4. Guttier. *l.* 1. *qq. can. c.* 24. *n.* 8. Sanch. *l.* 10. *de matr. D.* 18. *n.* 8. Pont. *l.* 9. *c.* 23. *n.* 8. Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 9. *n.* 6. *fin.* Gonzal. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 12. Vviestn. *hic n.* 104. Reiffenst. *n.* 53. *ib. Ratio est*, quia jus naturale concedit cuivis facultatem se adversus vim injustam tuendi, et mortis sibi inferendae periculum quoquo modo declinandi; atqui periculum hoc etiam potest imminere marito ab uxoris malitia; igitur sicut uxor ob saevitiam mariti discedere a marito potest, ita maritus ab uxore. *conf.* nam cum tali periculo matrimonium non censetur ullum ex conjugibus obligare.

170

Neque obstant argumenta contraria; *ad* 1. ss. canones solius uxoris meminerunt, quod viri in uxorem saevitia sit frequentior, quam uxoris in virum: unde cum in correlativis, quod dispositum est de uno, etiam dispositum censeatur de altero, si eadem sit de utroque ratio, textus isti etiam de marito debebunt intelligi; *ad* 2. *can. cit.* intelligi debet de divortio perpetuo; nam temporale ex aliis causis permissum esse uxori, patet ex Trid. *sess.* 24. *can.* 8. *de sacr. matrimon. Ad.* 3. ratio, quare uxor ob saevitiam mariti possit divortium facere, est, quia vitam adversus insidias quovis modo tueri jus naturale permittit; *l. ut vim* 3. *ff. de J. et J. et l. itaque* 4. *pr. ff. ad leg. aquil.* quae ratio non minus pugnat in marito, cum ipsi insidias struit uxor.

171

Quaeritur 10. an ob saevitiam conjugis, vel aliud simile incommodum liceat conjugi propria authoritate divertere? Respond. non licere, sed opus esse, ut interveniat authoritas judicis. Ita Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 6. *n.* 10. Sanch. *l.* 10. *de matrim.*

disp. 18. *n.* 3. Pont. *l.* 9. *de matr. cap.* 23. *n.* 7. Palao *tract.* 28. *disp.* 3. *part.* 6. §. 9. *n.* 6. Vviestner *hic n.* 105. Arg. *cap. licet* 1. *cap. litteras* 13. *cap. ex transmissa* 8. *de restit. spoliat. cap. porro* 3. *cap. significasti* 4. *hoc tit. Ratio est*, quia agitur de dissolutione juris et obligationis sacramenti matrimonii, quod cedit in valde grave praejudicium conjugis, a quo fit separatio, ut adeo sine judicio ecclesiae instituenda non sit.

172

Excipitur si periculum sit in mora, ut plerumque esse existimat Engl. *hic n.* 23. Reiffenstuel *ibidem n.* 48. tunc enim conjugi non vertetur vitio, si propria authoritate a saeviente recedat, nec restituitur, nisi a saeviente cautio de non offendendo praestetur ut dictum est *lib.* 2. *tit.* 13. *n.* 62. *vers.* 2. Cautio autem ista, ut *ibidem* monui, regulariter praestari debet per pignora, aut fidejussores, ut mulier in eventum laesionis habeat, unde satisfactionem, etiam pecuniariam, propter injuriam exigere possit. Quodsi tamen conjux saviens ob inopiam pignora, aut fidejussores habere nequeat ejus juramentum pro cautione acceptabitur; *auth. generaliter C. de episc. et cleric.* Si vero adhuc diffidat uxor ob capitale odium viri, vel irreligiositatem illius, quod juramentum credatur facile violaturus, cohabitatio injungi uxori fugienti non debet, sed apud parentes, cognatos, aut in alio tuto loco collocari poterit, dum causa videatur; Sanch. *disp.* 18. *cit. n.* 40. *et* 41. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 17. Canis. *in cap.* 2. *hoc tit. n.* 3. Engl. *hic n.* 23. Pirhing *n.* 72. Schamb. *n.* 40. Konig. *n.* 8. Reiffenstuel *n.* 48. *et* 49.

173

Imo Pont. *lib.* 9. *cap.* 23. *n.* 6. allegans plures alios, et Rotae decisionem, docet, quod si uxor plene probet saevitiam viri, cautionem de non offendendo accipere non teneatur, sed divortium absolute petere possit, eo quod tunc tantum cautioni huic locus sit, quando saevitia plene probata non apparet, sed indicia solum, et signa adsunt quae saevitiam concludenter non probent; tunc enim fragilitati cautionis fidendum non est.

174

Porro judex, qui cognoscere de causa divortii potest, est solus judex ecclesiasticus; quia est causa spiritualis. Procedit autem ad sententiam divortii tum solum, quando cognoverit, quod causa sit legitima, et quod uxori contra saevitiam mariti per pignoratitiam, fidejussoriam, aut juratoriam cautionem, ut dictum est, prospici sufficienter nequeat; Vviestner *hic n.* 105. *cit. cum aliis.*

175

Quaeritur 11. an, postquam divortii sententia ob saevitiam lata est, conjugibus ita separatis sit licitus ingressus religionis, vel susceptio ss. ordinum? *Certum est* non esse licitum nocenti sine innocentis consensu; quia hic saevitiam deponere, et ea deposita matrimonium ad innocentis petitionem redintegrare tenetur; Sanch. *lib.* 10. *de matrim.* D. 18. *n.* 49. *fin.* Vviest. *hic n.* 106.

Dubium est, de innocente. Videtur non esse licitum; quia ingressus in religionem, et susceptio s. ordinis supponit divortium perpetuum, cujus justa causa non saevitia, sed sola conjugis fornicatio est; *can. quidquid.* 22. *caus.* 32. *quaest.* 5. *Conf.* cessante saevitia, vel praestita sufficienti cautione de incolumitate, matrimonium est redintegrandum: quod non fieret, aut fieri potest post professionem editam, vel ordinem sacrum susceptum.

176

Sed distinguendum est, an sententia divortii solum temporanea, et ad certum, incertumve, tempus lata sit, vel omnino sit absolute lata, et in perpetuum, quod ob saevientis improbitatem spes de emendatione nulla adpareat. *Si primum*, et spes emendationis sit, ingressus religionis, et ordinis sacri susceptio divertenti procul dubio permissa non est ob rationem deductam; Barbosa *rubr. ff. solut. matrim. part.* 2. *n.* 25. Sanch. *disp. cit. num.* 49. Palao *tract.* 28. *disp.* 3. *part.* 6. §. 9. *num.* 12. Perez. *disp.* 57. *de matrim. sect.* 5. *num.* 9. Vviestner *hic numer.* 107. cum aliis. *Si secundum*, et judex arbitratus fuerit, conjugem saevum non corrigendum, innocens ad religionem transgredi, etiam altero conjuge invito, potest; quia ingressui in religionem solum obstat obligatio reddendi debitum conjugale: quae obligatio cum per sententiam divortii perpetui tollatur, idcirco non apparet causa, quae transitum hujusmodi illicitum reddat; Navar. *man. cap.* 22. *n.* 22. §. *quinto.* Henriq. *l.* 12. *cap.* 5. *n.* 10. Barbosa *loc. cit. n.* 26. Sanch. *n.* 49. Palao *n.* 12. Perez. *n.* 9. *cit.*

177

Ad rationem dubitandi fornicatio est causa per se divortii perpetui, saevitia vero solum per accidens, quatenus scilicet correctio nulla sperari potest: et hinc sicut sperari reconciliatio nequit, ita innocens ab ingressu religionis impediri non poterit. *Ad conf.* id verum est, quando sententia divortii est solum ad tempus certum, incertumve lata: secus si absolute; nam tunc innocens semel jam professus, aut in sacris constitutus ab altero contra spem correcto revocari non amplius potest, ex regula, quod factum legitime revocari non debeat; fuit autem ingressus innocentis in religionem legi-

55 *

timus, nec sententia divortii processit ex falsa praesumptione, sed in poenam saevitiae alterius, et tutamen innocentis lata est absolute; Sanchez *loc. cit.* Perez. *n.* 9. *et* 49. Vviest. *n.* 109. et confirmatur a paritate divortii instituti post sententiam latam in causa haeresis; nam sicut tunc innocens, etiam casu, quo in haeresim lapsus resipuit redintegrare non tenetur matrimonium, ita nec tenebitur in casu nostro.

178

Quaeritur 12. quid dicendum, quando conjugum alter factus est furiosus et de statu mentis dejectus? Resp. cum distinctione: vel enim sanus cohabitare cum illo potest sine periculo suo, vel non. *Si primum*, alterius furor non praestat sufficientem divertendi causam, sed sanus cohabitare illi, et ministrare tenetur, quia ut *can. si uxorem* 18. *caus.* 32. *quaest.* 5. innuit *S. Augustinus*, ob nullum infortunium conjux est dimittendus: cons. tali casu etiam non licebit ingressus in religionem; Sanch. *l.* 10. *de matr. disp.* 18. *n.*18. *et* 48. Neque sufficientem tali casu divertendi causam praebere censenda est molesta cohabitatio cum tali conjuge, et frequentes rixae cum illo; quoniam haec absque culpa conjugis amentis accidunt; et propterea causam potius miserationi dant, quam discessui.

179

Si secundum, et sine periculo suo gravi conjux sanus cum furioso cohabitare nequeat, videndum, an spes probabilis extet fore, ut conjux furiosus ad suam mentem restituatur, vel saltem, ut furor ille ita sedetur, ut possit esse tuta cum illo habitatio; aut contra experientia manuducente, et peritis medicis id asseverantibus, desperetur reditus ad pristinum statum, ac furoris impetus extinctio, ac proinde tuta cohabitatio. *Si prius*, iterum religionem ingredi, vel ordines sacros suscipere conjugi sano non licet; quia tunc divortium est solum temporale, nec conjux furiosus jure conjugali in perpetuum privari absque culpa sua potest. *Si posterius*, integrum est conjugi sano ad religionem transire; quia tunc divortium est perpetuum, cons. militat eadem ratio, quae in divortio ratione adulterii, haeres saevitiae post latam sententiam absolutam; Sanch. *numer.* 48. *cit.*

180

Notandum tamen est hic discrimen aliquod inter casum, quo ex causa saevitiae divortii sententia lata est asolute, et inter casum, quo ex ecclesiae judicio factum est divortium perpetuum ex causa furoris; nam *primo casu*, ut *n.* 177. dictum est, post ingressum in religionem non redintegratur matrimonium, quamvis ex post facto conjux saevus praeter spem resipiscat, et periculum ex saevitia

innocenti imminens ita cesset, ut eidem ex cohabitatione nihil timendum sit; contra redintegrari debet *casu posteriori*, si praeter spem furiosus ad mentem redeat; cons. si conjux sanus mutavit statum, et vel religionem professus, vel sacro ordine initiatus est, revocari a conjuge suo potest, ut recte advertit Sanc. *loc. cit. Ratio disparitatis* est, quia in priori casu in poenam saevitiae divortii sententia lata est absolute; in posteriore autem solum ex falsa furoris perpetui existimatione; sententia autem, quae ex errore processit, retractatur.

181

Quaeritur 13. apud quem, facto divortio, liberi educari, et ali debeant? Resp. Educari, et ali debent penes conjugem innocentem; et quidem apud matrem, expensis patris, si pater divortio causam dedit; si vero mater, apud patrem, expensis matris locupletis, nisi pater minus idoneus sit; tunc enim apud matrem nutriri debent, ut habetur *auth. si pater C. divort. fact. et novell.* 117. *cap.* 7. Sanchez. *l.* 10. *de matrim. D.* 20. *n.* 2. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 19. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 6. §. 10. *n.* 4. Pirhing *hic n.* 63. Reiffenstuel *ibid. n.* 103.

182

Limitandum tamen hoc 1. *est*, nisi conjunx innocens, qui causam divortio non dedit, sit infidelis, is autem, qui in culpa fuit, sit fidelis; tunc enim in favorem fidei, ne proles in infidelitate educetur, tradenda est alteri conjugi fideli; *cap. fin. de convers. infid. Limitatur* 2. quando culpa viri factum est divortium, et mater transiit ad secundas nuptias, tunc enim proles non relinquitur educanda matri, ut colligitur ex *auth. pater cit.* et notant *Sanch. et Pirhing loc. cit.*

183

Limitatur 3. si mater causam divortio dedit, et locuples sit, pater autem sit minus idoneus, vel pauper, tunc enim apud matrem proles est educanda; *auth. si pater, et novell. citt.* idemque similiter dicendum est, si e contrario pater dedit causam divortio, et ipse locuples sit, mater autem pauper; tunc enim alenda est proles apud patrem, quia eadem est ratio, et pater, ac mater sunt correlativa, adeoque dispositum de uno censetur etiam dispositum in altero; Sanch. *loc. cit. n.* 3. Laym. *n.* 19. Pirhing. *n.* 63. Reiffenst. *num.* 105.

TITULUS XX.

De donationibus inter virum et uxorem, et de dote post divortium restituenda.

. Matrimonio per divortium dissoluto, restituenda est dos, et donatio propter nuptias, unde non immerito de his, et aliis donationibus, quae inter conjuges fiunt, agitur.

§. I.

De valore, et firmitate donationum inter conjuges

SUMMARIUM

1 *Donationes sunt multiplicis generis.*
2 3 4 *Inter conjuges factae, si mere liberales sint, invalidae sunt.*
5 *Alii contractus, inter eosdem celebrati, valent.*
6 *Imo etiam donationes, si non sint mere liberales.*
7 *Aut tales, quibus donans pauperior, donatarius locupletior fiat.*
8 *Casus, in quibus regula juris communis locum habet.*
9 *etc. Casus excepti ab ista regula.*
19 20 21 *An maritus in gratiam uxoris repudiare possit haereditatem sibi delatam, aut legatum, vel fideicommissum sibi relictum?*
22 23 24 25 *An valeant donationes remuneratoriae factae uxori a marito?*
26 27 28 29 *An renuntiatio lucrorum, constante matrimonio quaesitorum, vel quaerendorum facta ab uno in favorem alterius conjugis?*
30 31 32 *An valida sit donatio inter sponsos de praesenti, facta ante matrimonii consummationem?*
33 34 35 36 *Quid dicendum de valore donationis, quae facta est inter conjuges, dum matrimonium ob impedimentum dirimens fuit nullum?*
37 *Quomodo donatio, inter conjuges facta, confirmetur morte donantis?*
38 39 40 41 *Requisita, ut sic confirmetur?*
42 43 44 *An eadem donatio etiam confirmetur morte civili?*
45 46 47 *An juramento praestito de ea non revocanda?*

1

Donationes, quae inter conjuges fiunt, sunt multiplicis generis; nam aliquae fiunt ante, vel propter nuptias, et talis est, quae a marito contemplatione dotis, sive ad istius securitatem affertur uxori. Aliae post nuptias, et hae iterum sunt duplicis generis, aliquae vi-

delicet gratis, et ex mera liberalitate factae, aliae mutuae, et remuneratoriae; *priores*, seu quae ante vel propter nuptias fiunt, quia naturam dotis in pluribus imitantur, *sequenti* §. servabuntur, ubi de dote, *de posterioribus*.

2

Quaeritur 1. an, et quatenus donationes inter conjuges valeant, vel non valeant? Resp. Ex regula juris communis infirma est omnis donatio, quae inter conjuges fit ex mera liberalitate, et donantem pauperiorem, donatarium vero, seu recipientem locupletiorem reddit; Sanch. *l.* 6. *de matr. D.* 1. *n.* 2. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 1. *n.* 1. Vivian. *in cap. fin. hoc tit. pr.* Barbosa *ibidem num.* 1. Gonzal. *n.* 3. Zoes. *hic n.* 1. Engl. *n.* 1. Pirhing. *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 3. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 87. et statuitur *cap. fin. cit. et l. moribus* 1. *ff. hoc tit.* ubi ratio redditur, *ne conjuges mutuo amore invicem spoliarentur*, dum *donationibus non temperantes, profusa erga se facilitate* uterentur, atque ita, ut *l. haec ratio* 3. *pr. ff. eod.* Ulpianus addit, *melior in paupertatem incideret, et deterior ditior fieret*; aliam rationem dat Paulus *l. nec esset* 2. *ff. eod.* ne conjugalis concordia, et conjugia ipsa *venalicia*, aut pretio conciliata videantur, atque ita *disculerentur*, seu dirimerentur *matrimonia*, *si non donet is, qui posset*; *concordiam enim* (et societatem, atque affectum conjugalem) *non pretio*, *sed obsequio*, virtute, et industria comparandam sapientes, et merito censuerunt cum Ciceron. *l.* 2. *de offic.*

3

Dixi autem 1. *ex regula juris communis*; nam de jure nostro bavarico donationes inter conjuges libere factae, nullis extantibus, aut supervenientibus liberis valent; his autem supervenientibus evanescunt: *Land. Recht tit.* 1. *art.* 15. *pr.* putat quidem Arnold. Rath. *assert.* 20. *tit. C.* articulum hunc tantum loqui de donationibus mortis causa, et aliis ultimis voluntatibus: sed ut *ad art. cit.* advertit illustr. D. Baro Schmid *n.* 2. contrarium clare ostendunt verba textus; quia hic *von sonderer Bermachtnug*, i. e. de speciali ultimae voluntatis dispositione, et *von der Gaab*, i. e. de donatione, quae fit inter conjuges, distinctim loquitur, ita, ut prius membrum clare comprehendat ultimas voluntates, posterius vero complectatur etiam actus donationum inter vivos. Certe cum hoc textu ne verbo quidem requiratur, ut tales donationes sint morte confirmatae, manifeste videtur sequi, de jure nostro provinciali donationes inter conjuges semper valere, sive illae morte fuerint confirmatae, sive non.

4

Dixi 2. *infirma est*, intellige, ex parte donantis; nam ex parte illius nullam obligationem nec naturalem, nec civilem inducti ob resistentiam juris: et ita intelligi debet *l. haec ratio* 3. §. *sciendum* 10. *ff. hoc tit.* ibi *ipso jure*, *quae inter virum*, *et uxorem donationis causa geruntur*, *nullius momenti sunt*: ex parte tamen donatarii nulla iniquitas committitur: si rem donatam tantisper ex voluntate domini retineat, usque dum per eum aut revocetur, aut ipsa donatio per mortem confirmetur: hinc donatarius talis eo usque habebitur pro bonae fidei possessore: ac proptera 1. lucratur fructus rei donatae, ubi tamen est distinguendum, an revocetur donatio, an vero morte confirmetur: *si morte confirmetur*, effectus donationis; quoad lucrum fructuum trahitur retro ad tempus factae donationis, *l. donationes* 25. *C. hoc tit.* Engl. *hic num.* 3. Zoes. *ibid. num.* 2., *si revocetur*, fructus quidem naturales restituendi cum re sunt donatori, ne donatarius contra prohibitionem legis fiat inde locupletior, eos vero, quos facto, seu industria sua percepit donatarius, irrevocabiliter acquirit sibi; *l. de fructibus* 17. *ff. hoc tit.* 2. si res donata sit aliena, et qui donavit, ex hoc non fiat pauperior, donatario procedit usucapio rei donatae, nam talis rei donatio quoad hunc effectum, etiam inter conjuges facta, valet; *l. sed et si* 25. *ff. eod.* Konig. *hic. n.* 15. Reiffenstuel *ibid. n.* 7.

5

Dixi 3. *donatio*; nam alii contractus, ut venditio, permutatio etc. inter conjuges facti, valent, ut expresse statuitur *l. si sponsus* §. *circa venditionem* 5. *ff. hoc tit.* excipitur, nisi vendens remiserit pretium emptori conjugi, nam ibi est distinguendum, an conjux habuerit vere animum vendendi, an vero solum commentus fuerit venditionem, ut donaret; *si primum*, venditio quidem valet, non tamen remissio pretii, quatenus uxor ex ea facta est locupletior; *si secundum*, neque venditio valet, cum ista sine animo vendendi non contrahatur §. *circa venditionem cit.* quia principale propositum semper inspiciendum est; *l. rogasti* 11. *ff. si cert. petat*; Sanch. *l.* 6. *de matr. D.* 1. *n.* 11; Gaill. *l.* 2. *obs.* 90. *n.* 8. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *p.* 25. §. 1. *n.* 4. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. Zoes *ff. eod. n.* 5. Pirhing *hic numer.* 3. Wiestner *numer.* 7. Reiffenstuel *numer.* 6. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 4. *numer.* 99. Unde infert Tiraquell. *in l. si unquam V. donatione largitus numer.* 4. *C. de rescind. vendit.* vendita re minori pretio animo vendendi, licet remissio illa pretii sit donatio, excedatque 500. solidos, non indigere insinuatione; quia principale propositum fuit vendendi: qua tamen indigeret, si principale propositum esset donandi. Et haec conside-

ratio est magni momenti, ut cum *Alex de Nevo* advertit Sanch. *loc. cit.* quia quando venditio non valet, ea rescindetur, pretio restituto; quando autem valet, supplebitur pretium, conservata venditione.

6

Dixi 4. *Quae fit inter conjuges ex mera liberalitate;* nam donationes non mere liberales, quales sunt donationes mutuae, casu, quo se non excedunt, sunt validae, si fiant in continenti; *l. quod autem* 7. §. *si vir*, *et uxor* 2. *ff. hoc tit.* ibi, *si vir et uxor quina sibi invicem donaverint*, *placuit compensationem fieri donatione*; Abb. *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. Brunnem. *in loc. cit. n.* 2. Pirhing. *hic n.* 13. Engl. *n.* 1. Vviestner. *n.* 15. Reiffenst. *n.* 17. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 107. et ratio est, quia quod uni decedit per donationem activam, rursus per donationem passivam compensatur, et sic neuter pauperior, aut locupletior evadit. Addidi, *si fiant in continenti*; nam si ex intervallo, e. g. post annum contingat donatio reciproca, non minus prohibitae erunt tales donationes, quam aliae, per *l. quae jam* 48. *ff. hoc tit.* cum in illa praecipuae militent rationes, ob quas originaliter donationes inter virum, et uxorem sunt prohibitae; Gaill. *l.* 2. *obs.* 40. *n.* 7. Miller *ad Struv. exercit.* 30. *th.* 29. *tit. B.* magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 108.

7

Dixi 5. *Et donantem pauperiorem*, *donatarium locupletiorem reddit*; ex quo sequitur per argumentum a sensu contrario, de jure subsistere donationem factam conjugi a conjuge, qua vel donans pauperior, vel donatarius locupletior non efficitur; *l. si sponsos* 5. §. *cum igitur* 16. *ff. hoc tit.* Engl. *hic n.* 1. Pirhing. *n.* 5. Konig. *n.* 18. Vviest. *n.* 2. Reiffenst. *n.* 5. Porro pauperior tum donans fieri censebitur, cum ejus patrimonium actu habitum diminuitur; donatarius vero dicetur factus locupletior, quando patrimonium ejus augetur; *l. si sponsus* 5. §. *si maritus* 13. *ff. hoc tit.*

8

Quaeritur 2. in quibus casibus regula *n.* 2. allata procedat? Resp. Procedit 1. non tantum de donationibus quas conjuges sibi invicem immediate faciunt, sed etiam de iis, quas mediante persona alia, v. g. si Titius det Cajo, ut donet uxori; *l. si sponsus* 5. *pr. ff. hoc tit.* nam qui per alium facit, perinde est, acsi faciat per seipsum; *reg.* 72. *in* 6. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 1. *n.* 3. Zoes. *ff. hoc tit.* 2. 4. Pirhing. *hic n.* 3. Vviestner *n.* 6. Reiffenst. *n.* 6. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 89. *et seqq.* 2. in remissione debiti, vel pretii rei venditae secundum dicta *n.* 5. nam etiam nomina, et actiones censentur esse in nostro

patrimonio, quod proinde illis remissis, diminuitur: 3. in donatione, ante matrimonium initum facta, si ejus effectus, sive translatio dominii conferatur in tempus matrimonii; *l. cum his status* 32. §. *si sponsus* 22. *ff. hoc tit. l. quod sponsae* 4. *de donat. ant. nupt.* quia idem est aliquid fieri tempore inhabili, et conferri in tempus inhabile; *l. in tempus* 62. *ff. de haered. instit.* gloss. *in l. quod sponsae cit. V. sine effectu* Sanchez *l.* 6. *de matr. D.* 1. *n.* 7. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 1. *n.* 4. Piring. *hic n.* 3. Konig. *n.* 16. Vviest. *n.* 10. Reiffenst. *n.* 6.

9

Contra ab hac regula exceptae sunt, cons. de jure subsistunt donationes inter virum, et uxorem in sequentibus casibus. 1. si donatio celebratur inter principem v. g. imperatorem, et ejus conjugem; quia, ut *l. donationis* 26. *C. hoc tit.* imperator dicit, imperiales contractus legis vicem obtinent, minimeque opitulatione quadam extrinsecus egent; Azor. *part.* 3. *l.* 11. *cap.* 10. *quaest.* 4. Less. *l.* 2. *de J. et J. cap.* 18. *n.* 88. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 289. *n.* 17. Sanch. *lib.* 6. *de matrim. D.* 3. *n.* 1. Layman. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 12. *a.* 2. Palao *tr.* 32. *D.* 2. *p.* 25. §. 6. *n.* 1. Barbos. *in cap. fin. hoc tit. n.* 4. Vvagnereck *ibid. not.* 2. Pirhing *hic num.* 12. Konig. *n.* 14. Vviestner *n.* 11. Reiffenst. *n.* 11. Non tamen uxor illustris, habens adhuc patrem viventem, marito principi omnia sua pretiosa (vulgo *jocalia* dicta) donare potest, juxta communem DD. sententiam; *arg. l. contra* 28. §. *filius* 2. *ff. de pact. l. filiusfam.* 7. *ff. de donat. cons.* 44. *per totum*, Konig. *hic n.* 14.

10

2. Si fiat ante matrimonium inter sponsos de futuro absolute; ita ut non suspendatur effectus ejusdem ad tempus matrimonii contracti, prout patet ex *l. inter eos* 27. *ff. hoc tit.* ubi Modestinus, *Inter eos*, inquit, *ejus matrimonio coituri sunt, ante nuptias facta donatio jure subsistit, etiam si eadem die nuptiae fuerint consecutae*; et adeo prohibitio praedicta ad sponsalia de futuro non sit extendenda, quippe cum matrimonii nomine non comprehendantur; Vivian. *in cap. fin. hoc tit. pr.* Gonzal. *n.* 8. Vvagnereck *not.* 1. Vallens *hic n.* 4. Engl. *n.* 4. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 97. cum aliis. Habet tamen talis donatio, inter sponsos de futuro, facta, tacitam conditionem, *si matrimonium sequatur*, nisi pactum de non revocando obstet, vel culpa donantis matrimonium secutum non fuerit, vel culpa post sponsalia intervenerit; *l. cum veterum* 15. *C. de donat. ant. nupt.* Sanch. *l.* 6. *de matrim. disp.* 18. *a n.* 2. Engl. *hic n.* 4.

11

3. Si inter conjuges quidem fiat post matrimonium contractum, sed conferatur in tempus ejusdem per mortem soluti; *l. sed interim* 11. §. *sed quod* 1. *ff. hoc tit.* quia censetur esse mortis causa donatio, quae inter virum, et uxorem valet; *l. si eum* 9. §. *fin. ff. hoc titul.* et perinde est fieri tempore habili, ac in illud tempus conferri; Sanch. *lib.* 6. *de matrim. D.* 3. *n.* 8. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 6. *n.* 2. Struv. *exerc.* 30. *th.* 29. Miller. *ibid. lit. N.* Barbosa *in cap. fin. hoc titul. n.* 13. Gonzal. *n.* 7. Vvagnereck *not.* 2. Vallens. *hic n.* 4. Pirhing *n.* 3. *fin. et n.* 14. Konig. *n.* 19. Reiffenstuel *n.* 18. magnif. P. Schmier *n.* 111. Illud tamen speciale donatio mortis causa, inter conjuges facta, habet, quod per eam non transferatur dominium rei donatae, donec mors donantis sequatur, etiamsi res sic donata sit tradita; sed dominium ejus medio tempore apud eum manet, qui donavit, prout statuitur *l. sed. inter cit. pr.*

12

4. Si donetur ea lege, ut res donata in alium transferatur, aut in istius bonum convertatur, ut si donetur uxori ad fundationem capellae, aut lampadis in ea arsurae, aut ad pauperem alendum in studiis; quia hujusmodi donatione donans quidem pauperior, non tamen donatarius locupletior redditur; *l. si sponsus* 5. §. *cum igitur* 16. *ff. hoc. tit.* Barbos. *loc. cit. n.* 11. Gonzal. *n.* 17. Vvagnereck *not.* 2. Pirhing. *n.* 12. Quod procedit, si donatarius in eum usum rem donatam expendat; nam si prodige, et inutiliter rem donatam absumpsisset, repetitioni foret locus, ut contra Sanch. *disp.* 3. *cit. n.* 3. melius censet Molin. *tract.* 2. *de just. disp.* 289. *n.* 16. Haun. *tom.* 3. *tract.* 9. *n.* 220. Vviest. *hic. n.* 5.

13

5. Si donationem uxor marito faciat ad consequendam dignitatem, nobilitatem, gradum litterarium, officium etc. *l. quod adipiscendae* 40. *et seqq. ff. hoc tit.* quia vel maritus exinde non redditur ditior, vel uxor, quae splendore mariti coruscat, pauperior non efficitur. Idem est, si maritus uxori donet, ut comptior, et ornatior incedat; *per l. si vir* 18. *ff. hoc tit.* quia ornatus uxoris cedit in gloriam mariti; Barbos. *n.* 6. Gonzal. *n.* 17. Vvagnereck *not.* 2. Pirh. *hic n.* 12. Engl. *n.* 1. Konig. *n.* 18. Vviest. *n.* 12. Reiffenst. *n.* 7. magnif. P. Schimier. *n.* 104. *et* 105.

14

6. Si detur ex quadam commiseratione, vel pietate, v. g. ad conjugis valetudinem reparandam; *l. quod in uxorem* 13. *cod. de negot. gest.* ad sustentationem illius congruam; *l. si sponsus* 4. §.

concessa 8. *et seq. ff. eod.* ad refectionem aedium incendio combustarum; *l. quodsi vir.* 4. *ff. eod.* ad levamen, et subsidium exilii; *l. inter virum* 43. *ff. eod.* vel ad eleemosynam; Barbos. *n.* 7. *et* 14. Gonzal. *n.* 9. *et* 17. Zoes. *hic n.* 1. Pirhing. *n.* 12. Konig. *n.* 18. Vriestner *n.* 13. Reiffenstuel *n.* 8. magnif. P. Schmier *n.* 109.

15

7. Si conjux in aedibus alterius conjugis permittatur gratis habitare, vel ejus servis, animalibus, vestimentis etc. uti; nam etsi hic usus gratuitus sit species quaedam donationis, non tamen prohibita est sed aperte concessa *per l. si vir uxoris* 18. *ff. hoc tit.* quia videtur esse non simplex, sed remuneratoria quaedam donatio; Sanch. *l.* 6. *de matrim. disp.* 3. *n.* 14. Laym. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 12. *quaest.* 2. Palao *tract.* 32. *disp.* 2. *part.* 25. §. 6. *n.* 7. Reiffenstuel *hic n.* 12.

16

8. Si vir uxori remittat dotem promissam, vel ejus partem; quia remittit, non quod suum est, sed quod erit, cum sibi traditum fuerit; Sylv. *V. donatio* 2. *qu.* 3. Navar. *man. cap.* 17. *n.* 149. Sanch. *D.* 3. *cit. n.* 10. Palao §. 6. *cit. n.* 4. et colligitur ex *l. si constante* 19. *vers. sed etsi C. de donat. ant. nupt.* Et idem est a fortiori, si remittat usuras promissas dotis non solutae; *l. vir usuras* 54. *ff. hoc tit.* Barbosa *n.* 12. 17. *et* 29. Vvagnereck *not.* 2. Pirhing *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 15. Aliud est, si dos jam sit soluta; nam haec, constante matrimonio, uxori restitui nequit, et illa restitutio esset donatio, cum dos non sit debita uxori absolute, sed sub conditione, quod matrimonium fuerit solutum; Palao *loc. cit.*

17

9. Quotiescunque ex donatione conjux donatarius non sit ditior, vel donans non redditur pauperior; nam eo casu confirmatio non est necessaria, sed statim donatio valida subsistit; *l. si sponsus* 5. §. *concessa* 8. *ff. hoc tit.* ibi, *eam demum donationem impediri solere, quae et donantem pauperiorem, et accipientem faceret locupletiorem.* Utrumque ergo ad invalidandam donationem textus requirit: unde quolibet ex illis deficiente, donatio non prohibetur; Palao *loc. citat. n.* 8.

18

10. Denique quando donata sunt exigui pretii, prout sunt, quae donare conjuges conjugibus solent natalem diem agentibus; *l. sed si vir* 3. §. *si vir* 8. *ff. hoc titul.* Quod ex consuetudine non tantum extenditur ad donationem factam in natali Domini, vel ad calendas januarias, sed etiam ad aliam, quae solemnioribus anni temporibus fit; *arg.* §. *citat. et l. nuper* 42. *ff. eod.* Lauterbach. *ibidem* §. 9.

Stryck §. 6. Gonzal. *n.* 17. Vvagnereck *not.* 2. magnif. P. Schmier. *n.* 110.

19

Quaeritur 3. an maritus in gratiam uxoris repudiare possit haereditatem sibi delatam, aut legatum, vel fideicommissum sibi relictum? Videtur non posse ob *l. haec ratio* 3. §. *fin et l. idemque* 4. *ff. hoc titul.* ubi dicitur, actum, quo maritus *sibi donaturum uxori dare jussit, nullius momenti esse, et perinde esse, acsi maritus rem acceptam, et suam factam uxori dedisset. Conf.* specialiter de legato; nam legatarius dominium legati acquirit a die mortis legantis etiam absque aditione haereditatis; *l. Titio* 64. *ff. de furt.* igitur illud repudiando censeri debet fieri pauperior, et alter, in cujus favorem repudiatur, locupletior.

20

Sed adhibenda est distinctio, quam cum communi adhibent, vel insinuant Gomez. *tom.* 2. *var. cap.* 4. *n.* 24. Sanch. *l.* 6. *de matrim. D.* 4. *n.* 2. Less. *l.* 2. *de just. cap.* 18. *nu.* 89. Palao *tract.* 32. *et* 2. *part.* 25. §. 6. *n.* 10. Brunneman. *in l. si sponsus* 5. *ff. hoc tit. n.* 10. Salgando *labyrinth. credit. l.* 2. *cap.* 14. *n.* 41. Canis. *in cap. fin. hoc tit. n.* 1. *fin.* Gonzal. *ibid. nu.* 14. Zoes. *hic n.* 1. Pirhing *n.* 5. Konig. *n.* 15. Vviestner *n.* 4. Reiffenstuel *n.* 5. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 103. Vel enim repudiatio ista fit ante haereditatis, vel legati delati acceptationem, vel post illam. *Si primum*, tenenda est affirmativa; quia sic non diminuitur substantia patrimonii actu habiti, ac proinde pauperior non fit renuntians; *l. si sponsus cit.* §. *si maritus* 13. *et* §. *seqq. Si secundum*, negandum est talem repudiationem, vel cessionem valere, tametsi eodem momento fiat, quia non esset tantum repudiatio, sed donatio rei, vel juris jam acquisiti; cons. conjugibus interdicitur.

21

Ad rationem dubitandi recte dicitur in *loc. cit.* non valere actus quo maritus donare volentem sibi jubet uxori dare: quia talis jussio donandi duos virtualiter actus continet, unum, quo donatio tacite acceptatur, alterum, quo donatio transfertur in uxorem, ac proinde ea jussione patrimonium jam habitum diminuitur. *Ad conf.* dominium legati, quod statim a morte legantis acquiritur legatario, est revocabile, et imperfectum, pendens ab acceptatione, ac proinde, acceptatione non existente, reputatur, acsi nunquam quaesitum fuisset; *l. sed quid* 1. §. *utrum* 6. *ff. siquid in fraud. patron.*

22

Quaeritur 4. an valeant donationes remuneratoriae, factae uxori a marito? Negat Pinell. *ad l. 1. part.* 3. *n.* 61. *C. de bon. matern.* nisi confirmentur, ex ratione, quia omnia uxoris obsequia marito debita sunt titulo subjectionis conjugalis. In eo autem, quod aliunde debetur, locum non habet remuneratio, utpote quae tantum est meriti aliunde indebiti.

Sed tenenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Abb. *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. Tiraquell. *in l. si unquam* 8. *Cod. de revoc. donat. V. largitus n.* 108. Sylv. *V. donatio* 2. *quaest.* 1. Joan. Garc. *de donat. remun. n.* 28. Menoch. *de arbitr. l.* 2. *cas.* 132. *n.* 4. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 6. *num.* 11. Laym. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 12. *quaest.* 2. *circa fin.* Palao *tract.* 32. *disp.* 2. *part.* 25. §. 7. *n.* 1. Vivian. *in cap. fin. hoc tit. pr.* Vvagnereck *ibidem not.* 2. Gonzal. *n.* 7. Pirhing *hic. n.* 32 Engl. *n.* 1. Konig. *n.* 17. Vviestner *n.* 16. Reiffenstuel *n.* 4. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 106.

23

Ratio est, quia verba legum, praesertim irritantium, et actum alias valiturum infirmantium, simpliciter prolata, secundum propriam significationem accipienda sunt; *l. non aliter* 69. *ff. de legat.* 3. atqui donatio hujusmodi, hoc ipso, quod supponat praecedentia merita, et obsequia, pro quibus remuneratio ex honestate, et gratitudine debetur, deficit a proprie dicta donatione, quippe quae solum tunc fieri dicitur, quando donator ad eam faciendam, nulla alia praecedente causa, nisi ut magnificentiam, et liberalitatem exerceat, movetur; *l. donationes et l. Aquilius* 27. *ff. de donat.* ergo etc. *Conf.* quia per tales donationes remuneratorias excitantur, et stimulantur conjuges ad obsequia etiam extraordinaria mutuo sibi invicem praestanda: ob quae expediens omnino videtur, ut tales donationes remuneratoriae valeant.

24

Excipitur, si donatio talis excedat merita; nam quoad excessum erit donatio simplex; *cap. relatum* 12. ibi *juxta servitii meritum*, *de testam.* Alex. de Nevo *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. Tiraquell. *loc. cit. n.* 9. *et* 80. Joan. Garc. *de donat. remun. n.* 51. Clar. §. *donatio quae. t.* 3. *n.* 1. Sanch. *disp.* 6. *cit. n.* 6. Pirhing. *hic n.* 13. Engl. *ibidem n.* 1. Non tamen requiritur, ut merita sint omnino aequalia, sed satis est, si sint aequipollentia: id quod arbitrio prudentis relinquendum est, spectata qualitate donantis, an nobilis sit, vel dives: nam nobiles, et divites magis obsequia sibi praestita remunerari solent; Tiraquell. *loc. cit. n.* 84. *et* 86. Clar. *quaest.* 3. *cit. in fin.* Sanchez *n.* 10. Pirhing. *num.* 13. Et hinc tota donatio dicetur remuneratoria, quamvis excedat meri-

ta, si non excedat id, quod divites, ac nobiles in eo eventu remunerationis nomine donare solent.

25

Ad rationem in contrarium allatam dico, etsi uxor quoad legem conjugii subjecta marito sit, multa tamen marito praestari obsequia ab ipsa posse, ad quae non obligatur: et talia sunt omnia illa, quae ipsa praestat ultra id, quod aliae ejusdem conditionis uxores in iisdem circumstantiis solent.

26

Quaeritur 5. an valida sit renunciatio lucrorum, constante matrimonio quaesitorum, vel quaerendorum, facta ab uno in favorem alterius conjugis? Respond. distinguendo: vel enim ejusmodi lucris renuntiatur ante matrimonium, vel post illud jam initum. *Si primum*, renuntiatio valet; quia talis renuntiatio non tam donatio est, quam contractus onerosus, cum integrum cuivis sit matrimonium sub quibuscumque conditionibus, quae eidem non repugnant, nec iniquitatem fovent, contrahere. Atqui conditio, ut lucra sint mariti, non repugnat matrimonio, nec etiam iniquitatem fovet, praesertim in casu, quo vir opulentus cum paupere foemina contrahit, sub tali conditione, ut sua dote, vel insuper certa quantitate contenta, ceteris lucris renuntiet; ergo etc.

27

Si secundum, satis convenit inter DD. quod lucris jam quaesitis valide renuntiare nec vir in gratiam uxoris, nec ista in gratiam viri possit; quia suae quisque partis ex tali lucro quaesito dominium habet, et quidem vi contractus, et absque ulla acceptatione; ac proinde ejus renuntiatione sic renuntians fit pauperior, alter autem locupletior; Menhaca *lib.* 1. *controv. usu freq. cap.* 13. *num.* 6. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 445. *n.* 4. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 6. *n.* 12. Vviestner *hic n.* 18. *et* 19.

28

Difficultas moveri potest de lucris primum quaerendis, a paritate cum legato, vel haereditate delata, quae secundum dicta *n.* 20. repudiari in gratiam alterius conjugis a conjuge possunt. Sed revera non est paritas; nam ut *n.* 31. dixi, haereditatis, et legati dominium non acquiritur, nisi dependenter ab illorum acceptatione, a qua dominium lucrorum, constante matrimonio quaesitorum, vel quaerendorum non dependet.

29

Hinc dicendum, etiam renuntiationem lucrorum quaerendorum, ab uno conjugum in favorem alterius factam, matrimonio inter ipsos constante, invalidam esse, ut cum *citt.* DD. communis habet sen-

tentia. *Ratio est*, quia his renuntians cedit juri, ex contractu sibi quaesito quoad lucra futura, quod jus cum pretio aestimabile, et in bonis renuntiantis sit, ejus cessio cedentem pauperiorem, cessionarium locupletiorem reddit: et sic urgent rationes, quae contra donationes ceteras.

30

Quaeritur 6. an valida sit donatio inter sponsos de praesenti, facta ante matrimonii consummationem? Affirmant *Azor*, *Imol. Alexand. Pirrus*, *Compegius* apud Sanchez *l.* 6. *de matr. D.* 1. *n.* 4. Moventur, quia jura solum irritant donationem inter virum, et uxorem; quae voces in hac materia exorbitante, et correctoria, vel restrictiva juris naturalis, vi cujus ejusmodi donationes valerent, in sensu proprio debent accipi; atqui nomine viri, et uxoris solum comprehenduntur conjuges post matrimonium consummatum; nam ante consummationem sponsi dicuntur, inter quos donatio secundum dicta *n.* 10. valida est.

31

Sed respondendum est non valere. Ita Navar. *man. cap.* 17. *numer.* 119. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 289. *numer.* 3. Sanchez *l.* 6. *de matrimon. D.* 1. *numer.* 4. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *p.* 25. §. 1. *n.* 5. Struvius *exercit.* 30. §. 24. Pirhing *hic n.* 3. Vviestner *ibidem n.* 20. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 96. et sumitur ex *l. Seja* 66. *pr. ff. hoc tit.* ubi ad hoc, ut valida sit donatio, requiritur, ut illa facta sit ante matrimonium contractum. Igitur ut invalida illa sit, sufficiet illud esse contractum, licet non sit consummatum. *Conf.* nam inter tales personas nonnunquam ardentior amor esse solet, quam ubi consummatum est matrimonium.

32

Ad argumentum sententiae oppositae etiam ad sponsos de praesenti id, quod de viro, et uxore dispositum est, extendi debet, quando eadem ratio militat, ut habetur *l. non sine* 5. *vers. quamvis cod. de bon. quae liberis etc.* est autem hoc casu eadem ratio in sponsis de praesenti, utpote ob quorum amorem inter se ardentiorem est idem periculum, ne per donationes excessivas se invicem spolient. *Neque obest*, quod sponsorum tantum appellatione vocitentur; nam simul sunt veri conjuges, utpote quos non concubitus, sed consensus, per verba de praesenti expressus, facit; *l. nuptias* 30. *ff. de R. J.*

33

Quaeritur 7. an valida sit donatio, facta inter conjuges, qui, quod matrimonium, inter eos contractum, ob impedimentum diri-

mens irritum sit, solum sunt existimati? Resp. distinguendo: vel enim impedimenti, et nullitatis, ex eo ortae, conscius est uterque, vel uterque ignorat, vel unus scit, et alter ignorat.

Si primum, donatio in foro conscientiae subsistit; Sylv. *V. donatio* 2. *quaest.* 1. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 200. *num.* 9. Sanc. *l.* 6. *de matr. D.* 2. *n.* 2. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 1. *n.* 8. Pirhing *hic n.* 14. Vviest. *n.* 21. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 94. Ratio est, quia cum uterque se revera conjugem non esse noverit, vera, et nullo jure irrita, nullo errore inducta est voluntas ex parte donantis; ex parte donatarii vero adest capacitas donatum recipiendi, ut adeo nihil desit ad veram, et validam donationem; addidi *in foro conscientiae*; nam spectato foro externo, sic donatum occupat fiscus in poenam reprobati matrimonii; *l. cum hic status* 32. §. *fin. ff. hoc tit.*

34

Si secundum, et uterque ignoravit impedimentum, ac nullitatem matrimonii sui, Angel. *V. donatio* 3. *n.* 5. Rosell. *V. eod.* 1. *n.* 36. Sylv. *V. eodem* 2. *quaest.* 1. Tabien. *V. eodem* 3. *qu.* 3. *n.* 4. putant validam esse donationem, tametsi veniat a donatore revocanda, ob textum *l. si ex voluntate* 7. *cod. hoc tit.* ubi donanti conceditur actio revocatoria, quae nullatenus concederetur, nisi ipse impedimenti ignarus fuisset. Sed dicendum probabilius esse invalidam. Ita Abb. *in cap. fin. hoc tit.* 14. Sanchez *D.* 2. *cit. n.* 9. Palao §. 1. *cit. n.* 9. Haun. *tom.* 3. *tract.* 9. *n.* 179. Pirhing *n.* 17. Vviest. *n.* 22. adeoque res donata ipsi donanti, et post mortem ejus haeredibus restitui debet: non quidem legis, aut canonis resistentia; nam his irritatae sunt donationes inter virum, et uxorem, quales isti non sunt; sed ex defectu intentionis in donante, qui cum voluerit donationem facere uxori, hoc casu non censetur voluisse donare personae extraneae; *l. cum hic status cit.* §. *siquis sponsam* 27. *fin.* Neque obstat *l. si ex voluntate cit.* nam ibi non deciditur donationem tenere, sed casu, quo ipso jure tenet, dicitur donanti competere revocationem.

35

Si tertium fiat, et unus sciat impedimentum, alter nesciat, videndum, an impedimenti, et nullitatis conscius sit solus donatarius, an solus donans. *Si solus donatarius*, invalida iterum est donatio, et res donata restituenda est donanti, aut ejus haeredibus; Covar. *part.* 2. *de spons. cap.* 7. §. 1. *n.* 8. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 200. *n.* 12. Sanch. *n.* 7. Palao *n.* 10. Pirhing. *n.* 16. Engl. *n.* 1. Vviest. *n.* 24. Ratio est, quae in praecedente casu, scilicet defectus consensus in donante ob errorem. Neque hoc casu locum ha-

bet fiscus; quia cum donans ignarus fuerit impedimenti, et liber a culpa, aequum non erat illum privari re sua, et quam in donatarium non transtulit.

36

At si solus donans nullitatem matrimonii novit, donatio probabilius valet, ut contra nonnullos docent Emman. Acosta *in cap. si pater* 1. *de testam. in* 6. *V. uxorem p.* 1. *n.* 6. Covar. §. *citat. n.* 8. Molin. *D. cit. in fin.* Sanch. *n.* 3. Palao *n.* 12. Pirhing. *n.* 16. Engl. *n.* 1. Vviestner *n.* 23. Ratio est, quia nullitatis conscius non quasi conjugi, sed quasi extraneo donat, et vere consentit in donationem. Neque obstat *l. qui contra* 4. *C. de incest. nupt.* qua sic donata addicuntur fisco; nam lex haec solum loquitur de casu, quo impedimenti conscius est uterque, non solus donans, ut ibi notat gloss. *vers. fisco*, et alii relati a Barbosa *a n.* 4.

37

Quaeritur 8. quomodo donatio inter conjuges confirmetur? Resp. Confirmatur morte donantis, instar legati, et donationis mortis causa, si eam antea non revocaverit; Sanch. *l.* 6. *de matrim. D.* 14. *n.* 1. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 2. *n.* 1. Vivian. *in cap. fin. hoc tit. pr.* Canis. *n.* 2. Barbos. *n.* 21. Vvagnereck *V. nisi donatoris.* Vallens. *hic n.* 4. Zoes. *n.* 2. Honor. *n.* 25. Pirhing. *num.* 19. Engl. *n.* 2. Konig. *n.* 22. Reiffenst. *n.* 9. *et* 19. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 114. et clare statuitur *cap. fin. cit.* ibi, *nisi donatoris obitu confirmetur.* Concordant *l. cum hic status* 32. §. *oratio* 1. *ff. hoc tit. et l. donationes* 25. *C. eod. Ratio est* tum, quia, matrimonio per mortem soluto, cessat periculnm mutuae spoliationis, timendum ex vehementia affectus conjugalis; tum quia non revocans in vita, cum posset, in eadem voluntate perseverasse, ac proinde per ultimam voluntatem relinquere, et legare censetur.

38

Ut tamen sic confirmetur donatio, quatuor a DD. conditiones requiruntur. 1. Ut praecesserit rei donatae traditio, saltem ficta, ut desumitur ex *l. Papinianus* 23. *ff. hoc tit.* ubi Ulpianus probat sententiam Papiniani, existimantis, non posse conveniri haeredem mariti, qui per stipulationem aliquid uxori spopondit, *licet durante voluntate maritus decesserit.* Sed hoc procedit solum de jure veteri digestorum; hodie enim etiam donatio, quae mansit incompleta, per solam conventionem absque traditione, confirmatur morte donantis, si antea non revocaverit; per textum expressum in *novell.* 162. *cap.* 1. *pr. et* §. 1. quae licet a Vinnio *l.* 2. *select. qq. cap.* 15. et sequacibus pro authentica non reputetur, eo quod in antiquioribus codicibus non reperiatur, sed a neotericis primum ex graeco

translata, et sine inscriptione alicujus imperatoris in corpus juris communis translata fuerit, attamen ex quo tempore sedem stabilem in eodem corpore juris possidet, et ad modum aliarum novellarum, quae saepe inscriptione alicujus imperatoris sunt destitutae, concepta reperitur, tamdiu pro authentica est agnoscenda, quamdiu veritas contraria demonstrari nequit; Canis. *in capit. fin. hoc tit. n.* 9. Gonzal. *ib. n.* 12. Pirhing *hic n.* 7. *vers. verum*; Konig. *ib. n.* 22. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 115. *et seqq.*

39

2. Ut donans ante donatarium decedat; nam cum donatario acquirenda sit donatio ex morte conjugis donantis, oportet, ut ipse donatarius supervivat: quare si praemoriatur, donatio concidit, ex praesumpta donantis mente, quod voluerit soli donatario, non etiam ejus haeredibus donare; *cap. fin. hoc tit. l. cum hic status cit.* Covar. *l.* 2. *var.* 7. *n.* 5. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 389. *n.* 11. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *part.* 25. §. 2. *n.* 8. Canis. *in cap. fin. cit. n.* 2. Gonzal. *ib. n.* 13. Pirhing *hic n.* 6. *fin. et n.* 19. *vers. porro*, Engl. *n.* 3. Konig. *n.* 22. *fin.* Vviestner *n.* 28. Reiffenstuel *n.* 20. in dubio, cum discerni non potest, quis prior obierit, donans, an donatarius, ut fit, cum ambo interierunt naufragio, incendio, aut alio simili casu, praesumendum est donantem prius obiisse; *l. cum hic status cit.* §. *si ambo* 12. Ratio est, tum ut donatio firmitatem obtineat, et donantis voluntas effectum habeat, tum ut donatario possidenti rem donatam, ejusve haeredibus favor impendatur.

40

3. Ut donatio non sit revocata; *cap. fin. hoc tit. et l. cum hic status cit.* §. *poenitentiam* 3. sufficit autem, si revocetur tacite, exercendo actum, ex quo voluntatis mutatio praesumatur, qualis est, si res donata donetur, vendatur, legetur etc. alteri, si graves inimicitiae inter conjugem donantem, et donatarium oriantur, si divortium ex displicentia factum, et matrimonii redintegratione non sit sublatum ec. Molin. *tract.* 1. *de just. D.* 289. *n.* 12. Sanchez *l.* 6. *de matr. D.* 15. *n.* 10. Palao *tract.* 32. *D.* 2. *p.* 25. §. 2. *n.* 10 Canis. *in cap. fin. hoc tit. n.* 2. *et* 3. Barbos. *n.* 22. Gonz. *n.* 23. Vvagnereck *vers. si revocetur*, Zoes. *n.* 2. Honor. *n.* 28. Pirhing *n.* 6. *et* 19. *vers. porro*, Engl. *n.* 3. Vviest. *n.* 16. 21. *et seqq.*

41

4. Ut si donatio excedat 500. solidos, ejus insinuatio fiat judici; sine hoc enim quoad excessum donatio donantis morte non confirmatur; Clar. §. *donatio quaest.* 17. *n.* 3. Molin. *D.* 289. *cit. n.* 7. Palao §. 2. *cit. n.* 13. Canis. *in cap. fin. cit. n.* 5. Honor. *n.* 26. Engl. *numer.* 3. Pirhing. *numer.* 19. *vers. porro*, Vviestner *nu-*

mer. 30. Reiffenstuel *n*. 32. et constat ex *l. donationes* 25. *cod. hoc tit*. Si tamen in ultima voluntate, ut in testamento, aut codicillo, a donante confirmata sit, tunc valet quidem quoad excessum, non tamen in ratione donationis, sed legati, et ultimae voluntatis, quae insinuatione non indiget: ac proinde quoad eundem excessum non retrotrahitur ea donatio ad tempus factae traditionis, sicut aliae donationes, inter conjuges factae, et morte confirmatae retrotrahuntur; sed solum vim habet a tempore, quo per mortem donantis est confirmata; *l. donationes citat. et ibi* gloss. *V. referatur*, Molin *n*. 7. *cit*.

42

Quaeritur 9. an donatio inter conjuges facta confirmetur etiam morte civili? De triplici morte civili sermo esse potest: una est exilium, deportatio, vel alia poena, ratione cujus bona damnati fiscus occupat; altera, qua efficitur servus hominis, aut poenae; tertia, qua profitetur religionem.

Quoad primam mortis civilis speciem opus est distinctione, an donatio processerit a marito in uxorem, an ab uxore in maritum, et ipsa confiscatione bonorum damnetur; nam *si primum contingat*, confirmatur donatio respectu fisci, prout desumitur a paritate donationis mortis causa, quae civili morte confirmatur; *l. sed si mors* 13. §. *proinde* 1. *ff. hoc titul*. non vero respectu mariti donantis; quia ab isto ea revocari potest, eaque revocata, res donatae, hoc ipso, quod in bonorum publicatione non fuerint contentae, non cedunt fisco, sed ad ipsum donantem revertuntur, ut ex *leg. res uxoris* 24. *Cod. hoc tit*. colligunt Molin. *tract*. 2. *de just. D*. 289. *n*. 6. Sanch. *l*. 6. *de matrim. D*. 17. *n*. 3. Palao *tract*. 32. *D*. 2. *part*. 25. §. 3. *numer*. 2. Vviestner *hic n*. 2. Engl. *ibidem n*. 2. *Si secundum* donatio ab uxore in maritum collata morte donantis civili non confirmatur, sed evanescit, ut patet ex *l. res uxoris cit*. et hujus ratione; nam *donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatus collata in uxorem, quia pudicitiae praemio cessit, observanda est, tanquam si maritum ejus natura, non poena subduxerit*: quae ratio locum non habet in viris.

43

Quoad secundam distinguendum est iterum: vel enim fit servus hominis vel servus poenae, ut si damnetur ad metallum: *si primum*, donatio non confirmatur, sed evanescit; *l. cum hic status* 33. §. *si donator* 6. *hoc tit. si secundum*, ea respectu fisci confirmatur, ut donatum non iste, sed donatarius capiat, si a donante non revocetur; *loc. res uxoris citat*. gloss. *ibid. V. deducto* Sylv. 2. *quaest*. 4. Sanch. *lib*. 6. *de matrim. D*. 17. *n*. 4. Haun. *tom*. 3. *de J. et J. tract*. 9. *n*. 194. Pirhing *hic n*. 20. Vviestner. *n*. 32. Reiffenstuel *n*. 26. *et duob. seqq*.

Rationem discriminis dant, quia si donans fiat servus poenae, in nullius potestatem transit, qui revocare donationem valeat; quando autem fit servus hominis, adest dominus, qui revocare possit.

44

Quoad tertiam, rursum distinctione opus est: vel enim religio, quam donans professus est, possessionis bonorum in communi, et successionis est incapax, ut est ordo FF. Minorum de observantia, vel contra est utriusque capax: *si primum* conjugis donantis professione donatio confirmatur, tanquam si mortuus fuisset physice: nam morti naturali quoad hunc effectum professio in tali ordine aequiparatur: Sanchez *D.* 17. *citat. n.* 9. Palao §. 3. *citat. n.* 3. Piring. *n.* 20. *v. utrum*, Vviestner *n.* 34. Reiffenst. *n.* 30. *si secundum*, exspectanda est mors naturalis professi, usque ad cujus eventum professus talis, accedente superiorum voluntate, donationem antea factam revocare non minus valet, quam revocare potest eam, quae facta est causa mortis: Haun. *tom.* 3. *tract.* 9. *n.* 193. Reiffenstuel *n.* 3. cum aliis *supra. Neque obstat*, quod revocare nequeat testamentum, a se ante professionem conditum; nam hoc ideo non potest, quia ad hujus revocationem requiritur potentia condendi testamentum; *§. posteriore* 2. et *§. ex eo* 7. *instit. quib. mod. testamen. infirm.* cum igitur testamentum condere professus nequeat, mirum non est, quod etiam ante professionem a se conditum nequeat revocare.

45

Quaeritur 10. an eadem donatio confirmetur juramento praestito de ea non revocanda? Negant *Bartol. Bald. Salicet. Fulgos. Socin. Senior*, et alii apud Sanchez *lib.* 6. *de matrim. disp.* 5. *n.* 1. quorum fundamentum est, quia etiam in donatione jurata procedunt rationes, ob quas per leges, et canones prohibita est donatio simplex inter conjuges; nec enim majus in hac, quam in illa periculum est, ne conjuges mutuo se amore spolient, ne studium prolis procreandae deserant, ne matrimonia reddantur venalia, et qui deterior est, fiat ditior, qui melior, pauperior: igitur non minus inhonesta est, et bonis moribus adversatur donatio jurata, quam simplex: at vero juris regula est, *non esse obligatorum contra bonos mores praestitum juramentum*, ut habetur *regul. non est* 58. *in* 6. et *auth. quod eis Cod. de nupt. conf.* quia per hanc viam facile eludi posset prohibitio donationis inter conjuges; nam qua facilitate induci potest donator, ut hanc donationem faciat, eadem potest, ut adjiciat juramentum, contra juris regulam; *cap. cum quid una* 84. *in* 6.

46

Resolutio istius quaestionis pendet ex dictis *libr.* 2. *tit.* 24 *a n.* 85. ubi dixi, quod actus jure civili invalidi per juramentum convalescant, ita, ut sic confirmati inducant obligationem justitiae: juxta quam doctrinam respondeo affirmative: consentiunt Abb. *in cap. hoc tit. n.* 9. Ant. Gomez. 2. 2. *var. cap.* 4. *n.* 26. Covar. 1. *var. cap.* 7. *n.* 4. Clar. §. *donatio quaest.* 9. *vers. sed quid.* Gutier. *de juram. part.* 1. *cap.* 3. *n.* 7. Less. *l.* 2. *de just. cap.* 18. *dub.* 12. Molin. *tract.* 2. *D.* 289. *n.* 22. Sanch. *lib.* 6. *de matrim. D.* 11. *num.* 2. Gaill. *l.* 2. *obs.* 40. *n.* 5. Fachin. *l.* 3. *contr. cap.* 81. Vvaguereck *in cap. fin. cit. not.* 2. Gonzalez *ibidem n.* 10. Zoes. *hic num.* 2. Pirhing. *ibidem num.* 18. et hoc teste receptior sententia, ex ratione textus *cap. cum contingat* 28. *fin. de jurejur. et cap. quamvis* 2. *de pact. in* 6. ubi generaliter traditur, toties juramentum servandum esse, quoties non vergit in dispendium salutis aeternae, nec praejudicium alteri tertio affert: atqui juramentum de non revocanda donatione, inter conjuges facta, in dispendium salutis aeternae, vel praejudicium tertii non vergit; est enim licitum conjugi talem donationem non revocare, cons. etiam juramentum de ea non revocanda: ergo etc. *conf.* juxta fundamenta posita *n.* 85. *cit.* quoties juramentum adjicitur actui, qui non adversatur bonis moribus naturalibus, esto civilibus adversus sit, illum confirmat; talis est donatio facta inter conjuges; solum enim adversatur bonis moribus civilibus.

47

Excipit Konig. *hic n.* 23. cum Canis. *in cap. fin. cit. n.* 8. *fin.* si donatio adeo excessiva esset, ut periculum sit, ne amorem, et concordiam conjugum laedat, studium prolis imminuat, aut liberis praejudicet; tunc enim putant, donationem juramento non confirmari; *argument. cap. cum quidem* 12. *de jurejur. junct.* gloss. *ibidem* tunc enim tanquam inhonesta, non tantum pugnaret contra mores civiles, sed etiam naturales.

§. II.

De dote, et donatione propter nuptias

SUMMARIUM

48

Quaeritur 1. quotuplicis generis sint bona uxoris? Resp. Sunt triplicis generis, dotalia, paraphernalia, et receptitia. *Dotalia, das Deurath-Fut, Fhe-Steur, Braut Schass*, dicuntur pecunia, et res quaecumque mobilis, aut immobilis, ab uxore, vel ejus nomine, ab alio data marito, ut ex ejus fructibus alat uxorem, aliaque matrimonii onera sustineat; *cap. salubriter* 16. *de usur. l. siquis* 21. *§. si uxor* 1. *ff. hoc tit. l. dotis* 7. *pr. ff. et l. pro oneribus* 20. *C. de jur. dot. l. si cum dotem* 28. *§. sin autem* 8. *ff. solut. matr.*

49

Paraphernalia, Germanice *dass zugebrachte vut*, in duplici acceptione sumuntur, late, et stricte. *Late* accepta comprehendunt omnia bona, quae sunt extra dotem, sive marito sint tradita, sive non; *l. hac lege* 8. *cod. de pact. convent.* Et in hoc sensu sub paraphernalibus bonis comprehenduntur etiam receptitia, de quibus *n. seq.* *Stricte* accepta denotant illa bona, quae uxor, secluso dotis titulo, tradidit marito; *l. fin. cod. eod.* Et in hoc sensu paraphernalia a receptitiis distinguuntur; nam

50

Receptitia illa dicuntur, quae ex suis bonis uxor per pacta dotalia sibi, suaeqne dispositioni reservavit, neque voluit esse in potestate mariti; Brunnem. *in l. maritus* 21. *cod. de procurat. n.* 11. Lauterbach *ad ff. tit. de jur. dot.* §. 49. Honor. *hic n.* 24. Engl. *n.* 5. Vviestner *n.* 39. Reiffenstuel *n.* 62. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 46. Hic praecipue sermo est de bonis dotalibus: et hinc ulterius

51

Quaeritur 2. quid sit *dos*, *et donatio propter nuptias*? Resp. *Dos* a *dando*, vel *donando* sic dicta potest accepi tripliciter. 1. *formaliter* pro conventione, qua dos constituitur, per *l. dotis* 1. *ff. de jur. dot. et l. exigere* 65. *ff. de jud.* 2. *effective* pro jure, quod marito, vel uxori competit in dote; *l. quamvis* 75. *et passim ff. de jur. dot.* 3. *objective* pro re in dotem constituta; *l. si pater* 41. *ff. solut. matr. l. quod dicitur* 5. *pr. l. voluptariae* 7. §. *quarum* 1. *ff. de impens. in res dotal.*

52

Dos in hoc tertio sensu accepta describitur, quod sit species; vel quantitas certa, quae ab uxore, vel ab alio ejus nomine marito promittitur, vel datur ad sustinenda onera matrimonii, puta, alendam uxorem, liberos, familiam; Layman. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 1. Tulden. *ad cod. de dot. promiss. n.* 1. Gonzalez *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 9. Konig. *hic n.* 25. Reiffenst. *ibidem n.* 34. et alii passim. Ex quo colligitur finis constitutae dotis; cum enim maritus debeat uxorem, liberos, et totam familiam alere, subsidio, et levamine opus habet, ut facilius alimenta suppeditare queat: et in hunc finem dos constituitur.

53

Donatio propter nuptias, alio nomine *contrados*, Germanice *die Vegen-Steur*, *Vegen*, *Bermachuuh*, *Vegen-Vab*, *Vviderlag*, *Vviderlegung*, describitur, quod sit donatio, a marito, vel alio ejus nomine uxori facta in securitatem, et remunerationem dotis;

eo namque spectat donatio ista, ut mulieri sit cautum de dote recuperanda, soluto matrimonio, si ea vel perierit, vel deterior facta fuerit culpa mariti. Unde, et jure communi ita adaequata esse debet, ut non modo pari quantitate constituatur, sed, et iisdem pactis, ac conditionibus; *l. ex morte* 9. cum *author. seq. cod. de pact. convent.* Olim quidem dicebatur donatio haec *ante nuptias*; quia post nuptias fieri non poterat, primo quidem id vetantibus moribus, postmodum etiam jure inde orto; *lib. moribus* 1. *et duab. seqq. ff. hoc tit.* Ceterum Justinus imp. exemplo dotium, quae augeri etiam post nuptias poterant, permisit etiam donationes ejusmodi augeri constante matrimonio; *l. si constante* 19. *cod. de donat. ant. nupt.* Justinianus vero constituit, ut non augeantur tantum, sed etiam, constante matrimonio, initium accipiant, nec amplius donationes *ante nuptias*, sed *propter nuptias* vocentur; §. *est et aliud* 3. *instit. de donat. et l. fin. cod. de donat. ant. nupt.* Vallens. *hic n.* 2.

54

Quaeritur 3. quotuplex sit dos? Resp. Duplex maxime apud DD. invenitur divisio dotis. Nam 1. dividitur in dotem promissam, et constitutam. *Dos promissa* vocatur, quae consistit in nudis terminis promissionis: quod fieri dupliciter potest, interveniente scilicet stipulatione; *l. Julianus* 20. *ff. de jur. dot.* et absque hac nuda conventione, quae tamen per *l. ad exactionem* 6. *C. de dot. promiss.* evasit in pactum legitimum. *Dos constituta* (sumendo *constitutionem* stricte) accipitur pro ea, quae vel actu inter vivos est vere, aut ficte tradita, vel per ultimam voluntatem, puta, testamento, aut codicillis relicta; Struv *ad ff. de jur. dot. exercit.* 30. *th.* 9. Konig. *hic n.* 36.

55

Improbat divisionem istam cum aliis Lauterbach. *ad ff. de jur. dot.* §. 5. tum quia *l. de divisione* 5. *ff. solut. matrim.* dicitur, dotem constitui traditione; tum quia dominium rei dotalis non potest in maritum absque traditione transferri; *l. traditionibus* 20. *C. de pact.* Sed eam divisionem cum *Zoesio*, *et Tiraquello* defendunt Fachin. *l.* 10. *contr. cap.* 24. Stryck. *disp. de jur. marit. in bon. uxor. cap.* 1. *n.* 21. partim ob textus *l. nuptura* 57. *l. si mulier* 59. *pr. l. sive generalis* 61. *pr. ff. de jur. dot. et toto tit. cod. de dot. promiss.* ubi dos promissa supponitur esse vera dos; partim quia mulier, cujus nomine marito dos tantum est promissa, dicitur habere dotem; *l. cum post* 43. *vers. respondi ff. de administ. et peric. tutor.* partim quia dos promissa suos producit effectus, singulari consideratione dignos, de quibus *infra n.* 78. ut adeo dotis

nomine non videatur esse indigna; magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 8. *et seqq.*

56

2. Dividitur dos in profectitiam, et adventitiam. *Profectitia* est, quae proficiscitur, vel provenit a patre, vel ab abscendente paterno, vel quae datur a quocunque alio, sed intuitu, ac contemplatione patris; *l. profectitia* 5. *pr.* et §. *quodsi quis* 2. *ff. de jur. dot. adventitia* est, quae nec a patre, nec ab ascendente paterno, nec illius intuitu advenit; sive deinde habeatur a matre, sive ab avo materno, sive a fratre, vel alio consanguineo, sive ab extraneo; *arg. l. dotem* 35. *ff. eod. et l. un.* §. *accedit.* 13. *de rei uxor. act.* Si uxor ipsamet ex bonis suis sibi dotem constituat, vel promittat, illa quidem *l. profectitia cit.* §. *si pater* 11. profectitia dicitur, proprie tamen loquendo, nec adventitia, nec profectitia est, ut sentit Lauterbach *loc. cit.* §. 8. Miller. *ad struv. exerc.* 30. *ad pandect. thes.* 4. *litt. N.* magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 15.

57

Quaeritur 4. quis promittere, vel constituere dotem possit? Resp. Dotem promittere, vel constituere potest non ipsa solum mulier per se, sed quivis alius; *l. promittendo* 41. *ff. de jur. dot.* Nec interest, an sit filiusfam. an paterf. masculus, an foemina; *l. fin. C. ad S. C. Vellejan.* modo rerum, in quibus dotem ipse constituit, liberam administrationem habeat, et alienare illas non prohibeatur; nam potestas alienandi ad constituendam dotem requiritur, quia dotis datio est species quaedam alienationis; Miller. *ad Struv. exerc.* 20. *th.* 3. *litt. B.* At non omnium qui dotem constituunt est eadem ratio; nam alii dotem dare tenentur, alii tenentur solum in aliorum defectum, alii omnino non tenentur; Konig. *hic n.* 28. Reiffenstuel *ibidem n.* 36.

58

Dotem promittere, vel constituere ex necessitate tenetur ante omnes *pater*; *paterni* enim *officii est dotem, vel donationem propter nuptias pro sua dare progenie,* ut dicitur *l. fin. C. de dot. promiss.* Ratio est, quia pater filiae suae prospicere de matrimonio honesto debet; ergo etiam de dote, cum sine hac illa difficulter nubat.

59

Et procedit hoc 1. etiamsi pater filiam in matrimonio collocaverit, nulla facta mentione dotis, ut contra *Bald. Salicet. Fulgos. et alios* melius docet gloss. *in l. obligamur V. lege ff. de O. et A.* Abb. *in cap.* 1. *de despons. impub. n.* 6. Alex. de Nevo *ibidem n.* 12. Covar. *part.* 2. *de desponsal. cap.* 3. §. 8. *n.* 7. Sanchez

l. 4. *de matrim. D.* 26. *n.* 4. Layman *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 4. Reiffenstuel *hic n.* 38. quia dos non tantum constituitur filiae, ut virum inveniat, sed etiam ad sustinenda onera matrimonii, et ne a viro spernatur. Et hinc duo sunt officia patris erga filiam nubilem, nempe, ut eam collocet in honesto matrimonio, et ut illam dotet; ut proinde quamvis primum impleverit, adhuc obligetur ad secundum. Eadem ratione, si mulier dives, non facta expressione dotis, ducta sit, tacite censetur ejus bona, vel saltem pars bonorum pro conditione, et dignitate viri, in dotem constitutae, quae si non solvatur, justam causam maritus habet uxori negandi alimenta; Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 5. *concl.* 2. Gaill. *l.* 2. *obs.* 95. *n.* 10. Laym. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 4. *vers. secundo.*

60

Procedit 2. etiamsi filia, inscio, et invito patre, nupserit, si marito digno nupsit; Ripa *in l.* 1. *ff. solutum matrim. n.* 57. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 8. *n.* 7. Menoch. *l.* 4. *praesumpt.* 189. *n.* 60. Gutier. *l.* 2. *pract. quaest.* 1. *n.* 4. Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 26. *n.* 16. *et* 17. Laym. *cap.* 13. *cit. n.* 4. *vers. tertio.* Reiff. *hic n.* 39. Ratio est, quia pater tenebatur eam maritare, et dotare juxta dicta. Igitur filia, contrahendo matrimonium cum marito digno, rem, ad quam tenebatur pater, utiliter gessit, ut proinde iste quoad substantiam non possit esse contrarius, licet aegre ferre possit quoad modum. Dixi, *si digno nupsit*; nam si nupsit indigno vita, et genere, et hoc inscio patre, et ante annum 25. tenebitur quidem pater ad praestanda ipsi alimenta vitae necessaria, ne fame pereat, ad dotandam tamen illam integre non obligabitur: Sanchez *loc. cit. n.* 19. Layman *n.* 4. *vers. id vero:* Engl. *hic n.* 6. Reiffenstuel *n.* 40. *arg. l. non tantum* 3. §. *si emancipatus* 5. *ff. de bonor. possess. contr. tabul.* Ratio est, quia non videtur aequum compellere patrem ad dotandam filiam, quae indecenti matrimonio ipsius, et familiae decus denigravit: idem dicendum in omnibus casibus, in quibus pater filiam potest exhaeredare; cum enim dos substituatur legitimae, et in eam imputetur, *l. quoniam* 29. *cod. de inoffic. test.* propter quascunque causas filia exhaeredari, etiam dote privari potest; Sanchez *D.* 26. *cit.* 1. cum aliis a se *citt.*

61

Procedit 3. etiamsi filiam, quae dotanda est, pater non amplius in potestate sua habeat; nam etiam emancipatam dotare tenetur, maxime si ea inops sit, et sine dote honestam conditionem nubendi invenire nequeat, ut contra *Lauterbach*, et alios notat Layman *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 3. Zoes. *ad ff. de jur. dot. n.* 7. Struv. exer. 30. *th.* 3. Miller *ibidem lit. E.* Konig. *hic num.* 29. Reiffenstuel *ibidem n.* 37.

magnif. P. Schmier. *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 17. et colligitur ex *l. fin. cod. de dot. promiss*: ubi generaliter supponitur, patrem obligatum esse ad dotem pro liberis quibuscunque constituendam: *conf.* ex textu *l. projectitia* 5. §. *fin. ff. de jur. dot.* ubi asseritur, quod pater si emancipatae filiae tanquam illius curator, dotem constituisset, *magis quasi pater, quam curator id fecisse videatur.* Neque obstat *l. capite* 19. *ff. de rit. nupt.* ubi dicitur, parentes esse cogendos, ut liberos, *quos habent in potestate*, dotent, ac proinde a sensu contrario videtur inferri posse, liberis emancipatis, velut a patria potestate jam dimissis, dotem de necessisate non esse constituendam: *contra* enim est, quia *loc. cit.* duo decernit; unum, dum vetat parentibus, ne liberis matrimonium inhibeant; alterum, dum praecipit, ut liberis dotem non negent: in priori solum fit mentio de liberis in potestate constitutis, non item in posteriore; ut proin bene inferatur, quod pater liberis dotem praestare debeat, sive sint adhuc in potestate constituti, sive jam emancipati.

62

Procedit 4. etiamsi filia dives sit, et aliunde mediis suis instructa; nam hoc quoque casu ad eam dotandam obligari patrem contendit Sanchez *lib.* 4. *de matrim. D.* 26. *n.* 5. Gaill. *l.* 2. *obs.* 95. *n.* 14. Vultejus 2. *consil. Marpurg.* 49. *n.* 4. Perez. *in cod. tit. de dot. promiss. num.* 8. ex ratione, quod pater filiae diviti obstringatur relinquere legitimam: ergo etiam constituere dotem, quae legitimae substituitur: sed contrarium non improbabiliter docent Fachin. *l.* 10. *contr. cap.* 38. Struv. *ad Pandect. exercit.* 3. *th.* 3. Miller. *ibidem lit. D.* Lauterbach. *ad ff. tit. de jur. dot.* §. 10. Praenob. D. de Bassis *decis. justinian. ad l. fin. cod. de dot. promiss. decis.* 23. *n.* 8. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 22. et colligur ex *l. fin. cit. et l. profectitia* 5. §. *fin. ff. de jur. dot.* ubi tanquam casus dubius proponitur, an si pater filiae locupleti constituat dotem, eam ex bonis propriis, vel ex bonis filiae censeatur constituisse: quae sane dubitatio prorsus inanis, et domitiana fuisset, si pater obligatus foret dotare filiam divitem: *conf.* quia pater non est obligatus filiae diviti suppeditare alimenta, *l. siquis* 5. §. *sed si filius* 7. *ff. de agnos. et alend. liber*: ergo nec ad constituendam ei dotem, quippe quae in locum alimentorum subrogata videtur: *ad argumentum contrarium* negatur paritas; nam legitima primum debetur post mortem, nec praecise rationem alimentorum habet: contra dos debetur in vita, et rationem alimentorum participare videtur: multo magis necessitas dotandi cessat in filia naturali, spuria, vel ex damnato coitu suscepta: *argum. l. uxorem* 41. §. *pater* 11. *ff. de legat.* 3. *l. humanitatis* 18. *cod. de natur. liber. Excipitur*,

si inops sit; hunc enim sicut a patre sustentari, ita etiam pro modo alimentorum modica ipsi dos ab eodem ex aequitate constitui debet: Gaill. *l.* 2. *observ.* 88. *n.* 4. *et seqq.* Lauterbach *ad tit. de jur. dot.* §. 13. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 26.

63

Procedit 5. non tantum de filia, quae vult nubere, sed etiam quae ingredi religionem constituit; nam etiam huic pater constituere tenetur dotem, ut ex communi docent Bald. *in l. fin. cod. de dot. promiss.* Anchar. *consil.* 108. *n.* 4. Feliu. *in cod. ecclesia num.* 79. *vers. ceterum de constit.* Everhard. *loc. a matr. carnal. ad spirit. n.* 4. Menoch. *l.* 4. *praesumpt.* 189. *num.* 91. Sanchez *lib.* 4. *de matrim. D.* 26. *n.* 7. Layman. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 4. *vers. quarto.* Idem dicendum, si filius velit ad ordines sacros ascendere. Et ratio est, quia causa religionis favorabilior est matrimonio carnali; *arg. textus auth. nisi rogati pr. cod. ad S. C. Trebell.* Et hac ratione possunt bona restitutioni subjecta distrahi pro dote descendentis a testatore, monasterium volentis ingredi, sicut pro dote ad matrimonium temporale, ut aliis relatis notat Sanchez *loco citat.*

64

Porro quanta dos filiae constituenda sit a patre, non omnino conveniunt DD. Multi docent assignandam dotem parem legitimae. Sed hoc verum non est; quia legitima non debetur ante mortem patris, cum tamen ante ipsam debeatur dos. Quare dicendum, ad taxandam dotem considerandas esse facultates patris, liberorum numerum, nec non filiae, et mariti dignitatem, ac denique loci consuetudinem: ad quod proinde judicis officio compelli potest juxta *l. capite* 19. *ff. de rit. nupt.* Sanchez *D.* 26. *cit. n.* 8. Layman *cap.* 13. *n.* 3. Reiffenstuel *hic n.* 44.

65

Quaeritur 5. quibusnam aliis post patrem incumbat obligatio constituendi dotem? Resp. Post patrem obligatio haec incumbit etiam aliis. Et 1. quidem *avus paternus* dotem constituere cogitur nepti, quoties pater filiae ob inopiam conficere illam nequit; *l. dotem* 6. *ff. de collat.* ubi Celsus scribit, *avum propter patrem hoc facere, officiumque avi circa neptem ex officio patris erga filium pendere.* Unde si patri tantum in facultatibus supersit, unde dotem, deducto aere alieno, salva dignitate, constituere valeat, avus hoc nexu censetur liberatus, ut contra Zoes. *ff. de jur. dot. n.* 14. melius docet Menoch. *cons.* 88. *n.* 49. *et* 55. Fachin. *l.* 10. *contr. cap.* 40. Konig. *hic n.* 30.

66

2. *Mater* cogitur dotem dare filiae, non tamen aliter, quam in subsidium, nimirum quando pater, aut avus paternus est inops, vel mortuis his filia manet inops, et legitima ei ad dotem non sufficit; *l. neque mater* 14. *cod de jur. dot.* cum enim mater in simili circumstantia teneatur alere liberos, etiam dotem subministrare tenebitur, quippe qui loco alimentorum succedit; Sylv. *V. dos quaest.* 5. Lauterbach. *ad ff. de jur. dot.* §. 16. Stryck. *us. modern. pandect. ibidem* §. 6. magnif. P. Schmier. *part.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 29. *cons.* ex eo, quia mater obligata est liberis legitimam relinquere. Dos autem, sicut donatio propter nuptias in legitima computatur, conferenda post mortem matris, vel alterius ascendentis; *l. quoniam* 32. *cod. de inoffic. test.* Layman *l.* 2. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 5. Idem juris obtinet in avo materno, qui pariter tenetur dotare neptem ex filia, si ipse dives sit, et neptis a patre, vel avo paterno, aut matre dotem consequi nequeat; Alex. *l.* 6. *cons.* 117. *n.* Farin. *tom.* 3. *decis.* 233. Konig. *hic n.* 31. Reiffenstuel *n.* 46.

67

3. *Frater* quoque in defectum ascendentium tenetur dotare sororem inopem, ex eodem patre natam; *arg. l. cum plures* 12. §. *cum tutor* 3. *ff. de administ. et peric. tutor.* ubi dum dotatio sororis, alio patre natae, dicitur esse actus liberalitatis, tacite innuitur, dotationem sororis germanae, vel consanguineae esse actum necessitatis; Layman *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 5. Perez. *ad cod. tit. de dot. promiss. n.* 15. Zoes. *ad ff. de jur. dot. n.* 16. Lauterbach *ibidem* §. 16. Miller *ad Struv. loc. cit. thes.* 3. *lit. I.* Burghaber *in casib. select. cent.* 3. *cas.* 16. Konig. *hic n.* 32. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 30. Et procedit hoc ex mente istorum etiam de clerico, ut teneatur ad dotandam sororem inopem.

68

4. De jure canonico tenetur *stuprator* dotare stupratam, aut eam, nisi ipsa, aut parens ejus dissenserit, in uxorem ducere; *cap. si seduxerit* 1. *et cap. seq. de adulter.* Quantam autem dotem dare debeat, relinquitur arbitrio judicis, qui considerata qualitate defloratae, et ipsius defloratoris eandem determinabit; Menoc. *de arbitr. judic. cent.* 3. *caus.* 288. *n.* 16. *et seqq.* Konig. *hic n.* 33. Reiffenstuel *ibidem n.* 48.

69

Ipsa mulier ad dotem sibi constituendam non potest adigi, cum matrimonium absolute loquendo sine dote possit contrahi, et subsistere ubi *l. fin. vers. sicut autem, cod. de donat. ant. nupt. l. fin. cod.*

de repud. ubi Brunnem. *n.* 1. *et. seqq.* Miller. *loc. citat. lit. A.* magnif. P. Schmier *n.* 32. Multo minus dotem dare tenentur alii extranei; est enim in ipsorum arbitrio dotem de suo dare, vel non dare; *l. unic.* §. 13. *cod. de rei uxor. actor.* An vero subditi pro elocanda, vel dotanda filia principis collectas, seu, ut vocant, tallias praestare teneantur, videatur Barth. Muscul. *de success. convent. membr.* 2. *class.* 1. *concl.* 5. *n.* 222. *et seqq.*

70

Quaeritur 6. quaenam res dari in dotem possint? Resp. In dotem dari possunt res quaelibet, mobiles, et immobiles, corporales, et incorporales; *l. res* 17. *cod. de jur. dot.* Si in dotem marito debitori detur, quod ipsi est creditum, maritus debitor liberatur ab usuris solvendis, ad quas tenebatur *l. si mulier* 77. *ff. ead.* quia alias ex hujusmodi fructum non haberet; Zoes. *ff. hoc tit. n.* 18. Possunt etiam in dotem dari omnia mulieris bona; *l. nulla* 4. *cod. eod.* laesae tamen succurritur ex aequo, et bono; Zoes. *loc. cit.* Res aliena in dotem non recte datur, cum vindicari possit a domino. *Excipitur,* nisi utrinque interveniat bona fides; tunc ejus in dotem datio hunc habebit effectum, ut in maritum usucapiendi conditio transferatur *per l. un. cod. de usucap. pr. dot. et tot. tit. ff. pro dot.*

71

Dub. 1. utrum ususfructus possit in dotem deduci? Resp. affirmative; Strub. *exercit.* 30. *th.* 6. Miller *ib. lit. C.* magnif. P. Sch. *part.* 3. *de matr. cap.* 4. *n.* 35. et patet ex *l. dotis* 7. §. *si ususfructus* 2. *ff. de jur. dot.* quemadmodum enim ipsa mulier fructus percipere valet, sic etiam jus percipiendi fructus non quidem radicale, sed actuale potest in maritum transferre.

72

Dub. 2. an feudum possit dotale fieri? Resp. Affirmative; Lauterbach *ad tit. ff. de jur. dot.* §. 24. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 36. et constat ex *l.* 2. *feud. tit.* 13. *et tit.* 17. ita tamen, ut ista constitutio non fiat per aestimationem, quae facit venditionem; *arg. l. feud. tit.* 55. *pr.* Miller *l. cit.*

73

Dub. 3. an dos indefinite possit promitti? Resp. cum distinctione: vel enim dos promittitur a patre, vel ab extraneo. *Si prius*, valet promissio, quantumvis indefinita sit; *l. cum post* 69. §. *gen.* 4. *ff. de jur. dot.* cum enim pater ex officio dotare filiam teneatur, hinc promissio dotis indefinite facta, censetur comprehendere talem dotem, quae facultatibus ipsius, et dignitati mariti correspondeat; *si posterius*, promissio non valet; *l. frustra* 1. *cod. de dot. promis.* et *ib.* Brunnem. *n.* 1. *et seq.* quia promissio tam vaga respectu ex-

tranei, cujus arbitrio quantitas censetur relicta, fieri potest elusoria. *Excipitur*, nisi additum fuerit *arbitrio bono viri*; nam hoc casu quantitas dotis ex arbitrio boni viri determinanda est; *l. si cum.* 3. *cod. de jur. dot.*

74

Dub. 4. an si mulier, non facta mentione dotis, maritum omnibus bonis frui permittat, ea in dotem dedisse praesumatur? Resp. negative; sed talia bona magis paraphernalia, quam dotalia praesumentur. Ita Struv. *exerc.* 30. *cit. them.* 6. Miller *ibid. lit. N.* Stryck. *disp. de jur. marit. in bon. uxor. cap.* 1. *n.* 25. Heeser. *part.* 2. *loc. comm.* 12. *n.* 14. magnif. P. Schmier *cap.* 4. *cit. n.* 39. quia cum secundum dicta *n.* 69. mulier non teneatur dotem sibi constituere, praesumptio magis pro paraphernis, quam dote sumenda est.

75

Quaeritur 7. quomodo, et qua forma constitui, vel promitti dos possit? Resp. Id pendet ex voluntate constituentis, et ipsorum sponsorum contrahentium matrimonium: quam voluntatem explicare solent per pacta dotalia. *Hinc* 1. *dubitatur*, quid sint *pacta dotalia*? Resp. *Pacta dotalia* sunt mutua conventio, qua conjuges suam intentionem de dote conservanda, vel retinenda, vel etiam de bonis ceteris, eorumque acquisitione declarant, germanice *ghe* pact. *ghe Ceredung*, *Deyrath. Abredung. Deyraths-Spruch.*

76

Dub. 2. quotuplicis generis pacta dotalia esse possint? Resp. duplicis; nam aliquando *simplicia* sunt, quando scilicet manent in terminis contractus, vel actus inter vivos; aliquando sunt *mixta*, quando transeunt in actum ultimae voluntatis, ac futuram conjugum successionem continent. Interest vero plurimum num illa pacta simplicia, an vero mixta sint. Nam 1. pacta simplicia de jure communi valent, nisi causam dotis duriorem efficiant, prout fieret, si inter conjuges conveniret, ut maritus, vel ejus haeredes dotem lucrentur, licet decesserit ante uxorem; *l. si convenerit* 2. *l. de die* 14. *ff. de pact. dot.* contra pacta mixta reprobantur; *l. haereditas* 5. *cod. de pact. convent.* et solum ex consuetudine sustinentur; Stryck. *us. mod. pand. ad tit. de pact. dotal.* §. 3. 2. in pactis simplicibus testes non requiruntur ad substantiam, sed tantum ad probationem, et sufficiunt eo casu testes duo; *l. ubi n.* 12. *ff. de test.* contra in pactis mixtis, cum species ultimae voluntatis sint, testes quinque ad substantiam requiruntur; *l. fin.* §. *fin. C. de codic.* Stryck. *de cautel. contract. sect.* 3. *c.* 8. §. 16. *et seq.* magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 52. 3. pacta simplicia, non amplius immutari, vel

revocari possunt, nisi cum utriusque conjugis consensu; *arg. l. sicut* 5. *cod. de O. et A.* Mixta autem, ut aliae voluntates ultimae, mutationem, et revocationem recipiunt *per leg. quod iterum* 4. *ff. de adimend. vel transf. legat.* Lauterbach *ad ff. de pact. dotal.* §. 14. Strych. *c.* 8. *cit.* §. 20. magn. P. Schmier *n.* 54.

77

Dub. 3. unde cognosci possit, an pacta dotalia sint simplicia, an vero mixta? Resp. Ut discernantur haec pacta inter se, necesse est singulariter advertere ad modum paciscendi. Nam si paciscentes utantur terminis, qui actibus inter vivos sunt proprii, v. gr. contrahere, pacisci, convenire, *abbandlen*, *vergleichen*, *erretten*, *etc.* pactum censendum est simplex; *arg. leg. verbum* 20. *ff. V. S.* Si autem addantur termini, qui haereditario capere, haeredem instituere, *erben eissesen*; succedi *ren*, *etc.* pactum est habendum pro mixto; Stryck. *cap.* 8. *cit.* §. 22. Millet. *ad Struv. exerc.* 30. *th.* 19. *in not. per tot.* magnif. P. Schmier *cap.* 4. *cit. n.* 56. Sola mentio mortis non facit pactum mixtum; et hic, si conjuges inter se paciscantur, ut unus post mortem alterius dimidiam partem lucretur, pactum ejusmodi simplex remanet; quia tempus mortis hoc casu adjectum censetur, non ut pacto vim tribuat, sed ut executionem eo usque suspendat; Lauterbach *ad tit. de pact. dotal.* §.3. P. Schm. *loc. cit. n.* 57. Similiter, licet inveniatur haec vox *haeres*, vel *haereditarie*, germanice *emblich*, negotium in terminis pacti simplicis consistere potest; quia frequenter in contractibus mentio fit haeredum, ac contrahentes non tantum sibi, sed etiam haeredibus suis prospicere solent. Et hinc idem P. Schmier *n.* 58. cum Stryck §. 27. sollicite monet conjuges, ut ad evitandum omne dubium, intentionem suam specifice exprimant.

78

Quaeritur 8. quis sit *effectus dotis*; Resp. Alius est effectus dotis promissae, alius constitutae.

Si promissa tantum sit dos, producit ex parte promissoris obligamen ad constituendam, seu tradendam dotem; ex parte promissarii vero confert actionem ad obtinendam dotem promissam; haecque actio, si stipulatio intervenerit dicitur actio ex stipulatu; *tot. tit. ff. de V. O.* si autem promissio fuerit nuda, nascitur condictio ex lege; *leg. ad exactionem* 6. *cod. de dot. promiss.* Stryck. *tract. de action. forens. sect.* 1. *membr.* 3. §. 32. Konig. *hic num.* 38. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 60. imo de jure noviori *l. un.* §. *et ut plenius* 1. *cod. de rei uxor. act.* etiam in casu, quo nulla intervenit stipulatio, actionem ex stipulatu per juris fictionem competere contra Stryck. *loc. cit.* communiter interpre-

tes statuunt cum Brunnem. *ad l. ad exactionem cit. n.* 3. Lauterb. *ff. de jur. dot.* §. 30. Eckold. *ib.* §. 7. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 60. et colligitur ex ipso textu, ubi generaliter *stipulationes inesse dotibus* dicuntur; ex stipulatione autem nascitur actio ex stipulatu.

79

Si vero dos constituta, seu tradita sit, operatur dominium civile ex parte mariti, naturali tantum, eoque sopito, penes uxorem remanente, sicut explicant interpretes *ad pr. inst. quib. alienar. lic.* unde pro re dotali maritus contra quemcunque possessorem rei vindicationem suo nomine instituere potest. Ejusdem dominii effectus est, quod idem maritus etiam fructus ex re dotali, ut ex his onera matrimonii sustinere possit, pleno jure, et ita lucretur, ut etiamsi dos, soluto matrimonio, ad uxorem redeat, non tamen fructus, licet extantes sint, dummodo non excedant ratam temporis, quo matrimonium duraverit; nam pro rata tantum fructus lucratur; et hinc si maritus post primum quadrantem anni mortuus fuerit, non totius anni fructus, sed quarta tantum pars haeredibus ejus debebitur; *leg. dotis fructum* 7. *ff. de jur. tot.* Layman. *l.* 3. *tr.* 4. *cap.* 13. *n.* 2.

80

Ex quo sequitur discrimen rerum dotalium a paraphernalibus; nam paraphernalium bonorum uxoris maritus nulla ratione efficitur dominus, nec pro iis suo, sed uxorio dumtaxat nomine, et tanquam procurator (sine mandato tamen) agere potest, neque ex his fructibus pleno jure lucratur, sed tantum potestatem habet eos expendendi in communes usus suos, et uxoris; *leg. final. cod. de pact. convent.* Quare, si soluto matrimonio, fructus paraphernalium extent, vel maritus inde locupletior factus sit, vel invita uxore aliorsum, quam ad communes usus illos expenderit, de jure civili (nisi consuetudo alicujus loci sit in contrarium) uxori restituendi sunt, juxta doctrinam Menoch. *l.* 3. *praesumpt.* 9. Engl. *hic n.* 7. et alios passim.

81

Dubitatur, an dominium civile, quod, uti dictum, maritus in re dotali habet, sit absolutum, et perfectum? Resp. distinguendo: vel enim in dotem datae sunt res mobiles, vel immobiles. *Si mobiles sint*, maritus earum fit absolute, et perfecte dominus; *l. res in dotem* 42. *ff. de jur. dot.* si tales illae sint, quae pondere numero, mensura constant; ac proinde libere illas maritus alienare potest, modo tamen ex ejus bonis resarciri possit; quia tunc quasi mutui contractus intervenisse censetur, et id actum, ut, quemadmodum *loc. cit.* dicitur, *soluto matrimonio ejusdem generis, et qualitatis alias*

restituat maritus, *vel haeres ejus*; Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 2. *v. duobus.* Vinnius *ad pr. inst. quib. alien. lic.* Konig *hic. n.* 39. Reiffenstuel *ibid. n.* 50.

82

Si vero res in dotem datae immobiles sint, multum interest, an dos aestimata sit tradita, vel non: *si aestimata sit tradita*, et quidem aestimatione faciente venditionem, iterum libere illas res alienare maritus potest; quia tunc absolutum illarum dominium acquirit, et propterea, soluto matrimonio, non rem ipsam, sed pretium ejus restituere tenetur; *l. plerumque* 10. *ff. de jur. dot. Sin vero dos inaestimata sit tradita*, *vel aestimata quidem*, *sed solum taxationis gratia*, maritus quidem itidem dominus ejus est, *l. dotale* 13. §. *dotale praedium* 2. *ff. de feud. dotal.* eas tamen res alienare, vel alio modo obligare non potest, ne quidem cum consensu mulieris; *pr. inst. quib. alien. lic.* Layman *vers. duobus cit.* Engl. *hic. n.* 8. Konig *n.* 39. Reiffenstuel *n.* 51. *et duob. seqq.*

83

Excipitur 1. si mulier post biennium lapsum a tempore primi consensus de novo in alienationem rei dotalis consentiat; nam hoc casu alienatio ejus, a marito facta, foret valida; quia lapsus tanti temporis, et repetitus consensus excludit praesumptionem, quod mulier a marito fraude, aut metu inducta sit; *novell.* 6. *c.* 1. §. 1. Reiffenstuel *n.* 53. *Excipitur* 2. si mulier absque dolo, aut metu juraverit, se non velle revocare rem dotalem alienatam; nam talis alienatio de jure canonum habetur rata; *c. cum contingat.* 28. *jur. jur.* et *c. licet* 2. *eod. in* 6. Engl. *hic n.* 8.

84

Quaeritur 9. quae sint affinia doti? Resp. Affinis doti 1. est *donatio propter nuptias*, quam descripsi *supra n.* 53. Nam 1. sicut dos affertur a muliere ad maritum, ita et donatio a viro fit uxori, pro securitate dotis; et hinc jure communi donatio haec dotem aequare debet, ac propterea ista aucta etiam ipsa augeri; §. *est et aliud* 3. *inst. de donat. l. si constante* 19. et *aut. sed jam necesse C. de donat. ant. nupt.* et *novell.* 97. *c.* 1. *et* 2. 2. Sicut dos ante, et post matrimonium constitui potest, ita etiam haec donatio propter nuptias, quocumque autem tempore constituatur, constante matrimonio tam administratio, quam fructus donationis istius pertinet ad maritum; Sylv. *V. donatio* 3. *q.* 3. Abb. *in cap. fin. hoc tit. n.* 12. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *cap.* 13. *n.* 10. Haun. *tract.* 4. *n.* 346. Reiffenstuel *hic n.* 64. et alii passim. 3. Sicut dos, soluto matrimonio, de jure communi redit ad mulierem vel partem dotantem, *l. soluto* 2. *ff. solut. matr.* ita et donatio propter nuptias redit ad maritum; §. *est et*

aliud ult. §. *fin. inst. hoc tit. l. cum multae* 20. *C. de donat. ant.* Pirh. *hic n.* 1.

85

2. *Morgenbeba*, seu *Morganatica*, est donatio quaedam, quam maritus facit uxori altera nuptiarum die, in praemium, et remunerationem virginitatis delibatae, vel in pecuniis, vel in aliis rebus pretiosis. Haec donatio non prohibita, sed consuetudine recepta est; Vachner *V. Morgenbebà* Lauterbach, *ff. de jur. dot.* §. 46. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 124. Quantitas ejus desumenda venit vel ex particularibus loci statutis, vel ex pactis dotalibus. Communiter in pactis constitui solet tertia pars dotis, quam mulier attulit, ita, ut si dos ejusdem efficiat 30. fl. Morgengeba efficiat 100. ut bene advertit illustr. D. baro Schmid *statut. bavar. tit.* 1. *art.* 1. *n.* 16. ubi addit deberi uxori Morgengebam, etsi pactis dotalibus nulla de ea facta sit mentio, imo debetur etiam uxori, quae nullam dotem attulit, cum pauperis puellae virginitas aeque ac divitiis aestimanda sit, ut cum *cit. de Schmid* recte advertit Reiffenstuel *hic n.* 66. Viduae, cum qua contrahitur matrimonium, Morgengeba de jure nulla debetur, nisi specialiter de ea fiat mentio, prout fieri posse bene advertit laudatus D. Schmid *loc. cit.* administratio Morgengebae, et fructus durante matrimonio, ad virum pertinent, ita, ut post mortem mariti eidem una cum dote exhibenda sit, vel si contingat eam ante maritum decedere, jus habeat de tali donatione, sicut de dote adventitia arbitratu suo disponendi, vel eam haeredibus ab intestato relinquendi; Layman *l.* 3. *tract.* 4. *c.* 13. *n.* 11.

86

3. *Sponsalitia largitas.* Est, quam sponsi mutuo faciunt causa, et tacita conditione matrimonii, ita, ut si matrimonium sequatur, plane confirmetur talis donatio, et donatum fiat donatarii, adeo, ut soluto etiam dein per mortem matrimonio, restitui non amplius debeat; Sanch. *l.* 6. *de matr. D.* 18. *n.* 2. Molin. *tom.* 2. *D.* 290. Layman *n.* 11. *cit. vers. denique* Reiffenstuel *hic n.* 70. *arg. l. si mater* 12. et *l. si a sponso* 16. *C. de donat. ant. nupt.* Si matrimonium inter sponsos non sequatur, interest, an hoc fiat culpa donatarii, vel sine culpa unius, et alterius; *si matrimonium non sequatur culpa donatarii, vel ejus, in cujus potestate est*, tenetur iste restituere sponsalitiam largitatem; *si culpa donantis*, repetere ipse sponsalitiam largitatem, alteri collatam, non amplius potest, sed eam lucratur innocens, per textum expressum *l. cum veterum* 15. *C. de donat. ant. nupt. Si vero neutrius culpa, sed verb. grat. alterius morte, aut professione religiosa matrimonium impeditum*

fuerit, sponsus omnem sponsalitiam largitatem restituere debet; et e contra sponsa eandem a sponso acceptam reddere obligatur; nisi osculum, aut copula post sponsalia intervenerit; tunc enim sponsae medietas sponsalitiae largitatis, a sponso acceptae, remanet, sponsus autem nihilominus cuncta restituit, textu expresso *l. cum veterum cit.* et *l. si a sponso* 16. *C. de donat. ant. nupt.* quas leges Caesareas, cum injustae non sint, ideo ubi vigent, etiam in foro conscientiae observandas esse, monet Sanch. *D.* 18. *citat. concl. ult.* Layman. *v. denique cit.*

87

4. *Munera nuptialia*, quae a parentibus, propinquis, et amicis in signum benevolentiae novis conjugibus offeruntur, et ut Lauterbach *ff. ad tit. de jur. dot.* §. 47. docet, inter ipsos aequaliter dividuntur.

Dotalitium, seu ususfructus, quem maritus in compensationem dotis uxori post mortem in suis bonis, constituit, germanice *Seib Deding*, *Seib*, *Vvittumb*, *etc.* quod si fiat, nisi aliud convenerit, uxor non potest ab haeredibus mariti dotem repetere, si dotalitio frui desideret; Lauterbach *loc. cit.* §. 45. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 126.

88

Proxeneticum, seu praemium nuptiale, quod proxenetis, qui sponsalia, vel nuptias conciliant, in remunerationem adhibiti laboris, vel industriae conceditur; et si in quantitate moderata consistat, licite accipitur; *l. fin. ff. de proxenetic.* Porro hujusmodi proxenetae, etsi liberalius, quam rei veritas erat, dotes, divitias, pulchritudinem, mores etc. sponsi, vel sponsae celebraverint, nisi dolo id fecerint, conveniri de isto non possunt; *l. si proxeneta* 2. *ff. eod.* Lauterbach *loc. cit.* §. 24. magnif. P. Schmier *n.* 128.

§. III.

De dotis, et donationis propter nuptias solutione, et repetitione.

SUMMARIUM

89

Quaeritur 1. quando dos debeatur? Respond. Debetur solum, secutis nuptiis; *l. item quia* 4. *ff. de jur. dot.* quia sine matrimonio consistere nequit *leg. fin. C. de donat. ant. nupt.* Et hinc, sine matrimonio consistere nequit; *leg. fin. C. de donat. ant. nupt.* Et hinc, matrimonio non secuto, si soluta sit, repeti potest; *leg. si tutor.* 7. *cod. de interd. matrim. int. pupill. et tutor.* et si matrimonium solvatur, restitui debet; *l. secundum* 2. et *leg. filia* 7. *cod. solut. matrim.*

90

Eadem est ratio donationis propter nuptias; sicut enim dos, soluto matrimonio, revertitur ad uxorem, vel ad haeredes illius, ita et donatio propter nuptias ad maritum, vel ejus haeredes; nam pari passu eum dote ambulat; *leg. ex morte* 9. *cod. in pact. convent.* adeoque maritus de jure communi nihil lucratur de dote, nec mulier de donatione propter nuptias; Alex. de Nevo *in cap. fin.* §. *sane n.* 2. *hoc tit.* Vallens. *hic n.* 3. Pirhing *ibid. n.* 8.

91

Excipitur, nisi de consuetudine secus obtineat, vel aliter constitutum sit per pacta dotalia; nam valet consuetudo, et pactum de lucranda dote, et de lucranda donatione propter nuptias; et multo magis valet tale statutum; quia hoc habet expressum consensum principis, consuetudo vero tacitum; *l. de quibus* 32. *ff. de LL.* Hinc ubi tale statutum, consuetudo, vel pacta inter conjuges inita reperiuntur, hac in re observanda illa sunt; *l. ex morte cit.* Alex. de Nevo *loc. cit. n.* 3. Vallens. *n.* 3. Piring *num.* 9. *not.* 2. Vviest. *n.* 41.

92

An vero inter conjuges valeant pácta universali, et mutua successione eorum in omnibus bonis, controversia est: *et ratio dubitandi est*; quia pactis haereditas dari nequit, propter periculum captandae mortis ejus, cujus haereditas promissa est; *leg. licet* 19. *cod. de pact. l. haereditas* 5. *C. de pact. convent.* Sed consuetudine Germaniae receptum est ut pacta mutua, et reciproca de futura successione inter conjuges tolerentur, teste Gaill. *l.* 2. *obs. n.* 3. Mynsing. *cent.* 2. *obs.* 33. Engl *hic n.* 10. Proinde allegatae in contrarium leges explicari possunt, ut non loquantur de pacto conjugum, eoque mutuo, et reciproco, cum inter conjuges amor, et vicissitudo pacti excludat mortis captandae periculum, et suspicionem.

93

Quaeritur 2. quando dos, et donatio propter nuptias repeti possit? Resp. Si contractum sit matrimonium, regulariter non repetitur, nisi soluto per mortem matrimonio; *cap. fin. hoc tit.* Dixi *regulariter*; nam tres casus sunt, quibus repeti dos, etiam matrimonio stante, potest: et quidem, si maritus sua culpa ad inopiam vergat, ita, ut evidenter constet, facultates ejus non esse sufficientes assecurationi dotis, vel certe esse periculum illius; et ita deciditur *l. constante* 24. *pr. ff. solut. matr.* 2. Si bona mariti fisco inferantur, veluti propter crimen laesae majestatis, vis publicae, parricidii, veneficii, haeresis etc. *arg. l. marito* 31. *ff. solut. matr.* Vallens *hic n.* 1. 3. Pro liberis prioris matrimonii, item pro parentibus, fra-

tribus, aut sororibus egenis alendis; vel iis, si captivi sint, redimendis: Engl. *n.* 9. *fin.*

94

Casu, quo ob inopiam mariti dos repetitur ab uxore, tria sunt advertenda, 1. ut intervenerit culpa ex parte mariti; nam quando vir non ex sua culpa, v. g. dilapidatione, sed ex infortunio, aut casu fortuito ad inopiam vergit, ad restituendam dotem cogi non potest, ut bene observat gloss. *in c. per vestras 7. V. ad inopiam hoc tit.* Arg. *novell. 97. cap. 6. pr.* ubi tunc tantum dotem reddere maritus cogitur, *si res male gubernat*, praesertim cum uxor etiam teneatur de sua dote sustentare maritum inopem; *l. mutus 73. fin. de jur. dot.* Reiffenstuel *n.* 57. 2. Dos sic repetita non debet remanere penes uxorem, sed vel apud sequestrum deponi, vel alieni mercatori pro honesto lucro credi debet, ut ex ejus fructibus maritus onera matrimonii supportare valeat, et ita sola proprietas salvetur; *arg. cap. per vestras citat.* Barbosa *ibid. n.* 1. Valens. *hic n.* 1. Engl *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 55. 3. Si tali casu dos uxoris vel fidejussione, vel alia cautione assecurari sufficienter potest, tenetur illa, arbitrante judice, id acceptare, prout contra communem legistarum docet communior TT. et canonistarum cum Haun. *tract.* 4. *n.* 399. Vvagnereck *in cap. 7. vers cautionem not.* 2. Honor. *hic n.* 2. Arg. *c. per vestros cit.* ubi judici mandat pontifex, ut in casu praefati periculi marito sub cautione sufficienti relinquat dotem, vel eam ad honestum lucrum committat uxori: unde judicis, non mulieris erit eligere, an dos fidejussione, vel alia cautione, an vero committendo illam alicui alteri assecurari debeat; Reiffenstuel *n.* 56. Unde hic casus est exceptus, nam extra hunc pro conservatione dotis nec aliae satisdationes regulariter intervenire debent, ne conjuges perfidiae se invicem arguant, et si mulier suam personam non veretur credere marito; tanto minus in credenda dote difficilis esse debet; *l. sive 1. l. seq. C. ne fidejussor. vel mandator. dot. dentur.*

95

Quaeritur 3. quidnam veniat in restitutione dotis? Resp. In restitutione dotis venit quidquid maritus dolo, vel culpa lata, aut levi in re dotali deliquit; *l. in rebus 17. ff. jur. dot.* si sine tali culpa mariti res dotalis interierit, aut deteriorata sit, interest, an rem fungibilem, et servando non servabilem, v. g. pecuniam, vinum, frumentum etc. in dotem acceperit, an vero rem immobilem, aut servando servabilem: *si primum*, restituere tantumdem debet; quia nactus est plenum, et perfectum talis rei dominium; cons. si ea res pereat, etiamsi sine culpa mariti pereat, ipsi perit: et hinc non rei in specie acceptae, sed generis, quod nunquam perire potest, de-

bitor est: est autem regulare, quod quando quis non speciei, sed generis debitor est, etiamsi res accepta sine culpa accipientis pereat, tantundem ejusdem speciei, et bonitatis restitui debeat; *l. res in dotem* 42. *ff. de jur. dot.* Ergo etc.

96

Si secundum, refert, an res in dotem data sit aestimata aestimatione faciente venditionem, an vero non; nam si contingat *posterius*, nihil maritus ob eam causam praestabit; contra si *prius*; nam talis aestimatio operatur venditionem, et transfert omne dominium, et periculum in maritum. *Excipitur*, si additum fuerit, ut vel rem, vel pretium, soluto matrimonio, restituere maritus possit: tunc enim ejus, tanquam debitoris, erit electio, utrum restituere velit: *et procedit*, etiamsi res in dotem data deteriorata sit; nam etiam deteriorem, si hoc sine culpa ipsius factum sit, reddere poterit: et ratio est, quia tale pactum, sub alternativa conceptum, ut res, vel pretium restituatur, arguit non absolutam venditionem fuisse, sed in eum tantum eventum, si maritus eam restituere non vellet; *l. plerunque* 10. *princ.* et *fin.* cum *l. seqq. ff. de jur. dot.* quodsi tamen res interierit, aestimationem omnino praestabit maritus; quia per interitum rei disjunctio determinatur ad praestandum pretium; §. *fin. cit.*

97

Quaeritur 4. quod beneficium habeat maritus, aut uxor circa restitutionem dotis? Respond. Mariti privilegium est, ut si uxor, vel haeredes illius a marito vel haeredibus ejus (dummodo isti haeredes sint liberi, et non extranei) soluto matrimonio dotem repetant, maritus et liberi habeant beneficium competentiae, ob quod non teneantur in plus, quam reservata congrua sustentatione, possunt. *Et hoc procedit*, tametsi tempore contracti matrimonii pactum contrarium appositum fuisset; nam tale pactum contra bonos mores, et invalidum reputatur, cum humanitatis ratio non patiatur, ut inter conjunctas personas tam severa exactio instituatur, et alter per alterum ad paupertatem redigatur; *l. maritum* 13. et *l. alia causa* 15. *ff. solut. matr.* Engl. *hic n.* 13.

98

Contra uxoris in repetenda dote privilegium est, ut pro illa hypothecam privilegiatam habeat in omnibus bonis mariti, ut ante omnes alios creditores solutionem accipere debeat; *l. in rebus* 30. *cod. de jur. dot.* et *l. assiduis* 12. *cod. qui potior. in pignor.* Utrum autem praeferatur creditoribus, expressam hypothecam anteriorem habentibus, valde controversum est inter juris civilis interpretes: pro negativa videri possunt Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 9. *n.*

1. *et seqq.* Gaill. *lib.* 2. *obs.* 25. *n.* 10. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 4. *n.* 8. et alii : pro affirmativa vero Mynsing. *cent.* 4. *observ.* 13. Fachin. *lib.* 10. *controv. capit.* 35. Hanold. *tract.* 4. *n.* 446. Honor. *hic n.* 1. Reiffenstuel *n.* 110. cujus quaestionis decisionem civilistis relinquo. Quoad paraphernalia habet quidem uxor etiam hypothecam tacitam in omnibus bonis mariti, ea tamen non est privilegiata, ut anterioribus creditoribus praeferatur, sed computatur a die illationis, quo illa bona ad maritum pervenerunt; *l. fin. C. de pact. convent*: unde ob privilegia dotis consultius esset uxori, omnia bona sua marito in dotem dare : Engl *hic n.* 12.

99

Quaeritur 5. cui restitutio dotis fieri debeat, soluto per mortem matrimonio? Respond. cum distinctione; vel enim mulier seipsam dotavit ex propria substantia, vel alius. *Si ipsa mulier*, ad ipsam, vel haeredes ejus dos, soluto matrimonio, redit; quia praesumitur sibi stipulata dotem reddi; *l. un. pr. C. de rei uxor. act. Si alius*, interest, an dotem mulieri dederit extraneus, h. e. qui non habet mulierem in potestate sua, et eous. dos adventitia sit; an vero pater, vel alius ex ascendentibus, et sic profectitiae rationem habeat.

100

Si primum, nisi dotem dans stipulatus sit, eam sibi reddi, soluto per mortem mariti matrimonio, dos redit ad uxorem; *leg. unic.* §. *accedit* 13. *cod. de rei uxor. act.* Si vero matrimonium solvatur per mortem mulieris, restituenda est ejus liberis, siquos reliquit, vel his non extantibus, proximis illius haeredibus cedit, nisi aliter illa per ultimam suam voluntatem disposuerit.

101

Si secundum, videndum est, an uxor adhuc sit in potestate dotantis, an vero emancipata tempore soluti matrimonii; *nam si adhuc in potestate donantis sit*, nisi aliud conventum fuerit, dos revertitur ad dotantem; *l. dos a patre* 4. *C. solut. matr. l. si ab hostibus* 10. *ff. eod. l. jure* 6. *ff. de jur. dot. Et hoc procedit*, sive matrimonium solvatur per mortem mariti, sive per mortem uxoris; neque enim succedunt in ea liberi, quos filia defuncta reliquit. *Neque obstat*, quod alias liberi ab intestato succedant parenti, exclusis ascendentibus quibuscumque; hoc enim limitatur in bonis profectitiis, utpote quae ad eum revertuntur, a quo profecta sunt, ut recte Fachin. *l.* 3. *contr. c.* 71. Layman *l.* 3. *tr.* 4. *cap.* 13. *n.* 6. Reiffenst. *hic n.* 77. et patet ex *novell.* 148. *cap.* 1. Si per mortem mariti solvatur matrimonium, eidem dotem nihil imminutam dare cogitur, nisi forte substantia patris fortuita aliqua clade decre-

scat; tunc enim amplius secundo marito in dotem dare non cogitur, quam facultates ejus patiantur; *auth. sed quamvis C. de rei uxor. act.* Layman *loc. cit.*

102

Si vero mulier tempore soluti matrimonii non sit amplius in potestate dotantis, dos non revertitur ad dotantem, sed restituenda uxori est, et hac mortua, cedit liberis illius, vel si nullos reliquerit, ab ea intestato decedente, proximis ejus haeredibus, ut supra dictum est de dote adventitia; quia per emancipationem desinit esse profectitia; *l. un. §. videamus* 11. *C. de rei uxor. act. Ex quo sequitur*, in iis locis, in quibus liberi, postquam in matrimonium locati sunt, patria potestate soluti censentur, dotem, et donationem propter nuptias non reverti ad patrem dotantem; censetur enim adventitia; quae in eo maxime differt a dote profectitia, quod, soluto matrimonio, non reddatur dotanti, nisi aliter conventum fuerit, sed maneat mulieri, ejusque proximis haeredibus, ut *n.* 100. dictum est. Et hinc quia ejusmodi statuta, vel consuetudo passim viget, ut per ipsum matrimonium censeatur emancipata filia, et hinc rarus hodie casus est, quo dos profectitia, liberis a filia relictis, ad dotantem redit; Reiffenstuel *n.* 77.

103

Quaeritur 6. an restitui uxori dos, et donatio propter nuptias marito debeat casu, quo matrimonium ob impedimentum dirimens decernitur nullum, et conjuges separantur? Resp. distinguendo. Vel enim cum tali impedimento contraxerunt per ignorantiam, et errorem probabilem, vel scienter, aut cum ignorantia supina, vel crassa.

Si primum, restitui dos uxori, et donatio propter nuptias marito debet; *c. mulieres* 1. *hoc tit.* glossa *ibid. in cas.* Vivian. *v. et hoc si ignoranter*, Canis. *n.* 2. Barbosa *n.* 6. Zoes. *hic n.* 3. Honor. *n.* 31. Vviestner *n.* 42. Reiffenstuel *n.* 78. Ratio est, quia cum veri conjuges non fuerint, inter eos dos, et donatio propter nuptias locum non habuit, et hinc restituenda venit, et repeti potest, tanquam datum ex causa, causa non secuta. Neque eo casu praetendere maritus beneficium competentiae potest; quia beneficium istud concessum est ob reverentiam maritalem; *l. un. §. cum autem* 7. *cod. de rei uxor. act.* quae nulla est in eo, qui maritus putabatur, et non fuit, ut *in c. mulieres cit.* contra glossa *V. totam*, advertunt Abb. *ibid. n.* 4. Canis. *n.* 3. Pirhing *hic n.* 27. *not.* 3. Vviest. *n.* 44. Reiffenst. *n.* 79.

104

Si secundum, dos, et donatio propter nuptias amittuntur, et applicantur fisco; *l. qui contra* 4. *C. de incest. et inutil. nupt.* habetque textus istius dispositio locum non tantum in nuptiis jure civili, sed etiam canonico reprobatis; quia jam ante imp. Valent. Theodos. et Arcadium legis *citat.* conditores conjugia inter consanguineos, affines etc. inita, a Callisto, Fabiano, et Julio Pontt. erant reprobata, et lex, dum in materia matrimonii canones sequitur, reprobare censetur omnia illa conjugia, quae a canonibus reprobantur; Zabarell. *in cap.* 5. *hoc tit.* §. *quaeres*, Abb. *ibid. num.* 10. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 8. *a num.* 30. Vivian. *in c.* 1. *hoc tit. v. et hoc si ignoranter.* Canis. *ibid. num.* 3. Valleus. *hic num.* 3. *v. quid si scienterr* Honor. *num.* 31. Pirh. *n.* 27. *not.* 4. Vviest. *n.* 43. *Excipitur*, nisi minor aetas excuset, et ita contrahentes, ubi legitimam aetatem nacti fuerint, statim ab invicem discedant; *l. qui contr. cit.* Vivian. Canis. Vallens. *loc. cit.*

105

Quaeritur 7. quando solvi matrimonium debeat, ut propterea dos, et donatio propter nuptias restituenda veniat? Resp. sufficere solutionem sive quoad vinculum, sive quoad thorum, et cohabitationem, si ea solutio facta sit absque alterutrius conjugum culpa, et delicto.

Adeoque 1. restituenda dos, et donatio propter nuptias est, si matrimonium solvatur per mortem alterius conjugis naturalem, nisi per pacta dotalia aliter cautum sit; *c. mulieres* 1. *hoc tit. l. un. C. de rei uxor. act. l. fin. cod. solut. matr.* quia tunc maritus matrimonii onera portare desiniit; Vivian. *in cap.* 2. *pr. et in cap. fin. vers. vel ex pacto hoc tit.* Gonzal. *in c. mulieris cit. n.* 10. Vallens. *hic n.* 4. *v. quemadmodum*, Pirh. *n.* 9. Vviest. *n.* 46.

106

2. Si matrimonium solummodo ratum dissolvatur per professionem religiosam, aut dispensationem apostolicam, vel consummatum infidelium per conversi matrimonium cum alio fideli de novo initum; *c. mulieris cit.* Gonzal. *ibid. n.* 3. *fin.* Vviest. *n.* 45. *hic*, Reiffenst. *n.* 80. *ibid.*

3. Si alio modo matrimonium sine culpa quoad thorum, et cohabitationem perpetuo dissolvatur, ut si maritus, consentiente conjuge, suscipiat ss. ordines; *cap. mulieres citat.* quia in hujusmodi divortium consentientes tacite pacti esse videntur, ut uterque alteri restituat, quod ab eo accepit; Petr. Barbosa *in rubr. ff. solut. matr. part.* 2. *n.* 66. Aug. Barbosa *in c. mulieres cit. n.* 5. *fin.* Gonzalez *ibid. n.* 3. *et* 6. Vvagnereck *n.* 2.

107

Quaeritur 8. ac casu, quo matrimonium ex aliqua dictarum causarum solutum est, praeter dotem etiam alia bona uxori restituenda sint? *Ratio dubitandi c. significavit* 2. *hoc tit.* ubi vir, soluto matrimonio, jubetur compelli non solum ad dotis restitutionem, sed etiam ad divisionem bonorum, quae communiter habuerunt. *Conf.* ex ratione; nam inter conjuges contrahitur societas; *cap. praeterea* 2. *de sponsal.* ibi, *instar. eorum, qui societatem contrahunt.* Atqui inter socios lucrum dividi debet; *l. societas* 1. *l. si non fuerint* 29. *pr. l. si unus* 67. *ff. pro socio.*

108

Sed dicendum, eo casu divisioni talium bonorum, et lucrorum locum non esse, sed ea quidem, quae maritus ex sua pecunia, patrimonio, vel industria comparavit, ad ipsum privative spectant, illa autem, quae uxor ex suo patrimonio, pecunia, vel industria congregavit, uxoris manent; *l. nullum* 6. *cod. siquis alteri, vel sibi etc. l. ex pecunia* 12. *cod. de jur. dot. de sponsal. cap.* 7. §. 1. *n.* 5. Gutier *pract. l.* 2. *qu.* 118. *n.* 5. Petr. Barbosa *in rubr. ff. solut. matrim. part.* 2. *n.* 47. *fin.* Brunnem. *ad l. quintus* 51. *ff. hoc tit. n.* 4. Stryck *disp. de jur. marit. in bon. uxor. c.* 1. *n.* 6. Geeser *in loc. comm. pract. part.* 2. *loc.* 7. *n.* 8. *et seqq.* Aug. Barbosa *in c. significavit cit. n.* 1. Canis. *ibid. n.* 2. Gonzalez *n.* 5. Vrageereck *in not.* Pirh. *hic n.* 29. *not.* 1. *et n.* 30. *not.* 4. Engl. *n.* 14. Schambogen *n.* 5. Vviestner *n.* 49. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 63. Ratio est, quia nuspiam jure aut civili, aut canonico communi inter conjuges inducta est proprie dicta societas, per quam generaliter omnia bona, seu lucra inter ipsos communia fiant; sed potius in *l. rerum* 1. *ff. de act. rer. amot.* indicatur, ex communione vitae non inferri communionem bonorum; nec minus uxorem se furto obstringere, quando aliquid marito surripit, quam filiam, quae patri quidpiam aufert.

109

Excipitur, quando expresse inter conjuges de societate conventum est, vel si conjuges paribus expensis, et communi nomine rem emant, aut denique pari labore (ut aliquando inter opifices, et mercatores consuevit) acquisiverint; Engl. *hic n.* 14. Et hinc jure Bavarico *tit.* 1. *art.* 1. 4. *et* 14. statutum habetur, ut ubi conjuges communi labore, et industria communem exercent negotiationem, mercaturam, aut cauponariam, lucrum invicem dividere debeant. Porro quod partium conventione, etiam consuetudine, vel statuto induci potest: et hinc ubi talis est consuetudo, vel statutum, soluto matrimonio, divisio fieri lucrorum inter conjuges de-

bet; Pirhing. *n.* 30. *cit. not.* 4. In dubio tamen praesumptio stat pro marito, quod bona, durante matrimonio quaesita, ad ipsum pertineant; *leg. quintus* 52. *ff. hoc titul.* Stryck. *ibidem* §. 12. *et seqq.* magnif. P. Schmier *cap.* 41. *cit. n.* 65.

110

Ad textum in contrarium allegatum dico, illius dispositionem procedere solum in iis bonis, quae conjugibus communiter obvenerunt ex donatione utrique facta, vel testamento in utriusque favorem condito. *Ad Conf.* conjuges societatem contrahere, et socii esse dicuntur tantum ratione cohabitationis, ad quam ipsos matrimonium obligat.

111

Quaeritur 9. an restitui dos, vel donatio propter nuptias debeat, quando divortium factum est propter unius conjugis adulterium? Resp. Ab innocente restitui non debet, sed id etiam, quod accepit, ipse lucratur, et una id, quod dedit, recuperat: cons. si maritus ob adulterium uxoris fecerit divortium, ipse lucratur dotem, et recuperat donationem propter nuptias ab uxore; si vero uxor, lucratur donationem propter nuptias, et recuperat a marito dotem; *c. plerumque* 4. *hoc tit. l. consensu* 8. §. *hoc nisi* 4. *et* §. *seq. C. de repud. novell.* 117. *cap.* 8. §. 2. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 6. *n.* 1. Sanchez *l.* 10. *de matrim. D.* 8. *n.* 2. Farin. *prax. quaest.* 142. *n.* 1. *et seqq.* Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 7. Vivian. *in cap. plerumque cit. pr.* Canis. *ibid. n.* 1. Barbosa *n* 1. *et* 9. Gonzalez *n.* 8. Vallens. *hic n.* 3. *v. si mulier.* Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 15. Engl. *n.* 15. Pirhing *n.* 36. *et* 38. *not.* 3. Vviestn. *n.* 51. Reiffenstuel *n.* 81. *et* 95. magnif. P. Schimier *p.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 67. ut sic compensatio aliqua innocenti fiat, quoad gravissimam offensam, quam innocens per adulterium passus est.

112

Proceditque hoc, etiamsi adulterium post matrimonium per verba de praesenti contractum ante illius consummationem commissum sit; imo, ut Clar. §. *adulterium n.* 9. *et* 14. Covar. *loc. cit. n.* 1. Sanch. *n.* 6. *et* 7. Farin. *n.* 16. Pirhing. *n.* 37. *vers. extenditur* 3. Viestner *n.* 52. Reiffenstuel *n.* 96. recte advertunt, locum haec poena habet si matrimonium solum sit putativum, et ob impedimentum occultum dirimens irritum; nam eo casu, si innocens ob fornicationem alterius divortium fecerit, et dotem, vel donationem propter nuptias receperit, etiam detecta postea nullitate, restituere acceptum non tenebitur. *Ratio est*, quia quamvis tale matrimonium sit nullum, adeoque non possit dici revera commissum fuisse adulterium a muliere, considerari tamen debet hic status matrimonii, qui erat tem-

pore commissi criminis, saltem putative, et ipsius mulieris prava intentio, quae postquam declaratum fuit matrimonium nullum, excusari non potest, cum adulterium feccrit, quantum potuit.

113

Intelligi autem hoc debet tantum, quando dos constituta est ab adultera ex bonis propriis, vel ab alio quidem, sed ita, ut soluto matrimonio, non ad dotantem, sed ad ipsam redire debuisset; nam quando a patre, vel ab estraneo est constituta, et hic pactus est eam sibi reddi, adulterium foeminae isti non nocet; Gonzalez *in c.* 4. *hoc tit. n.* 14. Stryck *disp. de jur. marit. in bon. uxor. c.* 2. *n.* 75. magnif P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 68.

114

Quaeritur 10. quibus casibus dos, et donatio propter nuptias ob adulterium non amittantur, nec cedant lucro conjugis innocentis? Resp. 1. Si conjux adulter innocenti fuerit reconciliatus expresse, vel tacite eidem cohabitando; quia sic injuriam, et actionem, quam habebat, tacite remisisse censetur, glossa *in c. plerumque* 4. *V. nec reconciliata hoc tit.* Sylv. *V. adulterium quaest.* 6. Farin. *prax. crim. quaest.* 142. *n.* 68. Sanchez *lib.* 10. *de matrim. D.* 8. *n.* 21. Pirh. *hic n.* 38. Viestner *ibid. n.* 53. Colligitur ex *c. plerumque cit.* argumento a sensu contrario ducto ex illis verbis *nec reconciliata postea sit. Et procedit hoc teste Farinacia*, etiamsi reconciliatio secuta sit post coeptum judicium super amissione dotis; imo etiam post latam sententiam; Vivian. *in c.* 4. *cit. prop. fin.* Vallens. *hic n.* 3. *v. fin. mulier*, Engl *n.* 15. *v. sciendum* 14. Reiffenstuel *n.* 97.

115

2. Si uterque sit reus adulterii; quia tunc utriusque delictum compensatur; *c. intelleximus* 5. *et c. fin. de adult. et stupr. l. viro* 39. *l. cum mulier* 47. *ff. solut. matrim.* Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 6. §. 6. *n.* 14. Farin. *q. cit. n.* 39. Canis. *in c.* 4. *cit. n.* 2. Engl *n.* 15. *v. sed quid.* Pirh. *n.* 38. *not.* 3. Vviest. *n.* 56. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 69.

3. Si in adulterium uxoris maritus consensit, et multo magis si leno fuit, eamque prostituit; *leg. cum mulier cit.* Abb. *in c.* 4. *de divort. n.* 6. Farin. *n.* 79. Canis. *n.* 2. Pirh. *n.* 38. *not.* 4. Vviest. *n.* 55. Reiffenst. *n.* 99.

116

4. Si conjux adulter ex eodem, vel alio matrimonio habeat liberos; tunc enim istis dos, vel donatio propter nuptias servatur quoad proprietatem, et innocens solum usumfructum, dum vivit, in iis habet; *novell:* 117. *c.* 8. *v. si filios*, Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. 6. *n.* 4. *cit. an.* 93. Layman. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 15. *n.* 7. Stryck *disp.*

de jur. matrim. in bon. uxor. c. 2. n. 74. Vivian. *in c. 4. cit. circa med.* Canis. *ibid. v. idem juris*, Gonzalez *n.* 12. Engl *hic. n.* 15. *pers. sciendum* 15. Zoes. *n.* 8. Pirhing *n.* 39. *not.* 5. Vviestner *n.* 55. Reiffenstuel *n.* 101. maguif. P. Schmier *p. 2. de matr. c. 4. n.* 70. Plures alios casus refert Farin. *loc. cit. n.* 68.

117

Quaeritur 11. an uxor adultera amittat etiam paraphernalia? Affirmant glossa *in c. plerumque 4. hoc tit. V. dotalium*, Covar. *part. 2. de sponsal. capit.* 7. §. 6. *n.* 2. Clar. §. *adulterium n.* 15. id desumentes ex *c. plerumque cit.* ibi, *dotem, et dotalitium repetere non valebit*; putant enim nomine *dotalitii* hic venire paraphernalia.

118

Sed retinenda est sententia negativa, quam etiam defendunt Abb. *in c. cit. n.* 8. Sylv. *V. adulterum quaest.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 418. *in addit. ad n.* 5. Nicol. Everhard. *vol.* 1. *cons.* 49. *n.* 19. *et* 22. Sanchez *lib.* 10. *de matrim. D.* 8. *n.* 10. Barbosa *ad rubr. ff. so. lut. matrim. part.* 1. *a n.* 54. Farin. *quaes.* 142. *n.* 69. *fin.* Canis. *in c. 4. citat. n.* 3. Gonzalez *ibidem n.* 6. Engl *hic n.* 15. Pirhing *n.* 37. Zoes. *n.* 4. Vviestner *n.* 57. Reiffenstuel *n.* 102. maguif. P. Schmier *part. 2. de matrim. c. 4. n.* 72. Ratio est, quia *c. cit.* dispositio, tamquam poenalis, potius restringenda, quam extenda est; *arg. l. interpretatione* 42. *ff. de poenis, reg. odia* 15. *et reg. in poenis* 49. *in* 6.

119

Ad textum in contrarium allegatum dico, ibi *dotalitii* nomine intelligi vel donationem propter nuptias, ut volunt *Everhard. Sanchez*, *Gonzalez*, *Engl. loc. citt.* vel, idque melius, pretium, et aestimatio dotis, quae data est in rebus, constantibus numero, pondere, et mensura, ut cum *Canisio*, et aliis explicat P. Schmier *n.* 73.

120

Quaeritur 12. an ob adulterium dos, et donatio propter nuptias amittatur ipso jure? Variae sunt DD. sententiae. Eligo viam mediam et dico, maritum quidem innocentem retinere dotem sibi traditam, et adversus adulteram, si haec illam post divortium repetat, exceptione adulterii uti posse, ipsam vero adulteram ad eam tradendam, vel donationem propter nuptias restituendam ante sententiam judicis in conscientia non obligari. Ita Host. *in c. porro* 3. *de divort. n.* 3. Abb. *in cap. 4. hoc tit. n.* 4. Alex. de Nevo *ibidem n.* 6. Sylvest. *V. adulterium quaest.* 6. Covar. *part. 2. de sponsal. cap.* 7. §. 6. *nu.* 1. Sanchez *lib.* 10. *de matrim. disp.* 8. *n.* 13. Layman. *lib.* 3. *tract.* 4.

cap 13. *n.* 7. Barbosa *in c.* 4. *cit. n.* 12. Engl *n.* 15. *hoc tit. v. secundum* 14. Pirhing. *n.* 3. *not.* 6. Vviest. *n.* 58. Reiffenst. *n.* 105. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 74.

121

Primum non obscure insinuari videtur *cap. plerumque cit.* juxta quod uxor, *quae post fornicationem judicio ecclesiae, aut propria voluntate recessit* (aut cum de illa notorie constaret, expulsa est) *a viro dotem repetere non valet. Secundi ratio* est, quia amissio dotis est poena, ad quam ante sententiam judicis exsolvendam in conscientia obligatio non datur; *arg. cum secundum* 19. *de haeret. in* 6.

122

Quaeritur 13. an dos etc. semel amissa recuperetur, si conjuges post sententiam divortii, et privationis reconcilientur? *Certum est,* non recuperari casu, quo reconciliationi adjicitur pactum, ut jus, ex adulterio innocenti quaesitum, salvum relinquatur; Engl *n.* 15. *vers. sed quid*, Viestner *n.* 59. Reiffenstuel *n.* 107.

Difficultas est, quando facta est reconciliatio sine ejusmodi pacto. Et videtur respondendum negative, quod per sententiam dos pleno jure transierit ad maritum, reconciliatio autem facta censeri possit quoad solum thorum, et mutuam cohabitationem.

123

Sed verisimilius est recuperari, prout docent Alex. de Nevo *in c. plerumque* 4. *hoc tit. n.* 6. Angel. *V. adulterium n.* 3. Sylv. *V. eod. q.* 6. Sanch. *l.* 10. *de matr. disp.* 8. *n.* 21. Barbos. *in c.* 4. *cit. n.* 12. *et* 14. Engl. *n.* 15. *v. sed quid.* Vviestner *hic n.* 60. Reiffenstuel. *n.* 107. *ib.* magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 76. et colligi videtur ex *c. plerumque cit.* ubi ab ejus amissione excipitur reconciliatio, cum sit liberatio a poena, est favorabilis; cons. operari videtur restitutionem in statum pristinum.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

Primis nuptiis dissolutis, transitur plerumque ad secundas; hinc postquam de matrimonio primo, et illud comitantibus hucusque dictum, merito sequitur *de secundis nuptiis*; intelliguntur autem nomine *secundarum nuptiarum* non tantum illae, quae primas immediate sequuntur, sed etiam tertiae, quartae, et deinceps.

§. I.

De valore, et licentia nuptiarum secundarum.

SUMMARIUM

1 2 3 *Secundae nuptiae sunt honestae, et sacramentum.*
4 etc. *Ut ad istas transire liceat de obitu mariti constare debet certitudine morali.*
10 11 12 *Quando censeri debeat, moraliter certum esse obitum conjugis, ut nuptias secundas contrahere superstiti liceat?*
13 14 15 16 *An mortem moraliter certam faciat testimonium unius?*
17 18 *An fama sufficienter probetur?*
19 20 *Quomodo se gerere debeat parochus quando ab ipso petitur, ut assistat secundis nuptiis?*
21 22 23 24 *An uti matrimonio liceat, quod contractum est sine morali certitudine, et cum dubio de obitu prioris conjugis.*
25 26 27 28 29 *Quid dicendum, si dubium matrimonio, bona fide contracto, superveniat?*
30 31 *Quid faciendum conjugi, qui secundas nuptias iniit bona quidem fide, sed postea rescit, suum, vel alterius conjugem adhuc vivere, aut vixisse tempore contracti secundi matrimonii?*

1

Quaeritur 1. an secundae nuptiae sint honestae, et sacramentum? Montanus, cataphrygae, et novatiani haeretici damnarunt secundas, et ulteriores nuptias, etiam prioribus morte alterius conjugis dissolutis, in quo errore etiam fuit Tertullianus *l. de monogam. teste* S. August. *lib. de haeresib. cap.* 86. alii putarunt saltem illas non esse sacramentum, ex sequentibus fundamentis; nam 1. *can. hac ratione* 9. *caus.* 31. *quaest.* 1. relatus s. Chrysostom; ait, quod conjugem *secundam accipere secundum veritatis rationem vere for-*

nicatio sit. 2. concilium Neocaesarense, relatum *can. de his* 8. *quaest. cit.* ineuntibus secundum matrimonium imponit poenitentiam. 3. ecclesia binubos repellit a susceptione ordinum, ut constat ex *toto tit. de bigamis*; et iisdem negant benedictionem, ut *infra* videbimus: quod iniquum foret, si nuptiae secundae forent licitae. 4. eae non perfecte significant conjunctionem Christi cum ecclesia; et ideo defectu sacramenti inducunt bigamiam; *c. debitum* 5. *de bigam.* non ergo sunt sacramentum. 5. leges civiles binubentibus diversas statuunt poenas; igitur ethnici illarum authores agnoverunt luminis naturalis ductu, nuptias ejusmodi esse abominabiles.

2

Sed est catholica veritas, christianis permissas esse non tantum secundas, sed etiam tertias, quartas, et ulteriores nuptias, modo prius matrimonium quoad vinculum rite sit dissolutum; *patet* 1. ex Apostolo 1. *Corinth.* 7. *vers.* 39. ubi de muliere, *si dormierit*, inquit, *vir ejus, liberata est, cui vult nubat*. Et 1. *Timoth.* 5. loquens de viduis voto castitatis minime adstrictis, ait, *volo junio res nubere*. 2. ex concil. Nicaen. *can.* 8. Carthag. 4. *can.* 11. et Florent. in armenorum instructione, a quibus secundae nuptiae aperte approbantur. 3. ex *can. aperiant* 11. *caus.* 31. *quaest.* 1. ubi S. Hieronymus, *libera*, ait *voce proclamo, non damnari in ecclesia bigamiam, imo, nec trigamiam, et ita licere quinto, et sexto et ultra, quomodo et secundo marito nubere*. 4. ex antiqua, et universali ecclesiae consuetudine: exemplum ex Hieronym. *ad Gerontiam* refert Menoch. *de arbitr. cas.* 147. *n.* 5. de una muliere, quae tempore Damasi pont. successive viginti duobus viris, quorum ultimus et ipse viginti uxores sepelierat, nupsit. 5. ex ratione; quia dissoluto per mortem vinculo prioris matrimonii, nihil est, quod secundum impediat.

3

Neque obstant argumenta contraria: *Ad* 1. ille canon sumptus est ex authore operis imperfecti, non ex Chrysostomo, qui, ut annotatio Gregoriana advertit, *longe cautius loquitur*: vel dic cum *Glossa*, canonem hunc loqui juxta sensum antiquae legis, qua nova conjugia permittebantur post datum libellum repudii: quae lex, cum a Christo correcta fuerit, mirum non est, quod tale conjugium fornicatio appelletur: *Ad* 2. imprimis concilium illud fuit solum particulare; deinde poenitentia ibi dictata est non propter nuptias secundum se, sed propter inordinatum affectum et concupiscentiam binubentium: *Ad* 3. irregularitas bigamiae inducta fuit, non quod secundae nuptiae improbentur, aut a vera sacramenti ratione deficiant; sed quia non ita perfecte repraesentant conjunctionem Christi cum ecclesia; et ob hanc causam etiam benedictio iisdem non datur: *Ad*

4. non est de essentia sacramenti, ut perfecte significet unitatem unici sponsi cum unica sponsa; nam certum est, posse contrahi matrimonium cum deflorata ab alio, quamvis tale matrimonium perfectionem hanc significationis non habeat: *Ad* 5. Poenae illae, ut *infra* dicam, per jus canonicum sublatae sunt, tanquam contra bonos mores, et debitam matrimonii libertatem.

4

Quaeritur 2. quomodo constare debeat de obitu mariti, ut uxor ad nuptias secundas transire possit? Host. *in c. praesentia* 19. *de sponsal. fin.* Ant. de Butrio *ibidem n.* 7. Ancharan. *n.* 7. Rosell. *V. impedimentum imped.* 11. *n.* 1. *et* 3. Sylv. *matrimonium* 8. *quaest.* 13. *dict.* 2. *et* 4. et alii apud Sanchez *lib.* 2. *de matr. D.* 46. *n.* 5. putant non majorem certitudinem exigi, quam ut conjux e. gr. uxor, ad secunda vota transitura, habeat probabilem causam credendi mortem mariti. Fundantur 1. *can. cum per bellicam* 1. *caus.* 34. *q.* 1. ubi a culpa excusatur contrahens cum muliere, cujus maritus *jam non esse existimabatur*: 2. *c. fin.* §. *porro litt. non contest.* cujus palmaris textus est: *tamdiu alteruter conjugum exspectetur*, *donec de ipsus obitu verisimiliter*, i. e. probabiliter *praesumatur*: 3. *ratione*; quia operans juxta opinionem probabilem prudenter operari existimatur.

5

Sed dicendum, ad hoc, ut transire ad nuptias secundas liceat, exigi certitudinem moralem: ita glossa *in c. in praesentia cit. in fin.* Abb. *ibidem n.* 6. Alex. de Nevo *n.* 22. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 3. *n.* 3. Anton. Cucch. *lib.* 5. *inst. major. tit.* 12. *n.* 231. Guttier *lib.* 2. *pract. quest.* 8. *n.* 4. *et seqq.* Sanchez *lib.* 2. *de matrim. disp.* 46. *n.* 6. Palao *tract.* 28. *disp.* 4. *part.* 13. §. 1. *n.* 1. *et duob. seqq.* Bosco *D.* 12. *sect.* 12. *concl.* 2. *n.* 22. Canis. *in capit. dominus* 2. *hoc tit. de spons. duor. n.* 5. Zoes. *hic num.* 4. Pirhing *hic n.* 2. Schambogen *n.* 3. Konig *n.* 3. *vers. causa efficiens proxima*, Vriestner *num.* 6. Reiffenstuel *n.* 7. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. cap.* 4. *n.* 134. ob claros textus *c. in praesentia cit.* ubi certus nuntius exigitur de morte conjugis, et *cap. Dominus cit.* ubi Lucius III. super hac re consultus, christianis, in captivitate Saracenorum positis, rescribens, *id vobis*, inquit, *respondemus*, *ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare praesumat*, *donec ei constet*, videlicet per certum nuntium juxta glossam *ibid. V. constet*, *quod ab hac vita migraverit conjux ejus.*

6

Ratio est, quia novi matrimonii contractus cedit in praejudicium prioris conjugis, si forte superstes sit, qui proinde jure suo

in casu dubio spoliari non debet: *accedit*, quia praesumendus est vivere, dum contrarium probatum non fuerit; *l. fin. C. de ss. eccles.* ut adeo illa, quae solum praestant probabile indicium de morte conjugis, insufficientia sint, ut conjux, forte adhuc superstes, suo jure, et possessione spolietur.

7

Proceditque hoc 1. quantocumque tempore conjux alter absfuerit; nam ob solam absentiam conjugis, quamvis diuturnam, non dissolvitur matrimonium; sed necesse est, ut per certum nuntium de morte conjugis prioris constet; Barbos. *in c.* 2. *hoc tit. num.* 4. Zoes. *hic n.* 4. Pirihing. *n.* 3. *not.* 3. Reiffenstuel *hic n.* 7. et patet ex *c. in praesentia cit.* quo corrigitur *l. uxores* 6. *ff. de divort.* quae dubitanti de morte conjugis absentis licentiam concedit nubendi post quinquennium exspectatum, vel post quadriennium, ut habet *l. uxor* 7. *C. de repudiis.*

8

Procedit 2. non tantum de secundis nuptiis contrahendis authoritate, et judicio ecclesiae, sed etiam de contrahendis authoritate propria; nam utroque casu requiritur certitudo saltem moralis, ut probant argumenta, et textus *n.* 5. *et* 6. allati. Habita autem ista certitudine, conjux superstes convolare ad secundas nuptias poterit quando voluerit, etiam intra annum luctus, i. e. intra annum a morte conjugis prioris elapsum; quia juris civilis dispositio, *l. siqua mulier* 1. *C. hoc tit.* prohibens sub poena infamiae secundas nuptias ante annum luctus a canonico correcta est; *c. super illa* 4. *hoc tit.* ibi *super illa quaestione, qua quaesitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus, secundum leges definitum, respondemus, quod cum Apostolus dicat, mulier, viro suo mortuo, soluta est a lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit, per licentiam, et authoritatem Apostoli ejus infamia abolelur.*

9

Argumenta, in contrarium allata, facile dissolvi possunt. *Ad* 1. textus ille, ut eundem Barbosa *ibidem n.* 4. et Sanchez *n.* 9. explicant, intelligendus est de existimatione mortis, quae habetur per certum nuntium, aut alias probationes aequivalentes. *Ad* 2. *ibi* agitur de casu, quo dissolvendum est matrimonium ob impedimentum dirimens, et statuitur, ut sententia super nullitate illius lata, antequam alias nuptias conjux praesens contrahat, exspectet tamdiu, donec verisimiliter cognoscat conjugem, cum quo contractum matrimonium nullum fuisse est declaratum, fuisse mortuum, ne si adhuc vivat, et postea compareat, exceptionis defensio ei praecludatur. *Ad* 3.

hic agitur de valore sacramenti, et maximo praejudicio alterius conjugis, quibus casibus oportet sectari sententiam moraliter certam.

10

Quaeritur 3. quando censeri debeat, moraliter certum esse, quod conjux absens e vivis excesserit, ut nuptias secundas contrahere superstiti liceat? Resp. Id judicabit judex ecclesiasticus ordinarius ex sequentibus.

1. Si de ejus obitu legitimus magistratus ecclesiasticus, politicus, militaris, vel notarius, aut alia similis persona, in publica authoritate constituta, fidem faciat per scripturam; Vviestner *hic n.* 7. Reiffenst. *n.* 11. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. c.* 4. *num.* 138.

2. Si parochus testetur, quod ipse eundem sepelierit; quia in ejusmodi negotiis est quasi notarius publicus: et hinc ejus liber de baptismo, aetate, nuptiis etc. plenam fidem facit; Konig *hic n.* 3. *vers. causa efficiens proxima*, Viest. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 10. Schm. *n.* 138. *cit.*

11

3. Si de obitu ejus deponant duo testes de visu, et attestentur, se interfuisse illius morti, sepulturae, exequiis, aut vidisse ipsius sepulchrum, vel consanguineos pulla veste indutos, et audiisse talem maritum lugeri; quia generaliter duo testes sufficiunt ad faciendam fidem plenam; *l. ubi numerus* 12. *ff. de testib.* Gobat. *theolog. exper. tract.* 9. *n.* 312. Konig *vers. citat.* Vviest. *n.* 9. Reiffenst. *n.* 12. Schmier *n.* 138. Admittuntur autem hoc casu etiam consanguinei, ut post *Joan. Andr. et Mascardum* recte advertit Reiffenst. *n.* 13. quia consanguinei plerumque magis praesumuntur scire mortem sibi conjunctorum, quam alii. Uxor tamen est insufficiens testis ad probandam mortem conjugis; quia in propria causa nemo idoneus testis esse censetur; *l. nullus* 10. *ff. de testib. et l. omnibus* 10. *C. eod.* est autem haec causa propria uxoris, cum ejus emolumentum, et damnum concernat matrimonii contractus cum alio; Gobat. *n.* 310. Konig. *v. cit.* Reiffenst. *n.* 13. *cit.*

12

4. Si cum uno teste de visu, aut cum fama, vel pluribus testibus de auditu, concurrant alia verisimilia mortis indicia, vel conjecturae, v. g. quod maritus jam senex, aut aeger, cum posset, et fortassis promisisset, non redierit; quod secutus bellum, periculosam navigationem ingressus, aut in loco, ubi pestis grassabatur, moratus, ubi plures periisse constat diu non comparuerit; quod testes de fama asserant, id auditum a majore, vel digniore parte civitatis, oppidi, legionis; Hieron. Praevidell. *tract. de peste* §. *unum*,

quoad hic a n. 1. Engl. *de spons. duor. n.* 5. Gobat. *n.* 314. Konig *n.* 3. *fin.* Vviest. *n.* 10. Reiffenst. *n.* 13. Schmier *n.* 138. *cit.*

13

Quaeritur 4. an mortem moraliter certam faciat testimonium unius? Affirmant Host. *in cap. in praesentia* 19. *de sponsal. fin.* Abb. *ibid. n.* 6. Angel. *V. matrim.* 3. *imped.* 13. *n.* 4. Veracrux *specul. p.* 1. *art.* 41. *concl.* 1. Farin. *prax. q.* 140. *n.* 73. ob textum *c. in praesentia cit.* ubi plus non exigit pontifex, quam *nuntium certum*, quem unius testis depositione jurata haberi volunt; contra Bartol. *in l. tabularum* 2. §. *si dubitetur* 4. *ff. quemad. testam. aper. n.* 1. Sanch. *D.* 46. *cit. n.* 12. Zoes. *hic n.* 5. cum aliis negant id sufficere, quod vox unius sit vox nullius; *c. veniens* 10. *in fin. et l. jurisjurandi* 9. *C. de testib.*

14

Concordari sententia utraque potest, si dicatur, unius quidem, etiam fide digni hominis testimonio mortem sufficienter non probari, eam tamen moraliter certam effici, quando cum ejus depositione concurrunt circumstantiae, vel conjecturae aliquae ex enarratis, vel aliae similes, et de his legitime constat; Guttier. *de matr. c.* 51. *n.* 2. Gobat. *tr.* 8. *n.* 320. Engl. *de sponsal. duor. n.* 5. Schambog. *hic n.* 2. Reiffenstuel *ibid. n.* 15. Vviestner *n.* 11. *et duob. seqq.*

15

Excipit Sanch. *n.* 12. casum, quo conjugis obitus accidisse dicitur in loco valde distante, ut certa ejus probatio omnino, aut facile haberi nequeat; tunc enim putat sufficere depositionem juratam unius fidei probatae testis, ut alteri conjugi permittatur transitus ad secunda vota, ex principio generali, quod cum plenae, ex integrae probationes haberi non possunt, sufficiant, quae sumuntur ex conjecturis; *l. non omnes* 5. §. *a barbaris* 6. *ff. de re militar.* ibi, *sed licet hoc liquido constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est.*

16

Ad cap. in praesentia allegatum dico, vocem *nuntium* non sumendam in masculino, sed in neutro, ut idem sit, ac *certam relationem*, quam unius testis depositio nequaquam facit. Deinde esto, quod vox *nuntius certus* sumatur *in cap. cit.* masculine, adhuc tamen contra assertionem nostram nihil probatur; nam nuntius certus est, qui nuntium certum affert; non potest autem dici afferre nuntium certum, qui solus de re testatur.

17

Quaeritur 5. an fama probetur mors ad effectum contrahendi secundas nuptias? Affirmant Ancharan. *in cap. in praesentia cit.*

n. 5. Clar. §. *fornicatio v. penult.* et alii apud Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 46. *n.* 14. *Sed dicendum*, nec solam famam de morte alterius sufficere, nisi simul concurrant alia adminicula, et praesumptiones, vel conjecturae vehementes de alterius morte; tales sunt, si fama est universalis in loco, ubi conjux morabatur, mortem ejus contestans, si concurrat diuturnitas absentiae: si mors contigit in loco remoto, ita, ut aliae probationes difficulter inveniri possint, si vir pugnavit in acie, et uxor accepit litteras ab iis, cum quibus is militavit, si captus fuit ab hostibus, et communis fama testatur ipsum obiisse, et diu uxor nihil contrarium audiit etc. Sanch. *D. cit. n.* 15. Palao *tr.* 28. *disp.* 4. *p.* 13. §. 1. *n.* 8. Zoes. *hic n.* 6. Schamb. *n.* 2. nam hujusmodi concurrentiae moralem excludunt dubitationem.

18

Debet tamen hoc casu fama, ut cum adminiculis hujusmodi probetur per eam mors conjugis, etiam ipsa esse plene, et vere probata: ad quod sequentes conditiones requiruntur juxta Sanch. *n.* 16. et alios. 1. ut probetur per duos testes, eosque omni exceptione majores, qui deponant se audivisse a fide dignis. 2. ut concurrat causa rationabilis, ex qua fama orta est, ut si is, de cujus morte agitur, mare navigavit, subortaque tempestate exspectatus tempore congruo, et per loca verisimilia quaesitus non comparuit, nec navis, qua vehebatur; vel si praelium aggressus est, et postea diligenter quaesitus, non est inventus etc. quia fama originem trahere a rationabilibus causis debet; alias attendi non debet; 3. ut testes deponant, se audivisse publice a majore parte populi, in quo in ordine ad probationem famae considerari non debent pueri, foeminae, aut aliae fidei non satis constantis personae, sed viri probi, et graves, nisi eadem fama confirmaretur ex conjecturis aliis probabilibus; tunc enim non esset opus eam oriri a fide dignis.

19

Quaeritur 6. quomodo gerere se debeat parochus, quando ab ipso petitur, ut assistat secundis nuptiis? Resp. distinguendo: vel enim habetur certitudo moralis de morte conjugis, vel contra, parochus, aut contrahere volentes dubitant, an adsit sufficiens hujusmodi certitudo. *Si primum*, potest parochus, nulla petita licentia Ordinarii, et absque praescitu matrimonio novo assistere, eoque novos conjuges licite copulare; Gutier. *l.* 2. *pract. q.* 8. *numer.* 9. Rodriq. *sum. part.* 1. *cap.* 233. *concl.* 2. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *c.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *part.* 13. §. 1. *n.* 4. Bosco *disp.* 12. *concl.* 2. *a n.* 27. Reiffenstuel *hic n.* 19. quia tali casu jus ipsum facultatem nubendi tribuit; igitur ab homine illam petere non

est necesse. Accedit, quia *cum qui jam certus est, certiorari ulterius non oportet*, ut dicitur *reg. eum qui* 31. *in* 6.

20

Si secundum, parochus Ordinarium debet consulere, ejusque responsum exspectare, utpote ad quem in dubio pertinet judicare, an adsit sufficiens certitudo de morte conjugis, nec ne; Schambog. *hic n.* 4. Reiffenstuel *ib. n.* 20. quodsi ipse etiam Ordinarius dubitat de certitudine morali, aut probabilem tantum praesumptionem adesse judicat, non tamen sine timore de opposito, eo quod probationes v. g. non usque adeo perfectae videantur, potest, et solet conjugi deferre juramentum, quod non sciat, nec credat conjugem amplius esse in vivis; Reiffenstuel *n.* 21.

21

Quaeritur 7. an uti matrimonio liceat, quod contractum est sine morali certitudine, et cum dubio de obitu prioris conjugis? Resp. distinguendo: vel enim dubium illud est solum leve, vel contra, rationabile; *si primum*, et ita dubitans post adhibitam moralem diligentiam verisimile, et probabile indicium, quod conjux prioris matrimonii adhuc superstes sit, reperire non potuit, reddere, et petere debitum a novo conjuge potest: *c. inquisitioni* 44. §. *in secundo*, *de sent. excomm.* Engl. *de spons. duor. n.* 6.

22

Si secundum, videndum, an unus cum dubio rationabili de obitu conjugis prioris contraxerit, an uterque; *si uterque*, neuter debitum reddere, aut petere potest, donec dubio deposito, rationabiliter judicent, prioris conjugii consortem decessisse, antequam inirent posterius: Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 42. *n.* 8. Perez *de matr. D.* 53. *sect.* 2. *n.* 4. Gobat *tr.* 10. *n.* 644. Engl. *n.* 6. *cit.* Pirh. *hic n.* 3. Vviest. *n.* 17. Reiffenst. *n.* 25. quia inchoarunt possessionem conjugii cum mala fide, quo modo inchoata juris conjugalis usum non potest tribuere: dixi *rationabiliter judicent*; nam ad utendum matrimonio contracto non requiritur certitudo, sed ut notat Sanch. *loc. cit. n.* 9. sufficit, si pro valore secundi matrimonii prudentis arbitrio sint rationes ita probabiles, ut efficiant opinionem probabilem, quamvis probabilius sit matrimonium non valere; quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti juxta veriorem opinionem.

23

Si vero unus solum contraxit cum tali dubio, hoc perseverante, petere quidem debitum ipse, tanquam malae fidei possessor nequit, reddere autem alteri bona fide petenti debet, ne ipsum possessione conjugii, bona fide initi, et usu juris ratione istius ipsi

competentis privet; Abb. *in c. dominus* 2. *hoc tit. n.* 4. Joan. And. *ib. n.* 1. Ancharan. *n.* 5. Sylv. *V. matr.* 4. *qu.* 9. *dict.* 3. Henr. *l.* 12. *de matr. cap.* 6. *n.* 5. *et* 7. *comment. lit. S.* Sanch. *D.* 42. *cit. n.* 2. Vivian. *in c. dominus cit. v. et si contraxit*, *et vers. seq.* Canis. *ibid. n.* 2. Barbos. *n.* 1. *et* 3. Gonzal. *n.* 3. Bosco *D.* 11. *sect.* 12. *concl.* 2. *a n.* 30. Gobat *theol. exper. tr.* 10. *n.* 644. Engl. *loc. cit. n.* 6. Zoes. *hic n.* 7. Pirhing. *n.* 3. *not.* 2. Scham. *n.* 2. Vviestner *n.* 15. Reiffenst. *n.* 22. et patet ex *cap. inquisitioni*, *et cap. dominus citt.* juncto *c. discretionem n. de eo*, *qui cognovit etc.*

24

Ex quo sequitur, contra *Pontium*, quod tale matrimonium, cum dubio, et cons. cum mala fide unius initum, casu, quo prior conjux revera obiit, etsi istud a dubitante non sciatur, revera sit validum; hoc ipso enim, quod papa in tali casu praecipiat redditionem debiti, supponit matrimonium posse esse validum; alias enim redditionem debiti, quae est actus non nisi conjugibus licitus, concedere non posset, prout bene argumentatur Bosco *loc. cit. n.* 32.

25

Quaeritur 8. quid dicendum, si dubium matrimonio, bona fide contracto, superveniat? In qua re iterum certum est, posse sic dubitantem reddere, et petere debitum, quando dubium est tantum leve, ut quia audivit a levibus, conjugem suum priorem adhuc esse superstitem; nam his credere non tenetur: Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 41. *n.* 42. et habetur expresse *cap. inquisitioni* 44. *de sent. excom.* Quare dubium esse duntaxat potest, quando matrimonio bona fide contracto supervenit dubium probabile, et justum; *videtur*, etiam hoc casu a debiti exactione, et redditione abstinendum ex regula generali; *in dubiis tutior via eligenda*, *est*, quae sumitur ex *c. juvenis* 3. *de sponsal. c. ad audientiam* 12. *de homicid. et c. illud* 5. *de cleric. excomm. ministr.*

26

Sed dicendum, in casu dubii supervenientis matrimonio bona fide contracto, sive uni tantum, sive utrique superveniat, teneri dubitantem inquirere de veritate, et interea abstinere a petendo debito, quamvis reddere illud possit bona fide petenti; si vero post factam diligentem inquisitionem de rei veritate, dubium perseveret, licitam utrique esse debiti tam petitionem, quam redditionem; ita Sot. *l.* 4. *de just. q.* 5. *art. ult. ad fin.* Veracrux *specul. p.* 1. *art.* 42. *concl.* 3. *et p.* 3. *art.* 18. *concl.* 5. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 6. *n.* 5. *et* 7. Sanch. *D.* 41. *cit. n.* 47. Perez *de matrim.*

D. 53. *sect.* 3. *n.* 9. Gobat. *tr.* 10. *n.* 642. Vviestner *hic n.* 18. Reiffenstuel *n.* 28. *ibid.*

27

Ratio primae partis est, quia generaliter, etiamsi aliquis bona fide rem incipiat possidere, tamen si postea dubitat, an illa non sit alterius, tenetur inquirere, et donec inquirat, ab ejus usu abstinere: frustra enim alias inquireret dominium rei si non teneretur illam eidem conservare, ut cum aliis bene argumentatur Sanch. *D.* 41. *cit. n.* 21. ergo etiam, licet quis bona fide contraxerit matrimonium, tamen, si postea dubitat, an non invalidum sit hoc suum matrimonium, et conjux prior superstes sit, donec indaget circa rei veritatem, abstinere a debito petendo debet: reddere tamen bona fide petenti potest; quia hic bona fide possidet, et bonae fidei possessor ob dubium alterius commodis possessionis suae privari non debet. Secus esset, si etiam hic alter dubitaret de valore matrimonii; nam tunc neuter reddere, vel petere debitum posset, eo quod dubitans illicite petat, et non praemissa debita diligentia, jus petendi non habeat; tota enim ratio, ob quam tenetur dubitans petenti reddere, est, quod alter petat sibi debitum ratione possessionis; Sanchez *loc. cit. n.* 55.

28

Ratio secundae partis; quia in dubio melior est conditio possidentis; et ipsa possessio bonae fidei rei sic possessae liberum usum tribuit. *Excipitur*, si conjux ita dubitans probabile motivum haberet judicandi, priorem conjugem adhuc vivere, quod unus testis fide dignus asseruerit, eum post initum matrimonium posterius a se visum; in hoc enim casu, si non pariter motivum probabile habeat eundem decessisse, sola redditio, non autem petitio debiti conjugi sic dubitanti permissa erit; *c. inquisitioni cit. vers. fin.* Gobat. *nu.* 642. Reiffenst. *n.* 29.

29

Ad rationem dubitandi dico, regulam illam solum procedere de dubio practico, in quo nemo operari licite potest; non vero de dubio speculativo, quale est in casu praesenti, cum solum dubitetur, an sint veri conjuges, non vero, an licitus sit eo casu conjugii usus, quippe quem tunc jus ipsum concedit; *c. inquisitioni cit.*

30

Quaeritur 9. quid faciendum conjugi, qui secundas nuptias iniit bona quidem fide, sed postea rescit, suum, vel alterius conjugem adhuc vivere, aut vixisse tempore contracti secundi conjugii? Resp. Si id moraliter certo intelligat, illico abstinere debet ab omni carnali commercio cum consorte matrimonii posterioris, etiamsi ligami-

§. II.

De nuptiarum secundarum benedictione.

SUMMARIUM

32

Quaeritur 1. quid intelligatur nomine *benedictionis* nuptiarum, an honeste, et in quem finem adhibeatur ? Resp. 1. Nomine *benedictionis* hic veniunt ceremoniae, et precationes, atque oblationes sacrae, in solemnitate nuptiarum adhiberi solitae; *can. aliter* 1. *caus.* 30. *q.* 5. 2. Adhibentur nuptiis saltem primis convenientissime ab ecclesia, cum in hoc exemplum sequatur ipsius Dei, protoparentes nostros in paradiso benedicentis. Hinc merito Trid. *sess.* 24. *can.* 11. *de sacr. matrim.* eos, qui benedictiones, et alias ceremonias, in nuptiis adhiberi solitas, damnant, anathemate ferit. 3. Sunt autem institutae hae benedictiones, tum ad sacramenti honorem, tum ut novis sponsis necessariam gratiam Deus impertiatur ad conjugii onera sustinenda, et educandam christianae sobolem.

33

Quaeritur 2. quis benedicere nuptias debeat ? Resp. Ex decreto Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matr. v. praeterea* impendendae sunt a proprio parocho, et a nullo alio, nisi de licentia Ordinarii, vel parochi, non obstante quacumque consuetudine etiam immemoriali, vel privilegio. Quodsi alienus parochus, vel quicumque alius sacerdos, sive saecularis, sive regularis, etiamsi id sibi ex

consuetudine immemoriali, vel privilegio licere contendat, alterius parochiae sponsis, sine parochi proprii, vel ordinarii licentia benedictiones impertiri ausus fuerit, manet ipso jure tandiu suspensus, quamdiu ab Ordinario ejus parochi, a quo benedictio suscipienda erat, non absolvitur, ut *ibidem* decernitur.

34

Quando contrahentes diversarum parochiarum sunt, putant aliqui cum Cevallos *q.* 604. *n.* 148. benedictionem impertiendam a parocho mulieris. Sed melius ceteri cum Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 82. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 11. *not.* 2. Schamb. *ibid. n.* 5. docent, sufficere parochum utriusvis contrahentis; quia eodem verborum tenore in Trid. *loc. cit.* exigitur, ut proprius parochus intersit matrimonio, et ut benedictionem conferat: sicut ergo ad prius sufficit parochus utriusque contrahentis, ita et ad posterius.

35

Quaeritur 8. an benedictio nuptialis primis nuptiis necessario sit adhibenda? Resp. Benedictio haec necessaria est, non quidem ad valorem conjugii, sed ex necessitate praecepti, ut colligitur ex *can. nostrates* 3. *et can. sponsus* 5. *caus.* 30. *q.* 5. idque approbat ecclesiae consuetudo, juxta quam sponsi in omnibus dioecesibus compelluntur benedictiones nuptiales recipere: quod non posset fieri, si solum esset consilium, ut fatentur omnes DD. teste Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 82. *n.* 6. Neque majorem, quam praecepti necessitatem probat textus *can. aliter* 1. *caus.* 30. *q.* 5. ubi dicitur, aliter conjugium non fore legitimum; nam, ut DD. communiter explicant, id intelligendum est, quod non sit legibus ecclesiasticis conforme, quibus benedici nuptiae praecipiuntur.

36

Qualiter vero per omissionem hujusmodi benedictionis peccetur, non convenit inter DD. Vvaldensis *de sacr. c.* 133. *n.* 3. et nonnulli alii putant omissionem istam esse graviter peccaminosam, ducti *can. aliter tit. can. nullus* 2. *et can. sponsus* 5. *caus.* 39. *q.* 5. quibus benedictiones nuptiales serio praecipiuntur. Alii contra cum Navarr. *man. cap.* 22. *n.* 83. existimant, eam omissionem ab omni culpa immunem esse, ob trid. *vers. praeterea cit.* ubi s. synodus sponsos ad benedictionis receptionem solummodo hortatur. Tenenda via media, et dicendum, omissionem illam quidem, secluso contemptu, vacare culpa mortali, quod non sit res gravis, et trid. *loc. cit.* non utatur verbis gravem obligationem significantibus; quia tamen sine aliquo fidelium scandalo omitti vix potest, omissionem istam non omni vacare culpa. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 2. *art.* 2. §. *postrema*, Sanch. *D.* 82. *cit. n.* 2. Perez *D.* 43. *de matr. sect.* 10.

n. 4. Gobat *tr.* 10. *n.* 562. Pirh. *hic n.* 11. *not.* 3. Schamb. *n.* 5. Vviest. *n.* 26. cum aliis. Dixi, *secluso contemptu*; nam si ex contemptu omittatur benedictio nuptiarum, esset peccatum mortale. Contemptus autem tunc fieri censetur, quando quis omitteret has benedictiones, quia eas nihili facit, acsi essent res viles, et vanae; Sanch. *loc. cit.*

37

Similiter culpam venialem ad summum committit, qui matrimonium contractum ante ecclesiae benedictionem consummat: imo, ut Sanch. *lib.* 3. *de matr. D.* 12. *n.* 7. docet, ne venialem quidem: sed aliquando etiam sanum erit consilium, consummare ante benedictionem, quando illa ex causa justa differtur, et periculum incontinentiae est. *Excipitur.* 1. si ex contemptu consummetur matrimonium ante benedictionem ecclesiae: sed hic, ut constituat culpam mortalem, debet esse gravis, qualem *n. pr.* descripsi; Sanch. *n.* 8. *Excipitur* 2. nisi scandalum sequatur; tunc enim ita consummans peccabit graviter, vel leviter, pro quantitate scandali; Sanch. *n.* 9. *Excipitur* 3. nisi excommunicatio lata sit in ea dioecesi adversus consummantes, non praemissis benedictionibus: sed, ut bene notat Sanch. *n.* 10. non apparet, quomodo haec excommunicatio justificari possit, cum fieri illa non possit, nisi ubi adest materia imponendi praeceptum ad mortale. Talis autem non videtur adesse in casu praesenti, cum ipsum trid. *loc. cit.* solum hortetur conjuges, ut ante benedictionem sacerdotalem, in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent.

38

Quaeritur 4. an jure ecclesiastico spectato, liceat secundis nuptiis benedictionem impertiri? Variae sunt DD. sententiae; nam 1. aliqui cum *Greg. Lopez* volunt, etiam secundis nuptiis impertiendam benedictionem, si justae sint; et hinc jura, quae illam adhiberi prohibent, contendunt intelligenda solum de secundis nuptiis, dum primae constant. *Rationem* dant, quia cum benedictio haec sacramentum non sit, nihil obstat, quin iterari possit. 2. Alii cum *Tabiena* docent, eandem neque in justis nuptiis adhiberi posse ob generalitatem *c. vir. autem* 3. *hoc tit.* et poenam capellano, seu parocho, hujusmodi nuptias benedicenti statutam; *cap. cappellanum* 1. *eod.* 3. non pauci cum *Covarruvia* contendunt, si uterque, vel alter conjux in primis nuptiis benedictionem accepit, non debere in secundis nuptiis benedictionem impertiri: secus autem, si neuter conjux in primis nuptiis benedictionem accepit; *primi membri* rationem dant, quia pars benedicta ob communicationem, quam conjuges habent inter se, benedictionem suam transfundit in non benedictam;

pro secundo hanc rationem afferunt, quod non videantur ejusmodi privandi spirituali illo fructu, qui per ejusmodi benedictiones confertur. 4. Nonnulli cum *S. Thoma* distinguunt inter casum, quo ad nuptias secundas transit vir tantum, ducitque virginem, et inter casum, quo uterque vel saltem foeminam; nam in primo casu admittunt benedictionem repeti posse, negant in secundo. Rationem discriminis sumunt ex significatione sacramenti matrimonii; nam matrimonium consummatum significare debet conjunctionem Christi cum ecclesia; quae significatio non ita perfecte salvatur, si mulier binuba sit; melius autem salvatur, si vir sit biuubus, quia Christus, etsi unam ecclesiam sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in una ecclesia.

39

Ex his sententiis tertiam praeelegit Sanc. *n.* 15. et merito; nam erui sufficienter videtur ex *c. vir. autem cit.* ibi, *vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens non debet a praesbitero benedici; quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet*; ubi textus loquitur disjunctive, *vir, vel mulier.* Ergo ubi alteruter benedictionem accepit in primo conjugio, ejus iteratio, spectato jure communi, prohibetur. *Neque obstant* verba *ad bigamiam transiens*, quasi bigamia sit fundamentum prohibitionis; cons. cum hoc casu uterque sit bigamus, nihil intersit, an benedictionem unus eorum receperit, an vero nullus. Nam contra est, quia textus non innititur bigamiae, sed sensus est: *sive vir, sive mulier secundas nuptias contraxerit, si unus eorum in primis benedictus fuit, benedictionem non esse iterandam.* Minus obstat, quod textus dicat in plurali; *quia cum alia vice benedicti sint*, et sic videtur petere utriusque in primis nuptiis benedictionem; nam intelligendum hoc est in sensu verborum praecedentium, nempe disjunctivo.

40

In vera hujus prohibitionis ratione assignanda multum laborant ejus sententiae patroni. Illa, quae *n.* 38. relata est, videtur inefficax; quia licet vir communicet uxori actiones spirituales, *c. Martinus* 4. *de cognat. spirit.* non tamen communicat passiones, ut tradunt *ibidem DD.* Deinde id, quod dicitur, partem benedictam transfundere beneditionem suam in partem non benedictam, procedit tantum, quando fit perfecta rerum commixtio, ut quando aquae non benedictae miscetur benedicta; qualis commixtio non fit per matrimonium consummatum viri, et foeminae, quippe quae metaphorica tantum est. Quare vera prohibitionis ratio, ut cum pluribus aliis existimat Sanchez *n.* 16. erit, quod dedeceat, solemnes rerum, aut personarum benedictiones, ut sunt consecratio ecclesiae, altarium, virginum, et nuptiarum, iterari

in eadem re, vel persona, ne vilipendantur. Iteraretur autem in eadem persona benedictio nuptialis, si impertiretur secundis nuptiis uno sponsorum jam benedicto in primis; quia non potest unus benedici, quin etiam benedicatur alter sponsorum; ergo etc.

41

Quaeritur 5. quid liceat, attenta consuetudine, circa secundarum nuptiarum benedictionem? Resp. Ex consuetudine (imo alicubi ex particularibus dioecesium statutis) benedictio sacerdotalis secundis nuptiis passim impenditur, quoties ea a sponsa, et alicubi etiam a sponso ante recepta non fuit, adeo, ut eo solum casu omittatur, quo illa ante recepta jam fuit ab utroque. Atque haec consuetudo est approbata *in extrav. concertationi Joannis XXII.* quae nondum typis edita est, sed refertur apud Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 88. *n.* 23. in qua declaratur, *quo licet vir, vel mulier, ad secundas nuptias transiens, benedici non debeat, cum alias sit benedictus, contrahens tamen secum benedici debebit: quia si forsitan alter eorum vel ambo, ad secundas nuptias transeuntes, in primis benedicti non fuerunt, danda erit beneditio in secundis.* Et sic ubique servari ajunt DD. *cit.* apud Sanch. *loc. cit.* qui *n.* 24. addit, ejusmodi consuetudinem, ut in secundis nuptiis benedictio impendatur, quando unus tantum est benedictus in primis, non obligare sub praecepto, sed posse tunc benedictionem omitti in secundis nuptiis.

42

Optime fecerit, qui rituali dioecesis suae se accommodaverit; ex his enim consuetudines cujusque dioecesis perspici possunt; unde in dubio illa sunt inspicienda. In frisingensi dioecesi juxta rituale ejusdem *c.* 9. *memb.* 1. §. 8. ita disponitur: *caveat parochus sub poena suspensionis, ipso facto incurrenda, ne quando conjuges in primis nuptiis benedictionem acceperunt, eos in secundis benedicat.* Concedit tamen ibidem secundarum nuptiarum benedictionem, si vir secunda, uxor vero prima vice nubat; non item si uxor secunda, et vir prima vice nubat; Reiffenst. *hic n.* 33.

43

Quaeritur 6. an quando priores nuptiae in quibus uterque conjux benedictiones accepit, reperiuntur irritae, sint in posterioribus repetendae? Affirmativa videtur probari ex eo, quia deficiente principali, etiam deficere accessorium debet; *l. cum principalis* 178. *ff. de R. J.* at benedictiones sunt accessoriae matrimonio.

Sed dicendum, non esse repetendas. Ita Host. *in summ. hoc tit. n.* 3. *vers. sed contra*, Paludan. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 3. *art.* 1. *concl.* 2. *n.* 6. Rosell. *V. nuptiae n.* 3. Sylv. *V. eod. q.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 82. *n.* 26. *Proceditque hoc*, ut idem Sanch. *loc.*

cit. advertit, sive sint iidem conjuges, qui inter se invalide contraxerunt, et sublato jam impedimento, volunt instaurari prius illud matrimonium, sive uterque aliud matrimonium irritum iniissent receptis benedictionibus, et nunc inter illos aliud matrimonium celebretur.

44

Ratio est, quia benedictio non proprie impenditur nuptiis, sed personis, ut constat ex *c. vir autem* 3. *hoc tit.* ubi interdicitur benedictio secundarum nuptiarum, si semel ab alterutro contrahentium recepta est ne reperatur benedictio. Atqui si nuptiis proprie impertiretur benedictio, non diceretur repetita in secundis, cum istae a primis prorsus diversae sint.

Ad argumentum contrarium dico regulam illam procedere, quando veritas accessorii pendet ex principali: quod hic non contingit; nam cum, ut dictum est, benedictio personis, non nuptiis proprie impendatur licet nuptiae fuerint, benedictio tamen suum valorem et effectum sortita est.

45

Quaeritur 7. quam poenam incurrat sacerdos, benedictionem secundis nuptiis impertiens in casu non permisso? Aliqui putant eum incurrere suspensionem ab officio, et beneficio, ferendae quidem sententiae, sed postquam lata haec est, reservatam ob *c. capellanum* 1. *h. tit.* Sed quia haec poena nimium gravis est, et delicti qualitatem videtur excedere, hinc alii cum Joann. Andr. *ibid. n.* 1. *V. suspensum*, Alex. de Nevo *n.* 6. Angel. *V. nuptiae fin.* Diaz *pract. c.* 74. *n.* 2. Menoch. *de arbitr. c.* 417. *n.* 8. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 82. *n.* 30. Canis. *in c.* 1. *cit. n.* 2. Engl. *tit. de clandest. despons. n.* 8. Pirh. *hic n.* 16. Schambog. *n.* 10. Vviestner. *n.* 30. Reiffenst. *n.* 34. textum *c. cit.* solum intelligunt de benedicente secundas nuptias, primis adhuc constantibus, vel existente dubio de morte prioris conjugis, conjusmodi benedicens etiam vi trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr.* suspensus est. Alii cum Abb. *in c. cit. n.* 5. respondent, esto, intelligeretur de benedictione secundi matrimonii legitime contracti, pontificem eam poenam statuisse facto illi speciali, nec constitutum ibi jus esse, ut ea poena sit ordinaria hujus delicti.

§. III.

De secundarum nuptiarum poenis.

SUMMARIUM

46

Quaeritur 1. quaenam poenae binubentibus imperiali jure statutae sint? Resp. Duplicis generis sunt; nam quaedam liberorum, ex priori matrimonio susceptorum, favorem duntaxat, et utilitatem spectant, cons. cessant, nullis existentibus liberis, vel his ante parentem binubum mortuis; *l. foeminae* 3. §. *illud.* 1. *C. h. tit.* aliae odium et punitionem praematuri, et inconsulti transitus ad vota secunda requisita.

Primi generis quinque omnino sunt. Et 1. quidem uxor (idem dicendum de marito ob rationis paritatem, et textum expressum *l. generaliter* 5. *pr. et* §. *in his* 1. *ff. hoc. tit.*) amittit dominium omnium eorum, quae mortui mariti liberalitate, aut ultimae voluntatis dispositione accepit, eorumque solummodo usumfructum retinet, proprietate liberis, ex priore matrimonio procreatis, servata; *l. foeminae* 3. *et l. haec edictali* 6. §. *his illud* 1. *C. hoc tit.* Bartol. *in l. foeminae cit. pr. n.* 2. Ancharan. *in c. fin. hoc tit. num.* 8. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 9. *n.* 7. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 88. *n.* 2. Guttier. *de matr. c.* 108. *n.* 23. Layin. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 3. *cap.* 6. *n.* 10. *concl.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 3. *n.* 1. Gonzal. *in c. fin. hoc. tit. n.* 5. Engl *hic vers. secundi generis*, Pirhing *n.* 9. Konig *n.* 8. Vviestner *n.* 32. Reiffenst. *n.* 36. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 4. *n.* 153.

47

2. Eadem mulier ex bonis suis secundo conjugi sive inter vivos, sive ultima voluntate relinquere plus non potest, quam uni ex liberis prioris matrimonii, et si hi non aequis portionibus instituti sint, quam illi, cui minimum, modo legitimam illi reliquerit; *l. hac edictali cit. et l. cum apertissime* 10. *pr. C. hoc tit.* idque ideo, ne insano novi conjugis amore capta, plerasque facultates in eum effundat; gloss. *in l. hac edictali cit. V. dividi.* Alex. de Nevo *in c. fin. cit. n.* 8. Sanch. *n.* 3. Guttier. *n.* 24. Laym. *concl.* 2. Palao *n.* 2. Gonzal. *n.* 5. Honor. *n.* 5. Vviest. *n.* 33. Reiffenst. *n.* 38. magnif. P. Schmier. *n.* 157. cum ceteris *supra. Addidi, modo legitimam illi reliquerit*; nam filio, cui minus legitima relictum est, cum possit agere ad supplementum legitimae, videtur relicta legitima, et per consequens conjux secundi matrimonii debet habere, quantum valet legitima filii, sive filius egerit ad supplementum legitimae, sive non; quia suppletio a lege fit ipso jure; Honor. *n.* 7. qui *ibidem* notat, non prohiberi conjugem, ad secundas nuptias transeuntem, plus relinquere filiis natis ex secundo matrimonio, quam filiis primi, dummodo hos non fraudet legitima.

48

3. Amittit liberorum tutelam; *l. matres* 2. *et auth. sacramentum C. quand. mul. tutel. offic.* et curatelam; *arg. l. quodsi nolit* 31. *§. quod in procuratore* 14. *ff. de aedil. edict.* ita quidem, ut etiam novo marito mortuo, non recuperetur; Salycet *in auth. cit. n.* 5. Tiraquell. *de cessant. caus. limit.* 12. *a n.* 8. Sanch. *D.* 88. *cit. a n.* 4. Perez *in C. quand. mul. tutel. offic. n.* 3. Guttier. 25. Laym. *concl.* 2. Palao *n.* 2. Gonzal. *n.* 5. Honor. *n.* 8. Vviest. *n.* 34. Reiffenst. *n.* 39. Schmier *n.* 160. cum *citt.* imo si judice adito, tutorem filiis dari non perierit, et susceptae tutelae rationem reddiderit, soluto debito omni, incidit in poenas omnes, impositas a jure mulieribus nubentibus intra annum luctus: *auth. eisdem C. hoc tit. et novell.* 22. *c.* 40. *vers. ideoque*, Salycet. *in auth. cit. fin.* Sanch. *num.* 13. Guttier. *num.* 26. Palao *num.* 9. Pirh. *num.* 9. Vviest. *num.* 24. Porro quod dictum est de officio tutelae, et curatelae, nonnulli apud Sanch *loc. cit. n.* 14. extendunt ad executionem testamenti, putantque, si mulier relicta sit a viro executrix testamenti, et ad secundas nuptias transeat, eam id munus amittere, quod officium tutelae, et executionis testamenti aequiparetur: *sed melius* cum eodem *Sanchez* negatur; neque enim semper valet argumentum a tutela ad testamenti executionem, maxime in his poenalibus, et ubi ratio diversa militat: patet ex *l. cum pater* 77. *§. haereditatem* 4. *ff. de legat.* 2. juncta, *l. si arrogati* 14. *ff. de tutel.* ubi tutela finitur deportatione, non ta-

men officium executionis, vel electionis: Sanch. *loc. cit.* Illud omnino certum, quod patrem binubentem poena haec amissionis tutelae, vel curatelae liberorum non stringat, ut aliis *citt.* advertit Sanch. *loc. cit.* 12. Palao *n.* 8. Reiffeenstuel *n.* 39. magnif. P. Schmier *n.* 161: imo existente patre, non datur liberis tutor, nisi eosdem emancipet; *l. si infanti* 18. *C. de jur. deliber.* manetque pater legitimus administrator, gaudens usufructu bonorum maternorum, proprietate illorum servata filiis; *l. generaliter* 5. *v. negotia C. hoc tit. et l. fin. C. de bon. matern.* ibi, *pater igitur usumfructum maternarum rerum, etiamsi ad secundas migraverit nuptias, sine dubio habere debebit.*

49

4. Pupilli, post secundas nuptias, a matre, licet alias eidem liberorum educatio quam maxime competat, separandi, et apud aliam personam educandi sunt; *leg. educatio* 1. *C. ubi pupill. educar. deb. et novell.* 22. *cap.* 38. nisi statuto, aut moribus loci aliud inductum sit; Perez *in C. rubr. cit. n.* 5. Sanch. *n.* 16. Guttier. *n.* 27. Layman *concl.* 2. Palao *n.* 12. Brunnem *in l.* 1. *cit. n.* 7. Pirhing *num.* 9. Vviest. *n.* 35. Reiffenst. *n.* 40. *Dubium est*, an mater secundo nubens absolute privetur jure educationis liberorum, an vero solum ex praesumptione juris, habentis eam pro suspecta? Sanch. *n.* 17. affirmat hoc secundum, *arg. l. educatio cit.* ibi, *quando autem inter eam, et cognatos, et tutores super hoc orta fuerit dubitatio, aditus praeses provinciae, inspecta personarum qualitate, et conjunctione, perpendet, ubi puer educari debeat*; putat igitur *Sanchez*, si ex conjecturis mater, et vitricus ab omni suspicione immunes videantur, liberos apud matrem, si velit, educandos esse relinquendos: glossa tamen *in novell.* 117. *cap.* 7. *vers. non venerit*, Anchar. *cons.* 316. Menoch. *de arbitr. cap.* 168. *num.* 10. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 3. *n.* 14. Reiffenstuel *hic n.* 42. non minus probabiliter contendunt, matrem secundo nubentem inspecto jure, absolute privatam esse jure educandi liberos, ita, ut quamvis ab ipsa, et vitrico absit omnis suspicio, alibi tamen educandi collocari liberi valeant per jura allegata: ad textum *l. educatio cit.* respondent, eum intelligendum de casu, quo mater vidua permanet, ita, ut si ipsa existente vidua, inter eam, et tutores, aut consanguineos lis moveatur, ubinam educari debeant liberi, judex, inspectis circumstantiis, pronuntiare debeat; potest enim bene contingere, ut mater, etiam vidua manens, privetur jure educandi liberos: *arg. l. educatio cit.* junct. gloss. *V. conditione, et l. si disceptetur* 5. *ff. ubi pupil.* Haec poena iterum non tangit patrem binubentem; quia nullo jure cavetur, eum educatione prolis privandum; Sanch. *n.* 20.

50

5. Quamvis vidua, dum in eo statu permanet, gaudeat privilegiis honoris mariti, eo, quod censeatur sub praecedenti matrimonio esse; *l. fin. cod. de bon. matern.* at si ad secundas nuptias transeat, et viro inferioris dignitatis nubat, privilegia honoris, et immunitatis prioris mariti perdit; *l. mulieres* 13. *cod. de dign. et novell.* 22. *c.* 36. quia jam cessat ratio concessionis, cum imposterum non amplius sub priori, sed sub superinducto conjugio censeatur; *l. filii* 22. §. *vidua* 1. *ff. ad munipal.* Tiraquell. *de nobilit. c.* 18. *num.* 9. Sanch. *D.* 88. *cit. n.* 31. Palao §. 3. *n.* 24. Gonzal. *in c. fin. hoc tit. n.* 5. Vviest. *hic n.* 36. Reiffenst. *ibid. n.* 43.

Secundi generis poenae, quae latae sunt in viduam nubentem intra annum luctus, sunt itidem quinque.

51

1. Enim tam ipsa, quam vir eam ducens contrahunt infamiam; *l. praetoris* 1. *l. liberorum* 11. *ff. de de his, qui notant. infam. l. decreto* 15. *C. ex quib. caus. infam. irrogat.* et quidem ipso jure *l. siqua mulier* 1. *cod. hoc tit. et novell.* 22. *c.* 22. Perez *in C. hoc tit. n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *n.* 10. *concl.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 2. *n.* 2. Gonz. *in c. fin. cit. n.* 5. Pirhing *hic n.* 7. Konig *n.* 7. Vviestner *n.* 36. Reiffenstuel *n.* 35. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. c.* 4. *n.* 144. idque statutum est, ut evitetur turbatio sanguinis per secundum matrimonium, et incertitudo prolis; forte enim illa mulier ex priore marito concepit; quae ratio cum cesset in marito, ideo nulla infamia in eum statuta est, quocunque tempore post mortem prioris conjugis ad alias nuptia transeat; Canis. *in c.* 4. *h. tit. n.* 1. Pirh. *hic n.* 7. Scamb. *ibid. n.* 3.

52

2. Plus tertia parte bonorum titulo dotis, vel per ultimam voluntatem in maritum transferre nequit; reliquae enim liberis, ex priore matrimonio susceptis, vel his non existentibus, haeredibus legitimis, sive ab intestato venientibus addicentur, ut adeo hoc casu partim testata, partim intestata decedat; *l. si qua cit. et ibi* Bartol. *n.* 1. Bald. *n.* 10. Sanch. *n.* 4. Laym. *concl.* 1. Palao *n.* 3. Gonzal. *n.* 5. Pirhig *n.* 7. Konig. *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 35. Vviestner *n.* 39. magnif. P. Schmier *n.* 142. Quod ad donationem inter vivos extendit cum aliis Sanch. *loc cit.* quia ea donatio, ut *tit. praec. n.* 2. dictum est, utpote inter conjuges facta, infirma est, nec convalescit, nisi per mortem confirmetur; tunc autem, quando per mortem confirmatur, jam habet vim relicti in testamento, vel per aliam ultimam voluntatem; cons. urget dispositio *l. siqua cit.*

53

3. Incapax redditur cujuscunque haereditatis, legati, fideicommissi, et donationis mortis causa ab alio, quam viro assequendae, ut proinde quidquid ei fuerit relictum, id vel haeredibus scriptis, vel cohaeredibus, ab intestato venientibus, sit applicandum: *l. si qua mulier citat. nov.* 22. *c.* 22. gloss. *in l. cit. V. relictorum*, Sanch. *n.* 7. Laym. *loc. cit.* Palao *n.* 4. Gonzal. *n.* 5. Pirhing *n.* 7. Konig *n.* 7. Vviestner *n.* 40. Reiffenstuel *n.* 35. Schmier *n.* 146. *Ex quo sequitur*, attenta hac legum dispositione (nam *infra n.* 62. dicam, poenas istas per jus canonicum fuisse correctas) viduam hujusmodi intra annum luctus nubentem, teneri in conscientia, sic accepta in ultima voluntate restituere aliis haeredibus, sicut restituere tenetur quicunque alius, qui incapax est accipiendi aliquid per ultimam voluntatem.

54

4. Amittit omnia, quae a priore viro titulo haereditatis, legati, fideicommissi, donationis mortis causa, vel propter nuptias relicta sibi sunt; *l. si qua mulier cit. v. his etiam, et l. seq. cod. hoc tit.* quae proin viri illius consanguineis, primo, et secundo grado conjunctis, secundum modum succedendi ab intestato addicuntur, hisque deficientibus, fisco cedunt; *v. cit.* gloss. *ibid. V. supreme*, Sanch. *n.* 10. Palao *n.* 5. Gonzal. *n.* 5. Pirhing. *n.* 7. Konig. *n.* 7. Reiffenstuel *num.* 35. Schmier *num.* 147. Ex quo sequitur, quoad poenam istam, discrimen inter viduam nubentem, et inter eam, quae nubit post annum luctus; nam nubens intra annum luctus absolute perdit sic relicta etiam quoad usumfructum, quem in relictis sibi a viro retinet nubens post annum luctus: Sanch. *loc. cit.*

55

5. Eadem ab intestato non succedit consanguineis suis ultra tertium gradum; *l. siqua mulier cit. vers. eadem*: ac proinde nec filio fratris, quia jam egreditur tertium gradum, et est in quarto secundum juris civilis computationem, quam in his civilibus, et in successionibus observandam dixi *lib.* 3. *tit.* 25. *n.* 5. et hoc *libr. tit.* 14. *c.* 19. Sanch. *n.* 19. Laym. *loc. cit.* Palao *n.* 6. Gonzal. *n.* 5. Pirh. *n.* 6. Konig *n.* 7. Vviestn. *n.* 42. Reiffenst. *n.* 35. Schmier *n.* 147.

56

Porro poenae istae nullo modo extendendae sunt ad virum binubentem intra annum luctus, prout patet ex *l. si qua mulier* 4. *C. ad S. C. Tertull. et novell.* 22. *c.* 22. qui textus expresse de uxore loquuntur: *neque obstat*, quod alias dispositum de uno correlativorum etiam dispositum censeatur de alio; nam subintelligi debet, quando est eadem in utroque ratio: quae tamen non est in prae-

senti, cum feminis competat viros lugere, ac proinde a nuptiis abstinere; secus vero viris, qui lugere uxores non compelluntur; *l. uxores* 9. *ff. de his, qui notant. infam.* Palao *n.* 9. Schmier *n.* 149.

57

Quaeritur 2. an poenae hactenus relatae etiamnum vigeant, vel per jus canonicum, quod secundas nuptias approbavit, iisdem sit derogatum? Satis convenit inter DD. plerosque, non esse sublatas poenas *primi generis*, quae in favorem filiorum primi matrimonii statutae, et *a n.* 46. recensitae sunt: ita enim expresse Innoc. *in* c. *fin. hoc tit. n. un.* Joan. Andr. *n.* 5. Host. *n.* 3. Anchar. *n.* 9. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 9. *n.* 5. Sarmient. *l.* 1. *select. c.* 4. *n.* 4. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 88. *n.* 39. Guttier. *de matr. c.* 108. *a n.* 21. Gaill. *l.* 2. *observ.* 98. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.*3. *c.* 6. *n.* 10. *concl.*2. Palao *tr.*28.*D.*4.*p.*13.§.3. *n.*31. Canis. *in c. fin. cit. n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 3. Gonzat. *n.* 9. Oliva *for. eccl. p.* 1. *q.* 43. *n.* 22. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 4. *n.* 505. Engl. *hic v. secundi generis*, Pirh. *ibid. n.* 10. Zoes. *n.* 2. Honor. *n.* 5. Konig. *n.* 8. *fin.* Vviest. *n.* 37. Reiffenst. *n.* 48. et alii passim contra Abb. *in c.* 10. *de const. n.* 15. Felin. *ibid. n.* 56. *etc.*

58

Ratio est, quia legibus, poenas has inducentibus, nullo textu canonico est derogatum, nec derogandum suadet ulla rationabilis causa, cum ratione nitantur justissima, dum liberis primi matrimonii consulunt, quos parentes binubi plerumque negligere solent, omnemque suum amorem, et substantiam conjugibus superinductis addicere.

59

Neque obstat, quod conjugia secunda judicio ecclesiae sint permissa, et sic illa contrahentes poenam non mereantur; quia leges istae proprie poenales non sunt, sed potius dispositiones juri, et aequitati naturali maxime consentaneae, providentes indemnitati liberorum a quibus iteratae parentum nuptiae damnosae, et infaustae esse censuerunt, cum experientia testetur, quod parentes, post transitum ad secundas nuptias, allecti amore posterioris conjugii, odio persequantur saepe liberos prioris matrimonii, hosque spolient, ut conjugem posteriorem ditent.

Et licet uxor binuba per has leges multis privetur favoribus, ii tamen solum attingunt lucrum, ex mariti facultatibus provenieus, et ea conditione uxori delatum, si ad secunda vota non transeat.

60

Major difficultas est de *poenis secundi generis*; nam quamvis infamiae poenam jure canonico sublatam facile omnes concedant ob

clarum textum *c. super illa* 4. *c. fin. hoc tit.* reliquas tamen hodiedum integras persistere, contendunt Cynus *in l.* 1. *fin. C. hoc tit.* Bald. *ibid. n.* 7. Scipio Gentilis *de secund. nupt. c.* 18. Mancin. *l.* 2. *genial. c.* 140. Oliva *for. eccl. p.* 1. *q.* 42. *n.* 10. *et* 33. Barbosa *in addit. ad c. fin. cit. n.* 5.

61

Moventur 1. quia dictae leges, et proditae iis poenae omnes consentaneae sunt decretis conciliorum *neocaesarensis* relati *can. de his* 8. *caus.* 31. *q.* 1. *et leodiensis can.* 1. jubentium imponi poenitentiam iterato nubentibus. 3. Eaedem poenae consonae sunt rationi naturali, honestati publicae, et consilio apostolico; *rationi* quidem, quia tendunt ad impediendam turbationem, et confusionem sanguinis, patrisque incertitudinem; *honestati*, quia festinatae nuptiae mulierem arguunt de incontinentia, et de oblivione, irreverentia, et ingratitudine erga priorem maritum: *consilio Apostoli* denique, quia hic viduitatem aperte suadet, cum 1. *Corinth.* 7. *v.* 40. Vidua, *beatior*, inquit, *est, si sic* (in viduitate) *permanserit secundum consilium meum:* ad quod consilium amplectendum jus civile his poenis inducit proponendo spem lucrorum in praemium continentiae. 3. Quia constitutiones *c. super illa*, *et c. fin. citt.* sunt correctoriae juris civilis. Igitur extendi, etiam ob identitatem rationis, ad non expressa non debent: extenderentur autem, si non solum infamia, sed etiam ceterae poenae binubentibus per juris canonici dispositionem remissae essent; nam in textibus *citt.* solum infamiae non vero ceterarum poenarum, per leges civiles latarum, mentio fit.

62

Sed his non obstantibus, dicendum, cum infamia ceteras etiam poenas *c. super illa*, *et c. fin. cit.* sublatas esse; Ita gloss. *in l.* 1. *V. honorarias C. hoc tit.* Innoc. *in c. fin. cit. n. un.* Joan. Andr. *ibid. n.* 5. Abb. *n.* 3. Ancharan. *n.* 9. Brunell. *de sponsal. concl.* 19. *n.* 6. Covar. *part.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 9. *n.* 5. Clar. *V. stuprum n.* 6. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 87. *n.* 23. Guttier *de matr. c.* 108. *n.* 2. Gaill. *l.* 2. *obs.* 98. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *n.* 10. *concl.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 2. *n.* 10. Canis. *in c. fin. cit. n.* 2. *vers. quod igitur.* Barbos. *ibid. n.* 2. Gonzal. *n.* 9. Vvagner. *in exeges.* Vallens. *hic n.* 2. Zoes. *n.* 2. Honor. *n.* 4. Engl. *vers. sunt vero,* Pirh. *n.* 8. Konig. *n.* 8. *vers. porro,* Vviestner *n.* 45. Reiffenstuel *n.* 45. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 4. *n.* 150. et alii apud istos magno numero.

63

Suadetur 1. quia ratio principalis dispositionis *c. cit.* fuit quia cum secundae nuptiae propter Apostoli permissionem, et ecclesiae

approbationem vacent culpa, et matrimonia debeant esse libera, cessare debet etiam poena infamiae, qua istorum libertas impediretur. Atqui haec ratio non tantum probat de infamia, sed etiam de aliis poenis; ergo etiam istae dispositiones, *c. citt.* comprehensae, et sublatae censeri debent. 2. Quia transitus ad secundas nuptias mulieribus viduis saepe utilis est ad vitanda gravia peccata, et pericula animarum suarum; igitur merito ecclesia per *c. citt.* sustulit impedimenta ejusdem, ut ita fieret expeditior: atqui tale impedimentum non tantum est infamia, sed etiam aliae poenae: ergo et ipsae sublatae censeri debent. 3. Quia in materia matrimonii, ut quae post elevationem ejusdem ad dignitatem sacramenti spiritualis est, ecclesiae potius, quam imperialium constitutionem dispositio est attendenda, per *textum*, et gloss. *c. fin.* ibi, *in his praesertim etc.* Igitur cum hoc jure ecclesiae licitae sint secundae nuptiae etiam intra annum luctus, cessare cum infamia debent etiam poenae reliquae, illarum odio a legibus constitutae.

64

Procedit autem hoc non tantum quoad forum ecclesiasticum, ut vult Cynus *in l.* 1. *q. ult. C. hoc tit.* sed etiam quoad saeculare; nam in utroque foro poenae istae sublatae sunt, ut recte gloss. *in c. fin. cit. V. legalis*, Joan. Andr. *ibid. n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 12. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 22. *n.* 15. Sanch. *D.* 87. *n.* 27. Guttier. *c.* 108. *n.* 8. Palao §. 2. *n.* 11. et alii apud istos. Constat 1. ex *cap. fin. cit.* ibi, *non debet legalis infamiae sustinere jacturam.* Ergo vidua illa nec quoad forum civile erit infamis; nam alias non esset sine jactura. 2. In eodem *cap. fin.* dicitur quod *in his praesertim saeculares leges non dedignentur sacros canones imitari.* Atqui non imitarentur, si uxor binuba in foro civili esset infamis. 3. *C. cit.* voluit pontifex esse liberam facultatem contrahendi secundas nuptias etiam intra annum luctus: atqui si poenae legales observandae essent in foro saeculari, non daretur omnimoda libertas; nam a contrahendo matrimonio secundo vidua merito absterreretur metu legalis infamiae, et poenarum ceterarum.

65

Argumenta opposita non difficilem solutionem habent. *Ad* 1. allegata concilia poenitentiam decernunt binubentibus, non quod secundae nuptiae illicitae sint, sed quod indicium, et justam suspicionem praebeant nimiae intemperantiae, concupiscentiae, et aliorum non levium peccatorum antecedentium, ut *in can. de his cit.* notat Barbosa *n.* 4. Gonzalez *in cap. fin. cit. n.* 13. Vviestner *hic n.* 45. *Ad* 2. Esto, quod leges civiles ex fine suo honestae sint, quia tamen sunt impeditivae matrimonii per se liciti, et sic non raro oc-

casionem fornicationis mulieribus praebent, merito illas ecclesia sustulit. *Ad* 3. Imprimis multorum doctrina est, lege correctoria comprehendi casus etiam specifice non expressos, quando ratio expressa in lege etiam pro istis militat. Deinde *citt.* dispositionibus satis comprehenduntur poenae reliquae, dum iisdem libera facultas ad vota secunda transeundi conceditur, et jam ante concessa poenarum, quibus ea libertas restringebatur, remotione confirmatur.

66

Quaeritur 3. utrum poenae, conjugi transeunti ad secundas nuptias statutae, locum habeant in vidua fornicante? Satis liquet, de jure civili has poenas incurrere, illas quidem, quae in odium secundarum nuptiarum, intra annum luctus initarum, statutae sunt, si fornicetur intra tempus luctus, ceteras vero, quae inductae sunt favore filiorum, si post illud tempus fornicetur, propter textum expressum *novell.* 39. *cap.* 2. §. 1. *non enim*, ut *ibi* subditur, *aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Similiter convenit inter DD. poenas istas, quatenus viduam fornicantem afficiunt, non esse per jus canonicum correctas; tum quia non est rationi consonum, ut ss. canones viduis delinquentibus faveant; tum vero quia *cap. fin. hoc tit.* poenae hae corriguntur, ne illis secundae nuptiae, quae licitae sunt, impedirentur, quod in fornicatione, quae omni jure illicita est, non procedit; Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 90. *n.* 1. Guttier. *de matr. c.* 110. *n.* 1. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 6. *n.* 1.

67

Dub. 1. an praedictae poenae locum habeant in foro conscientiae ante omnem judicis sententiam, ita, ut vidua, quae intra annum luctus fornicata est, nulla exspectata sententia, teneatur restituere, quidquid a marito liberali titulo accepit? *Ratio dubitandi* est, quia *novell. cit.* vidua sic delinquens afficitur iisdem poenis, quibus jure civili afficienda erat, si nuberet; atqui si intra annum luctus nuberet, ipso jure amittit jure civili omnia legata a priori viro, eaque ejusdem haeredibus applicantur, ut dictum est *n.* 53. et satis clare constat ex *l. si mulier* 1. *C. hoc tit.* ergo idem dicendum est, si fornicationem committat; alias plus haberet luxuria, quam castitas contra rationem *novell. cit.*

68

Sed probabilius vidua sic delinquens non est obligata haeredibus mariti restituere, quod ab ipso acceperat, aut constante matrimonio acquisierat quousque criminis accedat declaratio; ita Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 90. *n.* 11. Guttier. *c.* 110. *cit. n.* 7. Palao *p.* 13. §. 6. *n.* 6. Ratio est, quia esto, ipso jure privetur bonis praedictis, cum tamen regulare sit, ad poenam extra censuras, et

irregularitates ante criminis declarationem neminem obligari, hinc, ut ita delinquens restituere teneatur, opus erit sententia declaratoria criminis.

69

Ex quo patet responsio ad argumentum contrarium; nam intra annum luctus matrimonium secundum contrahens expectare non potest sententiam declaratoriam, cum non commiserit crimen, quod declaretur. Neque inde fit, plus tribui luxuriae, quam castitati, si quidem id, quod secundis nuptiis per jus civile amittendum erat, etiam amittitur fornicatione, tametsi modus amittendi diversus sit, eo quod nuptiae etiam festinatae non sint delictum, ac proinde amissio ob illas proprie poena non sit; sit autem delictum fornicatio, et cons. amissio ob illam proprie dicta poena.

70

Dub. 2. an poena haec locum habeat etiam in viduo fornicante? Negat Guttier. *de matr. c.* 110. *n.* 23. eo quod in patre non procedat eadem ratio, quae in matre; nam mater ob ejus levitatem, imprudentiam, ac judicii defectum aeque redditur suspecta filiis prioris matrimonii fornicando, quam nubendo; at pater, utpote prudentior, ac judicio constantior luxuriose vivendo filiis suspectus non redditur: et propterea forte luxuriose viventi mulieri, tanquam prodigae, interdicitur bonorum administratio, quae tamen viro luxuriose viventi non interdicitur.

71

Sed etsi sententia ista sit valde probabilis, probabilius tamen videtur, etiam virum luxuriosum privari proprietate bonorum, titulo lucrativo acceptorum ab uxore defuncta; ita cum aliis *citt.* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 6. *n.* 9. rationem dat, quia haec reservatio bonorum sancita est in satisfactionem injuriae, quae per secundas nuptias tum conjugi defuncto, tum illius filiis irrogatur; at haec injuria gravior fit fornicatione, sive illa commissa sit a foemina, sive a viro; ergo aequum est, ut maritus post mortem uxoris fornicans eadem poena mulctetur, locumque habeat *novell. cit.* ne luxuriae plus tribuatur, quam castitati.

72

Quaeritur 4. an licita, et valida, cons. observanda sit conditio, qua conjux conjugi ita legat; *lego tibi mille, si non amplius nubas*? Resp. Quamvis talis conditio habeatur pro non adjecta, si adjiciatur haeredi, vel legatario, qui nunquam adhuc nupsit, *l. quoties* 22. *l. cum tale* 72. §. *Maeviae* 5. *ff. de cond. et demons.* tamen respectu viduae licita, et valida, cons. observanda est ita, ut si legatum habere velit, cautionem praestare debeat, quod illa

una cum fructibus iterum restituere velit, casu, quo ad alias nuptias transeat; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 91. *n.* 16. Guttier. *de matr. c.* 111. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 13. §. 2. *n.* 14. Can. *in c. fin. hoc tit. n.* 6. Gonzal. *ib. n.* 9. Vallens. *hic n.* 3. *vers. quarto*, Engl. *ib. v. istud adhuc.* Reiffenstuel *n.* 49. et patet ex *novel.* 22. *c.* 43. *et seqq.* ubi etiam correctum est jus civile antiquum *l. ambiguitates* 2. *C. de indict. viduit.* vi cujus hujusmodi conditio habebatur pro non adjecta; sunt enim secundae nuptiae propter honorem, et amorem prioris conjugis, et liberorum conservandum minus favorabiles, quam primae, et ideo facilius eorum impedimentum conceditur.

73

Neque *novella cit.* per jus canonicum correcta videtur, praesertim cum in potestate viri positum sit legare aliquid uxori, vel non; cons. legare potest etiam sub conditione honesta, et per quam libertas nubendi non absolute, sed tantum sub conditione, si lucro, et favore alias frui velit, adimitur; Reiffenst. *n.* 49. *cit. conf.* quia per ss. canones illae duntaxat leges corriguntur, quae absolute omnibus mulieribus intra annum luctus nuptias prohibent, testator autem hoc casu non absolute, sed tantum sub conditione, si conjux superstes lucro gaudere velit, nuptias prohibet; ergo etc.

INDEX
RERUM ET VERBORUM

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

FINIS

TOMI QUARTI PARTIS SECUNDAE.

REIMPRIMATUR

Fr. Dominicus Buttaoni Ord. Praed. Sac. Pal. Ap. Mag.

REIMPRIMATUR

Joseph Canali Archiep. Colossensis Vicesg.